

HUGO RAUDSEPP • VALITUD NÄIDENDID

HUGO
RAUDSEPP

VALITUD
NÄIDENDID

H. Raudsepp

VALITUD NÄIDENDID

HUGO RAUDSEPP

VALITUD NÄIDENDID

KIRJASTUS «EESTI RAAMAT»
TALLINN • 1974

E
R 20

Koostanud A. Järv
Kujundanud U. Ploomipuu

AMEERIKA KRISTUS

Komöödia neljas vaatuses

7—5
180—74

© «EESTI RAAMAT» 1974

TEGELASED:

MIHKEL TAMMIST, kaubamaja omanik
 ASTA } tema tütre
 MILVI }
 JOHANNES NIGLAS, Tammiste koduväi, kirjanik
 VILLEM, Tammiste vend
 OTTO VÄSTRIK, noormees Indiast
 ANDRES SEENETREIAL, ajakirjanik
 Dr. SOMBA, arst
 KÄRKMANN, endine pastor
 ALFRED MÄNNIK, sportlane
 PIRN, advokaat
 MARIA } teenijad Tammiste juures
 TIINA }

ESIMENE VAATUS

MIHKEL TAMMISTE linnakorter. Ruumikas ja mugav töötuba kabinetmööbliga. Massiivne kirjutuslaud, klubi-
 toolid, nahksohva, raamaturiul. Paremal seinal akna all
 haigetool lauakesega. Pahemal seinal uks eesruumi. Ta-
 gaseinas kaks avarat käiku, millest parem viib JOHAN-
 NESE töötuppa, pahem saali. Töötoast on näha osa
 ruumi kirjutuslauaga, mille taga teotseb JOHANNES
 silvenenud kogu. Saalist on näha klaveriots ja väike
 ilmarik mängulaud kahe tooliga. Eesrüde kerkimise
 järel on kuulda saalist naiste heledat naeru. Uksele
 ilmuvad ASTA ajalehega ja MILVI.

ASTA on suur blond naine, mõõdukalt täidlase, kuid
 painduvalt liikuva kehaga ja küpse hoolitsetud ilu ja
 kooskõlaga, mis omane kolmekümneaastasele naisele. Ta
 kõnnakus ja liigutustes on mingi unistav, flegmaatiline
 rütm, see on varjatud erootika, mis varitseb saaki.

MILVI on tumedajuukseline, poisiliku keha ja liigutus-
 tega neitsi. Ta pole iludus, alles väljakujunemata, ent
 veetleb nooruse värskuse, elukülluse ja tujukusega.
 Võib tunda hellitamise tagajärgi kasvatuses, pateetilist
 iseteadvust, jonnakust jne., ent selle kõrval avaneb üht-
 lasi ka loomulik otsekohesus ja avameelsus, kus on põh-
 just usaldamiseks ja väärtuste tunnustamine teiste juu-
 res, kui seda suudetakse tõestada faktidega.

On varasügis, äripäeva hommikupoolik. Mõlemad naised
 on sellekohases koduses riietuses.

ASTA. Mõtlen ometi, ta ütleb, et taevariik oli... et taeva-
 riik seni oli... (Purskab naerma.)

MILVI. Midagi valla vaestemaja taolist! (Purskab naerma.)

ASTA. Aga nüüd ta saavat kui esimese järgu trahter!

MILVI. Ah kui tore! Esimese järgu restoran — kabinetti-
 dega.

ASTA. Aga Milvi!

ASTA (on Johannese töötoa läveni jõudnud, kohmetab, ent
 siiski veel rõõmsalt). Johannes! Oled sa lugenud tänast
 «Sõnumetoojat»?

JOHANNES (väga selge diktsiooniga). Jaa, mu kallis.

Täna «Sõnumetoojat» ma olen lugenud... niipalju kui seal leidis lugemiseväärist.

ASTA. Seenetreial följeton. Mõtle, ta ütleb... (Purskab naerma, ent kogub end silmapilkselt.)

JOHANNES. Täna! Kümneaastase abielu järel sa ikka veel ei suuda meeles pidada, et ma ei loe kergeid asju... et lugemine mulle ei ole kunagi olnud lõbuks ja ajavii- teks, jaa.

MILVI (Astale). Kas said nüüd!

ASTA (Johannesele). Vabanda, kui sind eksitasin.

JOHANNES. Oo, palun! Ma pole end lasknud eksitada.

Kõneluse aegu on sisse tulnud pahemalt MIHKEL TAM- MIST. Ta on kõheldane hall vanahärra, kes oma kärsi- tuse ja rühkivate liigutustega mõnel hetkel mõjub isegi nooruslikult. Kannab korralikult istuvat halli ülikonda, halli põskhabet ja pisut halle karvu mõlema kõrva ääres, mis piiravad nooblilt läikivat paljast pealage. Temas võib oletada ilmasõjaseelset ausat ja soliid ärim meest, kes visas ja huvitavas edasipüüis järk-järgult on suurenda- nud oma varandust, võitnud seltskonna lugupidamise ja kujundanud omale maski, milles avaldub andumus kut- sele, tööõõm ja terase mõistuse intelligents. Lähemal silmitsemisel selgub siiski, et see sümpaatlik kuju pole jäänud puutumata uute ajavoolude rüüstavast mõjust. Võib uskuda, et see korrekt vanahärra ometi pole suutnud keelduda sõja- ja revolutsioonigaegseist speku- latsioonidest, ehkki ta neid trepitaguseid ärisid toimetab pisut tagasihoidlikumalt kui sündinud marodöörid, kelle südame tühjuse venivust ta, võib olla, isegi salaja kadestab. Ta ärimehelik ettevõtlikkus on läbi teinud ka selle kuulsa laiutamise palaviku, mida soodustas noore riigi üksvahene helde krediitpoliitika. Silmapilgul ta muidugi kannatab «kraanide kinnikeeramise» ja üldise majandusliku kriisi all. See kõik kokku on toonud kõiku- vust ja närvilikkust soliid ärim ehke olemusse, kuid pole lämmatanud püüdu tagasi pöörduda endisele kujule, mida püüab restaureerida enese ja teiste silmis.

TAMMIST. Noh! Mis on siis selle «Sõnumetoojaga»?

MILVI. Seal on Seenetreial sees. Meie Johannes seda ei salli.

TAMMIST. Kuidas muidu! See on ju isiklik haavamine, et

ka teisi kirjanikke leidub maailmas. (Astale.) Too see leht siia! Kui juba Seenetreial midagi kirjutab, siis on patt jätta lugemata. (Istub lehega laua taha toolile.)

MILVI. Asta, kas mitte partii kabet?

ASTA. Aga muidugi! (Asuvad saali väikese laua ümber, alustavad mängu.)

JOHANNES (oma toas midagi lugedes haigutab suure häälega).

Saali kaudu tulevad VILLEM ja dr. SOMBA, möödudes viimane kummardab daamidele.

VILLEM TAMMIST jätab koguilmes läbipõlenud ja pleekinud elumehe mulje, kes oma neljakümne viie aas- taga üleküllastunud, haigusest murtud ja nüüd invaliidi flegmaga vastu haigutab oma lõpliku lagunemise prob- leemile. Ta on säilitanud pika sirge kasvu ja vintske- soonelise muskulöös-lahjapoolsuse. Arstlikult ettekirju- tatud dieet, mille ülesandeks hetkel kiirendatud nuuma- mine, pole saavutanud, kahjuks, kogukehalist rasvumist, küll aga on saanud toime vastutustundetu üllatusega, paisutades ainult kõhtu, mis järsk ja ümarik kui kuul. Tal on paljas pealagi ja piklik raseeritud nägu, mille silmapaistvamaks osaks on nina, mis oma tursunud liha- vuse ja värvikusega jutustab kroonilisest joovastavate, vaimustavate ja uimastavate vahendite tarvitamisest. Kõneleb käriseva pardihäälega läbi nina, aeglaselt, monotoonselt, peaaegu iseenesele. Kannab mingisugust fantaseeritud laatsaretikuube.

Dr. SOMBA on keskealine kehakas härra, laia lihava näo, raseeritud lõua ja räpaselt punaste juustega. Ta kannab suure ruudulist roostepruuni ülikonda ja astub pisut kan- gete, koomiliste tippsammudega. Armastab kõnes teha mõttepause kuklasse visatud pea ja suletud silmadega, mis ilmutab filosoofi.

Dr. SOMBA (saalist tulles). Jaa, armas härra Noor-Tam- mist! Tiisikut ei arstita tilkadega. Siin peab pööre tulema organismi enese poolt. (Möödudes teeb kummar- duse Tammistele.) Soo, nüüd laskuge oma toolile! (Aitab Villemil haigetoolis aset võtta.) Meie võimuses ei seisa muud kui luua soodsaid eeldusi sellele pöördele. Rahu, palju õhku, valgust. Ja siis toitmine. Hmjaa... tahtsin öelda — sööge putru! Teil on küll lühikese ajaga

kenake asi siia ette... (Katsub Villemi kõhtu.) Seni kui organism rasvalademeid tagavaraks kogub, sammute elu poole.

VILLEM. Olete kopsuhaigete eriteadlane, aga soetate oma haigetele kõhte. Poleks uskunud, et arstiteadusel on nii palju huumori.

Dr. SOMBA. Huumor ei tapa patsille, aga ta värskendab vaimu. Olge heledas meeleolus! Hmjaa... mis ma tahtsin öelda... sööge putru, enam putru!

VILLEM. Aga isu?

Dr. SOMBA. Noo!

VILLEM. Jaa, härra doktor, inimsugu elab seni, kui tal on isu. Elada tähendab isu tunda ja seda rahuldada. Kõlblik elu, see on — korralikult kustutatud isu. Aga putru süüa isuta, see on ebamoraalne. See on ka üks põhjustest, et olen jäänud vanapoisiks...

Dr. SOMBA. Ah, teid, loomusundide inimest! Hmjaa... aga põhimõtted? Võtame ometi sisse kibedaid ja vastikuid arstirohte, teades seda tulevat meile kasuks. Siis sööge kord elus ka putru põhimõttelikult!

VILLEM. Ideeline pudrusööja!

Dr. SOMBA. Hmjaa... ideed. Ideed on suur tegur inimelus, vast õpite seda veel tundma, härra Noor-Tammist. Aga nüüd, elage hästi, nägemiseni! (Keerab ümber. Tammistest möödudes kummardab, lahkub pahema ukse kaudu.)

VILLEM. Head teed, härra doktor!

TAMMIST (lehte lauale heites). Noh, see Seenetreial! Üks pagana poiss! Iga sõna paraja soolaga.

VILLEM (kurku puhastades). Hö-hö-hö...

TAMMIST. Mäletad piiblist seda sõna — ennem pääseb kaamel läbi nõelasilma, kui rikas taevariigi pärib... Seenetreial ütleb, nii olnud see vanasti, kui veel kehvad olid jumala juures kursis. Siis olnud ka taevariik väga lihtsasti möbleeritud — mingi lebamine õlgedel. Sest mis võib tööinimesele õndsamat olla kui niisugune taevalik põõnamine ööd ja päevad läbi.

VILLEM. Taevariigi asjades ma pole nii kodus kui sina.

TAMMIST. Ära albi! Nah! Meie päevil, mil kristlased kuuluvad rohkem vabrikantide, pangahärrade, majapere-meeste ja kogupõllumeeste kilda, olevat ka taevariigi vana sissesead täiesti iganenud, ta nõudvat täielikku ümberehitamist uute kunnide maitstes. Mis sa ütled! Et

taevariiki rahameestele ja paremale seltskonnale suupäraseks teha, pidavat ta organiseeritud olema kui esimese järgu restoran, kabaree, naisorkestri, kabinetide ja tantsingutega. Hästi öeldud, kas?

VILLEM. Mõnele inimesele näib rõõmu tegevast kaagis rippuda!

TAMMIST. Kuidas?

VILLEM. Oled ju ka üks neist moodsatest kaamelitest, kes nüüd sinna... esimese järgu trahterisse...

TAMMIST. Na, na! Mitte väiklane olla. Peaasi, kui öeldakse, et rõõm on lugeda. Ja Seenetreialit on rõõm lugeda.

VILLEM. Kiidad valjusti teist kirjanikku. Meie väimees seal... tunneb ehk kadedust.

TAMMIST. See ei vaja meie tunnustust!

VILLEM. Siiski, siiski! Neile ei ole kunagi küllalt. Naised ja poeedid — need edvistavad kõigiga. Ei need kedagi tagasi lükka, kes neid tuleb imetlema.

ASTA ja MILVI on kabepartii lõpetanud ja tulevad saalist.

MILVI. Noh, papa! Eks Seenetreial ole kena, mis? (Johannese toa poole demonstratiivselt.) Kui niisuguseid kirjanikke palju oleks!

TAMMIST. Jaa, mu rotti! Seal on sul õigus.

JOHANNES on oma laua tagant üles tõusnud ja astub eesruumi. Mõjub esimesel pilgul oma suure ning laia koguga ja õige esitusvõimelise kõhukumerusega, mis ühel hoobil hävitab igasuguse illusiooni eesti nõndanimetatud «nälgivast kirjanikust». Järgmisel hetkel hakkame juba märkama seda paksu ja läbipaistmatut auväärsuse atmosfääri, mis püüab neid ihulikke ohtrusi, auväärsuse, mille tähendamiseks meie keel on liiga vaene, millest vahest saksa «Würde» suudab pisut aimu anda. See auväärsus on sisemiselt põhjendatud. Ta on ühe sisetunde aroom, mis kunstiloomingus näeb ainsat inimväärilist teotsemist ja enese isikus ainust kunstnikku, kes sel auväärsel alal küllaldaselt ilmutab sügavust ja tõsidust. Selle vaimlise tõsiduse ja hingelise sügavuse väljendusvärv on sünk: must ülikond, mustad tahapoole kammitud juuksed, must elegantse lõikega

miistiline täishabe. Eelöeldu tingib kirjaniku esinemise viisi ja tooni harilikkude surelikkude keskel, mis võrdub iseteadvusele, millega vanas Kreekas Jupiter võis kohelda omi härgi. Pidades igatiht, kes ei produtseeri kunsti — pealegi tõsist kunsti — alama tõu olevuseks, lepib ta siiski seesuguste olemasoluga sel tingimusel, kui nad moodustavad publiku, kes imetleb ja austab kirjanikku ning otab ja loeb ta teoseid. Et aga seda väga vähe sünnib ja tulevik midagi paremat ei tööta, siis kirjaniku kõlbeline sisetunne on loomulikult alalises ülekeemise seisukorras, mis pikapeale muutub harjumuseks.

JOHANNES (kõlbelise meeleepahaga). Juba pool tundi ei ole siin majas muust kuulda kui inimesest, kes sellega leiba teenib, et tõmbab lahti oma naljaputka laupäevases ajalehes.

TAMMIST. Mitte kõigil pole seljataga rikast äiapapat — teised peavad oma leiba ise teenima.

ASTA (keelavalt). Papake!

JOHANNES. Ma ei vaja su kaitset, kallid! Olen uhke, et kuulun kirjanikkude hulka, kelle teosed ei anna leiba. Ma ei häbene oma äiale võimalust anda suuremeelne olla, kui ta minu isikus toetab eesti kirjandust ta parimas osas. Ma ei unusta kunagi seda heategu. Ja töotan astuda kõik sammud, et Mihkel Tammiste nimi eesti kirjanduse ajaloos leiaks teenetekohase paiga.

TAMMIST. Täna! Teie kirjanduse ajalugu ei huvita mind põrmugi! Jumal teab, mis vandersellide seltskonda võid sattuda!

JOHANNES. Milleks see valehäbi! Olla minu äi ja kergendada minu kui kirjaniku leivamuret — kas on teil üldse olnud kultuurilisemat eluotstarvet? Ja siis on see otsekohene ja teile ainuke tee sattuda ajalukku. Sitsikaupmehena te ju sinna kunagi ei pääseks!

TAMMIST. Sitsikaupmees — nah! (End taltsutades.) On ajalugu sulle midagi, milleta sa ei saa olla, siis, mu poiss, istu oma ajaloos. Aga jäta teised inimesed rahule! Jäta ka kirjanik, see kõrgem olevus, mängust. Kogu sinu tähtsus siin majas seisab selles, et oled Mihkel Tammiste väimees. Vabanda mu otsekohesust, sa ei ole hiilganud oma võimete poolest. Aga et sa siiski oskasid Tammiste väimeheks saada, see on ometigi rohkem, kui

niisugusest võis loota. Ja seni, kui Tammiste firma seisab, on tema väimeestel leiba ja lõbustusi.

ASTA. Ära ärrita end, papa, see pole sulle hea!

TAMMIST. See on Johannes, kes end ärritab. Too talle klaas suhkruvett.

JOHANNES. Väimees... Perekonna liige... Suur au! Tõstab see lugupidamist minu vastu siin majas? Seenetreial, jaa! Aga et samas lehes on artikkel minust, minu loomingust, minu uuest näidendist, mis pöördelise tähtsusega — on seda lugenud minu naine, minu äi, meie teised perekonnaliikmed? Kes? Ei keegi! Näete nüüd!

TAMMIST. Alles hommikupoolne... terve päev veel ees, et lugeda, kui suur mees sa oled. Aga pea... oled sa, Johannes, lugenud aktsiaühisus «Taara» pankrotist? See seisis juba eilses lehes.

JOHANNES. Ma ei loe kaubanduslikke teateid — need ei puutu minusse.

TAMMIST. Mina jälle ei loe kirjanduslikke teateid — samal põhjusel. Aga «Taaraga» on lugu nii, et see pankrot on mulle 10 miljonit mööda püksa annud.

JOHANNES (tahtmatu imetlusega). Kümme miljonit!

TAMMIST. Näed nüüd — sa tunned veel raha väärtust! Jaa, praegune raske majanduslik kriis... ei või päevagi kindel olla, et sulle midagi ei tule kaela. Mis sa õige arvad, Johannes, kui ühel ilusal päeval ka Mihkel Tammist, see sinu «sitsikaupmees», on põhja läinud? Kuidas see «kaubanduslik teade» peaks mõjuma eesti kirjanduse ajaloos peale tema parimas osas?

JOHANNES. Teie naljatused, härra Tammist, ei suuda segada mu mõttekäiku. Selle perekonna ükskõiksus tõsise ja sügava kunsti vastu pole kahjuks mingi erand, vaid ainult näide ülemaalisest vaimuvaesusest ja hingelisest tühjusest, millega hiilgab meie jõukam ja haritum kiht, pimedast massist kõnelemata. Olgu see kõrts või kunst — teie otsite ainult lõbu ja ajaviidet, teie käes muutub kõige tõsisem aade naervaks lõbunaiseks. Taevast ja — miks mitte kasutada turgu? Miks mitte loorbereid lõigata sest vaimlisest konjunktuurist? Ja seal on siis silmapilk jõudnud, mil tuleb selle õige ja nõutava kaubaga Seenetreial, see teie võrratu Seenetreial...

Viimaste sõnade paiku on pahemal lävele ilmunud ANDRES SEENETREIAL. See on neljakümne ümber lühi-

dane ümarik mees rohekas luitunud ja kortsunud frent-
šis, säärsaabastega, valkjate juuste ja lõuahabemega,
väga liikuv, avameelne ja kodune. Ta ülesastumises ja
liigutustes tundub maamehelikku tüsedust, nagu ka ta
välimus tuletab meelde rohkem mõisavalitsejat või lina-
kaupmeest kui kirjanikku.

SEENETREIAL (lävel). Ja muidugi, armas Johannes, seal
on silmapilk jõudnud, mil tuleb see teie võrratu Seene-
treial — ilus tere, mu härrased! — ma ei tea, miks ei
peaks ta tulema, kui ta kord on juba tulnud. (Kahele
poole kummardades läheneb Johannesele.) Aga milleks
see ebamäärane paatos, maestro? On's Seenetreial midagi
kõrgemaks ilulugemiseks!

JOHANNES. Vabanda, Andres, minu otsekohesust...

TAMMIST. Tõrvas teid seljataga ja heitis meid kõiki ühte
potti.

SEENETREIAL. Seljataga? Oo, härra Tammist... oleks ju
väga viisakas, kui Johannes lepiks ainult seljatagusega.
Aga oma õige mõnu ta saavutab alles näkkuütlemisega!
Kõnele aga, Johannes, see läheb sulle nii hästi — olla
kõlbeliselt pörutatud. Küll mina juba õigel kohal
punastan.

JOHANNES. Väljendasin seda peaaegu läbikulunud tõde,
et meie jõukam ja haritum kiht, kõnelemata massist, ka
kunstis muud ei otsi kui lõbu ning ajaviidet. Ja siis ma
ütlesingi — seal oled sina see paras mees neid lõbustama.

SEENETREIAL. Jumalatõsi! Selleks olen ma tõesti paras.
On siis midagi halba valmistada rõõmu oma kaasini-
mestele?

JOHANNES. Nimetad end kirjanikuks! Teenid kunsti!

SEENETREIAL. Aga ei! (Võtab midagi taskust.) Minu
isikutunnistus. Amet — ajakirjanik. Kui teised inimesed
mind kirjanikuks nimetavad — häda siis teistele ini-
mestele! Enesele olen ainult Seenetreial, kes kirjutab,
mida lugedes inimestel on hea meel. Kas see kunst on...
mis lähevad mulle korda need teoreetilised asjad! Selle
jaoks on ometi kriitikud!

MILVI. Te pole sugugi nii lihtne, härra Seenetreial, nagu
ennast teete!

SEENETREIAL. Oo, preili Tammist, ma olen ainult inim-
lik.

JOHANNES. Sinu vaated kunstist on lihtsalt metsikud!

SEENETREIAL. Kunst! Mis on kunst? Mõiste, millest kel-
lelgi pole sooja ega külma. Mina näen inimesi elu silma-
dega. Ka kunstil peavad olema elu väärtused. Nii palju
kannatust, valu, viletsust, muret, väsimust äripäevast,
mis teeb inimese õelaks ja pahuraks. Kui vähe rõõmu,
heledaid silmapilke! Ja korraga leiad — sul on anne
suurendada elurõõmu...

ASTA. Härra Seenetreial kui patuste rõõm!

SEENETREIAL. Oo, proua Niglas!... Vaata, Johannes,
laupäevane «Sõnumetooja», milles ilmub minu följeton,
läheb 50 000 eksemplaris. Kui iga eksemplarile arvata
neligi lugejat, teeb see 200 000 inimest. Ainsa päeva jook-
sul 200 000 inimesele kinkida mõned heledad, mugavad
silmapilgud, mil ta naeratab elu narruste üle — on see
nii väike ja ülearune asi?

JOHANNES. Kunstil on kõrgemad ülesanded kui esime-
sele vastutulijale nalja teha!

SEENETREIAL. Kui kunst midagi niisugust on, mis on
rõõmutu, raske ja kurb — seda hädalisemalt vajab maa-
ilm Seenetreialit.

TAMMIST. Nah, härrased kirjanikud! See pole küll minu
ala, aga niipalju saan ma aru, et härra Seenetreial kait-
seb äriliselt solidi alust. Iga ettevõtte peab enese
tasuma — see on hea äri moraal. Tasumatud ärid on
halvad ja ebamoraalsed ärid. Et äri end tasuks, peab ta
paljudele kasulik olema, paljudele rõõmu valmistama,
ehk ärimuhe keeles öeldud — ettevõttel peab olema
turgu. Turuta ettevõtte on rumal asi ja ta lõpeb kurvalt.
Ja kui selle juures veel hoobelda — olen uhke, et mu
töö ei anna leiba... see on juba jõledus! Maailm näeks
küll kena välja, kui kirjanikkude järele ka teised ette-
võtjad kuulutaks pankroti tegemise auasjaks!

ASTA. Papa, sa ütled seda nii algupäraselt... niisuguses
heas kaupmehelikus stiilis!

JOHANNES. Turukaupmeeste seisukoht kunstiideaalide
suhtes! Rõõmu valmistada — pealegi kõigile! Eht lõbu-
naise vaade! Ma kinnitan — minu loomingu müstee-
rium —

SEENETREIAL. Oo, ma tunnen väga hästi su loomise sala-
dusi! Sa ei kirjuta mitte sellepärast, et sul on sisuliselt
öelda midagi toredat, suurepärast, õnnestavat. Ei, sa
istud laua taha, et teha põhimõttelikult kunsti. Sa otsid
ainet ja otsid ideed, sa kombineerid ja kalkuleerid. Püüad

enesele selgeks teha, mis on kunst ja milline ta peaks olema käesoleval hetkel, et olla modern ja üllatada mõne uue viguriga. Üks puhtmõistuslik protsess, praktilise spekulandi ettenägevusega. Siis sa kirjutad ja tõmbad maha, kirjutad ja parandad, kuni see mingi on võtnud kuju, mida võiks pidada kunstiks. Oo, see looming on sulle väga pikaldane, väga vaearikas ja metsikult vaimu kurnav toiming. Sellest sa oled alati nii tusane ja pahur, seepärast sa ei salli inimesi, kes on rõõmsad ja sooritavad oma ülesanded kergema vaevaga.

JOHANNES. Jaa, kergatsid ja kergemeelsed ei leia minu imetlust. Aga ole nüüd lahke ja seleta, millised on need õige loomingu saladused?

SEENETREIAL. Igamees teeb oma õiget loomingu. Sa oled oma draama kallal higistanud 3 aastat, aga mina kirjutan oma komöödiad —

JOHANNES. Jandid, tahtsid vist öelda!

SEENETREIAL (naerdes). Aga mina kirjutan oma jandid kolme nädalaga.

JOHANNES. Sa uhkustad nüüd oma kolmenädaliste jantidega!

SEENETREIAL. Aga ei! Ma olen õnnetu! Issand jumal, kuidas ma olen ka vahest mõelnud: Andres, taltsuta end! Sa oled küllalt rõõmu teinud, tee ometi kord ka kunsti! Katsu see ainuski kord higistada ja tõsiselt vaeva näha! Kunst on tõsine ja raske asi, selle all peab kirjanik ometi kuidagi kannatama. Jaa, Andres, tunne kord elus ka loomise viletsust ja kui vaene on keel, et väljendada meie sisemist ilma! Ah, Johannes, see kunst ei ole midagi minule! Ma ei tunne loomingu viletsust, ainult ta rõõme! Ma ei tunne keele vaesust, seal jääb ikka kasutamata nii palju rikkusi! Ma ei saa jupikaupa luua, nagu alevi vürtspoodnik löikab vorsti. Kuidas ma istun pool päeva ühe lause taga, kui mõtted ja kujud merelainetena uhuvad mu ajus! Ma ei oska vaeva näha ja kannatada! Vaevalt istun laua taha, kui juba ratsutan sulevarrega kui peru hobuse seljas. Ah, kuidas läheb see lend — ma otse norskan lusti pärast!

MILVI (heledalt naerdes). Ah, Seenetreial, kuidas see mulle meeldib — norsata lusti pärast!

JOHANNES. Oo, ta isegi vist puristab ja trambib kapjodega.

SEENETREIAL. Ära naera, Johannes. Elu oma lõpmatute

ainete, ideede ja kujudega — see langeb mu peale kui uputus! Vaevalt lõpetad midagi, kui kümme uut ideed ootavad sabas, jooksevad su kannul ja kisendavad: Seenetreial, realiseeri meid! Ja siis ma realiseerin! (Jookseb käiseid käärides toas ringi.) Ja siis ma realiseerin! See on lihtsalt jõle, kui kiirelt need ideed, suhted ja kujud rakenduvad mu peas ja kui kergelt see voolab paberile! See on mingi jumalik mäng. Tead, Johannes, kui ma istun teatris oma näidendi ettekandel ja näen, kuidas publik... ma ütlen, nad hirnuvad rõõmu pärast!

JOHANNES. Kui kirjanik on midagi kirjutanud norsates, miks ei peaks siis publik selle peale hirnuma! Kui plastiliselt sa iseloomustad oma eluülesannet! Teater on kunstitempel, sinna peaks mindama kui kirikusse. Aga sina teed temast hobuste talli!

SEENETREIAL. Taevas näeb, mulle meeldivad teinekord hobused tööpoolest rohkem kui inimesed. Seda geniaalsset meeletust, mis sähvatab intelligendi tõuhobuse silmis, pole ma leidnud ühelgi meie poeedil. Olete näinud, millise toredusega niisugune hobune paraadil pea selga viskab, seda ei tee talle järele ükski orkestrijuhht omi käharaid raputades. Ja meie primadonnade graatsia — kui palju nad võiksid õppida keskmiselt sõiduhobuselt! (Üldine naer, peale Johannese.)

ASTA. Naiste graatsia, härra Seenetreial... sinna ärge lähenege oma džoki-maitsetega!

SEENETREIAL. Andestage! Ikka unustan, et ma pole hipo-droomil!

TIINA (tuleb pahemalt kandikuga, ulatab Tammistele). Telegramm!

TAMMIST. Tubli! (Vestitaskust midagi kandikule pannes.) Siin — toojale.

TIINA. Jaa, härra! (Ära pahemale.)

TAMMIST (nähtava ärevusega telegrammi avades). Ju siin jälle midagi niisugust on...

ASTA. Mis sa arvad, papa?

TAMMIST (lugedes). Ometi mitte! Kartsin juba, et jälle midagi on kokku langenud... mõni krahhi! (Lugedes.) Na-nah!

MILVI. On see saladus?

TAMMIST. Kohe, mu rotti! See on ju... suurepärase! Ei see on...

SEENETREIAL. Näo järele — väga kena telegramm!

TAMMIST. Ma ütlen — raha tuleb! Miljardid!

SEENETREIAL. On nende miljarditega ka mõni isik kaasas?

TAMMIST. Ja muidugi. Külaline on teel! Kauge külaline! Mõelge ometi — noor Västri!

ASTA. Otto! (*Vaatab kohkunud pilguga Johannese poole.*)

MILVI. Kes on see noor Västri? (*Asta poole.*) See Otto?

TAMMIST. Rikas pärija Indiast! See seisis ometi teie ajalehes, härra Seenetreial? Selle juures ei või ometi kahelda?

SEENETREIAL. «Sõnumetoojas» on kõik teated õiged, seni kui neid pole ümber lükatud.

TAMMIST. Aastat kümme tagasi, kaotanud oma isa, sõitis Otto Västri Indiase, kus ta onul olid laialdased istandused — või mis mina tean! Umbes aasta tagasi suri ka onu, jättes Otto Västriku enese ainsaks pärijaks. Nüüd olevat see õnneseen kõik omandused rahaks teinud ja tuleb kröösusena kodumaale tagasi.

SEENETREIAL. Ja külastab teid esimesena, härra Tammist.

TAMMIST. Jaa, seda ta teeb. Veel enam: ta palub mõneks ajaks ulualust — ta ei kannatavat hotellielu. Härra Västriku seovad meie perekonnaga väga arvurikkad suhted. Ta kadunud isaga olime head sõbrad. Johannes mäletab teda kui võistlejat õrnemal alal...

JOHANNES. Kus mul võistleja!

TAMMIST. Jaa, ta oli siis liialt noor... Astale on ta üks tagasilükatud kosilastest. Ja Villem vedas teda mööda kõrtse ja lõbukohti ning õpetas tüdrukuid taga ajama — vist mitte väga suure eduga.

VILLEM. Jaa, elumehiks ta oli pisut isemeelne. Selle asemel, et proovitud tõeluse tundega maitseda elu, nagu ta on, tema liikus mingisugusel fantaseeritud muinasmaal. Otto Västri ei määrinud paberit nagu meie Johannes, aga ta luuletas tegudes. Olen väga uudishimulik, kuhu ta on jõudnud selle kümne aasta jooksul.

TAMMIST. Kuhu ta on jõudnud — nah, sellest kõnelevad ta miljardid. Aga sina, Milvi... sa oled meie perekonnas ainuke, kel pole minevikku selle India vürstiga!

MILVI. Täna!

TAMMIST. Aga kes teab, milline tulevik! (*Ümber vaadates ja häält vähendades.*) Meie oleme siin omade kes-

kel — ka härra Seenetreial kui majasõber... Milleks salata seisukorra tõsidust... On maavärisemiste aeg majanduslikus elus. Nii mõndagi, mis tuule peale rajatud, langeb kokku. Langeb kokku ja kisub kaasa ka soliid ärid. Alles eile maksis mulle ühe ettevõtte pankrot kümme miljonit. Veel paar niisugust tõuget ja kõige soliidim äri võib olla upakil. Praegune raha- ja krediidi-nälg... ma ei kõnele sest pikemalt... Ja nüüd tuleb see mees Indiast, tuleb oma rahadega otse majasse... Te mõistate ometi? Peame kõik tegema, et külaline end tunneks siin kodus. Ma loodan oma sõbra pojaga sõlmida ärilisi sidemeid. Kuid mul on veel suurem lootus — see ripub sinust, Milvi!

MILVI. Jäta, papa!

TAMMIST. Nojaa — meie ei paku ennast, seda mitte! Aga meie võime võluda... meie võime siduda... meie võime miljardid panna enese jalga põlvitama — kui tahame!

MILVI. Sa tead, isa, mul on juba oma Alfred...

TAMMIST. Mina tean — kuidas mina tean? Ma ei tunne seda härrat?

MILVI. Kuidas ei tunne? Alfred Männik, tuntud sportlane, piltki oli ajalehes... Parim mees hüpetes... Ja poksib ka! Kui sa teaksid, kui tore poiss ta on!

TAMMIST. Poksib ja pilt lehtedes? Aga muidu... mis ametit ta?...

MILVI. Ma ei tea... vist kuski kontoris või vabrikus...

TAMMIST. Nah — ei ole ka tähtis! Oled vara kaotanud oma ema. Ja minul pole aega olnud kontrollida, kellega käid või oled. Sinu harrastus spordi vastu... igal ajal on oma nõrkused! Kümne aasta eest noored tüdrukud — kas pole nii, Asta? — unistasid kunstnikkudest ja kirjanikkudest. Nüüd jooksevad nad atleetide ja poksijate järele. Iseasi on harrastused ja iseasi on abielu. Tänu Astale, meil on juba üks artist majas... jätkub sellest! Tulise pihta, olen ma siin selleks eluaeg rühkinud, et oma väimeestest siin organiseerida vaestemaja kirjanikkudele ja poksijatele!

MILVI (*teeb üleoleva õlakigutuse*).

ASTA. Tuleb ta pea... härra Västri?

TAMMIST (*kella vaadates*). Taevast, jaa! Poole tunni pärast tuleb rong. Sõidan talle autoga jaama vastu.

ASTA. Poole tunni pärast... siis on viimne aeg riietumiseks. Tule, Milvi!

MILVI. On see nii tähtis!

TAMMIST. See on tähtis! Sa vastutad, Asta, et Milvi korralikus olekus külalise ette astub.

ASTA. Sa kuuled, Milvi! (Saali kaudu ära.)

MILVI. Päh! (Saali kaudu ära.)

VILLEM. Kah spekulatsioon!

TAMMIST. Sa ütlesid midagi?

VILLEM. Ei.

TAMMIST. Nah! Pean käsutama autojuhi... Nii on see asi. (Pahemalt loobudes.) Nii on see asi...

SEENETREIAL (on istunud Tammiste kohale, Johannese vastu). Lugesin täna «Sõnumetoojat». Sõber Milling teeb sinust päris suure numbri. Ah, see on juba sinu nõrkus — meeldida kriitikutele! Rahvusteater avab su «Süngete kuristikudega» hooaja. Käid sa proovidel?

JOHANNES. Ei! Kokku puutub seal igasuguste — inimestega! (Üles tõustes.) Ah ja — sinu «Peninukid»...

SEENETREIAL. Sellega on aega!

JOHANNES (tuleb oma töötoast käsikirja kõigutades). Siin on su vaimusünnitus! (Istub ja ulatab käsikirja Seenetreialile.) Ole nii lahke!

SEENETREIAL. Ei lugenud? Ei saanud lugeda?

JOHANNES. Siiski! Kord elus ka seesuguse loomingu tutvuda. Kuidas ma haegutasin! Ma ütlen, misugune tühjus!... Sa ei pahanda, Andres?

SEENETREIAL. Meie vahel nüüd! Mõtles, «Peninukid» tulevad ka Rahvusteatri etendusele.

JOHANNES. Ka? Olen ikka öelnud, meie teatritel puudub kunstisih. Täna Niglas, homme Seenetreial! Ahaha!

SEENETREIAL (südamlikult kaasa naerdes). Kui hullumajas! Täna Niglas, homme Seenetreial. Mõtles, nad panevad meid tõesti kõrvuti — vaheldumisi jooksmas!

JOHANNES. Vaheldumisi! Minu «Sünget kuristikud» sinu «Peninukkidega»!

SEENETREIAL. Nii kuidas kummalgi jätkub tõmbejõudu.

JOHANNES. Tõmbejõudu... See pime mass, keda sina oma jantidega hirnuma õpetanud...

SEENETREIAL. Ei tunne muidugi suuremat rõõmu su sünnitusest. Seda usub ka teatrijuhatuse. Nad ütlevad — kirjanik on aus... kunst on soliid, aga näidend on

igav — see pole lava jaoks... «Sünget kuristikud» on lavastus, millele kindlasti maksetakse juurde.

JOHANNES. Tõsine kunst ei toida kunagi!

SEENETREIAL. Kindlasti! Et aga näitlejad sinu tõsist kunsti mängides nälga ei sureks, seal on siis minu «Peninukkidel», mis kindlasti kassat teevad, oma aateline ülesanne. Nii väga ülearused meie siiski ei ole, mis? Sest mõtle, armas Johannes, kui mina ka oleksin teinud seda tõsist ja igavat kunsti — kelle kaela me siis oleksime veeretanud need kahekordsed puudujäägid! Nüüd on aga nii ilus tööjaotus: mina teen rõõmu rahvale, sina jälle kahele-kolmele kriitikule... Ja kõik on midagi saanud.

JOHANNES. Loodame, et ka tõsisele teatrile leidub oma publik.

TAMMIST (pahemalt tulles). Siin ma jälle olen!

SEENETREIAL (istmelt karates). Vabandage!

TAMMIST (asemele istudes). Ei tee viga. (Seenetreialile naabruses aset näidates.) Palun!

SEENETREIAL. Küll saab! (Istub.)

TAMMIST. Teie tänane följeton, härra Seenetreial, on tore! Aga olge armuline meie vaeste rikaste vastu! Kuhu käsete minna? Kehvemad kihid — kõik need koormatud ja vaevatud — need jooksevad nüüd sotsialismi ja kommunismi järele. Mis neile nüüd taevariik... nemad igatsevad seda maapealset paradiisi, kust kodanlased on muidugi välja visatud! Nah — siis ühel jõukal ja viisakal inimesel ei jää muud üle kui taevariiki pärida.

SEENETREIAL. Täiesti õige! Milline ajalooline arene mine — vaeserahva Kristusest jõukate Issandaks! Kapitalism on võim — sellele kohanevad isegi Kristused!

JOHANNES. Need on paradoksid! Teravmeelsed, kuid sisutud!

SEENETREIAL. Faktid, kallid Johannes! Rikkuse ja jõukuse pühendamisele on rühkinud iga uus usupuhastus. Katolitsism harrastas ilmast loobumist ja tunnistas mungaelu kõrgemaks kui kõik ilmalikud kutsed. Luther pidas munga elupõlgust ebaterveks ja kiitis kutseelu ja abielu. Calvin ei leppinud sellega, et inimene püsib oma kutses ja seisuses, ta ülesanne oli edasi püüda, karjääri teha. Jumala valitu pidi rikkaks saama, ehk ta ei olnud valitu!

TAMMIST (üles tõustes). Teie käsi, härra Seenetreial! (Raputab seda tõsise rahuldusega.) Olete öelnud ilusa

sõna... Väga kalli sõna! See aimdus on mul ikka olnud, jaa! Aga teie andsite sellele kuju. Jaa, jaa! Jõukus on jumala arm, mille teenid ausa, uskliku äriga. (Istub.) See on tõsine hingekosutus.

JOHANNES. Äärmuseni jõhker materialism! Inimese hing... Keda see veel huvitab, kui isegi jumal piilub kukrusse!

SEENETREIAL (kahemõttelise irooniaga). Kallis Johannes, asjal on oma loogika. Ütleme näiteks — jumalale meeldib suurkaupmees härra Tammist. Loomulikult ta toetab härra suurkaupmeest, aga mitte siisugust ebasümboolikku olevust nagu sina. Kuidas nüüd kukrut häbeneneda, kui ta on täis jumala armu! Ameerika oma kulla ja ahviprotsessidega: kõige usklikum — ja kõige jõukam maa. Kõnelesin hiljuti ühe ameerika vaimulikuga. Mida eesti suurkaupmees alles läbi udu aimab, see on dollarikristlasele ammu selge. Jumalalapsed teevad juba siin maa peal karjääri. Moodne Ameerika Kristus ütleb: laske need miljardärid mu juurde tulla, sest nende pärast on taevariik! Vaene olla ja vaesuse küljes ripuda — see on kuradist. Kes rikkust ei püüa, kaubitseb halvasti oma naelaga. Ta ei tööta jumala auks.

TAMMIST (on seda nähtava sisemise lõbutundega kuulunud, hõõrub hiilgavas tujus käsi). Ameerika Kristus, hmjaa! Ma ütlen, sel on tulevikku Euroopas! (Ideest ikka rohkem vaimustudes.) Kurat võtku, see oleks alles õige õnnistegija meie väikesele Eesti riigile ja rahvale! (Üles hüpatas ja edasi-tagasi joostes.) Palun väga! Jaa, palun väga! Mina olen kogu elu rühkinud, vaevelnud, korjanud ja kokku hoidnud! Mu töökus on vilja kannud, ma olen rikas! (Jääb Villemi ette seisma.) Aga minu härra vend siin haigetoolil... Ei kunagi muretsenud homse ette. Läbi löönud oma päranduse! Elanud ulaelu! Ei kohta ega teenistust pidanud. Oma tervise ja viimsed pennid ohverdanud viinaklaasile ja esimesele vastujooksvale seelikule! Sööb armuleiba minu majas ja ravitseb end minu rahadega. Palun väga! (Jookseb jälle ringi.) Jaa, palun väga! Tema on korruga see õige mees jumala ees! (Villemi ees seisatades.) Viimsel kohtupäeval — olge nii lahke... tuleb see vaeserahva Kristus... võtab tal armulikult tukast kinni ja tõstab ta üles — igavese õndsuse sisse! Aga Mihkel Tammist... kelle elutöö krooniks on suur ja uhke kaubamaja kesklin-

nas... mitmete majade omanik... kes paljudele annud tööd ja leiba... kes iga aasta ilusad summad maksab riigi ja kogukonna kassasse... kes soetanud lapsi ja annud neile hariduse... See Mihkel Tammist saab — suurel kohtupäeval — tänan väga — põlvega tagumikku ja ta lendab alla sügavusse, kus on ulumine ja hammaste kiristamine! On siisugune kord õige? See soetaks ainult kaabakaid, edendaks ulaelu ja võtaks töökatelt ja nõukatelt inimestelt igasuguse tööõõmu ja ettevõtlikkuse. Ei, mu armsad — me kõnnime pimeduses! Me arvasime seni, et usk on eraasi, nii-öelda isiklikuks tarbeks. Aga täna mõistan ma — sel on siiski riiklik ja rahvuslik tähtsus. Eesti noor ja kehv riik vajab teistsugust jumalat kui see vaeserahva ja igasuguste hulguste patroon. Meie vajame jumalat, kes õhutaks ettevõtlikkust, soodustaks majanduslikku jõukust, tõstaks maa viljakust ja kindlustaks marga kurssi. Puh! (Istub ja pühib higi otsalt.) Sa vabanda, Villem, kui ma ehk midagi haavavat kõnehoos —

VILLEM. Ah mis! Teie jumalariigi asjad mind ei huvita! Mina ei usu jumalat. Kõik enam arenenud inimesed ei usu teda meie päevil.

JOHANNES. Enam arenenud!

VILLEM. Ma pole öelnud, et kuulud nende hulka!

JOHANNES. Ise looja olla ja mitte uskuda jumalat! Olla vaimu inimene ja mitte uskuda Suurt Vaimu! Luua surematuid teoseid ja mitte uskuda enese hinge surematusse! Ah neid kaubanduslikke kirgi — igaviku küsimuste lahendamisel! Millises ummikus kiratseb inimsoo labane aju! Ma lämbun selles atmosfääris... mul ei ole õhku! (Oma töötuppa ära.)

TAMMIST. Ei, vend Villem! Jumal on mu kätetööd õnnistanud, kuidas ma teda ei tunnista? Peab ometi kõrgem võim maailmas olema, kes korda peab.

VILLEM. Jaa, midagi kõrgema politseiniku taolist! Rahunud ajad, nii palju kommuniste... sa vajad jumalat nagu öövahti, kes valvaks su varandusi.

Väljast kostab auto tuututamine.

TAMMIST (kella vaadates). Sa armas aeg! Olen oma külalise hoopis unustanud! (Tormab pahemalt ära.)

VILLEM (pärast pausi). Seenetreial!

SEENETREIAL. Noh? (Tõuseb üles ja läheneb Villemile.)
VILLEM. Võiksid istuda siia mu juurde.

SEENETREIAL. Miks mitte! (Tõmbab tooli lähemale ja istub.)

VILLEM. On sul paberossi?

SEENETREIAL. Ja muidugi! (Ulatab küsijale ja pistab siis enesele suhu.) Kaunis kõvad on nad! (Tõmbab tikust tuld.) On see sulle hea?

VILLEM (maitstes). Kui ta maitseb, siis ta on hea.

SEENETREIAL. Ma mõtlen, et kas on kasulik —

VILLEM (põlgusega). Ah, kasulik! Siis küll elust palju maiku tunned, kui toimid ainult kasulikku! (Paneb paberossi käest.) Ei lähe!

SEENETREIAL. Näed nüüd!

VILLEM. Miski ei maitse! Minuga on läbi! Inimene ilma isudeta — see on elav laip.

SEENETREIAL. Selle üle võib veel vaielda!

VILLEM (pärast pausi). Seenetreal!

SEENETREIAL. Noh?

VILLEM. Sa ikka tõesti — usud jumalat?

SEENETREIAL (kergelt). Aga kuidas muidu!

VILLEM. Kuidas muidu? Ka sina oma selge peaga?

SEENETREIAL. Mis sa siis mõtled? Ka jumalasalgamine tüütab pikapeale ära! Esimesed ateistid olid kangelased. Aga kui neid hakkas tulema karjakaupa... kui uskmatust sai moe- ja uhkuseasjaks, mis kättesaadav kõigile — siis labastus see tüüp, on see ime? Kui iga nadikael ja päevavaras jumala salgamisega karjääri teeb, siis ei jää ju parematel inimestel muud üle, kui tagasi pöörduda oma vana hea jumala juurde.

VILLEM. Vana jumala? Siin kõneldi ju mingisugusest uuest Ameerika Kristusest.

SEENETREIAL. Tõuparanduse mõttes, ehee! Aga kuidas siis? See vana mahamaetud jumal, keda meie nüüd jälle uskuma hakkame, ta on pikast seismisest roostetama läinud, teda peab pisut puhastama ning reparaerima! Ja siis tuleb ta sisse töötada uute aegade ja olude nõuetel — seal pole välismaa eeskujud kunagi üleliigsed. Kui me oma auto toome Ameerikast, miks meie siis ei võiks ka sisse vedada nende praktilist jumalakartust.

VILLEM. Tahad vist öelda, et usk jälle moodi läheb?

SEENETREIAL. Sa küsid veel — see on ju moe viimne karjatus! Meie seisame usuliikumise uue hooaja avami-

sel. (Tõuseb ja kõnnib edasi-tagasi.) Jaa, taevariik on jälle ligi tulnud! Nad tõrjusid jumala koolist välja, ta tuli tagasi! Nad tõrjusid jumala kirikust välja —

VILLEM. Kirikust! Kes tõrjus kirikust —?

SEENETREIAL. Õpetajad. Jumal istus kontvõõrana käärkambris, kui pastor end kantslis suureks ja laiaks puhus. Aga juba on ilmunud noored usu-uuendajad... juba on märke, et jumal ka kirikusse tagasi tuleb. Et ta mõne aja pärast seal sama tarvilik isik on kui kirikhärra, köster ja härra vöörmünder. Rotid on esimesed, kes hukkuvalt laevalt põgenevad. Nõnda põgenevad luuletajad lootusetu ideaalide juurest. Oled sa lugenud, mitmendat aastat meie poeedid juba õhkavad Issanda poole! Ja meie noored, värsked kriitikud — nad võitlevad «ilmaliku» kunsti vastu samade fraasidega kui kõik teisedki palvevennad ja vagatsejad.

VILLEM (suure hädlega haigutades). A-ampelmannid!

SEENETREIAL. Alles hiljuti kirjutas noor haritlane ajalehes — meie kultuuri ideaaliks olgu: saada jälle — nagu Jannseni aegu — jumalakartlikuks talurahvaks. See on loomulik areng — võis see pööre tulemata jääda? Oo, see Kesk-Aafrika inimsööjate röögatusmuusika meie kõrtsides, pallidel ja pidudel! Võis see pidutsemine katku ajal muuga lõppeda kui koraalide laulmisega! Oled sa kuulatanud moodsate tantsude melodiat — seal on mõningaid viise, ma ütlen! Välispidi täis pöörast elujanu, ülemealikust, kepsuhimu. Aga selle taga — milline raskemeelsus, ahastus, spliin! Milline igatsus! Nõnda nutab hing kadunud paradiisi järele. Nii mõnigi kurioosum paistab tagantjärele sümboolsena. Moodne tants! Seal haarab isand daami oma õlgutõstetud sangade ja looderdavate põlvede vahele ja hakkab käsitama. Tõukab teda kui palli enese ees, rebib, murrab, raputab. Masseerib teda rütmiliselt oma esipoolistega. Meie vaatame ja imetleme — milleks see stiliseeritud alkoovigraatsia? Kes ütleb, et need shimmid ja foksid polnud ka mingi omamoodi jumalaotsimine pisut kõrvale eksi- nud vormis? Ja kui mõtled neid massilisi kurbmänge, seda tähesadu majandusetaevas! Neid sõjaaegseid spekulante, kes lõhkesid kui seebimullid. Neid riigilaenu- dega täispuhutud patrioote, kes langenud haamri alla. Kõiki neid tüüpilisi päevakangelasi, neid varanduselahu- taja, kes oma naiste käest pääsenud ainult seljariie-

tega! Mis sa arvad, Villem? Kas mõnigi neist ei pöördu hingehädas jumala poole?

VILLEM (on kõne aegu tukastanud ja hakkab parajasti norskama).

SEENETREIAL. Taevas, ta magab! Ta isegi norskab! See ateism on ju sula laiskus. Inimene jääb kirikus magama ja järeldab sellest, et jumalat ei ole. (Villemit õlast puudutades.) Ei, mis sa siin teed?

VILLEM (segaduses). Mis? Kus? Ah jaa! Ma vist jäin pisut mõttesse.

SEENETREIAL. Mõttesse jaa!

VILLEM. Kõnelesid seal, et hakkame laulma koraale... seal need laud mul raskeks läksid. Sa ikka tõsiselt arvad, et olen ajast maha jäänud?

SEENETREIAL. Täiesti maha! Sa oled kui meie metsatagused kirjasaatjad, kes vanas proovitud stiilis ikka veel materdavad imearste ja soolapuhujaid, ebausku ja usuhullustusi ning peavad kõike seda vaimupimeduseks. Aga meil linnas see ongi nüüd uus koiduvalgus! «Ebausu» asemel tarvitame siin ilusaid võõrkeelee sõnu, nagu «telepaatia», «spiritism», «okultism», «sugestioon» jne. Ja kui meie siin kultuuri keskkohas usu pärast hüppame, trambime ja muul viisil jumala häält teeme... ei see siin vaimupimedust tähenda! Meie lihtsalt peame järjekorralist kirikupäeva...

VILLEM. Usud sa jumalat, et see on nüüd moes?

SEENETREIAL. Mina ja moeinimene! Aga vaata, ma kirjutan raamatuid. Ja see on nii paratamatu: kui on teos, siis peab olema ka autor. Milline suurepärane teos on maailm! Ja korraga tal ei ole autorit! Me nimetame maailma autorit jumalaks ja respektime ta autoriõigusi. Ma arvan, see on soliid?

VILLEM. Kuidas kujutella seda maailma autorit?

SEENETREIAL. Kuidas kujutella? Nii nagu keegi aga soovib — kes võib inimese mõttelendu paelutada! See kuulub luule valda — andmeid selleks pole mingisuguseid. Usk — see on vaimulik poeesia. Luuletaja jumal on kahtlemata teistsuguse fusioonoomiaga kui ärimehe oma. Tavalik kodanik on liig laisk ja väikese fantaasiaga, et enese käe peal luua midagi isiklikku ja omakohast. Ta toob oma ülikonna valmisriiete kauplusest ja oma jumala kirikust — pealegi selga passimata! Kuidas see siis istub? Seepärast me keskmine kristi inimene

on nii kohmakas, veider ja ebastiilne: ta kannab oma jumalat nagu laenatud sabakuube!

VILLEM. Mitte kõnelda mulle kirikust! Alles eile käis mind noomimas pastor Kärkmann. Hädaldas, kui paljud sattuvat igavesse hukatusse, kui vähestel olevat püsivust käia okkalist taevateed. — Nägi seda jumal maailma luues ette, küsin ma. — Nägi! ta vastab. — Ja lõi siiski? — Lõi! Tore! Inimest luues jumal teab, et see on smoorpraad pörgule, aga produtseerib siiski. Teeb seda üks aumees? — Ei, härra pastor! ütlen ma: ärge lähenege mulle jumalaga, kes pole gentleman!

SEENETREIAL. Mispärast jumal peab olema gentleman! Vanad kreekelased — see geniaalne auväärt rahvas... lugegem nende rahvaepost! Seal teotsevad kõrvuti inimesed ja jumalad. Inimesed — kangelased, suured ja ülevad kujud, ehitud oma aja voorustega. Ja nendega kõrvuti — väiklased, kadedad, vastutustundeta jumalad, kes intrigeerivad ja elavad oma tujudele. Jumalatel on liiga palju võimu, et seda mitte tarvitada kurjasti.

VILLEM. Miks teed sa mind rahutuks oma kõnedega? Olen oma elu elanud jumalata — see oli rõõmus, kerge ja segamatu elu! Sellest elust nüüd olen väsinud, haige — ma suren... Surra jumalata on sama kerge ja lihtne, kui tulla vastu hommikut restoranist ja sul ei ole kodus kellegi aru anda... sa uinud rahu. Kui jumalat pole, lõpeb surmaga kõik — see teadmine on mind ikka kosutanud. Aga nüüd tuled sa oma maailma autoriga ja viskad kahtluse seemne... Seal on su rahu uinumine! Kui jumal on, ei siis inimene saa rahu! Võtaks tont neid hauataguseid sekeldusi!

SEENETREIAL. No, no! Miks nii traagiliselt? Kui ilmale tulid, siis ka algul tegid kisa... nagu ei meeldiks sulle need — «elu sekeldused»... Aga hiljem... oli päris kena — see inimese elu, mis?

VILLEM. Ma ei kahjatse enese ilmaletulemist.

SEENETREIAL. No vaata! Miks peavad need hauatagused sekeldused — kui nad on — halvemad olema! (Vaatab kella.) Mul on kohtamine toimetuses — vabanda! Nägemiseni. (Ära pahemalt.)

Saalist tulevad pidulikus rüüis ASTA ja MILVI.

ASTA. Iga silmapilk nad võivad tulla. Ah, see tualeti tege-

mine ratsahobu seljas! Näen vist välja kui pooleli jäänud maal!

MILVI. Oo, sa oled nõiduslik! Sa oled daam seltskonnast! Mina oma Alfile meeldin rohkem supelustrikoos! Mõtle ometi, kui ma ka sellele Ottole siin vastu tuleks supeluskostüümis! (*Pahvatab heledasti naerma.*)

ASTA. Misjaoks supeluskostüümis — tule juba, nagu sa oled.

MILVI. Aga kallid Asta — kas see meesterahvas ka väärivad meie suurt püüdu talle meeldida?

ASTA. Sa ometi kuulsid papalt, mis tast on saanud!

MILVI. No-jaa, et miljardär! Aga see on papa mure talle vaadata sumadani! Ma arvan, et kuidas ta kui mees?

ASTA. Kümne aasta eest ta oli alles nooruke... kahekümne ümber. Ja mina kaheksateistkümne.

MILVI. Ei looda palju! Kui ta sinult korvi sai... Johannes pärast, kes osutus huvitavamaks. Mõtle, onu Villem — Johannes ja huvitavam! No misuke pidi see Otto siis olema!

Auto tuututab väljas.

MILVI. Tulevad, tulevad!

ASTA. Kuidas olen ma erutatud! Armastab ta mind ikka veel?

MILVI (*õe kätt haarates, kui kaitset otsides*). Nüüd ajad mullegi hirmu peale! (*Jäävad käsikäes ootama.*)

Pahemal tõugatakse üks lahti. On näha TAMMISTE kogu eeskojas askeldamas.

TAMMIST. Üleriided jäävad siia. Lubage teie palit — teie kübar.

VÕÕRA HÄÄL. Oo, tänan! Küll juba saab!

TAMMIST. Teie sumadan võib esialgu...

VÕÕRA HÄÄL. Oo, palun! Mina ja mu sumadan — me oleme lahutamatud.

TAMMIST (*külalist ees lastes*). Palun, härra Västriki!

Lävele ilmub OTTO VÄSTRIK. Tuletab esimesel pilgul meelde inglasi, hiljem selgub, et ta kannab ainult inglase ülikonda. Ta tuleb Indiast, seepärast ta on salapärase. Miljardäri temas ei paista läbi. Tal on kahele poole siledaks kammitud heledad juuksed, joonega keskpealage. See otsejoon näib olevat ka ta iseloomus. Raseeritud nagu osutab suurt koondumisvõimet ja elegandilt treeneeritud andumust. Ta huultel põleb alaline soe, mahe naeratus. Kõneleb häälega, mis täis sisemist mõnustunnet. Käes on tal väike käsisumadan.

VÄSTRIK. Oo! (*Valgustab oma naeratuses kogu ruumi, siis üksikuid esemeid.*)

TAMMIST. Palun edasi! Kõik vanad sõbrad!

VÄSTRIK. Vanad sõbrad! (*Naeratab veel kord ruumi, siis peatub ta pilk Astal.*) Oo! (*Astub kiirelt juurde.*) Kümme aastat! (*Suudleb kätt.*)

ASTA. Tere tulemast, härra Västriki!

VÄSTRIK (*veendumusega*). Jaa! Jaa! (*Suudleb Asta kätt liigutusega, pikalt.*)

JOHANNES (*on oma töötoast tulnud ja vaatab stseeni segaste tunnetega*).

VÄSTRIK (*seisab risti kätega, sumadan kõhu peal, Asta ees, täis hardust ja imetlust*). Asta Tammist! Asta Tammist!

JOHANNES. Vabanda, mu prints! Mitte Asta Tammist, vaid proua Niglas, kui ma ei eksin!

VÄSTRIK. Keegi kõneleb! (*Pöördub ja näeb Johannest, soojendab teda oma naeratuses*). Johannes! (*Tõttab talle vastu.*) Sina! (*Raputab kätt.*) Ikka veel geenius? Tule! (*Haarab Johannese kätt, läheneb Astale, ühes käes Johannes, teises sumadan.*) Vaata! Siis vaata! (*Viibutab sumadaniga Asta poole.*) Oled sa vaadanud seda naist?

JOHANNES. Ma usun!

VÄSTRIK. Kümme aastat! Ilusamaks läinud iga aastaga! (*Laseb takseerivalt pea viltu.*) Milline küpsus! Näed sa neid jooni? (*Joonistab sumadaniga õhus.*) Neid silmi... seda nina... seda suud? Vaata seda kaela! Marmor! Marmor! Mu jumal, kui õnnelik sa oled! (*Langeb oma sumadaniga Johannesele kaela.*)

JOHANNES (*tõrjudes*). Jaa, mul ei ole enesele midagi ette heita!

VÄSTRIK. Ette heita? Nõnda kõneleb poeet!

JOHANNES. Kui luuletaja olla tähendab kalduvust ligemisi oma tundmustega üle ujutada — siis ma tänan! Mina olen midagi tõsisemat kui poeet! Ma olen mõtleja olevus.

VÄSTRIK. Midagi tõsisemat? Jaa! Jaa! Sa oled tõepoolest väga paksuks läinud...

TAMMIST. Johannes on tundmustes aravõitu — ta häbeneb avalikult õnnelik olla. Aga asi on klaar! Kui tühjade taskute ja narmendavate säärttega ümber joostakse ja siis ühel päeval ollakse Mihkel Tammiste väimees! Nah, siis on juba kunst — mitte olla õnnelik! Ütlesin talle kohe esimesel päeval — poiss, sul algab nüüd elu! Nüüd jätab sa oma kahtlased sõbrad, selle sotsialismi ja vaeserahva poliitika... kogu selle näljase leivateenistuse. Nüüd sina ainult luuleta — firma Tammist maksab!

VÄSTRIK (on Tammiste kõne aegu hakanud naeratama Milvi, kes õe kõrval enesele juba ammu õngitsenud tähelepanu). Teie tütar, proua Niglas?

MILVI (purskab naerma). Tütar!

ASTA. Põhjamaal ei saada kümne aastaga nii suurt tüdrukut!

VÄSTRIK. Mitte?

MILVI. Olen täiskasvanud tütarlaps!

VÄSTRIK (valgustava naeratusega). Täiskasvanud? Jaa, jaa! Peaaegu täiskasvanud.

TAMMIST. Minu noorem tütar Milvi!

VÄSTRIK. Milvi? Peaaegu jaa! Omal ajal siin jooksis ümber midagi paljaste põlvedega... (Raputab Milvi kätt.) Vabandate mu tähelepanematust!

MILVI. Oo, kui Asta nii pimestavalt mõjub! (Parodeerides.) Asta Tammist! Asta Tammist! Mis on siis veel üks Milvi Tammist!

VÄSTRIK. Siiski! Ka sellest pimestavast tõust!

VILLEM (köhib).

VÄSTRIK (ümber vaadates). Siin majas on haige? Härra toolil? (Astub lähemale.) Niiluse jõehobu! See oled sina, Villem!

VILLEM. Mina.

VÄSTRIK. Oled näost ära. Väga haige?

VILLEM. Lõpulikult!

VÄSTRIK. Kui kahju! Mäletad veel meie muistseid olen-
guid! Meie, noored algajad krokodillid! Ja sina — vanem
ja kogenum — meie juht — meie suur Niiluse jõehobu!

(Kaks kätt sumadaniga risti kõhu peal, pilk lakke.) Kui kaugel see kõik juba on!

ASTA. Aga härra Västri — kas te ei võtaks istet?

VÄSTRIK (pöördudes). Jaa! Tänan!

ASTA. Siia sohvale! Milvi ja mina — te istute meie keskele.

VÄSTRIK. Oo! (Läheb ja võtab Asta ja Milvi vahel koha, istub sumadaniga põlvedel.)

TAMMIST ja JOHANNES istuvad toolidele.

ASTA. Tulete otse Indiast?

VÄSTRIK. Ei! Külast. Mul on tädi maal. Mitte väga vana. Ta sööda hästi. Kui paksult ma tohtisin võid peale määrada!

ASTA (Västriku silmitsedes). Kui ma ei eksi, härra Västri... kümne aasta eest kodumaalt lahkudes... te vist olite brünett?

VÄSTRIK. Jaa! Kahtlemata!

MILVI. Nüüd kannate heledat parukat!

VÄSTRIK. Ei! Ma värvin.

ASTA. Teie värvite? Indias mehed värvivad?

VÄSTRIK. Ei! Ainult mina. Blond ja brünett — see pole enam saatus! Meie päevil see ripub maitsest. Nooruses ma olin kurvameelne. Aga hiljem — mis aasta juurde, seda heledamaks läks mu sisemine inimene! Praegu mul on väga blond hing. Siis soetasin enesele ka need heledad juuksed. (Kõigutab oma sumadani põlvedel.)

JOHANNES. See viis, kuidas sa, Otto, oma sumadaniga oled kokku kasvanud, käib — vabanda — närvide peale!

VÄSTRIK. Harjumus. Olin mõned aastad proovireisija. Proovireisija on inimene sumadaniga. Nüüd peab mul ikka midagi seesugust pihus olema — külla tulles. Ma esialgu ikka pisut võõrastan — ja siis on sumadaniga seltsim. See annab tasakaalu — ja käed ei ole nii tühjad ja üleliigsed. Kui esimene võõrastus mööda — siis läheb juba ilma — sumadanita.

MILVI. Ma tean, mis teil sumadanis on: miljardid!

VÄSTRIK. Ei! Natuke pesu, Toalet-tarbeid. Ja siis — Mahatma Gandhi.

MILVI. Mahatma Gandhi? On see India lõhnaõli?

TAMMIST. Usun, see on üks uus riidesort?

VÄSTRIK. Ei! See on uus India Kristus.

ASTA. Teil on sumadanis — India Kristus!
 VÄSTRIK. Jaa. See tähendab — kirjandus temast. Ma pidasin teel loenguid ja tahan ka siin korraldada.
 TAMMIST. Loengut? See läheb. Alles nüüdsama meil siin oli juttu Ameerika Kristusest... Väga soliid süsteem — riiklik-rahvuslikust seisukohast. Jaa, pange välja ka India Kristus — las ta konkureerib. Mida enam kandidaate, seda parem. Ma tahan kõnelda kaupmeeste seltsi ja vabrikantide ühisuse juhatusega...
 VÄSTRIK. Arvate teie, et kaupmehi ja vabrikante võiks huvitada?
 TAMMIST. Eriliselt, härra Västri! Just äri ja tööstuse inimesed on praegu usuliselt ärkamas. Meie majandus vajab moraalsel tuge. Ja siis tahan ma teid viia paremasse seltskonda. Inimene miljarditega ei või ometi minna kuhugi — üürnikkude või pesunaiste miitingule!
 JOHANNES. Inimene miljarditega — lugesid sa, Otto, «Sõnumetoojast», kui raske mees sa oled?
 VÄSTRIK. Jaa. See kirjutus sünnitas mulle palju lõbu!
 TAMMIST. Nah, usun, et need miljardid ise —
 VÄSTRIK. Seltskond ei hinda mitte selle järele, mis meil on, vaid mis meil arvatakse olevat. Peaasi pole mitte miljardid, vaid seltskonna usaldus.
 TAMMIST. Noo!
 TIINA (saali lävele ilmudes). Laud on kaetud! (Ära.)
 ASTA. Palun lõunale! (Kõik tõusevad üles.)
 MILVI. Teie India Kristus — on ta raske?
 VÄSTRIK. Ei!
 MILVI (on sumadani võtnud). Siiski! (Kaalub ja asetab lauale.)
 JOHANNES. Mis hakkad sa siis peale — selle rahapuruga?
 VÄSTRIK. Olen praegu liilia mäejutlusest — need ei mõtle homse peale.
 TAMMIST (etteheitvalt). Ei, härra Västri — see on juba —
 VÄSTRIK. Vaadake, härra Tammist! Minu elus vahelduvad kaks momenti. Esimene moment — mina arranžeerin. Teine moment — on arranžeeritud — nüüd las minna! Praegu on minul see teine moment.
 TAMMIST. Tumedad sõnad, härra Västri! Aga nii on õige ärimees. Enne teotseb — pärast kõneleb.
 ASTA. Teie käsivars, meie liilia mäejutlusest! (Võtab Västriku käsivarre, sammuvad ees, teised järel, läbi saali ära.)

VILLEM (kes on üksi jäänud). Oo jaa! See liilia Gangese kaldalt! Seda me tunneme!
 MARIA (saali kaudu tulles). Teie lõuna ootab — härra Noor-Tammist!
 VILLEM. Vist väga vastikud toidud, mis?
 MARIA (teda toolilt üles aidates). Täpselt härra doktori määruste järele.
 VILLEM. Siis on nad kindlasti väga vastikud! Aga sina, Maria, sa oled noor ilus tüdruk.
 MARIA. Seda on teistelki kuulnud.
 VILLEM. Ja ometi — ma ei ihalda sind! Mis sa ütled — mina ei himusta noort ilusat tüdrukut.
 MARIA. Teie olete tõesti väga haige, härra Noor-Tammist!
 VÄSTRIK (saali kaudu). Minu sumadan! Aa! (Haarab sumadani laualt.) Kõndimine väevaline?
 VILLEM. Maria toetab mind.
 VÄSTRIK (Villemil käe alt võttes). Ka mina!
 VILLEM. Tänan! (Saali lävel peatudes.) Üks küsimus, Otto! Sinu miljardid... ma vist ei eksi....
 VÄSTRIK (oma südantvõitva naeratusega). Muidugi.
 VILLEM. Arranžeeritud?
 VÄSTRIK. Arranžeeritud! (Lõbusa naeruga ära.)

TEINE VAATUS

Paremal nurgas Tammiste suvila rõdu ja käiguga aeda. Pahemal lehtla laua ja pingiga. Keskel, liivaga riputatud platsil puude all mõned toolid. Aeda ümbritseb hekk, väravaga tagaplaanil. Selle taga randa laskuv männik, mille vahelt paistab riba randa ja merd. Hele ja soe septembrihommik.

Rõdu kaudu astub aeda MILVI raamatuga, kerge sall õlul. Aiast tuleb ASTA, suur kimp astreid käes.

ASTA. Oled sa näinud meie külalisi?

MILVI. Sa arvad Seenetreialit?

ASTA. Muidugi. Ja härra Västriku.

MILVI. Otto! See kellegi võõras! Kuulub peaaegu perekonda!

ASTA. Seda loodab ka papa. Ole tragi!

MILVI. Jumaluke, see on ju sinu Otto! Pealegi praagitud! Kui ta sulle ei kõlvanud, siis mulle ammugi mitte.

ASTA. Ootame veel ära! (Teeb rõdu poole minekut.)

MILVI. Kui just teada tahad... meie isandad läksid kohe peale kohvi randa.

ASTA. Ka Johannes?

MILVI. Jaa.

Auto tuututab heki taga.

MILVI. See on papa! (Läheb lehtlasse.)

ASTA (silmitsedes). Jaa! Temaga on võõras härra... kaks võõrast härrat. Doktor Somba ja... taevas — Kärkmann!

MILVI. See hull-pastor!

Värava kaudu tulevad TAMMIST, KÄRKMANN ja SOMBA, esimesed kaks mantlites, viimane ilma. Kärkmann on pikk, kuivetanud hall vanahärra, kullinina ja teravate silmadega.

ASTA. Ootasid sind kohvile, papa!

SOMBA. Hommikust, proua Niglas! (Suudleb kätt.)

TAMMIST. Kohvile! Ajad on niisugused, et unustad söögi ja joogi!

ASTA. Jälle midagi... halba?

TAMMIST (lööb käega). Ei taha kohe rääkidagi!

ASTA. Teie tervis, härra pastor?

KÄRKMANN. Läheb korda, hö!

SOMBA. Hmjaa... Milline ilm, proua Niglas!

ASTA. Jaa, september on meil tänavu suurepärase. Olge nii lahked! (Juhib tulijad rõdule.)

MILVI (viibutab lehtlast käega). Tere, hommikust, papa!

TAMMIST. Aa! Meie rott! (Viibutab vastu.)

SOMBA (kübarat tõstes, pisut edevalt). Neitsi Milvi!

MILVI (raamatu tagant, kokeilt). Härra doktor!

KÄRKMANN (kannatamatult). Hö, hö!

ASTA, TAMMIST, KÄRKMANN, SOMBA kaovad majasse. MILVI süveneb raamatusse, sumistades enesele mingisugust viisi. Rõdu kaudu tuleb aeda MARIA klapp-tooliga, otsib parajat paika.

MARIA (tooli keskele puu varju asetades). Siin võiks see juba sobida.

MILVI. Vanapoisile, jaa?

MARIA. Jaa, preili! Härra Noor-Tammist tuleb siia lamama. Härra doktor pahandasid väga!

Rõdu kaudu ilmuvad SOMBA ja VILLEM. MARIA läheb neile vastu.

SOMBA. Niisugune ilm... hmjaa — niisugune ilm! Ja teie koppite toas! Neitsi Maria, ma olen teile ometi seletanud...

MARIA (Villemit käsivarrest toetades). Ma ei saa ometi härra Noor-Tammist süles... kui ta ise ei taha!

VILLEM. Jaa, härra doktor! Neitsi Maria ei lase end pilgata. Tema teab, kes kelle sülele kuulub...

MARIA (asetab Villemi toolile). Nõnda? Nii on mõnus?

SOMBA (on enese eemale poetanud, läheneb lehtlale, kus istub Milvi). Hmjaa...

VILLEM. Tubli, neitsi Maria. Sinu hoolitsus on liigutav, neitsi Maria. Aga möödaminnes — oled sa siis tõesti veel neitsi?

MARIA. Seesuguse huvi jaoks, härra Noor-Tammist, te olete veel liiga haige, ma arvan.

VILLEM. Tõsi, neitsi Maria! Õiget lusti mul tõepoolest ei ole.

MARIA. Vajate mind veel?

VILLEM. Ei, tänan!

Maria lahkub rõdu kaudu majasse.

SOMBA (*lehtla lävel südametevõitja poosis*). Teie loete, preili Milvi?

MILVI. Nagu näete, härra doktor.

SOMBA. Romaani? Luuletusi?

MILVI. Ei, teaduslikku.

SOMBA. Teid huvitab teadus?

MILVI. Teadus... ei! Ma loen asja enese pärast.

SOMBA. Kui lubate? (*Istub.*) Asja enese pärast, hmjaa! Midagi erilist?

MILVI. Just vastuoksa, härra doktor! Midagi üldist.

Forell — «Suguelu küsimus»!

SOMBA. Aa!

MILVI. Te imestate, et ma loen...

SOMBA. Et te loete, ei! Aga et te... nii lausa ütlete!

MILVI. Jaa, härra doktor. Ma olen veel nii naiiv! (*Üles tõustes.*) Tahan üles otsida oma papa. Tal on jälle niisugune nägu!

SOMBA (*üles tõustes*). Niisugune?

MILVI. Et on saanud mööda püksa!

SOMBA. Hmjaa! Üks pank vist upakile minemas.

MILVI (*lehtlast astudes*). Jaa, härra doktor! See on hirmus, kuidas nüüdsel ajal... kõik upakile... mõistate? (*Lippab rõdu kaudu majasse.*)

SOMBA (*on ärajooksvale Milvile hindavalt järele vahtinud, väga tähendusrikkalt*). Hmjaa! (*Kõnnib lühikeste sammudega, käed seljal, laseb väikest vilet.*)

ASTA (*tuleb majast rõdule ja asetab astrid vaasiga lauale*). Üks ööbik... ah teie, härra doktor...

SOMBA (*sulava andumusega rõdule lähenedes*). Vabandust, armuline proua!

ASTA. Arstikutse on vist küll väga tülikas... Eriti pikemad sõidud välja...

SOMBA (*pilku Villemile visates*). Inimese elu on kallis

varandus — selle hoidmine ja ravitsemine ei või kunagi — tülikas olla!

VILLEM. Pealegi, kui on noori naisi majas, härra doktor!

SOMBA. Ka seda. Hmjaa — teie seltsis, proua —

ASTA. Mitte komplimente, härra doktor! Parema jutustage, kuidas on siis õieti lugu meie onu Villemiga?

SOMBA (*üles rõdule astudes*). Hmjaa! Mitte just paha. Organism paneb vastu. Aga hingeliselt —

ASTA. Mis on siis onu Villemi hingega?

SOMBA. Liialt passiiv. Jumal ja arst ei aita palju, kui inimene ise —

ASTA. Kas te ei katsuks seda hinge karastada, härra doktor? Ah jaa, selle jaoks on ju siin pastor Kärkmann.

SOMBA (*on Astale õige lähedale astunud, sosistades*). Asta!

ASTA. Vaikige!

SOMBA. Nälgin te järele!

ASTA. Härra doktor!

SOMBA. Kahe nädala eest, Asta! See peab ometi korduma!

ASTA. Ei iialgi!

SOMBA. Asta!

ASTA. Aumees! Kasutab juhuslikku nõrkuse silmapilku — ja siis peaks see veel korduma! Teil on tegemist ausa naisega, härra doktor — seda pidage silmas!

KÄRKMANN (*on majast tulnud ja silmitsenud gruppi rõdul, tähendusrikkalt*). Hö, hö!

ASTA. Aa, härra pastor! Teid tõmbab muidugi onu Villemi poole... (*Ära majasse.*)

KÄRKMANN (*sõnu venitades ja kord lahkuva Asta, kord Somba poole vaadates*). Jaa, mind tõmbab — loomulikult, hö, hö! (*Astub rõdult aeda.*)

SOMBA (*talle järele*). Suurepärase ilm, härra pastor!

KÄRKMANN. Jaa, põrgu sõitmiseks! (*Istub paremat kätt Villemist.*)

SOMBA. Otse minu arvamine, härra pastor!

KÄRKMANN. Hö!

SOMBA. Hmjaa! (*Istub Villemi pahemale käele.*)

KÄRKMANN (*ähvardavalt*). Härra Noor-Tammist!

VILLEM. Siin, härra pastor!

KÄRKMANN. Teie mäletate, millest meil viimati oli jutt, hö?

VILLEM. Jaa, härra pastor.

KÄRKMANN. Olete nüüd tulnud õige jumala tundmisele, härra Noor-Tammist?

VILLEM. Ei, härra pastor.

KÄRKMANN. Teie ei kahjatse oma jõledat, jumalavallatut elu, härra Noor-Tammist?

VILLEM. Mitte kunagi, härra pastor.

KÄRKMANN. Seda me veel näeme, hö!

SOMBA. Mõelge, härra pastor! Ka mina oleksin peaaegu õpetajaks saanud?

KÄRKMANN. Teie, hö!

SOMBA. Olin juba lõpetamas usuteaduskonda... Aga siis läksin arstiteadusele üle.

KÄRKMANN. Tegite hästi!

SOMBA. Suur uskmatuse tuulispask keerutas tol ajal üle maailma. Inimesed ei vajanud jumalat ega pastorit. Aeg oli niisugune, et haritud inimesel vaimulik olla — hakkas piinlik!

KÄRKMANN. Ja siis te tõusite aja kõrgusele, hö!

SOMBA. Praegu hakkab usk jälle moodi minema. Hmjaa... aja kõrgusel seisev modern pastor — väikseltsi usu-uuendaja, te saate aru — niisugune pastor võib saada meie päevil jälle rahvalikuks.

KÄRKMANN. Demagoogia, hö!

SOMBA. Aga ma ei kahjatse kutsevahetust. Sest usuteadus, härra pastor... sellega ei ole asi korras! Ja siis see suhtumine tegeliku eluga — naeruväärt!

KÄRKMANN. Naeruväärt, hö?

SOMBA. Vaadake, hmjaa! Terve inimene ei vaja arsti. Ja terve hing ei vaja pastorit — ta saab ise oma jumalaga hakkama.

KÄRKMANN. Seda tahaksin näha, hö!

SOMBA. Hmjaa, kuidas seda nüüd öelda? Kutseline arst olla, see on midagi loomulikku. Ma tunnen täpselt inimese keha ja ta funktsioone. Tunnen kõiki ta rikkeid, suudan neid käesoleva organismi juures kindlaks teha — ja selle isikulise kogemuse põhjal alles kirjutan rohu-tähe.

KÄRKMANN. Olen ma end seganud teie rohutähtedesse, hö?

SOMBA. Minu lugupidamine, härra pastor! Aga minule kui arstile on see vastuvõtmatu... lihtsalt metsik... kuidas teie käite ümber inimese hingega. Hmjaa — see meetod on ju ajast ja arust.

KÄRKMANN. Tunnen aja vaimu... Ikka hästi modern, hö! Enne kui patuse hinge lähed päästma, löö lahti viimne moežurnaal!

SOMBA. Lubage, härra pastor! Tahan ainult öelda... hmjaa! Tahan öelda, et teie pole hingearst —

KÄRKMANN. Loomulikult mitte!

SOMBA. Mitte hingearst, vaid ainult — apteeker! Siin lamab meie mõlemate patsient —

VILLEM. Kui ohakas kahe roosi vahel!

SOMBA. Ma olen ta läbi kloppinud —

KÄRKMANN. Kui mina kord ise ta läbi klopim, hö!

SOMBA. Olen ta läbi kuulunud, kiirtega läbi valgustanud. Ma tean, mis tal viga ja mida ta vajab. Aga teie, härra pastor, kus on teie diagnoos? Teie tullete ainult oma kiidetud rohuga — see peab kõike aitama! Hmjaa — ka arstiteadus oli kord lapsekingades. Meie vanad soolapuhujad — ka nemad arstisid kõiki haigusi sama rohu ja pomisemisega. Kui näha meie hingearste, emb-kumb, kas meelitamas inimesi taevamannaga või neid hirmutam, pörguväävliga — hmjaa, siis tulevad mul ikka meelde Molière'i-aegsed arstid... Neil oli ka kaks valikut — kas lasid verd või tegid klistiiri...

KÄRKMANN. Hing, härra doktor, ei vaja arstimist, küll aga päästmist ja õigele teele juhtimist. Uppujale ei tehta diagnoosi, ilma selletagi on selge, et talle tuleb päästerõngas kaela visata. Ja kui ristiinimene ei taha talle visatud päästerõngast kinni hakata, siis ei peeta pikki jutte, tal haaratakse karvust kinni ja ta tuuakse kuivale. Niisugune on, härra doktor, minu taktika. Glasseekinnastega mina hingi püüda ei oska.

VILLEM. Kui ma ei eksi, siis teie, härra pastor, veetsite paari aasta eest mõned kuud nõdrameelsete asutuses.

KÄRKMANN. Jaa. Kaks kuud hullumajas, hö! Ametist lahti, hö! Praegu vaba praktikaga. Niisuguse tühja-tähjaga ei murta iseloomu, ei!

SOMBA. Olite olnud pisut resoluut... tookord!

KÄRKMANN (naeratab sarkastiliselt). Pisut jaa! Hingekarjane, hö! Õige karjane, see on, kes hoiab pihus malakat! Karjaga ei saa teisiti! Kui mulle juhtus tee koguduse liige, kes julges kahelda kõigevägevama võimu juures... Siis panin ma talle rusika nina alla — hö! Ja ütlesin... kui sa mul niuksatad! Siis oli ta küps... Jumalariiki vastuvõtmiseks. Ainult üks kangekaelne —

liikmetele igavese elu ja õndsuse. Muidugi kui pead kombeid ja tasud korralikult oma kirikumaksud. Aga viimasel ajal —

KÄRKMANN. Viimasel ajal, hö?

TAMMIST. On siginenud lisamõtted... Vaadake, härra pastor — see vana jumal, kellega meie seni läbi ajanud — see on midagi pühapäevaks, suurteks pühadeks... Aga usk meie päevil... see ei või enam olla ainult kõrgem filosoofia — see peab nüüd kindlamalt suhtuma majandusliku süsteemiga... peab lähemale astuma elule. Ja siin on nüüd vajadus — nimelt jõukamal kihil, kes loob väärtusi ja varandusi... kelle najal püsib riik — et jumal oleks midagi tegelikku... ma mõtlen — midagi äripäeva jaoks... Ameeriklastel olevat juba niisugune tüse — majanduslikkude sümpaatiatega Kristus —

KÄRKMANN. Dollari-Kristus, hö! Jaa, meil levitatakse välisrahaga seda ameerika kristlust. Kana- ning seakasvatus ja poksikursused, hö! Aga jumal jääb varju tegelikkude asjade taha. Kus sa võid — ta korruga hirmutab inimesed ära selle ameerika kristliku seakasvatuse juurest! Ja kui ta siis peaks ka vahel lagedale toodama, see teie Ameerika Kristus, härra Tammist, siis on ta nii alandlikuks ja suupäraseks tehtud meie ärähellitatud ristiinimesele, kes usub jumalat ainult — kõige mõnusustega... Muiste tõeline vagameel oli seotud valmisolekuga ohvrit tuua. Aga nüüdisaja usklik — sellele pead veel juurde maksma, kui oled ta juhtinud taevavärava juurde! — Me sõidame kohe, hö? Ma lähen istun juba ette autosse, siis pole karta mahajäämist. (*Aiavärava kaudu ära.*)

TAMMIST. Kuidas, härra pastor! Mahajäämisest ei või juttugi olla. (*Västrikuale pöördudes.*) Nah, mu noor sõber! Mis teevad teie miljardid?

VÄSTRIK. Oo, nad rõhuvad mind. Ma olen väsinud oma miljarditest.

TAMMIST (*arusaamisega*). Jaa, jaa! Kui niisugune patsak sulle selgest taevast korruga kaela kukub! Võib ikka uimaseks lüüa küll esiotsa. Aga oleks aeg juba toibuda. Ja liikuma panna see kallis kraam!

SEENETREIAL. Meie juba Johannesega soovitasime — kui lööks lahti ühe ilmatu toreda kirjanuse. Kus selle raha ots! Sellega võta en gros — kogu kirjanikkude liit 99 aastaks nuumale!

TAMMIST. Suured rahad nii tühise äriga end ei määri! VÄSTRIK. Ma arvan — midagi fantastilist!

TAMMIST. Fantastika ja äri — ei!

VÄSTRIK. Sõnnik! Kunstsõnnik! Lämmastikväetise produktseerimine — õhust! Mitte lihtsõnnik, vaid — kunst! See muiste oli poeetide eesõigus... Tänapäev võib juba ärimees elada — õhust ja armastusest.

TAMMIST. Lubage —

VÄSTRIK. Ja — hiiglavabrik! Eksport välismaale... Peaasi — kodumaa viljakuse tõstmine. Meie põllusaak — seda võib täieliku väetuse juures tõsta viiekordseks!

TAMMIST. Jaa, jaa — mõned aastad tagasi me juba olime fantastilised, härra Västriku! Rajasime ettevõtteid — õhu ja armastuse peale, turu nõudeid arvestamata. Need õhulossid nüüd, kes upakil, kes minekul.

VÄSTRIK. Põllumeeste maa! Ja sõnnik on siin — midagi fantastilist?

TAMMIST. Kuulake aga! Lõime siin — mõningad rahamehed — käed kokku ja hakkasime turbarappa ehitama elektriijaama. Muidugi suurejoonelist, mis pidi elektrifitseerima poole kodumaad. Ütlesime ka, et elame elektri aastasajal, et ei jõua anda nii palju, kui rahvas tahab. Aga meie inimene otsustab tasa ja targu — see võtab aega. Ja meie oleme vahepeal pankrotis. Ei, härra Västriku — teie miljardite paigutamise eest kõneleme teinekord põhjalikumalt. Olete sõiduvalmis, härra doktor? SOMBA (*üles tõustes*). Jaa.

VÄSTRIK. Nii toreda ilmaga linna?

TAMMIST. Mitte lõbu pärast. Aga seal on jälle midagi hinge vaakumas. Mõelge — meie kuulus «Kalevi» pank. Elas ka liig palju sellest õhust ja armastusest! Mulle isiklikult — annab raske hoobi! Hirm hakkab, kuidas õiendada tulevikus kohustusi! Ah, härra Västriku! Otse rõõm näha niisugust «asket» meest enese majas sel kriisiajal... Nägemiseni!

SEENETREIAL. Härra Tammist! Te vist ei unusta, et täna «Rahvusteatri» on Johannese auõhtu?

TAMMIST. Soo? Nah — kui minu väimehe tükki mängitakse, siis mina olen teatris kui äi. Aga rohkem mitte!

VÄSTRIK. Oo, härra Tammist!

TAMMIST. Muidugi — see vana laul kohustustest oma enese kunsti vastu! Aga mis meile seal siis pakutakse? Jaa, kui nendetaolised seal esinevad — kõiksugu-

sed hulkurid ja tühja taskuga santlaagrid — vaat need on kaunishinged, need on toredasti üles löödud! Aga kuidas kujutab kirjanik korralikku ausat kodanikku? Selle käsi käib väga räbalasti. Ja siis veel ärimees — sel pole üldse enam inimese nägu! Eesti kirjanik on selles vagas arvamises, et tarvis ainult hästi rumal ja harimatu olla, siis ärid ja vabrikud, maad ja majad — muud kui kukuvad sülle! Aus kodanik tehakse narriks — ja see rõõmustagu veel pealegi!

SEENETREIAL. Ah, härra Tammist, nii halb see lugu ometi pole! Ja asja kirjaniku seisukohast võttes — mis see vaene konn siis peab tegema? Elus tal ju osa mängida pole, seal olete teie, härra Tammist, see tooniandja ja käskija. No las ta siis mängib isandat selleski maailmas, mis ta ise enesele loob...

TAMMIST. Ei, see on ühekülgne, et need romaanid ja draamad... et need on ikka alati — kirjanikkude tehtud. Tulge, härra doktor!

TAMMIST ja SOMBA lahkuvad aiavärava kaudu.

SEENETREIAL (kohta vahetades). Mis sa end nii väga väsitad! Tule istu ometi!

JOHANNES. Istuda või mitte istuda... ükskõik! (Istub.)

SEENETREIAL. Suur päev on sul täna, Johannes! Mõttele, sinu esimese draama ettekanne! Olid seni novellikirjanik — see on midagi kauget ja nägematut. Üksik lugeja istub su raamatuga — mis on seal autor! Aga täna astud sa silm silmaga rahva ette. Sa näed esimest korda oma publikut palest palesse.

VÄSTRIK. Kirjaniku meeoleolu enne tuleproovi... Pisut jube, mis?

SEENETREIAL. Johannes ja jube!

JOHANNES (uhkusega). Mis ütleb Milling minu näidendi kohta, aa?

VÄSTRIK. Kes on see Milling?

SEENETREIAL. See on härra, kes meie Johannesest väga heas arvamises — ja kirjutab sellest ajalehes.

JOHANNES. Sügav ja tõsine kunst! Draama pöördelise tähtsusega!

VÄSTRIK. Jaa!

JOHANNES. Sina, Otto... Oled vist väga uhke oma miljardite peale?

VÄSTRIK. Oo, ma häbenen neid!

JOHANNES. Häbene, Otto... see on ainuke suhe miljarditega. Kuidas sind siin majas vastu võeti — kuidas sind kõik hellitavad! Su enese pärast? Ei! Miljarditele tehakse silmi! Seepärast on piinlik olla rikas — inimese väärtus kannatab selle all. Aga kui sul on vaim ja anded —

VÄSTRIK. Oo!

JOHANNES. Ja sa lood midagi... niisugust... pöördelist —

VÄSTRIK. Oo, jaa!

SEENETREIAL. Tont seda teab, millega inimene õieti võiks uhkustada! Lõpuks on ju vaim ja anded ka niisugune taevast kukkunud pärandus — kus on seal isiklik teene?

JOHANNES. Üleolu tunne... olla valitu... Kord elus, Otto — me seisime vastamisi. Rinnuti, mis?

VÄSTRIK. Ma tean!

JOHANNES. Sa tahtsid Astat... Võib-olla oleksid ta saanud —

VÄSTRIK. Kui sina ei oleks tulnud vahele.

JOHANNES. Tahtsin teda ise. Ja kui mina ise kedagi tahan —

VÄSTRIK. Tagajärjed on teada!

JOHANNES. Sina oma õnnetu armastusega, ahah! Põgenesid Indiasse!

VÄSTRIK. Kümne aasta eest!

JOHANNES (tumeda). Tulid tagasi. Ent ära arva —

VÄSTRIK. Jumal hoidku!

JOHANNES. Et oma miljarditega rohkem saavutad kui tookord ilma miljarditeta.

VÄSTRIK. Kuidas sa võid!

JOHANNES. Asta on tavaline naine.

VÄSTRIK. Oo!

JOHANNES. Üsna tavaline naine. Vaimliste huvideta. Kergemeelne, edev, lõbuhimuline. Mõne teise mehe naisena — ei tea kus oleks otsaga. Aga minuga — no kuhu ta siis minu juurest läheb? Isegi keskmine naine oskab eelistada mehe suurejoonelisi omadusi. Ta oskab vahet teha ühe Johannesega ja ühe Otto vahel!

VÄSTRIK. Oo, selles ei ole kahtlust!

JOHANNES. Ja sina seal — Seenetreial! Sa meeldid enesele vist väga! Sul on ju nii kenad vaimuanded — olid

otsitud narr eesti rahva rõõmuks! Kõiki oskad sa lõbus-tada, kõigile oled sa suupärane! Meie vanameeski surus su kätt, kui torkasid talle kõrva selle toreda parmu. Nüüd muust enam ei kõneldagi kui sellest — Ameerika Kristusest, kes lähemal koosolekul vist vali-takse suurkaupmeeste ja vabrikantide ühisuse auliik-meks...

SEENETREIAL. Niipalju meelitusi korraga — homme on ju ka päev!

JOHANNES. Meie teatripubliku oled ära hellitanud oma igavese rõõmutegemisega! Teie alandlik teener, jaa! Ent täna õhtu — ei esine rahva sulane, vaid käskija! Vaimu kuningapoeg on tulnud ja pöörab uue lehekülje ajaloo- raamatus!

SEENETREIAL. Ma assisteerin sulle!

JOHANNES. See rahvas — ta kuuleb täna tõtt! On ta enese pärast olemas? Täna väga! Ainult väetiseks gee-niusele. Ta on sõnniku hunnik, millest võrsub šampin-jon! Sina, Seenetreial... sa oled harjunud, et rahvas kokku jookseb meelituste peale. Aga täna õhtu tahan ma teda peksta tõe okaspiitsaga! Ja see rahvas — ta jumaldab mind! Ta roomab mu ees! Ta liputab saba! Ta lakub mu käsa! (*Üles tõustes.*) Aga mina —

SEENETREIAL. Teed muidugi ilusa kummarduse!

JOHANNES. Aga mina — sülgan neile näkku! (*Villemi poole, mööda minnes.*) Sa ei tunne enese hinge surema-tust?

VILLEM. Täna, ei!

JOHANNES. Aga mina tunnen! Mitte igamehe hing ei ole surematu, ainult valitu. Kui jumal selle parema ja täie-likuma maailma loob, suudab tema sinna luua ka täie-likumaid olevusi. Ja kui ta siit hukkuvalt maakeralt valib midagi kordaläinut ning väärilist, ei ole tal min-gisugust mõtet siit kaasa vedada igasugust väärtu-seta mööblit, nagu seda on inimlik keskpärasus. See oleks juba suuruse hullus, kui iga Villem, Andres ja Otto tahaks igavesti elada. (*Läheb rõdu kaudu majasse.*)

VILLEM. On ta enese täis võtnud?

SEENETREIAL. Ta on joobunud oma armsast «mi-nast»...

VILLEM. Teeb see purju?

SEENETREIAL. Kuidas veel! Mõni mees tuigub selle

käes eluaja! (*Tõuseb üles.*) Otsin õige aias vaikse koha ja viskan enese küljeli.

VILLEM. Võiksid võtta mu kaasa. Siin on liialt elav. (*Ajab enese üles.*)

SEENETREIAL. Tubli! (*Võtab klapptooli.*) Jaa, see kõht — see kõht! Ära on rikkunud kogu fassaadi!

SEENETREIAL ja VILLEM kaovad aia sisemusse.
Rõdule ilmub MILVI. Kohendab mõtlikult astreid vaasis.

VÄSTRIK (*rõdule lähenedes*). Tere hommikust, preili Tammist!

MILVI. Teie, härra Västri? Tere hommikust! (*Astub rõdult aeda.*)

VÄSTRIK. Mõelge! Me pole üksteist täna veel näinud...

MILVI. Et me üksteist nii vähe näeme, härra Västri!

VÄSTRIK. Oo! Ma pole süüdi!

MILVI. Ka mina mitte! See on vist — saatus!

VÄSTRIK. Suur sõna — saatus!

MILVI. Kavatsen istuda lehtlas. Te vist uitate aias, eks? Õieti öelda — Asta on praegu toas...

VÄSTRIK (*oma vankumatu naeratusega*). Kindlasti toas. Kui lubate — istun teiega lehtlas.

MILVI. Minuga lehtlas? Jaa, miks mitte. See on isegi soo-vitav. (*Võtavad lehtlas istet.*) Õieti peaksin teid päris tõsiselt hakkama võrgutama...

VÄSTRIK. Oo!

MILVI. Või õigem... teile kergendama seda — kassi ja hiire mängu.

VÄSTRIK. Kergendama — kassi ja hiire —?

MILVI. Kõnekäänud, härra Västri! Parem jutustage mulle Indiast. Teie India prohvet Ma... Ma...

VÄSTRIK. Mahatma Gandhi.

MILVI. Jaa, Gandhi. Kuis näib ta välimuselt?

VÄSTRIK. Väike kõhetu mehike —

MILVI. Habemega?

VÄSTRIK. Ei. Kitsa sileda näo ja suurte, peast eemalseis-vate kõrvadega.

MILVI. Uh!

VÄSTRIK. Seljas jäme valge särk ja peas väike valge mütsike.

MILVI. Ta silmad? On nad sinised ja säravad?

VÄSTRIK. Ta silmad on pruunid ja rahulikud.
MILVI. Prohvet ja — habemeta... Aga teie naerate nii imelikult!
VÄSTRIK. Naised on väga armsad olevused. Kuis nad vastu võtavad prohveteid! Nad ei küsi, mis ta õpetab, vaid — missugused tal on silmad!
MILVI. Nüüd pilkate mind, eks? Ma olen vist väga rumal? Aga kui oleksingi — teil peaks olema minuga kaastundmust. Mitte kõik ei ole käinud Indias, et nad teavad, kuis tuleb prohvetitega ümber käia.
VÄSTRIK. Oo, ma vannun!
MILVI. Pilgata... kui süda niikuinii raske on!
VÄSTRIK. Teie süda?
MILVI. Väga raske!
VÄSTRIK. Taevas hoidku — mis on siis juhtunud?
MILVI. Küsige veel! Ja tehke hästi rumal nägu! Nagu te ei teaks, kuis olen teil pihus!
VÄSTRIK. (kätele vaadates). Minul — pihus?
MILVI. Ja muidugi... kui ümberringi on ainult pankrotid! Ja meie papa saab ikka jälle mööda püksa!
VÄSTRIK. Oo!
MILVI. Siis ollakse sunnitud. Siis ollakse firma ainuke päästerõngas!
VÄSTRIK. Teie — päästerõngas?
MILVI. Jaa, kaelaviskamiseks! Kui mõelda — nii noor! Ja juba pead enese ära heitma!
VÄSTRIK. Taevas halasta — kes on siis lõpuks see koletis?
MILVI. Kui ta vähemalt meeski oleks! Kui tuleks... haaraks oma jõhkra käega... võtaks su vägisi... Aga nüüsgune narts, kellele sa end ise pead kaela viskama! (End Västriku kõrge põlgusega kaela heites.) Kas olete nüüd õnnelik?
VÄSTRIK. Mina — preili Tammist?!

MILVI. Teie — miljardid! Rahaga saab kõik! Mis maksab vaese tütarlapse hing, kelle isa on saanud mööda püksa! Teie valge pärisori! Ostetud armastus! Kaks purustatud südant! Oo, Alf! Kui teaksid, mis teeb see koletis su vaese Milviga ses üksikus lehtlas! Milline jultumus! Ta ei löö silmi maha häbi pärast! Ta vaatab mulle rahulikult otsa! Ta isegi naeratab — neid ostetud kallistusi vastu võttes! (Nutma pursates.) Ah, ma olen nii õnnetu... õnnetu!

VÄSTRIK. (haletsedes). Vaene, vaene tüdruk! (Vabastab enese suure õrnuse ja ettevaatusega Milvi kätest.) Kõik läheb hästi! Varsti on kõik jälle hea.
MILVI. (kummuli laual). Mis on ta minuga teinud!
VÄSTRIK. (väga ärnalt). Milvi! (Silitab ta juukseid.) Milvi! Tohin ma teid hüüda selle armsa kõlava nimega?
MILVI. (nuttes). Nüüd võite kõik! Nüüd võite kõik!
VÄSTRIK. Kuulake mind! Kõik on eksitus! Ma ei taha teid sugugi.
MILVI. (pead tõstes). Teie ei taha? ...
VÄSTRIK. (rõõmsalt lohutades). Ei taha, ega pole kunagi tahtnud.
MILVI. (rõõmsalt). Tõesti! (Haavudes.) Ma ei kõlba teile? Seda ütlete mulle näkku! Pärast seda, mis te minuga olete teinud!
VÄSTRIK. Mitte mina, vaid miljardid. Ja nüüd usaldan teile oma saladuse. Need kohutavad, jõhkrad ja vastikud miljardid — mul ei ole neid sugugi!
MILVI. Teil ei ole miljardeid?
VÄSTRIK. Ei ole ega ole olnud!
MILVI. Ja seda avaldate minule?
VÄSTRIK. Ainult teile! Ma olen nüüd teie pihus!
MILVI. Kui mõelda — te polegi miljardär! Mul tarvitseb ainult hingata ja —
VÄSTRIK. Ja kogu minu aupaistus langeb kokku!
MILVI. Kui tore see on — kõik mõtlevad... ja ainult mina tean! Te hakkate mulle tõsiselt meeldima! Aga... aga — meie firma! Jumal hoidku — kellele ma siis nüüd pean kaela langema?
VÄSTRIK. Ei kellelegi! Seni kui minu miljardid...
MILVI. Mida ei ole!
VÄSTRIK. Aga teatakse olevat!
MILVI. On sest abi?
VÄSTRIK. See ongi peaasi! Seni olge rahulik!
MILVI. Te olete sama tore poiss kui Alf! Aga hoopis peenemalt!
VÄSTRIK. Kes on see — Alf?
MILVI. Noor sportlane. Lootusrikas hüppaja.
VÄSTRIK. Ja teie armastate —
MILVI. Ma armastan väga sporti. Ja suuri sportlasi. Hoopis ise tõug seal spordiväljal — võrreldes sellega, mis liigub meil salongides ja kohvikutes... Ka Alf on tuleviku-inimene.

VÄSTRIK. Armastate sporti ja sportlasi. Aga kuidas siis eriti selle Alfiga —?

MILVI. Tegi mulle ühel spordipidul külge — tantsusaalis. Tuli tutvustama, rebis kättpidi välja, viis tõllerdama. Tantsis ja nohises, aga kogu aeg mitte üht sõna! Siis istusime puhvetis.

VÄSTRIK. Ja Alf ainult nohiseb?

MILVI. Ei, ta käristas välja... see on — kui midagi tellitaks. Sõime ja jõime. Siis ta pilgutas mulle silma ja ütles: mis pärast tuleb, on parem! Ja näpistas laua all mu põlve. Siis ma andsin talle kõrvalopsu!

VÄSTRIK. Kõrvalopsu — sellele tuleviku-inimesele!

MILVI. Ja ütlesin, keš ma olen.

VÄSTRIK. Ja tema?

MILVI. «Aa — Tämmiste plika!» — ütles ta. «Sa oled ju siis üks kodanline rasvahani! Sa tuled parajal ajal — mul pole penni taskus...» Maksin arve einelauas. Ja koju sõites auto. Sellest ajast lähebki nii. Alf käristab välja ja mina maksan.

VÄSTRIK. Väga huvitav vahekord! Ja õrnused? Ma mõtlen —

MILVI. Need harjutasin kohe alguses ära. Ta võib oma vabriku tüdrukuid suudelda!

VÄSTRIK. Vähemalt on ta teile tähelepanelik ja ütleb meelitusi?

MILVI. Ja muidugi! «Sa neetud madu!» «Sa ussiseemel!» Kui ta heas tujus on, siis armastab ränku sõnu.

VÄSTRIK. Oo! Aga tulevik?

MILVI. Mõtlete, et lähen talle mehele? Ma üldse ei lähe mehele. Vähemalt mitte nii pea. Alf hüppab lootusrikkalt. Aga meheks ta ei kõlba. Selleks on ta kohatu.

VÄSTRIK. Mis te siis lõpuks temast loodate?

MILVI. Ma teen ta maailma esihüppajaks! Kas see ei ole suur ülesanne? Aga sealt tuleb Asta. Ta muidugi otsib teid. Palju lõbu, härra miljardär!

MILVI kaob nägematult lehtla taha aeda. Rõdult astub alla ASTA. VÄSTRIK läheb talle vastu.

ASTA. Kuis meeldib teile meie rand siin, härra Västriks? Ja üldse elu — kodumaal?

VÄSTRIK. Oo, väga! Ja nähes teid, mu keelgi omab teise

rütmi... Mu sõnad voolavad, kui oleksid nad pärit poeemist — või tundelisest luuletusest!

ASTA (istub). Naise saatus on — alistuda mehe rütmile!

VÄSTRIK. Oo! (Istub.)

ASTA. Loodame, et kodumaa teid köidab jäädavalt.

VÄSTRIK. Ja vana armastus!

ASTA. Ah jaa! Need noored tüdrukud! Neil elutarkusest veel pole osa. Nad saavad endale võõra, vääritud. Ent õige mehe lasevad nad minna — Indiasse.

VÄSTRIK. Te sõnus tõe tera — vaielda ei saa!

ASTA. Ei seda enesele iial andesta!

VÄSTRIK. Ent siiski! Armastusele on see sageli kasuks, kui põgened ta eest.

ASTA. Armastusele vast küll! Ent kas ka meile? Et kordki juua täiel söömül elu karikast — ma ohverdaksin iga- vese, surematu janu!

VÄSTRIK (lühikese pausi järel). Suur päev meil täna perekonnas... eriti Johannesele!

ASTA (põlgusega). Ah jaa — teater!

VÄSTRIK. Te hääles kuulsin toone, mis järeldada lubavad —

ASTA. Ah, härra Västriks! Kevadised unenäod on lühikesed... Üks plika unistab poeedist! Siis kümme aastat kirjaniku naine — ah jumal!

VÄSTRIK. Johannes?

ASTA. Pealaest jalatallani ta egoist. Ta armunud endasse. Kõik mõtted, kired seotud loominguga, et saavutada au ja kuulsust. Mis mul sest on? Ma ainult segan ta suuri mõtteid, — ta püha üksildust...

VÄSTRIK. Te õnnetul!

ASTA. Ma olin väga õnnetu ja nutsin päevi, öid. Ah rumalus, need ajad möödunud ammu! Naisele, kes säilitanud elurõõmu ja huvi ümbrusele... mu mees on päris praktiline abikaas!

VÄSTRIK. Oo!

ASTA. Mul on mu vabadus!

VÄSTRIK. Johannes? On võõras talle armukadedus ja umbusk? Ei pea ta valvet, aja jälgi, nagu kombeks igas vooruslikus abielus?

ASTA. Johannes teotseb ju ainult endaga! Kogu ta tähelepanu on pöördud oma auväärt isikule. Ta teisi inimesi näeb kui läbi udu. Ja oma naist ei iialgi!

VÄSTRIK. Mulle on tundmatud abielu ahastused. Ent

sõpradelt ma olen kuulnud, kui üleliigsena sulle tundub oma naine su enda abielus. Sa üle aia, mille püstitanud on kristlik kõlblus, kui pagan piilud ikka naabri naise poole... Ja naaber kallis teeb niisamuti!

ASTA. Kui ainult piilumine rahuldaks!

VÄSTRIK. Kaks põhisundi kannavad me olemust. Tung sigitada, kanda tõugu edasi. Ja teine — kaitsta enda isiklikku armast elu. Need tungid omased on kõige loomale. Ent lojusega võrreldes me oleme — poeedid!

ASTA. Oo jaa! Me kaunistame loomusunni madalusi! Moraali hilpudega — lubatud näotusi!

VÄSTRIK. Tung sigitada — see on väga lihtne omas praktilises sihis! Ja kavaluseta on ta mehaanika. Ent milliseid poeme, nägemusi see lihtsa asja ümber põimitud! Kuigi lõpujaam üks kõigile: sel, kes unistas, ja sel, kes kohe asus asja juurde.

ASTA. Kas meie armsa mina endakaitsetung ka sünnitanud on poeme?

VÄSTRIK. Veel suuremaid! Meil küllalt pole sest, et pikendada eluiga ja lasta end noorendada... Teadus siin järjest murrab uusi teid. Ei, me kallis minake — ta tahab elada ka peale surma! Seks välja mõelnud ta on jumalad ja surematu hinge! Ja kogu taevariigi — igavese elu ja alalise õndsusega!

ASTA. Ja siiski — unenäod lahtisilmi... kuis oleks elu hall ja igav nendeta. Ma kardan surma. Ja jumalat. Neist hoian kõrvale ja katsun unustada kõik, mis on ebameeldiv...

VÄSTRIK. Jaa, luule — see on elu päike! Ja mitte ainult, et loeme kuulsa poeedi eluvalet raamatust. Ei, me ise elus liigume kui luuletuses. Iga inimene. On tegelikult kehvus majas, nälg. Kuid enda kujutluses võin olla miljardär. Oh imet — pealegi veel teiste kujutluses, kui väärin oma osa! On leitud jumalate kõrge mäng... mäng taeva, põrgu vahel — reeglid kõigil teada. Ma mängin kaasa! Luuletaja armastus on ikka õnnelik — kas jõuab sihile, või sõidab — Indiasse.

ASTA. Kas siiski ei vääri kahjatsust, et teekond Indiasse kümne aasta eest ei olnud — kahekesi?

VÄSTRIK. Ei!

ASTA (haavunult). Ma tänan!

VÄSTRIK. Indiasse kahekesi? See võimalus on ikka ole-

mas, kui leidub soovijaid. See mõte — alles nüüd ta on vast küps — et saada teoks...

ASTA (üles tõustes, imestusega). Otto! (Hõiskega.) Otto! Sinuga Indiasse! Ära sest pesast!

VÄSTRIK. Ma mängin kaasa! (Tõuseb üles.)

ASTA. Sina! (Langeb talle kaela.)

Rõdule on ilmunud TIINA.

TIINA. Prouad! Pesunaine ootab arvega!

ASTA (end vabastades). Pesunaine! Ah, jaa! Ma tulen.

TIINA ja ASTA kaovad majja.

VÄSTRIK (pateetiliselt, irooniaga). Elu, sa Suur Pesunaine! Härra inimene — lunasta oma vekslid! Ja korraga ei ole miljardäril — penni taskus!

KOLMAS VAATUS

MIHKEL TAMMISTE linnakorter. Lavaseadeldis nagu esimeses vaatuses. Õhtu. Elektrivalgustus.

JOHANNESSE toast tulevad kõneldes ASTA ja MILVI läbikäigul saali.

ASTA. Kuidas siis lood on selle — miljardäriaga?

MILVI. Ah, see sinu Otto? Ta on mul pihus!

ASTA. Tõesti! Vaata, et ta sul ära ei lenda — mõne teiega... Indiasse!

MILVI. Arvad, et sinuga?

ASTA. Kes teab, Milvi! Neis asjus ei olda kunagi kindel. Miljardärid on üldse imelikud olevused.

MILVI. Jaa, Otto on kahtlemata üks imelikumaist miljardärest... Kui sa ainult teaksid, kui imelik ta on!

ASTA ja MILVI kaovad saali kaudu. Johannes toas tulevad nähtavale JOHANNES ja SEENETREIAL, võtavad aset kirjutuslaua ääres. Johannes suitsetab mõtlikult sigarit. Seenetreial sorib ajakirja. TAMMIST ja VÄSTRIK on end eeskojas üleriietest vabastanud ja astuvad pahemalt sisse.

TAMMIST. Üks lööming on seljataga, mis? (Istub kirjutuslaua taha.) Ja publik! Nägite seda buketti kõnetooli ümber? Kõik tuusad! Üks raskem kui teine. Nah — kus siis lõpuks peab olema meie pealinna au ja uhkus, kui mitte vabrikantide ja suurkaupmeeste klubis? Aga istuge, härra Västri!

VÄSTRIK. Tänan! (Võtab istet teisel pool lauda.)

TAMMIST. Teie ülesastumine, härra Västri — suurepäran! See seisand — need liigutused — see naeratus: iga toll miljardär! Ja siis kõne ise — aga te olete ju oraator!

VÄSTRIK. Ah, härra Tammist! Ma kukkusin ju läbi!

TAMMIST. Mitte teie, vaid see — India prohvet! Ta oli liig näljane me tööstuse ja kaubanduse kuninga-tele.

VÄSTRIK. Te lõite mu vaese Mahatma Gandhi pihuks ja põrmuks — oma Ameerika Kristusega!

TAMMIST. Tegin ma seda... ahaha! Jaa, noor sõber — asi peab õige olema, õigel asjal on edu! Kõige osavam proovireisija ei tee äri, kui kaup on sant. Ja teie India Kristus — ta on sant.

VÄSTRIK. Hakkan seda nüüd isegi taipama!

TAMMIST. Peab turgu tundma — see on esimene asi. See Naatsareti prohvet võis ju omal ajal päris kena olla seal all — Geneetsareti kalarannas — neile väikestele silgupüüdjatele! Aga juba tolle aja jõukamad juudid ei sobinud temaga. Rahvas ägas Rooma ikke all ja ihkas iseisvust. Aga talle öeldi: «Minu riik pole seesinatsest maailmast.» Kõneleb nõnda üks patrioot?

VÄSTRIK. Mahatma Gandhi on rahvajuht — ta nõuab hindudele autonoomiat... hoolitseb kodumaa tööstuse eest.

TAMMIST. Muiste oli väga lihtne prohvetiks saada. Sa ronisid mäe otsa, laotasid käsa ja rumal rahvas jooksis järele. Kui see India prohvet ka hea isamaalane on, siis sammub ta ajaga kaasa. Juute valitses Room ja hindusid valitseb London. Nende Kristused on vaeste ja rõhutud rahvaste prohvetid — need ei kõlba vabale ja iseisvale rahvale. Olete hiljaks jäänud, härra Västri! Meie apetiidid prohvetite suhtes on märksa nõudlikumad.

VÄSTRIK. Ma ei tunne kodumaa turgu, härra Tammist!

TAMMIST. Usk ja isamaa — need peavad, nagu vanal kuldsel ajal, üksteist jälle toetama. Usk ei tohi õõnestada rahvusriiklikke aluseid ajast ja arust läinud kõnekäändudega. Ei tohi olla nii, et riik ergutab rikkust ja jõukust, aga kirik kuulutab Kristust, kes ütleb: jaga oma varandus vaestele ja käi minu järel. Millest elab riik ja millest töörahvas, kui ettevõtjad sulevad oma vabrikud ja ärid ning panevad veel ainult kristlikke rongikäike toime kalarannas. Siin mõjub ameerika vaade asja peale tervendavalt ja karastavalt. Inimene ei tarvitse end enam isamaa ja hingeõnnistuse vahel lõhki käristada. Nüüdsest peale peab enese naha hm — hinge päästmine olema ühtlasi ka patriootlik vägitegu! Nägite, kuis me vabrikantide ja suuräriinikkude silmad särama löid, kui kuulsid Ameerika Kristuse märgusõna: «Laske need rahamehed mu juurde tulla...»

VÄSTRIK. Jaa! Tõusis ääretu kiidutorm! Aga siis tuli — pastor Kärkmann...

TAMMIST. See hull pastor! Mõelge — käsitsi külge ja tahab mind kõnetoolilt alla rebida! Kui politsei ta välja viis, hakkas ta alles õieti märatsema. Usun, vana Kärkmann läheb nüüd lõpulikult hullumajja. (*Lauatelefon heliseb.*)

TAMMIST (*torusse*). Siin 24-55. Kuidas? Niglas? (*Västri-kule.*) Hõigake Johannes telefonile! (*Torusse.*) Jaa, ta tuleb silmapilk. (*Asetab toru kohale.*)

VÄSTRIK (*on üles tõusnud, üle läve*). Telefon, Johannes!

JOHANNES tuleb oma toast, ta järel SEENETREIAL uudishimuliku näoga.

JOHANNES (*torusse*). Siin — kirjanik Niglas. Rahvus-teatri direktor... tere õhtust! Minu «Sünged kuristikud» täna ära jäänud? Üldse repertuaarist välja? See on kuulmatu! Kes on siis mõistuse kaotanud? Teie ei ole — noh, see on veel küsimus! Ah ei ole mõtet tühjale saalile — vabandage! Milleks siis piletikassa, kui ta ei teotse? Mis? Keegi ei osta — kuidas ei osta! Ajalehed töid kiitvaid arvustusi. Teie teatripublik ometi loeb aja-lehti — mis ta siis tahab? Ah teie ei tea, mis ta tahab? Ah teate siiski? Tahab Seenetreiali «Peninukke». Nõnda-nõnda! Mängite, mis nõutakse! Aga kunst? Aga kunst? Teie kuulete ometi? Mis? Ei tahagi kuulda? Kuidas? Siin kõneleb kirjanik Johannes Niglas — ja teie ei taha kuulda! Kuidas? Idioot? Kes on idioot? Teie lambapea! Ei saa aru? Lam-ba-pea! (*Viskab toru käest ja langeb toolile.*) Mis peab see siis tähendama!

TAMMIST. Tähendab, läbi kukkunud?

JOHANNES. Kuidas see siis nüüd on?

TAMMIST. See on, kui oled kirjanik ja kirjutada ei mõista! Ja niisugune peab minu väimees olema. Sa teotad ju kogu perekonna... Ja Tammiste firma!

Pahemalt astub sisse ALFRED MÄNNIK. Ta on palitus, sportmüts peas. Noormees, kes enesega täiesti rahul ja kel pole tegu teiste arvamisega. Lai kõnnak, laiad liigutused, kõneleb ja naerab lata komeda häälega.

MÄNNIK. Tere õhtust, saksad! (*Silmi ringi lastes.*) Olen sattunud õigesse majja või? Loomulikult — seal istub ju vana ise laua taga — oh-ho-ho!

TAMMIST (*üles tõustes*). Keda te soovite?

MÄNNIK. Hästi öeldud — keda te soovite — oh-ho-ho! Kus toas teil see tüdruk on — söögu teda susi!

TAMMIST. Tüdruk... Tiina või Maria? Ehk kuulaksite järele — köögi poolt küljest.

MÄNNIK. Tiina või Maria — köögi poolt küljest — oh-ho-ho! Ma usun, selle plika nimi on Milvi.

TAMMIST. Milvi? Mis on teil asja minu tütreaga?

MÄNNIK. Oli natuke pistmist, oh-ho-ho! Kas te mind ära ei tunne?

TAMMIST. Vabandage —

MÄNNIK. Ei tee viga, ma ütlen kohe — Alfred Männik, oh-ho-ho! Kas teete nüüd silmad, mis?

TAMMIST. Kindlasti ei tunne!

MÄNNIK. Ei tunne Alfred Männikut! No keda te siis tunnete? Pildid ilmuvad lehtedes — aga tema ei tunne — oh-ho-ho! No küll saab mürtsu! Väimeespoeg tuleb külla, aga äiapapa — paluks köögi poolt küljest — oh-ho-ho!

MILVI ilmub saali lävele.

MILVI (*üllatuse ja etteheitega*). Sina, Alf!

MÄNNIK. Näete — seal ongi see kodanline rasvahani! (*Milvile vastu minnes.*) Kohe teine tubak, kui Mann ise kodus! Mis tempu sa, tüdruk, teed, et ei näita enam oma nägu? Sa neetud madu! Sa ussiseeme — oh-ho-ho! Kuidas ma eile hüppasin — seda oleksid sa pidanud nägema! Ja jalgpalli mängisin — pori kui meri — muud kui pressi! Öhtu olime tsirkuses, klounil padrunid pük-sis — ikka parinal üle parda! Küll sai mürtsu — no küll sai mürtsu — oh-ho-ho!

MÄNNIK kaob MILVIGA saali kaudu.

TAMMIST. Mis... mis see nüüd oli.

SEENETREIAL. Terves kehas on terve vaim!

TAMMIST. Selle kihutan ma välja oma majast.

Telefon heliseb.

TAMMIST (torusse). Siin 24-55! Teie, härra Sammul? Jaa, ma kõnelen ise. Tere õhtust! Mis? Maksuvõimetu? Teie — maksuvõimetu! See on — püsti pagan! Kuidas? Vekslid? Lasete protesti? Aga minu allkirjaga! Ah pole midagi parata? Väga ilus! Teie mängite maksejõuetust — aga Tammist maksku! Tähtaeg homme! Kust võtan ma üleöö selle raha? Mul on riidekauplus, aga mitte rahapada! Kuidas — te ei taha enam kõnelda selle teemi üle? Teete pankrotti — aga ei taha kõnelda! Kas teate, mis see on? Ah panete toru ära! Minge põrgu oma toruga! See on kaabaklus — lihtsalt teeröövimine! (Langeb toolile.) Ma olen otsas. Tammiste firma on läbi!

JOHANNES (kaeblikult). Seda ka veel! Millest me nüüd elame? Olete selle peale ka mõelnud?

TAMMIST. Praegu ei ole aeg targutada!

JOHANNES. Ei ole aeg... Kena mees! Teeb pankrotti, aga ei taha kõnelda selle teemi üle! Olles minu äi teha pankrotti — kuidas see inimene üldse toime saab niisuguse alatusega! See sugulus oli ju alati piinlik ühele vaimuinimesele. Aga siis mõtlesid — vähemalt on raha majas. Kuid nüüd raha ka enam ei ole — ma ei tea, misjaoks seesugune üldse veel on olemas!

TAMMIST (üles karates). Vaiki kord! Ma pean seda asja isiklikult... (Tormab pahemalt ära.)

JOHANNES (kaeblikult). Et kõik õnnetused ikka mind tabavad — kuidas see üldse tohib nõnda olla! Alati, kui midagi mängitakse — rahvas istub teatris. Aga niipea kui minu draamat mängitakse — istuvad nad hoopis mujal. Siin peab keegi selles süüdi olema! Kogu maailm on täis äie. Aga see peab just minu äi olema, kes jääb pankrotti! Ma protesteerin niisuguste intriigide vastu! Ma olen ikka jumalat tunnustanud. Aga kui see asi nõnda edasi läheb... Võib tulla silmapilk, kus ma temale pööran selja. Ja kui Johannes Niglas kord kellelegi selja pöörab — (Paus.) Seenetreial, sa ometi olid mu näidendi esietendusel?

SEENETREIAL. Aga kuidas veel! Me kõik olime seal.

JOHANNES. Mul oli ometi esietendusel rahvast?

SEENETREIAL. Jaa. Nad ei teadnud veel, missugune sa oled.

JOHANNES. Nad tegid ovatsioone ja kutsusid autorit... Ja ma tuln ja kummardasin...

SEENETREIAL. Sa tegid neile päris ilusa kummarduse, Johannes. Oli ju karta midagi hullemat!

JOHANNES. Ma kummardasin välise viisakuse mõttes! Aga minu vaim vaatas neile — ülevalt alla! Ma arvan, kui autor kutsutakse välja, siis tükk meeldib rahvale.

SEENETREIAL. Välismaal see olevat küll nii. Aga Eesti publik on koledasti viisakas! Me kutsume autori välja igal juhusel. Seda on enimgi juhtunud. Näidend kukub läbi — aga autor kutsutakse välja!

JOHANNES. Misjaoks?

SEENETREIAL. Inimlik uudishimu — et kuidas niisugune idioot ka ise peaks välja nägema!

JOHANNES. Ah, Seenetreial! Nüüd tuled sa jälle oma naljadega! Sul peaks ometi taktitunnet olema. Sa, Otto, ei ütle midagi?

VÄSTRIK. Ma ütlen. Sinu looming on — töö. Aga mina arvan — luua, tähendab — mängida!

JOHANNES (põlgusega). Mängida!

VÄSTRIK. Kristliku ilma muinasjutt maailma loomisest... Seal kõneldakse tõsinäolisest ja soliid kommetega raugast, kes end kuus päeva järgemööda väga otsustabekohaselt ära vaevab, et siis seitsmendal päeval enesega häbematul kombel rahul olla. Mulle näib, Johannes, et sa ülearu agar oled jäljendama seda heebrea rauka! Ka sina tahad luua midagi hirmus tõsist, sügavat ja otstarbetähtsat. Ja kui sa selle oled sooritanud, siis istud sa täis eneseimetlust oma teose ees ja ootad — häid arvustusi.

JOHANNES. Indias on need asjad muidugi märksa kerge-meelsemad!

VÄSTRIK. India saaga maailma loomisest — see on hoopis teine vaim! Mängides ja nagu mänguks on Brahma loonud maailma. Ei kavatsusi, ei sihti — jumal mängib kui laps. Ja see, mis on mäng, mis mänguga algas, lõpeb mängides. Viimsel päeval algab Šiva metsikut tantsu, kuni universum hukkub tantsiva jumala taldade all.

JOHANNES. Inimene kannatab — aga nemad tulevad oma filosoofiaga... Kuidas see ometi juhtus! Näidend, mis pidi tooma pöörde — korrage...

SEENETREIAL. Sa vajad puhkust, Johannes! (Aitab ta toolilt üles, teda talutades.)

JOHANNES. Näidend, mis pidi tooma pöörde...

SEENETREIAL. Mis sa kurdad — pööre on ju tehtud!

JOHANNES. Kuidas?

SEENETREIAL. See seisab ometi ajalehes: Johannes Nig-lase «Sünged kuristikud» tähendavad uut peatükki eesti näitekirjanduse arenemises. Ja ajalehest kirjutatakse see edasi — kirjanduse ajalukku.

JOHANNES. Tõesti! Sa arvad siis, et rahva osavõtt...

SEENETREIAL. Et rumal rahvas sulle järele ei jookse — on sul sellest sooja või külma! Kirjanduse ajalugu otse kubiseb teostest, mis inimestele kunagi pole korda läi-nud... aga seda suuremat raginat nad sünnitavad seal ajaloos!

JOHANNES. Sul on õigus, Seenetreial. Las nad mängi-vad su «Peninukke». Aga ajalugu vaikib sellest. Ajalugu kõneleb ainult «Süngetest kuristikudest». Tead, Seene-treial — alles täna mõistan ma, kui suurepärane asi on see — kirjanduse ajalugu! Et veel on jäänud koht, kus rahval ei ole ütlemist. See rahvas — kes meie ajal nii täis iseennast! Aga sina — Johannes Niglas! Mis on sulle üks rahvas! Sa sülitad talle näkku ja — astud ajalukku!

JOHANNES ja SEENETREIAL kaovad Johannese toa kaudu. Saali tulevad MILVI ja MÄNNIK.

MÄNNIK (kõneldes). Jaa, kui lood on võtnud seesuguse pöörde — mis ma siis sinuga ikka tolgendan! Keda siis muud kui ela hästi — sa ussiseeme! Ho-ho-ho! (Näeb Västriku.) Kes on see hale vend? Vaata, kuidas ta sunnik naeratab — nagu siidilinti mõõdab — oh-ho-ho! Uus peigmees, mis?

VÄSTRIK. Oo, niisama!

MÄNNIK. Hästi öeldud, niisama! Kõik asjad algavad — niisama, oh-ho-ho! Omavahel öeldud — ei maksa vaeva! Siin lõhnab ju pankroti järele — mis te teete selle palja tüdrukuga? Tulge kaasa, mis? Ma käristan välja ja teie maksate — no küll saaks mürtsu! No — kui ei, siis ei! Palju lõbu, saksad — oh-ho-ho! (Pahe-malt ära.)

MILVI (väikese pausi järel vabandavalt). Alf on vabaõhu-inimene... Ta ei kõlba salongi.

VÄSTRIK. Lõpp?

MILVI. Jaa.

VÄSTRIK. Kurb!

MILVI. Jaa. Ta ütles: «Kui sul enam taskuraha ei ole, mis ma sinuga siis tolgendan.» Niisugune otsekohe-sus on tore, eks?

VÄSTRIK. Väga tore! Ta hüppab nüüd ilma teieta.

MILVI. Küll tal nüüd läheb kõik tagurpidi. Kui pole ergutust.

VÄSTRIK. Kindlasti tagurpidi!

MILVI. Õieti see hüppamine... ma ei imetle seda enam nii väga!

VÄSTRIK. Mitte!

MILVI. Sest mis on Alfi hüpped selle kõrval, kuis teie enese olete — miljardäriks hüpanud.

VÄSTRIK. Oo!

MILVI. See on tore hüpe! Ainult kui see ei oleks — kelmus!

VÄSTRIK. Ümberpööratud, preili Milvi! Suurim kelmus on — olla töölikkude miljardite omanik!

MILVI. Mis te räägite!

VÄSTRIK. See nõuab tuhandete higi ja vaeva, et luua miljardilisi väärtusi. Ja kui need miljardid lõpuks siiski ühe taskusse on koondunud — siis ainult röövi-mise, varguse või mõne seaduslikuma kelmuse teel. Ja nüüd — minu miljardid! On nende pärast keegi vaese-maks jäänud, on kellelegi ülekohut sündinud? Ei, preili Milvi, kõige vooruslikumad ja süütumad miljardid on need, mis sa enesele ise oled luuletanud!

MILVI. Aga teie äratate petlikke lootusi!

VÄSTRIK. Lootusi? Mispärast inimesed himustavad vöö-rast vara? On see nii suur karistus, kui inimesed siru-tavad oma käe minu miljardite järele — ja pärast tuleb ilmsiks, et midagi ei hakka pihku! See mõjuks isegi kasvatavalt.

ASTA tuleb saali kaudu.

ASTA. Kas papa ei ole siin?

MILVI. Ei. (Västriku.) Te olete üks sümpaatne kelm, härra Västri!

MILVI lahkub saali kaudu.

VÄSTRIK. Härra Tammist sõitis veel pisut välja.

ASTA. Nii hilja! (Milvi lahkumisest veendunud.) Ah,

Otto! Kui ainult mõelda, et homme hommiku algab sõit Indiasse!

VÄSTRIK. India! Kuidas ta meid ootab!

ASTA. Oled sa viisumite asjus —?

VÄSTRIK. Aga täpselt! Paberid on korras!

ASTA. Et mitte juba täna õhtu! Ei saa ju silma kinni see öö!

VÄSTRIK. Selle öö võiks veeta meeldivamalt.

ASTA. Kuidas sa arvad?

VÄSTRIK. Juba täna õhtu jätaksime selle pesa. Veedaksime öö lokaalides. Tead nii — lahkumiseks kodumaaga!

ASTA. Otto, sa oled jumalik! Kuidas ma ise selle peale ei tulnud! Aga nüüd lähen ma pakkima.

VÄSTRIK. Sa riietad enese — aga ei mingisugust pagaasi! Me ostame, kui midagi vaja.

ASTA. India ja miljardid! India ja miljardid! (*Johannese toa kaudu ära.*)

VÄSTRIK. India ja miljardid? Aga kuhu jääb siis see jumalik Otto? (*Saali kaudu ära.*)

Saali kaudu tulevad VILLEM ja SOMBA.

SOMBA. Temperatuur on teil väga ilus. Kui see nii püsima jääb, on suur samm edasi.

VILLEM (*haigetoolile laskudes*). Ma hakkan viimaks uskuma tervise tagasitulekusse.

SOMBA. On mõni erilik tundemärk?

VILLEM. Jaa. Möödunud ööl ma juba seisin neitsi Maria ukse taga, aga riiv oli ees.

SOMBA. Neitsi Maria? Hmjaa — olen teda silmitsenud. Sel tüdrukul peab olema temperament. Ja see riiv?

VILLEM. See riiv ei nihkunud. Härra doktor ei olevat seda mitte korraldanud, ütles ta.

SOMBA. Elutungi avaldused, hmjaa! Ainult ettevaatlikult, härra Noor-Tammist!

Saali lävele ilmub MILVI.

SOMBA (*vastu tõtates*). Teie, preili Milvi!

MILVI. Papa ei ole veel tagasi? Kindlasti on ta jälle mööda püksa saanud! (*Tahab minna.*)

SOMBA. Kui te veel viibiksite!

MILVI. Mul on rutt!

SOMBA. Mis ma tahtsin öelda, hmjaa! See Forell — mäletate lehtlas... Midagi teaduslikku, nii-öelda asja enese pärast...

MILVI. Mis sellega on, härra doktor?

SOMBA. Hmjaa... kui see asi teid tõesti nii väga — et kui astuksite kord minu poole sisse... Ma mõtlen... kui arst... Hmjaa — võiksin selles asjas lähemalt pühendada...

MILVI (*möödab teda silmadega*). Teie, härra doktor?

SOMBA. Ah, preili Milvi — juba see mõte üksi...

MILVI. Kahju — väga kahju! Olete hiljaks jäänud!

SOMBA. Hiljaks!

MILVI. Ma olen juba pühendatud.

SOMBA. Juba?

MILVI. Jaa, ma ei ole nii naiiv, härra doktor! (*Saali kaudu ära.*)

SOMBA (*Milvile järele vaadates*). Sütitav tüdruk!

VILLEM. Siis kosige, kui ta on sütitav!

SOMBA. Kui me kõiki kosiksime, kes meid sütitavad!

VILLEM. Seal on teil õigus, härra doktor. Peaasi on, et riivid oleksid avatud. Me pole muhameedlased, et kogume naisi laagrisse. Meie naised sibavad mööda maailma ringi. Mulle on see ikka lõbu valmistanud — sa lähed tänaval, istud teatris, pidusaalis, kohvikus, kõrtsis... Ja igal pool näed naisi, kelle juures sa lühema või pikema aja oled maksma pannud enese mehelikkuse. Kõigi nende elus on olnud Villem Tammist, on toonud rõõmu, kurbtust, on jätnud jälgi. Jälgi jätta — see on ometi meie auahnus. Enesest võimalikult palju jälgi jätta! Üks on riigimees, teine kogub varandust, kolmas teeb salme. Aga minul sibab lugematu arv naisi mööda maailma ja kannab enese olemuses mälestusi minuga veedetud tundidest... Teatud ringkondades, kellele armastus on ettekäändeks teha praktilisi järeldusi, on elumehe tüüp halvas kuulsuses. Aga elumees — see on kunst elada. See on võime elu valitseda... See on and oma elu nõnda korraldada, et sul alati on mesinädalad...

SOMBA. Alati mesinädalad, hmjaa! Kõigil pole selleks raudset tervist... igavese ümberkolimise erksust... lõpuks — konsekvant egoismi. Pisut halameelsust — ja

sa oled kadunud mees! Soovin teile head ööd, härra Noor-Tammist!

VILLEM. Nägemiseni, härra doktor!

SOMBA kaob pahemale. Saali kaudu tuleb MARIA.

MARIA. Vabandage, härra Noor-Tammist — on teil enne puhkusele minekut veel erilisi soove?

VILLEM. Jaa, neitsi Maria — mul on erilisi soove. See riiv sinu uksel... ta võiks täna öösel lahti jääda...

MARIA. Jaa, see riiv! (*Hakkab heledasti naerma.*)

VILLEM. Himustan sind, tüdruk! Tahan sind saada!

MARIA. Härrastel võivad oma kogemused olla teenijatega.

Meiesugune ainult avagu riiv ja öelgu tere tulemast.

Ma olen teisest laastust, härra Noor-Tammist!

VILLEM. Mis sa siis lõpuks tahad, tüdruk?

MARIA. Kes mulle läheneb, peab olema kavalier.

VILLEM. Kavalier?

MARIA. Jaa, kuidas te seltskonna prouade ja preilide ümber keerlete... Kas siis ka kärgatate: himustan — tahan saada — riivid lahti! Oo, teil on siidine pilk ja mesine naeratus! Te olete libe kui angerjas. Õrn, tähelepanelik, ütlete meelitusi, teete kingitusi. Te viite ta kinosse, teatrisse, kabareesse ja joote vahuveini üksikus kabinetis. Ja alles siis, kui kogu aja olete olnud kavalier ja ilmutanud õrnemaid tundmusi, alles siis lasete läbi lille paista — et kuidas on nüüd lood selle riiviga...

VILLEM. Nõnda — nõnda! Sul on armastusest üksi vähe, sa tahad ka etendusid! Tubli, sa pead saama oma kavalieri! (*Ajab enese Maria toetusel üles.*) Nüüd sa lähed ja paned enese viisakasti riidesse! Ja siis läheb täna öösel lahti. Ma näitan sulle maailma elu!

MARIA. Te tahate tõesti — minuga...

VILLEM. Jaa, ma tahan, neitsi Maria! Üks väike pulmareis üle hulga aja! Ah-ah-haa!

VILLEM ja MARIA lahkuvad saali kaudu. Pahemalt tulevad PIRN ja TAMMIST.

PIRN on pikk kõheldane isand ebamäärastes aastates. Tuimi, nühitud näojooni valgustab tuhmilt hangunud jesuiidi-naeratus huultel. Kannab portfelli kaenlas.

PIRN. Missugune juhus — kohtasin teid otse välisuksel.

Vabandage, kui ma nii hilja —

TAMMIST. Istuge, härra advokaat!

PIRN. Tänan!

TAMMIST istub kirjutuslaua taha. Ta vastu üle laua võtab istet PIRN, asetades portfelli lauaservale ja hõõrudes käsi harjumusest.

TAMMIST. Ja nüüd, härra Pirn, puistake oma süda!

PIRN. Süda — eh-he-hee! Ainult mõned vekslid portfellis!

TAMMIST. Vekslid?

PIRN. Firma Lepik ja Komp. volinik, kui lubate. Sammul kaubamaja pankrot —

TAMMIST. Kui mõelda, härra advokaat — isegi Sammul!

PIRN. Praeguse konjunkturi juures ei ole keegi kindel! Kuid asja juurde! Sammul kaubamajal on suured kohustused Lepik ja Komp. vastu. Garantiid kannavad teie allkirja, härra Tammist.

TAMMIST. Seisukord on pöörane!

PIRN. Firma Lepik ja Komp. oli human, ta pikendas tähtaega Sammul kaubamajale... See oli eksitus!

TAMMIST (*aralt*). Ma loodan...

PIRN (*rõhuga*). Firma Lepik ja Komp. ei kavatse teist korda eksida, härra Tammist!

Saali lävele on ilmunud MILVI.

MILVI. Papa!

TAMMIST. Sina, rotti! (*Tõuseb üles, astub tütre juurde.*)

Mis on? Mis on juhtunud, laps?

MILVI. Sul on jälle niisugune nägu! Sa oled kindlasti jälle mööda püksa saanud!

TAMMIST. Ah, laps! Kui mul üldse on veel püksa jalas!

MILVI. Mis saab meist! Mis saab meist!

TAMMIST. Ainuke pääsetee on — Västriku. Saada see poiss mulle siia.

MILVI. Västriku? Ah papa, tal ei ole ju —

TAMMIST. Mis?

MILVI. Ei midagi! Ma saadan ta kohe.

MILVI kaob saali kaudu. TAMMIST võtab rõhutuna aset kirjutuslaua taga.

PIRN. Imelikud ajad praegu, härra Tammist — väga ime-
likud ajad! Oli Sammuli kaubamaja — ja ei ole enam!
Ja homme, ülehomm — kes on järgmine? Mis on meie
päevil üks soliid kaubamaja? Seebimull!

Saalis tulevad nähtavale VÄSTRIK ja MILVI. Milvi jääb
läve taha piiluma, kuna Västriki esiruumi astub. Ta kan-
nab enesega tuttavat käsisumadani.

VÄSTRIK. Aga siin on ju võõraid!

PIRN ja TAMMIST tõusevad toolidelt.

TAMMIST. Advokaat Pirn — härra Västriki... Indiast.

PIRN. Västriki Indiast! Väga rõõmustav! (Raputab kätt.)
Lugesin teist ajalehest. Kogu linn on ärevuses teie mil-
jarditest! Ja nüüd näen teid oma silmaga! Väga rõõ-
mustav! (Hõõrub käsi.)

VÄSTRIK. Ja teie, härra Pirn! Kas teie ka kuulute selle
maja rõõmude hulka?

TAMMIST. Kenad rõõmud!

VÄSTRIK. Meie armas härra vana Tammist on nii kah-
vatu! Mis te olete enesele lubanud, härra Pirn?

PIRN (portfellile näidates). Rasked vekslid härra Tam-
miste allkirjaga.

TAMMIST. Mõelge, härra Västriki! Sammuli kaubamaja on
korraga maksuvõimetu. Firma Lepik ja Kompaniil
garantiid minu allkirjaga. Ei pikendata tähtaega. Kust
võtan ma üleöö selle summa!

VÄSTRIK. Palju te aega vajaks — kogumiseks?

TAMMIST. Kuu — kolm nädalat — vähemalt kaks nädala-
lat!

VÄSTRIK. Härra Pirn — kaks nädalat ei ole igavik!

PIRN. Praeguse konjunktuuri juures on kaks nädalat iga-
vik. Täna on veel Tammiste firmalt midagi võtta —
kas ka kahe nädala pärast, kes seda kindlustab?

VÄSTRIK. Oo, Härra Pirn! Millised kahtlused maja kohta,
kus mind nii südamliselt vastu võetakse. Peab küll
kohutav summa olema, kui arvesse võtta teie hirmu
suuri silmi?

PIRN. Igatahes paarikümne miljoni ümber, olge nii lahke!

VÄSTRIK. Paarikümne miljoni ümber! Mõelge ometi! Ja
selle näruse summakese pärast see ärevus nii hilisel
tunnil. Kas te arvate, et kui mina ühes majas sisse ja
välja käin, siis seesuguste summakeste pärast keegi tar-
vitseb väriseda!

PIRN. Teie siinolek, härra Västriki, mõjub tõepoolest
rahustavalt. Aga mis teha — olen ainult volinik. Ma
pean firma Lepik ja Komp. esitama midagi reaalselt —
tagatise...

VÄSTRIK. Tagatise... midagi reaalselt... oo! (Tammis-
tele.) Teil ei ole midagi selle vastu, kui mina —

TAMMIST. Ah, härra Västriki!

VÄSTRIK (võtab taskuraamatu, kirjutab midagi, käristab
lehe ja ulatab Pirnile). Usun, härra Pirn — sellest jät-
kub!

PIRN (lugedes teeb suured silmad, siis soojalt). Selle
kindlustuse juures, härra Västriki! Paremat ei oska soo-
vidagi. Minu südamlislik õnnesoov!

VÄSTRIK. Vast ulatate selle sedelikese härra Tammis-
tele, kes kirjutab kaaskirja lehekontorile. Ja et asi
tõesti kindel oleks, viite ise selle kuulutuse määratud
kohta.

PIRN. Kõige suurema rahuldusega, härra Västriki. (Ulatab
sedeli Tammistele.)

TAMMIST (loeb). Milvi Tammist ja Otto Västriki — kih-
latud! Kihlatud!

MILVI. Taevast halasta — kihlatud! (Kaob saali kaudu.)

VÄSTRIK. Väike kaaskirja lehekontorile, härra Tammist!

TAMMIST. Jaa, jaa — sa armas jumal! (Istub ja kirjutab.)

PIRN. Kuulutuse hõlmas lehes... See on kõmusõnum,
härra Västriki! (Madala häälega.) Ja jumala õnnistus
Tammiste firmale.

VÄSTRIK. Ainult mõned nädalad, härra Pirn, ja Tam-
miste firma tasub kohustused oma enese väest. See on
Tammiste firma auasi, härra advokaat.

TAMMIST (on sedeli ja kaaskirja ümbrikusse pannud ja
ulatub selle Pirnile). Siin... palun!

PIRN. Täna. (Võtab ümbriku ja peidab ta portfelli.)
Firma Lepik ja Kompanii on rahuldatud. Soovin teile,
härra Tammist, tõsiselt õnne nii toreda väimehe puhul!
Head ööd, mu härrad!

TAMMIST. Head ööd!

VÄSTRIK (saadab Pirni läveni). Head teed, härra Pirn!

PIRN pahemalt ära.

VÄSTRIK (Tammistele ette seisma jäädes ja teda oma vagusa naeratusena soojendades). See asi on nüüd joones, härra Tammist!

TAMMIST (väga liigutatult). Te olete tore inimene, härra Västri! Kui lihtsalt ja kindlalt te otsustate eluküsimusi — iga toll miljardär! Te olete päästnud täna minu elu ja au. Kui kunagi peaks kord tund tulema, kus ma julgen teile teha etteheiteid — siis tuletage mulle tänast õhtut meelde.

VÄSTRIK. Ma ei unusta neid suuremeelseid sõnu. Aga nüüd kõneleme ärist. Olen enesele muretsenud informatsiooni teie ettevõtetest. Seal on palju iganud koli, mil pole tulevikku. Teil on ilus, elav, käidav riidekauplus — jääge selle juurde. Kõik muu likvideerige ja tasuge võlad. Tammiste firma au ei pea tumestama arvamine, nagu oleks väimehe miljardid ta elu päästnud. Firma ise on eluvõimeline.

TAMMIST (surub Västriku kätt). Need on mehe sõnad — iga toll aumees! Ah jumal, kus on siis Milvi? Ka tema tahab ometi rõõmus olla! Ma toon teile selle rotikese — jaa, jaa!

TAMMIST kaob saali kaudu. Johannese toast tuleb ASTA reisiülikonnas.

ASTA. Sa oled üksi?

VÄSTRIK. Õhk on puhas!

ASTA. Sa pole sugugi riides!

VÄSTRIK. Kuidas! Palit ja kübar ripuvad eeskojas varnas ja siin, näed, on minu sumadan!

ASTA. Oled küll imelik miljardär! Kogu su varandus mahub sesse väikesesse käekotti!

VÄSTRIK. Tahad sa siis veoautoga Indiasse sõita!

ASTA. Ah, India!

VÄSTRIK. On aeg liikuda!

ASTA. Maha jätta see kodu! Ja sinuga — Otto! Kuis ma sind armastan! Et ma veel võiksin elada sinuta!

VÄSTRIK. Ma kuulen samme.

ASTA. Ela hästi, vana kodu! India! Miljardid! Mu jumal! (Ära pahemale.)

VÄSTRIK. India! Miljardid! Mu jumal! Ja kõige lõpuks see vaene Otto... (Ära pahemale.)

Saali kaudu tuleb TAMMIST, kättpidi tõrkuvat MILVIT järele vedades.

TAMMIST. Siin on see puurilinnuke — meie väike rotike! Mis? Kuhu on siis väimeespoeg kadunud?

MILVI. Ah, papa — mul on hirm!

TAMMIST. Hirm on armu algus! Tule! Ta on vist läinud Johannese poolele.

TAMMIST ja MILVI kaovad Johannese toa kaudu. Saali kaudu ilmuvad teekonnavalmsis VILLEM ja MARIA.

MARIA. Ah, härra Noor-Tammist! Kuidas mu süda peksab!

VILLEM. Oled alles algaja, neitsi Maria! Minu süda on vilunud. Ta on rahulik ja kindel omas asjas! Tule, tüdruk! Sa pead saama oma kavaleri!

MARIA. Nii jube on, härra Noor-Tammist!

VILLEM. Marss!

VILLEM ja MARIA kaovad pahemale. Johannese toast tuleb TAMMIST.

TAMMIST. Kui maa alla kadunud! Pimesikumäng! Ma ei näe ometi und! Halloo — härra Västri! Halloo, härra miljardär! Alguses võib see nali vaimurikas olla, aga pikapeale läheb ta kindlasti igavaks! Halloo, härra miljardär!

TAMMIST kaob saali kaudu.

NELJAS VAATUS

Mihkel Tammiste linnakorteris. Lavaseadeldis nagu eelmises vaatuses. Aknal eesriided alla lastud. Toa hämaruses kahe inimkogu kontuurid TAMMIST ja JOHANNES. Mõlemad on öö läbi ärevuses valvanud ja vastu hommikut toolidel uinunud. Valitseb täielik vaikus. Siis hakkab helisema eeskoja uksekell. See kordub teravuse ja närvilikkuse kasvades. Siis on kuulda eeskojas teenija lohistavaid samme, välisukse avamist, hääli, naise heledat, ülemeelikut naeru. Avaneb uks pahemal ja sisse astuvad MARIA ja VILLEM.

MARIA (kellel kill peas ja kes alles täiesti kõrtsifantastika mõju all, naerdes). Pime kui kott! Kuhu oled sa mu vedanud... sina vanapoiskonts! Sina Vembla-Villem! Sina — ih-hi-hii!

VILLEM. Mõistuse juurde, tüdruk! Sa pole kõrtsis! Vaiki!

MARIA. See rind siin — ih-hi-hii! — ei vaiki enam kunagi! Nüüd tahan ma häält teha! Nüüd alles tahan ma häält teha. (Kriiskab õige heledasti.)

JOHANNES (üles karates). Haa! Seal on see nurjatu!

TAMMIST (ärgates). Kes? Kus? Mis?

JOHANNES. Naiseröövel! Valgust! (Hüppab akna juurde ja tõmbab eesriide kõrvale.) Seal! (Jääb segaselt Villemi otsa vahtima.)

MARIA (Tammistet nähes). Mu jumal, peremees! (Jookseb saali kaudu ära.)

TAMMIST. Sina, Villem!

JOHANNES. Villem!

VILLEM. Aga kes siis!

JOHANNES (hädaldades). Mu jumal! Mu jumal! Mu vae-sed ergud.

JOHANNES lohistab enese oma toa kaudu ära.

TAMMIST. Kust sa tuled?

VILLEM. Muidugi kõrtsist! Seda peaksid juba lõhnast tundma!

TAMMIST. Oled sa hull! Oma haigusega kõrtsi! Mis ütleb doktor!

VILLEM. Doktor ütleb — hmjaa, elutungi avaldused! Ainult ettevaatlikult, härra Noor-Tammist! Vaata, vend — on seisukordi inimese elus, kus sa kahest pahest pead valima sobivama. Muidugi — kõrts ei ole sanatoorium kopsuhaigetele. Aga inimese hing, kopsude kiuste, vajab teinekord tilgake elurõõmu! Sa tead, mul just see hing — viimasel ajal... jättis mõndagi soovida.

TAMMIST. See on hullus! Ja kes on see tüdruk? Sa vead juba naisi kõrtsist koju!

VILLEM. See oli ainult Maria!

TAMMIST. Ah nõnda! Ah nõnda?

VILLEM. Arusaadav. Kes laseb haige inimese üksi välja? Ja Maria ülesanne selles seisabki, et mind igale poole saata — ja põetada. Aga mis on siis vahepeal sündinud — Johannes tahtis mulle kõrisesse karata.

TAMMIST. Ah jumal, ta pidas sind Västrikuks!

VILLEM. Mis on siis selle Västriku?

TAMMIST. Sellest saagu tont aru! Eile õhtu kihlas ta end Milviga.

VILLEM. Noo!

TAMMIST. Saadame koos kihlakuulutuse «Sõnumetoojasse». Ja viis minutit hiljem — on peigmees majast kadunud ja temaga ühes Asta.

VILLEM. Peenike!

TAMMIST. Valvasime kogu öö — nad ei tule veel tagasi. On see mehe tegu? Ja Asta!

JOHANNES (oma toast tormates). Kiri! Kiri!

TAMMIST. Mis?

JOHANNES. Indiasse! Indiasse! (Tammistele.) Lugege! Leidsin oma kirjutuslaualt!

TAMMIST (lugedes). Ela hästi, Johannes! Kui neid ridu loed, oleme Ottoga teel Indiasse! Sinu endine Asta.

JOHANNES. Ma ei ela seda teotust üle!

TAMMIST. Kui see mees ei ole kelm, siis ta on hull!

JOHANNES. Ta on narr!

VILLEM. Teise mehe naisega läbi minnes ollakse ainult kelm. Armulugudes on kelm kangelane. Aga mahajäetud mees — see on narr!

JOHANNES (toolile istudes). On perekond! No on perekond! Isa teeb pankroti! Tütar jookseb mehe juurest Indiasse. Mu jumal, millises mülkas ma istun!

TAMMIST. Kui sa oleksid mees! Ma imetlen, et Asta üldse niikaua püsis. Niisuguse mehe juurest põgeneda on peaaegu auasi! Ah, see vaene Milvi! Tahan ta järele vaadata.

TAMMIST kaob saali kaudu.

JOHANNES. Millises mülkas! Millises mülkas!

VILLEM. Tjaa! Tragöödia, mis? Üks naine on Indiasse põgenenud. Ja nüüd on maailma lõpp!

JOHANNES. Sa ometi tunned naise, Villem...

VILLEM. On nähtud mõnesuguseid.

JOHANNES. Kuidas siis on? Jätta maha oma mees ja minna teisega?

VILLEM. Seda võib näha iga päev! Ikka teisega — selles see lõbu seisabki. Vaata, Johannes, mina imetlen midagi muud. Kui naine jääb oma enese mehe juurde! Ja elavad üksteisega. Ja kisuvad ja on karvupidi koos. Aga lahku ei mõista minna. Ja on koledasti uhked oma vooruse ja truuduse peale!

JOHANNES. Ma saan aru, kui jäetakse maha teisi mehi — neid igapäevaseid, harilikke mehi! Kui jäetakse maha üks lihunik, majaperemees, kaupmees või vabrikant. Kas see või teine — on seal vahet? Ja millega on neil naist kõita? Aga mina — ära joosta Johannes Niglase juurest!? Sellest ei saa ma aru! Ja kui veel mõtled — kellega? Selle näruse, viletsa, tühise Ottoga!

VILLEM. See on igavene tõde: mees, kes meie naise ära meelitanud, on tingimata närune ja vilets!

JOHANNES. Maailmas on miljoneid naise. Aga see peab minu naine olema, kellega põgenetakse Indiasse. Ja seda vaatab pealt üks jumal ja ei keela mittel!

VILLEM. India on väga kauge maa. On aega ümber otsustada ja tagasi pöörduda.

Saali kaudu tulevad TAMMIST ja MILVI.

TAMMIST. On väga kurb, mu tütar, et oleme langenud avantüristi ohvriks. Aga sellest peab üle saama. Ja mulle on suureks kergenduseks näha sind nii rahulikuna ja kindlana. Sa oled vahva tüdruk!

MILVI. Mina usaldan härra Västriku!

TAMMIST. Usaldad? Pärast seda, mis sündinud?
MILVI. Ka pärast seda, mis sündinud.

Pahemalt avaneb uks ja sisse astub ASTA SEENETREIALI saatel.

SEENETREIAL. Julgesti edasi! See on teie kodu!

ASTA. Mul on halb... väga halb!

MILVI. Asta!

TAMMIST. Minu tütar! Jumalale tänu!

SEENETREIAL. Proua Asta on väga murtud! Ta vajab õrna käsitlemist.

SEENETREIAL, TAMMIST ja MILVI asetavad ASTA sohvale. JOHANNES on enese kõrvale pööranud.

SEENETREIAL. Johannes, ma tõin sulle su naise —

JOHANNES. Mul ei ole naist.

SEENETREIAL. Kuidas — naisemees ja ei ole naist?

JOHANNES. Ma ei tunne seda naist!

ASTA. Johannes, sa pead mind kuulma!

JOHANNES. Ma ei kannata seda häält!

TAMMIST. Minu südamlük tänu, härra Seenetreial, et päästsite mu tütre selle kelmi küüsis!

SEENETREIAL. Ah jumal — ei olnud kellegi vägitegu! Tulid ise mulle kahekesi külla!

JOHANNES. Kahekesi!

ASTA. Kui ta minust maha ei jäänud, see kelm! Mõtles, papa, ta ei olegi miljardär!

TAMMIST. Ei ole miljardär! Sa armas aeg!

JOHANNES. Seda arvasin ma temast juba esimesel päeval.

TAMMIST. Ja niisuguse olevusega sa tahtsid sõita Indiasse!

ASTA. Kui teie kõik aina sulasite ta ees, et miljardär ja miljardär! Ja kõnelesite Indiast. Ja elu oli nii hall ja üksluine. Ja Johannes minust midagi ei hoolinud. Oled veel noor ja tahad elada... Kord elus Indiasse! (Nutab.)

TAMMIST. Vaene laps — kuidas ta kannatab!

ASTA (nuuksudes). Aga India asemel — ta viis mu siia — kõrtsi!

JOHANNES. Kõrtsi!

ASTA. Jaa, et kodumaaga jumalaga jätta. Üks lahkumise söömaaeg. Ja kui arve toodi, polnud Ottol raha! Ma

pidin oma väärtasjad pantima. Milline häbi! Milline häbi! (Nuutsub.)

TAMMIST. Ole rahul, mu laps! Need väärtasjad me ostame välja.

ASTA. Härra Seenetreial on nad juba lunastanud. Selleks me ta üles otsisime. Kui härra Seenetreial tegi selle käigu, me ootasime Ottoga tema korteris.

JOHANNES. Ottoga!

ASTA. No jaa — kui see inimene ei loobunud minust!

TAMMIST. Ime, et see noorhärä siia kaasa ei tulnud! Tal ometi peaks jätkuma selleks häbematus.

SEENETREIAL. Ta tuli kuni maja ukseni.

TAMMIST. Haruldane juhtumus. Inimesel pole pennigi taskus ja ta tuleb minu maja ukseni!

ASTA. Sel inimesel pole üldse häbitunnet! Ta tahtis ka sisse tulla.

JOHANNES. Sisse!

ASTA. Seda ma ei lubanud! Johannes oleks ta maha löönud — esimeses ägeduses.

JOHANNES. Ta peab surema!

SEENETREIAL. Härra Västriki jäi meist välisuksel maha. Ta lubas tänaval seista ja oodata.

TAMMIST. Mida see inimene siis ootab?

SEENETREIAL. Ta ootab — vast antakse talle märku siit majast —?

TAMMIST. Märku siit majast —?

SEENETREIAL. Jaa, et võib olla — teda veel vajatakse.

TAMMIST. Teda vajatakse! (Astub akna alla.) Suurepärase! Ta seisab seal tõesti — üle tänava — laternaposti all! (Kõik peale tukkuvat Villemi ja Asta jooksevad aknale.) Päise päeva valguses!

MILVI. Ta näeb meid! Ta kergitab mütsi! Ta naeratab meile!

JOHANNES (aknast vahtides). Ma ei või teda näha! Ma ei või teda näha!

SEENETREIAL. Ära siis vaata, Johannes, kui sa ei või! (Viib ta tagasi toolile.)

TAMMIST. Inimene on teinud kelmuse kelmuse peale! Inimesel peaks olema silmad häbi täis! Aga tema — ta kergitab sulle kübarat! Ta naeratab sulle! Jaa, jaa — tule siia mu poiss, meie vajame sind! (Teeb aknal käega kutsuva liigutuse.)

MILVI. Sa kutsud ta tõesti, papa! Ah see on tore!

TAMMIST. Mis? Ta tuleb tõesti! Ta tuleb!

SEENETREIAL. Julgust sel poisil ei puudu. Daaniel tuleb lõukoerte pessa.

JOHANNES. Ma ei vastuta enese eest! Kui mind ei hoita — sünnib midagi hirmsat.

TAMMIST. Istet võtta! Rahu! Me ootame seda härrat rahulikult!

TAMMIST istub oma toolile kirjutuslaua taha. ASTA ja MILVI võtavad aset sohval. JOHANNES istub toolil, ta selja taga seisab hoolitsevas poosis. SEENETREIAL. Siis VILLEM haigetoolil. Õhk on ootamise ärevusest paks kui müristamise eel.

SEENETREIAL (eraviisil). Mõtlet, Johannes, minu «Peninukkidel» on ka juba toss väljas! Rahvast üsna keskmiselt.

JOHANNES. Liig tühine asi!

SEENETREIAL. Otse vastupidi! «Peninukkidesse» on tõesti pisut kunsti sattunud. Ja rahvas seda ei salli.

Kui see niimoodi edasi läheb — Johannes, ma kardan!

JOHANNES. Mida sa kardad?

SEENETREIAL. Kui see niimoodi edasi läheb — viimaks mina ka pean kolima kirjanduse ajalukku.

JOHANNES. Ma arvan, ei jätku ruumi. Kirjanduse ajaloos on praegu kõik kohad võetud.

SEENETREIAL. Jumalale tänu!

MILVI. Ta tuleb! Ta tuleb!

TAMMIST. Tõepoolest!

Üldine ärevus. Pahemalt astub sisse TIINA.

TIINA. Eeskojas ootab härra Västriki. Ta palub luba sisse astuda.

TAMMIST. Ütle härra Västriki — ta oodaku pisut!

TIINA. Jaa, härra!

TAMMIST. Nüüd tood sa eeskojast selle pika rohelise pingi!

TIINA. Jah, härra! (Pahemale ära.)

MILVI. Sipelgad jooksevad selga mööda — ärevusest!

TIINA (pahemalt pingiga). Kuhu käsete?

TAMMIST. Sinna ukse äärde. Nõnda! Ja nüüd küsi härra Västriki, kas ta ei oleks nii lahke.

TIINA (üle ukse). Olge nii lahke, härra Västriki!

TIINA kaob pahemale. Järgmisel hetkel ilmub lävele VÄSTRIKU kuju — käsisumadaniga. Suur liikumine.

VÄSTRIK (häbelikult heasüdamliku naeratusega). Oo! Minu vanad sõbrad!

JOHANNES. Mu silme ees läheb pimedaks! Ma ei vastuta enese eest! (Allub Seenetreiali vaigistusele.)

TAMMIST. Rahu! Istuge, härra Västriki!

VÄSTRIK (silmadega kohta otsides). Täna!

TAMMIST (ukse äärde näidates). Seal on teie — süüpink!

VÄSTRIK. Süüpink! Heleroheline — kui värskelt värvitud! Ta ometi ei määri?

TAMMIST. Siin majas ei ole määrdivaid asju, härra miljardär!

VÄSTRIK (istudes). Oo, palun! Mitte komplimente!

TAMMIST. Teie ei taha ometi salata oma miljardeid?

VÄSTRIK. Oo, nad on ainult neile, kes usuvad.

TAMMIST. Nõnda — nõnda, härra Västriki! Miljardär on kokku langenud!

VÄSTRIK. See on hirmus, kuidas meie päevil kõik varie-seb! Pangad, soliid firmad — korraga ei jõua välja osta oma vekslid...

TAMMIST (end puudutatuna tundes). Palun, meil oli jutt teie miljarditest.

VÄSTRIK. Ah, härra Tammist! Kust võtab meiesugune miljardid? Ka Indias nad ei kasva kuuse otsas!

TAMMIST. Vaata! Või ei kasva kuuse otsas? Aga eile alles kasvasid!

VÄSTRIK. Advokaat Pirnile nad kasvavad ka täna ja homme seal!

TAMMIST. See lambapea! Aga teie! Valemiljardärina end minu majja poetada! Ja missuguste sihtidega!

JOHANNES. Kuulmata!

ASTA. Jaa, papa — küsi ta käest! Missuguste sihtidega?

VÄSTRIK. Ah jumal! Tahtsin ainult ootamata rõõmu valmistada — vanadele sõpradele!

TAMMIST. Seda nimetate teie rõõmu valmistamiseks!

VÄSTRIK. Mõtlesin — kuidas sa lähed tühjade taskutega! Nad ei lase sind uksestki sisse. Ja siis mul tuli idee — olla miljardär. Ma mõtlesin — see on kõige kohasem.

Majanduskriis ja kapitalinälg. Olles miljardär sa võid neid armsaid inimesi aidata.

TAMMIST (sarkasmiga). Luuletatud miljarditega!

VÄSTRIK. Jaa, härra Tammist, luuletatud miljarditega. Või olete juba unustanud, mis sündis eile õhtu sellesamas ruumis?

TAMMIST (segaduses). Eile õhtu —

VÄSTRIK. Kes oli see mees, kes eile õhtu minu kätt surus ja ütles: teie olete päästnud minu elu ja au! (Üles tõustes, sumadani «süüpingile» jättes.) Kes oli see mees, kes sellesama laua ääres töötas: kui ma kunagi teile peaksin tegema etteheiteid, siis tuletage mulle meelde tänast õhtut!

TAMMIST (suures segaduses). Kuidas siis on? Nüüd läheb kõik segamini! Jaa, jaa — härra Västriki! Eile õhtu töö-poolst!

VÄSTRIK. Ja täna? (Istub Tammistele lähedale toolile.) Ainult täna minu luuletatud miljarditele ei sega teie majarahu kohtupristav. Ja teie võite siin istuda täis auväärsust ja mõista kohut — kelle üle? Inimese üle, kellele teie kõik seda võlgnete!

JOHANNES. Kihutage see kelm tänavale! Ja sina, Seene-treial! Sa paljastad selle omatehtud miljardäri homses «Sõnumetoojas».

TAMMIST. Hoidku taevas, härra Seenetreial! Mitte hinga-tagi ei tohi!

SEENETREIAL. Ma mõistan, härra Tammist! Võite olla täiesti rahulik. Minu poolt ei mingit hädaõhtu teie perekonna — idüllile!

JOHANNES. Idüllile!

TAMMIST. Jaa, mu armsad. Härra Västriki on kõnelnud kaaluvaid sõnu. Tammiste firma oleks täna kokku varisenud, kui poleks eile õhtu härra Västriki kaalule heitnud oma autoriteeti. Ja kuna meie praegu ripume härra Västriki heast kuulsusest ja oleme mõni aeg sunnitud elama ja end ülal pidama härra Västriki miljarditest, ei ole meie huvides õonestada nende miljardite luulelist alust.

MILVI. See on täiesti selge!

JOHANNES. Kelm luuletab miljardeid — ja mina pean sellest elama!

TAMMIST. Jumala eest! Ka mina poleks uskunud, et luule midagi nii äärmiselt tegelikku võib olla.

SEENETREIAL. Jaa, armas Johannes! Meie peame endid poeetideks, kritseldades midagi paberile. Aga need suured poeedid ja prohvetid — need ei määri sõrmi tindiga. Nad vahendita kujundavad elu.

TAMMIST. Jaa, härra Västriku! Meie ei salga teie teeneid! Aga tasu, mis teie selle juures võtsite — see katab need kuhjaga!

VÄSTRIK. Tasu?

TAMMIST. Nah, kui inimene teie finanssidega ühel ilusal päeval on suurkaupmees Tammiste väimees! Taevas teab, kuidas just minu väimehed ikka sellest luuletajate sordist on!

VÄSTRIK. Ma ei ole enese pärast teie väimees, härra Tammist. Mitte mina, vaid advokaat Pirn oli see mees, kes nõudis reaalseid tagatise? Ja mis puutub preili Milvisse —

MILVI. Jaa, papa! Härra Västriku on aumees. Ta ütles mulle kohe, et tal pole miljardeid.

ASTA. Ütles sulle! Aga mulle ei võinud öelda!

MILVI. Et pole miljardeid ja ei maksa talle sellepärast silmi teha!

TAMMIST. Vaata mul usalduse osalist! Viimaks on mõni teinegi äraandja siin majas?

VILLEM. Mind võid sa küll selleks pidada!

TAMMIST. Teadsid, ja mulle ei öelnud!

VILLEM. Oli nii kena vaadata seda tantsu — kuldvasika ümber!

VÄSTRIK. Kuldvasik, oo! Palun mitte komplimente!

ASTA. Ah jumal, kuis härra Västriku on armunud Tammiste firmasse! On miljardär — firma pärast! Kihlab end Milviga — firma pärast. Ja sõidab minuga Indiasse — vist ka firma pärast!

VÄSTRIK (*üles tõustes ja sohvale lähenedes*). Oo, proua Niglas! Teie olite minu isiklik kiusatus!

MILVI. Istuge, härra Västriku! Minu ja Asta vahele, eks?

ASTA. Palun mind vabastada härra Västriku naabrusest!

MILVI. Siis jään mina keskele! Palun, härra Västriku!

VÄSTRIK. Tänan! (*Istub Milvi kõrvale sohvale*.) Vaadake, proua Niglas, mina isiklikult võiksin kannatada seda jahedust, mis teie veetlevast isikust mulle vastu hoovab. Ent Tammiste firma seisukord ei luba silmapilgul ohverdada heanaaberlikke vahekordi selles kom-

bineeritud perekondlikus idüllis? Kas ei oleks aeg ka meil lepituseks kätt pakkuda?

ASTA. Liig sügavalt olete mind haavanud! Miks teie mulle ei ilmutanud oma miljardite saladust, nagu tegite seda mõnele teisele?

VÄSTRIK. Mis meie vahel juhtus — see polnud firma pärast! See oli südame asi. Mis on südametel tegu — miljarditega!

ASTA. Arvate?

VÄSTRIK. Meie põgenemine Indiasse sündis selgest armastusest!

ASTA. Unistage, härra Västriku!

VÄSTRIK. Eile õhtu lahkudes — siinsamas toas — teie, proua Niglas, ütlesite need ajaloolised sõnad: «Ah, Otto, kuidas ma sind —»

ASTA. Eile õhtul — ja...

VÄSTRIK. On vahepeal midagi muutunud? Olen ma täna teine inimene?

ASTA. Aga India ja miljardid?

VÄSTRIK. Oo, proua Niglas! Kui palju armastajaid on õnnelikud ilma miljarditeta! Kas kodumaal tõesti ruumi ei ole armastamiseks, et selleks peab Indiasse sõitma?

ASTA. Uskuge aga kindlasti minu armastusse, härra Västriku!

VÄSTRIK. Kui suurepäraselt me oleme üksteisega sisse kukkunud, proua Niglas! Mina lootsin teie armastuse ja teie lootsite minu miljardite peale. Ja siin me nüüd istume oma pettumustega. Teil polnud armastust ja mul polnud miljardeid.

TAMMIST. Firma huvidest kõrvalekaldumine — see tasub end kätte! See oli kergemeelsus, härra Västriku, veel enam sinu poolt, Asta! Ja jumala õnn, et härra Västriku miljardid olid luule. India asemel nad juhtisid su tagasi koju. Härra Västriku toimetsemised oma välise koore poolest jätavad soovida. Aga sisuliselt on nad õnnistusrikkad ja isegi ta kelmustel on omadus mõjuda kasvavalt. Ainult ettevaatamatu, härra Västriku! Te lähete daamiga lokaali ja lasete arve suuremaks kasvada kui kukkur!

VÄSTRIK. Skandaal, härra Tammist! Mul oli raha kaasas — ühe korraliku olengu jaoks. Aga kui naine satub hasarti. Aga kui naisele on miljardid pähe löönud ja ta saab pillamise krambid! Mis me küll tellisime ja mis me

küll soovisime — ja ikka polnud see küllalt noobel! Ja lõpuks tahtis armuline proua vanni — ta tahtis vahuveinis supelda! Aga me polnud saunas. Me võisime ainult jalavanne võtta sektiga täidetud silmapesukaussis.

TAMMIST (*pead vangutades*). Nah, see on juba...

VÄSTRIK. Kogu see lugu, härra Tammist — suurte laste süütu vallatus. Ma arvan isegi Johannes saab sellest õieti aru.

JOHANNES. Kes julgub mind kõnetada!

VÄSTRIK. Kuula mind enne ja siis mõista kohut.

JOHANNES. Sa võid kõnelda, aga kas ma sind kuulan, on küsimus.

VÄSTRIK. Laseme faktid kõnelda, Johannes! Sinu enesehukus oli koledasti haavatud, leides end mahajäetud kellegi teise pärast.

JOHANNES. Mind*ja — kellegi näruse Otto pärast!

VÄSTRIK. Nüüd näed sa ise, kui vähe ma suutsin kõita sinu naist ja kui kõrvaline isik ma olen selleski lühikeses romaanis. Sinu naine on tagasi. India asemel — väike oleng kohalikus restoranis. Missugune seltskonnadaam meie päevil ei ole pisut boheemlik — pealegi veel kirjaniku naine! Sa võisid ta enese suust kuulda — ega ta siis mind ei armastanud!

JOHANNES. Ta läks sinuga!

VÄSTRIK. Ei, minu miljarditega! Tahad sa armukade olla miljardite peale? Ja milliste miljardite? Mida pole olemaski.

JOHANNES. Asta on end määrinud —

VÄSTRIK. Nüüd ütles sõna — määrinud! Kuulsid ju, et pesi jalgu vahuveinis! Ta on puhtam, kui ta läks.

ASTA. Johannes, ma olen küllalt kannatanud!

JOHANNES. Mind maha jätta — Johannes Niglast! Loo-buda mehest, kelle hingeline sügavus ja vaimline suurus —

VÄSTRIK. Ah, Johannes! Hingeline sügavus ja vaimline suurus — nendega on sageli nagu minu miljarditega! Peame uskuma, ehkki ei näe! Meie, inimesed, uhkustame oma aususe ja õiglusega ja ometi ei saa me pilkugi läbi teisi petmata. Kui palju on meil varjata ligemiste eest ja kui palju paista lasta, mida meil pole. Härra Tammist teab, mis tähendab reklaam. Ja teie, kunstirahvas! Kas teie sisuliselt tõesti nii palju väärte, nagu lasete end paista ja nagu kirjutavad teie sõbrad? Sa olid

poeet ja võitsid sellega noore tüdruku südame. See tüdruk uskus enesele meheks saavat poeedi, kuid sai ainult mehe, kes kirjutas raamatuid ja keda selle juures ei tohtinud segada. Kirjanik ei ole luuletaja igal hetkel, ta on seda ainult oma parematel silmapilkudel. Sa oled poeet oma kirjutuslaua taga, seal kulutad sa oma parema, sügavama, ülevama, kaunima. Aga kui sa üles tõused ja inimeste sekka astud, oled sa väsinud oma voorustest ja sinu väljapuhanud väiklused ja närusused poevad nüüd esile ning mürgitavad ligemiste elu. Kas see ei ole pettus? Sa töotasid vaimu*stuurust ja hinge sügavust — aga küsi proua Astalt, mis on talle osaks saanud peale hingelise pealiskaudsuse ja vaimliku tühjuse?

ASTA (*üles tõustes ja Johannese juurde astudes*). Ah, Johannes! See on tõesti nõnda. Ma olin ikka nii üksinda ja üleliigne su kõrval. Sa oled ise süüdi, kui mul see India — üle pea kasvas.

JOHANNES. Nüüd olen ma pealegi süüdi sinu kergemeel-sustes!

ASTA. Oleme jälle head, Johannes!

JOHANNES. Mina olen, kes ma olen. Naine, kes minult läinud, ei leia teed tagasi.

ASTA. Usu, ma leian!

JOHANNES. Sa lahkud siit majast — igaveseks!

TAMMIST. Vabanda, kulla Johannes. See on minu maja ja minu korter. Ja minu tütar jääb minu juurde. Ei või sa enam Astaga ühe katuse all viibida, siis ole nii lahke! Korista oma tindipott ja sulevars ning ära iial näita oma nägu!

JOHANNES. Alles äsja kõik tahtsid minema kihutada Ottot, ja nüüd visatakse välja Johannes!

ASTA. Keegi sind ei aja, Johannes! Papa ainult ütleb, et kui sulle ei meeldi. Muidugi sulle siin meeldib, kus siis parem on? Kus leiad sa korteri — praeguse kriisi ajal? Niisugust korterit — selle mööbliga! Ja siis prii ülalpidamine ja kindel kuuraha! See on hirmus mõelda, et sa tulevikus — enese käe peal —

JOHANNES. Jaa, hirmus on see küll —

SEENETREIAL. Mõttele, Johannes, oma loominguga peale. Ja missugused silmad teeks kirjanduse ajalugu, kui sa nälga sured.

JOHANNES. Kui te nii väga palute — ja kõik seda soo-

vite... Siis ma toon selle ohvri! Aga verise südamega!
Sa võid mind otsale suudelda, Asta...

ASTA (*suudeldes*). Ah, Johannes!

VÄSTRIK (*üles tõustes*). Nõnda, nõnda! Nüüd on minu ülesanded lõpule jõudnud selles majas. Johannese abi-elu võtab elavama tempo, inimesed hakkavad üksteist rohkem hindama. Ja mis puutub Tammiste firmasse — kahe nädala pärast on vekslid kaetud ning Otto Västriku on üleliigne isik.

MILVI. Teie tahate meist lahkuda?

TAMMIST. Mõistan ma teid õieti —

VÄSTRIK. Kahtlemata, härra Tammist. Rändur asub teele ja kellelgi pole ta suhtes kohustusi. Pirnidele võite esialgu öelda — ta läks realiseerima oma miljardeid!

MILVI. Ma leian, härra Västriku enesesalgamisel võiksid olla oma piirid!

TAMMIST. Ma olen härra Västriku kohta ikka öelnud — iga tolli miljar — näh, tahtsin öelda — aumees!

VÄSTRIK. Onu Villem — see võrratu Niiluse jõehobu! Ega sinagi mind ei vaja?

VILLEM. Pole sinuga hakkamist! Lõig mage ja magus minule, niisugune vahukoorehing!

VÄSTRIK. Peaksid sa soovima, Villem, enne lahkumist... Ma võiksin sind kosutada India müstikaga. Aga kuuldavasti on sinu haigus pöörde paranemisele võtnud. Ja seesugustel asjaoludel hinge surematuse ja igavese elu probleemid loomulikult kaotavad oma teravuse.

VILLEM. See on nõrkade kutse — hirmu ja õudusega rippuda igaviku küsimuste küljes. Terve ja tüseda kondiga hing ei tunne huvi igavese elu kohta. Ta maitseb olemise ja elamise rõõme — aga väsides ta lihtsalt tahab magada. Tulevase elu küsimused närveerivad neurasteenikuid. Inimene, kes erilist agärust ilmutab hinge surematuse tõestamiseks, näitab sellega, kui kahtlane on lugu ta enese hingega!

Saali kaudu tuleb TIINA hommikuse postiga.

TIINA. Siin on post, härra Tammist.

TAMMIST (*posti võttes*). Tubli!

VÄSTRIK. Tiinaga on mul lahendada vahejuhtumine. Eile õhtu kiiruga Indiasse tõtates jäi mul maha üks paar ihupes.

TIINA. See on nüüd triigitud, härra Västriku! (*Lahkub saali kaudu.*)

VÄSTRIK. Tore! Ma tulen isiklikult selle järele.

MILVI (*on lahti löönud «Sõnumetooja»*). Ah jumal! Siin — vaadake, härra Västriku!

VÄSTRIK (*lugedes*). Milvi Tammist—Otto Västriku — kihlatud. Nii seisab see must-valgel.

MILVI (*kihlakuulutusse armunud*). Milvi Tammist — Otto Västriku — kihlatud!

VÄSTRIK. Luuletus meist, preili Milvi — mitte jäädava väärtusega!

MILVI. Mu jumal, kas elus enam tilkagi proosat ei ole!

VÄSTRIK. Minu Tiina ootab mind — värske ihupesuga.

*VÄSTRIK võtab käsisumadani roheliselt pingilt ja lah-
kub saali kaudu. Siis avaneb uks pahemalt ja sisse astub
KÄRKMANN. Ta on palitus, ilma mütsita, juuksed kor-
ratures, ent liigub ja kõneleb suure eneseväärtuse tun-
dega.*

ASTA. Kärkmann!

MILVI. Hull pastor!

KÄRKMANN. Kui mul siin keegi julgeb niuksatada, hõ! Paigale jääda! Rahu! (*Kohutav tardumus laval.*)

TAMMIST. Härra pastor — kui tohin istet —

KÄRKMANN. Lõuad! (*Astub Villemi kõrvale.*) Haa, meie kangekaelne ateist! (*Kahjurõõmsa salalikkusega.*) Noh, mu armas hing! Oled suuri edusamme teinud viimasel ajal — oma hinge päästmises maailma jõledusest? (*Torkab revolvri Villemile nina alla.*) Tunned sa seda riistapuud, hõ?

VILLEM (*esimesest kohkumisest toibudes, enesevalitsemisega*). See riist, härra pastor, on mulle tuttav.

KÄRKMANN (*revolvriga Villemi nina all ähvardades*). Usud sa nüüd jumalat, hõ?

VILLEM. Laetud?

KÄRKMANN. Jaa, jumala auks ja ligemise hingeõnnistuseks!

TAMMIST. Täiesti hull!

VILLEM. Siis ma usun jumalat!

KÄRKMANN. Viimaks ometi! Aga kuradit, hõ? Usud sa ka isiklikku kuradit?

VILLEM. Jumalaga kuidas veel olgu, härra pastor... Aga uskuda kuradit — see on liig!

KÄRKMANN. Seal ta on! Meie aja mädapaise: ei usta isiklikku kuradit! See nüüdisaja närune ristiinimene! Jumala määrid talle veel kuidagi kaela — aga kuradiga on üks igavene häda! Aga mis on jumal ilma kuradita, hö?

SEENETREIAL. Ons kurat, härra pastor, tõesti nii suur mees?

KÄRKMANN. Iseenesest mitte. Aga inimese hingeõnnistuse saavutamises on tal võrratud teened! Milles seisis keskaja kiriku võim ja vägevus, hö? Mis tegi keskaja ristiinimese nii alandlikuks ja küpseks jumala ees? Talle kujutati elavates värvides põrgu põletavaid piine! Põrgu tõrva ja väävli laskis sadada preester kantslist. Filosoof kirjutas sellest raamatuid. Kunstnik maalis põrgu nägemusi kohutavates värvides lõuendile ja seinale. Ja poeet lõi põrguvalu poeeme, mis veel praegu kuuluvad ilmakirjanduse jumalikumate komöödiate hulka. Miks ei pidanud keskaja ristiinimene jumalat kartma ja armastama, kui tervelt kolm miljonit isesugust kuradit ta järele keelt limpsasid! Hö, lust pidi olema jumala riiki kuulutada, kui su seljataga seisis suurepärase põrgu punastes leekides ja kuradite lõpmatud leegionid! Armuõpetusega ei saa inimeste juures kaugele, siin on ainuke abinõu — revolver nina alla. Tule ja mõõgaga! See on ristiuse levitamise proovitud meetod! Jumala-riik, mis ei toetu kuradile ja põrgule, langeb kokku, samuti kui variseks maine riik, mil pole politseid, vangimaju ja karistusasutusi. (*Tammiste ees peatudes.*) Kas mul ei ole õigus, härra Tammist, hö?

TAMMIST (*liialdatud vastutulekuga*). Kindlasti, härra pastor!

KÄRKMANN. Ah jaa, vanahärra Tammist! Kuis käib käsi teie Ameerika Kristusel?

TAMMIST. Ei ole kõneväärt, härra pastor!

KÄRKMANN (*revolvriga mängides*). Esimesed natsareenlased läksid usu eest surma. Kas teie, härra Tammist, oma Ameerika Kristuse pärast oleksite valmis vastu võtma märtrikrooni, hö?

TAMMIST. Ah, härra pastor — nii ei olnud see mitte mõeldud!

KÄRKMANN. Salgate maha esimese hädaohu puhul, eks?

Ateism iseenesest on väga jõle asi. Aga ta on siiski aatilisem sellest uuest kristlusest, mida teie, härra Tammist, kuulutate omas kaupmehelikus kõnelaadis. Teie olete jumalast teinud kaubaartikli, teie reklaamite oma Kristust nagu moeriiet, mis on odav, vastupidav ja pesukindel! Hinge lunastamine oli vanasti üks tõsine ja vaevarikas asi. Aga kes tahab meie päevil veel tööd teha ja vaeva näha, hö! Kõige vähem küll jõukas ristiinimene. Moodne kristlus, see on kui pehme mööbel, milles söönud ihul mõnus aeleda. Tehnika hellitab meid. Meil on kiirrongid, autod, õhulaevad. Meil on telegraaf, telefon, elekter, raadio. Tuhanded hõlbustused igal alal. Kuidas sa tuled niisuguse moeinimese juurde oma vana, keskpärase ja kohmaka jumalaga! Ei, moodne Kristus, see olgu kui luksusauto, mis igas elemendis kodus, millega võib vee peal liikuda ja õhus sõita! Ja hinge lunastamise mehaanika — vajuta ainult nupule, ristiinimene! Ja sinu ees avaneb igavene elu ja õndsus.

Saali kaudu tuleb VÄSTRIK ja asetab käsisumadani rohelisele pingile.

VÄSTRIK. Härra pastor!

KÄRKMANN. Haa! (*Revolvrit tõstes.*) Ärge lähenege mulle oma India ebajumalatega!

VÄSTRIK (*läheneb talle oma soojendava naeratusega*). Oo, härra pastor!

KÄRKMANN. Veel üks samm ja ma saadan teid otse põrgu!

VÄSTRIK (*näpuga revolvrile näidates*). Sellega?

KÄRKMANN. Mis?

VÄSTRIK. Selle — hoovivärava võtmega?

KÄRKMANN. Hoovivärava —?

VÄSTRIK. Ja muidugi, härra pastor!

KÄRKMANN. Siin mul on ometi tunnistajad —

VÄSTRIK (*lõbusalt*). Tunnistajad? Olete neid hirmutanud! Nüüd nad usuvad kõike, mida ainult soovite.

KÄRKMANN. Olen ma siis — nõdrameelne?

VÄSTRIK. Aga muidugi, härra pastor! Teie ometi tulite siia — otse hullumajast!

KÄRKMANN (*heameelega*). Üle plangu, hö! Aga kuidas siis teie — (*Näitab revolvrit.*)

VÄSTRIK (*revolvrit enese kätte võttes*). Tundsin, et on võti? (*Saladuslikult*.) Ise ka hull!

KÄRKMANN. Teie?

VÄSTRIK (*laseb revolvri libiseda enese tasku, endise usaldusega*). Nad heitsid mu Indias hullumajja, aga ma panin punuma!

KÄRKMANN (*käsi hõõrudes*). Ära jooksnud, hö! Suurepärane!

TAMMIST. Luuletatud miljardid! (*Silmitseb kahtlaselt Västriku*.) Kas see poiss tõepoolest ei ole —?

KÄRKMANN. Lubage, noor sõber! Millest tuleb õieti see — nõdrameelsus, hö?

VÄSTRIK. Oo, ma tean! See tuleb — jumalast!

KÄRKMANN. Jumalast?

VÄSTRIK. Jaa. Kui temaga ülearu teotsetakse. Jumal olgu suurteks tähtpäevadeks. Aga igapäevaseks hingetoiduks see vaimuroog on liig vägev. Nii meie hullume. Teie hullusite sellest vana testamendi Jehoovast, mina — India ebajumalatest! Ja siin — vaadake! (*Näitab hirmunud Tammiste poole*.) Siin on see kolmas hull! Ta on Ameerika Kristusest nõdrameelseks jäänud.

TAMMIST. Taevas halasta!

KÄRKMANN. Tõesti hull, hö!

JOHANNES. Kas keegi sellele meeletusele lõppu ei tee!

VÄSTRIK. Ja nüüd, härra pastor, näitan teile haruldast eksemplari. (*Näitab Johannese poole*.) Palun, vaadake ise!

KÄRKMANN. Ka mõistuse kaotanud, hö?

VÄSTRIK. Lõpulikult!

KÄRKMANN. Ka mõnest jumalast?

VÄSTRIK. Johannese jumal on ta ise. Ikka enese peale mõelda, end ööd ja päevad jumaldada, hinge tõmbamata... Kaua suudab organism vastu panna!

JOHANNES. Siin võib tõesti hulluks minna!

KÄRKMANN. Kõik?

VÄSTRIK. Jaa, silmapilgul ei ole rohkem. Aga on kandidaate. Näiteks meie onu Villem — see poolhullu naistekütt!

VILLEM. Ära kõnele narri!

VÄSTRIK. Tunneb neid naisi läbi ja läbi. Teab, et pole midagi uut, seesama vaimu närimine. Aga ei saa pingutamata vibu! Ehk seal meie võrratu Seenetreial. Inimene, kes nii pööraseid jante kirjutab, ei lõpeta hästi. Proua

Niglas — India ja miljardid! Kui mõelda, kuidas see daam täna öösel jalgupidi vahuveinis sulistas! Ja lõpuks preili Milvi —

MILVI. Mind te ei peta, härra Västriku! Teie hullud ei ole mitte paremad kui teie miljardid.

VÄSTRIK (*Kärkmannile*). Kuulete? Selle tüdruku nõudmised nõdrameelsuses on nii suured, et meiesugused algajad näime talle päris normaalsete inimestena. Jaa, härra pastor, inimene mõtleb ja jumal juhib. Teie põgenesite avalikust nõdrameelsete asutusest ja sattusite siia — erahullumajja!

KÄRKMANN. Mul oleks siit aeg lahkuda, hö!

VÄSTRIK. Saadan teid välja, härra pastor!

KÄRKMANN ja VÄSTRIK lahkuvad pahemale.

TAMMIST. Sai ometi ühest hullust lahti!

ASTA. Aga see teine tuleb tagasi!

JOHANNES. Ma nägin juba esimesel päeval, et Otto on nõdrameelne.

TAMMIST. Vaikne hullumeelsus! Juba see naeratus!

ASTA. Nõnda naeratavad — parandamatud vaimuhaiged!

MILVI. Mis jutud need on! Härra Västriku mõistus on õigel kohal. Ta oskab inimesi käsitada. Ta on meid jälle kord päästnud!

SEENETREIAL. Suur näitleja! Elunäitleja! Improvisatsioonid septembris! Selle kuju kasutan oma lähemas komöödias! Ja miks ka mitte teisi? Teid, härra Tammist! Sind, Johannes! Proua Niglas! Kõik tõmban sisse! Teate, mis saab mu uue komöödia nimeks?

MILVI. Tõesti huvitav teada!

SEENETREIAL. Ameerika Kristuse hullumaja.

VILLEM. See juba läheb!

TAMMIST. Selle nimetuse ma keelan teile kategooriliselt!

JOHANNES. Minu kuju on liig aulik. Ta äratab sedavõrd ülevaid tundeid, et selle kasutamine komöödias pole üldse mõeldav. Vast kõrgemas tragöödias — selle vastu ma ei vaidleks.

Pahemalt astub sisse VÄSTRIK. Ta on jälle oma ülesande täitnud ja enesega täiesti rahul. Ta võtab roheliselt «süüpingilt» oma käsisumadani ja läheneb kustumatu naeratusega.

VÄSTRIK. Teie majas, härra Tammist, on lõpmata midagi sooritada? Sellest pastorist olete nüüd viisakalt lahti. Panin ta voorimehele, andsin aadressi, ta sõidab tagasi, kust ta tulnud. Kas ma selles hullumajamängus vast pisut ei liialdanud?

TAMMIST (*kelle umbusalduse viimased varjud sulama löönud*). Jah, härra Västriku, te olite kaunis kohutav!

VÄSTRIK. Hulludega peab uluma, härra Tammist! Aga nüüd, mu sõbrad. Otto Västriku tund on tulnud. Jälle silmapilguni jõutud, mil kogu maailma teed on su ees lahti!

TAMMIST. Meie paremad soovivad teile kaasa! Teie viibimine minu majas on olnud õnnistusrikas! Mäletame üksteist hästi!

VÄSTRIK. Oo, kunagi ei unusta ma seda sõbralikku maja, mis peaaegu oleks mulle saanud teiseks koduks. (*Ville-mile*.) Jää terveks, Niiluse jõehobu!

VILLEM. Head teed, India santlaager!

VÄSTRIK. Ja sina, Johannes! Olen kord niisugune narr! Sa ära seda südamesse võta!

JOHANNES. Oled enese ise hinnanud!

VÄSTRIK. Jääge terveks, härra Seenetreial! Loodame, et teil ka edaspidi korda läheb pääseda kirjanduse ajaloo küünte vahelt.

SEENETREIAL. Kirjanduse ajalugu on hetkel sedavõrd ametus Johannesega, et ma igasuguse hädaohuta võin jätkata senist tööd!

VÄSTRIK. Oo, proua Niglas! Olen teie ees paljastanud enese kergemeelsust. India oli meile liig kauge. Aga see katse sinna saada — selles oli siiski oma luule!

ASTA. Teie lahkumine siit majast, usun, mõjub lepitavalt!

VÄSTRIK. Ma tänan nende armulikkude sõnade eest! Ja nüüd teie, preili Milvi! Oo, kui mõelda! Et kaks inimest, kelle kihlakuulutus otse praegu ilmunud, juba lahkuma peavad!

MILVI (*ettevaatlikult*). P e a v a d nad siis lahkuma, härra Västriku?

VÄSTRIK. Nad peavad, preili Milvi! Firma huvid nõuavad seda, kas pole nii, härra Tammist?

TAMMIST. Teie otsus loobuda — teenib täit lugupidamist.

VÄSTRIK. Saatust! (*Käega üldiselt viibates*.) Elage hästi, mu sõbrad! (*Pöördub pahemale, et lahkuda*.)

MILVI. Otto! (*Västriku end kaela heites*.) Ma ei saa sinuta!

VÄSTRIK (*Milvi juukseid silutades*). Vaene laps!

ASTA. Tule mõistusele, Milvi!

VÄSTRIK. Näete ise, härra Tammist? Ikka jälle on teie majas midagi sooritada!

TAMMIST. Siis taltsuta end, tüdruk!

MILVI (*lõkendavalt palgeil*). Miks ei pea ma saama meest, keda tahan!

VÄSTRIK. Selle põhjendi juures, härra Tammist, jäävad isegi jumalad keeletuks!

Tammist laotab lootusetult käsi.

OSALISED:

JAAK JOORAM, Mikumärdi peremees
 MARET, peretütar
 ENN, perepoeg
 JÜRI TOMUSK, Mikumärdi pops
 ELTS, tema naine
 JUHAN, nende poeg
 MIMM SOEKARASK, lesk } suvitajad Mikumärdil
 SILVIA, tema tütar }
 AADAM SEELIOHW, talumajanduse nõuandja
 MAIE }
 ANTS } teenijad Mikumärdil
 EMSI }

Lavapilt kujutab — kõik vaatused läbi — vabaõhu dekoratsiooni Mikumärdi talust. Pahemal elumaja ots lahtise rõdu ja käiguga aeda. Käigu kõrval rõdu ääres seljatoega aiapink. Paremal nurgas on nähtav aida esik kahe uksega, mille vahelt viib redel luugiaugust lakapealsele. Tagaseinas aed viljapuude ja pöösastega. Keskel sirelite all alalaud pinkidega, selle kõrval aiapink seljatoega. Rõdu ja lehtla vahelt viib teerada käänakuga maja taha aeda, sealt pääseb arvatavasti ka köögikäigu kaudu majja. Lehtla ja aida otsa vahelt viib rada jalgvärava kaudu aiast välja, nähtavasti talu õue.

ESIMENE VAATUS

On ilus noor suvine päev vastu lõunat. MIMM ja SILVIA einestavad sirelite all.

SILVIA (*Mimmi isukust imetledes*). Kas sa enesele liiga ei tee, memm?

MIMM (*rüüpab mehise sõõmu ja pühib suud*). Jumal tänatud, ma pole niru!

SILVIA. Siis armas punktrull avita!

MIMM. See riistapuu nüüd läheb erusse.

SILVIA. Oo!

MIMM. Alles eile lugesin lehest, et kogu maailm on tüdinenud... neist piitsavarretaolistest... kehvadest tüüpidest. Nüüd naine tohib jälle nii prisket ihu kanda, nagu nõuab seda ta kont ja temperament. No seda ei lase ma enesele kaht korda öelda!

SILVIA. Ei tea, mis hüvitust me nüüd saame, kui seelik hakkab jälle pikemaks kiskuma?

MIMM (*silmitsedes*). Mihuke sa oled, Silvia, kui saelaud kahe lapi vahel! Joo koort ja kosu! Mikumärdi on rikas talu — ja meie oleme vaesed sugulased. (*Kummutab põhjani.*) Maitseb hea ja ei maksa midagi! (*Tõuseb ja laskub oma raske ihuga kõrvalolevale aiapingile.*) Puh, jumala tahtmine sündigu! (*Seljakil, ringutades.*) Kui see nii peab olema, siis pangu aga loodus oma seadused maksma!

SILVIA (*tõustes*). On ilusaid randu ja kuulsaid kuurorte kodumaal. Mis posserit me siin padrikus teeme, memm?

MIMM. Tunamullu keegi kohe hullupööra kippus... sesse padrikusse!

SILVIA. Jumaluke, siis oli Enn kodu!

MIMM. Mikumärdi perepoeg!

SILVIA (*ema kõrvale istudes*). Oli kihvt purss! Sai see suveke küll suheldud! Ja sügisel Enn sõitis Aafrika!

MIMM. Pidi üks tuli püksis olema! Ja sina!

SILVIA. Miks peaksin ma inimese, kes heast meelest mu vastu armas on, kohe ahelasse panema? Ja neid abielusid on ikka nähtud kah!

MIMM. Abielu on naise ainuke põhi... kõik muud õnned on tuules!

SILVIA. Memm, kui sa alles kadunud isaga elasid, siis olid sa ikka kõige õnnetum naine maailmas!

MIMM. Paljugi, mis meelepahaga teinekord... Oma mees voodis, laps hällis ja leib majas, see peab ausal naisel olema. Rohkem ma ei nõudnud. Ja vähemaga ei leppinud.

SILVIA (*mõtlikult*). Isa ei rippunud nii väga asjade küljes. Suured ärid olid tal. Ja suur joon... kõiges.

MIMM. Ja kui neid suuri ärisid ja suuri jooni klaarima hakati, siis jäid üsna väikesed rahad üle. On seesugune sort inimesi: kogu maailm käes käputada, aga oma ei ole midagi! — Meil on näpud põhjas, Silvia!

SILVIA. Juba? (*Tõuseb ja liikleb tantsiskleval sammul.*) Minu pärast, memm, ära muretse! Sa võid mu ihualasti tänavale saata, viie minuti pärast on mul hoolitseja!

MIMM. Ja kümne minuti pärast jätab ta su maha! — Kust niisugused inimesed ja seesugused mõtted üldse... tulevad?

SILVIA. Oleme uued tüdrukud, memm! Me ei taha natukest asju omanduseks. Ja kogu maailm on me kodu.

MIMM. Näeme igapäev, mis seist maailmast nüüd tehakse! — Uued tüdrukud? Selle asemel, et mehi taltsutada, teie veel tõukate tagant! Pärast nutate, siis on hilja!

SILVIA. Taltsad mehed? Minu ümber, memm, on ikka suur trügimine. Mees, kes püsida tahab, peab olema vormis.

MIMM. Meestele see muidugi meeldib, kui saavad vahel trügida. Aga kui naine nagu rändav karikas käest kätte käib...

SILVIA (*Mimmile selja tagant kaela hakates*). Ah, memm! Kõik, mis sa räägid, on väga õige ja ilus... sulle. Mees võrku meelitada ja teda pidada, kuni narmad taga, see on üks neist voorustest, mis sulle kole-hästi läheb! Aga kui mina samal kombel püüaksin vooruslik olla, küll ma oleksin jõe!

MIMM (*sulades*). Ah sind, ritsikat! (*Tõuseb pingilt.*) Minu nooruses tüdruk oli häbelik. Südames võis palju olla, aga kes seda näitas! Eks nüüd ole kõik aus variserlikkus maailmast kadunud, aiya edvistatakse kõlvatusega. Ei värvita üksi nägu, ka patud on hästi maalitud!

SILVIA. Kuule, memm, päris tõsiselt! Nüüd, kus Enn on Aafrikas, mis asja ma siit otsin?

MIMM (*rahuga*). Pead siis alati sina see olema, kes... otsib?

SILVIA (*kui puuga pähe saanud*). Mitte mina? Kes? Ega ometi —? Memm! Sina, memm!?!

MIMM. Perepoeg libises su käest. Eks mina katsu nüüd vanaga, kaks leske nagu oleme...

SILVIA. Mikumärdi perenaine!? (*Hinnates.*) Kulp puusal ja võtmekimp vööl, hm, ei ole paha. Aga vana Jaak... ta ju põiki pea ja kange kaelaga! Kas teda saab pöörata?

MIMM. Mehe meelt ei pöörata, mis juft see on!

SILVIA. Ja Maret? Peretütar ja perenaine. See tüdruk su rukib!

MIMM. On vanamees peos, küll tütrest saab ka jagu!

SILVIA (*haarab Mimmi, kareldes*). Oi Joosep, nüüd paneme memme mehele! No nüüd paneme memme mehele!

MIMM (*hingeldades*). Silvia, sa oled hull!

Karglemise aegu on majast väljunud MAIE, tühi kandik käes.

MAIE. Ena, ena — kanäe! Sakstel täna seda lustikest kas kui paillu!

SILVIA. Vana-Maie!

MAIE (*lauda koristades*). Põle ma na vana ühti... see kaks-kolmkümmend aastakest! Akkad alles maailma aissust õiget jumala-arut võtma...

SILVIA. Küll oma nelikümmend kisub ära!

MAIE. Patu juttu a'ate, preelna! Mis neist jumala päevist salata! Neljastkümnest jääb kohe nii mõnigi raasike puudu.

MIMM. Mis laata siin öösi peeti?

MAIE. Eks peremees tulnd linnast koju. Seesuguses olekus on ta ikka kole õrjetu.

MIMM. Mis ta seal linnas —?

MAIE. Kongressil käis, reo. Ja nüüd on pea lõhki!

MIMM. Nägid sa ise?

MAIE. Nägin, mis nägin, see nasamagi teada! Löömamees, nagu ta on. Ei see ole üheltki lõikuse- või lipupeolt terve nahaga tulnd! Kaasamehel ka pea nartsuga kinni!

MIMM. Kaasamehel?

SILVIA. On ta noor?

MAIE. Mis mina tast nüüd aovalgel... Läks teene püsti kaelusega läbi toa, tutike lõuga pihus. Ainult ninaots vahtis väilla ja seegi oli na kahmatu. Põõnab sulase-toas.

SILVIA (pettunud). Ah sulase!

MAIE. Ants-poiss ütleb, et olevat üks... vurle!

MIMM. Ja v a n a Jaak?

MAIE. Peremees magab tagakambris. Tõmbas norsata kogu ommiku, ikka põhjast ja seda kõige paksemat! Nüüd oli jo sedapoolist nohisemist kuulda, et a'ab pükse jalga... — Sa püha ristivärk! Sealt ta tuleb!!

MIMM. Kes? Kus?

SILVIA. Kas peremees?

MAIE (saladuslikult). Vurle!!

Aiast puude vahelt läheneb JUHAN kinniseotud peaga, ümbrusele tähelepanu osutamata. Ta astub aidaesikule ning hakkab redelit mööda lakka ronima.

MIMM. Härjemiine!

SILVIA. Kuutõbine!

MAIE. Puha tobedaks togitud! (Paneb kandiku käest lauale, redelile lähenedes.) Hei, külamees, ae! Kuhu sa oma arukesega õite ronid?

JUHAN (redeli ülemisel otsal). Lakka magama. Tubases tossus ei saa, kärbsed söövad silmad peast.

MAIE. Omal põlegi silmi peas, aga kärbsed söövad!

JUHAN. Tahad kaasa tulla, Tipsi?

MAIE. Oi sina õrjetu! Karjatüdruku ase on eintel... sinna ei ole sul tükkimist!

JUHAN. Ära karda, kullake, ega ma su heinu söö! (Kaob lakka).

MAIE. Et inimene enese nõnna... see on kah üks aja märk!

MIMM. Õige mees see küll ei ole!

MAIE (lauakoristamist jätkates). Paljuke neid õigeid enam! Ka vanasti olnd pahareti käsilasi, kes ristirahvast vaevand, sajajalgseid selga pand, lehma piima rik-kund, rabandust teind ja palju ändasi käima lasknud. Aga siis teati ka sõnu selle vastu. Nüüd kõik vallad ja

kihelkonnad kihavad hingepüüdjaist ja kodukäijaist, kes kuradi ja parlamendi eest väljas! Ristimärki ei äbene, kukelaulu ei karda... Meil külas on üks vend... see ütleb, et ots ongi ligi. Näe, peremehed jo roheli-sed... Ja kõik sulased on punased... Ja siis on veel mustad ja valged ja kollased... Maailm seepärast ole-vatki na putru ja kapsaid täis, et jumalariik on tule-mas...

SILVIA (turtsatab).

MAIE. Et sel lutsivaaril ja peltsepullil jo on viimsed võri-nad kää!

SILVIA (turtsub). Lutsivaar! Peltsepull! Oi Joosep, ma suren!

MAIE (sügavasti haavunud). Soo-oh? Ah saab kohe nailla ja naeru, et Maie on ristiinime ja seisab ehvangeeli-jummi põhjal?

MIMM. Jäta, Silvia! Lase Maiel koristada laud!

MAIE. Las aga tantsite põrgu poole ja mina pean te sõnnikut kasima!

MIMM. Aga Maie!?

MAIE (viskab kandiku põrinal lauale). Taevas olgu mu tunnistaja — p a g a n a i d ma ei passi! (Kaob kui tuu-lispask majja.)

SILVIA. Memm, üks härra!

MIMM. Härjemiine!

Jalgväravast on sisse astunud SEELIOHW. Võtab mütsi peast ja kuivatab otsa.

SEELIOHW. Jusku oleks Mikumärdi ja jusku mitte... tere!

MIMM. On Mikumärdi küll!

SEELIOHW. Uus elamu siin vahepeal tekkinud. Ja ka rahvas on võõras. Minu nimi on Seeliohw.

MIMM. Me oleme Soekaraskid ja suvitame Mikumärdil.

SILVIA. Ema on Mimm ja minu nimi on Silvia!

SEELIOHW (käteldes). Tõesti kena! Tõesti kena!

Teretamise aegu tuleb majast EMSI kandikuga ja asub lauda koristama.

MIMM. Vist küll oodatud külaline —?

SEELIOHW. Oo, rändan niisama, ameti poolest... kui talumajanduse nõuandja.

EMSI (pillab lusika). Ah!

SEELIOHW (tõstab selle maast). Olge lahke!

EMSI. Palju tänu! (Lõpetab nõudekoristamise ja kaob täidetud kandikuga majja.)

MIMM. Te olete kui issandast saadetud, härra Seeliohw!

SEELIOHW. Hoidku jumal — mind saadab küll põllu-meeste büroo.

MIMM. Te ei tea, kui väga mind huvitab... talumajandus!

SEELIOHW. Uskumata!

MIMM. Olen ikka suure lõbuga vaadelnud, kui Mikumärdil söödetakse sigu. Loom on jumalik, kas ta suuga üksi sööb, ta läheb kõige neljaga sisse! Seakasvatuses on vist otsustaya tähendusega hästi süüa?

SEELIOHW. Põrsa seisukohast oleks väga tore hästi süüa ja halvasti kasvada. Aga mis ütleks selle kohta talutulundus?

MIMM. Härjemiine, kuis mu silmaring nüüd laieneb! — Instruktori amet toob vist kenakesti sisse?

SEELIOHW. Elada saab! — Ülikoolis, kui ma ei eksi?

SILVIA. Kaks talve, siis loobusin!

SEELIOHW. Muiste naisüliõpilane oli haruldane ese. Aga praegusel momendil — oh jumal!

SILVIA. Kõrtsis ja kohvikus võib niisamagi istuda, ilma et tarvitseks selle eest ülikoolile õpperaha maksta. — Memm, kas läheme posti järele, härra Seeliohw tuleb kaasa!

MIMM. Kui meid natukenegi saadaksite!

SEELIOHW. Natuke saata võib alati! (Naerab.) Vanapoisi taktika!

SILVIA. Ei mina ette arvuta! Kartsumm sisse — muu jääb jumala hooleks!

SEELIOHW. Kui minul midagi jumala hooleks jääb, siis läheb ikka viltu!

MIMM on väravast väljunud, SILVIA peatub värava ees.

SILVIA. On teil ka eesnimi?

SEELIOHW. Adam!

SILVIA. Adam Seeliohw! Oh mis südamlilik! (Jookseb naerdes väravast välja.)

SEELIOHW (pead vangutades järele). Mispoolest see on naljakas?

Rõdult tuleb JAAK, rätik üle otsa seotud. Vahib unise ning pahura näoga ümber.

JAAK (tunneb kehalist tarvidust end välja pragada). Sa maailmamaa jõmmkärakas, no mis põrgu rahu siin Mikumärdil valitseb! Jusku polekski enam ei inimese lõhnal! (Istub kukalt sügades rõdu äärde pingile.) Enesetunne kohe on ropusti sant!

Jalgvärava kaudu ilmub JÜRI, Jaaku nähes tuleb muheldes lähemale.

JÜRI. Näed seal neh! Peremees kodu kui kopik! Ja vahid kohe suisa seda ilusat jumala ilmakest, Joak!

JAAK. Mis sa, mökats, mögised, Pops-Jüri pogised!

JÜRI. Ää nüüd, peremees, sest otsast edasi reagi... sealt tuleb sul seda igavest aeva paksu lora!

JAAK. Ah litsud kohe mu ukse alla oma hommikust toimetust tegema!

JÜRI. Mis ommikust sa toemendad, kui jo suur lõuna väljas! — Oli so'ga pisut seda-mida reakida!

JAAK. Pole paergu kõnetunnid!

JÜRI. Kassa kuule! — Joak Jooram — va' Mikumärdi — kas ikka ise olid oma lõhkise peaga, kui selle ulluma käsu Antsule andsid? Sa ligund, kost ma sisse ja välja käin, kui mo saunale okastroedi ümber tõmmad, ää ole kena!

JAAK. Küll kroonu kingib lennuki! Maid ja metsi, riiki ja raha, — kõike näljastele jagatakse! Aga minu poolt on traadid — see on mu käsk!

JÜRI. Oi, peremeheke, va' kallis mees! Uhke läheb ukka, käre kärna, aga kes iljuke, soab edasi!

JAAK. Ära muretse, ma su madalaks teen!

JÜRI. Eks kõrge kuusik ole küll kange kohisema. Aga madal mets soab enne moasika!

JAAK. Küll sa oma alandusega mu ees veel tillutad!

JÜRI. Saba on popsi lipp! Kus rikas rõõmu näeb, kui

vaene talle vahel ännaga ei lehvitsaks! — Joak, kuule, reagime maha üks mehe jutt!

JAAK. Pole ma sul praegu «reakida»! Oled kelle päevas?

JÜRI. Peremehe ikka, kos muidu!

JAAK. Veereta siis oma sopp sinna aidapakule maha! Torka piip näkku ja popsi. Kui heldun, siis «reagime». Ei tule tuju, istud öhtuni! Mikumärdil on päevi ja Pops-Jüri leiba!

JÜRI. Siis susi su supipatta sihtigu! (*Istub aidaesikule ja hakkab piipu panema.*) Mul aega anguda, kuni soad kloariks!

Aiast puude vahelt läheneb MARET.

JAAK (*Maretile*). Miš karusselli sina ratsutad?

MARET. Keegi peab ikka talu pidama, kui sa linnu ja kõrtse mööda kisud!

JAAK. See maailma algusest nõnda olnud, et mehed kat-suvad rammu.

JÜRI. Kui neid riigi asju, Joak, tuled tallitamast, siis oled kohe päris voatamise veart!

MARET. Sind on linnas jälle tublisti togitud, isa?

JÜRI. Peremehele tehti tanu pähe, ehehe!

JAAK. Põle katki kedagi! Selle räti noh — sidusin rohkem, et mõtted seisaksid koos!

MARET. Peakese parandame välja. Aga vaata, mis nad su hingega teevad!

JÜRI. Iga kord, kui kongressilt tuleb, kohe valges vahus teene! Paar nädalat kulub ära, enne kui akkab jälle inimeselõhna ligi võtma!

JAAK. No nüüd on koorem koplis! Ah oma enese maa peal ka ei tohi häält teha!

MARET. Kui mõtled... haritud mehed... kuulsad nimed... rahvajuhid! Aga homse peale ei mõtle. Peak-sid ometi eeskuju andma ja kasvatavalt mõjuma!

JAAK. See peab küll mees olema, kes julgeb minu peale kasvatavalt mõjuda!

MARET. Näed sinagi, sauna-onu, mis me isaga seal linnas on tehtud!

JAAK. Tehtud? Nüüd ütles — tehtud! Siin tehakse! Mis Mikumärdil mõeldakse, see on riiklikult mõeldud. Silmist loevad su soovid! Sest see on maa hääl, mis ma neile otsa vahin! Kõik need... direktorid

ja doktorid, advokaadid ja kindralid... need on Mikumärdi jooksupoisid! Saapaviksijad! Talumees teeb haisu ja saaksid saavad nina — seal on sul «juhid»! Ja kui mõni mees kukub natuke kaela kandma ja usub enese targema olevat kui teised... no sellele meie peres alles tehakse sõit sisse! Siis korja aga oma krae-lipsud kokku ja vaju kõrvale. Nii valitsetakse Mikumärdil riiki!

MARET. Kuule, isa, kas süüa ka tahad?

JAAK. Sõida seenele oma söögiga! — Kruus musta kohvi! Ja heeringas sibulaga! (*Tõuseb.*) Küta mulle kätte jalamaid!

MARET. Küll ma muretsen, isa!

MARET ja JAAK kaovad rõdu kaudu majja. Jalgvärvast ilmub SEELIOHW. Pisut hiljem tuleb EMSI, et aialaualt koristada lina.

JÜRI (*piipu popsides*). Tubli mees muidu see Mikumärdi!

Aga mis sa teed — värskelt värvitud!

SEELIOHW. Tere, taat, kuidas käbarad käivad?

JÜRI. Mis ta'nd see popsimehe asi — ikka pihavaluga pooleks ja kõhuvaluga kahasse! Noorärg vist veskilt tulnd — püüli juskü seare vahele visand!

SEELIOHW (*säärt puhastades*). Naiste valged kingad on üks rist! Natuke naljatad, kohe on püksid puudris! Ei tea, kas peremehe jutule pääseks?

JÜRI. Sedap minagi siin istun ja ootan. Aga ei olevat kõnetunnid!

EMSI. Küll teid juba, härra, vastu võetakse!

SEELIOHW. See oleks tore!

EMSI. Te ikka tõsiselt olete instruktor?

SEELIOHW. Seda küll, mu preili!

EMSI. Sa jukuke, siis oleme ju ametivennad! Mina ka kuulun... karjaasjandusse!

SEELIOHW. Nonoh?

EMSI. Olen Mikumärdi karjaplika!

SEELIOHW. Uskumata... nii peen preili!

EMSI. Täna... eks ma ole linnast!

SEELIOHW. Teete päris haritud mulje!

EMSI. Ju see gümnaasiumist külge jäi...

SEELIOHW. Taga hullem... gümnaasiumist karja!

EMSI. Paar aastat jäi käimata, muidu oleksin lõpetanud...

SEELIOHW. Kas lust sai läbi?

EMSI. Lihtsalt visati välja!

SEELIOHW. Siis saadi küll suure kurja pealt kätte?

EMSI. Paljude tütarlapsele kulub, et lennata... Üksvahe oli päris kena koolis käia. Aga siis hakkas see pedagoogika iga aastaga õelamaks minema... nüüd ära mine ligigi!

SEELIOHW. Ons karjase-amet ka konti mööda?

EMSI. Saab maal olla ja suvitada. Kõnnin siin lehmade ja lammaste keskel kui klassidaam — üks karjatamine kõik! Sügisel viin palgakese linna, talvine leib on mu retu. Kui kavaleri oskad valida, saad hilbud ka selga. — Nüüd ma lippan ära, tervis!

JAAK (*rõdult astudes*). Mis sa, tüdruk, lipendad!

EMSI. Instruktori härra on tulnud meid... visiteerima!

JAAK. Katsu, et sa oma vitside juurde saad! Ja saada mulle Ants siia kätte, kas kuulsid?

EMSI. Küll juba, peremees! (*Kaob majja.*)

SEELIOHW. Eks tere talule, Mikumärdi!

JAAK. Tere! Kes kuram sa tahad olla? Kuule, sa oled noore Seeljowi nagu!

SEELIOHW. Ega teid petta saa!

JAAK. Te-te-tee! Kuule, jäta see keeleuuendus! Jumal valitseb maailma ja mina Mikumärdit, mõlemale öeldakse sina. Tere tulemast! Ja siin on pink!

Istuvad keskele pingile.

SEELIOHW. Aastaid ei ole sind näinud. Nüüd amet vedas jälle siia kanti... Kas Enn on kodu?

JAAK. Juba kahe aasta eest saatsin ära... Aafrika!

SEELIOHW. Ainukese poja!

JAAK. Rasket raha maksis mul poiss ülikoolis. Ja kui lõpetas, pakuti 60 krooni kuus! Kurat, kas mu sulane vähem saab ja sööb! Kas maksab neokeses riigis elada, kus koolitud inimesel pole leiba? Uhke poiss nagu ta oli... jäid siis Eestimaa värgid meile väikeseks. Nüüd elab seal Kongo... Kongotas kui parun! Neegrid teevad tööd ja minu poiss plaksutab piitsa. Kohvi toodavat otse voodi kätte. Ja rahakest... seda tuleb kui rennist!

JÜRI. Perepojad soadetakse moalt välja. Ja peremehed kärvavad nasama maha! Eks see Eesti moa siis jäägi poha popsimeeste tallitada!

JAAK. Sulle viska kivi kurku, ikka oled hele!

SEELIOHW. Ja Maret... ta käis toona veel keskkoolis?

JAAK. Maret on kodu ja kõvasti perenaine. Haridust lasksin anda niipalju kui alla võttis. Ülikooligi nuusutas ära, aga nüüd ripub talu küljes kui takjas! Mikumärdi on selle, kes ta kosib. See on tore, et oled jälle mede mail! Oleme ju vana Seeljowiga leerivennad... Ja kui kõrtsis kokku saime, siis oli priske riid kohe väljas... aga läbisaamine oli suurepäraline! (*Patsutab otale.*) Seeljowi pojale siin talus kedagi ei keelata! — Nae, öösi tuln kongressilt...

SEELIOHW. Kas partei läheb põrgusuureks!

JAAK. Kuidas härga, nõnda sõrga! — Tegime ühe ränga rongikäigu lippudega läbi linna, orkester ees ja teine taga. Vurled vahtisid ja värisesid!

JÜRI. Eks uulitsapoisid ole sirkuse peale maiad küll!

JAAK. Nii me sammusime rivis... kõik vanad head tsariaegsed pärisnikud, kus magu ees, seal vagu taga! Toompeal kukkusime mühisema. Tuli siis riigivana rõdude... oma mees nagu ta on... ja võttis vastu. Ja meie all lõime rinnad uppi ja kohisesime mis üks meri! Sealtsime mäest alla kiriku!

JÜRI. Siis tegite vanajumalale koa oma kohinad ää!

JAAK. Kirikus oli üks jutlus hästi ette tellitud ja kõvasti kinni maksetud. Õpetaja palus ja tänas jumalat, et nüüd põllumehed on kiriku sambad...

SEELIOHW. Kas hiljuti ei öelnud üks põllumeeste liider, et kui sõnnikut on, siis vili kasvab ka jumalata?

JAAK. Laiendasime programmi... Sest saati, kui pastori jumalaga hakkasid poliitikat tegema, pole põllumehele olnud ühtegi mõistlikku suvet! Nüüd võtsime need värgid üle. Taevas ja maa, jumal ja supervuss — kõik on nüüd meie erakonna peos!

JÜRI. Suur jumal — ka sina oled roheline!

JAAK. Kongressi lõppedes olime restos ja panime uuele programmile kõvad punnid peale. Seal sõitsin siis ühele antvärgile aisaga kurku. Aga olin paraja mehe selga sattunud. Ta lõi mul noka outi!

JÜRI. Ja siis toodi politsei!

JAAK. Rumal, kes siis politsei pärast rassib, puha oma lõbuks! Lükkasime lauad kokku ja kukkusime sõprust jooma. Ütles enese olevat ülikoolis juura peal ja otsivat tööd. No mina kohe, et maapoisi vurhvi sa oled, tule, kurat, mulle suiliseks! Karjatüdruku tõin gümnaasiu-

mist, eks tulgu sulane ülikoolist, kas ma rohkem nõuan!
 Nii ma selle tudengi sealt rattipidi tallu tõin.
 JÜRI. Oled sa kena, Joak! Poiss lööb sul pea lõhki ja sa kaupled ta sulaseks!
 JAAK. Mis ma tossiga teen? Tõin tööka mehe, kes ikka käed asjale külge paneb. Ja kui need popsiseaduse protsessid siin lahti lähevad... eks siis ole advokaat majas!
 JÜRI. Küll mina siis o m a Juhani koa koju kutsun!
 JAAK. Tõsi, tõsi... Pops-Jüri poeg ju ka tudeerib advokaadiks!
 JÜRI. Näeb siis, kumma konks on kõveram!

ANTS ilmub väravast.

JAAK (*Antsu nähës*). Ah seal sa mul tuled, venitis! Kui kroonut läksid teenima, mõtlesin... nüüd teevad mehe! Tühi lootus! Sul olgu kubjas seljas, muidu sa kõrt ei liiguta!
 ANTS. Selles asjas reamees on härra! Kas rivis või erus, ikka jupijumal ees ja joodijüri järel... mis sa must tahad?
 JAAK. Kas ma sul ei käskinud Pops-Jürile okastraati ümber tõmmata, aga mees jookseb lahtiselt ringi!
 ANTS. See käsk ei loe, mis öösi krillis peaga annad! Olen su sulane ja teen su töö. Aga su poliitikaga pole mul pistmist, see soperda ise!
 JAAK. Siis teeb teine sulane!
 ANTS. Kust sa ta leidsid?
 JAAK. Kas sulle linnamees ei meeldi?
 ANTS. Untsakas arvab, et siin võib veltjoobrit mängida! Kargas mulle vuntsi, et miks õhk olevat paks? No otsi siis õhemat! Juhatasin talli peale. Aga kas seoke teab üldse, mis on tall! Kadus siia (*näitab käega*) esimesse mulku!
 JAAK. Sooh... või aida lakas põõnab? No aja ta üles! Vaatame, kuis veli ka valge päevaga välja paistab!
 ANTS. Ma pole poisi poiss! (*Käändub ja sammub vilistades väravast välja.*)
 SEELIOHW. Kas sulased Mikumärdil nõnda räuska vadki?
 JAAK. Ilmakord on seoke, et kust ori muidu leiba saaks, kui peremees teda ei kurnaks! Kas ämblik häält tõstab, kui kärbes ta käes piriseb? Ta on vait kui sukk ja —

noosib edasi! Mina olen seda asja riiklikult mõelnud, et tööline olgu nii punane kui jõuab. Ja kui sulane tohib peremeest söimata, siis ei tule kunagi revolutsiooni!
 JÜRI (*on redelit mööda luugi alla roninud*). Linnasaks ae, kulla mees, mis sa seal õite toemendad?
 JUHAN (*lakast*). Kas sa, pime, ei näe, et magan!
 JÜRI. Tule'nd tule ikka alla kah, peremees tahab so'ga reakida!
 JUHAN (*ilmub redelile*). Kes saab santi sundida, kui sant ei taha kõndida!
 JÜRI. Tule jumal appi... sul põlegi nagu peas!
 JUHAN. Kas inimene kõiges saab täiuslik olla!
 JAAK. Kas ma ta nii hullusti rikkusin!?
 JÜRI. Päev lükkab ööle, laisad lähevad tööle!
 JUHAN. Kes virga vilja sööks, kui laiska maa peal poleks. Aga nüüd — tee lahti — muidu sõidan selga!
 JÜRI (*redelilt alla astudes*). Sa junn-juuretis... kus olen seda ealt varem kuulnud?
 JUHAN (*talle järele ronides*). Ikka selle koha pealt, papi, kust ta just parajasti tuleb!
 JAAK. Kas sellipäev, mis?
 JUHAN. Tõsi, peremees! Ega lolli peaga kohe saa looma eest väljas olla!
 JAAK. Kas sul nime ka on?
 JUHAN. Juhan ikka! Juhan Tomusk.
 JÜRI. Juhan Tomusk... tuleks nagu tuttav ette!
 JAAK. Kas sust töömeest ka saab... enne sügist?
 JUHAN (*tõmbab mähised peast*). Komet kõik! Pole siin katki midagi! Lihtsalt sidusin räti pähe, et ka peremehe moodi välja näha! (*Jürile.*) Tere, isa!
 JÜRI. Oi sina reo poisist!
 JAAK (*üles karates*). Jõmmkärakas, see on nöök! Pops-Jüri poega ma pole kaubelnud!
 JUHAN. Nüüd ajad juttu, Mikumärdi, popsi poeg ei kõlba sulaseks... igavene moonaka tõug!
 JAAK. Mehe sõna! Pops-Jüri poeg teenib talu! Mikumärdile sulaseks, ähähää! (*Jürile.*) Kas ta sul ilma ülikoolita künda ei mõistnud? Juhan, oled sa väga punane?
 JUHAN. Aga mitte üks kriips.
 JAAK. Ja mis sa siis oled?
 JUHAN. Roheline ikka!
 JAAK. Roheline sulane... kes seda on kuulnud! Kas sa ei ootagi, et kõige maade proletaarlased ühinevad?

JUHAN. Oh jumal, siis ma olen ammu surnud!
 JAAK. Ja miks sa siis roheline oled?
 JUHAN. Seepärast, et tahan kord ise peremeheks saada!
 JAAK. Seeljow, mis sa arvad?
 SEELIOHW. Mina poliitikaga ei teotse.
 JAAK. Mis instruktor sa oled... ei tunnusta rohelist lippu! Su peaks jalapealt lahti laskma!
 SEELIOHW. Pole parteimehe iseloomu. Aga muidu olen kena inimene. Ja tean ka, mis on kapitalism ja sotsialism.
 JAAK. Ja mis nad siis on, sinu arvates?
 SEELIOHW. Et kanad magama minnes ikka kõrgemale pulgale katsuvad lennata, siis meie, instruktorid, soovime, et asetatagu kõik õrred ühekõrgusele. Ühekõrgused õrred... see on sotsialism. Kui õrred ei ole ühekõrgused, siis tõuseb kõrgemate pulkade pärast rabelemine kanade vahel ja nõrgemad tallatakse ära... see on kapitalism.
 JAAK. Mina Pops-Jüriga ühe õrre peal, no seda ei tule! Mis maikü sel elul on, kui ei saa kõrgemate pulkade pärast rabelda!
 JÜRI. Kas sa, Joak, arvad, et jumalal on ilus pealt voadata, kui sa teisele oma trossiga selga ajad! Kirikusammas tahad olla, aga sedagi ei tea, et ligimest peab armastama!
 JAAK. On väga ilus ligimest armastada, kui süda kannab! Aga kui saad tal naha üle kõrvade tõmmata, on ka peenike tundmus! Ei ole ma eales taevariiki nii lähikesi tunnud, kui teise mehe tutid, kurat, olid pihus!
 JÜRI. Kui seoke pea, nagu sul, peremees, me oenale otsa panna, küll see puksiks!
 JAAK. See on looduse seadus, et nõrgem saab peksta!
 JÜRI. Untide seadus!
 JUHAN. Sina, popsinimene, ära «reagi», kui peremees ise kõneleb! Armastus ja vendlus on koduloomade jaoks... Aga Mikumärdi soontes leidub veel seda vana kalevite, tõllude ja teiste vikingite verd, kel ikka oma priske isu oli tubliks ja mehiseks metsikuseks.
 JAAK. Mehe sõna, eks ole, Seeljow?
 SEELIOHW. Loomapidamise seisukohast inimesliku elu korraldus jätab soovida. Ma nõuan loomale õhku, päikest ja rammutoitu. Aga inimene seal kõrval on pime ja must. Ühel ei ole midagi suhu panna ja teine ei raatsi. Ja paaritavad oma tõu alla!

JÜRI. Olgu siis, peremees! Olgu sulle Juhan sulaseks! Aga eks ahvukaat ole nüüd minu!
 JAAK. Vat kus tükk! Advokaat läheb aia taha!
 JUHAN. Kas Mikumärdi pole kuulnud piiblisõna, et siis jätab sulane oma isa ja ema maha ja hoiab peremehe poole? Ja ühes teises evageeliumis on öeldud, et kelle leiba sa sööd, selle laulu laula!
 JÜRI. Kuule, Juhan, kas on popsiseaduses seoke paragrahv, mis käsib popsile okastroedi ette tõmmata?
 JUHAN. Käske küll ei ole!
 JÜRI. Kuulsid, peremees!
 JUHAN. Aga ei ole ka keeldu!
 JAAK. Kuulsid, pops!
 JÜRI. Mina ei mõista, mis viha sul ometi on mu peale, peremees?
 JAAK. See on mu maa, kus sa seisad ja sekeldad... ja sina, kurat, tuled oma popsiseadusega! Mikumärdi ei tohi oma popsi välja tõsta!? Aga kas ma sind nüüd üldse välja lasengi!?
 JÜRI. Püsti ull! Püsti ull!
 JUHAN. Päkk peale, peremees! Popsile päkk peale... seal pole muud!
 JÜRI. Oma lihase isale —?
 JUHAN. Ei siin loeta liha ega luid, kui värv on võõras!
 JAAK. Oled mu sulane, Juhan! Toimeta see asi ära!
 JUHAN. Küll ma toimetan, peremees... kui olen enese välja maganud!
 JAAK. Puuri paneme nüüd Jürikese... vaatame, kust august sa välja poed! — Tule Seeljow, vaata mu aeda kah! — Popsiseadus! Mis viga sul siin oli elada, kui mina sind oma pilpal pidasin! Aga katsu nüüd ise püsti seista! Kui ma su nüüd jumala hooleks jätan — vaatame, kaua sa elad?

JAAK ja SEELIOHW kaovad aeda.

JÜRI (põrnitsedes). Ilus poeg! Koolitud poeg! Kirstunael!
 JUHAN. Aia teen sulle ikka ümber küll, vana! (Müksates.) Aga augu jätan sisse!
 JÜRI. Meh? Augu sisse? Sa junn-juuretis! Ah nii sa

arvad? Et olgu aed suur või väike... aia mulk on see-sama! — Näe, perenaine tuleb!

JUHAN. Nüüd mine ja võta oma orjus jälle otsast kinni. Ja mured olgu minu, mõistad?

JÜRI. Küll juba mõistan! Tasane käib targu, madal margo, ehehee... (*Väljub väravast.*)

Kõneluse aegu on majast väljunud MARET.

MARET (*üllatusega*). Juhan!

JUHAN. Tere, Maret, näe siin ma nüüd olen!

MARET (*midagi taibates*). Sa viimaks oledki —?

JUHAN. Mikumärdi uus sulane!

MARET (*vaenulikult*). Mis mõtted sul on, Juhan?

JUHAN. Päris püsti igatsus tuli su järele, Maret! Mikumärdi on ju ka minu sünnipaik... Ja sina... see ülikoolitalv linnas... see ei lähe mu meelest!

MARET. Kraami nüüd kõik välja! — Aeg oli kergemeelne. Ja oli moeasi sarvi maha joosta! Nüüd mul on juba aru peas!

JUHAN. Ja see ongi su vastuvõtt, Maret?!

MARET. Pole ma sind kutsunud, Juhan! Kui o m a aruga tulid, aja läbi!

JUHAN. Kutsunud? Kas siis mees ise —?

MARET. Seda ma ütlen, et jääd enese hooleks.

JUHAN. Maret!?

MARET. Mis sa must tahad? Olen Mikumärdi perenaine. Pean oma sulastega armulugusid sõlmima!? Prints tuleb sulase maski all kuningalossi, et võrgutada printsessi... see motiiv on vananenud tänapäeva heas kometis!

JUHAN. No see on alles sissekukkumine!

MARET. Arvutus oli hea, aga andmed olid valed! Pere-tütar popsipojale pisut helde olnud linnalustis... foks-troiti ja moodsa lüürika saatel. Ja Juhanike kohe järel-dama, et nüüd on mul Mikumärdi taskus! Ütle, et valetan?

JUHAN. Mis seal salata! Tüdruk on tubli ja talu on armas. Kui ühe võtad, teist ei raatsi jätta!

MARET. Eks ole põnev — kuidas sa seda nüüd teed? Kuidas sa nüüd kätte saad — oma tüdruku ja talu!

Aiaväravast on kõneluse aegu MAIE tulnud ja kaob tühja jahumatiga aita.

JUHAN. Kui ma seda isegi teaksin! — Kuule, Maret, kätt võiksid mulle ikka anda?

MARET. Selle saad!

JUHAN (*Mareti kätt pidades*). Kui mu vanaisal vahel kit-sas käes oli, tead mis ta siis ütles?

MARET. Eks lausu!

JUHAN. Tule lähemale!

MARET. Noh!

JUHAN. Ta ütles... ta ütles... «Annaks jumal häda, küll abi saab isegi!» (*Varastab suudluse.*) •

MAIE (*täie jahumatiga aidatrepil*). Toho pele säh!

JUHAN (*Maiele*). Et sina ka selle kõige magusama koha peal...

MARET. Tule, Maie, ja torka jahuvakk poisile pähe! Ehk hakkab sinna alla ka pisut arukest koguma!

MAIE. Oh, perenaine, ega jumalavili ole raisata!

MARET (*Juhanile*). Ja nüüd tööle! Mikumärdil villast ei venitata!

JUHAN. Kere on kole hele, perenaine!

MARET. Lasen sulle süüa anda!

JUHAN. Tänu, perenaine! (*Tahab Maretile rõdule järg-neda.*)

MARET (*õpetlikult*). Teenijate ruumid on meil köögi pool otsas! (*Kaob majja.*)

JUHAN. Vabandust! (*Kaob maja taha aeda.*)

MAIE (*jahuvakk käes, Juhanile järele vaadates*). Sa kuripatt, kohe esimesel päeval raksab ära! (*Kaob väravast.*)

TEINE VAATUS

Suvine lõuna. ANTS istub aidaesikul ja voolib rehadele pulki. MAIE laulab aidas koraali. Aiast tuleb nähtavale EMSI.

EMSI. Mis sa meisterdad, Ants?
ANTS. Küsija suule pulka!
EMSI. Ära ole õel! Vanatüdruku laulu kuulatad — venitab kui kliistrit! Tule parem järvele!
ANTS. Õite mul asja... järvele!
EMSI. Kas sa poiss ei ole?
ANTS. Sinusuguste jaoks mitte!
EMSI. Praegu lõunatund... sõuaksime järvel.
ANTS. Mis mõte on tühja sõuda!
EMSI. Korjaksime vesiroose! Punun sulle pärja pähe! Ja laulan ka.
ANTS. Kus mul laulja!
EMSI. Pärilinnalaulu laulan! Niisugust, mis paneb vere käima! Tule, Ants! Mul ka üksi igav olla!
ANTS. Tobu!
EMSI. No vahi, vahi siis oma Maie saba... sealt seda taevamannat ootad, päh!
ANTS (*Emsile laastuga visates*). Urjoh, peletis!

Koraal on aidas vaikinud. Emsi väljub väravast, lastes lõbusat linnaviisi. Maie ilmub aidalävele.

MAIE. Kellega siin rassisid, Ants?
ANTS. Karja-Emsiga!
MAIE. Mis ta sust tahtis?
ANTS. Kutsus järvele... trehvunksi tegema!
MAIE. Ja sa ei läind?
ANTS. Ma pole poisike! Varsa aru alles vahib silmist!
MAIE. Ega ta na uteke olegi...
ANTS. Näe, kurat, ei teeks seda talutööd! Kui raha oleks, kütaksin linna, avaksin virtspoe! Vat kus oleks elu! — Astu lähemale!
MAIE. Sa viimaks ajad ullu juttu!

ANTS (*võtab põuest kaustiku*). Säh!
MAIE. Oi jumal, mis see olgu! (*Võtab kaustiku*.)
ANTS. Laulud on.
MAIE. Toho pele, sa kui külarätsep teed laule! Ikka kohe ise meisterdid?
ANTS. Nii loll ma ei ole, et hakkan ise neid tegema! Koolimaja kogust toon, mis meeldib, kirjutan maha, see pole keeldud! Olen sinna kõik ilusamad kokku korjanud, õite hale on teisi vahel lugeda... Sa vaata ka sisse, pärast annad tagasi.
MAIE. Oled ikka na elde poiss, Ants! *Ja pead must lugu!
ANTS. Olen näguripäevi näinud maast-madalast. Ema teenija inimene, isa polnud üldse! Kes ussikest haletses! Best saati kui kaela kannan, olen ikka olnud maailma tonkida. Kes pilkas, kes tõukas, no kurat, vastu sai kah! Oled, Maie, mu vastu olnud hea. Kohendad mind ja koristad. Kord ajad nööbikese ette, kord püksipõlvele paned paiga. Eks see lähe pikapeale südamesse!
MAIE (*on Antsu kõrval istunud ja silitab ta pead*). Sa mu väike poisu! Ah, sa mu sitavareseke!
ANTS. Võtaks su äragi, aga kuhu ma su panen!
MAIE (*naljaks võttes*). Ära võtaks? (*Vaatab Antsule silma, märkab tõsisemat*.) Ants!? (*Katab kätega silmad*.) Oi jumal, mis nüüd saab!? Ah sa armu vägi!
ANTS. Jäta ulg... ma seda ei kannata! Istu siin kui pigis, edasi ei nihku! Oleks raha, kupataks linna! Toreda sildi lööks poele välja. Ja nimi seisaks kuldtähtedega: Ants Anderson. Kurat, see oleks nali!
MAIE (*segaduses*). Oleks raha... Kuldtähtedega... Ants Anderson... (*Võtab ihupõuest kaustiku*.) Säh!
ANTS (*võttes*). Mis see on?
MAIE. Eks vahi ja vaata lähemalt!
ANTS (*loeb*). Hoiukassa... Maie, kurat, meil on raha!?
MAIE. Veel paar setti — saab tuhat täis!
ANTS (*kohkunult*). Tuhat krooni? (*Kisub silmi pärani*.) Tuhat krooni!? Uh, pea läks ringi! Tuhat krooni! Maie, nüüd oleme miljonärid! (*Üha kasvava tõusuga*.) Sa sinine sitikas, vat kus tuli lops! Oi, kus tuli patsakas pähe! Nüüd on kaubamaja lahti, ehehe! Ants Anderson — ahaha! Ants Anderson — ohoho!
MAIE. Ants, sa lähed lolliks!
ANTS. Emsi, ehehe! Emsi, ahaha! See plika sööks kõik

pränikud poes ise ära! Ja oleks siis seokesel kundede ees mingit autoru... autorutaati!

MAIE. Jumal oidku!

ANTS. Kui sina, Maie, leti taga seisad... kohe on teine kugu! Proua Anderson... kaks naela rasvaheeringaid! Ja mis maksab see nisupüül, pardonks! Oi põrgu ja pere! Siis äril, kurat, on kohe teine minek!

MAIE. Sa vannud ropusti, Ants! See ei lähe, ma olen kristlik naisterahvas. Sa pead nüüd seestpidi puhtamaks saama! Ja jumalat sa usud?

ANTS. Mitte ei tea selgesti öelda. Paljude mul kooli oli! Ja kodu ütles ema, et kirik on rikka rahva nali, ei kehvikul ole tast sooja ega külma. Ainult üks peremees ja käskija rohkem, see on kõik. Ja palga maksab alles teises ilmas, kurat, kellest ma elan!

MAIE (*kõrvu hoides*). Oi sina taevane jumal!

ANTS. Jätsingi leeri minemata. Aga vanduma õppisin kasarmus.

MAIE. Sa, ristivärk, oled ju püsti pagan! Ei õpetaja meid sedasi laalata!

ANTS. Sest laulatusest nüüd... saab nasama kah! Laseme registri torgata ja asi nudi!

MAIE. Seda juttu kõnele Karja-Emsile! (*Tõmbab kassaraamatu Antsult.*) Ei mina so'ga sohki lähe! See on kirikhärra sõna: kes laulatusele ei tule, need elavad siin kui loomad ja põlevad põrgus kui peerud! Põle mult keegi veel... nasama saand! Säh oma tassenpauk tagasi! Ei ma su lorilaule loe!

ANTS. Nüüd viskas vembu sisse... kohe kaup katki ja lust lõhki!

MAIE (*leplikumalt*). Ristitud sa ikka oled?

ANTS. Mitte ei mäleta! Aga rõuged on pandud, sest armid on näha!

MAIE. Pean õpetajaga rääkima, et võtaks su sügisel leeri!

ANTS. Poisikestega ma koos ei istu!

MAIE. Või võtaks ise su kodusel viisil na käsile? Ja kui lugema sõidaksime, siis õpetaja rehitseks veel üle! Tead, Ants, tule vahel mu juurde õhtuti aita. Loeme ja laalame, küll jumal su südant valgustab. — Tule, ma näitan sulle, mis mul veel kirstus on! (*Tõmbab Antsu kätt-pidi aita.*)

MIMM ja SILVIA väljuvad majast.

MIMM. Su tuju näib paranenud olevat seitsaadik, kui Seeliohw siin sisse ja välja käib?

SILVIA. Käinud ja näinud mees. Kõneleb karjakasvatusest maailma-suhtumisega. Suureks romaaniks ei kõlba. Aga ajavilteks käepärast mees!

MIMM. Igavene suksutaja, nagu kõik vanapoisid!

SILVIA. Nüüd kõik mehed on armastuses kosmilised!

MIMM. Mitte ei mõista, mis mees see Juhan on? Ja kust otsast teda võtta?

SILVIA. Noor Tomusk? Jurist ja karjerist! Annab kas või hinge, kui aga natuke edasi saaks! Trügis ülikooli, uskudes, et on otsene tee haljale oksale. Aga märkas eksitust ja tuli Mikumärdile sulaseks. Ju see õnneratas siit talu õuest läbi jookseb, mis mina tean! See tüüp ei ole mulle! Ma ei oska armuseiklustes tulunduslikult mõelda!

MIMM. Mees, kes perekonda tahab asutada, peab homsele mõtlema!

SILVIA. Mõelda võib homsele. Aga elama peab täna. — Oled sa vanale Jooramile juba...

MIMM. Valvan juhtu! Ja väike hirm on ka! Pole seda meestepüüki ammust ilma enam teinud, jääd kohmakaks neis asjus!

SILVIA. Näen, memm, et pean sulle appi tulema! Teeme ühe... sõjanõu! Südame asjus on silmapilk kallis! Ja noorus... ei tule iial tagasi!

MIMM ja SILVIA kaovad naerdes aeda. Aidast ilmuvad MAIE ja ANTS.

MAIE (*Mimmile ja Silviale järele vaadates*). Naeravad ja rõõmustavad, et ükskord saavad põrgu! — Mis sa nüüd ütled, Ants, mu veimevakast?

ANTS. Sul neid särke ja värke on!

MAIE. Tegija saab ikka tehtust, magaja ei marjukest! (*Jookseb noorelt ja väledalt majja.*)

ANTS (*ettetõugatud puusadega, käed püksitaskuis, Maiele järele vaadates*). Seokest võtta on kohe selge ja klaar asi!

EMSI ja SEELIOHW ilmuvad väravast.

EMSI (*kimp vesiroose käes*). Ants oli aus saunamees, kana-vürtsi kaupmees!

ANTS (*Emsist möödudes*). Kõtt! (*Väljub väravast.*)
SEELIOHW (*laskub aidapakule*). Suplemine on mu väsi-
tanud!

EMSI. Te ei oska ujuda... sumate kui vanad naised!

SEELIOHW. Ujuda oskan küll, aga ei julge...

EMSI. Viimaks põhi kaob varba alt ära!

SEELIOHW. Ei maksa end jumalale kunagi väga pihku
toppida! — Üks väike uinak kuluks nüüd päris ära!

EMSI. Ega te vist teagi, kus ma magan! Siinsamas — aida
lakas! Katsugu mul keegi ronida!

SEELIOHW. Rändan maid ringi ja panen murdeid tähe-
le! Ühed ütlevad ehal ja tädirannas. Teises nurgas
jälle luisul, kotsis või sõpsikus! Ja mõnel pool min-
nakse ka nihvlile!

EMSI. Ehale ja luisule pole juttugi! Kontsile ja sõpsi-
kusse koguni mitte! Aga niflile — kuulge, see on hoo-
pis peenem! See on juba nagu kinos või operetis!

SEELIOHW. No vaata!

EMSI. Aga nüüd on mul kiir! (*Jookseb majja.*)

SEELIOHW. Hm! Vana Jooram käib peale, et kõnele
kord Maretiga jutud maha! Aga ei saa aega — teised
naised ei anna mahti!

SILVIA (*aiast*). Seeliohw! Härra Seeliohw!

SEELIOHW. Silvia hääl!

SILVIA (*samuti*). Aadam, kus sa oled?

SEELIOHW (*kaob käsi laotades aeda*). Seal ta on! No seal
ta on!

*Majast väljuvad JAAK ja MARET. Aiast on kuulda
Mimmi ja Silvia naeru ja kilkeid. — Seeliohw on kuul-
davasti õnge võetud.*

JAAK (*kuulatades*). Seda lusti ja rõõmu! (*Istub rõdu
äärde pingile ning asub piipu toppima.*)

MARET. Milleks neid Soekaraskeid siin kõõrutamas
pidada?

JAAK. Sugulasest inimesed... kuhu sa ajad, kui tule-
vad!

MARET. See sugulus on küll lahja... nagu viies vesi
taaril!

JAAK. Vanad suled veel seljas uhkustada. Aga selle all
on peenike peos!

MARET. Tehku tööd! Pangu ka käsi kuhugi külge... kas

ma kade olen! Aga nii... söövad, magavad ja mängi-
vad saksa! Vaata, et jäävad ka talveks selga!

JAAK. Ei seesugused maal talve üle ela!

MARET. Muidu oled kange peremees Mikumärdil! Aga
Mimmi kasvab sul üle pea!

JAAK. Olgu siis, tüdruk... ma Mimmi räägin mõis-
tuse sisse! Rehknut peab iga asjaga olema... — See
Seeljow... oled tast mõnda märganud?

MARET. Sõbralik inimene!

JAAK. Meil oli sinust juttu. Vana Seeljowi poeg... kas
mina keelan!

MARET. Talust sisse, teisest välja... niisugune mees
juba ameti poolest peab peretütardele naeratama. Siin
talus teisigi naisi. (*Aiast kostab Mimmi ja Silvia kil-
keid.*) Kas mul aega on nendega võistelda! (*Istub kes-
kele pingile.*)

Väravast astub sisse JUHAN, leht käes.

JUHAN. Naabrimees tõi ajalehe!

MARET. Kirju ei olnud?

JUHAN. Ei, perenaine!

JAAK (*lehte harutades*). Mis siin seitungis jälle tehtud-
nähtud on? — Ja Pops-Jürile ei saagi veel traate
ümber?

JUHAN (*aidapakule istudes*). Küll saab, kui saab saamaks!

JAAK. Võtsid oma peale, teind siis tehtuks!

MARET. Ja sina, Juhan, saad sellega hakkama, et oma
enese isale...

JUHAN. Panen okkad ümber? Mõtlesin hakkama saavat,
aga tõesti vist ei tule toime!

JAAK. Mis?!

JUHAN. Popsile tuleks põial nõnda peale panna, et...
ei rikutaks neljandat käsku!

JAAK. Kuidas sa arvad?

JUHAN. Arvan, et kui vanamees ise omale need traadid
tõmbaks, see oleks kristlikum.

JAAK. See on mõte!

MARET. Nii loll sauna-onu küll ei ole, kui ta poeg arvab!

JUHAN. Inimene on alati nii loll, et ta seda parajasti
teeb, mida ta tahab!

JAAK. Ja kas ta siis tahab?

JUHAN. Asjale antakse niisugune nükk, et kisub taht-

mise, kuhu tarvis! Praegu kibe heinategu. Poliitikat teeme, kui suurtes töodes tuleb vahe.

JAAK. Põllumehel põld, siis alles riik ja rahvas! — Üks kokkuvarisemine siin lehtedes on! Kus majandusühisus uppis, kus meiereil hing nõoriga kaelas... ühistegevus! Kas inimesed enam asju ei oska ajada?

JUHAN. Meie linaühisusest oli ka juba kröbinat kuulda!

JAAK. Kuulujutud!

JUHAN. Aeg on niisugune, et tark mees hoiab silmad lahti. Sul ju ka kõvad allkirjad mängus! Kui seal viltu läheb, ei siis Mikumärdist jää juppi järele! Neil juhtudel talud ja tulud poetatakse aegsasti kõrvale.

MARET. Kuuled sa, isa!?

JAAK. Kas ma olen paras mees poetama?

JUHAN. Enn, on sul Aafrikas. Võiks talu kirjutada Mareti nimele!

JAAK. Keda sa, mait, hirmutad! Mikumärdi Jooram kaalub alati oma allkirjad!

MARET. Oled sa, Juhan, kuulnud, et on niisugune asi nagu südametunnistus?

JUHAN. Mina olen jurist ja näitan seaduslikke teid. Südametunnistuse jaoks on teoloogid...

JAAK. Ää, Juhan, ikka nii hirmus roheliseks mine! (Kaob näoga ajalehe sisse.)

MARET tõuseb sirelite alt pingilt ja istub Juhani kõrvale aidapakule.

MARET. Mis manööver see nüüd oli, Juhan?

JUHAN. Andsin vanale seesuguse asendi, et kui tarvis, siis tal oleks õige joon minekus!

MARET. Kõik inimesed ei ole kelmid, Juhan. Ja mõned on ainult advokaadid!

JUHAN (sõbraliku naeratusega). Su isa tuleb käidelda kui ausat ja otsekohest meest. Mees, kes ta muserdab, peab olema moraalne.

MARET. Oled sina moraalne?

JUHAN. See võib nii linaühisusele kui Mikumärdile ainult kasuks tulla, kui Jaak silmad lahti hoiab! Ja see on ka ühtlasi minu huvides.

MARET. Ära luiska! Sa spekulereid linaühisuse kitsikusega!

JUHAN. Otse vastupidi! Vana Jooram on liiga aus mees,

et talu siis kõrvale poetada, kui asi on sant. Aga kui asi on hea, siis ta teeb seda vahest ettevaatuse pärast...

Belleks ma ta täna läbi küpsetasin!

MARET. Vaata mul kokka! Kas tõesti usud, et minu nimel sul talu kergem on tasku panna?

JUHAN. Kergem või raskem, seda näitab tulevik. Aga mulle meeldib, kui asjad, mis ma himustan, on ühes hunnikus...

MARET. Ja kuis mõtled sa mind käidelda?

JUHAN. Kui ausat ja vooruslikku tütarlast!

MARET. Oled sa mu aususes nii kindel?

JUHAN. Kui sa oma aust ei lase kinni hakata, no siis ma petan sind kui kelm kelmi!

MARET. Kes saab vägisi talu mu nimele teha!

JUHAN. Tuleb leida niisugune asend, et see sulle oleks isiklikult soovitav.

MARET. On sul leitud juba... see asend?

JUHAN. Ei, ma alles otsin.

Alast lähenevad MIMM, SILVIA ja SEELIOHW.

SILVIA. Me istume siia, härra Seeliohw! (Istub keskele pingile.)

SEELIOHW. Üsna kena paik! (Istub.) Teile, preili Jooram, oleks siin ka ruumi!

MARET (aidaesikul püsides). Mulle meeldib siingi!

MIMM (Jaagu kõrvale istudes). Mis pilti sa lehest vahid? On see üks kuurort?

JAAK. Loe! Siin all seisab suure kirjaga...

MIMM (veerides). «Sugumiste vabaõhu-villad ja peekon-pörsaste jooksuaiad Taanis.» Härjemiine!

JAAK. Eks lähe nüüd sead saksaks, Mimm! Ei parunitelgi ole seokest põlve!

SEELIOHW (dotseerides). Seakasvatuse siht on endisega võrreldes suuresti muutunud. Vastavalt sellele muutusid ka võtted seakasvatuse tehnikas. Rasvasea asemele on astunud peekon-pörsas.

MIMM. Mis tähendab peekon-pörsas... Kas see enam seast ei sünni?

SEELIOHW. See on soetis välisturu nõuetele!

JUHAN. Peekon on — kui pörsas sõidab Inglismaale!

SEELIOHW. Vanasti hoiti sigu kaks, kolm aastat sulus.

Nüüd lähevad nad kuue kuuga tapamajja. On juhtumeid, et põrsas juba 3½ kuuga kõlbab peekoniks!

SILVIA. Uue aja tempo — see tungib ka igale poole!

JAAK. Kui viljatera on. Ja kartul. Ja kihutad veel lõssi tagant selga — siis läheb!

MIMM. Ja tasub enese hästi!

MARET (*tõustes ja rõdu poole liikudes*). Ikka paremini kui suvitajate nuumamine!

JAAK. Kui sellega toidad, mis talu annab, siis tasub. Aga kui ostma pead, siis hing kinni! Siis eest söödad jõutoitu sisse, tagant tulevad protestitud vekslid välja!

MARET (*rõdul pöördudes*). Juhan, tule tuppa, seal on midagi tõsta!

JUHAN. Kohe, perenaine! (*Tõuseb ja kaob Mareti järel majja.*)

SEELIOHW (*tõustes*). Siis mina olen ka tõstja mees!

SILVIA (*tõmbab ta kuuesiilust tagasi*). Jääge ilusti paigale, teid pole keegi kutsunud! Ja jutustage parem, kuidas peab tänapäev olema üks ideaalne põrsas... see, mis söidab Inglismaale?

MIMM (*lahkub Jaagu juurest ja istub Seeliohwi kõrvale*). Tõepoolest, väga huvitav!

SEELIOHW. Peekon-põrsas olgu nõtke keha ja peene kondiga. Selg sihvakas ja kumerate ribidega. Küljed tasased ja ühtlase laiusega. Põrsa kõhualune joon olgu sirge ja sapsud ühepaksused külgedega.

SILVIA. Oi Joosep, see on kui iluduse-võistlusel!

MIMM. Seda pean ma praktiliselt nägema! (*Tõustes*). Juhtige mind, härra Seeliohw, sealauta!

SEELIOHW (*tõustes*). Palun!

MIMM (*minnes*). Omavahel... kuhu jäävad need rasvasaad?

SEELIOHW (*minnes*). Need sööme ise ära!

MIMM. See on tore! Tähendab, kui siga rasva läheb, siis on ta Inglismaale kadunud?

SEELIOHW. Igavesti!

MIMM. Ja aidata ei saa, ütleme... punktrulliga?

SEELIOHW (*naerdes*). Oh ei, proua Soekarask... see kasvatuses ei tasu ära!

MIMM ja SEELIOHW väljuvad väravast. Silvia piilub Jaagu poole, kes pugunud ajalehesse. Siis tõuseb keskelt

pingilt midagi ümistades ning istub Jaagu kõrvale rõduäärde pingile. Silmitseb meest kelmika pilguga.

JAAK (*kes üle leheserva teise silmaga seda jälginud*).
Boo-boo?

SILVIA (*silitades*). Sul nii teravad vaod siin silmade vahel. Tuleb sellest, et pead ikka vihastuma. Kaoksid, kui neid keegi silitaks!

JAAK. Mida elu raiunud, see püsib!

SILVIA. Elu raiub, elu ravib! — Tead, onu... Kui lapsed oma vanemaid valiksid, ma oleksin tahtnud olla su tütar!

JAAK. Kohe meeldin sulle?

SILVIA. Oled ju Ennu isa!

JAAK (*väga meelitatud*). Ennu — nojaa!

SILVIA. Nii vähe on nüüdsel ajal mehi. Aga Enn oli üks.

JAAK. Mässab seal Aafrikas või teab kus! Nii hästi läheb, et aasta otsa pole kirjutanud. Suures maailmas, kurat, seal aetakse raha labidaga kokku! Mis sa naerad?

SILVIA. Enn kogub raha!?

JAAK. On see naljakas?

SILVIA. Üsna võõras kuulda! Aga raha lendu lasta ta oskas suurepäraselt! Kui jälle tuli patsakas Mikumärdilt — küll läks lilla!

JAAK (*altkuulmu*). Sa aitasid mu vara tuulde lasta!

SILVIA. Kord mina... kord mõni teine... kas Ennul tüdrukuist puudus tuli!

JAAK. Seda ma usun!

SILVIA (*unistavalt*). Olid ilusad ajad! Ah, mis olid ilusad ajad! (*Äkilise meeletusega*). Kui toredasti Enn kiskus — küll oli lust vaadata!

JAAK (*asjatundja huviga*). Nägid sa?

SILVIA. Olin kambas, kui kord lokaali peal kaks korpi läksid kokku. Siis tõusis me Ennuke üles ja tõukas omal lõua ette...

JAAK (*seda pilti enesele elavalt kujutledes*). Sa mu meie!

SILVIA. Ja peksis mõlemad pooled otsast lõpuni läbi!

JAAK. Ohohoho!

SILVIA. Mees-mehelt küttis trepist alla!

JAAK (*liigutab sõrmi ja jahutab sügelevaid rusikaid*). Sa maailmamaa jõmmkärakas! No küll olöks tahtnud teha kaasa! — Oli poiss pärast väga segamini?

SILVIA. Tuli töö lõpul tagasi lauda, viskas pooleli jää-

nud pitsi välja ja küsis: kas mu lips on natuke viltu? No ei olnud viltu! Sest iga kord, kui jälle ühega valmis saanud, Ennuke oli oma kaelasidet kohendanud.

JAAK (*meeleheas*). Sa põrgukutsikas! Kaks korpi läbi peksa — see on ikka mitu tündrit mehi? Ja lipski ei olnud viltu!

SILVIA. Riiukukk, nagu sa ise! Aga kui tüdruku pihku sai, see siis ka hõiskas käes!

JAAK. Mees hirmus ja armus!

SILVIA. Ega kändki käbist kaugale kuku!

JAAK. Nonoh?

SILVIA (*sõrmega ähvardades*). Tunnen sind, vanamees, rohkem kui sa ise!

JAAK. Poisikestegä hullanud, siis kohe arvama, et nüüd kõik mehed on klaarid!

SILVIA. Mehed ja mehed! Peaks eluaeg uuritama ja siiski ei saadaks otsale? Oi Joosep! Kui pool tosinatki neist poistest on läbi peo lastud, siis tunned kõiki!

JAAK. Kuule, tüdruk! Sa näid mul kaunis hukas olevat!

SILVIA. Ah, mis! Ma pole lihtsalt valmis! Elada nagu emad ja vanaemad ei saa! Aga kuidas elada, seda ka ei tea. Eks siis proovime nii ja teisiti! Ega ma vooruse vastu olegi! Aga näe — pattu tahaks nüüd teha teisiti... (*Hüppab kepsjalt Jaagule põlvele.*) Sa oled tore mees, onu... sinuga saab tõsiselt kõnelda! Ja maksab ka otsa vaadata!

JAAK (*mehelikku huvi osutades*). Paljad kindred ja kõrtsik ligi perst... on see üks mood!

SILVIA (*on karu käppade vahelt üles hüpanud*). Ei su küüned mind pea!

JAAK (*urisedes*). Muna tahab targem olla kui... kui kukk!

SILVIA. Pole tüdrukuil aega kaua loll olla. Põrsadki nüüd paari kuuga käivad suure sea pähe! (*Istub tagasi põngile.*) Oled sa, onu, kunagi mõelnud, miks sa aeg-ajalt ikka kedagi tahad... läbi tuuseldada?

JAAK. Oo, küll! Vaata seepärast, et inimene läheb oma rasvas hapuks. Kui veri sarve alla koguneb, siis on aeg talle teha... üks minek!

SILVIA. Siis lähed kõrtsi. Jaurad ja lärmad. Ja lööd mõned näod sisse.

JAAK. Siis on jälle kergem hingata!

SILVIA. Kas kõrts ainuke koht on —?

JAAK. No kelle kuradiga siin kodu kiskuda... pole ju teist meest talus!

SILVIA. Nüüd ütlen sulle midagi, onu. Selle tormi ja tulega, mis niisama tühjalt... õhku lased — sellega teeksid mitu naist õnnelikuks!

JAAK (*kargab püsti*). Toho kurat!

SILVIA (*rahulikult istuma jäädes*). Kohe hale on vaadata, kuidas mees kallist jumalarammu raiskab!

JAAK. Sa jõmmkärakas!

SILVIA. Ja ei taipa naist võtta!

JAAK. Naist!?

SILVIA. Näpuga peab näitama! Ninapidi juurde viima!

JAAK. Naist?

SILVIA. Muidugi naist! Siis oleks kodu, kellega rassida. Keda peksa ja peljata!

JAAK (*on aidaesikule laskunud*). Naist... (*Lööb näost ära, nii selge on äkki uus mõte.*) Kurat! (*Ta pilk haarab uusi horisonte, kogu elu on teises valgustuses.*) Sa maailmamaa jõmmkärakas! (*Naerab täiest kõrist.*) Naist, ohohoho! Naist, ohohoho!

SILVIA. Kas nüüd elu tuleb sisse?

JAAK. Sina? Ah sina oledki naine? Ah tahad tulla?!

SILVIA (*üllatusega*). Mina? (*Purskab rõõmsalt naerma ootamatust käänakust.*) Sulle naiseks!? (*Naljatades.*) Miks mitte, kui sa tahad!

JAAK. Ritsikas! Kahekorra vesti tasku kaod ära!

SILVIA. Ega ma ennast pole kaubelnudki.

JAAK. Ah veel mitte? No kuidas see päris kauplemine siis paistab?

SILVIA. Mul su jaoks on toredamat ja toekamat!

JAAK. No kuku lagedale!

SILVIA. Sealt ta ise tulebki! (*Tõuseb.*)

JAAK. Ise? Mimm!

Väravast ilmub MIMM. Silvia märguanne teeb talle selgeks kogu seisundi. Ta läheb ja suudleb vastutõttavat Silviat, talle siis lahkumiseks viibates. SILVIA viipab Jaagule käega ja jookseb heleda naeruga rõdu kaudu majja. MIMM liigub äraseletatud näoga Jaagule vastu ja võtab perekondliku tegumoega ta kõrvalt istet. JAAK vahib Mimmile, kohkunud imetlusega otsa.

MIMM. Ma näen, et Silvia on juba rääkinud... Ah, see tuleb kõik nii... ootamata! Aga miks ei peaks me hästi elama, Jaak!

JAAK (*üllatusest alguses otse juhm, aga siis hakkab viha kiskuma, et ei ole aega toibuda*). Juba rääkinud? Ootamata? Hästi elama? (*Kargab üles*.) No mis virru te mu ümber lööte?! Tule jumal appi, kas mul ka on sõna öelda?

MIMM (*enesele*). Ei mehele tohi mahti anda mõelda, siis on ta läinud! (*Tõuseb otsustavalt*.) Sa pole mind ju õieti veel vaadanudki, Jaak!

JAAK. Hilbud on sul seljas, see on kõik! Mis ma sest saan, kui su võtan!

MIMM. Raha ja vara sul omalgi, Jaak! Poeg Aafrikas kaevab kulda! Hilbud? Kas hilbu all naist ei olegi, mis? Löö ikka silma sisse ka — seesugust pole sul olnud! Kas ma talumoor olen — saaksid proua! Mikumärdile tuleks teine õhk ja teine toon! Või arvad, et ei anna perenaise kuju välja... ohoh!

JAAK (*hindavalt*). Vere ja... kere poolest sa ju sobiksid...

MIMM. Mis su hing ütleks, kui oleksin su oma!

JAAK. Aga mis perenaine sa oled, Mimm! Sa ei tunne ju talu virtsahvti!

MIMM (*Jaagule kaela hakates*). Kui muud ei ole, Jaak, virtsahvti ma õpin üks-kaks-kolm! (*Virutab Jaagule tubli suudluse habemesse ja kaob kui tuul majja*.)

JAAK. No anna ikka selga sirgeks lüüa! (*Mimmile järele vaadates*.) Ei jõua kolmegi lugeda, kui juba oled...

Väravast tuleb SEELIOHW.

SEELIOHW. No mis on, äiapapa?

JAAK. Ega muud, kui viimaks teen mina enne pulmad kui sina!

SEELIOHW. Naljatad? (*Näeb Jaagu märdunud püksisäärt*.) Silvia! (*Paneb käe Jaagule õlale*.) Ka sina, Bruttus!

JAAK. Mis putrust sa pudrad?

SEELIOHW. Oled ka veskil käinud, vana, näe — püksid püüdis!

JAAK (*puhastades*). Sa reo! Kuidas siis sinuga lõpuks lood on?

SEELIOHW. Usun, Maret on kambris, ma otsin ta üles! (*Lügab rödu poole*.)

Majast tuiskab välja MIMM, tema järel aeglaselt JUHAN.

MIMM (*on enesele tööhilbud selga visanud, täis perenaiselikku teohimu*). Kähku tööle! Kähku tööle! Ei siin talus enam ole magamist! (*Haarab vastutuleva Seeliohw*.) Marss loole!

SEELIOHW (*tõrkudes*). Oli parajasti vaja tupp...

MIMM. Ei, kulla saks! Loole, loole! (*Võtab aidaesikult kaka reha, andes teise Seeliohwile*.) Ei niisuguse ilmaga ole aega vedeleda, hein väljas kui kuld! (*Veab Seeliohw väravast välja*.) Mees kui härg, aga kätt ei pane külge, härjemiine!

JUHAN (*muirates*). Sa oskad inimesi tööle panna, pere-meest! (*Võtab aidaesikult reha*.) Miks parm ei lenda, kui kõrs on sabas!

JAAK. Mis see tähendab?

JUHAN. Et see Soekaraski Mimm käib sul kõvasti kosjas!

JAAK. Kõike sa, põrguline, kohe taipad! — No mis nõu sa mulle annad?

JUHAN. Kui lahutusprotsessi alustate, siis tule mu juurde. Aga kokku panevad jumal ja perekonnaamet.

JAAK. Aga talu seisukohast?

JUHAN. Talutulundust ja tõuparandust tunneb Seeliohw paremini. Aga vaevalt ta on erapooletu!

JAAK. Nonoh?

JUHAN. Kui Mimm Mikumärdile pesa teeb, ega siis teist koduväid enam mahu!

JAAK (*kukalt sügades*). Vat see on küll!

JUHAN. Ja Maretigi siis on tuul talla all!

JAAK. Jumala tõsi, kurat! Näe, jaburaks teevad peast... need naised!

JUHAN. Kirjuta talu naljaviluks tütrele ära — vaata, kas Mimm sust veel hoolib! (*Väljub väravast*.)

JAAK. See oleks pirn!

MARET (*on majast väljunud*). Soovin õnne, isa!

JAAK (*kohkudes*). Mõh?

MARET. Et sa selle Mimmi nii libedasti kätte said!

JAAK (*halva südametunnistusega*). Libedasti? Kui litsub kõige prossidega sisse!

MARET. Vaatan, Mimmil kaltsud seljas — aiva kipub heinamaale! Märkasid kohe, et olid talle «mõistuse sisse rääkinud», nagu lubasid!

JAAK. Mõistuse sisse? (*Kergendusega.*) Ah nii? Ja, ja, ja! Võtsin ta mehemoodi läbi! Raha ei ole! Aga tööd lubas teha ja seda virtsahvti... Seoke hoog tuli teisel sisse, et pühkis Seeliohwigi kaasa heinamaale. (*Viskab aida otsast reha selga.*)

MARET. Kui Mimm müttab — seda tahaksin ma oma silmaga näha! (*Võtab reha.*)

JAAK. Ja Seeljow ei saanud jälle su jutule!

MARET. Vaene Seeliohw! Ikka tuleb tuulehoog ja pühib ta mu eest ära!

* Väljuvad väravast.

KOLMAS VAATUS

Pühapäeva hommik. ANTS ja MAIE istuvad aidaesikul.

MAIE (*õpetades*). Sina ei pea mitte imustama oma ligimese naist...

ANTS (*korrares*). Naist.

MAIE. Sulast, ümmardajat ja veist...

ANTS. Veist... — Kurat, seda käsku ma ei õpi!

MAIE. Ära vannu, Ants, see on jumala sõna!

ANTS. Olen põllusulane ja veistega pole mul pistmist!

MAIE. See seisab õndsas Luteruse katekismuses, loll!

ANTS. Kurat on ka jumala sõna, sest piibel on teda püsti teinud!

MAIE (*ristiinimese kannatlikkusega*). Sulast, ümmardajat ja veist...

ANTS. Sulast... (*Süda kargab uuesti täis.*) Mõistad, et see käsk on peremeestele! Teenija inimene, no kelle põrgule ma seda sulast himustan!?

MAIE. Kui ise kord oled peremees ja poodnik, siis on ea, kui tunned ka isandate kärke!

ANTS. Oled Joorami ümmardaja, näe — ei tohigi himustada!

MAIE. Naiseks — see on teine asi!

ANTS. Ah naiseks lubatakse —? Ja võib himu järele käia?

MAIE. Kui altari eest läbi, siis võib... aga mitte na paillul!

JAAK väljub majast pühapäevase ilmega, piip suus.

JAAK (*Antsu-Maie nokkapidi koos nähes*). Kaks meedriindu roosias... No Ants, kas nabit ikka me Maie üh? Va viks naisterahvas, kole kahju sulle anda! (*Istub keskele pingile.*)

MAIE (*meelitatud*). Mis sa'nd, peremees!

ANTS. Mu oma võtta see on — sult ei küsi!

MAIE (*Antsule*). Ikka na... na tormakas!

JAAK (*Maiele*). Kore see poiss veel on, aga küll sa ta poleerid!

MAIE. Leeritan, leeritan... ei saa edasi!

JAAK. Raske pea?

MAIE. Liiga terane... tahab valida... ei võta kõike vastu! Ega jumalasõna ole ninaga loopida!

JAAK. Sa ehk valesti võtad? Mõnele tarkus alles takka-poolt läheb sisse!

ANTS. Eks tulgu ligi!

MAIE. Tahtsime kiriku, peremees, kas lubad oost?

JAAK. Kui Antsust jagu saad, las paneb sulle laugu ettel

MAIE. Aitüma, peremees, sa kallid mees! — Näe, kirikumõisa köögis olevat kuulnud, et miks... no ja, et miks seda Mikumärdit... seda Mikumärdi Jooramit enam kirikus ei nähta...

JAAK. Seni kui papp on kristlane, mina oma jalga kiriku ei vii!

MAIE. Kuidas siis sina, peremees?

JAAK. Jumal tuleb ka koju, kui kutsutakse. Ta on suurema koha mees kui mina. Aga pean ma seepärast roomama? Vahekord olgu, nagu heade naabrite vahel. Kui ühel on häda, siis teine tuleb ja aitab!

MAIE. Kas kirikhärra ei tohigi enam kristlane olla?

JAAK. No on see kellegi asi, kui teise erakonna mees sahkerdab jumala ja põllumehe vahel! — Sina, Maie, mine kiriku ja palu jumalat. Ütle, et oled Mikumärdilt, küll ta teab! Aga õpetaja lori ära kuula. Ja kui oled kord selle pühabase asja peal väljas, siis palu juba kogu talu eest!

MAIE. Ää muretse, peremees! Küll ma su eest palun! Kui Maie väillas on...

JAAK. No minu hobusega!

MAIE. Siis ikka terve talu eest!

ANTS. Läheb see peremeeste tõug küll rasva! Patu soperdab veel ise kuidagi ära, aga palvetada enam ei jaks!

JAAK. Miks ma ise hakkan jumalat orjama, kui mul on oma teoline välja saata!

MAIE. Ja mina jo lapsest saati neis palvetamise aissus na vilunud!

Puude vahelt ilmub MIMM, kotad jalas, saba üles keeratud, rohukott seljas.

MAIE. Sa taevane arm!

JAAK. Et sa, Mimm, ka kallil pühabasel hommikul...

MIMM (*vahvalt*). Mis?

JAAK. Enesele hingerahu ei anna!

MIMM. Kas ma palgaline olen, et võin laiselda? Mina olen talu eest väljas!

MAIE. Me kõik oleme talu eest väljas... igaüks oma kohast...

MIMM. Seda on näha... su kohta!

JAAK. Mida seal nii kangesti kannad?

MIMM (*sõbralikult*). Lõin peenarde vahelt rohtu kotti, launaka lehmadele ette puistata... (*Müristades*.) See Karja-Emsi ainult magatab loomi metsas! (*Antsu ja Maie pilguga süües*.) Läheb talu uppi, kui teenijatele looma jääd! (*Tõttab väravast välja*.)

MAIE (*Mimmile järele vaadates*). Toho, pele!

JAAK. Näe, lõhki kisub enese tööga!

MAIE (*pinda otsides*). See peab küll üks ull valu olema —?

JAAK. Valu, ehehe... Valu ütled, ehehe... — Nojahoh! Minge ja sõitke! Ja olge talu eest väljas, ega ma unusta! — Valu, ehehe... Talu eest väljas... kõik ikka talu eest väljas! (*Teeb minekut, kuid peatub*.) Sina, Maie, vaata, et poiss kirikukõrtsis väga juhmiks ei jää, mul on hobusest kahju!

ANTS. Kurat, kas ma mees ei ole!

JAAK. Kui Ants mees on, eks siis kiisk ole kala!

MAIE. Ää karda, peremees, ohjad on minu peos!

JAAK. Tubli! (*Väljub väravast*.)

ANTS. Vihastasin enese jälle punaseks! — Mis mul sest sotsialismist — see vabrikurahva asi! Kehvik tahab kord otsale saada ja sant saunalavale — seal on su ilma-parandus! — Aga ei kannata neid peremehi näha... kuidas ta sulle otsa vaatab! Süda kargab täis ja — oledki sots!

MAIE. Küll viskab virru vanamehe ümber... see Soekaraski Mimm! Pea seljas, silmad söömas — juskü jääks iljaks jaole! Ja rassib seda talutööd nagu kass raputab rotti!

ANTS. Rõhub Mikumärdile perenaiseks!

MAIE. Seda peaks jumal keelama!

ANTS. Küll Maret talle keerutab!

MAIE. Maretilgi varssi oma lood ja laalud käe!

ANTS. Sa arvad, et Seeliohw —?

MAIE. Pika toimega mees... laisk susi ei saa lammast!
Pops-Jüri poeg on na teisest kringlist...

ANTS. Mis sa jobad!

MAIE. Tule mulle rääkima! Oma silmaga nägin, kui suudlesid!

ANTS. Maret ja Juhan!?

MAIE. Kirjud värgid on siin Mikumärdil. Mimm sõidab Jaagu seljas ning Seeliohw ja Juhan suksutavad Maretit. Kolm koduväid — eks sest mürtsu ja müristamist tule! Mimm ja Seeliohw pühkigu küll suu! Juhan saab Mareti ja talu tuleb järele!

ANTS (*peast haarates*). Ah!

MAIE (*ehmuga*). Jumal, kas lendva —?

ANTS (*ägab*). Juhan — Mareti! Juhan — Mikumärdil! Ah! Seda ei ela ma üle, ei ela! (*Südametäiega*.) Kuradi veltjoober! Sa igavene sääsekoi, ah!

MAIE. Mis sul nüüd on, Antsuke? Mis lähevad meile korda maailma aissad!

ANTS (*kargab üles*). Maailma asjad... põrgu sõida oma maailma «aissadega»!

MAIE. Sa paned mu kohe värisema, Ants!

ANTS. Ühed popsipojad olime... ühes viletsuses vindusime... ühes vaesuses vaevati... Aga nüüd tema, kurat! Näe üles vinnab enese... igapidi üles! Mina leppigu teenijaga, aga tema saab peretütre ja talu!

MAIE (*segaduses*). Kas sa siis ise Maretit tahad?

ANTS. Kus mul ta tahta on, loll! Aga miks siis Juhan ta saab? Olen haleda ja pehme südamega... mitte ei või näha, kui teisel inimesel läheb hästi! Siis kole kahju hakkab enesest... (*Istub aidapakule*.)

MAIE (*ta kõrvale istudes, silitab pead*). Oled mul ikka naelde ja ea!

ANTS. See... seda ma olen! Neoke õrnus on kohe veres. Nii kui ütlesid, et Juhan saab Mareti ja talu... (*Uue haledushooga*.) Siis kohe nagu... nagu kreissaega lõikas hingest läbi! (*Nuutsuh*.)

MAIE. Ära nuta, Antsuke, küll ma su valud võtan! (*Käitab Antsu kui väikest last*.) Kiirmus-kaarmus, varesele valu, arakale aigus, kiits-arakale kibeäda, mustalinnule muu tõbi, rongale roigas sappa! Meie Antsuke saab varssi terveks! — Kui paneksid nüüd laugu rakkessel! Ma seni löön enese aidas inimeseks.

ANTS (*tõustes*). No pole see Mikumärdi veel popsipoja peal! Kõrvetab alles nina!

MAIE. Kui oma mured jumala peale veeretame, küll tema saab kõik ästi!

ANTS. Jumal jah! Täna tahan teda paluda! Et ta, kurat, need haritlased kõik linalikku uputaks! (*Tormab väravast välja*.)

MAIE. Oh jessuke! (*Kaob aita*.)

Väravast on ilmunud ELTS.

ELTS (*Antsust peaaegu maha joostud*). Sa oedku! (*Sülitab ehmatuse pärast kolm korda*.) Ullvaim! (*Näeb Mareti majast väljuvat*.) Perenaine!

MARET (*rõdult alla astudes*). Mis saunatädil oli?

ELTS. Oh nüüd suuremast suurt või väiksemast vähemat, tuln ka pojakest voatama. On teesel ehk midagi lap-pida-parandada või nõobikest ette ajada. Meesterahvas inime, või see nüüd ise ennast koristab...

MARET. Eks otsi siis üles... peretoas või kus ta on.

ELTS. Küll ma ta... küll me ta... tütreke... ilusake... priiskeke! (*Püüab silitada*.)

MARET (*tõrjuvalt*). Mis sa tühja...

ELTS (*saladuslikult*). Mõistke mehed, mõistke naised, helge üles tüdrukud! Kes saab pähe moori mütsi, selga särgi siidise?

MARET. Oled mul täna pidulik, Elts?

ELTS. Mõistkem hellad, mõistkem vellad, kui ei mõista, mina mõistan! Tuli tamme popsilta, lepp tuli talu alasta, ladvila kokku langesid, juurila kokku jooksidki... Tuhat lippu talu peal, sada lippu sauna peal, pulmalipp oli pinu peal!

MARET. Kelle kosje sa ajad? Ei mul veel mehelemineku mõtteid ole!

ELTS. Ei ole, ehehe... No et ei ole, ehehe! Küll me ta sulle, tütreke... küll me selle mehekese jah! — Sa oedku, pea käib paergugi sest ringi!

MARET. Millest?

ELTS. Mis sa nüüd, tütreke, vana inimesega... Eks saunatädil ole ka silmad peas ja kõrvad küljes! Öeldakse küll, et vaene vaestega ja vares varestega... Aga eks konngi vahel mätta otsa üppa! Peretütar ja popsipoeg! Kas ma ei mäleta, kui siin murul mängisite, veed ja virtsad koos

vantsisite! Sa oedku, kui mulle siis keegi oleks öelnud et mede Jukust saab Mikumärdi peremees, ma oleks talle sabaalust lehvitand!

MARET (*naerdes*). Juhan Mikumärdi peremees!? Nagu pole kuulda olnud?

ELTS (*kui puuga pähe saanud*). Mitte kuulda? Uilvaim!

MARET (*karmilt*). Kas Juhan sulle seda ise rääkis?

ELTS (*segaduses*). Mis ta nüüd reakis või reanimata jätis — ema süda märkab poolest sõnastki!

MARET. Kuhu te siis vana peremehe panete?

ELTS. Eks kirikukirves ja raudlabidas kõiki kord korista...

MARET. Ootate aina isa surma?

ELTS (*parandades*). Kes surma soovib? Tehakse koduväina algust... muu jäägu jumala hoolde... Vana Jaak on küll kui raudnael rohus. Aga kui sina, tütreke, meiega ühel nõul ja üksipidi... mis siis veel!

MARET. Kuule, saunatädi, nüüd vist jätkub!

ELTS. Mõistan, miks ei mõista! Ruttu tehtud — rumal töö, aegamööda — asi parem! — Näe, värava tagant tuleb va Seeliohw oma kahe lõkatsiga! On see mees ka igas seelikus kinni kui kana takus! Seitsmest ahjust leiba söönd, kaheksas karask veel katsumata! Ja Mimm on vana Jaagu küljes kui pigi!

MARET. Mikumärdi peremehel on ikka aru peas!

ELTS. Vana mees, kui pole ammu naisele soand, on teene-kord üsna tobe! Ja lööb saadan sarved seina, võta siis veel välja!

MARET (*pead vangutades*). Oh seda keelekest!

ELTS kaob aeda. Väravast tulevad MIMM ja SEELIOHW, nende järel SILVIA.

SEELIOHW (*seletab Mimmile tüüdatud-inimese närvi-likkusega*). Hästimuneja kana on väikese pea ja elavate silmadega. Hari suur, punane ja soe. Tagakeha pehme ja liikuv, pisut allarippuv ja mitte väga rasvane. Kas jätkub? (*Mesiselt*.) Tere hommikust, preili Jooram, kuis magasite?

MARET. Väga hästi. Teil kohe varahommikul nii suur auditoorium!

SEELIOHW. Mõningate inimeste uudishimu on otse muinasjutuline!

SILVIA (*vahele segades*). Nüüd, härra Seeliohw, seletage mulle midagi lilledest!

SEELIOHW. Vabandage, ma tunnen ainult kasulikke taimi!

SILVIA (*tõrkuvat ja Maretile signaliseerivat Seeliohwile vangust vedades*). Seda parem! Siis mina näitan teile, kui ilus on roos, mis kasutult õitseb!

Mõlemad aeda.

MIMM (*munejale kanale mõeldes*). Tagakeha pehme ja allarippuv... mis oli seal vihastuda?

MARET. Ka instruktor on inimene ja vajab puhkust.

MIMM. Palgalise hingeelu! Kuidas mina siin ööd-päeva rabelen!

MARET. Kui ainult orja eest oleksid... sa võtad päris perenaise mured käest!

MIMM (*elavusega*). Ah, Maretike, noor, tark, haritud tüdruk — mis sa enese matad! Kui minusugune känd siin koduneks, kel oleks sest kahju!

MARET. Pean sulle midagi pihtima. Süda ei andnud vadata, kui te siin... suvitasite ja saksa mängisite... kütt kuhugi külge ei pannud. Siis ma hässitasin isa, et kõnele ometi kord Mimmiga...

MIMM (*hoopis valesti mõistes*). Sina, Maretike...

MARET. Mõtlesin — vahest ühte, teist! Aga sa nüüd kisud enese päris lõhki!

MIMM. Sina ise hässitasid... Härjemiine, eks ma siis näita, et kõlban Mikumärdile perenaiseks!

MARET. Ah nii on lood! Vaata, vaata! Ja sul need plaanid on päris tõsised!?

MIMM. Kui sina hässitasid ja Jaak mind tahab...

MARET (*irooniliselt*). Kui sa, Mimm, siia pereprouaks tüürid, siis peaksid ka pisut välimuse eest...

MIMM (*üles hüpates*). Sula õigus — need kaltsud küll pühapäevaks ei kõlba!

Alast ilmuvad SEELIOHW ja SILVIA. Samal ajal MIMM tõttab rõdu kaudu majja. Väravast on sisse astunud ANTS, reisivalmis, piits peos.

SILVIA. Lubage! (*Kinnitab roosi Seeliohwile nõõbiauku*.)

SEELIOHW. Ma tänan!

ANTS (*piitsavarrega saapasäärele plaksutades*). Kus põrgu need naised on? Mai ae, Maie!

MAIE (*väljub kirikuriides aidast*). Pele, mis sa röögid!

ANTS (*piitsa plaksutades*). Siis läheb sõit sõiduks!

MARET. Küll meie Maie on enese üles vikkinud ja mukkinud...

MAIE. Mis te siis arvate... mõrsjaõhtu naisterahvas!

SILVIA. Vanatüdruk saab taeva, kuldkee kaela! — Võta mind, Ants, ka raasike sõitma!

MAIE. Ei meil ole teisi tarvis!

ANTS. Eks siis tule, kui tahad!

SILVIA (*Antsul vangust võttes*). Ants-poiss on kullatükk! Kas Maie musul on mulla magu?

ANTS. Ega ma poisike ole, et kipun suudlema!

MAIE (*Antsu ja Silvia järele minnes*). Seda ma sulle, Ants, ütlen — p a g a n a t e g a m a ühes vankris ei sõida!

ANTS (*üle õla*). Küll sa ta leeritad, see läheb sul kui piibust!

SILVIA ja ANTS väljuvad väravast, MAIE neile hädaldades järele. SEELIOHW seisab nõutult kesk lava. Ta on ikka püüelnud Maretit nelja silma all kohata ja on nüüd segamini löödud ootamata võimalusest.

MARET (*enese kõrvale pingile näidates*). Palun, istuge!

SEELIOHW. Tänan!

Istuvad keskele pingile.

MARET. Teil oli vist tahtmist Silviaga —?

SEELIOHW. Oh ei!

MARET. Ta on elurõõmus tüdruk ja meeldib meestele. Võtab südame kergesti rippuma, mis?

SEELIOHW (*häbeliku naeratusega püksisäärt puhastades*). Ainult tolmu jätab pükstele!

MARET (*kelmikalt ühvardades*). Oi, oi, härra Seeliohw! Te olevat suur donžuan!

SEELIOHW (*alandlikult*). Ainult pühapäevakütt! Kui just ette satub...

MARET. Neid linde on sattumas sageli!

SEELIOHW. Aeg on siisugune ja kombed, et rõhuvad küll kangesti peale!

MARET. Ja teile jätkub sest... rõhumisest? Kas teil oma lahtimist ka on?

SEELIOHW. Küll juba oleks! Aga need teised, kes mind tahavad — need ei anna mahti!

MARET. Vaeseke küll!

SEELIOHW. Kahju hakkab tütarlastest! Maailm on teisi isis, kõik tahavad elada ja olla. Tuleb sulle lahtikäsi vastu, kuidas sa keeldud talle... seda rõõmu tege-

maat... MARET. Halastaja samaariamees!

SEELIOHW. Tõtt öelda, ei saagi naisterahvale ära öelda! Kõle piinlik! Ja siis... siis ei kannata seda... seda põlastust! Ja muljet... nagu poleks... nagu ei oleks sa... vormis...

MARET. Lihtsalt — mis j u h u s toob, see teile kõlbab?

SEELIOHW. Noorust ja ilu peab silmahimuks olema! Aga kõik muu sinna sisse... kujutleme ise. Armastuses leiame ainult seda eest, mida ise kaasa toome!

MARET. Mis mõte on... võhivõorastele inimestele... kaasa tuua?

SEELIOHW. Ega me teiste pärast... Ise vajame seda.

MARET. Võorast võin ma ainult — võorastada.

SEELIOHW. Kas te kunagi pole tundnud tungi... minna maailma lõppu? Kas võõrad maad ja võõrad maailmad meid sellega ei kutsu, et me neist midagi ei tea, aga kõike võime kujutleda? Võhivõorast naist kohelda, see on muinasjutt! See ongi — kadunud paradiis! See on, kus jälle täiesti jumala käes oleme ja ei tunne head ega kurja... Inimene on alp ja edev. Ta riputab looduse igavesele saladusele ajalikke ehteid ümber ja nimetab seda kultuuriks. Aga mis on need inimeste hilbud selle suure ime kõrval, mis looja ise on teinud mehele ja naisele! Kaks jumala looma, kuis ja kus nad ka kohtuk- sid! Ja kõik on vennad ja õed.

Paus.

MARET (*lühikese vaikimise järel*). Eks seda juhtu iga- päev! On võõrad tulles ja veel võõramad minnes. Kas seesugune kohtlemine siiski pole vale?

SEELIOHW (*ägedusega*). Nad kohtlevad õieti, aga... aga t u n n e v a d valesti! Sest inimene on ära kaotanud oma suure... suure süütuse!

MARET (*tõsiselt*). Te olete kardetav inimene, härra Seeliohw! Te võite tõesti pea segi ajada!

SEELIOHW. Enesel alati. Aga teistel väga harva!

MARET. Te viite inimese viie minutiga... seesuguste kuristikkude põhja! Kust tulevad teil... need koledad mõtted?

SEELIOHW. Ma tean, kust see kõik tuleb, minus ja maailmas. Ei ole enam vana head... tervet, tugevat ja loovat egoismi. Omandamistung laguneb.

MARET. Otse vastuoksa — maailm on täis omakasuahnust ja aplust!

SEELIOHW. See ei ole terve omakasu, see aplus on halguslik. Inimese egoism on hüsteerikas! Ja järgmine aste on — ükskõiksus ja tuimus... Ei ole enam tarvet asju omandada, neid hoida ja igavesti kaasa vedada! Isiku tarve degenereerub ja sotsiaalne tundmus ei ole veel arenenud: seal on teile tänapäeva ühiskond!

MARET (*hajameelselt*). Olete nii palju muutunud sest saadik...

SEELIOHW. Teie ka!

MARET. Sest saadik, kui siin viibisite. Olin siis veel koollipika ja te tegite mulle armuavaldusi! Kas me isegi kord ei suudelnud?

SEELIOHW. Jaa, siin sirelite all!

Paus.

MARET. Elu on vahel kui... unenägu!

SEELIOHW. Üsna noored tüdrukud on väga armsad... Nende kujutluselu allikad on värsked ja ammutamatud. Hiljem tuleb proosa. Nad nõuavad, et pead nendega olema. Ja pärast ole nii lahke ja võta ka ära!

MARET (*rohkem üllatatud kui haavatud*). Te tahate öelda, et see risk on minuealisele neiule armastusest kõnelda?

SEELIOHW. Kõle risk! See tähendab mehele tervet elumuutust, ümbersündi! Ja kas ma teid üksi saan — terve see Mikumärdi tuleb kaasa... selle mure ots! (*Pühitaskurätiga otsalt higi.*)

MARET. Kas te seepärast ei julgegi mulle oma tundmusi...?

SEELIOHW. Vabandage, ma kogu aeg ainult neist...

MARET. Jumal hoidku, ma küll ei pannud tähele, kunas te mind... kosisite?

SEELIOHW. Kas te usute, et üks instruktor nõnda kumuleks, kui ta ainult... agronoomilist nõu annaks!?

Paus.

MARET (*lühikese vaikimise järel, asjalikult*). Teie ettepanek, härra Seeliohw, on mulle väga austav!

SEELIOHW (*tuulutab end äärmise närvilikkusega*). Jumal, jumal!

MARET (*kelmikusega*). Aga see tuli nii äkki!

SEELIOHW. Mulle veel rohkem!

MARET. Te peate mulle aega jätma mõtteid koguda...

SEELIOHW (*ilmatu kergendusega*). Heldeke, preili Jooram! Aega — aga muidugi! Nii palju kui soovite!

MARET (*sest nõretavast vastutulelikkusest haavatud*). Aah? Väga armulik! (*Silmitseb Seeliohwi, kes end juhatab.*) Kuidas teil korraga nii kuum —?

SEELIOHW. Teate, preili Jooram, ma pole kunagi kosisnud!

MARET. Teil on vist hirm, et ma päris ära ütlen?

SEELIOHW (*tuulutades*). Seda ka, seda ka! Aga veel suurem hirm oli, et korraga... et korraga olete nõus!?

MARET (*tõustes*). Härra Seeliohw!?

SEELIOHW (*tõustes*). Tähendab, kui see nii... järsku selga tuleb! Mis te mõtlete... ma olen üle neljakümne! Ja niisuguses eas paugupealt peigmees olla... see paneb aurama! Aga nüüd lähen ma järve ja suman jahedas vees... ei, see oli saun!

MARET (*südamest lõbu tundes*). Minge ja sumage — aga ettevaatust!

SEELIOHW. Ärge kartke! Ma ujun ainult madalas vees... kuni varvas põhja tunneb! (*Tormab väravast välja.*)

MARET (*istub pingile*). Taevas! Taevas!

Alast ilmuvad JUHAN ja ELTS, viimasel komps kaenlas.

ELTS. Küll ma sul, pojuke, küll ma sul need kaltsud... õhtuks toon ära... õhtuks toon tervelt tagasi. — Võeh, perenaine seal pingil... Eks istu nüüd, Juhanike, ka kõrvale... Noorte inimeste asi, neil mõndagi reakida, pühabane päev! Ei puust pulma tehta, ega au aiasteibast anta! Nõnda, pojuke... seda kuuske kummarda, kelle all sa oled!

JUHAN (*rahulikult*). Mine nüüd, ema, ilusti koju!
 ELTS. Küll ma juba... teadagi, et koju... Kodu kuul sam, ahju taga ausam, ehehe... (*Väljub väravast, ikk tagasi piiludes.*)
 JUHAN (*Mareti kõrvale istudes*). Kuis läheb?
 MARET (*ärritatud*). Ah saunarahvas aiva piilub aia taga et jõuaks silmapilk... Siis ujutaks üle selle Mikumärdi oma sopase soo ja seltsiga!
 JUHAN (*sõbralikult*). Sa nüüd vanainimese juttu! Saad kord ise emaks, siis näed, kui narr oled!
 MARET. Ah sul omal ei olegi enam ruttu? Kas me pulma ei tee?
 JUHAN (*laisalt*). Aega kurel koolda, kuni soo sulab!
 MARET. Ja need kõik on... nüüdse aja mehed?!
 JUHAN. Kõik? — Pean ma Seeliohwi maha lööma, et kangelane olla su silmis?
 MARET. Ära sest Seeliohwist ühtigi nii üle ole... ta on päris haruldane eksemplar!
 JUHAN. Noja, kui sa just eksemplari otsid, siis muldugi!
 MARET. Istud ja ootad häid ilmu?
 JUHAN. Jumala märki!
 MARET. Kes su jumal on?
 JUHAN. Eks juhus ole. Konjunktuur on jumalast, aga inimene kasutab selle ära.
 MARET. On su juhusel ka nimi?
 JUHAN. Ikka Mimm... Mimm Soekarask! See paneb nüüd meie Maretikese teotsema!
 MARET. Üsna tõsi — nüüd Mikumärdi kirjutatakse minu nimele. Ja üsna pea! Kuid ära sa usu, et see sinu tarkusest sünnib!
 JUHAN. Olgu tarkus sinu, mulle piisab rõõmustki!
 MARET. Ja ära ole sugugi nii kindel, et ma Seeliohwiga end ei kihla!
 JUHAN. Kihlu võid ju Seeliohwiga pidada. (*Soojalt.*) Aga naiseks, Maret, tule ikka mulle!
 MARET. Napakas! Usud, et oled kavaluses kange. Aga kui sa tõesti peaksid mu kunagi saama, siis tea, et lihtsalt — lollil on õnne! (*Tõuseb.*)
 JUHAN. Otse minu viis: inimene läheb õnne peale, sikk sarve peale!

MARET kaob majja. Väravast tuleb JAAK, sigar suus.

JAAK (*muheldes*). Kuidas asjad arenevad?
 JUHAN. Näed, taadi sain ikka niikaugele küll, et selle aknast enesele ümber ehitab kohe ise!
 JAAK (*latal naerul*). Ise? Ah ikka kohe ise? Kuidas sa ta selle koha peale viisid? (*Istub Juhani kõrvale pingile.*)
 JUHAN. Traat on sinu, päevapalga maksad ka! Eks see siis anna leiba!
 JAAK (*mõnuledes*). Sest naljast saab nali! — Kuule, see uus popsiseadus... ta on kohe kogu kehaga kehviku poole!
 JUHAN. Eks seadus ole popsi. Aga küll õigus juba peremehele veab, kui protsessiks läheb...
 JAAK. Kuidas sa arvad?
 JUHAN. Kui advokaadil nuppu on, siis venita maailma otsani! Jõuab nüüd pops peremehega kaevelda või saunik suunikuga suurelda! Kui seda rahakest pole, siis on õigus varsti otsas ja kohus kotis...
 JAAK. Ei mina kohut ega politseid vaja. Mina õiendan oma asjad ise. Kui süda täis kargab, teen kõrvad üle ja — lõpp!
 JUHAN. Või saad ise nahatäie!
 JAAK. Ükstäis puha! Sissisõda pole meestesõda! Ja mis vägikalgast selle Pops-Jüriga vead — pole meest otsas!
 JUHAN. Sa kingi sandile saun! Ja see raasuke maad...
 JAAK. Oled sa hull!
 JUHAN. Siis see popsiseadus on lömmis su ees... ühe raksuga!
 JAAK. Lõmmis?
 JUHAN. Nemas tegid seaduse, et pead popsile müüma... Aga sa kingid! Ja need närused pennid, mis nad sulle pakuvad... need viskad neile — kurku tagasi! Sa oled Mikumärdi peremees ja võid oma maaga teha, mida tahad! Tulgu nad siis keelama!
 JAAK (*mõttest läbitud, kargab üles*). Sa maailmamaa jõmmkärakas! Popsiseadus upakil! Ja Pops-Jüril nöök nina all! Kurat... siis eluaeg on mu sant! (*Istub kohale tagasi.*) Tule sest välja kedagi!
 JUHAN. Kuidas ei tule?
 JAAK. Küla naerab!
 JUHAN. Mikumärdi kardab küla!
 JAAK. Kõik ütleksid... vana Jooram on ogaraks läinud! Täie aruga ometi ükski peremees popsile ei kingi, kui riiklikult mõelda...

JUHAN. Kas riik üksi... inimene tahab ise ka elada Ogaraks läinud... kas sa lollusest kingid, sa kingid selgest arukusest!

JAAK. Kes mu sisse näeb!

JUHAN (*ässitades*). Tegid targad sotsid seaduse ja mõtteid — nüüd on peremees pikali! Aga vaata, kui minu nõu kuulad, siis on jälle mats maoli maas ja saks sadu laga seljas... nagu see õige ilmakord ongi!

JAAK. Vaata, asjal olgu oma nägu. Kuidas sa lähed päeva päeva ajal ja pillud oma vara! Ei saa ju — asja ees, teist taga — minna ja öelda, et siin ma nüüd, Jürike, olen, et siin on see saun ja siin need maad, ole nüüd meheks ja võta vastu! Ta, kurat, viimaks arvab, et olen hea inimene!?

JUHAN. Kuidas sa tahad?

JAAK. Iseasi, kui läheks teisega vastamisi või nii... Ma viskaks talle südame tõi ega selle popsikoha vastu vahtimist...

JUHAN. Imelik mees sa oled, Jaak! Mis sa muretsed — käsi! sul on sulane! Tõsta ainult haamer — küll mina alasi alla tõukan!

JAAK. Toho kurat, kas sa oled jumal?

JUHAN. Iga natukese pärast kohe jumala järele jooksema...

JAAK (*võtab rinnataskust sigari ja pistab Juhanile pihku*). Tõuka see tõru näkku!

JUHAN. Täna, peremees! (*Silmitseb sigarit.*) Kohe suur põllumehe suits!

JAAK. Kindral torkas tasku, kui viimati linnas käisin. Meie teisi parteis on. (*Tõuseb.*)

JUHAN (*tõuseb*). Neid sigareid või?

JAAK (*minnes, üle õla*). Kindraleid, loll! (*Kaob majja*.)

JUHAN (*muheleva näoga sigarit süüdates*). No siis... kindraleid!

NELJAS VAATUS

Vaatus algab laupäevaõhtuses videvikus ja lõpeb öises kuuvalguses. JÜRI istub aidapakul piipu popsutades, JUHAN sealsamas aidalakka viival redelil, jalgu alla kõlgutades.

JÜRI. Öeldakse, meil olevat vabariik... Aga miks siis inimesel peab okastroet ümber olema?

JUHAN. Vabariik on, et kui «vaalima» lähed, siis pistad oma sedeli ühisesse mulku. Aga muidu, kulla mees, oled ikka ei keegi muu kui Mikumärdi pops. Ja vana Jooram oma sõna ei söö. Kui on öeldud, et tehtagu Pops-Jürile aed ette, no siis ka tehakse, tulgu pussnuge alla!

JÜRI. Mul sest sõast on magu täis! Munad veerevad pesas kokku, kudas mitte inimesed. Aga miks siis tüli tühist teha? Nagu meie Joaguga — kopka eest asja, rubla eest kära!

JUHAN. Sa protsessi peale välja ei lähegi!

JÜRI. Kohtu-leib ja apteegi-rohi on kehvale kallid toid. Vaata, minu mõte on, et parem lahja rahu kui rasvane riid!

JUHAN. Ei rahu tule, kui pole õieti riieldud!

JÜRI. Mis ma siis pean tegema?

JUHAN. Pead kord ka mees olema ja rinnad vana Jooramiga kokku panema. Siis on õhk puhas ühe ropsuga!

JÜRI. Rinnad kokku? Ulluke, Joak teeb mu vaeseomaks! Sulaselge, et soan peksa!

JUHAN. Kes peksa saab, pole tähtis. Peaasi, et kisutakse. Kui Mikumärdi oma viha ja vimma su peale maha on peksnud, siis ripub ta sul kaelas ja kingib kas poole mõisat maha!

JÜRI. Arvad? Tõsi, seda ta teeks! (*Kukalt sügades.*) Kui õite viskaks mehe moodi vatte pealistikku? Peksa saada põle kunts! Aga kudas ma selle riiu välja toon, seda alustust kohe ei seleta, löö kas puuga pähe!

JUHAN (*õpetades*). Sa kiida punast lippu ja teota rohelist — siis on ta sul kindlasti karvus! Ütle, et... prusaka pulber, peremees, on ka roheline! Ja kui kanal kõht valutab, siis teeb seda kõige paksemat põllumeeste

värvi! Las ta pistab oma lipu koera hanna kõrvale küll nad siis kahekesi lehviksid. Rohkem pole tarvis siis oled ammu surnud!

JÜRI (*oma võitlusetaktikat paljastades*). Niikui rusika tuult tunnen, kohe lasen maoli maha!

JUHAN. Üsna õige — lamajat Mikumärdil ei lööda!

JÜRI (*isegi sest plaanist üllatatud*). Voijäh väljamõtlemist! No voijäh väljamõtlemist! Küll lähevad ajad ulluksoad! (*Silmi taevale tõstes*). Taevas orjade tasuja, jagab popsile põmakaid, sulasele summakuda! (*Tõuseb*). Nüüd õite lähen õhtule. Va Joaku põlegi veel linnast tagasi!

JUHAN (*redelilt alla ronides*). Kuidas ei ole? Loode paiku peremees tuli, köetakse teisele sauna... me, teised, peresime järves...

Väravast vilksatab sisse MIMM ja kihutab tulise kiiruga, seelik üles keeratud, jalasäärte välkudes rõdu kaudu majja.

JÜRI (*Mimmile järele vahtides*). Ei mina neist Mikumärdi asjust enam mõika mitte lille! Linnaprouad jooksevad, sabad kaelas, virtsavöödid poolist searist! Va Seeliohw istub talus kui kukk — aevasoputab tiibu! Ja Elts kõneles üsna ullu asja, et sinul... et sulgi olevat nii... vilekopsane pungas, aga puud soola mõttes, ehehe?

JUHAN. Perutab alles... peretütar!

JÜRI. Vana-Joagu võsu — hoiab kaela kõrgel! Seoke tüdruk on kui kaera kahearaline tera... tahab tublisti kolki, kui kaksiti kõrre seljast maha kargab!

JUHAN. Ega tüdruk rehi ole, et peksuga tast tera välja tood...

JÜRI. Ah peksuga ei too? Oled proovi teind? Mehe rusikas on naisele... meelusikas! Ja kui sa just käsitsi ei taha... peenema kombe pärast — siis viruta sõnaga! Sõima ta kord põrmu põhja maha! Ja kui pistab vastu kisendama, röögi üle! Siis on vahekorrad eluajaks sirged! Ehkki ma Mikumärdi ees värisen, aga eidest olen ma ikka üle olnd igal kellaa'al!

JÜRI ja JUHAN kaovad aeda. Majast väljub JAAK, vihkavas kaenlas, tema järel MIMM, kibu käes. Väravast tuleb kiiruga MAIE, nägu punetab peas.

MAIE (*õhinal*). Tule'nd tule, peremees, keris na aiva elatagi! Suure vimma viskasin leeliga väilla, nüüd võta aga varaketi!

JAAK. Ole terve, Maie, sa tubli inimesetükk! Kas selja künkad mul ka planguks? Ja kui veel vihtleksid mu mehemoodi läbi — küll oleks tuli rummust väljas!

MAIE. Uih, peremees, mina nüüd... pruutis naisterahvas! (*kaob aeda*.)

JAAK. No siis mitte!

MIMM. Mis sa tühja tellid! Küll mina tulen! Olen sinu talus teised tööd teinud, siis selle teen ka! Et ometi kord selguks, kas olen paras naine need Mikumärdi pihad pigistama ja ta virtsahvtid viristama!

JAAK. Sina, Mimm. Ei noh, kui sa just ise, va sugulane... siis astu ligi!

JAAK ja MIMM väljuvad väravast. Majast astuvad aeda MARET ja SEELIOHW.

SEELIOHW (*jätkates üht pikemat jutujoont*). Kanakasvatus on suureks tuluallikaks, kui seda osata... Paaritatakse kogu aeg vanemaid lastega, õdesid vendadega. Verevärskendus on äärmiselt tarvilik, uus kukk toob talu kohe teise elustuse... Isiklikult soovitaksin itaalia Leghorni või ameerika Plimut-Rock'i. Aga vanad kuked tapke maha... muidu on riid lahti! Võitluses kaotab tingimata uus, sest miljöö on talle harjumata. Et kanad alul ei taha võõrast kukke vastu võtta, siis asetatagu uus peremees esimest korda kanade sekka õhtul õrrele. Oo jooksul võib ta siis vaikselt tutvust sobitada ning edaspidi muutub vahekord kiiremini loomulikuks.

Mõlemad on kõne jooksul istunud keskele pingile.

MARET (*hajameelselt*). Olete väga kohusetruu inimene, härra Seeliohw. Me siin Mikumärdil otse lõhkeme talutulunduse teadmistest!

SEELIOHW. Jumaluke, kui igas talus ikka ühte ja seda... sama... viimaks tuleb kui kramavonnist!

MARET. Kõnelesite kord nii luuleliselt «võõrast naisest» ja «muinasjutust». Nüüd näete, isegi kanad alul ei taha võõrast kukke!

SEELIOHW. On küll üks üldnaiselik joon!

MARET (*enesesse süvenenud*). Pean mehele sügavamalt hingesse vaadata võima...

SEELIOHW. See on juba kana loomuses, et ta vajab rehitsemise võimalusi. Siblides on kana omas elemendis, need liigutused on talle muna loomiseks ja perekonnaõnneks tarvilised. Ka naisel peab üks koht olema, kus ta saaks siblida, ja see koht on — mehe hing.

MARET. Kas kuked ei rehitsegi?

SEELIOHW. Kukk lihtsalt otsib tera. Aga kanale on siblimine üks müstiline toiming...

MARET. Liiga koomiline, et võiks olla tõsi!

SEELIOHW. Imelik asi on minuga. Kui satun tõsisemalt kõnelema, siis inimesed hakkavad varsti muigama! (*Võtab Mareti käe ja silitab seda innukalt.*) Kas ma teile ikka veel võõras olen?

MARET (*talle oma kätt jättes*). Mitte üsna. Aga ma pole leidnud seda punkti, millest vaadatuna teie olemus...

SEELIOHW. Oh jumal, kui ma ise seda punkti teaksin!

MARET (*pehmelt*). Te ärge arvake, et ma ei oska unistada... et ma ei tunne, kuis see suveöö oma lõhnadega mulle verre imbub...

SEELIOHW. Teil on õigus... kardetav öö! Õhk on soe ja magus kui piim! Ja kuu viirastuslik valgustus, mis kõigele annab irreaalse paistuse...

MARET. Kuid mul on ka teine külg. Olen päristaluniku tütar. Ma sõidan oma hobusega ja lüpsan oma lehmi. Need on minu sead, keda ma söödan. Ja ma joodan oma vasikaid. Ja kord peab mul ka oma mees olema majas. Ja võõra käsi ei pea puudutama minu asju!

SEELIOHW (*on oma käe Mareti piha ümber heitnud*). Te võite praegu kõigest kõnelda, see ei sega mind põrmugi! Mis inimesed üldse teineteisele anda võivad, see on — natuke soojust... Ihusoojus mõjustab ikka hingelist lähenemist. Ja hääled seovad inimesi samuti kui käed... Kas usute, et ainult need luuletajad on, kes salme teevad? Aadam Seeliohw on inimehe... segu heast ja halvast, kõrgest ja madalast... Mida ei või temast loota ja mida ei pea temast kartma!

MARET. Laske mind, palun...

SEELIOHW (*vastuseks ainult tugevamini haarates*). Kui meeled vastamisi särisevad, siis alles ollakse tõesti teineteise juures. Kui kaks ihu ja kaks ergukava sobivad, siis alles tunneme, et meil on hing! (*Suudleb innu-*

kalt Mareti kätt.) Kogu hingega anduda silmapilgule, see on igavik! Teaksite, kui raskemeelne ma olen... sisemuses! Ja kui imeväärselt olen rusutud kaduviku tundeat! Ja siiski... ja siiski! Et see närune maailm ometi nii ilus on! Ja see tühine elu nii elamisväärt! (*Puudab muudelda.*)

MARET (*tõustes*). Aeg on hiline! Me lahkume!

SEELIOHW (*käest pidades*). Maret!?

MARET. Kui ma ainult Maret oleksin!

SEELIOHW. Milleks tehakse üldse... seesugused ööd! (*Touseb.*)

MARET. Need ööd on muretuile, santlaagritele, kes pole peremehed ja perenaised ses maailmas... Loodus mäsab inimeses, keda see puudutab, kaotab iseduse ja nää... Ei taha olla ainult — mass!

SEELIOHW. Ei ole suuremat õndsust täielikult usalduda emakese maa kätele!

MARET. Mulle ei jätku silmapilgust, vajan kestvamat õnne. Mind ei pea siduma nõrkus ja juhtumus. Tahan teile vastuse, mida ootate, anda selge pea ja heleda päevaga. Head ööd!

SEELIOHW (*peaaegu hirmul*). Kui te nüüd mu siia jätate... seesuguses olekus... siis... ma hukkun!

MARET. Ei ole ju midagi juhtunud!

SEELIOHW. Te ei tea seda! Te lähedus ja soojus, mis kohiseb mu veres... See õhk, mis hingame, kui mesi... See päikeses keedetud leitsak, mis nüüd niiskuses haub... Ma ei saa! Ma ei saa täna öösi üksi jääda!

MARET. Tulge ometi märkusele, härra Seeliohw! Vaadake, teie ees seisab Mikumärdi perenaine! Mis te tahate... et ma kutsuksin poisse ehale!?

SEELIOHW (*peatult*). Mis peab siis sündima!?

MARET. Hüpake järve! Ja tulge jälle välja, kui meeled jahtunud. Ja heitke magama. Head ööd! (*Kaob majja.*)

SEELIOHW (*Maretile kui viirastusele järele vahtides*). Hüpake järve... Ja tulge jälle välja... (*Langeb kui tormist murtud laevukene pingile, jäädes sinna tükiks ajaks liikumata hunnikusse.*)

Puude vahelt ilmub vilistades ANTS, tal on nõu väärvast väljuda, tema järele hiilib MAIE.

MAIE. Kuhu sa, ulluke, nii hilja!

ANTS. Küla peale kolama!

MAIE. Kallil lauba ööl... ei see lähe!

ANTS. Kuidas ei lähe... kõik teised poisid...

MAIE. Teesed poisid testega, meie Antsu Maiega! Mis sa enam otsid, sul oma käe!

ANTS. Maie, ma ainult raasuke...

MAIE. Anna kurjale küüs, kisub kogu keha! Tule aga ilusti aita! Peame väikse õhtupalve. Ja siis olgu rahu majas.

MAIE kaob aita, ANTS talle norus peaga järele. Väravast tuleb EMSI laulu ümisedes ja ronib redelit mööda üles.

EMSI (redelil peatudes ja istudes). Puh, mis palavad päevad ja rasked ööd! Ja õhk on nii rammus, et kohe pea käib ringi! (Paus.) Oleks linnas, läheks kinno. Vaataks seda kõrgemat elu! Küll võib ilusaid armastusi olla looses ja peenemates lokaalides! Vürstid ja-ja krahvid ja-ja printsessid ja-ja briljandid... Oi jukuke, hing jääb kohe kinni mõeldes! Ja siin — mis pii... piikantsus see on, kui poisid kaaberdivad küla vahel ja laulavad lorilaule! (Paus.) Seeliohw... See Seeliohw on üsna kena meesterahvas! Mis oleks? Kui õige kutsuks teise vahel niflile... haritud inimesed, ajaksime peenemat juttu? (Haigutab.) Ah-jaa! Oh-jaa! Oo-aa! (Kaob laulu ümistades lakka.)

SEELIOHW (otsekui kuutõbisena üles sirutudes, tõstab käed). Taevas ja maa! Taevas ja maa!

Väravast tuleb SILVIA, pisut hiljem ta järele hiilides
JAHAN.

SEELIOHW (ülestõstetud käte ja silmiga). Taevas ja maa! Taevas ja maa! Ja Adam Seeliohw... selle sees ja ees! Ja Adam Seeliohw... selle sees ja ees! (Laseb kätel langeda, need satuvad ta ees seisvale Silviale õlgadele. Tunneb naist oma käte vahel, suudleb loomusunniliselt. Siis kui unenäost ärgates.) Kes sa oled? Silvia!

SILVIA. Olen Eeva. Ja sina oled Adam.

SEELIOHW. Kui maailma alguses.

SILVIA. Ja kestab lõpuni.

SEELIOHW. Adam ja Eeva, ikka on see — paradiis!

Kaovad üksteise ümbert hoides aeda.

JAHAN (seda kuutõve-stseeni pealt vaadanud). Tahtsin silviat kiigele kutsuda. Aga hiljaks jäin! See Seeliohw sunnik — nabis tüdruku nina alt! (Peatub rõdu ees trepil.) Maret? Jumal hoidku — Mikumärdi perenaine! (Ringutab.) Kõle loll on niisugusel ööl üksi olla! (Teeb minekut, nagu tahaks väljuda väravast, kuid silmab redelit aidaesikul.) Karja-Emsi? Hm! (Kõhkleb nõutult, siis ronib üles.) Emsi! Emsi, ae! Ega sa maga?

EMSI (pead luugist pistes). Kas teie olete, härra Seeliohw? JAHAN. Kas sa häälest ei tunne, et... Juhan! Kas tulen üles, mu näitsik?

EMSI (kurjalt). Koli aga alla, sa pole mu päitsik!

JAHAN. Mis poolest Seeliohw on parem?

EMSI. Kui sa ei kao, oled kõige redeliga all!

JAHAN. Mis sa lõugad, näed isegi, et lähen!

EMSI. Tervis! (Kaob lakka.)

JAHAN (alla ronides). Kurat!

Majast ilmub rõdule MARET, valges ööriides, tal on ilmselt palav.

MARET. Tuba on kui saun! Ja und ei tule! (Aida otsal Juhani kogu nähes.) Seeliohw! Härra Seeliohw! (Kutsub käega lähemale.)

JAHAN. Juba jälle... Seeliohw! (Astub lähemale.) Mina olen Juhan!

MARET (kohmetuses). Juhan!

JAHAN. Mis sul Seeliohwiga —?

MARET. Niisama... kardinapuul kukkus konksust välja... Ei saanud... üksi üles!

JAHAN. Mis Seeliohw võib, seda suudan mina ka!

MARET. Sina? Ja muidugi! (Võtab Juhani käe.) Siis tule! Aga tasa! (Kaovad mõlemad majja.)

On kuulda, kui külanoorte jõuk lõõtspilli, laulu ja kilgete saatel möödub Mikumärdist. Aidast tormab välja

ANTS, tema järel MAIE.

MAIE. Sa oled püsti põrund, Ants!

ANTS (*rahutuses*). Kiigele minnakse! Kuuled... kiigele minnakse!

MAIE. Las neil minna! Mis meil maailmast ja selle kärast!

ANTS. Koledasti kisub... neoke südamekäristus, et...

MAIE. Tule'nd Ants, ää ole narr! Teeme sust ikka korraliku inimese!

ANTS. Olen ma su külge tinutud! Näe, lugemaski pole veel käidud, aga juba sa hakkad!

MAIE. Kui lähed, on meie vahel kõik otsas!

ANTS. No siis lõpp ja lõhki! Hõiskama, poisid, Ants on vaba! Läks aga metsa möirates ja aia täha aurates! (*Laulab.*) Ai kilumari, kilumari, sa ei tea, jah, sa ei tea, jah, sa ei tea! (*Lõhvitab Maiele käega.*) Prantsai! Teises ilmas näeme!

MAIE. Küll sa põrgus põled ja katlas kõrbed! Ja virtspoodnik... see jäta ka na ilusti jumalaga! (*Kaob aita.*)

ANTS (*rabatud*). Virtspoodnik? Jumalaga? Nüüd pani ka kodarasse! (*Äkilise vihaga.*) No siis mingi maailm uppi — täna läheb lahti! (*Paus.*) Kurat, see virtspood on ka üks ilus asi! Minna või — mitte minna... vot kus on temp! Kui minna... küll seda lusti oleks laialt! Aga su ilus eluke on siis igavesti pintsliis! Küll on maailm hullusti tehtud! Nii kui ühest äärest hakkab hea olema, teisest äärest kohe on halb! Oled virtspoodnik, ei saa kiigele! Leiad ilusa varakese, võta ka tüdruk! Ei-noh, mina olen vaba mees! (*Avab värava, peatub.*) Minna või jätta? Minna või jätta? (*Liigub tagasi aida poole.*) Küll ma, vennike, olen plindris, karga kas tagumistele püsti! (*Sügab kukalt.*) Tuhat krooni, kurat, see on raha! (*Astub kähku aita.*)

Väravast ilmub JAAK, tema järel MIMM, saunakomposud käes.

JAAK (*pikemat juttu jätkates*). Eks neid kombeid ja viise maailmas ole mõndu... mis mul nüüd etiketist! Kord pealinnas olin pangetil. Tegin kohe päris peened nap-sud ära ja oma paksud naljad sinna kõrva. Ja tuju läks kohe nii kõrgeks, et lusti pärast ühe ministri prouale tõukasin nukiga ribide vahele. Näost läks küll punaseks, aga mitte üks noh! See rahvas on kõigega harjunud!

MIMM (*hoopis teiste mõtetega*). Ütle nüüd, Jaak, puhtast südamest... kas saun oli hea? Kas vihtleja oli virk ja viisakas?

JAAK. Aitüma, sugulane! Seokest sauna ma pole saanud elulmas — kus selle vihu ja vahu ots!

MIMM ja JAAK kaovad majja. Lava jääb tühjaks ja vaikseks. Tuul toob puhangu külakiige tralli. Siis alustab aidas peen kärisev hää koraali keerutama, millele seltsib jämedam joru: «Nüüd hingvad inimesed, mets, veised, linnukesed, kõik ilm on magamas...» Laulu kestel vajub eesriie aeglaselt.

VIIES VAATUS

JUHAN parandab aidapakul istudes range, väikest vilelastes. Peatub ja kuulatab, sest majast kostab tülitsevad hääli.

EMSI (majast joostes). Uh! Ei siin talus enam ole elu! Kes jalgu jääb, see saab! (Istub Juhani kõrvale.)

JUHAN. Mis seal juhtub?

EMSI. Kõik on kui üksteise peale lahti lastud! Ja seda viimasest laupäeva-ööst saadik.

JUHAN. Ööst? Mis ööl päevaga tegu!

EMSI. Tee end rumalaks! Pärast aiva räägiti, kes kellega olnud! Ise tükisid ka mu juurde!

JUHAN. See pidi küll teine mees olema.

EMSI. Küll on kaabakas!

JUHAN. Kes seal tuttupidi koos on?

EMSI. Maret kargas vanale habemesse! Ja siis vana kargas Mimmile!

JUHAN. Tototoh! See pidi ikka põhjus olema!

EMSI. Mis mina nüüd... mitme ukse tagant! Kuulsin ainult, et... vaata mina! Ja teine jälle vastu, et... noh, siis mina! Ja siis oldi jälle kõvasti vihased! — Eks vana-mehel ole romaan! Ja tütar ei lase!

JUHAN. Las kisuvad enese selgeks!

EMSI. Seda ütlen mina ka — las kisuvad! — Sa armuline!

Majast tormab lõkendava näoga välja MIMM.

MIMM (tagasi ähvardades). Röövlikoobas! Röövlikoobas! Ära siit majast esimese rongiga!

JUHAN. Jumal hoidku, proua Soekarask!

MIMM. Sina oled, Juhan... Rakenda mulle hobune ette, aga kähku! (Emsile.) Mis sa irvitad?

EMSI (hirmuga redelile roninud). Mina... ei midagi!

JUHAN (rahulikult). Mine, Emsi, ja ütle Antsule, et proua Soekarask ja vist ka preili Silvia? — sõidavad õhtuse rongiga linna. Et tal hobu õigel ajal rakkes oleks!

EMSI (redelilt alla hüpates). Silmapilk! (Väljub väravast.)
MIMM. Ah, ah! (Laskub Juhani kõrvale aidapakule, silmi kättega kattes.)

JUHAN (osavõtlikult). Mis on teile tehtud, proua Soekarask?

MIMM. Tehtud? Tehtud? (Äkilisest haledusest ja Juhani osavõtlikkusest liigutatud, vajub Juhani õlale.) Ma õnnetu! Ah, ma õnnetu!

JUHAN (ettevaatlikult Mimmil kaisutusest vabastudes ja hiltsemaid vajumisi ikka rangidega pareerides). Tingimata tunnen teile kaasa! On teile ülekohtu sündinud, võite minu abi peale kindel olla. Aga selleks pean ma teadma, mis sündinud...

MIMM. Nad on mind tüssanud... hirmsasti tüssanud!

JUHAN. Kes — nemad?

MIMM. Jooramid! Maret on nõid! Ja Jaak on sulil! Röövlikoobas!

JUHAN. Kõvasti öeldud, aga hästi mõeldud! Kas ei olnud nii, et teile anti siin Mikumärdil lootusi?

MIMM. Lootusi? Sa, Juhan, ütled — lootusi! Mul on vana Jaagu enese sõna! Aga ta murdis selle! Murdis! Lubas võtta, aga ei võta! Ma õnnetu! Ma õnnetu! (Uue haledusega Juhani vajudes.)

JUHAN (pareerib rangidega). Lugemas veel ei käidud, kihlust pole kuulnud!

MIMM (nuutsudes). Kirikumõisa ei saanud... Aga laupäeval juba olime... juba olime saunas...

JUHAN. Talurahvas nüüd saunaskäimisest midagi... Vaadake, mulle üks asi pole selge. Mikumärdil on uhke ja äkiline rahvas, kergesti sõidetakse naabri aken kõige prossidega sisse! Siin talus murtakse südameid ja sääreluid. Aga sõna Mikumärdil ei murta. Kas Jooram teid tõesti lubas võtta... igal juhul?

MIMM. Igal juhul! Ainult et...

JUHAN. Noh?

MIMM. Ainult kui Maret saaks mehele...

JUHAN. Maret tõrjub naitumast?

MIMM. Oh jumal, sel on päris meheleminemise krambil!

JUHAN. Seda parem!

MIMM. Ta ei lähe välja... ta võtab mehe tallu!

JUHAN. Siis on asi ants! Kes see mees on?

MIMM. Va Seeliohw!

JUHAN. Küll on vanapoisi-nui! — Kes seda ütleb?

MIMM. Jaak ütles. Ja kui pärima läksin... Maret kinnitas!

JUHAN. On veel kolmas isik, kel ka asja kohta ütlemist!

MIMM. Härjemiine — kolmas?

JUHAN. Ikka Seeliohw! Ega äi ja tütar pulmi saa, kui väimees ei tee kaasa!

MIMM. Oh jumal, see mees teeb kõik kaasa!

JUHAN. Selgus peab olema. Seni kui Maret pole avalikult kihlatud, vana Jooram on teie! — Näete, sealt tulebki Seeliohw, kui jumalast saadetud!

SEELIOHW (*on aiast esile ilmunud*). Teate, Juhan! Katsuge mulle hobune aiste vahele saada. Ma kihutan öhtuse rongiga linna!

JUHAN. Nii tulise rutuga! Ja millal siis härrad jälle tagasi —?

SEELIOHW. Sel suvel küll enam mitte!

JUHAN. Tohotoh! Mis siis juhtunud on?

SEELIOHW. Juhtunud ei ole midagi. Aga on niisugune saatus, et kui kusagil pikemalt peatud, siis maa hakkab jalge all põlema!

JUHAN. Teid nähti ju siin talus meelsasti...

SEELIOHW. Juba amet viib teise kanti...

MIMM (*pahvatades*). Härjemiine, kas te Maretit ei kosigi!?

SEELIOHW. Voin ainult öelda, et midagi siduvat ei ole juhtunud.

MIMM (*on üles karanud ja Seeliohwile rõõmu pärast kaela langenud*). Jumal, kui tore mees te olete, härra Seeliohw!

SEELIOHW. Väga lahke, proua Soekarask!

JUHAN (*riputab rangid aida seinale vaia otsa*). Kui te just sõitma peate, siis kõnelge Antsuga talli ees, ta on juba ühe rakenduskäsu saanud.

SEELIOHW. Tubli! Ma tänan! (*Sammub väravast välja.*)

JUHAN. Mis te nüüd ütlete, proua Soekarask! Kust nad selle koduväi nüüd välja kraabivad?

MIMM. Seda tahan ma neile nüüd näkku küsida!

JUHAN. Pst! Trumbid hoitakse lõpuks! Esialgu ainult nutke ja uluge ning olge petetud naisterahvas! Oo, sealt tulebki Jaak! Ärgu olgu teie mure! Las nad ise söövad oma supi!

Rõdult astub alla JAAK. MIMM on aidapakule laskunud, hoiab käsi silmil ja nuutsub.

JAAK. Mina, Juhan... tee ruun rakkesse! Öhtuse rongiga sõidan linna! Näed ise, siin ei ole elamist!

JUHAN. Proua Soekarask ähvardab ka öhtusele rongile!

JAAK. Ähvardab?

MIMM. Kuhu sina lähed, Jaak, sinna lähen ka mina!

JAAK. Siis sõidad küll üksi! Ometi kaob see ulgumine majast!

MIMM (*tõustes*). Ja Silvia, vaeseke, ei teagi veel!

JAAK. Korja oma sametid selga! Aga enne pese säärtelt virts maha! Ma ei taha, et sa mu sõnniku linna vead!

MIMM. Röövlikoobas! Röövlikoobas! (*Jookseb majja.*)

JAAK (*südametäiega*). Mehele sõidad aisaga kurku, aga mis sa seelikule teed? Näe, üles ärritab küll, aga õiget taplust ei tule! Kui mulle, kurat, nüüd mõni mees vastu tuleks ja sõna ütleks, siis oleks söga! (*Tormab väravast välja.*)

MARET tuleb majast ja istub Juhanile tähelepanu osutamata keskele pingile.

JUHAN (*lähenedes*). Sul täna suur pesupäev, perenaine!

MARET. Peab vahel tõmbetuult tegema majas!

JUHAN (*Mareti kõrvale istudes*). See, kuidas sa selle Seeliohwi nii risti ja ümber hästi ära kasutad, et Mimmi talust välja suitsetada... see on ikka toredasti mõeldud küll, aga vist tobedasti tehtud...

MARET. Arvad?

JUHAN. Mimmist saad vahest lahti, aga eks Seeliohw jää siis kaela!

MARET. Kui naitun, siis keegi peab mu mees olema!

JUHAN. Milleks sa seda kometit minu ees mängid?

MARET. Oo, see on tragöödia — ma lähen tõesti Seeliohwile!

JUHAN. Sel ööl... mäletad, Maret, kui see kardinapuu... konksust välja kukkus... ja sa üksi ei saanud toime... Sa ei taha ometi salata, et see öö... et ma see öö... et me see öö —?

MARET. Ei salga, ei salga! Ainult kahetsen eksitust ja pöördun patust!

JUHAN. Ja neist asjust nüüd ei ole midagi... ei kohustusi... ei tagajärgi?

MARET. Armastusel on loomulikke tagajärgi — need kohustavad. Aga kunstlikke me ei vaja...

JUHAN (*segaduses*). Olime sel ööl siis tõesti nii... kunstlikud?

MARET. Öö oli väga loomulik. Aga kunstlik on, kui sa selle... öö eest... tahad saada Mikumärdi peremeheks!

JUHAN. Maret!?

MARET. Abieludki nüüd lahutatakse. Miks ei või lahku minna enne laulatust?

JUHAN. Sa ajad oma kiusu, Maret! Jooramite kangust!

MARET. Ega Tomuskite kavalusega ka kaugele jõuta! (*Örritades*.) Kardinapuu... Et makske aga välja mu öö — kus on tüdruk ja talu! Miljonid mehi ja naised võivad ühel suveöö! üksteisele sattuda... lihtsalt atmosfäärilistel tõugetel. Aga seks on inimestele aru antud, et nad selge päevaga välja ronivad, kuhu pimedas kukkusid. (*Tõuseb*.)

JUHAN (*äkki trumpi pihus tundes*). Aga Seeliohw — on ta sul peos? Kui see poiss ka nüüd selged silmad saab... (*Tõuseb*.) Ja välja ronib...

MARET. Seeliohw kosis mind päise päeva ajal! Ja praegu, kus teda tahan, on ilm ka üsna selge! (*Kaob aeda*.)

JUHAN (*talle järele vaadates*). Küll ma selle põikpea veel taltsutan!

Lava taga korraga paisub tülitsevaid hääli. On selgemalt kuulda JAAGU sajavat häält: «Sa, kurat, teotad mu lippu! Sa, kurat, teotad mu lippu!» Vahepeal kriiskab peenike naisehää! (ELTS): «Joak, ära löö! Joak, jumal, ära löö!» Siis käib Eltsu läbitungiva kiljatuse saatel tubli mütsakas, kui oleks keegi roikaga löönud mättasse. Ja jälle ELTSU kisa: «Appi! Appi! Oh jumal, nüüd tappis ää-ää! Oh jumal, nüüd tappis ää-ää!» Majast jooksevad välja hirmunud nägudega MIMM ja SILVIA, nende kannul MAIE.

JUHAN (*enesele*). Taat saab sauna kätte — oli ka viimne aeg!

MIMM. Härjemiine, mis siin sünnib?!

SILVIA (*istub keskele pingile*). Ei mina julge vaatama minna!

MAIE. Sa püha ristivärk!

JAAK (*tormab väravast sisse, vankriais pihus*). Nüüd ta,

kurat, on maas! Nüüd ta kondid on koos! (*Langeb rõdu sisse pingile ja puhub*.) Riivatu! Sina reo! — Seal õue peal, Juhan, on üks mees hunnikus... mine vaata, mis tal puudub!

JUHAN. Peremees, sa vist oled teinud halva asja! (*Tõttab väravast välja*.)

JAAK (*enesele*). Lippu teotama! Meie lippu teotama! Silmade ees läks kõik mustaks! Ja kui jälle seletasin, oli üks mees maa küljes kinni!

MAIE. Kuda sa ometi, peremees...

JAAK. Sõida potilaadale!

MAIE. Oh, oh! (*Jookseb väravast välja*.)

MIMM. Röövlikoobas! Röövlikoobas! (*Laskub Silvia kõrvale pingile*.)

JAAK (*endamsi*). Kust ma selle aisa... korraga kätte sain!?

JUHAN ja ANTS tulevad ja veavad nähtavasti pool-surnud Jüri väravast sisse, asetades ta lava keskele maha. Nende järele tuigub uludes ja käsi ringutades ELTS, toetatud MAIEST. Jüri on riietuselt kõvasti «vatis» ja suur kasakamüts sügavasti peas, et ainult ninaots paistab alt välja.

ELTS (*ulub*). Nüüd tappis me Jüri ää — ää! Nüüd tappis me Jüri ää — ää! Oh jumal, aisaga löi pähe! Oh jumal, aisaga löi pähe! (*Langeb Jüri kohale kummuli*.)

MIMM (*Jaaku sõideldes*). Saab ometi mõrtsukat näha... näost näkku mõrtsukat näha! Raudu sa lähed! Raudu sa, kain, lähed!

JAAK (*endamsi*). Kust ometi see ais mu pihku puutus!? (*Laseb aisal käest kukkuda*.)

ANTS (*Jüri kallal askeldades*). Viluks löi mehe, kurat! Kas saab talle eluilmas mahvi sisse, kes seda ütleb!?

ELTS (*Jüri kohal nuutsudes*). Sa oedku! Sa oedku! Ää tappis me Jüri! Ää tappis me ilusa Jüri! Ei enam elu-inge tal ole sees! Ei eales enam ta ealekest kuule!

JÜRI (*Eltsu eemale tõugates tõuseb istukile*). Määdand siin ulud! Püksid jo leotad läbi, reo!

ELTS (*Jürile kaela langedes*). Oh jumal, ta elab! Oh jumal, ta elab!

JÜRI (*tõrjudes*). Ää seepärast veel pooma litsu, ligund!

JAAK. Sa maailmamaa jõmmkärakas!
 MIMM. Härjemiine!
 SILVIA. Oi Joosep!
 MAIE. Sa püha ristivärk!
 JAAK (on juurde astunud). Elab, kurat, elab! Kas sul pead otsas on?
 JÜRI. Popsmehel sest peast! Kui saad sabaotsagi liigutada, ikka veel elad surmani välja!
 JAAK (väga kohkunult). Saab mehelt aisaga pähe, aga... elab!
 JÜRI. Eks ehmatust olnd ikka vakamaa viisi! Vaat kui lühikese puuga keerutakse, siis... siis anna kandadele tuld! Aga tuleb pika puuga, siis litsu ligi! Kui see ais mu üle tõusis, olin sul, Joak, jo ammu ilusti kõhu all! Raasike riivas pead, see mul ka hästi pakitud!
 JAAK. Mis mardkutsarit sa mängid! (Tõmbab Jüril talimütsi peast, selle põhjast tuleb laaste, nartse ja heinatutte lagedale.) Kuule, kellele sa neid kõlkaid pealael soendad?
 JÜRI. Kuklas oli seoke... kangestus! Siis Elts, narr, võttis kätte ja tegi komressi pähe, et oleks villasem! No see komress mo elukese peastis, moedu olekski seared sihtind siioni poole! (Katsub.) Mitte muhkugi põle peas! (Juhanile salakesi müksates.) Nigu aisa tuult tundsin, kohe lasin maoli maha!
 JAAK (tujju sattudes). Püsti sa ikka seisad? (Tõmbab Jüri üles.) Ja alles oled ka igalt poolt?
 JÜRI. Luud-liikmed näikse ikka kohati käivat. Aga vaim väriseb alles paergu! Tea, kuhu see eliting mulle nüüd lööb! — Näe, süda valutab, et ikka veel... see okastroet... alles tegemata! Täna-omme nüüd küll veel ei jõua... ses olekus... ää pane pahaks!
 JAAK. Seenele sõida... kes kõneleb siin traadist? Kes kõneleb siin talus traadist?
 JÜRI. Kulla peremees, sa ometi ise...
 JAAK (võtab uuesti viha). Ise, ise, ise! Muidugi ise! Aga mis sina oma ninaga vagu vahele ajad? Sa arvad, et kui vana Jooram mehe maha lööb, et siis ei maksa kinni? No ma su, pambu, nüüd veel püsti panen! Sulle oli vähe, et said aisaga kuklasse, ka näo pean sul täis sõimama! Ah nii sa mulle otsa vahidki oma näljase ninaga!

JUHAN võtab aisa maast ja peidab aegsasti põõsasse.
 JÜRI on kähku jälle «komressi» pähe pannud ja valvab «rusika tuult».

ELTS (hädaldab). Oh jumal, jumal! Nüüd tapab jälle... nüüd tapab jälle me Jürikese ää!
 JAAK. Ah sa nüüd arvad, et ma sulle kingin!
 JÜRI. Oh, peremees, ei sina kingi kellelegi!
 JAAK (ei kannata üldse mingit vasturääkimist). Soo-oh? Oo-oh? Ei kingi? Ah mina ei kingi!? No vaatame, kes mind keelab! Et külarahvas ümberkaudu... et kuulge kõik, see on Mikumärdi Joorami sõna — olgu sandil ta saun! Jäägu kehvikule ta köki! Ja need maaräbalad seal ümber... need saad ka — vastu vahtimist! (Müristab.) Jumalamuidu! Ma su haisevaid krosse ei kannata!
 ELTS. Sa oedku, peremees! Viletsat vitsal peksetakse, aga näe — õnnis kasvab ise! Oi seda Mikumärdi Joaku! Maha pani me Jürikese, aga püsti tõstis koa!
 JAAK (Jürile). Kas kink oli kitsi? Kugista, kurat, alla, kui saad! Maiguta rähmaseid silmi ja pöörita suud — häälekest sul tänavu enam ei tule kustki otsast! (Naljatujul.) Eliting? Ah sa ootad elitinga? Küll see nüüd Eltsule lööb mõne veere peale! Einoh, mehed riidleavad, mehed lepivad! (Jurit kaelustades.) Kurat, see päris tüli on veel tegemata! Mu sarvealused alles aiva veretavad! Jüri, sõber, paneme õite korraaks veel tutid vaheliti! Mägi ei saa mäega kokku, mees mehega saab! Pere-mehel suur pea, popsil suured jalad... vaatame, mis seda Eestimaad nüüd valitseb! (Kipub Jüriga maad-leva.)
 JÜRI (vastu punnides). Aitüma, peremees, sõpruse ja suure kingi eest! Aga mis sa santi siputad, varest vaest vingutad! Näe, Juhan seal poiss kui pörgand — las ta astub taadi eest välja!
 JAAK (laseb Jüri lahti, ümber vaadates). Kus see Juhan sul on?
 JUHAN (ette astudes). Siin, peremees!
 JAAK. Ah sa oledki mees, kes mõõdu välja annab?
 JUHAN. Jakob võitles jumalaga, no siis sulane ei või peremehega! (Võtab poksija asendi.) Sa mu käes juba kord oled mulda nuusutanud, mees! Tule lagedale!
 JAAK (silmadega sulast otsides). Ants ae, Ants! Too me oinas siia, Juhan tahab püksida! — Tule, kurat, ikka

mehe moodi välja, ma pole poisike! Eks paneme rinnad ristati ja kõhukondid kolksati!

JUHAN. Tahad matsi moodi maadelda... kust ma sul kinni võtan?

JAAK. Veel pole oksa ega laenel latva, aga püksirihm mehel on! (*Haarab Juhanil värulist.*) No, Maieke, palu nüüd ikka jumalat meile juurde ka!

JÜRI. Et peremehele annaks pekki perse ja sulasele sitkust searde!

MIMM. Tule, Silvia, see seltskond ei ole meile paslik!

MAIE. Kui elajad pusklevad, mis jumalal sest... mul loomad talitada!

MIMM ja SILVIA väljuvad väravast, nende järel MAIE.

JAAK (*raputab Juhanit*). Nüüd läheb löömaks!

JUHAN (*kaitstes*). Pea nüüd, pea! Las ma ütlen ühe sõna!

JAAK (*raputab*). Ah hakkad lootsikut ehitama, kui vesi püksis!

JUHAN. Mis me tühja tõukame, paneme välja kah!

JAAK. Sul ka välja panna...

JUHAN. Terve poisi panen kaardile — naha ja karvade! Kui kukun, olen eluaeg su sulane palgata! Aga sinu poolt on Maret!

JAAK (*raputab*). Ah Maret! Ah sa tahad Maretit!

JÜRI. Tütar ja talu! Tütar ja talu!

JAAK. Parem kivi nurgas kui pops peres!

JUHAN. Kas löid juba tütre pärast värisema?

JAAK. Jaak Jooram väriseb? No kurat, olgu siis kihlaks! (*Raputab Juhanit.*) Kus viljavihud puuduvad, seal raba-takse õlgi!

JÜRI. Küll jumal rikast rinnust peab, kuni vaene järele jõuab!

JAAK (*üleolekutundes*). Näita nüüd ilusti kätte kah, kuhu su panen! Ühe mehe täna kütsin maoli, teine läheb veel lahedasti otsa!

JÜRI. Vesi vaob ikka vaosse ja püülpüks paosse!

JAAK (*ikka uut hoogu saades*). Kui on murdu muile puile, tuleb katk ka kadakaile!

ANTS (*mõnuga Juhanit häda nähes*). Oi sussam, kus vanal on valus hammas! Löö päkad püsti, peremees! Nii et mast on maas!

JUHAN. Ants, sunnik, ole ikka sulastega!

JAAK (*raputab kui maru*). Surm suus ja kalm kaelas!

ANTS. Nüüd on vurlel vurinad! Nüüd on vurlel vurinad!

JAAK (*viimast võitu võtmas*). Surm suus ja kalm kaelas!

JUHAN. Annaks jumal häda, küll abi leiab isegi! (*Kukkudes keerab Jaagu alla ja jääb ta peale lamama.*)

Võitluse aegu on väravale ilmunud ENN ning jälgib tähele panemata asjade käiku.

ELTS. Sa oedku! Joak moas ja Juhan seljas!

ANTS. Viltu tegi, peremees! Puha kõverusega! Puha kõverusega!

JAAK (*lamab rahulikult maas ja hoiab Juhanit kinni*). Olen Mikumärdi peremees ja võin oma maa peal olla nagu tahan.

JUHAN. Ole nüüd kallid mees ja lase lahti!

JAAK (*Juhanit pidades*). Koos kukkusime, koos tõuseme ka!

ELTS (*on Ennu märganud*). Sa oedku, Enn!?

JÜRI. Junn-juuretis — pere Enn küll?

ENN (*lähemale astudes*). Jõudu talgule! Tere, isa!

JAAK (*maas*). Hääle järele oled Enn. Kas sa Aafrikas ei ole?

ENN. Sedajoont olen Mikumärdil. Kuule, mis sa siin teed, vana?

JAAK. Lasksin enese sulasel maha panna, nüüd ta ei jaksa tagasi tõsta!

JÜRI. Kuram, see rootsi õigus on veel maksmas, et kui maha lüüakse, siis oma loaga tohid üles tõusta!

JAAK. Misjaoks mul sulased on, kui ise pean tõusma!

JUHAN. Tule, Ants, a'ame peremehe püsti!

JUHAN, ANTS ja ENN tõstavad Jaagu jalule.

JÜRI (*Jaaku puhastades*). Oled enese püherdanud kui obune!

JAAK. See mu oma muld küljes. Juhan jah... sai kord ka mehega vatsa revetada! Kuule, Elts, kust sa selle poisi oled õite kokku kraapinud? Pops-Jüri tegu ja nagu see mees ei ole!

ELTS. Eldeke, mis juttu sa reagid! Pole mulle võõras mees enam lõhnalegi soand, soati kui va Jüri ise mesti lõime!

JAAK (*Juhanile kätt andes, väarikalt*). Tere, väimees-poeg!

JUHAN. Ole terve! Aga tõsi tõeks ja nali naljaks... jätkus sestki, et panin su pikali. Maret! saad ilusti tagasi!

JAAK. Mis!?

JUHAN. Ei vaja su tüdart ega su talu!

JAAK (*südametäiega*). Ah sa, kurat, ei taha!? Vaatame, kuidas sa lahti rabeled mu käest, kui ma sulle Maret! annan!

Majast astub välja MARET.

MARET (*näeb Ennu*). Taevas, Enn!? See on küll sündmus! Kadunud poeg isamajas!

ENN (*raputab Maretit kätt*). Selle jutiga küll!

MARET. Kas tapame nüüd härja?

ENN. Mulle jätkuvasikastki!

JUHAN. Eks naisevõtmine ole ikka sulase enese asi! Ja kas Maret mind üldse tahab?

MARET. Kellele mind siin nõnda kaubeldakse?

JUHAN. Niisama, perenaine, oli väike kihlvedu... Et kui rabelen Jaagu maha, saan Maretit omale.

ELTS. Tütred ja talu! Tütred ja talu!

JUHAN. Pea sina, memm, oma moki!

JÜRI. Ja keeraski, kurask, va Joagu segamini!

ANTS. Viltu võttis! Puha kõverusega!

MARET. Vara hõisata, kallid saunarahvas! Pole ma peost panna ega varnast võtta!

ANTS (*Juhanit parastades*). Kõrvetas nina! Kõrvetas nina!

JUHAN (*kätab*). Mis need popsid siin jälguvad... kallil tööpäeval? Ja sina, Ants, kas sul hobune on rakkes?

ANTS. Tean seda sinutagi... veltjoober!

JUHAN (*Jürile*). Sul maad ja majad käes... võta eit ja kao... ainult segate minu asja!

JÜRI müksab Eltsule, mõlemad väljuvad väravast.

ANTS on vankriaisa põõsast välja toonud ja väljub väravast, ais seljas.

MARET (*Jaagule*). Oled sina mul isa! Või mängib tütre sulasele maha! Aga Seeliohw? Lubasid mu ometi Seeliohwile! Ja nüüd, selle paari päevaga oled niipalju targemaks läinud, et ei teagi enam, mis varem oli!?

Väravast tuleb SEELIOHW, jääb kohmetult seisma.

JAAK (*katsub käega pead*). Tõesti olen enese natuke... hulluks rabelnud!

JUHAN. Seal see peigmees tulebki! Palju õnne, Maret! (*kaob aeda*.)

JAAK. Aa — Seeljow... astu lähemale! Maret! on sulle midagi öelda! — No, Enn, tule tuppa kah!

JAAK ja ENN kaovad majja.

MARET (*käega viibates*). Istuge, härra Seeliohw! SEELIOHW. Täna!

Mõlemad istuvad keskele pingile.

MARET. Meil oli kord omavahel tõsine jutt...

SEELIOHW (*kehkvel*). Paljugi, mis teinekord...

MARET. On aeg otsus langetada...

SEELIOHW (*viisakalt*). Oo, sellega ei oleks ruttu!

MARET. Nii siis, härra Seeliohw... ma võtan te austava pakkumise vastu! Palun leppida sellega, mis ma olen ja... mis mul on. (*Pakub kätt*.)

SEELIOHW (*väga piinlikult*). Tõesti suur õnn... ja au... ma rõõmustaksin väga, kui... (*Peidab käed selja taha*.)

MARET (*piiritu imetlusega*). Teie ei võta minu kätt!? Te pole seda vahest soovinudki? Aga kes mind siis kosis?

SEELIOHW (*kohmetuses*). Ma palusin teie kätt... palusin te kätt kõige ausamate tagamõtetega... tol pilgul... Aga õnneks... aga kahjuks te võtsite aega mõtlemiseks, nii võisin ka mina veel mõelda...

MARET. Ja mida te siis olete mõelnud?

SEELIOHW. Olen mõelnud... ja ikka jälle mõelnud... et ma teid... et ma teid vist... mitte ei kosi! (*Pühib rätiga otsa*.)

MARET. Ah nii on lood, härra Seeliohw?!

SEELIOHW (*õrna etteheitega*). Ei peaks mulle aega antama mõelda... siis on otsas!

MARET (*ei oska nutta ega ngerda*). See on... see on... Olete lihtsalt — võrratu! Ühesõnaga — kõik armud on jahtunud!

SEELIOHW (*andestava armsusega*). Armud? Ah, preili Jooram — me polegi veel armastanud, kus see siis jahtus...

MARET (üsna segane). Aga armas inimene, mis meil siis puudub?

SEELIOHW (kannatlikult). Armastuseks ei puudu küll midagi. Aga abielu on üks tehing... Te kauplete enesele meest ja peremeest. Ja mul on hirm selle... selle suure ameti ees, mida pakute ja milleks ma just kui ei tunneks kutset...

MARET. Tänan! Ja see etendus siin on teie meelest kõik väga aus!?

SEELIOHW. Otsekoheks on aususe esimene tingimus. (Võtab aukartuses Mareti käe, kellele asi hakkab juba nalja tegema, ja suudleb seda galantselt.) Armas preili Jooram! Olen sõpruses teiega tundnud tugeva ja tahtliku naise erilisi hurne. Aga mul on nii palju hinge ning mitte sugugi iseloomu! Mis sünniks minu hinge, kui ta teie vaimu külge seotaks kooselu lühikese lõaga?

MARET (purskab lõbusalt naerma). Te kardate, et ma teid ära söön!?

SEELIOHW. Taevale tänu, nüüd hakkate mind mõistma! Mäletate, kuis kord mulle kõnelesite oma peretütrelikult tugevast omandamistungist... et peab sul olema oma hobune, oma lehm ja oma mees...

MARET. Seal on teil õigus — oma ei jäta ja võõrast ei võta!

SEELIOHW. Oma mees, see on kui... üks koduloom rohkem! Teate isegi, mihuke ma olen... Rändur hingelt ja ametilt, mis paigamees must saaks!?

MARET (tõustes). Üsna õige! Minu mees... ja Mikumärdi peremees... see peab tõesti midagi... teissugust olema!

SEELIOHW (tõustes, nähtava kergendusega). Üsna vastupidist!

MARET (enesele vastutatu võttes). Ja kui just tõtt tahate kuulda, siis... päris tõsiselt pole ma seda asja üldse võtnudki!

SEELIOHW (rõõmsalt). No vaadake! Nüüd võime päris sõpradena lahkuda!

MARET. Lahkuda? Kas te siis sõidate?

SEELIOHW. Esimese rongiga!

MARET (kätt ulatades). Kui kahju... te olite nii kena inimene!

SEELIOHW (kätt suudeldes). Tänan! Aga nüüd vabandage... pean küll pisut oma asju...

Käsuandlemise paiku on majast välja astunud JAAK ja ENN, võravast on sisse astunud MIMM ja SILVIA. JUHAN saabub aiast vähe hiljem. Jaagu nägu on laialaetud, ta müksab Ennule heakskiitvalt. Mimm on Mareti ja Seeliohwi sõbralikkusest rabatud: «Härjemiine!» SEELIOHW kaob kui tuul majja.

JAAK (lala tujuga). Kuhu see väimeespoeg jooksis!

JUHAN. Läks suurest õnnest hulluks!

MIMM. Mareti ke, kas Seeliohw su tõesti kosis?

MARET. Päril tõesti! Aga andsin talle — hundipassi!

JAAK. Hundipassi!?

MIMM (Jaagu kaela langedes). Härjemiine, siis on Jaak minul!

SILVIA (näeb Ennu). Oi Joosep, see on Enn! (Hüppab kaela.)

ENN (Silviat keerutades). Sa, sitikas, oled elus!?

MARET. Proua Soekarask, vahest ehk vabastate mu isa!

MIMM (veel tugevamini haarates). Mis õigusega?

MARET. Ma võtan nüüd teise mehe!

MIMM. Teise mehe? Kus on sul see... «teine mees»!?

MARET. Juhan, astu lähemale!

JAAK. Jõmmkärakas!

MIMM. Juhan!? Ah sina koristadki nüüd, mis teisest mehest üle jäi!

JUHAN. Oh, proua Soekarask, sulasmehele seegi veel liiga hea!

MIMM. Ja sina, Jaak, annad oma tütre sulasele!?

JAAK. Kes mees sulaseks, see peremeheks kah!

MIMM (laseb Jaagu lahti). Silvia, nüüd me sõidame!

SILVIA. Sõidame, memm! Ja Ennu võtame kaasa! Eks, mu poisu?

ENN. Ikka kaasa, kuis muidu!

SILVIA. Oi Joosep! Siis läheb lilla!

JAAK. Mis jutud need on?

MIMM (äkki taibates). Enn kaasa? Härjemiine! See on ju konjunktuur! (Ennu kätt pidulikult raputades.) Tere tulemast, väimeespoeg!

JAAK. Linna võid sõita, Enn, aga rahad jäta koju!

ENN. Mis rahadest sa räägid, isa?

JAAK. Jumaluke, ikka need rahad, mis sa seal all Kongo... Kongotas kokku müttasid!?

MARET. Kuule, Enn, ma aiman hullu asja!

ENN. Pole mul kunagi rohkem raha olnud, kui parajasti kulub! Koju jõudsin päris karvapealt — näe, viis pene on veel voodri vahel!

Üldine üllatus.

SILVIA. Oi Joosep, seda poissi ma tunnen!

JAAK. Jõmmkärakas, sa ometi ise kirjutasid, et raha tuleb kui rennist! Et labidaga ajad kokku!

ENN (lõbusalt). Labidaga ajasin kokku, aga kühvliga andsin jälle välja!

JAAK. Sa oled hull!

MIMM (äärmise põlgusega). No on rahvas! Tule, Silvia!

MIMM tõttab majja, SILVIA ja ENN järgnevad talle naerdes.

JAAK (väga rõhutud). Kohe mitte ei mõista mõelda... See hulk raha! See hulk raha! (Laskub keskele istuma.)

MARET (rõdu äärde pingile istudes). Seda Ennu rikkust pole ma kunagi tõsiselt uskunud!

JUHAN (aidapakule istudes). Ei vaja me võorast raha! Meil on oma talu ja tulu. Ja mees on mehe eest väljas!

MARET (Juhani familiaarsusest puudutatud). Eks sa kuule! Meie Juhanil juba talu ja tulu! Kas ikka arvad, et tegid nüüd ära oma suure rahmaku?

JUHAN. Kui rahmaku, siis rahmaku... nimi asja ei riku!

MARET. Võtsid seda kõike siin viimaks tõsiselt?!

JUHAN. Ja sina mitte?

MARET. Mina mitte. Pidin ju midagi välja mõtlema, et Mimmist lahti saada. Ja järsku ei tulnud paremat meelde. Aga Mimmi jaoks on mul nüüd teine trump!

JUHAN (tõustes). Teine trump?

MARET. Jaa, sind ma rohkem ei vaja!

JAAK. Mikumärdil sõna ei sööda, Maret!

MARET. Kui Juhan ainult advokaat on ja iga naljasõnaga tahab juriidiliselt võtta, siis võib ta meile kaela jääda! Me anname ka siis õigusega, kui kõverusega võetakse! (Tõuseb.)

JUHAN (tõsiselt puudutatud). Kaela jääda! Kõverusega võetakse? Korda need sõnad!

MARET. Miks peaksin ma vihastuma, et sa mulle meheks ei kõlba! Sulane sa oled eeskujulik!

JUHAN. Ei kõlba meheks? Ja kus need mehed on? Raha mulle üks?

MARET. Oo — oo!

JAAK. No, jõmmkärakas!

JUHAN. Kas Jaak? Või see... hulgas Aafrikast? — Kui punased maale tungisid, siis oli üks vana ja väeti. Ja isine posserdas enesele valge passi. Isa ja poeg — paras paar! Pane mööda kõrtse tühja tülitsema, siis on rusikas seljas! Aga kui tuli oma enese talu vaenlase eest kaitsta, siis Mikumärdil ei olnud meest! Siis Pops-Jüri poeg pidi oma elu välja panema nende eest, kel siin suud on nina püsti! Nüüd Maret mängib printsessi! Nüüd vana Jooram istub oma troonil ja mõtleb «riiklikult»! Kas on maailmas olnud nii lolli kuningat, kes oma ainsa poja kasvatab võorastele vurleks! Vanaisa jaoks parajasti püksata paruni kepi alt välja. Aga juba pojapojust meisterdati orjapealikut mõnele metsrahvale! — Mikumärdi ei ole ainuke talu ja Maret ainuke tüdruk maailmas! Hapnege siin oma soustis... ma ei hinga seda õhku üht minutit! (Teeb minekut.)

JAAK (tõustes). Juhan, rumal, kuhu sa tormad! Ja palka sul veel sees!

JUHAN. Ei taha näha su talu, su tüdart ega su haisevaid krossel!

Põrkab majatrepil MIMMIGA kokku, kes välja astumas.

MIMM (reisivalmis, kaks kartongi käes). Mis on, Juhan?

JUHAN. Mikumärdi on hullumaja — ma lähen siit jala-pealt! (Kaob majja.)

MIMM (laseb kartongil kukkuda). Härjemiine! Juhan lahku! (Jaagule avakäsi.) Jaak, sa oled jälle minu!

JAAK (külm kui kivi). Pole see Jaak sul maast võtta!

MARET. Kui sa uudist teaksid, Mimm... talu on minu nimel!

MIMM. Jaak!?

MARET. Juba mitu päeva!

MIMM. Jaak, sa oled Mikumärdi Maretile kirjutanud!?

JAAK. Seda ma olen, kallid Mimm!

MIMM (vaatab Jaagule otsa, siis Maretile, läheb siis ja korjab oma kartongid üles, Maretile möödudes). Jumalaga!! (Jaagule möödudes.) Jumalaga!!! Ei tahagi sind,

jõmmkärakat! Mul linnas on — iga sõrme jaoks mees
(Tormab väravast välja.)

JAAK. Mimm sõitku põrgu! Aga Juhanist on kahju! (Val-
mustuses.) Nägid sa, kui toredasti ta vihastus! Mul jaa
kohe suu ammuli!

MARET. Pean ma teda ka veel p a l u m a minema!?

JAAK. See poiss on paras haak su hambasse! Väikeses tülis
laseb ennast nöökida. Aga kui riid suureks läheb, siis
klobib läbi — see kuluks sulle ära! Maret ja Juhan.
Kui need vered segamini lasta, küll saaks toreda sordi-
kasvatuse Mikumärdil!

Majast väljuvad SILVIA ja ENN, sumadanid ja kar-
tongid käes.

SILVIA. Enn sõidab meiega kaasa! Ole terve, Maret! Täna
kõige eest!

MARET. Kõige paremat, Silvia!

ENN (Jaagule). Papi, torka paar lappi pihku... mul pole
seda kodumaa valuutat!

JAAK (pahuralt). Ah, mine!

ENN. Mõtles, kaks aastat pole sult krossi saanud — mis sa
veel tahad!?

JAAK (annab raha). No olgu... viimne kord!

ENN (võttes). Seda ütled alati, et viimne... no ole terve!

SILVIA (Jaagule). Mõtlesin, et saan sulle tütreks... Aga
ehk veab viimaks miniaks! (Torkab Jaagule kartongid
pihku.)

ENN ja SILVIA väljuvad väravast, JAAK kartongidega
järel. Majast astub aeda JUHAN, sumadan käes ja sam-
mub kiiresti värava poole.

MARET. Kas sa muga jumalaga ei jäta, Juhan?

JUHAN (üle õla). Tervist!

MARET. Juhan?

JUHAN. Mis veel?

MARET. Kui ma teaksin, mispärasest sa mulle... kuri oled?

JUHAN. On küll mõistatus!?

MARET. Ma ei võinud ju teada... et sa mind... et ma
sind... et me teineteist nii väga...

JUHAN. Kuni mehelt peksa pole saanud... kust sa tead,
mis on armastus! Ela hästi!

MARET. Juhan... lollisti teed, kui lähed!

JUHAN. Lollisti? (Pöördub.) Lollisti? (Asetab sumadani
andapakule.) Olgu siis, peletis! (Astub Mareti juurde.)
Mun sa mul oled! (Võtab Maretil kahe käega kõrvust ja
suudleb.)

MARET (kahe suudluse vahelt). Kui varandused lahutame,
siis sulle jääksid seljariided!

JUHAN. Oma seljariideid oskan ma sinutagi kanda! (Suud-
leb.)

Suudlemise paiku on väravast tulnud JAAK ja ANTS.

ANTS (lala irvitusega). Ah meie Juhanil on hundipass! Ah
meie Juhanil on hundipass! (Näeb Maretit Juhani kaen-
las.) Kurat!

JAAK (paneab käed puusa). Sa maailmamaa jõmmkärakas!

ANTS. Mis see on, peremees?

JAAK. Näed ise, et Juhan kosib Maretit!

ANTS. Juhan Maretit!?

JUHAN. Sest sulasest saab peremees!

ANTS (tulise vihaga). Siis vea ise oma vurled jaama...
mina siin üht minutit ei teeni!

JAAK. Aga miks siis, Ants, kulla poiss?

ANTS. Ilmakord on seoke, et sulane peab peremeest
teenima. Aga siis olgu ka peremees! Sulase poi-
siks ma ei hakka!

JAAK. Ja kuhu sa siis lähed?

ANTS. Nüüd kihutame Maiega linna ja teeme üks virts-
pood!

JAAK. Mispärasest linna? Kas Mikumärdil maad ja metsa
vähe? Lööme sulle logumi üles, kauple kui mees, suure
tee lääres elame!

MARET. Sul, Ants, pole põhjust Juhanit kadestada! See
koduväi amet... eks ta üks armuleiva asi ole!

ANTS (lailal mõnul). Armuleiva, õhõhõ!

MARET. Orjas me Juhanike Mikumärdit palga eest, nüüd
hakkab orjama palgata... see on kõik!

JUHAN. Minutit ei püsi peos!

JAAK. No siis Ants, kallid mees, vii ikka saksad jaama!

ANTS. Oleme rääkind — mul üks sõnnikuvedu puha!
(Pöördub minema.)

SILVIA (üle värava). Oi Joosep, kus on härra Seeliohw?

SEELIOHW (*majast väljudes, sumadan käes*). Ma tulen... tulen juba, preili Soekarask!

SILVIA kaob värava taha. ANTS, JAAK ja JUHAN väljuvad väravast.

MARET. Mikumärdil on täna suur jüripäev, härra Seeliohw!

SEELIOHW. Planeedid liiguvad, miks mitte inimesed!

MARET. Planeetide liikumisel on oma süsteem. Aga teil, härra Seeliohw?

SEELIOHW. Kas planeetidel tõesti peaks aimu olema oma süsteemidest!

MARET (*närviliselt*). Ja teile meeldib seesugune... karussell?

SEELIOHW. Sõidulõbu! (*Näitab käega liiklemist.*) Siit lõikab läbi ilmaruumi planeet Maret... Ja sealt tuleb vuhisedes planeet Seeliohw. Ühe pilgu hingavad endasse võõraid atmosfääre, ja juba eemaldub kurv... see on tore vaatemäng!

MARET. Teate, härra Seeliohw... veel raasuke ja... ma sõidaksin teiega kaasa!

SEELIOHW. Kuni jaamani, preili Jooram, miks mitte!

MARET (*järsku*). Siis elage hästi! (*Ulatab käe.*)

SEELIOHW (*kummardusega*). Teie ka, preili Jooram! Tõesti kahju! Tõesti kahju! Täna kõige lahkuse eest, mulle meeldis siin väga! (*Astub kiirel sammul väravast välja.*)

HÄÄLED ÕUEST. Seeliohw! Seeliohw!

MARET. Sõidulõbu!

(*On kuulda õuest vankri sõitu, piitsa plaksumist, hüüdeid ja järelehüüdeid.*)

Kellel paika pole, see veeregu! Head teed!

JUHAN ilmub väravast.

MARET. Sa ikka tuled?

JUHAN. Kas hakkas hirm, et sõitsin ära?

MARET. Hellitasin lootust!

JUHAN. Nonoh!

MARET. Teinekord tuleb seesugune... hingeelu, et... kõik mehed saadaks põrgu!

JUHAN. Aga need hirmsad sõidukulud!

JAAK (*tuleb väravast ja sammub kiirelt üle lava*). Juba poordusid välja vahelt suurele tee! No jumalale tänu, see möll on möödas... see möll on möödas! (*Kaob majja.*)

JUHAN (*enesele*). Ühele on möödas, teisel alles algab!

MARET (*võtab Juhanil vangust*). Tule, Juhan! Heldeke, me pole veel lõunastanudki!

JUHAN. Tõesti, mul on hundiisu!

MARET (*rõdu käigul peatudes*). Ütle mulle, Juhan, miks peab tüdruk komöödias ikka mehele saama viimases vaatuses?

JUHAN. Vaata, seni kui tüdruk meest pole leidnud, publik lihtsalt ei usu, et sel kometil oleks lõpp!

MARET. Aga siis ta usub?

JUHAN. Kindlasti! Ta teab siis omast käest, et nüüd algab see abielu tragöödia... ja see on hoopis teine lugu!

Kaovad majja.

PÕRUNUD ARU ÕNNISTUS

Komöödia kolmes vaatuses

TEGELASED:

RASMUS NOORKIKAS, «Kodumaa Meele» peatoimetaja
AMANDA, tema naine
EHA, nende tütar, õpilane keskkoolist
SOOGENBITS, toimetuse sekretär
ROOSI, majateenija
JEREMIAS SUURKUKK, «Isamaa Hääle» peatoimetaja
LEMBIT, tema poeg, õpilane keskkoolist

Näidend mängib kõik vaatused läbi Noorkikaste korteris. Lavapilt kujutab võõrastetuba ooteruumi kõrvalmaiguga. Tagaseinas kaks käiku, parem viib kabinetti, pahem eluruumesse. Kahe ukse vahel vastu seina sohva, selle kohal ripuvad kahe hingusele läinud rahvamehe portreed. Paremal aknad ja kõik eeskotta. Akende piirkonnas laud, ajalehed, käsiraamatud, laua ümber toolid, nurgas telefon. Pahemal uks Eha tuppa.

ESIMENE VAATUS

Õuine keskpäev. Lava on eesriide kerkides tühi. Eluruumest kostab klaver, üks roostetanud naisehää laulab:
«Ich ein Knab' ein Röslein stehn, Röslein auf der Heiden...»

NOORKIKAS (kabineti ukse järsult avanud). Amanda! Mitte hinge? (Kuulatab.) Sentimentaaltseb klaveril! Ja maja kord võib minna upakile! (Astub teisele uksele tagaseinas ja pööratab rusikaga, klaver katkeb.)

AMANDA (kohkunud näoga siseruumest). Mis... mis on juhtunud?

NOORKIKAS (pikil sammel pörandat mõõtes). Juhtunud!?

AMANDA (elust väsinud ja väljavenitatud häälega). Mis erutab sind nii vä-äga, armas Rasmus?

NOORKIKAS. Erutab! Vä-äga!! (Pressib.) Kus on mu eine? (Näkku müristades.) Eine, mõistad!?

AMANDA (pahemaga südant pigistades). Ah! Ah!

NOORKIKAS (taskukell peos). Tunned sa kella?

AMANDA. Mis toon see on, Rasmus!? (Käsi südamel.) Sa teed mu haigeks oma tooniga!

NOORKIKAS (leplikumalt). Tead, et töötan automaatselt. Ja siis on iga ebatäpsus...

AMANDA (käsi otsal). Kas siis Roosi —?

NOORKIKAS. Misuke Roosi?

AMANDA. Uus tüdruk, esimest päeva talitamas...

NOORKIKAS. Ja mina pean nälgima, et mõned inimesed esimest päeva talitavad! Mõtlen kogu maa eest. Ja siin ei saada üht kodu korras hoida!

AMANDA (lootusetult). Ah, Rasmus...

NOORKIKAS. Tean, tean! (Imiteerides.) «Sa teed mu haigeks oma tooniga!»

Eluruumist tuleb ROOSI kandikuga.

AMANDA (Roosit nähes). Viimaks ometi!

ROOSI (asetab kandiku lauale). Te eine, palun!

NOORKIKAS (vihastub, et Roosi liiga ilusaks ja armsaks osutub, et teda jämedalt käidelda). Neis ruumes ei einetata kunagi.

ROOSI. Mitte? Andestage!

AMANDA. Eine viite härrale alati kabinetti, mu laps!

ROOSI. Kui proua seda lubab. (Seletavalt.) Mõnes perekonnas härra kabinetti minna on äärmiselt keelatud.

NOORKIKAS. Keelatud, hm? (Võtab tüdruku terasemale silmitsemisele.)

AMANDA. Mitte kunagi hiljuda, Roosi, see när-veerib meid!

ROOSI. Söögitua kell on punkt kaksteistkümmend! (Kaob kandikuga kabinetti.)

NOORKIKAS (taskukella vaadates). Punkt kaksteist... siis on ta kümme minutit järel. Kümme minutit on igavik! (Laskub sohvale.)

AMANDA. Söögitua kell — see on mu surm! Iga jumala päev peab teda regu-leerima? (Kaob siseruumesse.)

NOORKIKAS (seljakil sohval). Regu-leerima! Kui mind majas poleks, kõik kellad näitaksid eilset päeva! — Ja miks see tüdruk kabinetist ei välju? Ta ometi ei sori mu pabereis?

Kabinetist väljub ROOSI ja möödub Noorkikkast talle omase loomuliku graatsiaga.

NOORKIKAS (segaste tunnetega). Kuule, sina...

ROOSI (peatudes). Palun!

NOORKIKAS. Astu lähemale!

ROOSI (pöördudes). Olge lahke!

NOORKIKAS. Mis kõnnak see on... niimoodi?

ROOSI (süütult). Kõnnin, nagu jumal mu loonud.

NOORKIKAS. Jumal? Ei, tüdruk, seda teed sa ise. See puusade õõtsutamine parem jäta! Ja siis... need hilbud... need hilbud ei sobi!

ROOSI. Ei sobi?

NOORKIKAS. Jaa, su riietus on liiga kerge ja sõre!

ROOSI. Suvise kuumusega!?

NOORKIKAS (vankumata). Liiga sõre ja hele! Soliidne maja... siin valitsevad tumedad ja rahulikud toonid. Pean mõttega kontsentreeruma... pole harjunud, et miski... segab.

ROOSI (naeratledes). Mehed tõesti minu läheduses ei saa

hasti... kontsentreeruda. Kahjuks, mul pole teisi riideid.

NOORKIKAS. Pole riideid... mis see tähendab?

ROOSI. Olen kehv tüdruk. Ema on haige. Väike vend käib koolis. Ja mina — ainuke toitja.

NOORKIKAS (osavõtuga). Kurbi lugu! Mis teha? Vaata, ma muretsen sulle rüü. (Tõuseb, põuest otsides.) Palju see võiks tulla?

ROOSI. Arge pange pahaks... on parem, kui need ostud teeks armuline proua...

NOORKIKAS. Parem? Miks parem?

ROOSI. Tütarlapsel pole kombekohane tualette hankida isandalt.

NOORKIKAS. No mis jutt see on? Sa ometi ei arva, et mina... mina!

ROOSI. Taevast hoidku, ei! Aga mis see aitab! Omavahel võime kõike hästi mõelda. Aga ausad inimesed näevad halvasti. Pole kerge uut kohta leida. Ja mulle meeldib siin majas teenida.

NOORKIKAS. Riitusest kõnelen prouaga!

ROOSI. Palju tänu, härra redaktor!

NOORKIKAS. Redaktor? Tead sina, mis on redaktor?

ROOSI. Keskkooliharidus peaks seda ometi võimaldama.

NOORKIKAS. Keskkooli? Te olete... sa oled päris haritud inimene!

ROOSI. Jaa... kas nutta või naerda, mitte ei tea!

NOORKIKAS. Keskkoolist majateenijaks... uskumata!

ROOSI. Olete «Kodumaa Meele» peatoimetaja. Kas te kunagi pole mõttele tulnud, et see võiks ka tõsi olla, mis tööpuudusest te lehes kirjutatakse?

NOORKIKAS. Tõsi olla? Lehe toimetamisega on selline lugu, et kogu maailm on järjest sündmusi täis. Peaasi, et see lehte tuleb. Aga seda ise kõike uskuda — selleks ei jää lihtsalt aega!

ROOSI. Teate, härra Noorkikas, te olete koledasti sümpaatlik! Väliselt karm, aga kes sügavamale vaatab... Tahaksin nii mõnestki eluküsimusest teiega sügavamalt vestelda... ei päris tõesti, miks mitte! Olen hakanud asjade kohta omaenese arvamusit soetama... päritud ebausust enam ei jätku!

NOORKIKAS. Väga kena... aga sa näid unustavat...

Sisetua lähel seisab AMANDA.

AMANDA. Tüdruk, mis teed sa siin kogu aja?

ROOSI. Ah, jumal!

AMANDA. Härra töötab automaatselt ja ei salli, et teda när-veeritakse!

ROOSI. Olin parajasti tulemas... (*Lipsab siseruumesse*)

AMANDA. Oled sa juba söönud, armas Rasmus?

NOORKIKAS (*järsult*). Muretse enese eest!

AMANDA. See toon... see toon! (*Kaob siseruumesse*.)

NOORKIKAS. Selle plikaga oleme lihtsalt sisse kukkunud! Haritud teenija sünnitab ainult segadust. Sa armas aeg — juba pool üks! (*Tormab kabinetti*.)

Eeskojast ilmub LEMBIT, laegas kaenlas, siis EHA oma toast.

EHA. Küll on eesel... laseb oodata!

LEMBIT. Tasa, tasa — kas õhk on puhas?

EHA (*rahulikult*). Isa einetab kabinetis ja mäletseb juhtkirja. Ema reguleerib söögitoa kella. See natuke vanemaid pole meid kunagi seganud. — Kust sa tuled?

LEMBIT. Otse «Punastest Hundist».

EHA. Tavaline vabandus, kui oled hiljunud. — Mis kast sul kaenlas on?

LEMBIT (*võidukalt*). Arva!

EHA. Ega ometi —?

LEMBIT (*asetab kangelase ilmeka kasti lauale*). On panipaik korras?

EHA. Minu toas, põrandal all.

LEMBIT. Kui põrandapesija...

EHA. Eesel, ma koristan ise oma tuba... — Tohib avada?

LEMBIT. Ettevaatust!

EHA. Kas nad kergesti... plahvatavad?

LEMBIT. Mis tähendab... kergesti?

EHA (*kaane avanud*). Ah! (*Pettumusega*.) Needsamad? Siis siisugused nad ongi!

LEMBIT (*kõrge rõhuga*). Kui mõelda, Eha, et need on pommid!

EHA. Mõelda ja kujutleda oli üsna põnev. Aga kui ihusilmaga näed... üsna hale värk!

LEMBIT. Lase ikka lõhkeda... siis kõneleme edasi! (*Ümber vaadates*.) Kui äkki tulda!

EHA. Siis ütleme, et... ilutulestus.

LEMBIT. Küll on tore, kui mustadel vanematel on püssid lapsed!

EHA (*hasti sulgedes*). Meie lapsed on kord kindlasti jälle mustad.

LEMBIT. Sul puudub revolutsiooniline vaimustus, Eha!

EHA. Miks peaksin sest vaimustuma, et maailm, kuhu satusin, pole elamiseks kõlvuline? Et võlts ja armetu sugulaste meid on sünnitanud. Ja et me vanemad ei vääri armastust ega austust!

LEMBIT (*hoogsalt*). Tahame vabastuda igasugusest minevikust. Tahame oma elu ausas alastuses alustada kui esimesed inimesed Eedenis. Tahame enesest heita religiooni mantli, filosoofia sabakuue, kasvatuse vesti, eelkäimise särki, ideaali lehviva kaelasideme ning moraali aluspüksid!

EHA. Kust sa seda jälle lugesid?

LEMBIT. Ühest raamatust. Raamatud on üldse täis uhkeid mõtteid. Inimene raamatu kõrval on lihtsalt idioot!

EHA. Seda on näha. Võta oma kast!

LEMBIT (*kast kaenlas, naljatava kummardusega*). Teie tubaga, preili Noorkikas!

EHA. Palun, isand Suurkukk — seal on mu tuba!

Siseruumest on ilmunud AMANDA, väga õnnetu näoga noori inimesi koos nähes.

LEMBIT (*kummardades*). Head päeva, proua Noorkikas! (*Kaob kiiresti pahemale*.)

EHA. Sul on siisugune nägu, ema, nagu tahaksid mulle midagi ütelda?

AMANDA. Ah, laps, laps!

EHA. Jah, ema, see poiss on mul jälle siin!

AMANDA. Tead ometi, kui vä-äga see su isa när-veerib!

EHA. Lembitu isa mitte vähem.

AMANDA. Ja et sul keelatud on selle inimese pojaga...

EHA. Kui isad kisklevad, kas see olgu lastele eeskujuks?

AMANDA. Sõna kuulda, mu laps, on esimene voorus.

EHA. Kust sa, ema, need tarkused kõik ammutad?

AMANDA. Olen pärit vanast kodanlisest perekonnast. Nii on mind kasvatatud. Ja nii kasvatan ma sind.

EHA. Ja sa uskusid kõike, mis su vanemad sulle ütlesid?

AMANDA (*uhkusega*). Jaa, mu laps, olin tüdruk hea kasvatusega.

EHA. Ja sa pole kunagi mõelnud, miks kõik nii on ja miks teisiti?

AMANDA. Mõelnud — jumalale tänu, ei! Mis nii on, ei või kunagi olla teisiti. Võime otsustada, mis lõunaks keeta. Ja oma valiku teha ka kleidi vahel. Aga mis hea ja kuri on, see on seda minu mõtlemata.

EHA (irooniliselt). Küll sa olid ideaalne laps! Ja nüüd oled paleuslik ema ja naine?

AMANDA. Teen kõik, et seda olla. Ka sina võiksid oma vanemaile hea laps olla.

EHA. Praegu tahetakse hoopis muud... kui olla oma vanemate lapsed.

AMANDA. Midagi muud... mis peab see tähendama?

Sissekäigu lävel seisab SOOGENBITS naeratleva näoga, mapp kaenlas.

EHA. Härra toimetusesekretär!

SOOGENBITS. Tervitus, mu daamid!

AMANDA. Teie, Soogenbits... ikka nii rõõmus ja muretu!

SOOGENBITS. Minu kergemeelsuse juures, proua Noorkikas, lihtsalt ei ole teist valikut.

AMANDA. Ah, peaksite abielluma!

SOOGENBITS. Siis vajuks mu elulaevuke direktselt minu sülda sügavamale! Kui mõelda, et ma paari aasta pärast juba viiskümmend aastat olen poissmees olnud... kuldjuubel!

AMANDA. Ja mina kakskümmend kaks aastat abielus!

SOOGENBITS. Ka vägitegu... heroism võtab üldse väga mitmesuguse kuju. — Mis teeb me ehaneitsi... jälle priskemaks läinud, mis?

EHA. Kaalun juba viis puuda ja viiskümmend naela. (Pöör-
dub kanna pealt, jookseb pahemale, ukse vahelt Soogen-
bitsile keelt näidates.)

AMANDA (väsinud häälele vajudes). Kui raske on nüüd tütarlapsi kasvatada!

SOOGENBITS. Oo, nad kasvavad nüüd ise ja päris lopsakalt!

AMANDA. Jaa, lopsakalt! (Istet näidates.) Kas toolile või sohvale?

SOOGENBITS (sohvale näidates). Palun! (Istuvad.) Mul on selline tore maailmavaade, et inimene tohib enesele mugavusi lubada, kui seda on. — Me erakonna-

... Rasmus Esimene... vist kabinetis juhtkirja lõpetamas?

AMANDA. Kardan, ta täna ei lõpeta auto-maatselt. Eine jäi paar minutit hiljaks.

SOOGENBITS. Ja siis oli pool tundi skandaali! — Mis ma tahtsin öelda... te tütar on poeem! Teate, keda Eha mulle täna nii elusalt meelde tuletas? Teid ennast... kooliplikana.

AMANDA. Ah jumal, on möödunud terve igavik! Ei oskagi enam uskuda, et ka mina võisin kord noor olla!

SOOGENBITS. Olen te noorust näinud!

AMANDA. Teie, jaa! Peaaegu tahaksin, et mulle sest jutustaksite.

SOOGENBITS. Olin noor algaja ajakirjanik «Isamaa Hääle» toimetuses. Iga hommiku tööle minnes liikus vastupidises suunas kooliplika, ranits kaenlas, roosa nokake imetlevalt paakil...

AMANDA. Teie, meelitaja!

SOOGENBITS. Tippis oma sirgete kõhnade säärekestega mäest alla... Tagasi vaadates võidi näha kaht koldset palmikut kõnnaku rütmis kergelt looklevat üle kitsaste puusade. Kaupmees Silbergleichi ainus tütar. Kes suviti Ala tänaval ühest valgest majast juhtus mööduma, kuulis läbi lahtise akna hõbeselget häält klaveri saatel laulvat: «Röslein, Röslein, Röslein rot — Röslein auf der Heiden!»

AMANDA (mälestusiselt vajunud). Jaa, jaa! Ah jaa!

SOOGENBITS. «Isamaa Hääle» toimetuses töötas enese üles veel teine noor algaja, Rasmus Noorkikas. Märksa heledam täht kui mina... Jeremias Suurkuke järjekordne soosik. Poiss jäljendas suuri eeskujusid. Lõi rinda rattasse ja pildus pead kuklasse kui vanamees ise! Ja kõnet püüdis kõmistada, nagu toogi, läbi nina, kuigi evis hoopis väiksemat ja narremat nokka.

AMANDA. Rasmuse avalikud esinemised olid tõesti haaravad, ehkki ma lihtsalt ei mõistnud, millest ta kõneles.

SOOGENBITS. Helejuukseline kooliplika sirgus veelgi hurmavamaks neitsiks. Samal ajal Rasmus Noorkikkal kippus kitsaks jääma Jeremiase kõikelämmatava käpa all. Noor põlvkond tõstis mässu. Rasmus asutas oma häälekandja, rakendas uue erakonna ja viis «Isamaa Häälest» lahkudes poole toimetust kaasa. Ja ei möödunud paari aastatki, kui «Kodumaa Meele» eesküljel säras

kuulutus: Rasmus Noorkikas — Amanda Silbergleich — abiellunud. Kuidas see kõik nii kiiresti toimus?

AMANDA. Usun, need suhted toimuvad inimestega ikka umbes samuti...

SOOGENBITS. Et selline poliitilisse karjerismi uppunud jõmpsikas teid üldse nägi!

AMANDA. Et Rasmus mind nägi ja minuga ikka enam... oh, selles olin ise süüdi. Seepärast pole mul ka õigust nuriseda.

SOOGENBITS. Nuriseda? Rasmus on ometi edukamaid kandidaate vabariigi esimestele kohtadele!

AMANDA. Mis on mulle vabariik! Plikana uskusin, et kui mehele saan... siis abieluga algab igavene õndsus! (Võtab meeleliigutuses Soogenbitsi kätte.) Olete oma inime, Soogenbits... teate väga hästi... näete ju... ma pole õnnelik! (Väljapurskava rõhuga.) Rasmus ei ole mind õnnelikuks teinud!

SOOGENBITS (ta kätt rahustavalt silitades). Aga teie Rasmuse?

AMANDA (kabinetile osutades). Sel inimesel pole üldse tarvidustki õnnelik olla!

SOOGENBITS. Noo?

AMANDA. Rasmusele on märksa tähtsam vihata oma vaenlasi, kui armastada oma naist. Ja seda nimetab ta siis — poliitikaks!

SOOGENBITS. Küllap tal on oma isiklik käsitlus õnnest. Ja oma viis seda taotleda või... mitte taotleda. Ja kas ongi maailma plaanis, et inimene peab saama õnnelikuks?

AMANDA. Te tahate üldse eitada —?

SOOGENBITS. Mõni ilus silmapilk on iga inimese elus. Aga teie, kallid proua, tahate absoluutselt õnnelik olla! Ja keegi teine peab teid selleks tegema... iga päev ikka uuesti tegema...

AMANDA (kangekaelselt). Olen lugenud, kuis naisi nõnda õnnelikuks tehti!

SOOGENBITS. Lugenud, muidugi!

AMANDA (haavunult). Võin kinnitada, et romaanid, mida me, noored tüdrukud, lugeda tohtisime, hoopis teissuguse maailma me unistustele avasid kui see... kui see, kus hiljem tuli elada!

SOOGENBITS. Kui lendur selle tagajärjel kaela murrab, et jumala maailm hoopis teissugune oli, kui lennukoolis

spetati, siis oleks see roim. Pedagoogikas seesugust toimingut nimetati — heaks kasvatuseks!

AMANDA. Peab see mind lohutama, et ka teised tüdrukud minu kasvatusega —?

SOOGENBITS. Teised vahest mitte!

AMANDA. Näete, siiski!

SOOGENBITS. Enamik õppis oma käe peal... kasvatajate selja taga varastas enesele raasuke si keelatud elutarkusest...

AMANDA. Heidate mulle ette, et ma ei varastanud...

SOOGENBITS. Mina heidan... teie süüdistate! Et maailm teissugune on, kui hea kirjandus sest luiskab! — Teate, armas proua, see pole veel suurim õnnetus perekonnas, kui mees andub oma kutsele. Või usute, et Rasmusel tõesti aega jätkuks väljaspool kodu midagi seesugust... noh?

AMANDA. Jumalale tänu, seda mitte!

SOOGENBITS. Näete nüüd! See on mehe kohta suur voo- rus. Moraalne tase ühiskonnas pole kunagi langenud sest, et mees oma naist peksab. See sünnib alles siis, kui ta teise naist silitab. Igal juhtumil... ärge arvake, et te minuga oleksite õnnelikum olnud!

AMANDA (kohkudes). Teiega? Kas siis teie kunagi —?!

SOOGENBITS (kergelt ja rõõmsalt). Miks mitte? Olite märksa kenam ja armsam kui mõnigi teine, keda oma elus olen pidanud armastama. Te ei oska enesele kujutledagi, kui õnnetuks ma võiksin teha oma naise, kui ta mul oleks!

AMANDA (segaduses). See on siisugune jutt, et nüüd ma vist küll pean kutsuma Rasmuse. (Tõuseb.)

SOOGENBITS (tõustes). Sealt tulebki see piison ise!

Kabineti uksele ilmub NOORKIKKA esinduslik kogu.

NOORKIKAS. Naa — Soogenbits! (Ulatab käsikirja.)

SOOGENBITS (mappi peites). Oled Jeremiasele sarved jälle kõvasti sisse löönud? Veel üks seesugune vasakhaak nagu viimases nurrifbris, ja mees on direktselt grogi! Kuule, kas ta vajabki enam selliseid uperente?

NOORKIKAS. Võime enesele teinekord ka luksust lubada! — Najaa, mees on majanduslikult läbi. Ja me viimane malekäik Tööstuspangas teebki tindivalamise üleliigseks.

(Väärrikusega.) Selle mehe nägu käänatakse nüüd üsna vaikselt viisil kukla taha.
 AMANDA. Käänatakse nägu... kukla taha? Mis keel see on, Soogenbits?
 SOOGENBITS. See on piltlikult öeldud, poliitilises luulekeeles. Tõeliselt sünnib see toiming hoopis proosalikumalt.
 NOORKIKAS. Muuseas, Amanda... see uus toaneitsi... muretse talle midagi selga. Midagi, mis tume, paks ja hästi katab. Tüdruk jookseb peaaegu alasti ümber.
 AMANDA. Nagu soovid, Rasmus.
 NOORKIKAS. Ja siis õpetata ta kõndima... siin ei peeta plastika kursusi!
 AMANDA. Kõndima õpetada... kuis ma seda?
 NOORKIKAS. Ole eeskujuks... kõnni talle ette... nagu viisakas majas kõnnitakse.

Siseruumest ilmub ROOSI pakiga.

ROOSI. Vabandage, kööki toodi see siin...
 NOORKIKAS. Anna siia!
 ROOSI (ulatades). Olge head!
 NOORKIKAS (võttes). Võid minna!
 ROOSI. Tänan! (Hõljub tagasi siseruumesse.)
 SOOGENBITS (vaimustuses). See tüdruk liigub tõesti kui luuletises!
 NOORKIKAS (asetab paki sohvale). Kõik nad kõnnivad kui luuletises. Ja on sisemiselt raiskunud.
 AMANDA. Ära üldista, Rasmus, sul on omal tütar!
 NOORKIKAS. Kõnelen maailmast, nagu ta seal... väljas on. Me elame majas... perekonnas ja pärimustes. Noorkikaste talupoeglik tööusinus, korraharjumus. Ja Silbergleichide kaupmehelik... hingelikkus! Ja meie tütre peaks midagi ühist olema moraalse laostumisega tänaval!

Pahemalt väljuvad EHA ja LEMBIT. Viimane teeb kumarduse toasolijaile ja on valmis lahkuma.

NOORKIKAS (Lembitut peatades). Noormees Suurkukk! Kuis see johtub, et liigute mu majas?
 LEMBIT. Liigun siin te preili tütre kutsel ning soovil.
 AMANDA. Ja mis ütleb sest mu preili tütar?

EHA. Lembit on mu sõber.
 NOORKIKAS. Sõber? Mis sõprus see on — poiste ja plii-kade vahel! Noormees, teil peaks teada olema mu vahepeel te isaaga?
 LEMBIT. Oo, see lehkab läbi kogu maa!
 NOORKIKAS. Ja teie ei haista seda?
 LEMBIT. Isa suhted mind ei huvita. Oma vahekorrad ma loon ise.
 NOORKIKAS. See tahab öelda, et te ei austa oma isa?
 LEMBIT. Mitte kübetki, härra Noorkikas!
 NOORKIKAS. Mitte kübetki, hm? See meeldib mulle. Teist võiks asja saada.
 LEMBIT. Kindlasti! Soovin parimat!
 EHA (Lembitut uksest saates). Ära siis unusta... punkt kell üheksa!
 LEMBIT. Punkt... punkt! (Väljub paremale.)
 EHA (tagasi pöördudes, sõjakalt). Olen ometi eas, kus inimene ise oma seltskonna valib!
 NOORKIKAS. Valida võid! Aga ära kannata majja, mis siia ei sobi.
 EHA. Hea küll! Järgmine kord lasen Lembitu oma tuppa — läbi akna. See sobib siis paremini.
 SOOGENBITS (vaimustatud). Jumalik!
 EHA (Soogenbitsile). Teil on kõik tüdrukud jumalikud! (Kaob pahemale, Soogenbitsile ukse vahelt keelt näidates.)
 AMANDA. Mis sa nüüd ütled, Rasmus?
 NOORKIKAS. Mis ma ütlen... tüdrukul on selgroogul hea palja hingelikkusega, kallis Amanda, esindab naine ikka üsna haletsemisväärset olendit... olen ma näinud.
 AMANDA (sohvale vajudes, käsi südamele). Sa teed mu halgeks... oma... oma...
 SOOGENBITS (Amandale). Rasmus on rahvajuht. Need ei mõtle ikka nii halvasti, kui nad peavad ütlema. (Noorkikkale.) Mis ma tahtsin... ah jaa! Jeremias on direktorilt marru läinud su eilsest juhtkirjast.
 NOORKIKAS. Head isu!
 SOOGENBITS. See «müüdav kalkun» on talle hirmsasti südamesse söönud!
 NOORKIKAS. Edvistagu veel oma kuulsa puhtusega!
 AMANDA. On teil ka tõendisi, et Suurkukk end müüb?
 SOOGENBITS. Tõendisi... see on toimetuse saladus. Aga

meil on julgus seda öelda. Rasmuse poliitika just selle tõttu ongi nii... nii aktuaalne, et tal kodanlist vaprust on oma vastastest kõik öelda, mis talle meeldib. Käsikirja toimetusse jõudes me siis muretseme ka vastavad andmed.

AMANDA. Tagantjärele... on see alati võimalik?

SOOGENBITS. Alati. Poliitiline partei on nii suur kogu inimesi, et seal kõik inimeslik on ikka esindatud tuhandes teisendis. Tarbe korral kõik voorused oma parteis, kõik pahed vastase erakonnas. Kõike saab üsna puhta südame ja ausate andmetega tõendada.

AMANDA. Poliitikat pole ma eales mõistnud!

NOORKIKAS. Poliitika on meeste toiming, naised ainult intrigeerivad!

AMANDA (tõustes). Olen unustanud reguleerimata söögitoa kella... nägemiseni, Soogenbits! (Kaob Soogenbitsi kummarduse saatel siseruumesse.)

SOOGENBITS (sohvale laskudes). Kas sa ei istuks, Rasmus?

NOORKIKAS (tarmukate sammega põrandat mõõtes). Täna, mu mõtted vajavad liikumist!

SOOGENBITS. Siis istun üksi.

NOORKIKAS. Istu ja hapne!

SOOGENBITS (mõnutsedes). Kui jumalik on pehmelt sohvalt jälgida maailma rahutusi... ning muud dunaamikat! Tead, Rasmus, et moodus hingeteadus kogu kultuuri on hakanud seletama — allasurutud soovidega? Kui me küllalt armastada ei saa, siis me direktselt ihkame tappa!

NOORKIKAS. Psühhopaatidega võib see nii olla. Mina, tänu jumalale, olen patrioot!

SOOGENBITS. Kui palju inimeslikke õnnevõimalusi peab rahvajuht hülgama karjääri... hm, rahva hea käekäigu pärast. See ongi põhjus, miks me isamaad ja inimkonda teenides nii hirmsasti tigestume!

NOORKIKAS. Kuhu sa sihid?

SOOGENBITS. Rahvas on kui naine: teda peab iga jumalapäev uuesti otsast peale õnnelikuks tegema. Et sa ei tüdine seda kordamast!

NOORKIKAS. Pakub rahuldust seda ikka jälle edukamalt teha võida kui mu võistlejad.

SOOGENBITS. Imelik, Rasmus... terve maa usud ikka

jälle õnnelikuks teinud olevat. Aga oma naise... oma naise naise...

NOORKIKAS. Minu naine... kaebles ta ja nuttis taas su rinnastse niiskeks? Vaata, Soogenbits, mees, kes avastab elus oma võimutahte teostab ülimal määral, ei galanditse naistega.

SOOGENBITS. Ka galanditsemine vajab talenti!

NOORKIKAS. Sul olevat talent... kokku elada oma kognitüdrukutega?

SOOGENBITS. On see nii ennenägematu, et naine, kes meid armastab, meile keedab ja koristab?

NOORKIKAS. Kodu toaneitsi ja toimetuses sekretäri kohale... nii lõpevadki mõne mehe ideaalid!

SOOGENBITS (tõustes). Valitsegu maailma, kes muuks ei kohta! — Rasmus, sul on külaline!

NOORKIKAS. Jeremias!?

Lävel seisab SUURKUKK, palitus, kübar peas.

SUURKUKK. Tere, kus siin õieti seda vastuvõtmist pakutakse?

SOOGENBITS (vastu tõtates). Oo, härra Suurkukk! Palume, palume! Lubage teie palitu!

SUURKUKK (end pikkamisi teenida lastes). Mäletan sind, Soogenbits, noorukuna minu toimetuses. Poliitilist taipu mitte möhku! Aga kombed olid viisakad. (Pilguga eemal seisvat Noorkikast riivates.) Märksa paremad kui mõnel teisel.

SOOGENBITS. Hoidku taevas... heade kommetega poliitikat teha! (Naerab südamest.) Kui isamaad tahad teha, peab sul ikka natuke teeröövli harjumusi olema. Teie kübar — tänan! (Kaob palitu ja kübaraga eeskotta.)

SUURKUKK (kohendudes). Teeröövli harjumusi... seda ei tarvitse ma oma vastastest salata.

SOOGENBITS (tagasi ilmudes). Suur au, et võtsite vaevas ometi sisse astuda!

SUURKUKK. Valate naabrile solgipange pähe ja olete siis austatud, et ta teile sisse astub!

NOORKIKAS (lähenedes). Kui sa mu jutule tulid, Jeremias, siis palun kabinetti...

SUURKUKK. Täna, siin on rohkem õhku!

NOORKIKAS. On sul nii kitsas hingata? Kardad, et sulle nelja silma all —?

SUURKUKK (*võitlusuhke kuke poosis*). Sina mulle? Ne seda tahaksin näha!

NOORKIKAS (*ettetõugatud pea ja altkulmu pilguga tuletab meelde sõnni, kes valmis on vastast sarvile võtma*). Kumb meist siin hädaohus on, kui küsida tohib?

SUURKUKK. Kitsamas ruumis võiksid mulle lähemale sattuda, kui seda füüsiliselt kannatan.

NOORKIKAS. No siis, Soogenbits, otsi toast üks nael ja haamer!

SOOGENBITS (*segaduses*). Kuidas?

NOORKIKAS. Nael ja haamer, kuulsid?

SOOGENBITS (*tätab*). Silmapilk! (*Lävel*.) Kui suur see nael peab olema?

NOORKIKAS. Selline keskmine nael, mis laseb enese seinasse lüüa.

SOOGENBITS. Keskmine nael... (*Kaob siseruumesse*.)

SUURKUKK. Kõneled sümbolites?

NOORKIKAS (*võtab sohvalt äsjatoodud paki*). Sümbolites ei. Olen otsese jutu mees. Siin saad varsti midagi näha (*Koorib lahti*.)

SUURKUKK. Maal?

NOORKIKAS. Portree. Tunned seda meest?

SUURKUKK. Mis? See... see on?

NOORKIKAS. Jaa, see on Jeremias Suurkukk, nagu teda praegu paljundatakse.

SUURKUKK (*täielikus segaduses*). Sina muretsesid minu portree?

NOORKIKAS. Jumaluke... need paar krooni!

SUURKUKK (*uue umbusuga*). Ja mis sul mõttes on?

NOORKIKAS. Pilt loomulikult riputatakse seinale... teiste surnud rahvameeste ritta!

SUURKUKK (*okast roosikimbus taipamata*). Minu pilt sinu seinale?

NOORKIKAS. Nii see on... inimene on surelik, aga temast jääb rippuma pilt.

SUURKUKK. Alles eile olin su lehes... müüdiv kalkun. Ja täna riputad selle kalkuni...

NOORKIKAS (*seinale osutades*). Vaata siin seda vana rahvameest ta sileda lõua ja viltu naeratusega. Temast tehti terve näidend, kuis oli oma rahva hea tasu eest maha müünud. Ja see teine mees ta kõrval... see lihuniku

karu ja musta habemega isand, kes esimesest selle paskvõlli kirjutas, olevat ise suur seelikukütt olnud isamaa sõjate suhtes. (*Rõhuga*.) Suured mehed riputatakse seinale igal juhtumil. Ja ehkki ma sind, kallis Jeremias, ei või näha vastikustundeta, ei taha ma ometi salata su ajaloosi teeneid.

SUURKUKK (*liigutusega*). Ajaloolisi teeneid... tunnustad teeneid... igal juhtumil... Tead, Rasmus, oled vana kangelase vastu ikka krants ja kaabakas olnud... küüra-kat parandagu haud! (*Enese suurejoonelisusest tiivustatud*.) Aga et sa kordki elus tahtsid ja — oo saatus pilgel! — võisid aumees olla, siis... siis... surat võtku! surun su kätt!

NOORKIKAS (*naeratades*). Kuule, sa raputad mul midagi alla maha!

SOOGENBITS (*siseruumest tulles*). Kolm naela, üks haamer... kelle me risti poome?

SUURKUKK. Selle portree riputame, näed, seinale!

SOOGENBITS. Teie portree — tore mõte! (*Seinale osutades*.) Jeremias Suurkuke koht on nende kahe kangelase järel... muu räbu vahel ometi ei loe! (*Teenistusvalmis*.) Mis siis muud kui...

NOORKIKAS. Pea, Soogenbits! — Mis oleks, Jeremias, kui sa enese ise... päris oma käega, ütleme... ajalukku riputaksid? Ole meheks ja tee see auteenistus ära!

SUURKUKK (*sarkasmi mitte taibates*). Ise? Sa arvad — ise? Nojaa... no olgu... mis siis on!

SOOGENBITS. Palume, härra Suurkukk... astuge sohvale!

SUURKUKK. Kui ronida, siis ronida! Aga saapad... on vist pisut tolmunud?

SOOGENBITS. Sellele leiame nõu. (*Haarab laualt ajalehe ja laotab sohvale*.) Astuge julgesti — see on «Kodumaa Mees».

SUURKUKK (*ajalehele astudes*). Tolmuseid jalgu sisse pühkida... selleks maksab mõnda ajalehte toimetada! Aga mis see tähendab? Astusin sisse, et mõnele mehele näkku süljata. Ja selle asemel — mis me teeme?

SOOGENBITS. Ajaloos on seda juhtunud. Vana Biileamiga, kes needmise asemel kukub õnnistama. Või juhtum Sauliga... karjapoiss otsib kadunud eesleid ja satub — kuningaks!

SUURKUKK. Siis vanemat tegelast ei leitud, et nolk panti kuningaks?

SOOGENBITS. Aga põgenes hirmuga tõrre taha peitu!

SUURKUKK. Väga esinduslik... tulevasele riigimehele!

NOORKIKAS. No sina, Jeremias, roniksid juba laupäeval öhtuks tõrre otsa valmis, kui loodad, et sind pühapäeval kroonitakse. — Siin on sulle nael ja haamer!

SUURKUKK (võttes). Täna! — Pole kartnud kunagi rahva silma ees seista... puhta südametunnistusega!

NOORKIKAS. Kuis muidu! Ikka sedavõrd laetud kõrgeist motiivest, et puhta südamega teed kõige mustemaid asju!

SUURKUKK (haamriga vastu rindu). Olen tõrs, mille ümber rahvas koguti!

NOORKIKAS. See rahvas on ammu laiali joosnud... tühja tõrre juurest!

SUURKUKK. Selle tõrre seljas on üsna mannetud valitud enese üles keksinud! Selle tõrre taga on mõnigi hädavares varju leidnud, kui ta alles oma isa eesleid otsis! — Soogenbits, kas naela asend on õiges kauguses?

SOOGENBITS (sihtides). Raasuke paremale, nii! Pisut kõrgemale, soo!

SUURKUKK (annab naelale esimese koki). Tubli! — Poliitika on looming. Üks rahvas luua oma näo järele! (Koks.)

NOORKIKAS. Kogu maa oli üksvahe täis väikseid suursukki! Iga karskusseltsi sekretär ja kuldijaama president jäljendas su poosi. Kui ma poleks vahele astunud, üks natsioon oleks muutunud oma tõu karikatuuriks!

SUURKUKK. Hoidku jumal kedagi sinu sarnaseks saamast! (Koks.) Juhi talent on rahvale eesmärke näidata, millele ta ise ei tuleks. Aga sina sahkerdad ta alamate tarvetega! (Koks.)

NOORKIKAS. Miks ei hakanud sa luuletajaks? Su seiklushaige fantaasia oleks võinud kukerpallitada kahju tegemata. Aga poeet hakkas juhtima rahva käekäiku!

SUURKUKK. Jaa, olin rahvalaulik tegudes! (Annab naelale viimse hoobi.)

SOOGENBITS (silmitseb). See läks küll silmini seinasse!

SUURKUKK. Siis teist naela ei ole?

NOORKIKAS (ulatades). Võta ja raiska rahva vara!

SUURKUKK. Sõnades ei sa mind ei peleta!

NOORKIKAS. Inimene ütleb, kui tal midagi öelda.

Aga sina kõneled, et arvad enese olevat suure oraalist!

SUURKUKK. Oled mulle ikka alla jäänud avalikel koos-
olekudel. (Koks.)

NOORKIKAS. Arvad, et kõik sulle alla jäävad, kellest sa üldi röögid!

SUURKUKK. Olen liiga suur olnud, et väikesed seda andestaksid. Olen üksi seda olnud, mida nüüd tehakse koguina mehega. (Koks.)

NOORKIKAS. Monument oled aus, aga postament jääb ahtaks. Üks nips — ja oledki all!

SUURKUKK. Monument? Postament? Seda nipsu tahan ma näha! (Lööb naela viimseini sisse.)

SOOGENBITS. «Kaugelt näen kodu kasvavat!» Küll on last kuulda, kui kõnelevad kaks patriooti!

SUURKUKK. Anna uus nael!

NOORKIKAS (ulatab). Ole lahke... see on viimne! Löö nüüd oma kirst kindlasti kinni!

SUURKUKK (võttes). Kirst?

NOORKIKAS (lähenedes). Päris tõsiselt, Jeremias, miks ei lähe sa auga ajalukku? Teeksime sulle kuninglikud matused. Su pildid riputaksime seintele. Ja su rinnakuju nurkadesse. Ja maa ning rahvas saaksid sust rahu.

SUURKUKK. Matused? Võid kaua oodata! (Koks.) Või on sul nekroloog taskus? Kõneldakse, Rasmus, et toimetuse poisid su juhtkirju siluvad. Ei kannatavat loomulikus olekus trükimusta!

NOORKIKAS. Ja sina istud fraktsiooni-toas luku taga, kui parlamendis tõsiseid seisukordi lahendatakse. Sest sul on kombeks süütuimaid asju ikka hirmsa speaktaakliga öelda!

SUURKUKK. Isamaa oli kord täht taevas! (Koks.) Nüüd on ta äri! (Koks.)

NOORKIKAS (metsiku sarkasmiga). Mis tähendab täht taevas, kui su vekslid lähevad protesti!

SUURKUKK (üdinu tabatud, annab enesele hirmsa hoobi haamriga näpu pihta). Vekslid — aah!

NOORKIKAS (põrguliku irvitusega). Läks märki! Tabas tuuma? (Üsna lähikesi, familiarset.) Kuule, Jeremias, kaugel sa oma pankrotiga õieti oled — sõbramehe poolt küsitud?

SUURKUKK (valutavat sõrme peaaegu suhu pistes, grimassiga). Luule!

NOORKIKAS. Luulest su talus puudust ei tule, kui ainult krediiti oleks! Rumal aeg, ei usaldata idealiste!

SUURKUKK. On veel panku, kes soliidset äri usaldavad!

NOORKIKAS. Tööstuspank, eks ole? Selle konksu otsa sa veel ripud!

SUURKUKK. Su võimuhaaramised Tööstuspangas lõppesid üsna kurvalt... mu kaastunne, kui soovid?

NOORKIKAS. Kas sinu kandidaadid paremini läbi kukusid?!

SUURKUKK. Tööstuspanka juhivad praegu vähemalt erapooletud ja ausad inimesed.

NOORKIKAS. Su informatsioon on aegunud.

SUURKUKK. Mis?

NOORKIKAS. Need vähemalt erapooletud ja ausad mehed on enamikus meie erakonda astunud.

SUURKUKK. Sa valetad!

NOORKIKAS. Pole minu asi sinu optimismi õõnestada!

SUURKUKK. Ja kust see üleminek nii järsku —?

NOORKIKAS. Peen käik, mis?

SUURKUKK (heideldes). See pole võimalik! Tunnen neid mehi liiga hästi!

NOORKIKAS (isalikult). Pole sina, Jeremias, ühtegi inimest tõesti tundnud... ka iseennast mitte!

SUURKUKK (oma tühja kotti püsti upitades). Mis siis... no... no mis te mulle ikka teete... mehele!

NOORKIKAS (mõnutseva muhelusega). Mis me teeme? Üsna tillukese liigutuse... vaata nii! (Teeb käega kinnikeeramise liigutuse.)

SUURKUKK (kähistades). Kaabakas!

NOORKIKAS (alt üles irvitades). Keerame kinni su viimse kraanikese! Tähed taevas... küsi, mis pristav neist arvab?

SUURKUKK (meeletuses, sisistab). Ssina... ssina... Ilurjuss! (Lööb haamriga Noorkikkale pähe.)

NOORKIKAS (vajub peast haarates sohvale). Ah!

SOOGENBITS (Noorkikast hoides, Suurkukele). Inimene, mis te tegite!

SUURKUKK püsti sohval, seisab keeletuseni kohkunud oma teo ees. Haamer käest kukub kolinal põrandale.

TEINE VAATUS

*Kesetide avanedes on lava tühi. Siis ilmub EHA pahe-
malt, otsese mõttega paremalt väljuda. Samal ajal tuleb
eeskojast vastu AMANDA.*

EHA. Bina, ema!

AMANDA. Ah laps... ah laps! (Langeb toolile.)

EHA. Mis on juhtunud?

AMANDA. Küllastasin arsti. Tahtsin ometi teada, mis saab lõppeks meie vaesest isast...

EHA. Haav on ju paranenud. Isa ei kanna isegi sidet peas.

AMANDA. Luustik on liitunud... nahk sellel... juukseid enam ei tule. Välispidistus nagu oleks korras. (Õudusega.) Aga seest... aga seest!

EHA. Oled sa sinna sisse vaadanud?

AMANDA. Ah, laps, see paistab ometi välja! (Võtab kübara peast ja ulatab EHAle.) Riputa kotta!

EHA (võtab kübara). Mis ütles arst?

AMANDA. Hirmsaid asju... mul jooksid judinad üle selja!

EHA. Vaene ema! Ja sa said kõigest ilusasti aru, mis arst sulle seletas?

AMANDA. Kõige hirmsam on, et ma... et ma ei saa aru!

EHA. Näed nüüd ise!

AMANDA. Jumaluke, kui minuga kõneldakse nii... nii teaduslikult!

EHA. Siis pean küll mina arstiga kõnelema.

AMANDA. Ei, ei... ma kõlistasin Soogenbitsile. Ta on põhjalikult kursis ja lubas viibimata tulla. Soogenbits oskab asju selgitada lihtsale südamele.

EHA. Siis ootame Soogenbitsi. Ja seni, ema... sa ära arva, et kõik asjad, millest sa aru ei saa, on hirmsad.

AMANDA. See metsik põrutus pähe!

EHA. Isa on hoobist tõesti muutunud. Tal on nüüd õnnelikku inimese nägu.

AMANDA (käsi südamele). Ta teeb mu hai-geks oma õnneliku näoga! — Kuhu pidid minema, Eha?

EHA. Mul on kohtumine Lembituga.

AMANDA. I-ikka selle Lembituga!
 EHA. Truudus, ema! Või meeldib, kui igapäev uue poisiga kohtuksin?
 AMANDA (tõrjudes). Mine, mine!
 EHA. Nägemiseni! (Jookseb heleda naeruga paremale.)
 AMANDA (tõustes). Poleks võinud enesel uneski näha see-eesugust tütar! Ja mis saab maailmast, kui kord Ehal on tütar, keda tema pole unes näinud...

AMANDA on minekul siseruumesse. Siis avaneb kabineti uks ja sisse astub NOORKIKAS, suur sametkaantega perekonnaalbum kaenlas. Teeb silmanähtavalt «ümbersündinu» mulje. Tal on «seletatud» nägu, mis hõõgub sisemisest rahulolust. Liigub aeglaselt, kõneleb esialgu sõnu otsides, kui kuulatades mingit sisemist häält.

NOORKIKAS. Miks nii murelik nägu, kallid Amalia?
 AMANDA. Mu nimi on loodetavasti Amanda!
 NOORKIKAS. Loodetavasti Amanda? Tuline õigus!
 AMANDA (sondeerides). Tunnen end hästi, Rasmus?
 NOORKIKAS. Suurepäraselt! Ihus on selline... selline jumalik... surin!
 AMANDA (õudusega). Surin!? (Ettevaatlikult.) Ja pea... aga pea?
 NOORKIKAS. Pea? No pea, tead... oo, pea tead... on ka... üsna... üsna kerge! (Istub sohvale.)
 AMANDA (paha aimusega). Kerge!?
 NOORKIKAS. On siis parem, kui ta oleks raske? Tühi pea ja teatav raskus istmes... sa ei või arvata, kui peen tunne mul on!
 AMANDA (teist ainet otsides). Album... tuletad meelde vanu armsaid nägusid?
 NOORKIKAS. Minu mälu, tead... on üldse pisut... pisut...
 AMANDA (rõõmuga). Jaa, Rasmus... et sa seda ise märkad!
 NOORKIKAS. Miks ei märka... pean end suurima pinevusega silmas. Kuulatan oma sise... sisemist muu... muusikat. Oi jumal, mis meis kõik mängib! (Tardub enese nägemusse.)
 AMANDA (teda õlast puudutades). Mis sul on, Rasmus?
 NOORKIKAS. Jaa, jaa! Niisugune laiskus ehk harmoonia

on organismis. Mitte, et midagi ei mäletaks... seda mitte! Aga vaat' — lihtsalt ei viitsi meelde tuletada... kurat kõigega! Maailm on häbematult noor ja värske — ja ise ka! — kui midagi ei mäleta... ja kõike pead otsast... tead, otsast ja oma aruga mõtlema... küll on üllatusi! Ja teinekord... teinekord, vaata, ei mõtle üldse... lasen enesel lihtsalt olla! Lasen enesel mõelda ja kanda... elust... verest, mis tuikab mõntes... ergukoest siin naha all. Misuke puhkus... ikka sügavamale, sügavamale laskuda oma olemusse... põhjani!

AMANDA. Usun, need mõtted pole su tervisele kasulikud, ja mehele sinu aastates...
 NOORKIKAS. Võid mulle öelda... kui vana ma õieti olen?
 AMANDA. Nelikümmend üheksa.
 NOORKIKAS. Nelikümmend üheksa — ei või olla! Heldeke, ma ju alles hakkam elama!
 AMANDA. Mehele sinu aastates... su seltskondliku asendi juures... pole kindlasti sünnis end jumal-teab millest kanda lasta!
 NOORKIKAS (albumit avades). Praktilises mõttes katsusin raasuke orienteeruda... et kes pagan siin kõik on... need niinimetatud omaksed, sugulased, sõbrad ning muu selline lähem krempel? Perekonnaalbum ses suhtes pakub suurepärase käsiraamatu. Enamikus, pane tähele, üsna igavad ja labased näod! Ja poseerivad koledasti! Näiteks, see härra siin! Vist keegi erusse läinud kapral tsiviilis?
 AMANDA (üliraskestuses). Jumal, jumal!
 NOORKIKAS. Mitte? No miks ta siis nii häbemata võidukalt oma lõuga tõstab? Sellisele tüübile ei teeks küll mingisugust raskust... oma ligimest kaelast käänata!
 AMANDA. See tüüp, Rasmus... oh sa taevane arm... sa ei tunne iseennast!
 NOORKIKAS (kohkudes). Mina? Mina peaksin sarnlema... sellega!
 AMANDA. Kui sa veel olid täiesti terve...
 NOORKIKAS. Täiesti terve... siis muidugi! Siis on kõik võimalik! Õieti ei viitsi end sisulikult mäletada... täies tervises. Aga see pilt siin... ütleb kõik! Ja ma võin iga päev näha, kuid inimesed on... seesuguses olekus! Olen oma kabineti aknal istunud ja alla täna-

vale vahtinud, kuidas see inimkond seal liikleb! Kui igamees jookseb oma punkti järele. Ja selle saavutanud, algab otsast see toiming! Eriti kentsakas on keegi vana-härra portfelliga. Ikka pea kaugel ees ja jalad kolm sammu järel... kuuesilulud tiiblevad taga... nii ta jookseb siit kümme korda päevas mööda... täies tervises!

AMANDA. Sa ei peaks mitte ärrituma, Rasmus!

NOORKIKAS. Ärrituma... ma naeran narruse üle! — Tead, Amalia... loodetavasti Amanda! Ses albumis leidub ka meeldiv üllatus. Noor ja kolearmas tüdruk! Vaata, siin... sesse plikasse olen lihtsalt armunud! Kes ta on... mõni kaugelt sugulane?

AMANDA. Kaugelt sugulane... sa ei tunne oma naist!

NOORKIKAS. Sinä... ära räägi!

AMANDA. Ülesvõte... kui olime alles salaja... salaja kihlatud!

NOORKIKAS. Mina... salaja kihlatud... see on uudis! Kui põnev ja pinev! Et mul kord ka niisugune tüdruk on olnud! Ja mina, eesel, arvasin, et kogu elu olen elanud vana naisega!

AMANDA. Me ei jää igavesti nooreks, Rasmus... ka sina mitte! Aga oleme seda kord olnud.

NOORKIKAS. Kord olnud... jumala tõsi! Pidi küll ilus aeg olema! Kas olin koledasti õnnelik, mis? Sest kui sa tõesti olid nii kena ja armas plika... arusaadav! Niisuguse tüdruku kosiksin veel tänapäev uuesti ja mitu korda!

AMANDA (tõustes). Taktipuudus su juures, Rasmus, on kohutav!

NOORKIKAS. Takt... kas see on, mis ma ühest raamatust eile lugesin... midagi, mis on... sotsiaalne mõtlemine?

AMANDA. Kas miski on sotsiaalne mõtlemine, seda ei võlma teada. Aga kui ma söögitoa kella kõrval ka oma meest pean regu-leerima... see sööb mu närvid! (Kaob siseruumesse.)

NOORKIKAS (enesega). Hea üksindus on kümme korda parem kui halb kahekesi! (Laskub sohvale pikali, asetab albumi pea alla ja viskab ühe põlve teisele.) Kõik asjad taotlevad püsida oma olemuses, ütles mulle täna Spinoza. Oma olemuses vedelda ja loomuses logelda... see vist ongi taevariik! Mullast tuled ja mulda lähed... milleks siis dunaamika? Inimesel pole kuhugi tõtata...

kõik, mis tuleb... tuleb niikuinii! Ja karta pole ka midagi... maailmast sa välja ei kuku!

Siseruumest ilmub ROOSI kandikuga. Ta kannab uut, «võoruslikku» riietust.

ROOSI (lebavale Noorkikkale sohval). Jumaluke, härra pole veel einestanudki, aga juba laseb leiba luusse!

NOORKIKAS (ajab enese kikki). Eine? Nii vara! Näe, mul pole kellagi taskus!

ROOSI. Andestage, tervelt kümme minutit hiljusin einega!

NOORKIKAS (hooletult). Mis tähendab kümme minutit! Ühe, armas laps... tahtsin öelda... see tähendab... sa oled... sa oled... koleilus tüdruk! Selline rõõm on sind sahal!

ROOSI (lihtsalt). Seda ma usun.

NOORKIKAS. Vahest olen sulle nii... varemgi öelnud?

ROOSI. Sõnadega mitte. Aga silmiga küll!

NOORKIKAS. Sa oled seda märganud?

ROOSI. Meeste pilke pole raske mõista.

NOORKIKAS. Ja sa mäletad, millal see algas... mu juures?

ROOSI. See algas... kui teile haamriga oli pähe löödud. (Kaob kandikuga kabinetist.)

NOORKIKAS (pealage silitades). Haamriga, hm! — Uskusin viie minuti eest, et ülim õnn on oleskella oma olemuses. Aga nähtavasti inimene ei sisalda eneses kõike, mida vajab. Sest miks satun rahutusse, kui tüdruk must möödub?

ROOSI väljub kabinetist ja möödub sohval istuvast NOORKIKKAST.

NOORKIKAS. Pst... kuule sina!

ROOSI (peatub). Jaa?

NOORKIKAS. Tead, Roos... sul on suure... su-uure-pärane kõnnak!

ROOSI (lõbusalt). Omaenese jalgega kõndida pole kunst!

NOORKIKAS. Kõnnid kui printsess, aga kannad — kotirideid!

ROOSI. Tuhkatriinu! Nii soovitas mulle keegi soliidne vanem härra, hoolitsedes mu kõlbla väljanägemise eest.

NOORKIKAS. Su vanem härra on saabas, ütle talle seda!

ROOSI. Mulle öeldi, et teenid auväärses majas... tume-
dad ja rahulikud toonid...

NOORKIKAS. Mine oma auväärsete majadega... kas me
inimesed pole! Niipalju kui mina end tunnen, olen
ikka elurõõmus mees olnud ja värve armastanud!

ROOSI. Ses roguskis suvise leiliga tõesti on ebamugav olla!

NOORKIKAS. Loomulikult. (Haarab põuest.) Palju võiks
maksta viisakas riie?

ROOSI (tõrjudes). Seda mitte! Mul on kohane kleit...
kui ainult kanda lubatakse!

NOORKIKAS. Ma otse käsin! (Lähenedes.) Kujutlen sind
väga elavalt... heledas suvikleidis... lahtise kaela ja
paljaste käsivartega. (Üsna lähikesi.) Tundub, nagu oleks
sin sind kunagi nõnda näinud?

ROOSI. Oo jaa!

NOORKIKAS (Roosi käsi haarates). Võib-olla unes...
Võib-olla unistuses... Võib-olla ühes eelmises maa-
ilmas ja eelmises olemises. (Verest kistud ja mitte
«mäletades», et see võiks olla «kuri», ta haarab äkki
Roosi kaenlasse ja suudleb innuga.) Oo, see oli tore!

Siseruumest on ilmunud AMANDA ja stseeni nähes on
saanud peaaegu rabanduse.

AMANDA. Rasss-muss! See häbe-mata tüdruk!

ROOSI. Ah!! (Kätega põski kattes.) Mis nüüd... mis must
nüüd saab?

NOORKIKAS (süütu kodususega). Sina, Amanda? Mis on?
Sa teed nii kentsaka näo? Sa värised... pole sa terve?
Ära ehmu... juhtus väike... väike äpardus. Näe, püü-
sin Roosile anda... noh ütleme... mõningaid näpunäi-
teid... teatavas mõttes. Sattusime seejuures lähemale
kui... Ja enne kui märkasid, olin teda juba — mis sa
ütled? Suudelnud!

AMANDA (üliinimesliku enesetaltsutusega). Sa pole terve,
Rasmus! Sa ei tohi end koormata...

NOORKIKAS. Koormata... niipalju sa neist asjust tead!
(Õiglase ekstaasis.) Jumal, kui õndsas-lik võib olla sel-
line suudlus! Vaata, kõigun jalul kui joobnu! Pidin küll
hirmsasti ära nälginud olema, mis?

AMANDA (teda kindla õrnusega kabinetti juhtides). Mine
nüüd... minel! Su kotlet jahtub hoopis!

NOORKIKAS (tõrkudes). Kotlet... kah mure!

Haarikka kabinetti tõuganud, AMANDA suleb ukse,
pöördub ja võtab karistusjumala seisundi.

AMANDA. Seletust!

ROOSI. Uakuge, proua, vannun teile!

AMANDA (käega uksele). Mine! Et tunni jooksul mu maja
süst oleks puhas!

ROOSI. Olen süütu!

AMANDA. Süütu või mitte süütu... nüüd lähed!

ROOSI (nutumaiguga). Kust leian uue teenistuse? Peab
mu haige ema nälgima? Peab mu väike vend...

AMANDA. Siin majas pole koht kõlvatusteks!

ROOSI. Pole koht? (End sirgu ajades.) Ah nii — pole koht?
Aga lubage... aga miks siin majas tehakse kõlva-
tusi, kui pole koht?

AMANDA. Kes... kes teeb... sina, patuallikas!

ROOSI. Kes... olge head! Kaitsetule tütarlapsele tungi-
takse kallale... nägite oma silmaga! Ja kui oled paljaks
rõõvitud, visatakse tänavale.

AMANDA. Paljaks rõõvitud? Välja! Välja mu majast!

ROOSI. Välja? (Istub sohvale, rahuliku kindlusega.) Ku-
hugi ma ei lähe!

AMANDA (ettenägematust kändest hoopis juhm). Mis?
Sina ei lähe?

ROOSI. Mulle meeldib siin majas teenida.

AMANDA. Sulle meeldib... tõesti!?

ROOSI. Majaprouad lähvad sest laia, et tüdrukud neid
kardavad. Aga kui nad ei karda... mis siis?

AMANDA. Sulle öeldakse üles ja sina ei lähe?

ROOSI. Üles võite öelda... minekuks on seaduslik aeg.

AMANDA. Kuupalga saad kohe kätte. Kolme kuu palga
viskan sulle näkku — ainult kao mu silmist!

ROOSI. Ei vaja te armuande! Kui kolme kuu palk, siis on
mul õigus kolm kuud teenida.

AMANDA. Ma... ma viskan su trepist alla!

ROOSI. Kui jõudu jätkub!

AMANDA. Kutsun härra!

ROOSI. Härraga juba tullakse toime!

AMANDA. Toon politsei!

ROOSI. Ihkate skandaali? (Hüppab sohvalt ja tõttab tele-
fonile.) Lubage 2-35...

AMANDA. Mis sul mõttes on, meeletu!?

ROOSI. Telefoonin «Isamaa Häälele». Vägistamiskatse «Kodumaa Meele» toimetuses!

AMANDA. Oled sa hull! (Kisub toru käest.) Oh sa taevane arm, mis inimene sa oled!?

ROOSI. Olen niisugune, nagu mind parajasti tehakse!

AMANDA. See... see on ju... jultumuse tipp! (Täiesti murtud.) Roos, armas laps, võta ometi natuke... mõistust pähe!

ROOSI. Villand on mul sest mõistusest! Kui mõistlik oled ja kõiki käitled sõpruse ja viisakusega, siis suudeldakas sind ja visatakse tänavale. Küllalt! Nüüd tahan enesest seista! Olgem kord ka metsikud, küll siis härrastel tuleb teine respekt! (Keerab kannalt ümber ja tuiskab siseruumesse.)

AMANDA (sohvale varisedes). Sa armas jumal! Sa suur jumal! Et niisugune asi üldse on võimalik!

Paremalt ilmub SOOGENBITS, tavaline mapp kaenlas.

SOOGENBITS. Siin ma olen!

AMANDA. Viimaks, Soogenbits... ootasid teid kui oma hingeõnnistust!

SOOGENBITS (asetab mapi lauale ja istub Amanda kõrval sohvale). Kallis proua, te ärritate asjata. Pole direktelt midagi katastroofilist. Üsna tilluke ettenägematus! Haav lasti kinni kasvada, ent jäeti kõrvaldamata väike sisemine rike, mis esialgu ei paistnud silma.

AMANDA. Rasmus on lihtsalt hull ja teeb ka teised siin majas hulluks!

SOOGENBITS. Hull... see on liig suur mõiste nii kitsa erinähu puhul. Mälu nõrgestus — see on esialgu kogu õnnetus.

AMANDA. Te pole selle inimese õiget nägu veel näinud... kannatage!

SOOGENBITS. Rasmus on teatava piirini unustanud oma mineviku. Maailm on talle uus, kõike peab ta aabitsast algama. Rasmus, piltlikult öeldud, on nagu Aadam enne patusse langemist... ei mingit aimu heast ja kurjast... käib kõrgemate seaduste järele! Inimene paradiisis, kui ta alles viigileheta ümber jooksis, polnud sugugi hull, vaid ainult õnnis!

AMANDA. Kena pilt... oma meest viigileheta jooksmas näha!?

SOOGENBITS. Mälurikke puhul säilitab inimene ometi, mis temas, nii-öelda, lihaks on saanud. Kuid langeb ära kõik laenatud vara, kõik võõras sulestik, millega meid välispidi ehib kultuur ja kasvatus. Kaotanud mälu, Rasmus järgib praegu sellele suurele ja ürgsele arule, mis meil on veres. Mees mõtleb nüüd, nii-öelda, kogu kehaga!

AMANDA. On teada, mis siis juhtub, kui mehed hakkavad mõtlema kehaga! (Õudusega.) Soogenbits! Rasmus... me suur ja auväärne Rasmus... ta teeb... ah, sõnad ei tule üle huultel! Ta teeb... ta teeb silmi... ta teeb silmi oma... oma toatüdrukule! Ta tunneb mingit põrgu-likku rõõmu seda tüdrukut nähes! (Kohutavat saladust paljastades.) Nägin oma silmaga, kui ta Roosit suudles! Ja kuidas ta teda suudles! Ta tegi seda sisemise häbitundeta, mis pani tar-rduma! Ja pärast... pärast langemist... kas ta oli kurb? Kas ta ahastas? Kas ta tundis piina? Mitte kübetki... mitte sinnapoolegi! Ta otseselt hõiskas rõõmu pärast, et niisugust asja, nagu patt, saab teha! Misss te nüüd ütlete!?

SOOGENBITS (alistuvalt). Näib kord looduse plaanis olevat, et mehe meel eriti hell on ilule. Ja Rasmus on — andke andeks — praegu liiga loll, et seda oma naise eest varjata.

AMANDA (sõjakalt). Ah siis looduse plaanis on, et perekonnaisad sõbrustaksid toaneitsidega?

SOOGENBITS. Looduse ees ükski naine pole... toaneitsi.

AMANDA. Taevane arm, mis korda te soovitate!?

SOOGENBITS. Soovitan direktelt niisugust korda, kus noored ja ilusad tüdrukud pandaks majaprouadeks ja eakad naised toaneitsideks. Kui vooruslik oleks siis maailm!

AMANDA. Ärge naljatage kurbade asjadega! Mis pean ma tegema?

SOOGENBITS. Kõige ausam on — võistlejast üle pakkuda.

AMANDA. Milles?

SOOGENBITS. Naiselikus võlus ja hurmuses.

AMANDA. Minge... minu eas!

SOOGENBITS. Siis pole teist teed kui... armas moraal avita!

AMANDA. Jumalale tänu, Soogenbits, on veel moraal olemas!

SOOGENBITS. Moraalil on suur sotsiaalne ülesanne —

kaitsta nõrgemat. Kui meil elus halvasti läheb, tohime olla kõlbalt põrutatud. — Vaene Rasmus... oma suudluse pärast... sai küll hirmsa peapesu?

AMANDA. Oo, Roosile näitasin viibimata ust! Ja teate, mis sündis...? Tüdruk ei lähe! Mis te ütlete, see tüdruk ei lähe!

SOOGENBITS. Ei lase end välja visata?

AMANDA. Suudelda laseb, aga välja visata ei lase! Sa taevane arm, ta hakkas mulle isegi mo-oraali lugema!

SOOGENBITS. Viimses hädas tulevad haruldased mõtted. Teate, armas proua, olete vale otsast alanud. Tuuseldate ohvrit, aga roimari jätate auga istuma! Mitte Roos, vaid Rasmus on mees, kel aeg on majast lahkuda!

AMANDA. Rasmus... lahkuma? (Tõuseb.)

SOOGENBITS (tõustes). Täna kihutate Roos, aga homme on tal Desy!

AMANDA. Aga mis me teeme?

SOOGENBITS. Opereerime. Teeme talle löikuse. Haav tuleb uuesti avada, ütlevad arstid.

AMANDA. Löikus? Ta ei jookse siis enam tüdrukute järele?

SOOGENBITS. Kindlasti mitte. Ta surub alla kõik soovid, mis teda võiksid teha õnnelikuks.

AMANDA. Kui tore!

SOOGENBITS. Tagasi saanud oma mineviku ja mälu, Rasmuses tärkavad taas kõik eelarvamused ja ebausud, mis ühiskond talle maast madalast on sisse immutanud. Ta hakkab enesele uuesti tunduma auväärse perekonnaisana ning jumaldatud rahvajuhina, kes tühipalja tüdruku pärast ei pane kaalule oma karjääri.

AMANDA. See on tõesti lohutav kuulda! Te ei usu, kui vääsinud olen neist hingelisist põrutustest!

SOOGENBITS (teda toetades ja juhtides). Vajate puhkust! Ja seni ma kõnelen Rasmusega. Näib, kuis see mees suhtub, kui hakkame tast tagasi tegema korralikku ristiinimest!

AMANDA. Mida paremat ta tohib enesele soovida?

AMANDA kaob siseruumesse. Soogenbits pöördub tagasi, sammub kabineti uksele, kuulatab ja koputab. Samal hetkel on paremalt lävele ilmunud SUURKUKK, kübar peas.

SUURKUKK. Kas siin keegi on... aa, Soogenbits, tere!

SOOGENBITS (vastu tõtates). Terve tulemast, härra suurtoimetaja! Te kübar?

SUURKUKK (pead paljastades). Jätan enesele, tänan!

SOOGENBITS. Nii haruldane külaline! Palun — istuge!

SUURKUKK. Külaline — lori! (Istub laua äärde toolile.)

SOOGENBITS. Tuttav asi, et mõrtsukat kisub kuriteo kohale!

SUURKUKK. Mõrtsukat? Kui suur sõna nii tühise sündmuse puhul!

SOOGENBITS. (haavunud, et ta roima nii kergelt käideldakse). Inimesetapp on sinu meelest tühine sündmus?!

SUURKUKK. Heldeke, kui ohver elab ning on märksa pisikem oma hingevõtjast!

SOOGENBITS. (segaste tunnetega). Elab... Märksa pisikem... Mis sa tahad... et ma teise mehe pealuu paksust enesele teeksin vooruse! Mis? Minu portree seinal? Mõrtsuka pilt tapetu majas!?

SUURKUKK. Pealegi, kui tapetu selle omaenese käega riputas!

SOOGENBITS. Siis on maailm ja moraal pahupidi pöördunud!

SUURKUKK. Igall juhul viibite teile sõbralikus majas.

Kabineti uks avaneb, lävele ilmub NOORKIKKA priske ja elurõõmus kuju, silmanähtavaks tehes vastuoksuse enesest rõõmu tundva «ohvri» ja sünge ning mõru «mõrtsuka» vahel.

NOORKIKAS. Kuuldus, nagu oleks keegi uksele koputanud? Sina, Soogenbits? Ütle, vanapoiss, miks ei ilmu mu juhtkiri «Kodumaa Meeles»? No sellele lehele on viimne aeg anda teine tuum! (Toolilt ülestõusnud Suurkukke silmates.) Külaline? Soogenbits, kes on see auväärse olekuga ning ahastava näoga vanahärra?

SOOGENBITS. Härra suurtoimetaja «Isamaa Häälest».

NOORKIKAS. Suurtoimetaja «Isamaa Häälest»? Meel-samini peaksin teda meheks, kes lõi mulle haamriga pähe!

SOOGENBITS. Suurtoimetaja ja mees haamriga on üks isik!

NOORKIKAS. Tore ühtesattumus! Siis sina, Jeremias —?

SUURKUKK. Kuhu pean peitma oma silmad häbist!

NOORKIKAS (saladuslikult). Vaata mulle julgesti otsa: oleme kaks rahvajuhti!

SUURKUKK (*hoobeldes*). Kujutle mind korra mu süda metunnistuse ees!

NOORKIKAS. Pole kõne väärt!

SUURKUKK (*haavunud*). Pole kõne väärt, soo? Talunud torme... valitsenud seisukordi ajaloo suuril pööranguil... Ja siis pilguks tasakaalu kaotada vaimse kollanokluse mürgise pistekese ees!?

NOORKIKAS. Närvid... kel on nad korras?

SUURKUKK (*oma häbiteo kohutavust imetledes*). Akadeemiline auvilistlane! Ja lööb oma vastasele haamriga pähe... haamriga!

NOORKIKAS. Peaasi, et sa löid. Kas haamriga või mitte haamriga... Aga istume, armas kolleeg!

SUURKUKK ja NOORKIKAS istuvad sohvale. SOOGENBITS võtab aset laua äärde toolile.

SUURKUKK (*oma muretsusi heietades*). Maailm on praegu selline, et aus inimene jääb kergesti alla. Kui vahel alla jään, võisin öelda, et olen... moraalselt võitnud. Aga nüüd? Mis ütlen ma nüüd?

NOORKIKAS (*murelt*). Peab alati midagi ütlema? Valikime ja naudime, et oleme olemas.

SUURKUKK. Ma... ma ei saa! Vaata, Rasmus, ma ei saa elada, kui sa oled kõlbeliselt peal! — Aga ütle parem, kuidas sa ennast tunned?

NOORKIKAS. Hoobi tagajärjel sattusin haruldasse seisundisse. Ärkasin meelemärkusele maailmas, millest polnud kujutlust, vahest pisut tumedaid aimusi. Ja enesest ei mäletanud palju rohkem.

SUURKUKK (*naerdes*). Sa ei teadnud, kes sa oled?

NOORKIKAS. Jaa, olin tõsiselt huvitatud, mis mees ma võiksin küll olla? Ja mis selgus... riigimees... rahva juht... parteiliider... peatoimetaja! Ei leidnud enese organismis mingit seletust, miks olin end vajanud nii kuulsaks ja tähtsaks meheks! Hakkasin end sisustama oma juhtkirjade järele ajalehes... misuke pahn! Ei mingit tuuma... peale alasti vaenu ja sapi kellegi Jeremias Suurkuke vastu, kes samuti oli rahva juht, parteiliider ja peatoimetaja ning omakord turtsus minu peale. Ja selle Suurkuke juhtkirjad polnud sendi võrra targemad minu omist!

SUURKUKK. Seda paremust selgitab kord ajalugu!

NOORKIKAS. Isamaa Hääl — Kodumaa Meel... Suurkukk — Noorkikas... mis vahe siin on? Kaks head isamaalast — no miks me pureleme?

SOOGENBITS. Oleks üks isamaa ja üks patrioot... Aga üks isamaa ja kaks patriooti... kaks peavad ta pärast arvestiselt kisklema!

SUURKUKK. Tahame sedasama, aga mõtestame teisiti!

NOORKIKAS. Vehid kätega! Ja isamaa kohal on sul rohkem sülg suus kui mul... see on kogu lahkeli! — Soogenbits, kas meil Jeremiasest oli võts kujutlus, kui temast nii mustalt kirjutasime?..

SOOGENBITS. Võts kujutlus, ei! Teadsime päris kindlasti, et Suurkukk on me puhtamaid mehi. Aga me seisus ja kutse ei lubanud teda käsitleda nii... nii abapraktilisest küljest.

NOORKIKAS. Ja me lugejad ei pahandunud, kui maa puhastat meest sõimati «müüdavaks kalkuniks».

SOOGENBITS. Oleme demokraadid ja rahuldame oma uhetaosuse tarbeid. Kui kelmile ütleme, sa oled kelm... kas seda loeb? Aga kui lausume seda rahvuskangelasest... maa esimesest mehest, siis iga loomulik inimene loeb seda sisemise rahuldustundega.

NOORKIKAS. Teotasime, mustasime — ja meil oli edu. Aga miks siis Jeremias erakond kokku kuivab? «Isamaa Hääl» tõrvab ju märksa kõrgema paatosega!

SOOGENBITS. Oma ammutamata sisenõristuste tõttu Jeremias kasvas kord me poliitilise kõrgromantismi suurkujuks. Temas imetleti meest, kes isamaast võis igal juhul vahutavate suunurkadega kõnelda. Ajad on muutunud.

SUURKUKK. Ajad muutuvad, ei muutu mehed!

SOOGENBITS. Kui mehed ei muutu, muutub meeste edu. Ka poliitilisse ellu tungis uus asjus. Öeldi sedasama, ainult märksa kuivemalt. Nii tabas Rasmus uue põlvkonna maitset elulisi küsimusi lahendada sisemise niiskusega.

NOORKIKAS (*südamliku imestusega*). Jumal, kui õpetlik on seda kuulda! Ja et me oma rahvale, Jeremias, oleme seda ajalugu kokku soperdanud!

SUURKUKK (*tõustes*). Olid ajad, kus tõesti ajalugu tehti, jaa! — Muuseas... millal annad mu roimale kohtuliku käigu?

NOORKIKAS. Mine, narr, oma kohtuga!

SUURKUKK. Su sünnipärase loomunärususe juures sul lihtsalt pole teist valikut.

NOORKIKAS. Maailmas sünnib mõnda... täna mulle, homme sulle...

SUURKUKK. Edvistad suuremeelsusega? Mõistan! Professist loobudes võib sul ainult midagi veel saatanlikumat meeles mõlkuda!

NOORKIKAS. Suur jumal, olin ma tõesti nii jöle!?

SUURKUKK. Kümme korda jõledam! Aga mina sind ei kard. Ka sinu võim laguneb kord. Kes kelkis siin hiljuti... Tööstuspank on peos? Ja kellele lubatakse krediiti Tööstuspangast? Jeremias Suurkukele!

NOORKIKAS. Soogenbits, kas meil Tööstuspanga kaudu tõesti oli võimalust... Jeremiast pitsitada?

SOOGENBITS. Oli võimalus teha täielik kravatt!

NOORKIKAS. Ja me ei teinud kravatti? Olime tõesti kord inimlikud... täie mõistusega?

SOOGENBITS. Täie aruga pole me kunagi inimlikud olnud.

NOORKIKAS (kätt otsale pannes). Mälu... unustasime ligemesele kurja teha!

SOOGENBITS. Teie õnneks, härra Suurkukk!

SUURKUKK. Palju tänu... ma ei ela oma vastaste rumalusest! Mu visiit on lõppenud. Mu tegelikuks minek su vastu, Rasmus, pole vabandatav mingil juhtumil. Ent ära hõiska... küll ma enese jälle sisemiselt sirgu ajan! Igatahes rõõmustun, et ellu jäid ja et mul juhus on sind veel põrmu tallata hoopis moraalsemate vahenditega. Täna sõbralikkude sõnade eest, ehkki neid ei tule otseselt mõista.

NOORKIKAS. Puhtast südamest, Jeremias, kui sa viimset tõtt tahad teada...

SUURKUKK. Soo... lasse kuulda!

NOORKIKAS. Kui viimset tõtt tahad teada, siis pean... sulle isegi tänulik olema, et sa mind... et sa mulle...

SUURKUKK. Oled tänulik, et ma sulle pähe löin?!

NOORKIKAS. Nimelt pähe! (Saladuslikult.) Olen sest paremaks ja õnnelikumaks inimeseks saanud!

SUURKUKK (suuril silmil kord ühe, kord teise mehe otsa vaadates). Nõnda? Sa leiad seda? Siis on hea! Mul on aul (Asetab kübara pähe, tehes kindlat minekut.)

SOOGENBITS (teda läveni saates). Te üldine mulje me armsast sõbrast?

SUURKUKK. Üldine mulje? Mees on praegu... ümmargune null! (Kaob paremalt.)

NOORKIKAS on sohvale heitnud, kõigutab ühte jalga teisel.

SOOGENBITS (jääb harkisjalu sohva ette peatuma). Ümmargune null!

NOORKIKAS. Sosistasite muidugi, et olen... arust ära?

SOOGENBITS (südametäiega). Kui sa otse põled, et oma väikest arutust suurelt demonstreerida! Sa pole sugugi nii rumal, kui enese teed!

NOORKIKAS. Võidakse rumal olla ka veendumusest. Olen ideeline lollpea... põhimõttelikult. Ah, Soogenbits, kui jumalik tundmus on olla vaimust vaene! Ei mingit muret! On tuul idast, kaldud läände. Puhub põhjast, vajud lõunasse. Pole minu mure... jumala tahtmine sündigu.

SOOGENBITS (käed puusas). No silmitsegem siis põhjalikult seda põrunud aru õnnistust!

NOORKIKAS (seltsimehelikult). Lase ka küljeli... küll on mõnus olla!

SOOGENBITS (tõsiselt). Kõule, Rasmus, sa pole ometi teadmata oma tõsisest seisundist?

NOORKIKAS. Oo, tean enesest märksa rohkem kui mu arstid.

SOOGENBITS. Operatsioon on paratamatu. Me kõik näeksite sind taas korras mehena.

NOORKIKAS. Maailm on täis korralikke inimesi... kas teil sest ei jätku?

SOOGENBITS. Tule ometi mõistusele, mees!

NOORKIKAS. Täna, ma mõtlen nüüd sügavamate organitega. Tõepoolest, miks ei lasta inimesel elada, et ta oleks õnnelik? Miks pean ma ikka nõnda elama, et mul on paha olla? Ma ei taha vastikuid asju teha rõõmsa näoga!

SOOGENBITS. Tead, Rasmus, nüüd katkeb ka minu kannatus! Su mäluhäirega peame esialgu leppima. Aga et aul loomulikku elusundi ei jätku terveks saada tahata... seda ma lihtsalt ei usu. Sellist nõdrameelsust ära tule mulle teesklima!

NOORKIKAS (salakavala süütusega). Terveks saada... mis tähendab... terveks saada? (Ajab enese istukile.)

SOOGENBITS. Tähendab, et oleksid jälle me vana tubli hea Rasmus!

NOORKIKAS. Vana tubli hea Rasmus? (Tõuseb.) Kas seesama, nagu teda siin viie minuti eest selgitasime? Ei ma oma kõnedes jälle mustaksin ausaid inimesi? Et oma haisevaid juhtkirju jätkaksin ajalehes? Et tõukaksin küünarnukega sõpru ja väänaksin kaelu vastaseil? Vana tubli hea Rasmus... et ma enese kunagi laseksin kõlts selle... kutselise kõrilõikaja külge!?

SOOGENBITS (üliras hämmastuses). Sa... sa lähed direktselt geniaalseks!

NOORKIKAS. See mees, kes ma olin... see olgu maetud — rahu ta põrmule!

SOOGENBITS (pääsu otsides ummikust). Mis teha? Politika on kord paratamatu must töö määrdivas olukorras. Kes seda siiski teeb, on rahvuskangelane. Sa, Rasmus, ära arva, et sa halvem olid, kui seda on keskmine patrioot oma isamaad teenides.

NOORKIKAS. Sa ei salga, et olin kõrilõikaja?

SOOGENBITS. Kui just peale käid... olid! Ja mis siis?

NOORKIKAS. Ja soovivad mulle uuesti... seks saada?

SOOGENBITS. Kulla mees, sul pole valikut! Sa oled kõrilõikaja, või sa ei ole midagi!

NOORKIKAS. Milleks see, kes on, peab olema veel midagi?

SOOGENBITS (paneab kaks kätt risti). Ja see on küsimus!?

NOORKIKAS. Miks sa ei vasta, kui nii selgesti tead?

SOOGENBITS (mapist ulatades). Ole lahke!

NOORKIKAS (võttes). Mis see on?

SOOGENBITS. Mu vastus... su kuulsale küsimusele?

NOORKIKAS (avab paberid). Juhtkiri, mis «Kodumaa Meelele» pidi avastama uue suuna?

SOOGENBITS. Juhatas tänab suuna eest ja palub selliste lapsikustega mitte enam tülitada!

NOORKIKAS. Mitte? (Tõuseb.) Siis läheb see asi paberikorvi. (Rebestab käsikirja.) Ja seega lõpp.

SOOGENBITS. Paberikorvi... sinna sa lähed. Kes ühiskonnale pole kasutatav, heidetakse seeki. Mis sa nüüd oled... ümmargune null!

NOORKIKAS. Ümmargune null? (Laskub sohvale.) Ümmargune null. (Heidab pikali ja viskab ühe põlve tei-

sele.) Ümmargune null. On see nii... nii hirmus, kui null... kui null... on ümmargune?

SOOGENBITS. Idioot!

NOORKIKAS (jalga kõigutades). Milleks kultuur, kui mul on niigi hea olla!

SOOGENBITS. Kultuur võib puudulik olla oma ajalikus ametuses. Ent see pole veel põhjuseks idealiseerida inimkonda puhta loomaaiana!

NOORKIKAS. Mõtlen mingile... hingelikumale. Kui toan siia Roosi praegu mu kõrval lebaks... küll see oleks maailma-ajalooline sündmus!

SOOGENBITS. Loomusundidel on lühike mälu. Instinkt teab kuradi hästi, mis hetkel maitseb. Aga mis homsest päevast saab... pole tema mure!

NOORKIKAS. Mis selles nii kurja on, kui siin sohval pisut unistan?

SOOGENBITS. See on erakonna sohva, millel mõnused. Kui su juhtkiri lehte ei sobi, istub siin homme uus toimetaja.

NOORKIKAS. Uus toimetaja?

SOOGENBITS (põlgusega). Eitab, kultuuri, aga ise aeleb ta otsas!

NOORKIKAS (istukile kerkides). Uus toimetaja... Kuule, Soogenbits, kas ma sugugi pole jõukas mees?

SOOGENBITS. Olid saamas maa kuulsaimaks ja rikkaimaks meheks. Aga kui erakond su seeki laseb, oled pankrot.

NOORKIKAS. Pankrot? Küll vist ilmatu suur kergendus, kord tõesti... kõigest vaba olla! Ja ainult vaimsetele huvidele elada!

SOOGENBITS. Töotab sulle küll väga lõbusaks minna. — see vaimne elu!

NOORKIKAS. Mitte lõbus? (Tõuseb.) Ükskõik. On õilis kuulutada südame häält. Ja risti kanda oma veendumuste pärast! Tervis! (Viipab käega ja kaob oma kabinetist.)

SOOGENBITS (talle järele vaadates). Hullusärgita seda meest lõikusele ei viida!

Siseruumest on tulnud AMANDA.

AMANDA (rabatud). Hullusärgita!? Mida see tähendab?

SOOGENBITS. Ta pole nõus!

AMANDA. Rasmus pole nõus... oma mälu tagasi saama!
SOOGENBITS. Täna jumalat, et on lahti saanud kupatusest!

AMANDA. Siis on ta hoopis nõder!

SOOGENBITS. Seotakse käed seljale ja viiakse võimuga Isamaa, erakond, perekond — kõik vajavad, et inimesel oleks aru peas.

AMANDA. Viiakse võimuga? Ei, ei... seda ei suudaks ma näha!

SOOGENBITS. Siis trumpame ta üle. Meelitame sõdaga... nagu hiirele pannakse pekitükk lõksu.

AMANDA. Jaa... aga kust võtame talle selle... pekitüki?

Siseruuntest on ilmunud ROOSI, uues riietuses.

SOOGENBITS (rabatud tüdruku võlust ja oma ideest).
Roosi?

AMANDA. Haa — sa oled enese ehtinud!

SOOGENBITS. Pekitükk!

AMANDA. Tuled päris avalikult mu meest võrgutamale?
ROOSI (teeseldud alandlikkusega). Vaene plika minu olukorras võib ainult ohver olla.

AMANDA (käsi südamele). See tüdruk teeb mu hai-gela oma häbe-matusega!

SOOGENBITS. Armsad inimesed, nii ei lähe! Usun, meil oli siin arutusel hoopis tõsisem küsimus kui toaneitsi tualett! (Amandale — silmega Roosit osutades.) Pekitükk Rasmusele!

AMANDA. Roosi? Ei, ei... et ma ise oma meest... selle tüdrukuga...

SOOGENBITS. Kui hullusärki eelistate, siis muidugi!

AMANDA. Eelistan, eelistan... kui ma ise teaksin, mida ma eelistan!

SOOGENBITS. Kui ei tea, siis istuge ja mõelge järele. Ma seni kõnelen Roosiga. (Näitab käega Roosile istet.)

AMANDA istub sohvale. ROOSI ja SOOGENBITS võtavad aset laua äärde toolidele.

SOOGENBITS. Selgub, et teile osutatakse majahärra poolt erilist tähelepanu?

ROOSI. Üsna erilist... armuline proua võib seda tõendada!

AMANDA (käsi ringutades). Et ma seda võin!?

SOOGENBITS. See suhtumine tekkis loodetavasti pärast traagilist pörutust?

ROOSI. Mitte sugugi... minust oldi huvitatud esimest pilgust.

AMANDA. See on vale! Mu mees ei võinud teda silma silmasallida... kui tal mõistus peas oli!

ROOSI. Palun... härra Noorkikas on minuga kogu aeg... armiselt tegemist teinud. Alul ta taotles tõsta mu kõlbatusid hurme. Hiljem taandusid temas mõistuspärased sidud, vabastades mehe loomuliku ilutunde...

SOOGENBITS. Suhtumise viis hiljem ometi muutus.

ROOSI. Oma väikeste kogemuste najal võin öelda, et kas mehed meisse moraalselt või esteetiliselt suhtuvad... sügavam põhjus on umbes seesama.

SOOGENBITS. Meeldib teile majahärra seesugune tähelepanu?

ROOSI. Misuke naine on õnnetu, kui teda märgatakse!

AMANDA. Kuulete!

ROOSI. Kui tegu on nii suure ja kuulsa mehega... eks see hakka kõditama vaese tüdruku südame edevust.

AMANDA. Südame edevust!?

ROOSI. Mul on haige ema toita. Ja väike vend. Mis on majateenija elu! Ja kui siis õnn vägisi sülle kipub... kas suudan... kas tohin ta eest põgeneda?

AMANDA (tõustes). Tead väga hästi, et... mu mees... mu mees on... naisemees. Ja kui keegi on naisemees, siis...

ROOSI. Vastutan enese eest. Kas mees vaba on ja midagi tohib, seda peab ta ise teadma. (Tõuseb.)

SOOGENBITS (tõustes). Usute, et härra Noorkikka iseloomule ja seisundile sobib armulugusid...

ROOSI. Arvate, et mulle «lugudest» piisab?

SOOGENBITS. Mitte?

ROOSI. Olen vooruslik tüdruk ja nõuan seaduslikku abielu!

SOOGENBITS. Tõesti?

AMANDA. Sa oled hull! (Nutuselt.) Rasmus ei saa ometi kahe naisega... seaduslikult elada!

ROOSI. Aga milleks lahutusseadus on tehtud, kui teda ei tarvitata?

AMANDA (*karjatades*). Lahutuse —?

ROOSI. Juhtub igapäev, et mees lahutub vanast naisest, kosides uue ja parema.

AMANDA. Uue ja parema? Ja mina? Mina pole inimene!

ROOSI. Olete inimene, kuid mitte ainus.

AMANDA. Südametunnistus... see ei ütle sulle midagi!

ROOSI. Mis teate teie südametunnistusest?

AMANDA. Mina ei tea!

ROOSI. Tulite muretust kodust ja naitusite veelgi soojemasse pessa. Ikka oli kellegi kohuseks teid hellitada ja õnnelikuks teha. Ainult nõudsite teistelt — see oli teie «südametunnistus»! Ainult võtsite vastu, ise midagi andmata — see oli teie «eetika»!

AMANDA. Soo — võrgutanud mult mehe, olen mina see, kel puudub moraalne tunne!?

ROOSI. Moraalsed tunded on teil ainult siis, kui teilt midagi võetakse. Kui elate külluses, siis kärvaku maailm... mis see teisse puutub! Seepärast oleks mõtetu ka teie vastu haledust tunda. — Olen haritud tüdruk... mu vaimsed tarbed ületavad kümnekordselt teie omad. Ka mul on õigus... inimesväärseks eluks!

AMANDA. Õigus jaa — aga ausate vahenditega!

ROOSI. Pole kaasavara ega kuulsat sugukonda. Ent olen noor ja nägus... kes mu saab, ei leia midagi võltsi!

AMANDA (*sohvale vajudes*). Mis minuga sünnib... ei mõista enam kolmegi lugeda!

SOOGENBITS (*võtab Roosil käe*). Armas preili Roosil! Olete sütitav tüdruk. Teeksite õnnelikuks parima mehe. Väärriksite abikaasakohta riigi esimese kodaniku kõrval. Aga unustate... unustate üsna kurva asjaolu... majahärra seisundi. Mees, keda ihaldate, pole hetkel midagi muud kui peast pörutada saanud vanem härra. Ta ei suuda ses seisundis midagi pakkuda, kõige vähem seda, mida talt ootate. Sõprade vahel öeldud... Noorkikka seltskondlik kurss on praegu — ümmargune null!

ROOSI. Seda ma tean. Aga ma tean rohkemgi... et üsna lihtne operatsioon ta võib päästa. Miks viivitatakse lõikusega?

SOOGENBITS. Ta ei lähe lõikusele. Talle koledasti meeldib põrunud olla ja selleks jääda!

AMANDA (*Roosile*). Seal on aru, millega ta susse armust!

ROOSI (*Soogenbitsile*). Olete teda tõsiselt veenda katunud?

SOOGENBITS. Parimate argumentidega. Aga mis aitab argument, kui aparaat ei võta vastu!

ROOSI. Tabar lugu, Aga siiski? Teate, härra Soogenbits... jätke see mees mu hooleks!

SOOGENBITS. Tore! Seda sõna olen teilt ammu oodanud.

AMANDA (*tõustes*). Ei, ei! Selle tüdrukuga ei või meest minutikalki jätta... siis on kõik otsas!

SOOGENBITS. Rasmus pole mees... ta peab selleks alles lohtama. Laseme karu, siis pärast jageläme naha pärast!

AMANDA (*nutuselt*). Mõistan, et see on tarvilik. Aga närvid... närvid ei pea vastu!

SOOGENBITS. Inimese närvid peavad kõik vastu... te pole seda veel tõsiselt proovinud! — Aga nüüd, mu daamid, lähme ning arutagem läbi rünnaku mõned tehnilised küsimused. Armuline proua? Armuline preili! Ühenduses on jõud! (*Kaks naist vangus, kaob siseruumesse.*)

Kabinetist tuleb NOORKIKAS, lahtine raamat käes.

NOORKIKAS (*enesele mõttega lugedes*). «Mõningad tüdud, uudishimud... kogu see ihalduste ja edevuste pere, mis kui mesilaste parv... me südame ümber sumiseb... sisse ja välja lendab... see kõik on pärandus me eelinimeslikust minevikust, välja hautud ürgmetsis ja sois...»

Parevalt tulevad EHA ja LEMBIT.

LEMBIT (*Noorkikast nähes*). Meeldiv kohtus!

EHA. Ära laima! See on praegu ainus isa maailmas, keda võib kannatada.

LEMBIT. Ei usu, enne kui oma silmaga näen.

NOORKIKAS. Sina, Eha? Kes on see kena ning tubli noormees su kaasas?

EHA. Lembit... sa ometi tead?

NOORKIKAS (*kätt otsale pannes*). Lembit? Ometi?

LEMBIT. Vana Suurkuke poeg... tere, härra Noorkikas!

NOORKIKAS. Jeremiase? Aga muidugi — tere tulemast! Su isa on üldse tore mees!

LEMBIT. Tunneme seda toredust!

NOORKIKAS. Istu, Lembit! Ja sina, Eha! Olgem kui

kodu. Armastan noori inimesi. Noorusel on veel looduslähisust eelinimesliku minevikuga... kõigega, mis kord ürgmetsis ja sois haudus. (Viibates.) Palun!
EHA. Siis istu, Lembit, kui sulle öeldakse!

NOORKIKAS istub sohvale, LEMBIT ja EHA võtavad aset laua äärde toolidele.

NOORKIKAS (noori vaadeldes, muhedalt). Mis õnnelikud näod! Meeldite üksteisele vist väga?

LEMBIT. Eha on tõesti armas tüdruk.

EHA. Eesel! Ei mingit armumängu, isa... oleme seltsimehed.

NOORKIKAS. Seltsimehed... mida te siis seltsis teete?

LEMBIT. Liigume. Noorus liigub!

NOORKIKAS. Ahah — noorsoo-liikumine.

EHA. Mitte sugugi ahah... suund on märksa kriminaalsem!

LEMBIT (hoiatavalt). Eha!

EHA. Ah, mis!

NOORKIKAS. Kriminaalsem... see on juba põnev!

EHA (häält madaldades). Kuulume vandeseltsi.

LEMBIT. Eha!?

EHA. Ära sega, kui tütar kõneleb oma õige isaga.

NOORKIKAS. Vandeseltsi... see on jumalik!

LEMBIT (rõõmsalt). Jaa, härra Noorkikas, oleme «Punase Hundi» liikmed.

NOORKIKAS (laia tujuga). Ja mida siis ründate... te punased hundikutsikad?

EHA. Oleme uus põlvkond. Ja lammutame vana maailma.

NOORKIKAS. Niipalju kui mina olen tähele pannud... viimasel ajal... on kogu kultuur... jumal hoidku!

LEMBIT. Kuristik, mis lahutab vana uuest, on võimatuks teinud igasuguse sõpruse vanemate ja laste vahel.

EHA. Alaealisuse ettekäändel meid kasvatatakse eelpõlve veendumustes, kes isegi ei usu oma usku ja ei tee oma tegusid.

LEMBIT (tõustes). Küllalt vanemaist!

EHA (tõustes). Küllalt vanust ja täiskasvanud inimesist!

NOORKIKAS (tõustes). Õige... küllalt rumalast arukusest täies tervises!

LEMBIT. Tahame vabastuda igasugusest minevikust.

Tahame oma elu ausas alastuses alustada kui esimesed inimesed Eedenis. Tahame enesest heita religiooni, morali, filosoofia sabakuue, kasvatuse vesti, eelarvamuste särgi, ideaali lehviva kaelasideme ning moraali aluspüksid!

NOORKIKAS (avalikäsi, pidulikult). Kuulen tulisõnu, viimaseid avastama uut epohhi. Ühiskond, milles elame, on mädane. Kultuur, mille tegime, haiseb. Olendid, kes inimest esindavad, ei vääri olemist. Ole tervitatud, uus inimene ja ta sõna! (Raputab Lembitu ja Eha käsi.) Teie, mis ütlesite, olete öelnud mu südamest.

EHA. Isa, sa tõesti mõistad meid!?

NOORKIKAS. Olen ise noor ja mõistan teiste noorust. (Lembitule.) Sest haamrihoobist peale, mis te isalt sain, pole maailmas üldse, mida ma ei mõistaks. Teate, lapsed, ma liigun kaasa... ma astun «Punasesse Hunti»!

EHA. Isa, olen su peale uhke!

LEMBIT. Kui kahju... «Punasesse Hunti» võetakse ainult koolinoorsugu...

EHA. Eesel... me valime isa auliikmeks!

NOORKIKAS. Misuke nauding, sesse raiskunud ja täispuhutud maailma heita ühe... ühe... ons meil pomme?

EHA. Terve hunnik!

NOORKIKAS. Kus?

EHA. Minu toas, põranda all!

NOORKIKAS. Nüüd läheb põnevaks! (Ühe käe Lembitu, teise Eha õlale pannud.) Kuhu selle esimese pirni paneme, seltsimehed?

LEMBIT. Esimene pomm läheb «Isamaa Häälele».

NOORKIKAS. «Isamaa Häälele»? No küll vana Jeremias teeb silmad! Ja kui mõelda... su enese poeg!

LEMBIT. Ja teine pomm — kellele arvate selle minevat?

NOORKIKAS. Teine pomm... no kes seda vääriks?

LEMBIT. Teine pomm läheb «Kodumaa Meelele».

NOORKIKAS. Mis... «Kodumaa Meelele»? Tähendab — mulle?

LEMBIT. Nüüd on teie kord silmi teha! Ja kui mõelda, et su enese tütar!?

NOORKIKAS. Mõelda... mõelda... (Surub Lembitu kätt.) Puhtast südamest... olin seda teeninud!

EHA. Teine pomm jääb nüüd viskamata!

LEMBIT. Loomulikult, kus me nüüd kõik seltsimehed läbisegi...

NOORKIKAS. Kavatsesin «Kodumaa Meelele» nooruslikuma suuna anda... nad ei trüki mu juhtkirja! Nad võtavad uue toimetaja! Ja vana viskavad tänavale. Aga katsume jõudu! Teate, mis? Viskan ise... ise!

LEMBIT. Viskate mille?

NOORKIKAS. Pommi. Selle pommi «Kodumaa Meelele» viskan omaenese käega!

EHA. Vaat' see on heroism!

LEMBIT. Idee!

NOORKIKAS. Võivad te pommid ka... ka lõhkeda?

LEMBIT. Nad võivad ja peavad seda!

NOORKIKAS (*umbusklikult*). Lõhkevad... see mulle ei meeldi. Pommi visata... on kindlasti ilus. Aga tagajärjed on näotud. Vaesed inimesed... kildudest lõhestatud... see võtab tuju!

EHA. Ega me verd ihaldagi. Tahame vanemat põlvkonda rohkem... kõlblalt pörutada.

LEMBIT. Need meil on haisupommid!

NOORKIKAS (*imestusega*). Haisu! (*Kergendusega*.) Ah haisu? Aga mida taotleb hais?

EHA. Taotleme seega... kasvatavalt mõjuda!

NOORKIKAS. Haisupommega oma vanemaid õilistada?

LEMBIT. Tõrvamised parlamendis... must pesu ajalehis... Paar haisupommi sinna sekka oleks häbematult sümboolne!

NOORKIKAS. Tohin ma neid sümboleid näha?

EHA. Miks mitte... astu mu tuppa! (*Avab pahemal ukse*.)

LEMBIT (*Ehale lävel*). Otse uskumata!

EHA. Mis?

LEMBIT. Et kui kodanlist aru pörutada... siis tekib päris priske kommunism! (*Kõik kaovad pahemale*.)

Siseruumest ilmub SOOGENBITS ja tõttab otsejoones telefonile.

SOOGENBITS (*torusse*). Lubage 12—35. Kasemetsa era-kliinik? Kõneleb Soogenbits. Reserveerige koht härra Noorkikkale. Jaa, toimetame haige viibimata lõikusele. Tänan! Veel midagi. Haige ise pole operatsiooniga nõus, tõrgub kategooriliselt. Meelituse ning kavala kaubaga... mõistate. Valmistuge vastuvõtule. Varemgi seda juhtunud... seda parem. Tänan! Kõige lähemas korras... nägemiseni! (*Riputab toru käest*.)

Siseruumest tulevad AMANDA ja ROOSI.

AMANDA (*närvitsevalt*). See maja... see maja oli kogu aeg paradüüs! Siin elati rahus ja õnnes kui... kui Eedepis. Aga sinuga, tüdruk, tuli pattulangemine!

SOOGENBITS. Milleks tüli... leppisime ometi viimseni kokku!

AMANDA. Võime tuhat korda leppida. Aga oma Rasmust ma ei loovuta. Seda mu närvid ei luba!

SOOGENBITS. Saage aru... keegi praegu ei sõida laulatusse. Rasmus viiakse lõikusele... see on kõik!

AMANDA. Palun kõrvalisi isikuid lahkuda!

AMANDA. Kõrvalisi isikuid!?

ROOSI. Soovi korral võite ukse taga piiluda. Aga siin olgu ahi puhas!

SOOGENBITS (*Amandat juhtides*). Oleme hetkel tõesti niisugused.

AMANDA. Oma enese majas ülearune!?

SOOGENBITS. Mitte majas... ainult praegu ses toas.

SOOGENBITS kaob AMANDAGA siseruumesse. Samal ajal väljub pahemalt NOORKIKAS. ROOSI hoidub ukse eesriide varju.

NOORKIKAS. Vaat' kuhu inimene satub... «Punase Hundi» auvilistlaseks! Revolutsi-o-näär! (*Naerab*.) Ah jumal, kõnnid siin kongist kongi ja hinges on kitsas. (*Istub sohvale, võtab raamatu*.) Selline igatsus on looduse järele! Laseks püksid alla ja oleks loomulik! (*Avab raamatu, loeb*.) «Mõningad tujud, uudishimud... kogu see ihalduste ja edevuste pere, mis kui mesilaste parv... me südame ümber sumiseb... sisse ja välja lendab... see kõik on pärandus me eelinimeslikust minevikust, välja hautud ürgmetsis ja sois. Kui see nii oleks... ah, et see nii on! Oo, mis tore asi on osa saada looma ja linnu tummast õndsusest! Ah, mis õndsalik on tunda, kuis elu mahlad kohinal tulvavad olemise põhijuurist, ürgallikaist! Kas ei pea ma uhke olema oma leeksilmistele karustele, sulistele esivanemaile! Ah, minu lallepojad, sina, tiiger, sina, kotkas, sina, ahv, ja kõik teised ausad loomad!»

ROOSI (*eesriide varjust astudes*). Siin ma olen oma uues riietuses!

NOORKIKAS. Roosil? (Raamatu käest visanud.) Kirjan-
 dus! (Tõuseb.) Nüüd tean, mis mul puudus kogu aja!
 Miks ma polnud tõesti õnnelik. (Asub Roosit silmi-
 sema.) Jaa, jaa! Nii olen sind vaimus näinud. Alles nüüd
 tajun sind... kogu su looduslikus hurmas!
 ROOSI (kelmikalt). Looduslikus... sina, tiiger, sina, kot-
 kas, sina, eesel ja kõik teised ausad lallepojad!
 NOORKIKAS. Mitte üles tungida vaimu kõledasse õhu-
 tikku! Laskugem sügavusisse, et osa saada looma tum-
 mast öndsusest! Istu, armas laps... elu on alati elamis-
 väärt, kui ainult aega võtame seda tõesti elada. (Asetab
 Roosil sohvale istuma ja istub ise ta kõrval.)
 ROOSI. Sohval istuda... aruka ja mõjuka mehe kõrval...
 see meeldiks mulle tõesti rohkem kui teisi inimesi
 näruste pennide eest kasida.
 NOORKIKAS. Ära kõnele mulle arukusest ja mõju-
 kusest... see pole inimesele oluline. Kuulakem
 südame tuksumist ja laskem elujoal voolata pühas
 süütuses.
 ROOSI. Mina ihaldan küll inimesväärsemat elu.
 NOORKIKAS. Olen kogenud, et suurima öndsustunde
 saavutame, kui selle natukese mõistust, mis meil arva-
 takse olevat, hoopis oleme ära keeranud!
 ROOSI (lõbustatult). Ja kuis te selle arukustutuse kõige
 kergemini sooritate?
 NOORKIKAS (Roosil kätt võttes). Kõige kergemini...
 kui satun kontakti tüdrukuga, kes on armas.
 ROOSI. Võtke leiutisele patent!
 NOORKIKAS (oma kinnisidee paelus). Inimese aju oma
 lollakas agaruses mõtleb vaid välja reegleid, mille järele
 keegi ei ela... ei saagi elada.
 ROOSI. Kui oma aru õnnetuks teeb... teiste mõistus
 tuleb ometi kasuks. Pidage silmas... kui ma poleks
 arukas tüdruk, ma praegu ei istuks te kõrval ja ei kat-
 suks teile meeldida.
 NOORKIKAS. Inimese loomulik aru pole peas!
 ROOSI. Härrasrahvas võib enesele lubada toredust evida
 puudulikkust mõistust. Teenija peab oma viis meelt koos
 hoidma.
 NOORKIKAS. Imelik! Viis minutit tagasi ma veel üsna
 kenakese mõnuga mõtlesin sotsiaalselt. Jaa, vaimustusin
 uhkest mõttest... üht pommi heita keset vaimu närust
 toredust. Ent nüüd... su kõrval, tüdruk... kaob iga-

igune tarve maailma parandada. Ta on liigagi hea
 mehe, kes teda tarvitavad!
 ROOSI. Mõistan seda... laiskust. Olete veel haigusest
 nõrk.
 NOORKIKAS. Haigusest nõrk? Vaimust loodetavasti.
 Verest mitte. Sa ei tea, tüdruk... kuis ma sisemiselt
 helisevaks hakkan... su läheduses! Kuis põlevad ergud
 sest võrratust muusikast! (Roosil käsi surudes.) Ah, ma
 ei malda seda laulu laulda üksinda! Ole minuga... jää
 minuga! Jää mu juurde maailma otsani!
 ROOSI. Maailma otsani... toatüdrukuna?
 NOORKIKAS. Kas toatüdrukuna või mitte... peaasi, et
 sa jää!
 ROOSI. Toatüdrukud on üürikesed olendid. Homme saad
 parema koha. Ülehomme keegi tuleb, kosib ja viib
 enesele. Või jätab maha... teenimiseks ebakõlvulises
 olekus.
 NOORKIKAS. Keegi kosib ja... viib enesele?
 ROOSI. Näete, et vajaksin suuremat kindlustust.
 NOORKIKAS. Kindlustust? (Hüppab üles ja haarab
 Roosil peast.) Kindlustust! Vahel tõesti on elus ka aru tarvis.
 Kindlustust? Mis teha... mis teha? Mõte! Jaa, mul on
 mõte! Ma kosin su ise! Tehtud... ma kosin su ise! Kui
 ühtne... et ma sellele juba varem ei tulnud! Üldse,
 tead... olen tüdinud inimesist! Kõigest sest... dūnaa-
 mikast ja kultuurist. Kui tore oleks kõigest väljas
 olla. Mõnel tühjal saarel Vaikses ookeanis... (Roosil
 kõrval tagasi istudes.) Sa ei rõõmustugi me... me
 pulmameisist?
 ROOSI (vaikselt). Olite suur ja kuulus mees nähtaval
 kohal. Võite väsinud olla avalikkusest. Võite puhkust
 vajada ühiskonnast ja kultuurist. Minuga on teisiti.
 NOORKIKAS. Aga armas laps... kuis on siis sinuga?
 ROOSI. Minuga on teisiti. Tulen alt... madalast. Mu
 noor elu on kogu aeg olnud üsna tühi saar... väga
 vaikses ookeanis. Pole veel midagi kättesaadav olnud
 maailma rikkusest. Nälgisin seltskonna, kultuuri, vaimse
 elu järele. Et eesmärki saavutada, vajan meest. Vajan
 meest, nagu... nagu olite.
 NOORKIKAS. Nagu olin? Ja praegu... ma pole mees?
 ROOSI. Mees, kes aru salgab ja vaimu põlgab, muutub
 naiselikuks. Ei tarvitse silma kinni pigistada te hingeli-
 sele kenadusele. Ent palja hingega ei saa mees oma

naisele anda seltskondlikku seisundit. Olin armunud te mehisusse, te vaimu majesteetsusse!

NOORKIKAS. Paha lugu! Väga õnnetu suhtumus! (Tõuseb.) Mis teha? Selle asemel, et elada ja õnnelik olla, imene peab aiva mõtlema! Pean ma... pean ma tõesti lõikusele minema?

ROOSI. Minu õnnele see oleks äärmiselt tähtis...

NOORKIKAS. Mulle mitte! (Jookseb tuba mööda.) Mulle mitte! Lõikusele... mis tähendab — lõikusele? Tahavad mulle mõistuse pähe lõigata — kah idee! Arukus on vanaduse nähtus. Ei suudeta andestada, et viiekümneaastane mees on veel noor! Mis muud kui tehtagu vanandamise operatsioon! Ja sina... sa pole ka põrmugi targem! Ah miks... miks peab inimene enese ikka püsti õnnetuks tegema, kui tahab õnnelikuks saada?

ROOSI (tõuseb, rahustavalt). Mina teid, härra Noorkikas, lõikusele ei sunni. Käsitlesin ainult õnne tingimusi... minu seisundist. Aega on... arutleme kõike veel põhjalikumalt... teine kord... leiame kompromissi. Esialgu me õnnel oleksid ees hoopis piinlikumad takistused. Teil on teatavasti naine...

NOORKIKAS. Naine... tõsi! Jaa, jaa... mul on naisterahvas majas. Kunagi ka naine olnud, jaa. Aga praegu ei ole.

ROOSI. Kuidas ei ole?

NOORKIKAS. Kui ütlen — ei ole, siis ei ole. Mitte kübetki. Sest minu Amanda... tüki biskviiti on talle praegu suuremaks elamuseks kui mehe kallistus!

ROOSI. Oo, see ei loe!

NOORKIKAS. Kuidas ei loe?

ROOSI. Kuis ka olgu — armuline proua kindlasti ei poolda meie õnne.

NOORKIKAS. Heldeke, ta ju üldse enam minust midagi...

ROOSI. Naised ei anna meest käest... ka siis mitte, kui nad teda ei tarvitse.

NOORKIKAS. Armas laps, seda ma ei usu! Seda pead sa mulle alles tõendama.

ROOSI. Hea küll, teeme proovi... üsna ara algusega.

NOORKIKAS. Kõnele!

ROOSI. Mul on kooliõde Kasemetsa erakliinikus. Teenija kohus majas kuidagi ei lase teda külastada... Katsuge mind, härra Noorkikas, paariks tunniks majast välja

...ja. Oelge lihtsalt armulisele prouale, et väike lõbusõit minna oleks meile kahele äärmiselt kosutav. Tohin ma seda tellida?

NOORKIKAS. Tore mõte... selle viime läbi!

ROOSI. Silmapilk! (Torusse.) Lubage 17-14. Autojaam? Saadke kinnine sõiduk Lossi tänavale 10. Viibimata, tänan! (Paneb toru käest.) Auto on tellitud, nüüd muretse viisum.

NOORKIKAS. Vean kihla, et viisum sama kiiresti saabub kui sõiduk.

ROOSI. Palju riskite?

NOORKIKAS. Viis naela šokolaadi!

ROOSI. Viis naela... minu kassa seda ei luba.

NOORKIKAS. Sina riskid... lihtsalt ühe suudlusega.

ROOSI. Viis naela šokolaadi ühe suudluse vastu? Ja mina, lool, olen ikka üsna muidu andnud!

NOORKIKAS (üle läve). Amanda! Amanda! Tule pisut aias!

Aliseruumest ilmuvad AMANDA ja SOOGENBITS.

AMANDA (Soogenbitsile). Milline põrgu seda siin kuulatada... kui ma õieti arugi oleksin saanud!

SOOGENBITS. Ütlesin, et parem on... mitte kuulatada.

AMANDA. Mitte kuulatada... oleks veelgi hirmsam olnud! Mis on juhtunud, Rasmus?

NOORKIKAS. On juhtunud niisugune lugu, armas Amanda, et meil Roosiga...

AMANDA. Meil Roosiga?

NOORKIKAS. Jaa, meil Roosiga tuli järsku põrguuhke last teha üks lõbusõit linna.

AMANDA. Lõbu-sõit... Roosiga?

ROOSI. Jaa, armuline proua, auto on juba tellitud.

AMANDA. Soo-oo? Või juba tellitud? See läheb kõik nii üks-kaks-kolm!

NOORKIKAS. Sul ei või ometi midagi selle vastu olla, kallid Amanda, kui me Roosiga pisut...

AMANDA. Arvad sa? Et see mulle rõõmu sünnitab? Ei! Ja veel kord ei! Ei mingit autot... lõpp!

SOOGENBITS (Amandat miimikaga vallutada püüdes). Teete nalja, armuline proua! Kui toredasti võite teeselda! Ja seejuures teate väga hästi, et auto on tänapäeva süütumaid ja hädahutumaid liiklemisvahendeid. Vaadake aknast... iga minut möödub auto... valab

seepärast keegi pisaraid? Kui juba lennuk on kodanlike riist, miks siis inimene ei tohi autoga sõita, kui see otsustab lõpu sünnitab... ja ütleme, isegi möödapääsematu on? (*Sõrme tõstes, ähvardavalt.*) Möödapääsematu!

AMANDA (*vaevalt end taludes*). Mööda-pääsematu? Jaa — ja muidugi! Kui see... olema peab! Tõepoolest, Rasmus, mis võib mul selle vastu olla, jumaluke!

NOORKIKAS. Ometi kord! Näed sa, Roosi! (*Amandal kaisutades.*) Sina, armas tubli naisekonts!

AMANDA (*Rasmuse rinnal nuutsudes*). Ah, Rasmus, ma pole õnnelik!

NOORKIKAS (*vabastudes*). Pole õnnelik... mis sul puudub?

AMANDA. Sellest kõneleme kord. Aga praegu... praegu ma sõidaksin sinuga kaasa.

NOORKIKAS. Sõidaksid kaasa... ei, armas, see polele paslik! Jää koju ja valitse maja. Kodu sa oled asendamatult. Aga autos sa võiksid ainult segada!

AMANDA (*vägimeelsuse viimsete riismetega*). Siis mingi! Minge! Kaduge kord mu silmist!

ROOSI. Südamlik tänu, armuline proua! Nii humaanset kohtlemist kui siin majas pole osaks saanud küll üheslegi teenijale maailmas.

AMANDA. Loodan, et mu meest käideldakse tarviliku hoolsusega?

ROOSI. Käitlen teda õrnusega, kui oleks ta mu enese oma.

Auto tuututab märguandeks.

NOORKIKAS (*vaatab aknast*). Auto! Roosi — kas on meil viisum?

ROOSI. Olete võitnud kihlveo!

NOORKIKAS. Ja võidu pant?

ROOSI (*ulatab huuled*). Olge nii lahke!

AMANDA (*langeb Soogenbitsi kätele*). Ah!

ROOSI. Silmapilk... peaksin tuppa kübara järele jooksmas!

NOORKIKAS. Ah, mis... Amandal ripub üks pesa eeskojas, kõlbab sulle kah!

ROOSI. Armulise proua loaga?

NOORKIKAS. Ja nüüd sõit lahti! Ela hästi, Amandal! Nägemiseni, Soogenbits! Kahe tunni pärast oleme tagasi. (*Roosiga paremale.*)

SOOGENBITS. Kahe tunni pärast... maailmas on veel... Mida vähem aru, seda roosilisem maailm. Kas me sest ei peaks otsustada midagi järeldama?

AMANDA. Soogenbits, ma suren!

SOOGENBITS. Kui usute, et see praegu sünnib, siis eksite kuhutavalt!

KOLMAS VAATUS

AMANDA istub sohval ja teotseb rõhutud ilmel mingi näputööga. SOOGENBITS istub laua ääres ajalehega. Siis avaneb kabineti uks ja teokas ROOSI ilmub harja ja tolmulapiga.

AMANDA. Oo, kuis ma ehmusin!

ROOSI. Minu pärast?

AMANDA. Oli kujutlematu, et sest uksest võiks keegi...

ROOSI. Vabandust!

AMANDA. Kes käskis sul kabinetis —?

ROOSI. Peab alati käske ootama? Kas ma oma aruga —?

AMANDA. Sinu arust, kulla inimene, ollakse juba kuni tüdinud!

ROOSI. Öieti toimisin südame sunnil.

AMANDA. Südame... sul on süda?

ROOSI. Jaa, süda ütles, et majahärrat võib koju oodata. Ja kui mina kabinetti ei korista, siis keegi teine sellele mõttele ei tule. (Kaob siseruumesse.)

AMANDA. Nägite nüüd!

SOOGENBITS. Vapper plika. Ja armastab tööd.

AMANDA. Ta otse tapab mu oma tubliduse ja töökusega! Ikka on ta targem kui mina ja oskab kõike paremini teha. Ta on mulle päevaselgeks teinud mu ülearususe mu majas. Ja mida ma teen? Istutan end ühest toast teise ja heegeldan. Siis ta tuleb ja kiidab mu usinust ja ütleb, et masin tegevat sellise heegeldise paari sendi eest. Mis maailm see on, Soogenbits, kus nüüd elame?

SOOGENBITS. See on maailm, kus aadlitiitlid on kaotanud. Inimest hinnatakse ta võimete järele. Kui kõõlitudruk majaprouat käsutab, kui laps oma vanemaid valgustab... miks ei peaks nad seda tegema, kui neil selleks on talenti?

AMANDA. Teile teeb lõbu tõsise olukorra üle naljatada?

SOOGENBITS. Me ise teeme oma olukorrad tõsiseks. Mis siis on? Nädala pärast tuleb piison koju. Erakonnasõnn saab rakmed kaela. Ja sõimab teid kõikidel nootidel,

kui siniga minuti hiljute. Selline tore asi on inimese loomus.

AMANDA. Rasmuse tervisest on mul rõõm ja hirm korraga. Kas tohime arste usaldada? Kas Rasmuse tõesti saame tagasi kujul, nagu see vastab ta tõelikule loomusele?

SOOGENBITS. Tõelikule loomusele... kes vajab inimese ühiskonda loomust? Aga me saame ta tagasi, nagu teda tarvitab ühiskond. Tähtis on, et Rasmus taas püstitab selle kujutluse, mis tal enesest teiste ohutusel oli. Ja seda ta teeb... seks on mul kaaluvaid jõendisi.

AMANDA. Teil on —?

SOOGENBITS. Jaa on! (Võtab mapist.) Rasmuse käsikiri!

AMANDA. Käsikiri? Rasmus teeb käsikirju. Ja nad kõlbavad?

SOOGENBITS. Rasmuse juhtkiri ilmub homses lehes.

AMANDA. Ses käsikirjas pole tõesti märgata?

SOOGENBITS. Absoluutselt mitte. Rasmus evib jälle täiel määral kõiki parteisõnni ja poliitilise suurmeistri voo- ruse... ta isegi ületab enese! Olge lahke... mis ta siin suurkukest ütleb? (Loeb.) «Kui see erakonna palga- sulastest ülesrõstitud vana isahani veel enne otsa enese õmber pööraks oma idealismi imaras soustis...» no mis te ütlete? Teistest inimestest nõnda kirjutada oskab ainult täie aruga inimene. Erakonnal on otsekui vesikivi südamele langenud! (Asetab käsikirja tagasi mappi.)

AMANDA. Kui Rasmus juba nii... nii hi-irmus terve on, miks teda siis haiglas peetakse?

SOOGENBITS. Ma pole arst ja ei saa seletada teaduslikult. Aga võhiku instinkt juba ütleb... jumal hoidku! Kui inimene on pikemat aega elanud... nii-õelda... vaim- ses pimeduses... ainult vaistust juhitud. Ja korraka- direktelt saab tagasi oma vana väljapuhanud aru. Sel- line värske ja metsik mõistus, kui seda ei taibata vaos hoida...

AMANDA. Rasmusega saaksin toime... ta on mu mees. Aga Roosi? Armas Soogenbits, mul on nii suur usk teisse!

SOOGENBITS. Noo!

AMANDA. Nii suur usk... Aga istuge lähemale... jutt on pisut intiimne.

SOOGENBITS (istub Amanda kõrval). Intiimne... see mulle meeldib! Mida te must siis usute?

AMANDA. Usun, et võite mul selle tüdruku noh... kõr-
vade toimetada.

SOOGENBITS. Kõrvade toimetada... see on vist midagi
nii... umbringen? Mitte? Siis palun küll direktsemaid
juhiseid.

AMANDA. Soogenbits, tohin teiega otsemeelselt... täiesti
otsemeelselt kõnelda?

SOOGENBITS. Nagu vähegi ulatute!

AMANDA. Te töotate... mitte haavuda?

SOOGENBITS. Ma ei mõista... jutt on ometi Roosist?

AMANDA. Ka teist, Soogenbits... ka teist... sügav
v a m a s mõttes.

SOOGENBITS. Isegi sügavamas... nüüd lähen ma uudis-
himulikuks!

AMANDA (*segaduses*). Oh sa taevane arm... see kõik on
nii... nii pikantne!

SOOGENBITS. Teie ja — pikantne!?

AMANDA. Tõesti hirmus! Esimest korda elus pean ühe
mehega kõnelema... lubamata asjust. Aga häda ajab
härja kaevu! Vaadake, Soogenbits, olete juba viiekümne
lähedal mees... ikka vallalises põlves. Teate, kuis ene-
sele poissmeest olen kujutlenud... vanapoissi?

SOOGENBITS. Tõesti huvitav?

AMANDA. Pühakuna. Mehe, kellele meeldib... või ka
mitte ei meeldi... mungana elada.

SOOGENBITS. Toonekure-jutud olid muiste üldse moel!

AMANDA (*sõrme tõstes*). Ja nüüd olen teist, Soogenbits,
hirmsaid asju kuulnud.

SOOGENBITS. Teiste teod on ikka hirmsad.

AMANDA. Kuulge, mis naised need on... siisugused!? Ma
mõtlen, keda poissmehed, teate?

SOOGENBITS. Need on siisugused naised nagu naised
loomulikult on, kui nad pole saanud mehele. Ja veel sel-
lised, kes on saanud mehele, kuid mitte oma õigete
mehele.

AMANDA. Sääraseid asju olen romaanidest lugenud...
halvust romaanest!

SOOGENBITS. Te loete halbu romaane!?

AMANDA. Halb romaan näib siiski õilsam olevat kui mõne
inimese hea elu. — Millega selliseid... «naisi» kah kõn-
detakse?

SOOGENBITS. Oo, üsna samuti... kas armastuse või —
hea partiiga.

AMANDA. Ja teie?

SOOGENBITS. Kuna mul autot pole, on kõik naised mu
hüües pidanud armastusega leppima.

AMANDA. Kõik naised... seda te nimetate armastu-
seks!

SOOGENBITS. Armastuseks ma nimetan, kui ollakse
armunud. Mehel, kes oma südame kõrgepinge järele
sagib, sigineb tõesti neid naisi...

AMANDA. Truudus on teile küll tundmata mõiste?

SOOGENBITS. On kaks truudust... truudus oma tunne-
tele ja — truudus eseme vastu.

AMANDA. Teile ei tee küll mingit raskust... pattu teha?

SOOGENBITS. Maailm on kaalu põhimõttel loodud... kui
üks otsa alla vajutame, tõuseb teine kohe üles. Kui truud-
ust peame naisele, kannatab armastus. Jääme truuks
armastusele, nutab naine. Igas heas on midagi kurja.
Igast kurjas on midagi head. Patustame igal juhtumil...
kuidas, see on maitse ja ande küsimus.

AMANDA (*tõustes*). Kõneldakse isegi, et elate kokku
oma... oma teenijaga... on see tõsi?

SOOGENBITS (*tõustes*). Mis teha? Kitsad ajad... ei jaksa
tõesti kahte naist pidada: ühte köögis, teist tagakambris.

AMANDA (*kergendusega*). Taevale tänu... olete läbi ja
läbi rikutud inimene!

SOOGENBITS. Tänu?

AMANDA. Jaa, tõesti pole tarvis piinlikkust tunda... teile
oleks andeks tehes...

SOOGENBITS. Mis hirmus saatus mind ootab?

AMANDA. Mitte Rasmus... teie olete parajaks meheks
Roosile!

SOOGENBITS. Väga õige. Mõistan, mida soovite. Ma pean
te toaneitsi «halvale tee» meelitama, eks?

AMANDA. Jumaluke, peame kahest kurjast vähe ma-
valima. Kui tüdruk libedale nii vähegi kipub... miks
peab siis just perekond hukkuma? (*Meelitades*.) Olete
ikka olnud me majasõber! Mis see teile maksab!

SOOGENBITS. Sest hukas olen ma niikuinii!

AMANDA. Üks patuke rohkem või vähem... teile ei
tee see enam midagi! Õige nõus... ma palun!

SOOGENBITS (*kätt andes*). Olgu! Ma meelitan selle plika
ausast majast... teie südametunnistuse arvel!

AMANDA. Tüdruku vastu, kes mu mehesse puutub, pole
mul üldse südametunnistust!

SOOGENBITS. Siis minu risk ja minu lõbu! Komet! Olen Roosisse direktselt armunud!

AMANDA. Armunud... mis kole! Ah, see on tore! Sile toimige... musse see ei puutu! Mul pole selle... musta asjaga... midagi tegu — tänu taevale!

ROOSI on siseruumest lävele ilmunud.

ROOSI. Proua... köögis ootab lihunikupoiss arvega.

AMANDA. Tulen kohe! Aga sina, Roos, jääd siia.

ROOSI. Milleks ma siia jään?

AMANDA. Härra Soogenbitsil on sinuga midagi... midagi tegemist. *(Kaob siseruumesse.)*

ROOSI. Tõesti?

SOOGENBITS. Istuge, armas laps!

ROOSI *(koduselt)*. Sohvale? Täna. *(Istub.)* Palun! *(Näitab aset enese kõrval.)*

SOOGENBITS võtab Roos kõrval aset ning hetkelisest nõutusest kohendab kaelasidet.

ROOSI. Siis tegelge minuga, härra Soogenbits!

SOOGENBITS. Kui lubate... suurima rõõmuga...

ROOSI *(vaatab Soogenbitsile otsa ja purskab naerma)*. Teil on niisugune nägu, nagu oleksite majaproualt palunud mu kätt.

SOOGENBITS. Kätega on selline lugu, kulla laps, et neid loomulikult ükskord palutakse. Kahjuks kuulun olemuselt ühte romantilisse põlvkonda, mis südamete vahekorris harrastas pikemaid eelmänge.

ROOSI. Pikk eelmäng... lühikese lõpuga... sellest olen kuulnud.

SOOGENBITS. Kavatsesin esialgu peamiselt pinda sondeerida... Vaadake mu teenija... perenaine... läheb uuele kohale... ta lahkub neil päevil. Ja kuna ma uut majavaimu vajan, siis julgesin loota...

ROOSI. Üksiteenijaks vanema härra juurde? Tõtt öelda, ei meelita!

SOOGENBITS. Teil ei ole direktselt midagi karta! Teete oma töö... mis peale selle... olete, nagu meeldib. Elame, näeme...

ROOSI. Teil on väga omapärane viis... oma elu korraldada!

SOOGENBITS. Mis teha? Ei sobi tüüpiliseks abielumehheks... hingelise struktuuri poolest. Teisest küljest saateid turjal, muutub tülikaks naistele ei tea kuhu ja kuidas järele joosta. Aga seltsi ja sõprust vajab iga hing... no siis soetad enesele majja võimalikku kodu-asi. Muuseas Desy, kes mu juurest lahkub... me saime hästi hästi läbi! Desy... ta soovitaks teile mind kindlasti!

ROOSI. Aga miks see Desy siis ise lahkub, kui te nii tore püss olete?

SOOGENBITS. Saab parema koha. Desy, vaadake, on selliseid tüdrukuid, kes kohe lahkuvad, kui midagi paremat on saada.

ROOSI. Ja mina peaksin halvemat otsima? Teenin väga auväärses majas.

SOOGENBITS. Olete arukas tüdruk, Roos, ja teate väga hästi, et kui majahärra neil päevil koju jõuab... oma vana hea mõistusega...

ROOSI. On tal neid mõistusi nähtud mitmeid... ootame ära ka selle kõige uuema!

SOOGENBITS. On teil püsivust oma kapriisi jätkata!

ROOSI. Jaa, mul on iseloomu. Ja usku, et ise oled oma naine sepp. Tahaksin näha, kes mu nurka surub, kui ma ei taha nurgas olla!

SOOGENBITS. Vaene vanaproua on päris meeleheitel!

ROOSI. Sealt see tuul puhubki!

SOOGENBITS. Majaproua ahastust palun mitte segada minu tõsiste tunnetega te vastu!

ROOSI *(tõustes)*. Ah, mis! Olin alul ükskõikne ja ainult sallisin... Aga siis hakkas mind ärritama voorusliku naise tehnika... oma meest ainult küünite võluga siduda. Tunnen selle maja moraalset sisustikku. Ja tean, et siin mingeid muid tundeid mängus pole... peale paanilise hirmu kaotada majaproua koht!

SOOGENBITS. Ja see ei ole katastroof? Sellisele auga vananevale daamile pole tõesti hirmsamat kui kaotada ainus koht oma elus. Kahjurõõm ligimese õnnetusest ei peaks meid ülearu elustama.

ROOSI *(unistavalt)*. Pole veel kunagi enese sütitavust õieti proovinud... Kord end ka täiel määral maksma panna! Kui kõrge võiks olla mu kurss?

SOOGENBITS. Pean ütlema, et mulle-uuu põlvkonna tüdrukud on mõistatuseks! Kunagi sa pole kindel, mida nad

direktselt tahavad. Öeldakse, nad on loomulikumat
Palju tänu... see peab nüüd loomulik olema, kui tele-
sugune plika mehkeldab Noorkikka-taolise vana kanna
ümber!

ROOSI. Te ise olete alles mähkmest tulnud!

SOOGENBITS. See pole loomulik!

ROOSI. Aga see on loomulik, kui tüdruk minu haridusega
surutakse mustatööliseks? Asetate inimese ebanormaalsesse
seisundisse ja siis nõuate, ta olgu normaalne!

SOOGENBITS. Mähkmest tulnud? Vanem härra võib soovida.
Ja tüdruk võib kaaluda ning keelduda. Aga las lausa jahti
pidada... oma noorust ja priskust müütama minna... ma pole küll
moralist, aga...

ROOSI. Müütama minna? On nägusam vette hüpata või
rongi alla viskuda? Pean vabaelu kõrgemaks vabastamast.
Müütama? Aga kuidas siis? Kehvik, kui ta elada tahab,
peab enese müütama heas seltskonnas. Olen enese küllalt
kordi köögi- ja toatüdrukuks müünud jõukale perekonnile.
Mispoolest on vähem õilis end kaubelda majaprouaks
ausasse majja?

SOOGENBITS. Aga süda? Aga kirk?

ROOSI. Olen Noorkikast näinud koosolekuil, kui ta oma
vastaseid pihuks ja põrmuks tegi. Kangelasel on alati
midagi olnud öelda õige naise südamele.

SOOGENBITS (*hüljatu kibestusega*). Kangelane? Igatahes
esmajärguline sõnn avaliku elu härjavõitluses... kui see
teile meeldib!

ROOSI. No teate... lehmus mehe juures pole mind ka
kunagi liigutanud.

SOOGENBITS (*üsna löödud*). Ma tõesti vist enam ei sobi
uuele generatsioonile! Muiste naised ütlesid, et olen tüüp,
mis neid rõõmustab. Väga kahju, et olete eriarvamusel.
Kui üht naist armastan, tunnen talle hiigla-moodi sisse.
Oleksin teid sügavamalt mõista püüdnud kui ükski teine
mees sel sajandil.

ROOSI. Väga kahju... mul pole tõesti tarvidust, et mind
mõistetakse.

SOOGENBITS. Mida siis teie ihkate?

ROOSI. Eelkõige... enesele väärivat kohta ja ruumi
maailmas.

SOOGENBITS. Ja milleks see ruum?

ROOSI. Et proovida ja ilmutada oma võimeid!

SOOGENBITS (*võtab Rooski käe ja suudleb seda mitmel*

korral). Mu lugupidamine te ideaalile! Näen, et ilus tüdruk
võib ka tubli olla. Mis ka sünnib... kui abi vajate...
teadke, et Soogenbits on te sõber!

ROOSI (*ta põske silitades*). Sümpaatlik olete igal juhtumil...
palju tänu!

*Rahvaruumest on ilmunud AMANDA, vahetatud sõprus-
avaldusi ilmse rahuloluga jälgides.*

AMANDA. Vaat' seda meie Rooski! Et need mehed ta
ümber on kui mesi!

ROOSI. Mina ka ei mõista, miks siin majas ikka mind
solistatakse!

AMANDA. Kui asi tõsine... vallalised inimesed nagu
olete... soovin õnne!

SOOGENBITS. Ei midagi suuremat... katsusin Rooski
enesele majateenijaks võrgutada... sest Desy jätab mu
maha!

AMANDA. Majateenija olla on aus kutse. Millal sa, Rooski,
kolid?

ROOSI. Ei mina siit koli!

AMANDA. Ei koli!?

SOOGENBITS. Häbi öelda, aga korvi sain korraliku!

AMANDA. Korvi?! (*Põlgusega*.) Kah mees... ei saa tüdru-
kust jagu!

SOOGENBITS. Muiste naist tuli käsitleda kui esteetilist
eset. Aga nüüd on järele kasvanud liik plikaseid...

AMANDA. Korvi annud!? Tüdruk, ma ei saa sust liihtsalt
aru! Sa teed mu hai-geks oma mõõdistatusega!

ROOSI. Armas majaprouake, mul on koht! Viisakaim
koht linna parimas perekonnas. Mis parata, kui ma oma
südamega selle maja küljes nii vä-äga ripun!

AMANDA (*ahastades*). Oh sa taevane arm... nüüd hakkab...
nüüd hakkab kõik otsast peale!

ROOSI. Telefon!

AMANDA. Soogenbits, palun!

SOOGENBITS (*võtab toru*). Noorkikaste korter... kõneleb
Soogenbits. Kasemetsa erakliinik? Mis? Kuidas? Pesa tühi?
Juba kahe tunni eest? Ah kohe ei märgatud? Arusaadav!
Kuju? Ei, koju ta pole tulnud. See on tõesti uudis!
Jaa, me katsume kohe selgitada... tänan! (*Riputab toru
kääst*.) Seda võis peaaegu ette näha!

AMANDA. Soogenbits, mis jutt see oli?

SOOGENBITS. Rasmus on haiglast ära karanud... juba kahe tunni eest!

AMANDA. Karanud... mis peab see tähendama?!

ROOSI. Mu süda aimas juba hommiku, et härra tuleb koju.

AMANDA. Koju... teda ei ole kodu. Soogenbits, kas Rasmus on nüüd päris hull?

SOOGENBITS. Teised põhjused! Parlament kutsuti harukordselt kokku, valitsuse kriis muutus teravaks. Rasmus oma väljapuhanud reservidega lihtsalt ei mallaanud puuri jääda... see on mu arvamus.

Paremalt on ilmunud EHA ja LEMBIT.

EHA. Mis on? Kõigil nii ärevad näod?

AMANDA. Mõtles, laps, me isa on karanud... ta on haiglast ära karanud!

EHA. Viibib ta kabinetis?

AMANDA. Ta pole üldse koju tulnudki!

EHA. Küll ta veel tuleb.

LEMBIT. Ta võib ka pöranda alla kaduda.

SOOGENBITS. Mis jutt see on?

LEMBIT. Tuntud praktika. Kui ollakse kahtlane... karatakse puurist... siis ainuke paik on pöranda all.

AMANDA. Pöranda all... ma ei mõista midagi!

SOOGENBITS. Ah mis... mees kindlasti jagab toimetusele käsk! (Telefonisse.) Lubage 1-25. Sina oled? Kuule, vana on pagana pihta! Ah tead? Mis? Käis toimetuses? Päris ilmsi? Ja praegu? Parajasti väljus! Tore! (Paneb toru käest.) Valvakem uksi... me Rasmus astub iga silmapilk sisse.

AMANDA. Ma nörken!

ROOSI (teda toetades). Julgust, armas proua! See, mis sealt uksest nüüd sisse astub, on me saatuse.

EHA. Keegi tuleb tõesti!

Üldine ärevus. Parevalt ilmub SUURKUKK.

AMANDA. Rasmus!? Jumal, see pole Rasmus!

SOOGENBITS (vastu tõtates). Härra Suurkukk!

SUURKUKK. Vabandust! «Isamaa Hääle» reporter tuli harukordse sõnumiga. Mul oli julgust teate tõelikkust isiklikult kontrollima tulla. On's tõsi, et Rasmus...

AMANDA (hädaldades). See on tõsi... see on tõsi!

SUURKUKK (segamatult)... Tõsi, et Rasmus haiglast möistuse viimseid riismed kaotas, määratsema hakkas, aknast välja hüppas ja nüüd kogu linn nõdrameelse pära, keda ei tabata, hirmul seisab? Ma pole enam kindel, et «Isamaa Hääle» toimetusse mõni pomm või porgumasin aknast sisse ei lenda!

LEMBIT. See pomm lendab sulle igal juhtumil!

SOOGENBITS. Rasmus on haiglast kahe tunni eest lahkunud. Määratsustest puuduvad teated... vähemalt «Kodumaa Meelel».

SUURKUKK. No teie informatsioon on alati longanud! Mu kaastunne, proua Noorkikas! (Surub Amanda kätt.)

See on kindlasti suur õnnetus... teile! (Silmab Lembitut.) Mis sina siin teed, poiss?

LEMBIT. Käin oma isa jälgedes.

SUURKUKK. Vale... sa olid enne mind siin.

LEMBIT. Siis käid sina minu jälgedes.

EHA. Keegi tuleb!

AMANDA. Mu süda ütleb, see on Rasmus!

Paremalt astub sisse NOORKIKAS palitus, kübar peas, mapp kaenlas. Ta astub sisse mehena, kel on kindel siht, kes teab, mis ta tahab, ja kes teotseb, nagu oleks ta alles paari tunni eest majast lahkunud. Ta ei lase üldse mõtet ealle kerkida, nagu oleks midagi juhtunud. Kõik silmitsesvad teda kui ilmutist, temale on teised inimesed ainult jalus ees.

AMANDA. Rasmus!? (Nörkeb Roosi käte vahele.)

NOORKIKAS (ainult hetkeks pilku üle kogu heites). Mis laata siin peetakse... mu majas?

SOOGENBITS (vastu tõtates). Tõesti tore, Rasmus, et oled kodu!

NOORKIKAS. Rämp! (Torkab kõrvalseisvale Suurkukele otsa vaatamata mapi kätte.) Hoia! (Laseb Soogenbitsil enese palitust ja kübarast vabastada.) Kähku! (Haarab mapi järele, siis alles märkab, kes seda hoidis.) Mh! (Sammub, mapp kaenlas, otseteed kabinetti.)

SOOGENBITS (asjatundlikult). Mees on vormis... täisvormis! (Kaob palitu ja kübaraga eeskotta, ilmub kohe tagasi.)

SUURKUKK (umbusklikult). Seda vormi tahaksin sisulikkult tundma õppida!

AMANDA. Mul... mul on hirm! Ta läks meist nii... nii imelikult mööda! Ja nüüd istub ta seal... nii saladuslikult kabinetis. Kuulakem, mis sünnib? Oo... see vaikus on kohutav! Ta teeb enesele midagi! Uskuge, ta teeb enesele midagi!

SUURKUKK. Inimest ei peaks tõesti üksi jäetama ses olekus.

SOOGENBITS (*kabinetile osutades*). Vahest tõesti... vaataksite järele?

SUURKUKK. Mina? Nõdrameelse puuri... tänan! Minge ise! Mida kardate... mees on ju täisvormis!?

SOOGENBITS. Kas ma nõrust kardan... aga see mees võib praegu midagi teha... üleliigsest mõistusest!

AMANDA. Läheksin ise... aga ma minestan enne ära!

ROOSI. Rahustuge... mina lähen!

ROOSI on kabineti ust avamas, kuid see tõmmatakse enne lahti ja NOORKIKAS seisab lävel.

NOORKIKAS. Kõik aknad kabinetis avada! (*Roosi riidetust silmega kritiseerides*.) Ja oma avauseid võiksid koomale tõmmata... marss!

ROOSI. Nagu käsete! (*Kaob kabinetti*.)

AMANDA (*vastu tõtates*). Olen nii õnnelik, Rasmus! (*Valmis kaela langema*.)

NOORKIKAS (*käe tõrjuvalt ette tõstnud*). Jäta! Päevatoiminguks perekondlikuks minna... seks on teised ajad. Söögitua kell... on ta sul reguleeritud?

AMANDA. Söögitua kell... oh jumal! Seda pole ma kogu aja...

NOORKIKAS. Et kell korras oleks... mine!

AMANDA (*siseruumesse minnes*). See toon... see toon... kui õnnis on seda jälle kuulda!

SUURKUKK. Teotsed siin kui arukas mees?

NOORKIKAS. Ei soovita ses kahelda. — Eha, mis see poiss sust tahab?

SUURKUKK. Seda küsin ka mina... Lembit, mida ootab sult see plika?

LEMBIT. Meil on piltlik näha, kui sarvipidi kokku lähevad kaks suurimat isa!

EHA. Parem kaome, Lembit... on selge, mis nüüd teha! (*Kaob Lembituga pahemale*.)

SUURKUKK. Kuhu sulle see mõistus opereeriti?

NOORKIKAS. Sinna, kus ta sul puudub.

SUURKUKK. Suurustad! Kas nüüd läheb jälle võitlus lahti?

NOORKIKAS. Suurkuke ja Noorkikka suurpartii... poliitilisel malelaua! Tead, milleks oma haigevoodit kasutaksin? Lõppmängu kombineerisin... ühe käiguga matt!

SUURKUKK. Tee käik enne ära!

NOORKIKAS. Käigu tegemiseks kõik rattad on määratud. Ütle, armas Jeremias, miks Tööstuspank oma lubadusi sulle pole täitnud, ehkki minu poolt tal olid vabad käed?

SUURKUKK. Üldine kriis... pank sattus ajutisse kitsikusse. Ent niipea kui riigipanga kindlustus...

NOORKIKAS (*kätt ulatades*). See kindlustus, vana sõber... no tervis... head päeva... mul on tõesti tegemist.

SUURKUKK. See kindlustus on juba otsustatud asi!

NOORKIKAS. Valitsus, kes seda kindlustust otsustada kavatses, lendab täna öösi.

SUURKUKK. Lendab? Lendab! Aga kui ta ei lenda?

NOORKIKAS. Kui valitsus ei lenda, siis on ta küllalt tark olnud panga toetamisest loobuma.

SUURKUKK. Küllalt tark?

NOORKIKAS. Tark a valitsust me ei kukuta. Aga Tööstuspank variseb. Ja kui pank variseb, on ka sinu kondid hunnikus!

SUURKUKK. Kondid hunnikus... see on su riigitarkus! Maa heaolu, au usaldus... see ei kaalu midagi! Kui aga vastast saab tabada... hunn!

NOORKIKAS. Kui tähtis mees sa oled, kui arvad sinu pärast nii hirmsaid asju tehtavat. Ära karda — rünnakul on märksa ulatuslikum ülesanne. Sinu tõukan ümber ainult muu seas...

SUURKUKK (*pead selga visates*). Tõukad ümber... minu? Me näeme veel... me näeme veel! (*Tormab ära pahemale*.)

NOORKIKAS. Nägemiseni!

SOOGENBITS. Sa oled tõesti suurvormis, Rasmus!

NOORKIKAS. Misjaoks, mõistus on, kui seda ei tarvitata!

Pahemalt tulevad EHA ja LEMBIT, viimasel tuttav kastike kaemas.

EHA (*Lembitule*). See mees seal pole nüüd parem kui kõik teised isad maailmas.

LEMBIT. Ta näib pealegi hullem olevat!

NOORKIKAS. Noormees, teil on tõesti viimne aeg siit koristuda!

LEMBIT. Lubage teile enne teatada, et te soov «Punasesse Hundi» astuda on teostunud. Olete «Punase Hundi» auliikmeks valitud... soovin õnne!

SOOGENBITS. «Punase Hundi» auliige!?

NOORKIKAS (*äärmise piinlikkusega*). Muinasjutud!

LEMBIT. Te ei suvatse mäletada pidulikke töotusi, mida andsite siin revolutsioonilisele noorsoole?

NOORKIKAS. Mäletan ainult, mis meelespidamist vääril!

LEMBIT. Tubli! Siis «Punane Hunt» teie suhtes jätab enesele vabad käed... mul on au!

NOORKIKAS. Eha, sa jääd siia!

EHA. Ma pole su pärisori! (*Eha ja Lembit väljuvad paremale.*)

SOOGENBITS (*väga lõbustatud*). Rasmus Noorkikas «Punases Hundis»... see on direktselt patent!

NOORKIKAS (*piinlikult*). Mu mälestused... tost ajast, tead... on pisut tumedad. Ütle, olen siin teisigi lollusi teinud?

SOOGENBITS. Su suurim lollus on alles lahendamata.

Kabinetist tuleb ROOSI.

ROOSI. Tuba on tuulutatud... kõik on täpselt korras. On härral veel mõningaid soove?

NOORKIKAS. Jaa, et mind tarbetult ei kõnetataks.

ROOSI kehitab õlgu ja kaob siseruumesse.

SOOGENBITS. Su vahekord oma toaneitsiga, Rasmus!

NOORKIKAS (*haarab peast*). Ähh! Miks ei kihutatud tüdruk majast jalamaid! Teil oli ometi aru peas!

SOOGENBITS. Katsusime teda kihutada... kihutada ja meelitada. Aga me ei saanud tast jagu!

NOORKIKAS. Ja miks te tast jagu ei saanud?

SOOGENBITS. Lihtsalt... et tüdruk on meist direktselt üle!

NOORKIKAS. Mina tõukan terveid valitsusi... asutisi upakile. Ja teie jääte tühisele plikakesele alla!

SOOGENBITS. Katsu ise oma plikakesega toime tulla... mina su eraellu ei tungi!

NOORKIKAS. Ja mida see tüdruk siis lõplikult loodab?

SOOGENBITS. Loodab, et sa ta kosid.

NOORKIKAS. Kosin... mispärast?

SOOGENBITS. Vooruse pärast.

NOORKIKAS. Ja kus see voorus tal on?

SOOGENBITS. Sul olevat kombeks olnud teda suudelda. Ja kui aumees pead ka kosima.

NOORKIKAS. Ja kuhu ma Amanda panen — on see ka ette nähtud?

SOOGENBITS. Amanda jaoks olevat lahutusseadus.

NOORKIKAS (*otsustavalt*). Nüüd lähed otseteed ja tood mulle plika siia. Tahan teda isiklikult kõnetada.

SOOGENBITS (*minekul*). Kohe!

NOORKIKAS. Pea... on mu juhtkiri trükikojas?

SOOGENBITS. Praegu veel mapis.

NOORKIKAS. Luba... seal on paar lauset, mis vajavad teritamist.

SOOGENBITS (*mapist võttes*). Ole lahke!

NOORKIKAS (*käsikirja saades*). Tubli! Ja vahepeal toimetage kohale see... see Orleani neitsi! (*Kaob kabinetti.*)

SOOGENBITS (*üksi*). Kuis erinevad inimese teod... kas süda või aju neid juhib! Vaistuliselt see mees oleks oma toaneitsile lapse muretsenud. Aga mõtleja olendina ta pigemini hävitab Jeremias Suurkuke. Ja mis on nüüd sotsiaalsem, moraalsem ja kultuursem... et sünnitataks rohkem lapsi... või et rohkem kägistataks rahvuskangelasi?

Siseruumest ilmub ROOSI.

SOOGENBITS. Tere tulemast... olete oodatud külaline!

ROOSI. Minust juba oli juttu?

SOOGENBITS. Kõvad jutud olid teist. Tahetakse isiklikult rääkida.

ROOSI. See on tore!

SOOGENBITS. Tore? Me toimetuses teame, mis see tähendab, kui vana kedagi isiklikult kõnetab! Pärastõsiselt... jätke see fantastika!

ROOSI. Kust ma tean, mis on fantastika? Katsun kõike oma nahal elada, proovida... siis järelتان, mis on mõistlik.

SOOGENBITS. Ja mis on siis mõistlik?

ROOSI. Mõistlik on, millel on edu. Aga mis äpardub... seal ei aita mingi targutamine. Tähendab... teotse igal juhul, kust sa muidu tead, mis on võimalik!

Siseruumest tuleb AMANDA.

AMANDA. Roos, seda ma ütlen... sul pole siin midagi varitseda!

ROOSI. Härra Soogenbits ütleb, mind olevat siia kutsutud.

AMANDA. Kutsutud... kes?

SOOGENBITS. Rasmus soovib Roosit isiklikult kõnetada.

AMANDA. Siis jään ka mina siia.

SOOGENBITS. Te ainult segaksite. Rasmus ütles, et ta selle... tühise plikakesega ise valmis saab... tulge!

ROOSI. Tühise plikakesega?

AMANDA (minnes). Kas Rasmus tõesti peaks Roosist üle olema?

SOOGENBITS. Mis te mõtlete... mees, kes tõukab ümber valitsusi!

AMANDA. Kui Rasmus sest tüdrukust jagu saab, siis on ta tõesti kanglane! (Kaob siseruumesse.)

ROOSI. Härra Soogenbits!

SOOGENBITS (lävelt pöördudes). Hakkab teil jube?

ROOSI. Oh ei! Tahtsin teid paluda... (Võtab põuest kokkurullitud paberi.) Seni kui siin ründan... lugege see asjake läbi.

SOOGENBITS (võtab ulatatud rulli, nuusutades). See võiks olla... mis?

ROOSI. Miniatüür. Oleksin uudishimulik, kas selline sulesünnitis sobiks meie lehe joonealusesse... usaldan te maitset!

SOOGENBITS. Sulesünnitis? Meie lehe? Vana Rasmus viskab juhtkirjas haisupomme. Aga joonealuses noorprova levitaks peenemaid aroome...

ROOSI. Loomulikult... kui on talenti. Aga nüüd minge... minge juba! (Tõukab Soogenbitsi vallatlevalt siseruumesse.) Ja nüüd... mürakaru pesast! (Läheb koputab kabinetit uksele, tõttab siis tagasi ja asetab enese mugavalt sohvanurka.)

Kabinetist väljub NOORKIKAS sünge näoga.

NOORKIKAS. Mis siin lahti on? (Näeb Roosit.) Mis... mis see tähendab?

ROOSI. Härra Soogenbitsilt sain te kutse... kohtamisele tulla.

NOORKIKAS (sarkasmiga). Kohtamisele? Ja istud mugavalt siin sohvanurgas?!

ROOSI (daamiliku viiega). Teine nurk on vaba, mu härra!

NOORKIKAS. Komet! Tead väga hästi, kes sa oled ja mis sul on teha.

ROOSI. Mina tean... aga kas ka teie?

NOORKIKAS. Mu naine ei vaja sind kauem... minult abi oodata on lihtsalt lapsikus... kui mitte rohkem.

ROOSI. Te pole kavalier!

NOORKIKAS. Kavalier... kellele!? Lõpp... lõpp... minel!

ROOSI (rahulikult). Majahärrana võite ju suurt meest mängida oma teenija ees. See ei tähenda veel, et te must vaimselt üle olete!

NOORKIKAS. Mitte üle vaimselt? (Pilkav naer.)

ROOSI (endise armsusega viibet korrates). Siis istuge, härra Noorkikas, kui teile pakutakse. Või kardate, et saatute mind jälle suudlema?

NOORKIKAS (viskab enese sohva teise nurka). Suurus-hullustus!

ROOSI. Mida teesklete... teate väga hästi, millest kui aumees peaksite kõnelema. Siin ei istu teenija... siin istub naine, keda te olete taga kiusanud oma armu-avalduste ja õrnustega.

NOORKIKAS. Nõnda... sa tuled pressimistega!

ROOSI. Kust te teate, millega ma tulen, kui te üldse vae-vaks ei võta mind kuulda?

NOORKIKAS (järsu pöördega). Tubli. Teie nimi, mu preili?

ROOSI. Roos.

NOORKIKAS. Perekonna?

ROOSI. Roos Põlluaas.

NOORKIKAS. Lubage, preili Põlluaas... mu nimi on Rasmus Noorkikas. Olen toimetaja ja erakonnajuht. (Vaatab kella.) Kümne minuti pärast algab juhatus koosolek, kus otsustatakse riigi saatuse. Olen sündmuste peategur... iga silmapilk maksab raha, võib-olla verd! Nii. Ja nüüd... kui teil, kõike teades, siiski häbematust

jätkub mind kinni pidada, siis... siis seisan te teenistuses!

ROOSI. Häbematus jätkub... jumaluke! Ihkasite nalutada... palusite vormi-likult mu kätt! Vannutasite, et te juurde jääksin... maailma otsani! Ja me pulmameis... see taotles joonduda ühele tühjale saarele Vaikses ookeanis.

NOORKIKAS. Ja teie meelitasite mu lõikusele, lasksite mulle aru pähe panna... see oli ainus õige vastus... säärasele sonimistele. Olen teile tõsist tänu võlgu!

ROOSI. Näete nüüd... tahtsite inimese, kellele tänu võlgnete, pikema jututa tänavale visata!

NOORKIKAS. Julgesite head teha, siis kandke ka tagajärgi!

ROOSI. Miks vihastute... on mind armastada tõesti nii ebamugav? Mõistus takistab... olgu! Aga süda... te süda ometi lendas mu poole? Seda hinge kaldumust ei saa ometi olematuks teha! Tundeid varjata ei või suurem voorus olla kui neid evida. Näidelge maailmale oma südame tuimust... olge lahke! Aga miks mulle?

NOORKIKAS. Peate mõistma, et ma piinlikkust tunnen tolle ajutise... segaduse pärast. Ja et see on jutt, mis mind hirmsasti ärritab!

ROOSI. Ärge häbenege, olite väga sümpaatlik oma vaimses süütuses. Võisime imestleda te hingelist ilu ajal, mil te mälu tegi põgusa uinaku. Olite mingi suur ja südamelik poisu, kes ebamaist igatsust tundis inimesliku paradiisikese järele.

NOORKIKAS. Paradiislik süütus sobib paradiisis. Aga inimeslikus ühiskonnas... kultuuriinimesed oleksid mu lõhki kiskunud! (*Vaatab kella.*) No mis see on? Selle asemel, et teha ajalugu, lobisen siin oma toatüdrukuga südamest!

ROOSI. Te naine olles võiks me keskustelu surmani jätkuda söögilauas või magamistoas. Aga kui mina praegu kõike ei ütle... millal ütlen seda siis?

NOORKIKAS (*kannatamatuses*). Siis öelge ometi kõik, taeva pärast, palun!

ROOSI. Kas lubate öelda, et poliitika on and — ikka mures olla teiste inimeste suhete pärast? Aga kas olete kunagi märganud, kuidas te oma kodu vahekordade mõttes välja näeb?

NOORKIKAS (*suuril silmil*). Oma kodu... mis siin puudub?

ROOSI. Olete mees, kel on talenti avaliku elu heitluses võimu haarata ja valitseda. Ent kel algelisim taip puudub midagi olla oma kodule. Seejuures evite abikaasat, kes see mõttes on samasugune hani!

NOORKIKAS. Hani, palun!

ROOSI. Kui palju vastastikust vaenu ja põlgust peegeldab see perekond! Teie ei seedi oma naise «hinge», ja too saab krambid te «vaimust». Ja tütar, kes üles kasvab see ohustikus... Arst, miks ei aita sa iseennast? Või arvate, et kui te seal väljas kukutate riigikordi, tõukate ümber valitsusi, seadusandlutsete parlamendis, sõimlete ajalehis... et sest kõigest te oma majas miski muutub? Või mõnes teises majas?

NOORKIKAS (*koomilise hirmuga*). Oo, mis peab sündima mu majale, et ta ei hukkuks?

ROOSI. See maja peab saama uue perenaise!

NOORKIKAS. Ja see uus perenaine olete teie!

ROOSI. Loomulikult! Te armastate mind ammu. Ja õpite mind praegu austama. Lubage, ma pole lõpetanud! Miks käitlete oma naist vaistulise põlgusega? Sest et tunnete igal hetkel... ta pole te õige naine... ei seltskonnas, ei voodis. Mida teeb see... see muumia kogu päeva? Hädaldab enese ühest toast teise ja sööb oma mehe närve! Ja mina? Arvate, et mu õige osa on kasida inimesi, kes teevad enese mustaks? Oo, kuid sisustaksin te elu! Olen noor... teie veel mees... meile sünniks lapsi! Ja üldse tuleks majja teine liikumine. Arvate, et mul pole esinemisoskust, vale! Mul on suured seltskondlikud talendid... andke ainult võimalus neid ilmutada! Vastava sisetunde ja riietusega ma liiguksin kui kuninganna. Teate, mis? Ma avaksin salooni. Koondaksin enese ümber riigi- ja rahamehi, sportlasi ja kunstnikke... võimu ja vaimu valimiku! Muinasjutu teeksin te majast ja te elust!

NOORKIKAS. Olete lõpetanud?

ROOSI. Selles lauses, ja!

NOORKIKAS. Ja lubate, et ka mina natuke kõnelen, eks? Kas teile ei torka silma imeline nähtus? Kogu aeg kõnlete minu südamest, minu hingest, minu tun-

netest. Aga kas teil ka midagi on — südant, hinge või sellesarnast, sest pole kuulda olnud!

ROOSI. Ma ei pea oma südant nii tähtsaks, et tast teie tunnete kõrval juttu teha. Mitte ennast... kogu aeg mõtlen, kuidas teid õnnelikuks teha.

NOORKIKAS. Ligimesearmastus! Aga ütelge mulle midagi. Kiitsite äsja, mälunõrkuse tagajärjel ma olevat olnud väga armas beebi. Aga te ei leppinud beebiga. Minust pidi tagasi tehtama see esmajärguline kiskja, kes ma olin. Olen mees, kes oma vastased murrab. Ja pean õnnelik olema, oma saaki teiega jagades! Lubage, ma pole lõpetanud. Mu perekonna-albumis — olete kindlasti lehitsenud — leidub mu naise pilt ajast, mil olime kihlatud. Tüdruk sel pildil... ta pole näotum teist... ta naeratlevas suus on südant ja silmis hinge... Kui need nooruse-ehetd mu majas... kooselus minuga... on lühtunud... kuidas ma siis... oma lapse ema... enesest heidan kui tarbetu asja!

ROOSI. Kui poliitilisi vastaseid maha tallate, kas siis ka uhkustate oma südame haledusega?

NOORKIKAS. Vastased... see on ühiskondlik paratamatus.

ROOSI. Kui härrased midagi teevad, siis see on ühiskondlik. Aga vaene teenija on egoist. Ületan te naise kehalt ja vaimult, moraalselt ja esteetiliselt. Ja et ma tublim olen igas punktis, on mul kõlblas õigus kohale, mida vajan. Kui mehed ministritoolile rinnaga murr... murravad, miks siis ministriprouaks murr... murda on vähem õilis?

NOORKIKAS. Poliitilisi meetodeid ei pea mitte otseselt eraellu kantama.

ROOSI. Kui ma ministriprouaks kipun... kas see on veel eraelu! Oh jumal, misuke... misuke saabas te olete! Siin istun ma te kõrval oma nooruse ja talentidega! Ja te ei märka võtta! Olete üks nui... ei oska armastada! Inimene peaks jumalat tänama... võib-olla viimset korda on saatnud talle amor oma noole!

NOORKIKAS. Noori ilusaid tüdrukuid hüljata ja oma vanale naisele truuks jääda... silmapilgul see on alati lollus: keeldudes vaesume ühe elamuse võrra. Aga pikapeale see tasub enese ometi. Pikapeale on voorus siiski parim poliitika.

ROOSI. Teate, mis ma nüüd näen ja aiman: et mõistus meid õnnelikuks ei tee!

NOORKIKAS. Tõsi... mõistusest ei saada õndsaks. Aga temast jätkub... õnnetuse ärahoidmiseks. Mõistus on see, et me hetkede eest, mida õnneks peame, liiga suurt hinda ei maksaks.

ROOSI. Mida nimetate praegusel juhtumil... liiga suureks hinnaks?

NOORKIKAS. Haiguse tõttu mu poliitiline seisund on niikuini lõdvenenud. Kui ma koju jõudes ka naise tänavale ajan ja oma toaneitsiga naitun... mis osa võin veel avalikus elus etendada?

ROOSI. See tähendab... naitudes minuga, te hävitaksite oma karjääri?

NOORKIKAS. Mitte ainult minu... ka mu tulevase naise!

ROOSI. Tulevase naise... see on paha! Oh jumal, kui rumal! (Ohkab sügavasti.) Ah! (Tõuseb, muudetud häälel.) Siis pole midagi teha. Pean tõesti vabandama, et te aega raiskasin!

NOORKIKAS (tõustes). Ka mina vabandan... et kohe alul ei öelnud peasja!

ROOSI. Ega ma... ega ma päris tõsiselt uskunudki, et mu võtate. Aga nii tore on õilsalt unistada... ei, päris ilmsi õnne sabast haarata! Moka! Nii kahju, et me üksteisele ei sobinud! Elu... elu on nii hall... ma vist teen enesele otsa! Ärge naerge... nüüd üsna tühise asja pärast minnakse vabaturma... miks ma ei võiks minna suure asja pärast? On te elu armas? Sureme koos... romantilisil põhjusil minnakse sageli kahekesi...

NOORKIKAS. Kaks mõistust pörkasid kokku... mis romantika see on? Kõnelete lausa rumalusi.

ROOSI. Loomulikult rumalusi! Näete, pisaraid valada on napp, siis otsid suu kaudu kergendust. Mis teha? Olen päevikut pidanud... oma elamusist ja seiklusist ses ajaloolises perekonnas. Toaneitsi päevik... pean ma selle «Isamaa Hääles» ilmutama?

NOORKIKAS (üsna kohkunud). Jumal hoidku!

ROOSI (üsna lähedale astudes). Kui ma teile vaenlasena kardetav olen, miks ei tee te mind oma sõbraks?

NOORKIKAS. Sõbraks... kuidas pean seda mõistma?

ROOSI. Nagu soovite! Ma ei kõlba teile toaneitsiks ning ei kõlba abikaasaks. Ent abikaasa ja toaneitsi vahel võiks

leiduda astmeid, kus mul veelgi talenti oleks teile kasulik olla.

NOORKIKAS (otsustavalt). Näen, et olete tubli ja tragi tüdruk. Väärите tõesti intelligentsemat kohta. Võib-olla lehe juures... võib-olla partei-büroos... ma vaatan järele!

ROOSI (varjamatu rõõmuga). Oleksin teile hirmus tänulik! Ma praegu vajan leiba tõesti hädalikumalt kui armastust! (Raputab südamlikult Noorkikka kätt.)

Siseruumest ilmuvad AMANDA ja SOOGENBITS.

AMANDA (üsna pettunud). Näete, Soogenbits, nad ei riidle sugugi!

ROOSI (Amanda poole pöördudes). Me ei riidle enam, armas majaproua... nüüd lahkume sõpruses.

AMANDA. Sa tõesti, Roosi, päris tõsiselt —?

ROOSI. Jaa, tõsiselt.

AMANDA. Kui õnnelik ma olen!

ROOSI. Ühe õnnetus on teise õnn.

AMANDA. Mine, mine, mu laps! Korraliku teenimise eest siin majas saad parima tunnistuse kaasa!

ROOSI. Teil on kuldne süda!

AMANDA. Jäetakse mu mees rahule, on mu süda ikka kullast. Tead, Rasmus, me söögitoa kell...

NOORKIKAS. Kuulmata... sa pole teda ikka veel reguleerinud!?

AMANDA. See kell ei lase end üldse enam reguleerida!

NOORKIKAS. Mis... ei lase reguleerida!

AMANDA (kahjurõõmuga). Ta on lõplikult seisma jäänud!

NOORKIKAS. Nii lõpevad sinu reguleerimised!

SOOGENBITS (lohutades). Armas proua, te ei pea nii südamesse võtma...

AMANDA. Südamesse, ei! Et see kell viimaks ometi seisma jäi, see on mulle suureks puhkuseks. (Kaob siseruumesse.)

SOOGENBITS. Rasmus, on su juhtkiri korras?

NOORKIKAS. Korras... toon ta sulle kohe! (Kaob kabinetti.)

SOOGENBITS (kelmika intiimsusega). Kas kavalier jättis istuma?

ROOSI (närvitsevalt). Asjata elustute mu õnnetusest... te pole sellega midagi võitnud!

SOOGENBITS. T e m a ka mitte! Rasmuse-taoline käpard pole üldse väärt tüdrukut nagu teie! Miks te õieti ei sobinud?

ROOSI. Meil osutus kokku liiga palju aru, et õnnelikuks saada.

SOOGENBITS. Nii see on... maailm hukkub kord mõistusest. Eros loob, vaim ainult tapab!

ROOSI. Vaim tapab... on see teadmine teid lunastanud?

SOOGENBITS. Lunastanud... oh jumal! Mis aitab veendumus, kui ma intelligentsita ei saa elada! Kui mu organism vaimu vajab nagu alkohoolik vajab viina!

ROOSI. Rikutud generatsioon!

SOOGENBITS. Rikutud, Roosi... olen selline esteet, et isegi tüdruku kaenlas tunnen puhtvaimset naudingut!

Siseruumest on hakanud kostma klaver ja laul.

ROOSI. Majaproua laulab... üle mitme aja!

SOOGENBITS. Kui jälle mees on, kes sind sõimab! Kust teaksid ideaalsed naised, et nad õnnelikud on...

ROOSI. Kui minusugused plikad nende mehi sekka ei võrgutaks! (Äkki.) Heldeke, mu käsikiri! Soogenbits, te ometi lugesite?

SOOGENBITS. Lugesin.

ROOSI. Noh? Mis? Siis öelge midagi, inimene!

SOOGENBITS. Pole sugugi nii väga... väga rumalasti kirjutatud.

ROOSI. Ärge narrige... ei kõlba kuhugi... eks?

SOOGENBITS. Tõsi tõeks... tore asi! Julge, isegi häbematu, aga siiski maitsekas ja sisemiselt aus. Ja see värske suhtumine küsimusis... seä vajame just!

ROOSI. Soogenbits, vaadake mulle silmi! Te... te tõesti ei naljata?

SOOGENBITS (silmi vaadates). Kui mind armastaksite, teeksin viimse jõleduse ning hakkaksin naisemeheks!

ROOSI. Ärge põigelge... kas mu kirjutus sobib «Kodu-maa Meelele»?

SOOGENBITS. See ilmub juba homses lehes, ausõna!

ROOSI. Soogenbits, te olete ingel! (Tänutundes Soogenbitsi kaelustades.) Oi jumal, kui mind trükitakse, siis... siis ei vaja ma üldse mingit meest! (Seina tagant kostab raksatus.) Mis see oli?

Kabineti uks kistakse lahti ja välja tormab NOOR-
KIKAS, nina peos.

NOORKIKAS. Oo-oo!
SOOGENBITS. Rasmus... mis sul juhtus?
NOORKIKAS (*kähistades*). Pomm!
SOOGENBITS. Pomm!?
NOORKIKAS. Visati läbi akna... aiast!
ROOSI. Hirmus!
SOOGENBITS. Ta ei lõhkenud?
NOORKIKAS (*kohutavalt*). Lõhkes!
ROOSI. Issand!
SOOGENBITS. Lõhkes... pomm lõhkes! Purustas... ja
sa elad?
NOORKIKAS (*vajub sohvale*). Elan.
SOOGENBITS. Oled haavatud?
NOORKIKAS. Usun, ei.
ROOSI. Vaat' kus õnn!
NOORKIKAS. See hais... see... see rüvetus!
SOOGENBITS. Mis rüvetus?
NOORKIKAS. See oli haisupomm, mis lõhkes!
ROOSI. Parfümeeritud!?
SOOGENBITS. Haisu... ainult haisu? On veel ligemese
armastust maailmas!
NOORKIKAS. Keelake see klaver... see laul... ma ei
või seda praegu... ma ei suuda!
SOOGENBITS. Keelda... see ei sobi! Sa oled täna oma
naise õnnelikuks teinud ja pead seda võima ka kuulda
ja näha.
NOORKIKAS (*kätt otsale pannes*). «Punane Hunt»!
ROOSI (*Noorkikka pead silitades*). Söögitoas seisma jää-
nud kell... saalis roostetanud idüll... kabinetis haisu-
pomm. Oh seda aruka mehe elu!
SOOGENBITS. Ah mis... kui homme ollakse direktselt
peaminister!

VEDELVORST

Komöödia neljas vaatuses

OSALISED:

MARI, Näsnäruda lesk perenaine
KUSTAV, tema poeg, vedelvorst
JOOSEP, sulane
MAALI, tüdruk } teenijad Näsnärudal
EEDO, karjapoiss }
TANEL, Ristmetsa peremees, kiriku vöörmünder
TIIU, tema tütar.

Sündmustik areneb Laisavere «kroonuvallas» Näsnäruda talu õuel sajandi lõpul.

ESIMENE VAATUS

Suvine päev Näsnäruda talu õuel.

Pahemal nurgas, vaatlejast nähtuna, ulatub poolpõiki alla taluelamu ots, selle kõrval värav, edasi tagaseinas ruhtaeda piirav lattaed. Elamu seinä ääres vedeleb lagunud vankri osa kahe rattaga.

Paremale lava äärde ulatub esile ahervare osa, tükike alusmüüri mahapõlenud kõrvalhoonest. Selle läheduses suur kasekänd tules hukkunud mahasaetud puust. Tagaseinas kooguga kaev, lattaia ääres haopinu, selle ees kaks raiumispakku, keskel saagimispukk.

Elamu oma sammaldunud «õitseva» õlgkatusega on ilmaelt kõdunemas. Aed, mille tagant lokkab metsistunud puhmastikku, on längu vajunud, mõned latid murdunud, pehkinud värav ripleb ainsa võruga posti küljes. Kogu pildist hoovab vastu lohakust ja kehvust. Aga ühtlasi selles lagunemise laisas muretuses tundub miskit vanavara-luulelikku, mis kogu allakäimisele annab idüllilise jumestuse. Talu metsistumise kallakust laegi võrsub elujulgust, nähes, kui priskelt ja ikka noorelt jumala loodus läbi ja üle kasvab varisevast kultuurist.

Õue murul ahervare ääres maas põõnab ristselili turb mehevolask norisedes. See on Näsnäruda noorperemees KUSTAV, Laisavere kuulus vedelvorst, kes eesriide avanedes parajasti laseb luusse keskhommikust einet. MAALI, lihtne krobe maatüdruk, vinnab kaevust vett.

Pahemalt väravast tuleb MARI, laisa liha ja hädaldava tegumoega talunaine, käed kõhul.

MARI. Vahtisin paraaegu rehealuse tagaväravast alla luhale. Kogu Laisavere on niidul väljas, ei meite rahvast kuski märki.

MAALI (on puust ämbrit kaelkooguga õlale võtnud). Näed, et tulen veepaaridega. (Katsub perenaisest mööda pääseda.)

MARI (hurjutades). Söömale kütsud, siis kui linnutivul... Aga katsu seda tõugu tagasi tööle saada! Päi-

kesetera, eva, pooles lõunas, meil kõva keskhommik.
MAALI (*tusaselt*). Kui kodus kõik ette ja taha tuleb talitada! (*Kaob värava kaudu pahemale.*)

MARI (*Maalile järele vaadates*). Ette ja taha... (*Istub seinä äärde ratastele.*) Mis vaene lesknaine tehku, kui teenija venib nagu tigu üle maasika. (*Oma ümarat kuju hinnates.*) Lahjaks ja luiseks kõhnunud muredest. Kui seda kõhtu ees ei oleks ja muupoolist muial, jääks pihast peeneks kui sipelgas. (*Haigutab.*) Ooah! Ooah! Neid lõugu inimesel lahti kistakse, et praksub. (*Laisalt ümber vaadates.*) Kus-tav! Kustav! Kuhu küll Kustav jälle kadus, kus puhmas ta pöönutab? (*Ajab enese hädiselt üles, vaatab ümber.*) Meh? Nõndaks neh! Seal see vedelvorstike aurab, lausa lagedas leelis. (*Tõttab Kustavi juurde.*) Sa Krestuse silmavesi, nüüd nossuke on küll vastu taevast krõbe! (*Puudutab hellalt.*) Kustavike! Ole nüüd pai poisu! Mitte kõssu! (*Istub kännule.*) Magab teine nii magusasti ja noriseb nii jägusasti, et mullegi kisub veekese suhu. Nii me lood ja laalud läävad. Peremees unistab ees, pere tukub taga, lonkab ja logiseb see Näsnäruda värk. (*Uue pahurdumisega.*) Oi poissi, poissi, pojukest! Küll kuluks semlakule soolata üle selja! (*Vaatab igatsevalt haopinu poole.*) Kui oleks viit pinust veati tõmmata.

MAALI (*väravast tulles*). Perrnaine! Perrnaine!

MARI (*pahandudes äkilisest segamisest*). Kus sul põleb?

MAALI. Leivad ahjus küpsed joh, kas võtad välja?

MARI. Võta juba sina, kui oled kodus. Saputa veega üle, siis koorik ei krobestu. Ja et niidule saate, kus on su Joosep?

MAALI. Minu Joosep, päh! (*Kaob väravast.*)

MARI (*Kustavile pöördudes*). Kustav! Kustav! (*Vangutab pead.*) Magab poiss kui palgiots. Pole vanematest tark oma laste käest vara surra. Nagu mu õnnis Mihklike, viisteistkümmend aastat magab mullas. Oli kange mees. Ütles jo eluhingel ette, et kui sa, Mari, mind peale surma pesema hakkad, löön veevanni jalaga ümber, siis alles pärisriid tuleb! (*Haledalt.*) Ei löönd enam kedagi. Üsna vakka ja vagusi püsis laudil, kui tegin talle viimset toimitsust. Läks süda härdaks teise pärast. Nutsin ja mõtlesin. Et kui sa elus ka oleks olnd nii leplik kui paraaegu, siis ma ikka oleks olnd su vastu parem küll. (*Pühib põllenurgaga silmi.*) Oleks poisistki tulnd teine

mees, kui isa rusikas taga tantsimas. Kustav, ae! Taise'nd üles, toivan, pere tahab viia heinale! (*Lootu-
seta.*) Seda laisaliha kasvatamist, läheb poiss untsu sula
seisimisest. (*Ringutab.*) Oah, ooah... kust sihande uni-
müta sugukonda sattus, tööka rahva laps! (*Kipub ise
tuhkuma jääma.*)

Pahemalt väravast tuleb JOOSEP, elava loomu ja terava
nõuga saarlane, ebamäärastes aastates. On talus kaue-
mat aega teeninud, kohanedes suuremaa oludele. Kõnes
on tunda kerget murrakut, hääldab «õ» asemel «ö».

JOOSEP (*laia tujuga*). Oi jumala päikese kulda, mida
taeva tornist alla uhab üle maa ja vee. — Katsanäe!
Vanaperenaine kõrbe kännul, noorperemees küpseb
murul... ei see põle hea mood mette. Teenijad tehku
kodusi talitusi, ei enne öhtut mette niidule saa!

MARI (*tõusmist tehes*). Plikaga kõhvitsed, see on su
kodune talitus. — Aja Kustav üles, ütlen sulle, Maa-
le teen ise jalad alla. (*Joosepist möödudes.*) Et jõekear
oleks öhtuks loogus! (*Kaob pahemale väravast.*)

JOOSEP (*Marile järele vaadates*). Öhtuks loogus? (*Sil-
madega istekohta otsides.*) Jo see öhtu kord tuleb ka,
kos keik kearud on loogus. (*Istub Mari asemele kännule
ning hakkab suitsu keerutama.*) Kaua's inime ede lööb,
kui laseb enese tööga tappa? Raasuke valetada, raasuke
varastada, heast ivake ja pahast paluke, nii õige mees
saab ilmast läbi. (*Suitsetab.*) Narriks läheb küll noorem
maailm. Neh, suuremaa suitsulgi mette põle õiget
smekki. Kos Saaremaal muiste olnd, nagu vanaisa praa-
li! Et teine tubakalups teises pöses, vana piibutobu
veel keskel. Olid ajad, kui uskuda!

MAALI (*väravast tulles*). Kas peremehe a'asid üles?

JOOSEP (*tõustes*). Sulane nüüd a'ab peremeest! (*Maalile
vastu minnes.*) Kas sa ei tunne Vene riigi seadust —
peremees pervoi, sulane turuko!

MAALI (*turtsatab*). Turuko!

JOOSEP. Ei mina seda meest püsti saa, katsu sina. (*Kipub
Maalit kabistama.*) Ematsel alles need võimud oo!

MAALI (*sallivalt*). Messa jändad!

JOOSEP. Ei saa sust mööda, tüdruk, sihuke vägi on sul
sees... ära pane pahaks.

MAALI. Pahaks nüüd panna... Aga hirm, Joosep, on küll
suur!

JOOSEP. Hirm? Seepärast ma su juures käingi, et sa ei kardaks. Sina ütled hirm, aga mina ütlen, see on armastus.

MAALI. Oh Joosep, kui sa mind hätta ei jäta...

JOOSEP (*kergelt*). Hädani on aega. Aga praegu ajame oma laisa peremehe püsti.

MAALI. Ei sellele küll eluhirmu sisse saa.

JOOSEP. Saab, kui oskad õige kunstiga. Nagu vanasti ühes talus olnd laisk sulane, siis perenaine ise läind, et kas Jaak tõuseb ühe ähvardisega laudilt. Ja oli talle alla naiste kombel kohutist teind. Kos Jaak surmahirmus, et see sedapidi, tea mis teispidi... et vanakuri ise sulle punnis põsil vahib otsa. Elua'aks peletand poisil une... kui uskuda.

MAALI. Oled sina üks loba! (*Naeravad teineteise otsa vahitides.*)

JOOSEP (*Kustavile osutades*). Hakka peele, Maali, see leheb so käe küll!

MAALI. Va' saarlane! (*Kustavi kallale asudes.*) Laisk peremees, teole, teole!

JOOSEP. Too ikka piits ka, too piits!

MAALI. Unekott! Südikauss! Pudevill!

JOOSEP. Võta nüüd täilinn pihku! (*Istub kännule ning itsitab pihku.*)

MAALI (*karvust sasides*). Põrguline, kas saad üles!

KUSTAV. Mõh! (*Ohkab ja keerdab maoli.*)

JOOSEP. See on hullem kui heinategu.

MAALI (*südametäiega tõukab jalaga*). Siis tossa, va tosam! Läki niidule, Joosep! (*Kaob väravast pahemale.*)

JOOSEP (*kännule istuma jäädes*). Kas seoke viimsepäeva pasunalegi ärkab, kui kord hüütakse. (*Ringutades ja halgutades.*) Ega laisk peremees ole laita asi, virgal sulasel seda menusam tööd murda! (*Ajab enese püsti.*) Seda menusam! (*Kustavit silmitsedes vangutab pead.*) Sedist ma põle enne näind, kes so vaese oo valmis teind? Priskuse poolest päris terve poisu, küll ossi, kossi ja muud trossi. Üks vähekene viga, hinge sees pole mette. (*Vaatab nõutult ringi, seisab haopinu ees, tõmbab välja tubli roika, kõlgutab käes, et liialt raske, heidab tagasi pinu otsa. Tõmbab pinust vibaliku, seda vedrutades leiab, et on paras, asub uuesti Kustavi ette.*) Soolame'nd ühe siraka sinna krunti, kost keik kurjad himmod ja patulustid tulevad. (*Lausub kui nõiasõnu, vibalikuga*

magilisi liigutusi tehes.) Sea sirkel — varsa vinkel — harja ike ja — lehma kütke! (*Annab Kustavile vibalikuga «tulise», nii et tolmupilv tõuseb pükstest. Vibaliku poetas maha.*)

KUSTAV (*kargab istukile, käega tagumikku hõõrudes*). Mis põrgu see, näätsa, on!?

JOOSEP (*silutult*). Üles, üles, peremeheke, hein ootab! Saakime õhtuks jõekearu maha.

KUSTAV (*silmi hõõrudes*). Nehuke sulane tuleks lahti lasta, kes peremeest ei lase magada.

JOOSEP. Kas mina... sa ise ärkasid.

KUSTAV (*pahuralt*). Ise ärkasin... muidugi ärkasin ise, mida siis susid? Toho hullu... tõusta, näätsa, ka ei lasta rahul!

JOOSEP. Unele minnes sul kohe ingli nagu on ees. Aga ärgates oled valmis mõrtsukas. — Kas nägid kurja und?

KUSTAV (*rahunedes hakkab ilmutama teisi omadusi*). Uni oli alul hea. Nägin, et magasin ristselili ristikeinas ning vidutasin silmi. Taevast selge ja sinine kui klaas, õhk täis õite lõhna ja mesilaste suminat. Sehuke jumalarahu tossas maa ja taeva vahel, et lust oli, näätsa, põõnata. — Aga siis hakkas üks kurat neid musti pilvi üles ajama, tuul tõusis ja pikne pistis põristama. Katsun põgeneda, ei saa maa küljest püsti. Siis äkki...

JOOSEP. Nonoh?

KUSTAV. Äkki sähvatas väik. Oli ikka kaugelt kõmistand, nüüd pani prahmaku otse...

JOOSEP. Kas löi sisse?

KUSTAV (*ristluid katsudes*). Sisse löi, kurat! Sehukse soolase, näätsa, kõrvetas siia keset ristluid, et ärgates veel tunned, kudas püksid on tuld täis!

JOOSEP. Jajah! Juhtub uneski, mis ilmsi võimalik.

KUSTAV (*tõstab nina*). Värske leiva lõhna lehvib tarest... kui tooksid pätsi palavalt lagedale.

JOOSEP. Kas ma tohin?

KUSTAV. Kui peremees käsib!

JOOSEP. Perenaine näeb, kukub lõugama.

KUSTAV. Näeb... peab ta siis nägema?

JOOSEP. Peab ta siis nägema, ehehe... No siis ta ei pea mette. (*Kaob värava kaudu majja.*)

KUSTAV veab enese püsti ja kergitab pükse. Ta on

turvakas poiss, ümariku sileda näoga ja kollaste juustega. Lohakast välimusest vilgub ometi läbi mingi sisemist tuuma.

KUSTAV (külgi sügades). Kõik kohad nikivad ja näkivad, ei tea, mis täna tuleb. (Istub kännule.) On jumal inimese kenasti loond. (Nopib kännu äärest õie.) Aga lillekest, näätsa, pead siiski kadestama. Vaatad teist, soe muld istme all, puhkab ja võtab toitu sama otsaga. Ei töö ega tegemist, aiva õitse ja õilitse... Igatseks inimese elada säärases ehvangeeliumis, kui lastaks. (Ringutab.) Sehuke tundmus on keres, et kui seda ilusat päevakest maha magatud ei saa ja õnnist ööd veel takka selga, et seda elu siis juskui ei maksnud ollagi!

JOOSEP (tuleb väravast, kakk hõlmas). Auras laudil suuri leibu, kui oléks tahtnud võtta. Sõhukesi, et oleks saand kolm seaküna, vaat' neljat poleks saand mette.

KUSTAV. Sa, tobu, ei võtnud?

JOOSEP. Kaapekaku töin, oli kergem sisse nuusutada.

KUSTAV. Too siia!

JOOSEP. Võta. (Istub Kustavi kõrvale kännule.) Ja murra toojale toodist.

KUSTAV (murrab kaku, Joosepile andmata, ja hakkab slauuuristama). Koorukse saad pärast omale.

JOOSEP (isutsedes). Kui võid oleks! Soe leib ja värsked või, see mo ihul huku töi. Oi kõhuke, mis soost siis saaks!

KUSTAV (rahulikult järades). Teinekord sööme võid... kahte head jäksa korraga tahta.

JOOSEP. Mo vanaisa, kui põlnd sekki suu järele seada, siis ikka unistand, et oleks kirikutäis pudru ja tornitais võid... saaks opmani keretäie.

KUSTAV (täis suuga). Tühi kõht pole kiita, seda olen märgand.

JOOSEP (Kustavil kaela ümber). Sa, peremees, võiksid nii laisaks minna, et söömadki keik jätaksid sulase jahvatada.

KUSTAV. Laiskus on maailma põhipuu. Kui kõik aivarututaks ja rühiks. Ja miski ei võtaks aega vajumiseks. Siis maailm, näätsa, oleks üks lendav liivakõrb.

JOOSEP. Või kõrb!

KUSTAV. Igavene on, mis paigal seisab, olen märgand. Jumal taevas kui pakuots. Ning all see muld ja materjaan...

JOOSEP (patsutab Kustavi kintsu). Jumal taevas... ei sa, peremees, jumalat teeni. Sa teenid oma laiska pärast, seal on su Mooses ja prohmetid.

MARI (tuleb väravast, näeb mehi, lööb käsi kokku). Issa pöuke, püha ristike, kas te niidul pole?

JOOSEP (tõustes). Meelitan siin meest metsa, et hallitad kogu alt ära... Kos tema neh, et veerevale kivile ei kaava sammalt.

MARI (lala häälega). Lase, suurjumal, taeva luugid lahti ja vaata alla, mis kaks narri mu õuel teevad! Ja mida seal noitakse? (Kustavi poole tõtates.) Mu kaapekakk! (Joosepile.) Seda sa, saarlane, tares piidlesid! Lähen sahvriat võitassi tooma, kakk vahepeal kui pühitud. (Püüab Kustavilt kaku krapsata, see pöörab selja ja venib pahemale, vankrile istudes.) Mis inimeseloomad te olete? Vanaleib ei jõua eest laskuda, juba uus saitis otsa!

JOOSEP. Peremees käskis, sulane kuulaku sõna!

MARI. Et sa niidule saad, kuulaku sõna!

JOOSEP (pükse kergitades ja kiiret minekut teeseldes). Niidule, niidule... kos moosugune mõistab laiselda. (Kaob väravast.)

MARI. Juskui pöitliga raiu inimestele meelt pähe.

Paremalt tuleb EEDO, rässakas poisiklutt sünge näoga. Märkab perenaist, peatub nõutult.

MARI. Eedo! Ons kari juba kodus? Mis nägu sul on peas? Ega ometi hunt karjas käind?

EEDO (nutuse vihaga). Karjas käind... arvad et läks kiriku!

MARI. Hunt karjas!? (Ehmub kangeks.) Kuuled, Kustav, hunt karjas! Oh mu utekesed! Ja sina, poiss, kus olid? Sa ometi hurjutasid hunti ja tegid kära?

EEDO. Vist langesin põlvili ja laulsin oosianna!

MARI. Aga krants? Kas sa koera hundile peale ei a'and?

EEDO. Jo siis peni ees jooksis ja näitas hundile teed!

MARI (poissi natist raputades). Siis kõnele ometi, põrguline! Juskui korgensoniga kisu sõnu suust. Hunt karjas... no mis see hunt su karjas tegi? Ega ta ometi viind, see hunt?

EEDO. See sulle tooma tuleb!

MARI (uue ehmatusega). Oi jumal, hunt viis lamba! Sa kuuled, Kustav, hunt viis lamba!

KUSTAV (*vankri assi otsas järades*). Süüa ka, näätsa, el lasta rahus.

MARI. Hunt viis lamba, mu ilusa lamba! Aga mihukene siis? (*Poissi taas raputades*.) No reagi, peletis, mihukene viis? Kas noore musta või vana valge?

EEDO. Siniseid ja punaseid sul jo põle.

MARI. Aga kui ma sulle need sinised ja punased tahaotan teen! Temal koer karjas kui lõukoer, aga laseb väikesel hundil suure lamba maha murda. (*Haarab maast vibuliku*.) Sa inimese teotis! Sa pahareti hakatis!

EEDO. Moorikänd... meest lööma! (*Põgeneb pahemale*.)

MARI (*vihastumisest väsinud*). Jumal, jumal, mis risti mu selga sajab! (*Langeb pinu äärde pakule, hoiab naba*.) Valuhoo käis seest läbi... küll nüüd leiva tee viib lahti!

KUSTAV (*elutargalt*). Mis tagapidi hambaid, see hundi.

MARI (*uue vihaga*). Tänad jumalat, et jälle ühest lambast sai lahti!

KUSTAV. Hakka looma pärast oma hinge närvöörima. Sünnib lambaid ja sureb. Ja ka hunt saab kord otsa.

MARI (*haliseb*). Oh mind vaest vanaeite! Kiskjad viivad karja. Ja oma poeg sööb südame. Pole sul kahju lambast ega emast. Hundi poole sa hoiad. Metsaliseks sa enese magad! (*Tõuseb vihaga ning istub uuesti ahervarele*.)

KUSTAV (*on söömise lõpetanud, kobab taskuid*). Kas sa mu piipu nägid? (*Tõuseb*.) Siin taskus netu, siin ka mitte. Aga siin, näätsa, jeest. (*Istub pinu äärde pakule, toimib suitsetamise nõudega*.)

MARI. Mehe piip suus, mehe meelt pole peas.

KUSTAV (*iseteadvalt*). Arvad või?

MARI. Nagu sült palava päeva käes!

KUSTAV. Ei tormast tule tolku. Isa meil oli rühkel, rügas ja rässeldas enese hauda.

MARI. Seda loba kõnele hundile.

KUSTAV (*laseb mõnuga suitsu*). Hundile? Mis hunt, vennike, tehku, kui on kiskjaks loodud. Kui sina oled emaks loodud ja teine jälle, näätsa, lambaks, siis te kahekesi teete, mis on ema ja lamba tegemine. Hundil jälle on hundi kombed, sest loodus, näätsa, ei lase tal rohtu süüa... Iga sööda taga seisab kütt püssiga. Iga lamba taga koer hammaste ja karjane kaikaga. Kui mina ka

iga suutäie pärast peaksin surmale silma sihtima, mis mekk siis elul oleks?

MARI (*on poja lollakuses veendunud*). Et ma puhta jumalavilja ja kalli poesoolaga seokse poja olen üles kasvatand, häbiks talule, naeruks külale.

KUSTAV. No mes meil puudub?

MARI (*kui torgatud*). Mes meil puudub! Lase silmad ringi kaia... mis su raskuse vaim sellest talust on teind!

KUSTAV. Ja kui sinu virkus veel juurde lisada...

MARI. Hooned kõdunevad, aiad lagunevad, põllud rohtuvad, niidud kasvavad võssa, kari kuseb punast ja lambad on kärnas. Kroonule ei saa maksu, kõik mis kasvab, sööme ise äe.

KUSTAV. Ütled jo, et nälga pole näind. Kroonuvalla talu, hakkab mina seda suurt Vene riiki oma ihurammuga rasvaseks higistama. Maksud maksetakse, kui on tinnest. Ja kui pole, kroonu kannatab. Keisril türklaste ja teiste osmanitega isegi rabelemist, kas tal aega tulla mind pinnima.

MARI. Kaua sa memme sabas sedasi elad? Pista lutt suhu, vaata, kas viitsib imedagi. Suren täna-homme, kuhu see Nännäruda jääb? Mis toivan sa küll oled, tule jumal appi! Et külagi peale kõnniksid laupäevaõhtu... näitaksid ka natuke mehe lõhna. Vanapoisid kopitis küljes, ei saa miniat majja.

KUSTAV. Kel janu, sel jalad.

MARI (*sõbralikumalt*). Naise manu, pojuke, pead küll üksi minema ja ise mehe eest olema. (*Kavala noogutusega*.) Ei seal aita memme aidud, pojul olgu oma taibud. (*Meehitades*.) Kuule'nd see ju lustiasi noorel rahval laubaõhtul. Ja tulud tublid, kui mõistad valida. Peretütred ümberkaudu kui murakad, talud ja varad taga. Kui oma vallast ei vea, too naine teisest kihelkonnast.

KUSTAV. Üks tagasurkija siis talus rohkem.

MARI (*tõuseb ja tõukab Kustavit õlast*). Sellest sa loru oled, seda iidamast märgatud.

KUSTAV. Mes iidamast?

MARI. Ei tule poiss tüdrukuga toime, pole ka muus töös meest. (*Kirjades*). Vemmalt sa teenid, vemmalt! (*Tõukab poisile võmmi kuklasse, nii et see lendab püsti*.) Suguselts sureb välja, tema ei liiguta oimu!

Pahemalt ilmub TANEL, käbe kõhelane vanamees,

must kaap peas ja hele «tolmumantel» seljas. Tema järel sammub TIIU, rõõmsa näoga nugissilm, siidrätt peas, suurrätt õlul ja komps käes.

TANEL. No tere, tere, Näsnäruda pere!

MARI tõttab külalistele vastu. TIIU näeb Kustavit, naeratab, poiss vaatab kõrvale.

MARI (Tanelit käteldes). Ristmetsa Tanel, oi sa heldekel!

TANEL. Ristmetsa Tanel, jumala abiga. Ja siin on mu tütar.

TIIU. Tere, tädi, kas nüüd paneme kohvipa'a tulele?

MARI (Tiiut käteldes). Saab suguseltsi näha... pika maa tagant.

TANEL. Oma kakskümmend vene versta! (Võtab Kustavi poolele tee vastuvenitatud käe, sõbraliku huumoriga.) Väimeespoeg!

MARI. Kustav, pojuke, tõmba Ristmetsa hobune reialasse... ole viks poiss!

KUSTAV. Mina nüüd see tõmbaja...

TANEL. Hobune juba Joosepi hoolet!

MARI (üllatusega). Kas Joosep niidul põlnd?

TANEL. Kõlgutas jalgu aia otsas, kui tänavasse keerasime.

MARI. Häda nende teenijatega! (Tiiule.) On sul seda priiskust ja värskust, Miinake, või oled koguni Ellu?

TIIU. Tiiu ikka, tädi... kas sa mind ei mäleta?

MARI (eksitust viisakalt parandades). Tiiu! Miks ei mäleta... kui nägin, kohe mõtlesin, eva, see ju Ristmetsa Tiiu!

TIIU. Selle kompsu siin, tädi, viin sulle tuppa kostiks! (Tõttab kompsuga pahemale.)

MARI (Tiiule järele vaadates). Neid tütreid sul, Tanel, pole otsa ega aru!

TANEL. Jakobil oli kaksteistkümmend poega, mul kaksteistkümmend tütar, kaks on mullas.

MARI (lasterikkusele viisakat põhjust otsides). Sa, sugulane, kah jumala mees.

TANEL. Oma elu läbi olen kõndind jumala käe ja kirjade kõrval. Lauluraamat laual, piibliraamat pingil, katekismus kapis. (Istub seina äärde ratastele.) Aga uue aja vaim, see tungib nüüd rüsinal noorrahva sekka. Meil

kirikukülas tehti seoke kasinuse selts, kus näitemänge seatakse ja muulgi viisil põrgu poole tantsitakse. Hoiatan sind, Kustav, seesuguse asja eest.

KUSTAV (istub pinu äärde pakule). Kui kõht täis ja uni magus, ei mina muud kasinust vaja.

MARI (uudishimus). Pidi küll ränk asi olema, Tanel, mis su meile maile tõi... argipäeval ja kibedal heinateol?

TANEL. Kiriku võõrmünder... kas ma saan Issanda päeva varastada! Kui ma kotikest ei kõlistaks, jääks magama kogu kirik.

KUSTAV. Magamise pärast hakka kiriku'ronima.

MARI. Küll magaminegi tuleb jumalale auks, kui see annib kirikus.

TANEL. Tõsi, ka halval asjal on oma hea kül. Nagu te siin Laisavere sopis venite, kroonuvalla talud hõlbul käes. Ilmalikus edasijõudmises jääte maha muust kihelkonnast. Aga ega teist ka suuremaid sulisid tule. Praost alles mineval pühapäeval kiitis kantslist, et «üks jumala tundmise hais, üks hea Kristuse hais, üks evangeeliumi elu hais... see tõuseb Laisavere kandist hoopis paksemalt kui raudtee äärest, kust nüüd saadan oma aurumasinaga läbi sõidab ning inimesi hukatusse veab.»

Pahemalt tuleb TIIU, ta on rätidest vabastunud. Samal ajal paremalt tuleb MAALI, kõheldes.

MARI (Maalit nähes). Maali! Kas see on heinategu? Mida sa koju otsid?

MAALI. Joosep ütles, pangu ma kohvipada tulele, vöölmöldri rahvas tulnuvad külla.

TIIU (lustakalt). Ära sa, Maali, ka munarooga unusta!

TANEL (kõhtu katsudes). Ja lihakäntsakad pannile säri-sema! Kodus olen natuke koi. Aga külla tulles tahan hästi süüa.

MARI. Sulle, Tanel, pole ma kitsi olnd!

MAALI kaob pahemale. TIIU on KUSTAVILE lähenenud.

TIIU. On sul ka hea meel, Kustav, et tulid sind vaatama.

KUSTAV (pöörab selja). Plikadega, näätsa, mina ei edvista.

MARI (tuleb poega noomima). Oled sina, Kustav, inimesetükk! Piiga kui pisar pilvest... tema mõmiseb!

TANEL (*tõustes*). Küll Kustavilegi eluvaimu sisse toome, kui parajad uudised välja kraamime.

MARI (*põlema minnes*). Sul on uudiseid, Tanel?

TANEL. Kas ma nalja pärast sõitsin kakskümmend vene versta!

MARI. Issa ristike, siis räägi, Tanel!

KUSTAV istub pinu ääres pakul. TANEL tuleb, istub pukile ta kõrvale, siis tuleb MARI ja istub Taneli kõrvale teisele pakule. TIIU seisab rühma selja taga.

TANEL (*tähtsa näoga kord Marile, kord Kustavile vaa-*
dates). Sõitsin siia, kallid sugulased... sõitsin siia noh...

Sarve Matsi tõstamendi pärast.

MARI (*ei mõista aimata*). Sarve Matsi tõstamendi? Mes selle tõstamendiga siis on?

TANEL. Kirikumõisa on jõudnud kindlad teadmed.

MARI. Kindlad teadmed? Sa arvad, Tanel? (*Äkilise sähvatusega*.) Krestuse silmavesi... ega kadunuke ometi meitele?

TANEL. Justament, kui jumal tahab.

MARI. Pärandus? Meitele? Oih!

TANEL. Sulle ja mulle mitte. (*Kustavile osutades*.) Aga sellele siin.

MARI. Meite Kustavile pärandus, kassa kuule!

TIIU (*Kustavit selja tagant müksates*). Siis naerata natuke, Sarve Matsi ristipoeg!

KUSTAV. Vaata, susimist ma ei salli, jäta see mood! (*Tõuseb ja laseb ahervarele küljekile*.)

TANEL (*heas tujus jutukaks minnes*). Oli meil suguseltsis see Sarve Mats, suur vembumees ja kaaberjaan. Parseldas hobustega, ostis linu ja takku, ajas laatadel raha kokku ja jõi kõik kõrtsid ja trahterid läbi. Oli püsti pagan, soodoma sulane eluea. (*Vöörmünderliku väärikusega*.) Aga inimese päevad on loetud. Nagu säde haurissu, nagu kotkas raibe selga, nii langes jumala käsi Sarve Matsi kuklasse...

MARI. Suri vanapoiss kevadise poriga. Ei saand siit matuselegi... soo meil kui meri ümber, sõida küna.

TANEL. Samane Sarve Mats nüüd ongi Näsnärudat oma tõstamendis nõogand. Küll paberid Kustavile tulevad pea vallamajast.

MARI (*halvakspanuga*). Pakub krosse?

TANEL (*sisemise rõõmuga*). Kõvad krossid topib kraesse.

MARI (*kuulutama jäädes*). Nonoh?

TANEL (*tähtsust lisades*). Kõvad krossid... ära kuku ümber, kui ütlen.

MARI (*hakkab asja tõsidust aimama*). Sa ehmatad hirmu hussel!

TANEL. Kõvad krossid, kõvad krossid. (*Maigutab suud, nagu oleks midagi kurgus*.) Kohe suhu ei mahu hästi see summa! (*Teeb mitu korda ütlemiskatset, kuni viimaks lausub*.) Kolm tuhat vene rubla!

MARI (*masinlikult korrates, kergelt*). Kolm tuhat rubla?

TANEL (*on trumbi välja mänginud*). Maksis seda ütleva sõita, mes?

MARI (*on püsti tõusnud, ikka veel taibuta*). Kolm tuhat rubla? (*Siis järsku taibates summa suurust, röögatab*.) Kolm tuhat rubla... oi sa õnnistuse vägi!

KUSTAV (*on enese vahepeal ka püsti ajanud ning asja sünni kalduda püüdnud*). Sa kurat... kus on lops!

MARI (*naba hoides*). Kolm tuhat rubla... nüüd küll pühib leivatee lahti! (*Otsib kohta, kuhu istuda*.)

TANEL (*uhkustades*). Kas te siin üldse olete raha näind?

MARI. Lehma eest saime laadal punase kümnelise paberi ja sinise viierublalise lisaks.

TANEL (*tõustes*). Sajarublalist sa pole näind, Katariina pudretiga?

MARI. Ää a'a patujuttu, kos ma sajast nägin!

TANEL. Nüüd poisile laotakse kolmkümmend «katariinat» puhtalt peole.

KUSTAV (*langeb kännule istuma, sõrmed karvus*). Sa lopside lops!

MARI. Kolmkümmend katariinat! Et mu silmakesed... et mu silmamunakesed... seda päeva... (*Nutab*.)

TANEL. Naistel need pisarad! Ikka tööpoolest? Kuule, Mari, kui see raha su südame peegli nii tuhmiks teeb, siis tea, et saab kaelast selle tüli, kui ei taha.

MARI (*on pakule istunud, pühib põllenurgaga silmi*). See hulk raha paneb ulguma.

TANEL. Tõstamendis seisvat, et kui see raha, mis mina, Sarve Mats, olen kavala kauba ning petise tööga kokku kraapind... kõrtsis joomata ja tüdrukuile titekuludeks tasumata jätnud... Et kui see paturaha mu ristipojale ei passi või muidu ta hingele santuseks tuleb, siis see kolm tuhat rubla — seoke paber on tulnd praostile...

siis see kallis paturaha ning verehind antagu tervenist misjoni heaks, vaeste paganate ümberpööramiseks Indias. — Selle asja tuuma praost mind saatiski selgitama.

MARI (*kelle rahaahnus põhjani vallutanud, kargab sõjalt külmalt püsti*). Praost võib oma paganatega panni lakkuda, me oleme ise ristiinimesed.

TANEL. Seda ma küsingi. Et kas Kustav võtab päranduse vastu või jätab kirikule?

TIIU (*on vahepeal Kustavile lähenenud*). Nad, Kustav, tahavad su häält kuulda.

KUSTAV. Ütlesin juba, ära susi!

TANEL. Tõsijutt, Kustav, nüüd sa otsusta. Kas võtad päranduse vastu või jätab kirikule?

KUSTAV. On aega ja asja mõelda ning mõelda...

MARI. Tule jumal appi! Raha pakutakse — tema veel mõtleb! Logask oled, kas lolliks ka lähed tahapihta?

TANEL. Mõelda võib, mõtlema peab. Vaata, sugulase poolest soovitan raha võtta. Aga vöörmündrina pean ka kiriku eest seisma ja paganate pärast väljas olema. Et viimisel kohtupäeval ei tuleks ütlemist.

MARI (*tõustes, inimestele mõistust pähe manades*). Kolm tuhat rubla! Ja kaks lolli peavad tarka nõu, kudas rahast lahti saada!

TANEL. Tasa, tasa! Vägisi kelleltki ei võeta. Reagitakse ainult, et tõstamendis on oma konksud ning kõverikud. Ja peetakse aru meeste vahel.

MARI (*veendumusega*). Kolme tuhande rubla eest inimene sööb sambla ja saepuru alla, kui aga saab raha kätte.

TANEL. Saab raha kätte, saab kätte, no siis saagu! Kui Kustav ütleb jah, mis siis minagi! Minu pärast sõitku indiaanlased põrgu, kui jumal tahab. — Nii et, Kustav, kudas siis jääb?

KUSTAV. Kudas jääb... sellega on, näätsa, et...

TANEL. Võtad või ei võta? Jätad või ei jäta?

KUSTAV (*piinlikult*). Ma... ma just parajasti ei märka öelda. Homme on ka päev.

TANEL (*täheendusrikkalt*). Homsel on ise homse mured... tänased selgitame kohe.

KUSTAV (*abiotsivalt*). See hulk raha, Ristmetsa! Mis ma ta'ga teen ja kuhu panen!

MARI (*ülimal põlgusega*). Mis inimene sa oled, sa ei taha raha!

TIIU (*Kustavile kummardudes, mahedalt*). Võta pärandus vastu, Kustav, rumal on raha võõrsile lasta. Seega saaks talus mõndagi teha.

TANEL. Kolme tuhande rublaga teeme Näsnärudast mõisa!

KUSTAV (*viimses kitsikuses*). Seda inimese hinge et ei jäeta rahule! (*Tõuseb, katsub nagu põgeneda, peatub siis sisemises heitluses*.) Jusku kott oleks peas, ei mõista mõelda!

MARI. Jänes oled... jookse metsa!

KUSTAV. Jänes? Arvad või? (*Ajab enese teise poolega sõrgu*.) No on see raha kord olnud ja tulnud, see tõstamendis tehtud ja nähtud. Siis, kurat, mina selle kopika eest, näätsa, ka jooksuma ei hakka!

TANEL (*võidurõõmsalt*). Mehe sõna!

MARI (*langeb pakule istuli*). Ometi tuli arunatuke latva! Kullahunnik nina all, tema perutab, et võtta või mitte võtta? Kui kivi jões kukuksid põhja ilma emata.

TIIU (*patsutab Marile õlale*). Mis siis muud kui soovime õnne Näsnäru rahvale!

TANEL (*heal meelel käsi hõõrudes*). Kolm tuhat rubla on raha, kui jumal tahab.

MARI (*käsi kokku pannes*). Õnnistagem seda Sarve Matsi küll hua põhja ja selle taha. Eluaeg sai teist manatud, alles nüüd mõistad, et oli, kadunuke, kallis inimene!

TANEL. Sarve Mats on mullas. (*Nina toa poole tõstes*.) Aga mina elan ja tunnen prae lõhna!

MARI. Heldeke jah! Astuge tuppa, kallid sugulased. Maalil midagi jo valmis on. Tule, Tanel! Ja sina, Tiiu. (*Minekul*.)

TIIU (*tagasi pöördudes*). Kas sa, Kustav, ei tulegi?

KUSTAV (*on kogu aeg sünge näoga seisnud*). Tulen kui... toibun.

MARI, TANEL, TIIU kaovad pahemale majja.

KUSTAV. On hagiad inimese seljas! Hulganisti kallal... soppa a'avad silmiti! (*Laskub kõhuli murule*.) Selle väsimuse peale küll kuluks peatais põonata... (*Asetab näo otseti kätele*.)

JOOSEP (*pahemalt tulles*). Peremees, kas magad? Kui magad, ega ma siis sind ärata.

KUSTAV. Siin talus nüüd inimest lastakse hingata.

JOOSEP. Kui sa just ei maga, siis luba mu koorik kätte.

KUSTAV. Mes koorik?
 JOOSEP. Lubasid kakust kooriku, kui sisu söödud.
 KUSTAV. Läks koorik koos sisuga, ei mina märgand vahel pidada.
 JOOSEP. Ahnepäits! Ja mida nüüd konutad, pea käppade vahel? Terve kaku vehib sisse — ikka veel näost kurbi!
 KUSTAV. Mis sa kiusad, mul niigi paha olla.
 JOOSEP. Paha olla, et sa kärvaks! (*Istub seina äärde vank-rile.*) Mis asjale see Ristmetsa rahvas siia sõitis?
 KUSTAV. Eks Sarve Matsi tõstamendi valus!
 JOOSEP. Sarve Matsi... no mis selle tõstamendiga siis?
 KUSTAV (*rõhutult*). Päranduse, näätsa, veeretasid meitele kaela!
 JOOSEP. Pärandus meitele? Kas soole või moole?
 KUSTAV. See'p see on, et mulle. (*Põlgusega.*) Ristipoeg!
 JOOSEP. Päranduse veeretasid kaela. Ja sa ei saanud aeg-sasti alt ära! Palju seda nodi tuleb?
 KUSTAV (*etteheitvalt*). Kolm tuhat rubla.
 JOOSEP (*kargab püsti*). Kolm tuhat rubla!? Sa sea sirkel ja varsa vinkel! Kus tuleb pidu ja põli. (*Istub Kustavile kaksiti selga.*) Nüüd rõõmulustiga teen sust torupilli! Sahvi urr, urr, sehvi urr, urr, sahvi kriuhkadi, sehvi krauhkadi, kesk õuemuru kokku!
 KUSTAV (*tõukab Joosepi kõrvale*). Ära mässä!
 JOOSEP. Kuule, sa ei rõõmustagi...
 KUSTAV (*veab enese püsti*). Mure kaelas, muud ei midagi!
 JOOSEP. Kas sa väga kardad Vene riigi raha?
 KUSTAV. Raha on kolm tuhat, sekeldusi miljon.
 JOOSEP. Sa oled kui Laiuse mustlane mõisa kartuliväljal. Et oo jumalukeee, ale-ee kullakeee! Et kust see soolvesi võetakse, millega need kartulid süüakseee!
 KUSTAV. Ega ma raha karda, ma kardan rahutust. Sõidud, kohtud ja muud mässud, mis nüüd tulevad. Ja kui raha käes, siis kuhu ta paned ja mis ta'ga teed. (*Südame põh-jast.*) Millal see laat sedasi lõpeb! Ära nõögivad, näätsa, hea inimese ilusa elu!
 JOOSEP (*koomilise parastusega*). Ei sool siin ilmas vea mette! Töö eest ikka hoidusid nii hästi ja ümmargusti eemale, aga siis, kurat, tuli õnn selga?!

E s r i i e.

TEINE VAATUS

*Näsnäruda õues pisut hiljem.
 Paremal, alusmüüril istuvad JOOSEP ja EEDO, käed ümber põlve, noogutades.*

JOOSEP. Oi põlvekest, oi põlvekest!
 EEDO. Ja põlve otsakest!
 JOOSEP. Rikka veskid ja vaese vesi. Üks saab teri ja teine keel.
 EEDO. Kui oleksin keiser, tritvus rass!
 JOOSEP. Mis teeksid, kui oleksid keiser, või paavst, või muidu suurem sultan?
 EEDO. Esimese valuga laseksin Metspere Jussi üles puua, see on klaar.
 JOOSEP. Mis ta soole tegi... see Metspere Juss?
 EEDO. Tegi... kus tegija! Kui rinnad kokku pistame, on kokati all. Aga ta kurat naerab, kui neite pull on meite pullist üle!
 JOOSEP. Siis on ta surma veart.
 EEDO. Aga sina, Joosep, mis teeksid, kui oleksid kuningas?
 JOOSEP. Ei mina leikaks lehetubakat taelaga segi. Sarskid ja purskid * viskaks hambasse, karbipapiirused, mis mak-savad oma kuus kopikat kümme. Või tooks ahtli sakas-noid ja ööruks teise ilsi sisse...
 EEDO. Mis asi on... see sakasnoi?
 JOOSEP. Sakasnoi, kulla Eedo, see on sõhuke kõrgem kabai, saksa tubak, selle suitsu neelad kui paradiisi õhku. Ka mõisa puskarile ütleksin jumalaga. Aiva kaaniks englispiritrit ja muid peenemaid porujomme.
 EEDO. Englispiritrit... küll on asju maailmas, kui mõistad arvata!
 JOOSEP. On maailmas englispiritrit. Madal ja matsakas pudel, aga kael ilmatu pikk ja peen kui saksa rät-sopal. Sõhukesest pudelist seda spiritrit valatakse. Vötad pitsi, vötad teise, oi, poisuke. (*Naksutab keelt.*) Keele

* «Tšarskija» ja «Puški» olid paberossi sordid. «Sakasnoi» tubaka sort, Gabai — firma nimi.

kohe veab kaasa nõhukse krundi peele, et paha re-
kida.
EEDO. Oled sa palju seda pitrit joond?
JOOSEP. Ise ma küll veel pole saand mette. Aga tuttav
poiss on linnas käind ja läbi akna näind, kui üks saks
oli joond.
EEDO (*märkab, et teda tõgatakse*). Luiskad!
JOOSEP. Kut kuram sa luiskad... luisu nõud jäid heina-
maale.
EEDO. Sinuga ei saa üldse mehejuttu ajada!
JOOSEP. No siis kakume karvu, nagu kaks küürakat Por-
kuni purdel!
EEDO (*vallatluse tujus hüppab üles*). Sina Porkuni pörsav-
varas!
JOOSEP (*samuti*). Sina Saksi seavaras!
EEDO. Vaata kui tõmban sulle ölekõrrega!
JOOSEP. Saad vastu jumalavilja varrega! (*Kukuvad aher-
varelt rüsinall alla.*)
EEDO. Kukkusin purdelt jökke!
JOOSEP. Ja mina vajusin puhtasse vette!
EEDO. Kuivatame kasukad ja lepime äe!
JOOSEP. Lepime, et sina, Seeneküla sügavselg, jääd ikka
Saksi seavargaks!
EEDO. Ja sina, Kruusimäe küürakas, Porkuni pörsavar-
gaks!
JOOSEP. Nõnda, kallid Eedo, maailma ehitus seisab püsti.
EEDO. Seisab kudas... see ehitus?
JOOSEP. Aga nii seisab, et jää seks, mis oled. Ära kipu
oma nahast välja. Kui oled pörsavargaks loodud,
siis mette ära viska silma suurele seale. (*Istuvad.*)
EEDO. No mina, kurask, oma nahasse ei jää! Karjas käin
viimset suve, siis olen tööpoiss valmis.
JOOSEP. Sulasmehed mõlemad. (*Mõnutesedes.*) Sedistena
siin Näsnäruda öuel higistame. Ja laseme jumala maa-
ilmal hea olla ning veel hästem maitsta. Oi põlvekest,
põlvekest, põlve otsake!
EEDO (*ringi vaadates*). Kas müristas?
JOOSEP. Mul niisama... soolik torises.
EEDO (*tõustes*). Soolik! (*Majale osutades.*) Küll teeb hinge
täis. Kuradi vöölmöldrid söövad munapudrud ja kohvi-
paksud sisse. Aga meile tuuakse ette silk ja kirkukört.
JOOSEP. Äe sa silgust sandisti kõnele. Kui ikka seda soo-
last võtad mehe eest, ei siis hauaski mädane. Saksad,

lallid, söövad keike magedat, no kos seda haisu, kui sure-
vad. (*Hirnuvad naerda.*)

Pahemalt tulevad TANEL ja MARI, on lõuna lõpetanud.

MARI. Soised karjamaad, näe tähik jälle punases.
TANEL. Kas sa abi saata pole katsund?
MARI. Olen sisse toppind, mis vähegi andis. Seebikivi,
silmakivi, lõngaõli, pitrooli, pössirohtu ja pieretist. Ei
sita!
EEDO. Torka, perenaine, veel tuletungal takka järele,
saad lehmast jaaniku!
MARI. Sina hundipoputaja!
TANEL. Lõuad!
EEDO (*käed püksitaskus*). Ohoh!
TANEL. Opid mind veel tundma!
EEDO. Kes sind ei tunne! (*Hüpleb õrritades Taneli nina
all.*)

Kümne tütre kuulus isa
kihelkonna ees teeb kisa.
Praost kantsli kukil rässib,
Tanel rahvalt raha pressib.
Kilistab seal killa-kõlla,
Jusku sõidaks saksa tõllad!

Ohohoh! (*Jookseb paremale.*)
TANEL (*hirmsa vihaga*). See on jumala teotus!
JOOSEP. Kas sa jumal oled, mette põle kuulnd!
TANEL. Kes sulast teotab, on seega teotand ka isandat.
(*Marile.*) Upub maailm lõõpimise ja koeruse kära sisse.
MARI. Poisiklutt, mis sest pärast veel tuleb!
JOOSEP. Kui alati teaks, mis patt on, jätaks teise teine-
kord tegemata.
TANEL. Sina ei tea, mis patt on... ma ütlen sulle. Vaata,
mida kangesti himustad, see jäta tegemata. Aga mis su
vanale aadamale üpris hapu on, seda just tee... siis
oled õigel teel.
JOOSEP. Olevat patt pärjs tervisekski vahel...
TANEL (*põlgusega*). Terviseks... mis aitab tervelt põrgu
minna? Parema juba ühe silma ja lõhkise peaga taeva. —
Kus su tähik on?
MARI. Tule, Tanel, ehk tead loomale viimset nõu anda.

TANEL ja MARI kaovad paremale. Pahemalt tulevad
TIIU ja KUSTAV.

TIIU. Elate siin maailma veeres, sood ja rabad ümber.

KUSTAV. On vähem tüli... teistest inimestest.

TIIU. Kõneldakse, et kevadiste sulade ja sügiste sadude
puhul siit üldse ei pääsevat välja. Kudas siis surnud
maetakse, mis siis tehakse?

JOOSEP. Järsku ei tehta mette kedagi. Pannakse kadu-
nuke nurka seisma, peerg hammaste vahel, las näitab
teistele tuld, kuni saab saaniteed. (*Kaob naerdes pare-
male.*)

KUSTAV. Mis rutt sel surnul ikka on. (*Istub pakule.*)

TIIU. Kas sa siit muile maile ei igatse?

KUSTAV. Mis mujal paremat on... sama maailm.

TIIU (*istub Kustavi juurde pukile*). On ikka vahedki maa-
ilmas, kui vaatad. Vanaemalt, kes pärit Tartumaalt, mä-
letan üht laulu... kas ma ta sulle loen?

KUSTAV (*ükskõikselt*). Loed või ei loe.

TIIU. Kuula siis! Umbes nii, et:

Milles see maja madala,
räästas roogusin rumala,
õlgi katusse kasina?
Et siin suikuja sulane,
m a g a j a maapidaja,
hooletuma otsalise
kutsuti kodu väisse,
taheti talu minisse.

KUSTAV. Mis sest laulust siis tähendust?

TIIU. Laul tahab öelda, et:

Ühel ussel uibeida,
ühel majal marjapuida,
ligitare leegi aida,
taga tare tapu aida,
kiige ümber kivi aida...

(*Pilku Näsnäruda talule heites.*)

Teises talus jälle:

Ole ei ussen uibeida,
ega majan marjapuida,
ole ei rauditseid redeleid
üles minna uibeessa,
maha tulla marjapuista.

Tead, Kustav, kui imelikult see laul lõpeb?

KUSTAV. Noh?

TIIU. Sinna'p väänname väisse,
käänname kodukälisse.

Mis sa nüüd ütled?

KUSTAV (*kellele need jutud ei meeldi*). Mis inimesel siis
kippitleb... sinna noh... sinna sandisse talusse väisse
ja kälisse käänata? (*Tõuseb.*)

TIIU (*samuti*). Vist on inimesi, kes ei või näha teiste alla-
käämist... Kes ihkavad oma tööjõuga pööret tuua. Ja
minekord, Kustav... on ka südamel oma kutsumised.

KUSTAV (*on pahemal ratastele istunud, äkki*). Kas sa niita
mõistad?

TIIU. Talutütar ei mõista niita, tohoh!

KUSTAV. Siis on hea. All luhas, näätsa, mul jäi vikat põõ-
sasse püsti. Mis ta seal sedasi seisab... ja sina siin.

TIIU (*lõbustatult*). Kas ta siis niidab, see vikat põõsas?

KUSTAV. Niidab küll, kui viitsid lüüa.

TIIU. Sa ise ei viitsi?

KUSTAV. Viitsin... aga praegu, näätsa, pole lusti.

TIIU. Tubli, ma niidan su eest. Aga tule varssi vaatama...
ootan sind! Kas tuled?

KUSTAV. Küll ma tulen... kindlasti vist!

TIIU. Kindlasti vist! (*Kaob naeruga paremale.*)

KUSTAV (*Tiiule järele vaadates*). Seoke plika on kui tak-
jas küljes... mis ta tahab?

TANEL ja MARI tulevad paremalt.

TANEL. Tähikust elulooma ei saa, seda ütleb mu silm.

MARI (*halisedes*). Hunt muudis lamba, nüüd sureb lehm.
Jumal ja metselajas, kõik võtavad mu käest.

TANEL. Pole häda, Sarve Mats maksab kinni. No kudas
siis on, Kustav... kas hakkame... kas hakkame seda
päranduse värki joonde rihtima või kudas?

MARI. Ega see kätte rihtimine ometi pole keerukas?

TANEL. Konksumehe vembud ikka sees... kas sa Matsi ei tunne?

MARI. Kas sa's ennist ei reakinud?

TANEL. Tühja kõhuga ei jõudnud kõigest kõnelda. (*Istub pinu äärde pakule.*) Aga nüüd, kus seedimine korras, teeme seda mõnusamalt, kas pole nii?

MARI. Alles neist paganaist lahti saime, kes siis jälle selga tuleb? (*Istub teisele pakule.*)

TANEL. Selga või mitte selga... vaat' pärandust ei anta paljalt kätte.

MARI. Kudas paljalt?

TANEL. Kustav peab enne midagi tegema.

MARI. Kustav ja...? tegema? Mida see Kustav siis tehku?

TANEL (*rõhuga*). Kustav peab naise võtma... punkt seok on tõstamendis.

KUSTAV (*kargab püsti, südamest*). Hulluks olete läind!

MARI. Peab naise võtma... meite Kustav. (*Tõuseb.*) See on tore punkt. (*Patsutab Kustavile.*) Pole mina poissi lii kuma saand, nüüd Matsi raha paneb rattad alla.

KUSTAV (*vaieldamatult*). Naist mina ei võta!

MARI. Kudas ei võta, kui tõstamendis on punkt. Sa lähed Siberi, kui eksid punkti vastu!

KUSTAV. Siberi lähen, aga naisele mind ei panda!

TANEL (*torgates*). Kui naisevõtuga üksi lepitaks!

KUSTAV (*uue ehmatusega*). Mis siis veel?

MARI. Kas need punktid kord ei lõpe!

TANEL (*tõuseb, astub Kustavi ette, viivitab pinevust tõstes*). Pead naisele ka lapse saama. Alles siis öeldakse päri tengi!

KUSTAV (*üsna juhmiks löödud*). Lapse!? (*Vajub vankrile.*) Nüüd on ots!

MARI (*rõõmsalt*). Meite Kustavil naine ja laps... see on ilus ja aus asi. (*Kustavit silitades ja lohutades.*) Ära muretse, pojuke, küll me need punktid kõik labusasti... ühel nõul ja jõul. (*Tanelile.*) Oli tükimees see Mats siin maa peal. Näe, surreski need vorukid tal pole seest läind.

TANEL. Matsi naljad on meile tõeks. No Kustav, kas võtame nüüd enese pisut pihku?

KUSTAV (*tõustes, uue hooga*). Söögu paganad Sarve Matsi... mina tema raha ei taha! (*Katsub põgeneda.*)

MARI. Kudas ei taha raha?!

TANEL (*Kustavile teed kinni pannes*). Ägedad sõnad üt-

lame ära. Aga ilus nõu on pärast kallis asi. Me kõik oleme pidanud kord oma elu korraldama.

KUSTAV (*algava langusega*). Naise veel laseks enesele midagi võtta. Aga kust ma lapse saan?

MARI. Kust sa saad, toivan!

TANEL. Peaasi on naine. Kui see käes, küll siis jumal ka lapse eest muretseb.

KUSTAV (*kergendusega*). Noh kui jumal...

TANEL. Tõstamendi järele kolm aastat on armuaega. Kolme aastaga olgu punktid pandud ja täpid täidetud.

KUSTAV (*ilmatu õnnetundega*). Kolm aastat, siis, kurat, on aeg!

MARI. Aega... kus see aeg sul on!

KUSTAV. Kaks aastat pean aru... kolmandal siis võtan, või, näätsa, jätan võtmata.

MARI. Kolmandal võtad... millal siis jõuad? Ega laps ole varnast võtta, see annab teinekord oodata. Jääd hiljaks, kui kohe ei alusta.

KUSTAV (*muretult*). Kolm aastat. (*Taskuid kobades istub paremale müürile.*) Paneme ikka enne piibud suitsu, eks siis näe, kust neid naisi ja lapsigi soetatakse.

TANEL (*istub kännule*). Jäta piip, mul on sulle paremat. Vaata siia... (*Võtab põuest.*) Võtsin kirikukõrtsist paki sigareid. Suured päranduse, pulma ja ristsete värgid see, mõtlesin. Et kui hakkab väimeespojaga mehejuttu puhuma, siis suu oleks seadsam. Tule, võta!

KUSTAV (*ei viitsi hästi tagumikku tõsta, aga et käsi ei ulatu, tõuseb ometi*). Sigar! (*Sõrme vahel veeretades.*) Behukest toppu pole varem igemesse saand... ole meheks! (*Istub Taneli kõrvale.*)

TANEL. Sigar või naine... kõigega mees kord teeb algust! (*Pakub tuld.*) Tõmba tuli otsa!

KUSTAV (*popsutab*). Ta narr ei võta, näätsa, vedu!

TANEL. Hammusta ots lahti... vaata nii... (*Hammustab omal ja silitab otsa suust.*) Nõnda!

KUSTAV (*teeb kõik kohmakalt järele*).

TANEL (*annab uuesti tuld*). No näed! (*Süütab ka oma sigari.*)

KUSTAV. Juba võtab! Ja hea hais on teisel taga!

TANEL (*uhkustades*). Maksab ka raha... kaks tükki, kolm kopikat!

KUSTAV. Kolme tuhande rubla eest saaks teisi vist mitu haopinu!

TANEL. Vahvad rahad! Vahvad rahad. Siin peab targu ja märgu. Ja kohe sabast kinni, kui jumal tahab.

MARI (*Kustavile patsutades*). Sabast kinni, sabast kinni, pojuke. Venimisega seda raha ei võeta. Lips kosja, lips laalatusel ja lips laps.

KUSTAV (*kelle süda jälle saapasäärde vajub nii paljude ülesannete ees*). Laadaks läheb see elu!

TANEL (*oma ohvrit uuele seisusele ka sisemiselt ette valmistada katsudes*). Ära pane pahaks, armas poeg, kui ma asemel sulle ütlen õpetuse sõna. See pole hea, kui inimene üksi on, ehk olgu siis pühad mehed, kes on kohitsetud Issandale. Perekont on elu põhi. Aga vallaliste kombel... Kas ma ei näe, kudas poisid kaaberdavad küla vahel ja lesed mehed on kui tõllatäht, kes ligimise naist täga hirnuvad. Nagu me praostki ütleb, et üks hirmus läpatise hais tõuseb kuuenda käsu korstnast.

KUSTAV. Omastki naisevõtust hoiaks eemale, milleks mul neid teiste naisi tarvis!

TANEL (*vöörmünderliku väarikusega*). Inimene peab vägevaks valitsejaks saama nende vägede üle, mis looja ta kätte usaldand. Tulus on see tuli, kui ta põleb abielu ahjus. Sest abielu, mu poeg, saad pattu tegemata kurjast himust lahti. Ja mis sest himust hea oli, seda kulda sulatab just abielu su luukontide sisse hiilgama.

KUSTAV. Pole mul, näätsa, miskit seokest himu, millest häda oleks lahti saada.

TANEL (*Kustavit parandades*). Pole häda? Piibel ütleb, et inimese südame mõtlemised on kurjad ta lapseast peale. (*Sõrmega ähvardades*.) Ja kurat naerab, kui sa jumalast tahad targem olla.

MARI (*paremal müürile istudes*). Eks jumalasõna ole õnnis kuulda küll. Aga peaasi, kust me Kustavile naise saame?

TANEL. Kas tal siis pruuti pole?

KUSTAV. Küla tüdrukuid täis, kost ma tean, mihuke see pruut on.

TANEL. Vaata, Kustav, kui su teadmiste täht veel udus seisab... Kas siis väga pahaks paned, kui ütlen, et pisut jo olen su eest muretsend?

MARI. Muretse, Tanel, sinuta me sohu jääme! — Kes ta on, kes ta's on? (*Mahedalt*.) Keda's sa, Tanel, õite arvasid?

TANEL (*muheldes*). Kes ta on? (*Näeb Kustavi ja Mari juhme nägusid, tõuseb järsku*.) Kes ta on! (*Saab ikka*

ühasemaks.) Imelikud inimesed olete siin Näsnärudal. Kes ta on!? Kas mul seda kraami omal kodus vähe lasta?

MARI (*äkilise valgustusega*). Tanel?! (*Tõuseb*.)

KUSTAV (*märkab, et jälle midagi saatustlikku sünnib, tõuseb kaasa*).

TANEL. Kümme tüdrukut... kas see on nali? (*Häält maldades*.) Praegu on järg Tiiu käes. Kui jumal tahab ja Kustav on nõus.

MARI. Kui jumal tahab! Ei Kustavil ole midagi öelda! (*Paneb kätte midagi öelda tahtvale Kustavile suu peale*.)

TANEL. Siis on hästi. Nädala sees lugemisele, pühapäeval kantalist alla.

KUSTAV (*seesugusest kiirusest vaevatud*). Nii kähku... nii kähku mina küll ei saa...

TANEL. Minu põhjusemõte on — paugupealt!

MARI (*meelitades*). Mis sul, pojuke, viga naist võtta. Tüdruk toodi koju kätte. Tanel reagib praostile augu pähe. Joosep torkab hobuse aiste vahele. Ja mina aitan sulle paremad püksid jalga. Sina ainult istud peale ja sõidad.

KUSTAV (*norutades*). Sõidad... hea öelda, sõidad! Aga mis pärast tuleb ja saab? Ja kudas selle lapsegagi jääb... et tuleb ka juba see nädal jutti viia... kudas ma jõuan!

TANEL. Ei, kulla mees, neis asjus enne laulatust pole juttu. Enne naine, siis laps. Pole mu tüdrukuist ükski okeas joosnud, ega ole mul neid pakkuda olnud kui vana rasva. Kõik altari ette astudes olid puhtad kui puurilinnud. Ka Tiiu on kui taeva täht, pole linnu tiivad teda puudutand.

MARI. Mis sa, Kustav, veel tahad... su'st saab vöörmündri väimees!

KUSTAV (*lootusetu*). Nende saamise otsa enam mõistab!

TANEL (*loeb asja otsustatuks*). Nii siis, Kustav, oled peigmees mees. Otsi nüüd plika üles ja tee talle lahke nägu. Tüdrukule peab ka ivake armastusest reakima, seda nüüd uuemal ajal nagu nõutakse.

KUSTAV. Armastust ka veel... te tapate mu ära! (*Lasub maoli murule*.)

MARI (*Kustavit silitades*). Pole viga, pojuke, seda teed kõik inimesed käivad...

TANEL (*Marile*). Nii. Nüüd läki tuppa... on mõnda arutada...

MARI (*minnes*). Kas tüdruk ise on nõus?

TANEL (*minnes*). Mehele nad kõik kipuvad. Oi, oi, kallid Näsäruda perenaine! Kümme tütar... see pole nali!

MARI (*järele kiites*). See pole nali, see pole nali! (*Kaovad pahemale.*)

KUSTAV (*endamisi*). Küll mässivad sisse mehe, oi jumal! (*Tõuseb istukile.*) Kudas nad su eest kõik siledaks rehitsevad, et Kustav mine ja Kustav astu! Aga mis Kustavi hing sees ütleb, kes sellest küsib. (*Ennast kobades.*) Nikkis siin ja näkkis ennist, vaat' mis nüüd sai! (*Märkab Joosepit, kes paremalt tulnud.*) Kas sa niidul pole?

JOOSEP. Katsusin olla, peremees. Aga ei tea, mis täna on, mette ei saa otsast hakkama. Kohe ei mene täna see töö. Varssi päev õhtul ka, eks homme rabele.

KUSTAV. Kas Ristmetsa tüdrukut nägid?

JOOSEP. Tuli alla luhale. On see üks kekats!

KUSTAV. Mis ta halba tegi?

JOOSEP. Mötlesin, et tuleb nasama patseerima. Aga haaras pöösast su vikati ja kukkus niitma.

KUSTAV. Eks see olnd hea.

JOOSEP. Hea... mis hea see on? Vehib kui lollakas terava vikatiga kannul. Tulin parem ära. (*Istub kännule.*)

KUSTAV. Elu nüüd üldse läheb hapuks...

JOOSEP. Nonoh?

KUSTAV. Üks õnnetuse hunnik siin ma olen.

JOOSEP. Kuhu kehvlile su vene's jälle kinni jäi?

KUSTAV. Ikka samasesse... päranduse kärestikku.

JOOSEP. Kas need vaevad ja valud kord ei vaibu?

KUSTAV. Taga hullemaks kõik läheb... oi Joosep, mis mu'st saab!

JOOSEP. Mis press sulle siis peale pandi?

KUSTAV. Enne oli ainult rahast jutt. Aga nüüd tahtmised kasvavad kui veerevad lumepallid. (*Kaeblikult.*) Naise, näätsa, pean võtma ja lapse, näätsa, saama... Ja kõik olgu kolme aastaga juttis.

JOOSEP. Õige tösi?

KUSTAV. Ja kui ei tule jutti... siis raha läheb India. Ja mina Siberi.

JOOSEP. Kes see Siberi saatja siin on? Kas vöormünder? See mees kõlistagu kirikus oma kuljust ning jätku õiged inimesed rahule.

KUSTAV. Tõstamendis, näätsa, on punkt seoke...

JOOSEP. Punkt? Punkt on halb! Mis kirjas seisab, seda püssirohuga mette ei põleta välja.

KUSTAV (*raske ohkega*). Tuleb Ristmetsa Tiiuga lugemisele sõita!

JOOSEP (*kellele ei meeldi see mõte, tõustes*). Viitsakale viibu ja kiitsakale kibu — miks siis Tiiuga? Kas su Tiiu ka tõstamendis seisab?

KUSTAV. Tõstamendis juskü Tiiut ei olnd. Aga Tanel, näätsa, sel kombel rõhub peale.

JOOSEP (*abjakalt*). Tanel rõhub, meks mette? Kolm tuhat rubla... selle valuga siia sõideti. Maksab tütar paigale panna!

KUSTAV. Punkt seisab tõstamendis. Tiiuga või mõne teiega... Üks Siber on kõik.

JOOSEP (*rinnuti vastu*). Üks keik, kos ta üks on! Mette keik plikad pole sedised kui see. Perenaise kord tallu võtma pead. Aga Ristmetsa tõug Näsärudale ei kõlba, kohe ei anna plaani välja. Tiiu oma rumala töölustiga, ütlen sulle, rikuks siin igasuguse hingerahu.

KUSTAV (*virisedes*). Hommikul pükse jalga vedades kas võisin aimata, mis plevnasse ma keskpäeval satun! (*Tõsiselt meeleheites.*) Seoke maik on praegu südames, et kui viitsiks ohelikku otsida ja seda konksu otsa upitada, pooks enese, näätsa, üles!

JOOSEP (*kes vahepeal rahutult väljapääsu otsinud*). Poomisega, peremees, pea natuke vahet. Ma annan sulle kergemat nõu.

KUSTAV. Mis kergemat siin enam on!

JOOSEP. Kes otsib, see leiab. — Tulevad mulle kuulsad liisupoisi ajad meelde. Kümme päeva leisisin laatsaretis, kolm tohtrit sudisid ja mudisid seljas... no ei saand meest mundri alla. (*Müksates.*) Vene kroonu petsime ära, siis ei saa nüüd Ristmetsa nekrutist lahti!

KUSTAV. Pole ma eluilmas haige olnd.

JOOSEP. Aga korraga oled. Päranduse jahmatus või naisevõtu ehmatuse, äkki pole asi korras. Kodus veel kudagi liigud, püksivärvel peos. Aga söitmise pörutust ei kannata. Ega muud seokest laulatust.

KUSTAV (*sügab kukalt*). Äkki pole asi korras? (*Rõõmsalt.*) Kuule, see mõte mulle meeldib! Sest oleks ikka ilmatu lahe küll, kui esialgugi saaks eemale hoida prahist! Võtaks veel viimse peatäie magada... enne laata!

JOOSEP (*julgustavalt*). Saab hoiduda prahist, esialgu ja pärast ka. Kuku aga kõhtu kisendama. Kui pühabani selle vinkli välja pead, on Tanel tütreaga läind!

KUSTAV. Usud sa?

JOOSEP. Issanda päev! Vöörmünder peab pühapäeval kirikus olema.

KUSTAV (*upitab enese püsti, laia naeruga*). Oi sa kurat, kus meil on nuppu!

JOOSEP. Nöndaks, Kustav, nöndaks! Kui peremees ja su lane kokku hoiavad, siis maailm seisab hästi püsti, kas? (*Kaisutavad.*)

KOLMAS VAATUS

*Näsnäruda õues mõned päevad hiljem.
Pinnu ääres pakkudel istuvad TANEL ja MARI.*

MARI. Mis me teeme, no mis me teeme, Tanel?

TANEL. Mis me teeme? (*Kargab püsti.*) See on ma ei tea mis! Esmaspäeval tulin ja nüüd on laupäev!

MARI. Laupäev, Tanel! See ilmatu aeg, mis oled viitnud!

TANEL. Mina ei mõista, mis inimesed te olete! Ilusa heina-
nädala paned siin magama, kelle kuradile, tule jumal
appi! Öeldaks veel selge sõnaga, et ei ja ei mitte! Aga
sedasi... ikka soo soo ja jaa jaa... kas sest midagi
nihkub? Naist tahetakse saada, last tahetakse saada,
raha tahetakse saada... kust see tuleb, kui keegi ei
alusta! Jumal ei hakka sind ratist rebima, kui sa ise
ei liigu!

MARI. Et see haigus poisile anti... pakilisel ajal!

TANEL. Haigus, haigus... — On ta sul sageli viril?

MARI. Pole kunagi kaevand. Aga nüüd kui lendva löi
läbi.

TANEL. Mina seda haigust ei usu. Poiss tembutab.

MARI (*tõustes*). Ei meite Kustav tembuta... pole seda
märku antud. Venimus ta on viimse varbani. Aga otse-
pärase meelega ja sirgeliku südamega. Haigus tal on juma-
last, mitte oma tehtud.

TANEL. Kust taevast see kukkus!

MARI. Hirmutasime poisikese ära. Ta na pika vinnaga, ei
kannata äkilist asja. Kõik nagu kaarnad kallal, et olgu
naine, laps ja rahad. Näe, mõjus hingeliselt.

TANEL. Olgu haigus, kõik oleme haiged olnd. Aga see hel-
lus teeb hinge täis. Kas taluinimest saab pilpal pidada?
Kui jala ei jäksaks, aga tema ei kannata vankril vedada.
Igavesi sante veetakse hobusega laatsaretti. Temal
luud-liikmed paigal — kardab pörutust!

MARI. Sisemine häda võib hellem olla kui lihtne luumurd.

TANEL. Lori! Poiss tuleb lihtsalt ja üsna ligidalt pihku
võtta. Et kas saab asjandajat või ei saa? Ja kui ei saa,
siis ma kaon, sest homme on Issanda päev. Siis istute

siin oma nälja veeres edasi ja raha läheb kirikule, see on mu sõna.

MARI. Kirikule küll raha jätta ei saa, südametunnistus hakkaks vaevama.

TANEL. Kus see poiss sul praegu on?

MARI. Nähti teist ennist koplis pleekkangal püherdavat.

TANEL. Siis tule ja teeme otsad sirgeks. Kas nii või mitte nii... kauem see asi ei hapne. *(Paremale minekul.)*

Parema l t tuleb MAALI, TANEL mähiseb tast mööda, MARI, kes samuti minekul olnud, MAALIT nähes peatub.

MARI. Mis sul, Maali... silmad punased peas?

MAALI. Ei midagi.

MARI. Mis sa siis nutad, kui ei midagi?

MAALI. Ega ma nuta... muidu hõõrusin. Vist marjad silmas, et kihelevad.

MARI *(kahtlase pilguga)*. Kihelevad... kes teite marju teab! *(Kaob Taneli järel paremale.)*

MAALI istub ahervarele, katab näo kätega, on õnnetu. Pahemalt väravast tuleb JOOSEP omaette vilistades.

MAALI. Oh jumal, jumal!

JOOSEP *(märkab Maalit, satub heas tujus ja vigurdades laulma)*.

Ma vaatan paadist kiikriga,
kas paistab juba Saaremaa.
Ei paremat pole kuskil maal,
pole kuski maal
kui suisel ajal Saaremaal.

(Läheneb.)

Mu pruut on valge nagu tui,
mul andis musu mullu sui.
Ei paremat pole jne.

(Istub Maali kõrvale ahervarele, paneb käe ümber piha.)

Mu pruudil ilus valge kael
ja kaela ümber sametpael...

MAALI *(nuutsub.)*

JOOSEP *(märkab alles nüüd teise meeleolu)*. Kuule, mis nuuts see on? Mis viga, Maalike?

MAALI. Nutt ja nuuts nüüd on, nagu näed.

JOOSEP. Nonoh?

MAALI *(hädlega, mis ikka jälle muredub)*. Kas ma sulle vahe reakis, et kos sa sedasi... mis hullu sa mooga teed. Et kui olen sulle armas, eks siis niigi ole õnnelik olla. Aga sina kui kull raisa kallal, üks tõtt ja võtt... eks nüüd ole käes! *(Nutuga.)* Eks nüüd ole käes!

JOOSEP *(hüppab püsti)*. Mis? Käes? Kut kuram ta nii korraga!

MAALI. Olin ise ammu pahal aimul, eile õhtul siis käisin Lombi-Kadril... pole enam kahtlust miskit.

JOOSEP *(pühib otsa)*. Näe, ihule võttis kohe vahu meeme peale!

MAALI. Mis me nüüd teeme, Joosep?

JOOSEP *(peatult)*. Teeme, teeme... Mina's tean, see rohkem naiste asi!

MAALI *(unistava lootusega)*. Mis mul viga, kui oleksin naine!

JOOSEP *(tal on enesest koledasti kahju hakanud, on kändul aset võtnud)*. Nii heleda meelega mõtlesin õhtu so juurde tulla. Aga vaata, mis sa mooga teed! Elu rikud ühe ropsuga.

MAALI *(pealetungi alustades)*. No kes seda rikkumist alustas?

JOOSEP *(kui herilasest nõelatud, hüppab üles)*. Alustas... nüüd sa ütled — alustas. Tüdruk ikka süütu, kui saab tite... kus nüüd tema! Aga kelle veri see vedas, kelle puna see põles? Kust see leek su silmi, kust see värin su häälede tuli? Päeval hepleb ja kepleb ees. Ja öösel on kui sula vaha, ei saa sõrmede küljest lahti. Missa sedasi, missa sedasi... no kudasi siis? Kui sa aiva põue poed ja hõlma ojud, eks siis mehegi meel löö mähama. *(Iseennast kirudes.)* Siis sõhuke nalg langeb su peale, et juskü võivitsik oleks vöö vahel... mette ei pääse sest mööda!

MAALI *(tunneb, et poisilgi on omast kohast õigus, õrnalt)*. Mida nüüd tapled, meheke, olid ju ilusad a'ad.

JOOSEP *(järsult)*. Istu nüüd oma ilu ja a'aga!

MAALI *(tõustes ja Joosepile läheneda katsudes)*. Ega ma

tite vastu põle, las lapsuke tulla, kui on tulema pandud.
 Kui meil oma pere ja tare oleks!
 JOOSEP. Oma pere... kuhu varna ma ta riputan! Jään suurele maale sulasena tolknema, nüüd tahad moosi teha ka moonaka. — Vaata, võtan hõlmad vöö vahele ja kaon hommepäev!
 MAALI (*langeb kännule*). Mis siis minust saab, kui sa mu jätab? (*Nuttes*.) Kuhu sohu ma veara lapsega vaon...
 JOOSEP (*otsib väljapääsu*). Võis teisigi su juures käia. Altmetsa Sassigi siin vahel nähti kõõritamas. Teab, kelle teost tehtud, kelle pahast pandud!
 MAALI (*hellusega*). Nüüd, Joosepik, oled küll mögal! Meite see maimuke on. Me oma suuandmisest, me endi kaelahakkamisest...
 JOOSEP. Las laps tuleb lagedale... kas ta mo nagu näikse.
 MAALI. Kui sa minu nahas oleksid, Joosep...
 JOOSEP. Sinu nahka ma nüüd lähen! (*Vihaga*.) Magasin su juures, no magasin! Aga midagi ei ole luband. Ei kihlu pidada mette, ei viine vististi tuua.
 MAALI (*läbi nutu, ägedalt*). Siis oma häbi alla vaon. Soolaugas või linaleos on mu ots. Siis kaks elulooma su hinge peale jäävad, pea meeles, poiss!
 JOOSEP (*tunneb, et pääsu ikka pole*). Ai sina, tüdrukkassakas, kudas ta plindrisse paneb mehe! — Mehele tahad saada, seks neid tuliseid süsi mu põue puhud!
 MAALI (*nuutsudes*). Ei ole ju teist pääsu kui mehele...
 JOOSEP (*heideldes*). Mehele... mehele! Mis ma teen, no mis ma teen! (*Äkilise mõttesälvatusega*.) Pea, pea, õigus! Vaata see on möte! Sa sea sirkel ja varsa vinkel, kui valatud!
 MAALI (*tõustes*). Sa arvad? ..
 JOOSEP (*rõõmsalt*). Mehele pead sa saama!
 MAALI (*langeb Joosepile kaela*). Oi jumal, Joosep!
 JOOSEP. See lunastus mu pähe torkas kui jumala sõrm! Tule! (*Tõmbab Maali kõrvale, häält madaldades*.) Arva, Maali, kellele su kosjan?
 MAALI (*segaduses*). Kellele... kas sa ise mitte?
 JOOSEP. Ise, paraku, ei saa, aga teisele panen küll.
 MAALI. Mis jutt see nüüd on, Joosep! Kes teine mind sedasi... (*Ara uudishimuga*.) Keda sa õite arvad?
 JOOSEP (*tähtsust võttes*). Keda ma arvan? Ütlen sulle.

(*hastatades*.) Vaata ma kosjan su meite Kustavile, mehe sõnal!
 MAALI. Kustavile... kuule, sa oled ogar!
 JOOSEP (*miiksates*). Kas on paha Näsnäruda perenaiseks saada, mes?
 MAALI (*mitme mõtte heitluses*). Näsnäruda perenaiseks? Oi jumal! Ei, ei... ei minust seda saa! Ja sina... kuhu sina siis jäed? Ja mis Kustavil mind tarvis on tahta?
 JOOSEP. No Sarve Matsi tõstament otse sihib su peale! Paranduse punkti jaoks Kustavil naist ja last kibedasti vaja... no meil mõlemad oo!
 MAALI. Kustavi naine? Näsnäruda perenaine... oi jumal! Nii kergesti see ei lähe...
 JOOSEP. Asja peab liigutama, siis läheb! — Sina nüüd mine ja pane omale paremat hilpu selga. Ma seni katson Kustavi leida ja talle auku pähe reakida. (*Tõukab Maali minekule*.)
 MAALI (*tõrkudes*). Ei, ei... seda ma ei tee!
 JOOSEP. Kas linalikku on magusam minna?
 MAALI. See pole hea, Joosep! Et oma lihase lapse võõrale sokutame.
 JOOSEP. Võõrale... kas me võõrale... oma enese pere-mehele... Jääb titt tallu, kui tuleb! On poeg, saab tulevane Näsnäruda peremees.
 MAALI (*uue imestusega*). Meie poeg Näsnäruda peremees!
 JOOSEP (*isegi oma tarkust imetledes*). Sulasmees! Aga poja jo enne sündimist keerab peremeheks! Kudas sa oma lapse eest ei hoolitse?
 MAALI (*kahklusega*). See alles reakida... pole veel midagi keerand.
 JOOSEP (*hoobeldes*). No kui mina ise oma pruudile isameheks hakkan, siis titel on papa mis paugub!
 MAALI. Oi, Kustav tuleb... mina kardan!
 JOOSEP (*Maalit pahemale saates*). Mine, mine! Ja ära kehitust ning kenitust mette unusta... mehele peab ikka meeldima kah!

MAALI on pahemale madunud. Paremat venib lavale KUSTAV unise näoga, heinapebred riietel.

JOOSEP. Kost pahust sina, peremees, välja veeresid?
 KUSTAV (*istub ahervarele ja hakkab enesele aset mugan-*

dama). Kõik põõsad ja puhmad nuhivad läbi. Siis vajus
 sin aganikku, ei osata sealt veel otsida. (*Haigutab.*) Oah!
 JOOSEP. Haiget inimest ei jäeta rahule! (*Istub kännule.*)
 KUSTAV. Haiget või mittehaiget... inimest ei pea eka-
 tama. (*Paus.*) Messa mu'st vahid?
 JOOSEP. Vaatan ja vahin, et mes mees sa öite oled...
 seestpidise krundi poolest?
 KUSTAV. Mes krundi?
 JOOSEP. Vaata, mooga on see hulluma asi, et mette
 tüdrukuta ei oska olla. Üks peab mul olema. Ja vahel
 on kurjasti kaks. Kudas sina saad nii tõntsisti elada?
 KUSTAV. Jäta plära!
 JOOSEP. See on inimese loomuses. Et pole seda vere pär-
 mi sulle põhja pandud, kust see patulust siis tõuseb? Siis
 venid kui vana viisk elust läbi ja oled viisakas inimene.
 KUSTA. Ei minä naistega harjuks...
 JOOSEP. Harjub, peremees, keigega harjub. Kui ma,
 saarlane, siia sulaseks jäin, eks minagi mõelnd, et kut
 kuram siin teenid? Et kudas inimene oskab künda? Hoia
 atra, juhi hoost, pea vagu, vahi kive... ega seda jõua
 korraga teha. Aga ära harjus, ei midagi. Olgu mis tege-
 mine talus... kas ma põle mehe eest väljas?
 KUSTAV. Väljas sa ikka oled.
 JOOSEP. Nii harjud ka naisega... pärast ei saagi ilma
 olla. (*Asja juurde minnes.*) Sarve Matsi kiusuks sool üks
 emane tuleb võtta...
 KUSTAV (*naisevõttust kurguni villand*). Viskaks selle
 Näsnäruda kaelast ja kaoks. Hulguks kui metsjeesus
 maailmas... näätsa, ei viitsi vantsida.
 JOOSEP. Mina mõistan, sool on sõhuke hing, et ihkab
 rängasti rahu. (*Rõõmsalt.*) Kannata veel pisut. Võör-
 mündrit ju kuuldi häält tõstvat, et — tohu põrgu,
 homme on Issanda päev! Kõõtsutab vanaroisk veel täna
 kodu poole... keige suguselstiga.
 KUSTAV (*ei tunne enam miskit rõõmu*). Võtaks samase
 Tiiu, kui on tallu toodud... saaks rahu.
 JOOSEP (*tõustes, tigidalt*). Tiiust sul palju rahu tuleb!
 Kohe uus mure... kus laps. (*Rõhuga.*) Pole ju tüdrukul
 titte kaasa tuua.
 KUSTAV (*koorma all kõveras*). Titte... see pole valmis
 võtta!
 JOOSEP. Ei ole? (*Saladuslikult, poolsosinal.*) On naisi
 nõhukesti, et jo tulles oo väikest vamiili kaasas.

KUSTAV (*teise kõrvaga kuulatama jäädes*). Väikest
 vamiili?
 JOOSEP. Kui põllu valid, kos külv küntud ning iva jo
 idaneb.
 KUSTAV. Mes lori see on?
 JOOSEP (*patsutab Kustavile õlale*). Sõhuke sassi läind
 tüdruk... küll oleks soole marjaks!
 KUSTAV (*kordab masinlikult*). Sassi läind tüdruk...
 (*Hakkab mõtlema.*) Mespärast sassi? (*Taipamise esi-
 mase kiirega.*) Ah sassiläind tüdruk! (*Üsna taibanud.*)
 Olgus, sassiläind tüdruk!! (*On üles kerkinud, laia nae-
 rupa.*) Sassiläind tüdruk... kui mehel nuppu on peas!
 (*Kõhklevalt.*) Sassiläind tüdruk, hm... kost sa ta välja
 võtad?
 JOOSEP. Su omas talus teenib.
 KUSTAV. Omas talus... ära reagi! Kes siin siis teenib?
 Ega ometi Maali?
 JOOSEP. Maali neh.
 KUSTAV. Kaenäe tüdrukut! Kellega ta's na hullusti?
 JOOSEP. Kas soo hing on puhas?
 KUSTAV. Mene metsa!
 JOOSEP. Kui sa omaks ei võta, eks ta ole siis minu.
 KUSTAV. Sinu? Siis sinu. (*Istub pinu äärde pakule.*) Pea
 siis tüdruk omale, kui ta sul parajasti on.
 JOOSEP. Minust nüüd midagi... peaasi kui peremees
 saab!
 KUSTAV. Ma su naist ei taha!
 JOOSEP. See pole mehe jutt! Kas minust või mõnest tei-
 sest... tüdruk on sedasi, nagu sa vajad. Maaliga saad
 tubli tüki tallu. Ja lapsest pole muret, mehe sõna.
 KUSTAV (*kukalt kraapides*). Sassiläind tüdruk? Oleks
 ikka kena küll, kui ühe vooriga saaks vamiili koju!
 JOOSEP. Ühe vooriga... ja siis on rahu. Kui titest tuleb
 poiss, on peremeeski terveks põlveks ette nähtud, pole
 sinu mure!
 KUSTAV (*pead vangutades*). Sedasi ikka ei lähe... kind-
 lasti vist!
 JOOSEP. Hakkas juba minema, kut kuram ta korraga ei
 lähe?
 KUSTAV. Võõras laps, nagu undrehi asi...
 JOOSEP. Võõras laps... mis võõras ta soole on. Eks sulase
 toimetused ikka tule peremehe kasuks. Jäägu siis lapski
 talule, kui ta su krundi peal on saadud.

KUSTAV (*instinktiivselt*). Mina ei tea... seestpidi hakkab kohe vastu... Vaat', mina seda Maalit ei taha!

JOOSEP (*tigedalt*). Kas sa kuuled, ei taha? (*Õlgu kehitas.*) Kudas arvad! Mina ei saa ja sina ei taha... eka siis Näsnärudal sünnivad hirmsad asjad!

KUSTAV. Mes hirmsad?

JOOSEP. Teeb tüdruk otsa enesele!

KUSTAV (*kohkudes*). Teeb otsa!?

JOOSEP. Su linalikku lubas minna. (*Ähvardades.*) Siis kaks elulooma su hinge peale jäävad, pea meeles, peremees!

KUSTAV. Kas ta siis tõesti —?

JOOSEP. Ütles ise, et siis teist teed pole kui surm!

KUSTAV. Surm!?

JOOSEP. Oled sina mees, põlgad elusa tüdruku! No kas on parem, kui ta su linaliost surnult tõmmatakse? (*Kahjurõõmsalt.*) Näsnäruda krundi peal! Oi jumaluke neid protokolle, mis siis su kaela sajab! Ja kohtuskäimisi kolmeks aastaks! Seda rahu sa omale otsid, raudade kölinat! Sest inimesetapp, pane tähele! on märksa hirmsam tegu kui naisevõtt või muu päranduse sekeldus.

KUSTAV (*vajub saepakule*). Oi sina Issand, kudas kõik teed mu ees on püsti! Mis ma teen, no mis ma teen? (*Alandlikult.*) Sa näed ise, Joosep, ma olen pehme!

JOOSEP (*rõõmsalt*). Kui kaubad koos, siis anna käsi!

KUSTAV (*sirutab käe, vaatab ise teisale*). Tüdrukinimene, mis ta ennast tapab!

JOOSEP (*istub teisele saepakule*). Õige sõna! Tapmiseni ei tohi minna! — Aga kudas Tanel saab ninanipsu! Viib oma Tiiu tagasi kui hallitand kringli!

KUSTAV. Tanelist nüüd... sõitku! Aga Tiiu... (*Kratsib kukalt.*) Aga tüdrukust, näätsa, nagu hakkaks kahju.

JOOSEP (*põlgusega*). Mis kahju sul... sedisest!

KUSTAV. Ei märgand seni miskit. Aga kui ütlesid... hallitand kringli, siis tundsin... tundsin, et pole ta'st ilus nõnda reakida. Ta, raisk, oli üsna hea paistusega mu vastu.

JOOSEP (*üleolevalt*). Tiiu? Maali paistus tuleb sulle palju priskem, küll näed!

Pahemalt tulevad MARI ja TANEL, nende järel TIJU.

MARI (*Kustavit nähes*). Kus sa ometi, Kustav, olid... Ristmetsa rahval, näe, kõva minek käes.

JOOSEP (*tõustes*). Meie pärast võivad sõita!

TANEL. Ütle nüüd ise, poiss, mis kõhvitsemine see olgu!

MARI. Kas tõbi, pojuke, lööb juba lahkemaks?

KUSTAV (*pomiseb*). Seda tõve nüüd teab...

JOOSEP. Peremees siin parajasti kiitis, et jo võtab pidama.

MARI. Tänu taevale, ometi kord!

TANEL (*rõõmsalt*). Nii et kõhu poolest võib sõita?

KUSTAV. Kõhu poolest nagu võiks...

JOOSEP (*vahele*). Aga asjaolud!

TANEL (*rahuldusega*). Siis läheb sõit lahti. Veel täna õhtu möllime kirikumõisas ära... öömaja saab Ristmetsal. Ja homme praost viskab esimest korda kantslist alla. Et kel midagi ütlemist, see tehku seda kohe. Ja pärast pidagu moka.

JOOSEP. Küll siis ütlemist tuleks!

TANEL. Kas on sedasi, Kustav?

KUSTAV (*arglikult*). Sedasi... sedasi. (*Saab tugeva müksu Joosepilt ribidesse.*) Ma sinuga, näätsa, vist ei sõida, nagu märkan...

TANEL (*kui taevast kukkunud*). Kudas ei sõida?

MARI. Mis joba sa, Kustav, jälle a'ad!

JOOSEP (*Tanelile, hästi kikkis ja kekkis*). Nüüd, Ristmetsa, viid oma tütre ja rakmed kenasti koju. Meitel hobused ja pruudid omast käest, võorast mette ei vaja.

TANEL (*arusaamatuses*). Hobused ja pruudid? Mis jutt see on?

MARI. Kuula nüüd Joosepi loba!

JOOSEP. Kui Joosepit ei usta, küstagu siis Kustavilt.

TANEL. Kustavilt? Hobused ja pruudid — mis see on?

Nüüd küsin ma, Kustav, kui katekismuses: mis see on?

KUSTAV. See on... see on, näätsa...

JOOSEP (*Kustavile*). Lausu ära, on kohe kergem!

TANEL (*on Kustavil kraest haaranud*). Mis see on? (*Tõmbab Kustavi nattipidi üles.*) Kas kosid mu tütre? Kas kosid või ei kosi?

TIJU (*vahele*). Mis sa nüüd, isa, nii ägedasti...

TANEL. Siin on küllalt pehmesti oldud!

MARI. Kosib, kosib... miks ta's ei kosi!

TANEL (*tõusva vihaga*). Kosid või ei kosi... ehk lõhkeb kaas mu kannatlikkuse katlal!

JOOSEP. Lausu, peremees, siis oled lahti!

TANEL (*Kustavit raputades*). Kosid või ei kosi? Kosid või ei kosi?

KUSTAV. Selle jutiga, Ristmetsa, küll jusku ei saaks...

TANEL (*tõukab Kustavi enesest ära*). Küll on kurat... ei taha minu tütar!

MARI. Mis sa ogaraga teed... no mis sa ogaraga! (*Tõttab Taneliga nõu pidama.*)

Vahepeal on kõigist nägemata lavale ilmunud MAALI, ta tuli pahemalt ja on enese ehtinud. JOOSEP märkab teda, tõttab talle vastu. TIJU on KUSTAVI oma hoolele võtnud ja püüab teda lohutada.

JOOSEP (*Maalile sosistades*). Keik on korras, keik on korras... ole ainult tragi!

MAALI. Jumal, jumal, mis sest tuleb!

TIJU (*pehmelt*). Ära pane pahaks, Kustav, et isa nii ägedasti...

KUSTAV. Mes see raputus mulle tegi...

MARI (*märkab Maalit, nüüd näevad teda kõik*). Maali! Heldeke, mis sitsid sina oled selga a'and?!

TANEL (*Tiiule, südametäiega*). Aupärast tüdruk... ei saa poisile meelt pähe!

JOOSEP. Mis Tiiu siin enam... kui lood jo teises tuuris!

TANEL. Mis tuuris?

JOOSEP. No et meite peremees on teise tüdrukuga sassis.

Üldine segadus: «Sassis!?»

TANEL. Teise tüdrukuga sassis!?

JOOSEP. Nii sassis ja vussis, et pole muud kui võta äel!

MARI (*uskumatu imestusega*). Meie Kustav vussis?! See on loba!

TIJU. Mina ka seda Joosepi juttu ei usu!

JOOSEP. Mis mina... las Kustav kõneleb!

TANEL (*kirudes*). See Kustav! Siis kõnele, poiss, oled sa ulasti eland? Vasta!

KUSTAV (*vaikib*).

TANEL. Oled või ei ole? Oled või ei ole!

KUSTAV (*seljaga teiste poole, ei pööragi pead*). Küllap vist!

Üldine imestus.

MARI. Ba Krestuse silmavesi!

TANEL (*tunneb, et kavatsused on lõplikult luhtunud*). Sa põrgu põrin ja valu värin!

JOOSEP. Tüdruk jo hakkab vamiilist märku näitama.

MARI. Tüdruk? No mihuke tüdruk? (*Satub Maalile, kes tunneb, et ta tund on tulnud, ning rühmast läbi katsub esile tungida.*) Mis lolli sina siin sitsis seisad, kesk kallist jumala päeva! (*Tõukab Maali kõrvale.*)

TANEL. Seda küsin ka mina — kes on see tüdruk?

MARI (*uuesti ettetõuklevale Maalile*). Losutad siin ja-las... mardisant!

MAALI. Mi-mind kutsuti siia...

MARI. Kes kutsus?

MAALI (*nutuga*). Joosep ütles õõ, et peremees õõ... kutsub reakima.

MARI. Mis reakimist sul peremehega?

MAALI. Joosep ütles, et... Joosep ütles, et õõ õõ... et peremees võtab mu õõ õõ äe.

MARI. Mis jamps see on!

TANEL. Küsin viimset korda viimati — kus on see tüdruk, kes...

MAALI (*on Joosepilt ergutava müksu saanud*). Mi-mina olen see tüdruk õõ õõ...

JOOSEP (*seletavalt*). Üle aia andsid suud, läbi mulgu musutasid, läbi teivaste teretasid!

MARI (*karjatab*). Maali?

TANEL (*põlglikult*). Teenijaga!

MARI (*Maalile, tighedalt*). Sest sul sitsid kaelas on, et lähed lihvaks!

TANEL. On teod ja tegemised!

JOOSEP (*vabandavalt*). Kudas sa peremehele keelad, kui oled ta leivas?

TANEL (*astub keskele, ametimehe tooniga*). Võtad tüdruku omaks, Kustav? Sinu töö ja tegemus?

JOOSEP. Kesse õige hõlma tuleb hakkama!

TANEL. Sinu au ja häbemus?

KUSTAV (*üle selja*). Minu ta siis on, nagu märkan.

MAALI (*haarab sügava liigutuse ja tänutundega Kustavi kätte*). Kustav, sa kullatükk! (*Nuutsudes.*) Linalikku oleks ka raske olnd minna.

KUSTAV (*piinlikult, vabastuda püüdes*). Mis sest leost...

lase rahu! (Kaob aeglase sammudega paremale, Maali samuti kui vari ta kannul.)
 MARI. Sa Krestuse silmavesi! Kogu aeg tüdruk jusku Joosepiga... ja äkki Kustav! Suguseltsi teotab ära!
 TANEL (kirudes). Küll on koera kombes majas! Äh, lorri läks mu sõit... narri mu mõte!
 MARI (nõu otsides). Kui tüdrukuga õite reagiks... viisakal viisil?
 TANEL. Küla varssi kära täis... ei mina ses pulmas kaasa tantsi!
 MARI (halisedes). Jätad mu häda sisse, Tanel?
 TANEL (Joosepile osutades). Sul nüüd teisi sugulasi. Tule, Tiit, homme on Issanda päev!
 TIIT (Marit kallistades). Ei mina tädit üksi jätta... sesse segadusse!
 MARI. Hea laps... hea laps... olen tõesti kui veest tõmmatud!
 TANEL. Siis sõidan üksi! (Teeb pahemale minekut.)
 MARI (temast ette tõttamas). No suuruseta ma sind, sugulane, minema ei lase.
 TANEL. Mul omal süüa kodus. (Viimset pilku võitlusväljale heites.) Soodom ja Komorra! Et tõrva sellele Näs-närudale sajak!

TANEL ja MARI kaovad majja. TIIT, käed puusas, sihib väljakutsuvalt Joosepit, kes on istunud pahemale ratastele.

JOOSEP. Messa moost sihid?
 TIIT. Oled peen vend!
 JOOSEP. Mis õnnistust veel ootad, et ei söida?
 TIIT. On väikest klaarimist.
 JOOSEP (osutades). Klaarimist! (Kiirelt.) Tüdruk on sedasi, poiss võtab omaks... mida sa klaarid? (Veenda püüdes.) Sulane veel ligi peaseb, kui peremees otseti ees!
 TIIT. Seda ma klaarima jäengi... seda sinu — süütust! (Irvitab näkku.) Süütust! (Jookseb heleda naeruga pahemale.)
 JOOSEP (kargab püsti). Süütust? (Tunneb, et on läbi nähtud, Tiitule järele vahtides.) See pole tüdruk... see on noid!
 TANEL (lava taga). Kimmel aiste vahele, Joosep!
 JOOSEP. Paugupealt, vöörmündri saks! (Tõttab pahemale.)

Paremal tuleb kui rasket koormat kandes lavale KUSTAV, tema jälgedes MAALI. Kui KUSTAV on aset leidnud kinnul, istub MAALI kõheldes ta kõrvale. Vaikus.

MAALI. Kustav!
 KUSTAV (kui ärgates). Nojah?
 MAALI (murtud häälel). Oled mu peale kuri, Kustav? Vaat' paha sulle teha ei tahtnud. Aga Joosep ütles, et...
 KUSTAV. Missa nutad... selle sita asja pärast... pole kedagi!
 MAALI. Ei tea, kuhu läheks ja mis teeks!
 KUSTAV. Ära nuta... küll a'ame kõik ilusti... riitungi!
 MAALI (peaga Kustavi õlale laskudes). Häbi hakkab enesest, et oled nii... nii hea inimene!
 KUSTAV. Mis sa siin oskad hea või kuri olla... saatus, nätsa, rõhub peale!

Lava tagant kostab JOOSEPI äge «tprrr, kurat!» ja TANEL «Sodoom ja Komorra». Viimane sõidab kirudes minema.

NELJAS VAATUS

*Vaikne hele pühapäeva õhtupoolik Näsnäruda õuel.
KUSTAV istub kännul ja loeb raamatust. Ta on riietu-
selt puhtam ja pühapäevase.*

KUSTAV (*veerib*). «Kuus päeva pead sa tööd tegema, sest kuue päevaga on jumal maailma loonud. Aga seit-
mes päev on hingamise päev, siis ei pea sa ühtegi
tegema, siis jumalgi seisis ja hingas.

Kui lind laulab või teri nokib, siis ei või tema mitte
haududa. Kui sind töö segab või nõrgestab, siis ei suuda
sa mitte kõigest hingest oma südant valmis hoida Issan-
dale. Seepärast keeldakse maailmas ümberjooksmine, ei
sul rahu oleks jumala süles istuda...

Palehigi kuivab pühapäeval põllutöö pealt, aga tänu-
palve kaste peab su hinge orast niisutama. Seepärast
su hingamine ihu tööst ei või üksnes hingamine ihuga
olla, üks magamine ja maas vedelemine...» (*Lööb raa-
matu kokku, ringutades*.) Jumala sõnaga on küll ime-
lik lugu! Loed seda raasike, siis uneleili viskab kui
kapaga.

TIIU (*on toa poolt tulnud*). Mis teenistust sina pead, Kus-
tav?

KUSTAV (*sõbralikult*). Lugesin, näätsa, Saaroni Valgest
Lillest...

TIIU. Isa meil kodus loeb ikka kogu perele.

KUSTAV. Mina armastan üksi lugeda... enese tarbeks.
Vana tõstamendi mürtsust ja mõrulist suuremat ei pea.
Aga ehvangeeliumi vaim... see on mulle küll kangesti
konti mööda.

TIIU (*istub Kustavi kõrvale kännule*). Kudas seda mõtled?

KUSTAV. Aga mõtlen nõnda, et jätta maailma sipelgapesa
ja aina põõna Kristuse armus...

TIIU. Meite vana jälle sõdib, et kui tahad talu piima ja
mett jooksma panna, siis rassi ja raskelda kui Mooses. —
Aga ilm on täna ilus!

KUSTAV (*üles vaadates*). Pääsukesed kõrgel taeva all...
lendlevad. Ei need, sunnikud, märka pühapäevast!

TIIU (*ühikese vaikuse järel äkki ja elavalt*). Tunned sa
pääsukese laulusõnu?

KUSTAV. Pääsukeste? Ei märka mäletavat.

TIIU. Kuula siis, käib nii. (*Sädistab*.) «Tõlbi Jaagul olid
head elumajad, küll olid head elumajad, nüüd pole üht,
paljas hütt veel. Sist sistenukki, kala kakinukki, sist
asera nasera näär.»

KUSTAV. Ega ma sest Tõlbi Jaagust tahagi parem olla...
Vedelvorst ja venimus — kas mu'st muud kuuldaakse.

TIIU (*võrku heites*). Inimesed näevad välispidist, kas nad
märkavad, mis sul sees on?

KUSTAV (*kuulatama jäädes*). Mis mul sees on?

TIIU. Sees on kuld, aga paksult mulda ümber.

KUSTAV (*pole kunagi enesest head kuulnud, umbusk-
likult*). Sa mo kulda tead!

TIIU. See venimine sul on sisepoolne veartus. Sa oled
laisk südame headusest.

KUSTAV. Ega ei viitsi küll kellelegi kurja teha.

TIIU. Mehed on ju sehuksed narrid, et häbenevad
südant.

KUSTAV (*Tiiu suhtumisest usaldust võttes*). Pole see mul
jah, näätsa, lihtpaljas lõbulaiskus. (*Saladuslikult*.) Mul
seega on seoses mõningas kõrgelikum tundmus...

TIIU (*tagant õhutades*). Seda ütlesingi, et sul on sees vear-
tus, mis paistab halvasti välja.

KUSTAV (*Tiiu soojusest jutusoonele sattudes*). Lausa ja
aulsa öelda, mõte inimeses, näätsa, lööb enese seisma...
Ei need meite esivanemad seal mõisateol... et küll
nemad võisid orjusest revestuda ja une saadamatusest
vaevelda. Et kui nüüd maa ligi pääsed, siis norskad ja
norsised kõigi esiisade eest! — Ja teine elu... see parem
põli, millest praost kantslis sumiseb... No mis para-
diis sa muud oskadki ihata, kui et oleks kord paik, kus
kõik unevõlad tasutakse... kus teomehe sugu enese
kord põhjani välja magaks. No miks ei peaks selle para-
diisiga juba maa peal algust tehtama, kui ta taevast on
õige?

TIIU. Sinu hing nõuab paigalpüsi, aga mina jälle tahan
kangesti askeldada. Mulle sigib sügavlikum tundmus,
kui tõtlen ja innuga asun tegelemise kallale. Töös ja tali-
tuses, olgu põllul või karjauldas, juskü tiivad kasvavad
selga.

KUSTAV (*mõnutseva kujutlusega*). Kui suvel laman maas,

soe muld kõhu all ja jumala päike kupatab päraotsa, siis tahaksin olla kui taim, mis tõukab oma tõru maamulda. (*Erilise hellusega.*) Seda mulda mina armastan, sest olen ise samasest sõnnikust. Kui ma teinekord, näätsa, loen, et mullast oled sa võetud ja mullaks pead taas saama, siis tuleb mu peale seoke põline maarahva tundmus...

TIIU. Armas jumal, kui elu on antud, kudas ma ta maha magan!

KUSTAV. Muld ja materjaan on, mis meis tagasi ihkab magama, nagu ta magas, näätsa, enne maailma loomist.

TIIU (*Kustavi magamise motiivile vastu astudes*). Et inemene savist tehti... mina arvan, sellega ei ole uhkel dada. Tähtsam kui materjaan on see, et savikambale elav hingeõhk sõormeisse puhuti... sellest hingeõhust tuli elu ja eladus. Inimese ülesanne ei ole savistuda, vaid... vaid elada... elu sünnitada.

KUSTAV (*ei lase ennast segada*). Mina, näätsa, olen määrgand, et inimesed, kes halvasti magavad, on juba ette põrgu läind!

TIIU (*märgates, et mõttega Kustavist jagu ei saa, toob esile naiseliku kavaluse*). Ära nüüd, Kustav, kohe püsti-joones end taeva maga! (*Kelmikalt.*) Löö ikka pilku põrgu poole ka, et ehk polegi nii paha... Kas sa meeste vastu ka mees oled? Või kukud Karja-Eedolegi alla?

KUSTAV (*rahuga*). Jääks mehi loogu, kui viitsiks visata!

TIIU (*pilgates*). Viitsiks? Vaat' ei suuda!

KUSTAV. Nonoh!

TIIU. Ei sinusugune saaks tüdrukulegi tuult alla tõsta.

KUSTAV. Arvad või?

TIIU. Mida kiitled, näita üles!

KUSTAV. Ah ei näita? (*Haarab Tiiut.*)

TIIU. Võta ilusti, ega ma ole palgiots!

KUSTAV (*tõstab*). Kas oled õhus?

TIIU (*kiljates*). Kustav!

KUSTAV (*keerutades*). Kas on taevalend?

TIIU. Jumala pärast, Kustav!

KUSTAV. Teinekord ära kelgi! (*Istub tagasi kännule, Tiiu kätel.*)

TIIU. Kas nüüd tüdruku tagasi paned, kust ta võtsid?

KUSTAV (*süvenedes*). Sa polegi nii kerge!

TIIU. Eks mulgi ole oma mullad ja materjaanid...

KUSTAV (*ootamatu hardusega*). Muhe ja pehme kui kom-

post. Ja seoke sooja lehmapiima ja magusa poesitsi lõhn on sul küljes. Peaks sinuga tegema, näätsa, tea mis?

TIIU (*lööb käed Kustavile kaela*). Sina Näsnäruda näss! (*hüüdleb, hüppab sülest, kohendab riideid.*)

KUSTAV (*jääb algul üsna juhmilt istuma, siis tõustes, kui näastaka uue maailmajao*). Ai sa kurat!

TIIU (*süütult*). On sul paha, Kustav?

KUSTAV (*puhtsüdamlikult*). Küll hakkas õnnis olema! Kuule ütle, mis see oli?

TIIU. Eks mulda mulla juurde kistakse.

KUSTAV. Su suu, Tiiu, kui see mu suule sai... nii kõrge-likku tundmust pole mul olnud iku sees!

TIIU (*teadvalt*). Kui jumala hingevälk lööb läbi kahest materjaanist!

KUSTAV. Hingevälk... materjaanist? Et siis sünnib seoke... seoke... vikerkaar? Tiiu! (*Tahab haagata.*)

TIIU. Vankriga sõidetakse tänavast... see on küll isa! (*Tõmbab enese lahti ja tõttab pahemale ära.*)

KUSTAV (*järele vahtides*). Tiiu! Tiiu! Vaat' mis on tüdruk?! (*Nagu joobnud.*) Küll on roosa olla! Kui esimese viina viskasin kurgu taha, siis hakkas ka nii... risti-rästi hästi! (*Imelikke liigutusi tehes.*) Seoke vunk on praegu ihus, et võtaks vikati ja lõhuks õhtuks maha vakamaa heina! Või taoks ühe suure posti maa sisse! (*Näeb Joosepit väravast tulevat.*) Astu lähemale, lupard!

JOOSEP (*heal tujul*). Kudas läheb, peremees?

KUSTAV (*haarab Joosepil rinnust*). Sedasi näätsa!

JOOSEP (*hirmuga*). Kulla mees...

KUSTAV (*keerutab*). Sedasi näätsa!

JOOSEP (*meeleheitel*). Hulluks oled läind!

KUSTAV (*viskab Joosepi murule*). Sedasi näätsa! Oma vamiilid võid potilaadale viia!

Pahemalt tulevad TANEL ja TIIU, paremalt MARI.

TANEL. Kaitsku jumal Näsnäruda talu... siin ma jälle olen.

MARI. Heldeke, Tanel, ma kohe aimasin!

TANEL. Kärstitus oli peal kogu a'a. Nagu kirikust lahti sain, kohe tegin tulema!

MARI. Ometi tulid, sugulane! — Joosep seal maas vedel... tõmba ometi Ristmetsa kimmel varjule.

JOOSEP (*tõustes, Kustavi poole*). Kohioinas! (*Lonkab ära pahemale.*)

TANEL. Kuidas need lood siingi lõpevad, juba teel kukkusin vihastuma.

MARI. Kas sulle juhtus halba?

TANEL. Kui südames usu torn tugevasti taeva poole tõuseb, siis ei kannata, kui ristiinimene tuleb sulle sõnniku koormaga...

MARI. Mis selle sõnnikuga nii pahasti?

TANEL. No pähabasel päeval! Issanda päev on nädala kroon... kes läheb kuningale vastu sõnnikuargiga? Peatasin hobuse ja küsisin mehelt, kas ta on pagan? Pagan mitte, aga kas paruni rendi saad kuue päevaga kätte? Mu hing siis täis kargas! Näitasin piitsavarrega taeva ja küsisin, aga mis ütleb see krahv seal üleval? Parunit sa, kurat, kardad, aga jumalat mitte, no kumma põrgu on palavam?

MARI. Kui jumal oleks mõisas ja parun taevas, küll siis jumalatki hirmsamini kardetaks.

TANEL (*istub pinu äärde pakule*). Mis Näsnärudal ka kuulda, näha on?

MARI (*istub teisele pakule*). Küll olen pikuti ja põigiti seda asja mõelnd!

TANEL. Kui Kustavist natuke meest oleks... no ei ole!

KUSTAV (*rinda tõstes*). No seda veel näeme!

MARI. Pole poisil latva peas!

THIU (*on Kustavist eemaldunud ja Taneli ning Mari vahele pukile istunud*). Mis ta vaeseke teeb, kui on Maaliga sassis!

KUSTAV. Sassis? Mulle see supp, näätsa, ei lähe!

THIU. Miks, Kustavike, keetsid nihukese supi, et pärast ei passi süüa?

KUSTAV. Ei söö kah ja — tahe! (*Heidab murule maha.*)

TANEL (*asjalikult*). Supp tuleb süüa, küsimus on ainult — misukese lusikaga?

THIU (*lõbusalt*). Keerukas küsimus!

TANEL. Kui tüdruk ise jätaks...

MARI. Ei see nüüd kulbiga tõrjudes kuku poisi küljest!

THIU. Kuhu ta lähedski, ses olekus...

TANEL. Läheb, kui on minekust tulu.

MARI. Pole talus krossigi titerahaks maksta...

TANEL. Mõni teine võtaks ära...

MARI. Kost seekse lolli leiad!

THIU (*torgates*). Kas Kustav hakkaks Maalit võtma, kui tegu, ütleme, oleks Joosepi?

KUSTAV (*rusikaid tagudes*). Selle Joosepi ma...

TANEL. Leiduks mõni koreda lõuaga vanem sulasmees, kui kutsuksite Näsnärudale popsiks...

THIU (*nöökides*). Kas isasüda lubaks oma last popsisauna saata?

KUSTAV. Isa!?

THIU. Ja kas seesugune sokutamine päris õige ongi?

TANEL. Päris õige... no kas mina olen Kristus? (*Tõuseb.*) Midagi peab tegema, midagi peab tegema! Ei saa sugu-võsa lasta sohu!

MARI (*tõustes ja Tanelit eemale vedades*). Asja tuleb ääri ajada ja veeri vedada! (*Kaovad mõlemad pahemale.*)

KUSTAV (*tõustes*). Läksid! (*Istub pahemal ratastele.*) Tule siia, Thiu! On sulle ütlemist.

THIU (*läheneb*). Ütle siis, ma kuulan. (*Istub Kustavi kõr-vale.*)

KUSTAV. Kui just teada tahad... siis mul pole üldse, näätsa, noh!

THIU. Mida sul ei ole?

KUSTAV. Üldse Maalit... last... ega sassi!

THIU. Pole... kes seda usub! Nii, Kustavike, küll ei lähe, et sa salgama... meest sõnast, härja sarvist!

KUSTAV. Ma pole ju... no kus ma sain... helde taevas!

THIU (*õlgu kehitades*). Mis sa mulle... klaari oma lood Maaliga. (*Näeb MAALIT pahemalt tulevat.*) Sealt ta tuleb.

KUSTAV (*tõustes*). Mis Maali! Näätsa, Joosepi tukad võtan pihku, sealt see taevas kõige rutemini selgub. (*Tormab Maalist mööda pahemale.*)

MAALI (*on Kustavist peaaegu maha tõugatud*). Kuhu see Kustav tormas... päris imelik teist sehukesena näha!

THIU. Peigmehest poiss... või talle nüüd aega antakse anguda.

MAALI. Kuule nüüd! (*Tahab minna.*)

THIU (*teda peatades*). Sina, Maali... tule, istume ja räägime naistejuttu.

MAALI (*umbusklikult*). Mis juttu mul või midagi...

THIU (*kätt sõbralikult pihale pannes*). Küll sina oled kõrgiks läind! Poisi võtsid eest... ja nüüd ei kõlba kõnel-dagi.

MAALI. Pilkad! (*Tahab minna.*)

TIIU. Ära ole narr! (*Tõmbab Maali enesega paremale, müürile istuma.*) Kas poiste pärast maksab kiselda? Saab neid sulle ja jääb mulle.
 MAALI. Sul hea reakida... mis mina!
 TIIU (*mõistes*). Mis siin halvaks panna... loodus käib oma rada.
 MAALI. Ilus loodus... lapsega tüdruk!
 TIIU. Küll Kustav teeb aegsasti pulmad. Siis oled Näsnäruda noorik.
 MAALI. Pole seda mõttes olnd.
 TIIU. Kas need asjad nüüd üsna tahtmata tulevad! — Aga oled tubli tüdruk. Ja miks sa mulle eriti meeldid, sinus, vaata, pole kübetki võltsi.
 MAALI (*kohkudes*). Võltsi? Mis võltsi peaks minus olema?
 TIIU. Ütlen ju, et ei ole. Ei sina talu ega vara pärast poisile lähe... Või muu häda pärast. Sinusugusel tüdrukul on see... südameäsi.
 MAALI (*katab näo kätega*). Pole ma ingel ühti!
 TIIU. Saab sulle Näsnärudast põline kodu. Suurt rõõmu kannad südame all. Sul on mees ja su lapsel on isa. Seostest õnne me, tüdrukud, ihaldame.
 MAALI (*nuutsudes*). Kus see õnn siin ja kus õnnetus...
 TIIU. Mida sa, rumaluke... kõik on ju hästi!
 MAALI. Kui ta oleks!
 TIIU. Kas siis pole? Ons midagi, mis ei peaks olema?
 MAALI. Võlts... võlts ja pahupidi kõik... puha! (*Nuutsub.*) Mis ma's pidin tegema... kuhu oleksin jäänd!
 TIIU. On Kustav sulle halvasti öelnd? Või ei tahagi sa teda enam?
 MAALI. Kustav nüüd... mis sest Kustavist!
 TIIU. Kudas mitte Kustavist?
 MAALI (*pühib silmi*). Ega's ma Kustaviga olnd... ja läind!
 TIIU (*teeskleb imestust*). Mitte Kustaviga?!
 MAALI (*madala häälega*). Oli teine mees...
 TIIU. Siis vastutab teine. — Aga miks seda Kustavit kaasa kisti, kui polnud tema tegu?
 MAALI. Kas mina kiskusin, aga see Joosep, kurivaim!
 TIIU. Joosep?
 MAALI. Käis peale kui uni, et Kustav tahab... et peremees vajab... et Sarve Matsi tõstamendis seda olla nõutud. Mina... mis mulgi oli oodata? Eks ma vajand ulualust halvaks päeviks.

TIIU. Joosep... mis häda's t e m a l oli neid asju nii tulist ajada?
 MAALI (*kõrvale vaadates*). Tema'p see asjamees mul ongi. Tema sunniku pärast sedasi läks nagu läks...
 TIIU. Ahaa! (*Tõuseb.*) Pulmad tulevad, ainult peigmees on teine.
 MAALI (*stingelt*). Ei tule mulle pulmi! Kus sulle tõe tunnistasin, nüüd linalikku tuleb minna.
 TIIU. Mis au pärast see Joosep siis on maailmas?
 MAALI. Ei Joosep mind võta. Ütleb, kuhu su panen... peonakaks ei lähe mettele!
 TIIU. Paljugi, mis mees ütleb, kas me saame sest küsida! Peaasi, kui oma võrukaela sallid.
 MAALI (*avameelselt*). Kiidupoiss ta pole. Ja santusi on tal palju. Aga mis ma teen, kui teda tahan! Ja et kord öeldud ja mindudki on... mida seal enam arutleda.

Pahemalt tulevad TANEL ja MARI.

TIIU. Tubli, nüüd teame, mis teha. Aga esialgu jäägu see me oma hoida...
 MARI (*Tanelit müksates*). Maali! Võta nüüd tüdruk kätte, Tanel!
 TANEL (*astub keskele, kõhatab*). Mida need tüdrukud sin... nokkapidi?
 TIIU (*koos Maaliga tõustes*). Reakisime mehelemineku jutte.
 TANEL (*järele kiites*). Mehele tüdruk peab... aga ikka oma au ja seisuse järele.
 MARI. Seisust peab pidama, kossa muidu! Mis pudru maailmast tõuseks, kui peremees kosiks ümmardaja ja sulane heidaks ühte peretütrega?
 TIIU. Armastus, tädi, ei küsi alati seisuse järele, olen raamatust lugend.
 MARI (*põlgusega*). Raamatust... vaat elu õpetab, kudas õige.
 TIIU. Kudas piibliski vaene Rutt saab rikkale Poasele.
 TANEL (*õpetlikult*). Tõsi, talupoja perekond astub me silma ette Ruti raamatust. Põllult viljapäid noppides satub see teenijatüdruk parmaste vahelt perenaiseks. Aga kudas? Kas ta magatab meest? Ei, ta ei anna kauna enneaegu noppida... see on vaks vahet!

*Lava taga tõuseb ning paisub sõim ja kisa. Siis pahemalt
JOOSEP jookseb lavale, tema järel vihane KUSTAV*

JOOSEP. Appi... appi... tappa tahab mõrtsukas! (Ootab
Taneli juures varju.)

KUSTAV (rusikaid vibutades). Ma su... ma su kütan
ära karda!

MARI (imestusest juhm). Helduse vägi, Kustav... mis sinu
sisse on läind?!

TANEL (tõrjudes). Jäta nüüd pidama, Kustav... mis sinu
sedasi on?

KUSTAV. Sedasi, näätsa, et mina seda vamiili kaasa ei tee!
TANEL. Mis vamiili?

TIIU (on Kustavi oma hoolele võtnud). Nii ei lähe, rusi-
katega. Tule istu siia kannule, kuni süda lööb lahke
maks.

KUSTAV (kännule istudes). Tema, lõmper, aspeldab ja
mina olen isa!

TIIU (Kustavile). Anna aega, küll varssi selgub kõik!

TANEL. Mis siis juhtund on, armsad inimesed?

TIIU. Juhtund... eks Kustav praegu selge sõnaga ütleb,
et tema Maalit ei kosi.

TANEL. No see on mehe jutt!

MARI (imestusega). Kustav ütleb... kust nüüd päeva
lahti lööb!?

JOOSEP. Kustav ei kosi? No siis kõvad titerahad on
tasuda!

TANEL (rõõmsalt). Kustav ei kosi! — Kuule, Joosep, ole
meheks, võta tüdruk ise ära!

JOOSEP. No selle loputise sisse ma ei lähe!

MARI (Taneli mõttest haaratud). Tõsi jutt, Joosep, võta
tüdruk... ühe talu teenijad, nagu olete...

JOOSEP (kergitab pükse). Pole minu tegemus... kelle töö,
selle talgud!

KUSTAV (kargab püsti). Kelle töö...

TIIU (surub Kustavi tagasi istuma). On Joosepki Maaliga
liibitsenud, nagu nähti.

JOOSEP. Paljugi, mis nähti. Nagu Altmetsa Sass. Ka siin
tis siin Maalit sõhukese poolvillase pilguga.

TIIU (Maalile silma pilgutades). Kudas sulle Sass meel-
dib?

MAALI (taibates). On viksem poiss kui Joosep. Ja etem
igast kandist.

JOOSEP (haavunult). Nonoh?

TIIU. Ega siin pikka tellimist tehta. Kui Kustav ei võta
ja Joosep ei taha, siis Maali lihtsalt läheb Altmetsa
haasile.

JOOSEP (ei lase end ärritada). Sass te vana rasva varit-
selt!

TANEL (vihakab trumbi mängu). Sass teenib veel koduväi
koha, pane tähele!

JOOSEP. Kut kuram siis koduväi?

MARI (lisab tuld). No kui kutsutakse Näsärudale pop-
piks.

JOOSEP (hakkab asjast huvituma). Sea sirkel ja varsa
vinkel... popsiks!

TANEL. Pole siis sulastki talus pidada — pops perega teeb
100 ära.

TIIU (parastades). Joosep saab oma Saaremaale tagasi!

MARI. Kui Sarve Matsi rahad kord Näsärudale jõuavad,
aga siis Sassigi unustata... et ei pannud pahaks ja võt-
ta vaevaks.

JOOSEP (kõrvatagust sügades). Kurram... see oras mek-
haks salve pista!

MARI. Peaks Sassiga ääriveeri juttu tegema.

JOOSEP (on eneses juba otsustanud). Sassiga nüüd saab
reakida!

TIIU. On ta jabur, et ei märka võtta, kui antakse?

JOOSEP. On jaburaid maailmas — ja Sass on üks.

TIIU. Anna siis, Joosep, head nõu. Kust leiaksime selle
targema mehe, kes ilusad asjad pistaks rõõmsasti
tasku?

JOOSEP. Targema mehe? Vaat' siin ma nüüd ristirästi ja
halvasti-hästi mõtlen, et kui... et kui võtaks selle Maali
õite ise äe.

MAALI. Oi jummel!

TANEL. Mehe sõna, Joosep!

MARI. On meite Joosep mis ta on, aga rumal ta ei ole!

TIIU (Joosepile). Võtaks ise äe? Aga kas Maali sulle tuleb,
kui Sass on etem?

JOOSEP. Sass etem... kut kuram ta etem on!

MARI (sobitades). Mine nüüd külast meest otsima, kui
omal talus poiss... eks ole, Maali?

MAALI (teeseldes). Tea veel ühti seda asja... kudas saa-
tus tahab!

JOOSEP (haarab Maali käe ja tõmbab tüdruku enesele).

Ära sa mul vigurda, vaat' o m a peab õige mees koris-
tama.
MARI. Mes oma?
TANEL. Kudas oma?
JOOSEP (*laia tujuga*). Mis siin salata või salgamata
jätta... minu patust see tüdruk ju pahasti läks. Mu oma
patust, pererahvas, jah!
TANEL (*taganedes*). Sina!? Sinu patust?
MARI. Kost õige oinas tuleb lagedale!? (*Joosepi kallale
tormates*.) Minu poega teotama!
TANEL (*viha tõusul*). Mis sulpi te siin olete keetnud!? Sina
kogu aeg üks ninapidi vedamine! Kiriku vöörmünder...
kas see on mänguasi?
JOOSEP (*lepitust otsides*). Kas ma paha pärast, vöör-
mündri saks... häda viis härja kaevu! Sulasmees, ütles
kuhu tüdruku oleks pand? Ja Kustav jälle tõstamendi
vaevas, et kudas saaks vamiili ühe vooriga koju...
TANEL. Kavala kauba ja petise tööga! — No mis sa,
Kustav, seal losutad... tõuse ja anna aru! (*Tõmbab
Kustavi nattipidi üles*.)
KUSTAV (*suurtest erutustest väsinud, on oma «hinge-
rahusse» tagasi vajumas*). Tahtsin Joosepit, näätša, klaas-
rima hakata, no sa ise ei lasknud!
TANEL. Ei lasknud? Suumulk on peas aupärast? Õelnd
siis kohe, et sul Maaliga pole matti...
KUSTAV. Suumulgu poolest oleks ammu õelnd. Aga Tiiu
siin kui värten ees... selle saba tagant saad veel sõna
lausuda!
TANEL (*Joosepile kirudes*). Sina saarlane... kus rebase-
händ on poisil püksis! Aga nüüd on selge vahe. Sinu
tüdruk, sinu temp — pole talul sellega tegu!
MARI (*suure kergendusega*). Heldeke jah... miks Kustav
peab maksma, kui asi on Joosepi!
JOOSEP (*lööb kaks kätt suu peale*). Hupp! Palasilk! Mis
kuram inime ise enesele keeleotsaga teeb!? Ole veel aus
mees ja tunnista tõtt! Kas ma enese pärast... pere-
mehe kasude eest olin väljas...
TIIU. Ega tüdruku eksitamise eest küll aupalka ei mak-
seta. Aga kui mees süü tunnistab...
JOOSEP. Kut kuram inimest nuheldakse töö ja õiguse
pärast!
TIIU. Oma süü tunnistab ja eksimise heaks teeb...
JOOSEP. Nii heaks, kui vähegi saab!

TIIU. Oma eksimise heaks teeb ning Maali võtab... Siis
mina arvan, et talu peaks noorpaarile ulualust ja oma
elu võimaldama.
JOOSEP (*rõõmuga*). Tösiõigus! (*Tiiule*.) Seda mina olen
ikka mõelnd ning alati õelnd... Et kui Ristmetsa Tiiu
Näsnärudale noorikuks tuleks, kus kuram siis on elu!
TIIU. Aitäh hea sõna eest, Joosep! Aga nooriku võtud siin
Näsnärudal on alles Kustavi otsustada.
JOOSEP. Kustav nii loll pole mette, et ei taha sõhukest
tüdrukut!
TANEL (*Tiiul käest võttes*). Kudas siis jääb, Kustav? Kas
läaad mul teist korda veel tühjalt tagasi sõita?
JOOSEP. Äe, peremees peruta... pista kotti, kui paku-
takeel!
MARI. Mõtles, poeg, Sarve Matsi tõstamendi peale!
TIIU. Sarve Matsi pärast mind küll Näsnärudale ei saada.
Aga kui Kustav mu is asjus peaks arvama, et võiksin
talle südame järele olla... Siis vist väga vastu ei puik-
leka.
TANEL. Kuuled, Kustav! Ja sina... mis sa ise sest värgist
pead? Lausu ära, keda me ootame!
MARI. Kuule poiss, kas hakkad jälle mullaks minema? No
lausu... no lausu ometi kord ära! Inimesed, näe, taha-
vad ka õhtule saada!
KUSTAV (*viimaks sõnaotsale saanud*). Kui lausuda... siis
lausuda! Nii ta oli jah, Ristmetsa! Et kui sa siit vahepeal
ära olid. Siis me Tiiuga nojah! Siis me Tiiuga näätša...
Tiiuga neh... sattusime tõepoolest nehukese neelu
sisse, et hakkas nagu vamiili poole vedama...
MARI (*ilmatu kergendusega*). Ometi viimaks... issameie,
kes sa oled taeväs!
TANEL (*hoogsalt*). Kui vedama hakkas, siis muud kui tõu-
kame tagant!
JOOSEP. Pulmad, peremees, teeme koos... aga kudas
varrud?
TANEL (*pidulikult*). Sina, Kustav... ja sina, Tiiu! (*Paneb
nende käed kokku*.) Kui jumal tahab!
JOOSEP. Mis vöörmünder on ühte pand, seda ärgu lahu-
tagu praost mette!
TANEL. Jumal õnnistagu teid, mu lapsed! (*Liigutusega*.)
Seda ütlen sulle, poeg... oma tüdrit andes... et olek-
sid talle meheks... nagu nõuab komme. Ja et sa oma
naise hinge armastaksid... mitte ainult liha osasaamist.

(*Silmi üles tõstes.*) Kuni see päike tõuseb, kus mehed
ja naised kui jumala inglid on taevas, kes ei võta naise
ega lähe mehele, aamen!

MARI (*põllega pisaraid pühkides*). Kui ilus on vaadata
noorte inimeste õnne, et igal on oma... Sinul, Kusta-
vike. Ja ka sinul, Joosep!

JOOSEP. Igal oma, igal oma, seda ütleb vanarahva sõna. Ei
keik muu võib vallalt tulla... Aga piibupops, tubaka-
tops ja naisemops — need olgu omad!

JOOSEP on MAALI kaenlasse haaranud, KUSTAV laia
naeratusega — TIIU. MARI ja TANEL seisavad püha-
tikkude nägudega keskel.

ROOSAD PRILLID

Komöödia kolmes vaatuses

TEGELASED:

SIIM PUNGERJAS, «Villa Punglerla» omanik, endine näitleja
 MALL, lesknaine, pereemand «Villa Punglerla» pensionaaria
 TAALI, tema tütar, teenija
 MATSON, vaesunud kapitalist pealinnast
 MELISANDE, tema naine
 VIVI, nende tütar
 TAEVERE, advokaat, Vivi peigmehi pealinnast
 RONK
 ROSENVALD } Vivi kavalere suvituskohas
 ELLERHEIN }
 KOORITS, kunstnik
 BORDONOSSOV, professor, pensionil
 ADERKAS, lesk paruniproua.

Näidend mängib olevikus, kuski väikeses suvituskohas.

ESIMENE VAATUS

Vähenõudlik suvila mändide all, tagaseinast paistab läbi pisut vaadet järvele. Vasakul nurgas osa elamust lahtise rõdu ning käiguga. Rõdu ääres aiapink. Keskel laud mõninga aiatooliga. Pisut paremal ripub võrkkiik. Lava serval paremal silt teiba otsas, kus nool näitab: Villa Punglerla. Sügaval puude vahel pesunöör.

MALL kohendab perenaise tegumoega pesu nööril. Võrgus mõnuleb SIIM ning puhub enesele hubast juttu.

SIIM. Praeb, ehehe, praeb! Sa tuline, kui kenasti kõrve-
 tab! Eks päike ole elu allikas. Pole meie keral muud
 loojat kui see tuline kuul seal ülal. Sellest võrsub kõik.
 Ja areneb oma seesmise seaduse korras. No annab aga
 ilmakese, seda peab ütlema! Hehehe! Kui sa nõnda rip-
 led kahe männi vahel, suur roosa taevast ülal ja all oma
 väike päriskrunt — siis elu, kurask, on ilus! Inimesed
 virisevad ja virisevad, et kitsad ajad, kitsad ajad, kriis
 ja kriis! Ei mina sellest oma puhta õue peal märka
 midagi! Kui sul hing on õige nurga all, ei siis maailmas
 ole midagi kõverat. Kes oli see mees, kes ütles, et maailm
 on serande, nagu ma näen? Et maailm on — minu
 prillid! Noh, nimi pole tähtis... tähtis on, et miski on
 tõsi!

MALL (on oma toimingut lõpetanud, Siimule lähenedes).
 Mida's seal jälle jutlustad, Siim?

SIIM. Laususin enesele mõningad õpetusesõnad... maail-
 mast ja mis seal sees.

MALL. Nii valju häälega?

SIIM. Ei, mina olen enesega ikka kõvasti kõnelnud... keda
 ma kardan?

MALL. Inimesed kuulevad, peavad jaburaks!

SIIM. Inimesed? Jaburaks? Vaata, mina olen vana näitleja
 ja ütlen sulle. Et kui inimene kõneleb iseenesega, siis
 see, mõistad, on monoloog.

MALL. Monoloog, päh! Mina ei mõista, mis püha sa siin
 täna...

SIIM. Ah mu viks virtin küsib, et mis püha peremees

peab? Noh, eks ma ka ahmi enesele sisse seda kuurordi osoon. Nüüd veel saab seda teha. Kui suvitajad sisse kolivad, siis on õhk ja päike nende. Näed, selle võrgu, kus praegu sees siplen, üürisin välja, viiskümmend senti suvelt. (*Teise häälega.*) Sina, Mall, astu natuke lähemale!

MALL. Mida's?

SIIM. Tule nüüd, tule, ära pelga! Sa istu päris ilusti mu manu. Näed, ma teen sulle ruumi.

MALL. Ei mina sinna nooda sisse tule... lageda õue peal! Ja kas seda aegagi on...

SIIM. Istu nüüd, ära... kulub sullegi see hingetõmbus... tatserdad ja patserdad päevad läbi! (*Tõmbab Malle võrku.*) Nõnda. Vanapoiss küll olen, aga kas ma seepärast naisterahvast põlgan!

MALL. Hullu, mis sa mu'st tahad?!

SIIM. Tahad... Vaata, mul oleks sulle nagu midagi anda.

MALL (*ärksalt*). Anda? Päris tõega?

SIIM. Serande rõõm on sest ilusast päevast. Ja iseenesest. Ja kõigest, mis sulle kuulub... või mitte ei kuulu. Siin tõuseb tung oma südant jagada... kel oleks kaastundmust...

MALL (*pettunud*). Ah jumal!

SIIM. Ära nüüd sina kohe jumala juurde jookse, kuula ikka enne ära, mis Siim sulle ütleb.

MALL. Mõtlesin, et kõneled kord ka a s j a pärast. Aga tuleb ainult monoloog!

SIIM. Mida siin asjaks nimetada?

MALL. Kaua me sedasi elame, kümme jumala aastat! Vanapoiss ja lesknaine ühe katuse all, inimesed näitavad näpuga.

SIIM. Inimesed näitavad? Sina oled minu viks virtin, kes oma palga kätte saab õigel kuupäeval. Pansioni värk, kuidas ma saan läbi perenaiseta?

MALL. Poleks meil palgapäevi arutleda, kui võtaksid mu ontlikult ära.

SIIM. Ontlikult ära... oi mis piinlikku juttu sa ajad!

MALL. Kaua's ikka sedasi...

SIIM. Sedasi... sedasi! Sa ometi tead, et ma pole vaba... oma südame poolest!

MALL. Kui sa inimene oleksid! Aga sa oled kommejant... mis sa seratsega teed! (*Laotab ahastusega käsi.*)

SIIM. Ei, Mall, et mina võiksin unustada oma Melisande! Et mina võiksin labastada oma nooruse unistuse!

MALL. Tüdruk vedas sind ninapidi. Ja sina kohised talle veel kakskümmend viis aastat järele!

SIIM. Sina, Mall, ära ole kade! Ka sinuga olen ma oma-moodi kokku kasvanud. Kui sa majast nii krapsjalt välja astud... oma priskete roosade käsivarte ja vap-
palt ülestõstetud sabadega, veeämber või solgipang
käs... siis on sind ka rõõm näha! Sina, Mall, oled minu
viks virtin. Ja kui sa mu saatusest ka tulevikus osa
võtad, ega ma siis sind oma tõstamendiski unusta... kui
elad mu üle.

MALL. Tõstamendis? (*Põllega silmi pühkides.*) Ah, Siim, sa ajad mulle haleduse peale mitmest kandist.

SIIM. Pole inimestel meie asjaga tegu. Vaata, kuidas loodus pakatab, lill tolmab ja loom sigineb. Kas seal midagi viltu läheb, et papp ja perekonnaseisu ametnik ei jõua jaole? Looduses ei saa olla midagi häbistavat. Ja seepärast ütlen mina, et parem on olla priske pagan kui hädine ristiinimene.

MALL (*oma saatusega leppides*). Mis nüüd muud, näe, tütre ees nagu imelik olla.

SIIM. Ah, Taali? No see sul ise lapsega tüdruk! Ei tema tule sinult diplomit küsima!

Emalt kuuldu mootori pahinat ning tuututamist.

MALL (*üles hüpates*). Sa issand!

SIIM (*samuti*). Kurram, see on buss! Kas Taali läks vastu?

MALL. Kus ta vastu läks, kui on alles kodu!

SIIM. Alles kodu... no see on!

TAALI (*majast välja joostes*). Autobuss, ema!

MALL. Võta nüüd, Taalike, jalad pihku ja lippa mis annab!

TAALI (*südikalt*). Oh, see mul maanteeni paari minuti jaoks! (*Kaob paremale.*)

MALL (*hädaldades*). Kas tüdruk jõuab kompe kanda!

SIIM. Vastu tellis see kassivurrudega ning viltu puusaga venelasest professor. Aga paruniproua ütlesivad, et kannab oma kompsud ise.

MALL. Kõrge klass. Aga üürivad enestele ärklitoad!

SIIM. Kui nüüd midagi odavasti pakud, siis just peenem rahvas litsub ligi.

MALL. Heldeke, kes neid mõisnikke ja teisi hintelkintse siin oskab teenida!

SIIM. Ikka sendi järele, sent on mõõt. Kes hästi maksab,

sellele naeratled vastu terve näoga. Kes vähem maksab, sellele ainult poole suuga. Ja kes üldse ei maksa, saab põlvega pergamenti. Raha kaalub, seisus ja tiitlid on vanaraud.

MALL. Lippan üles ja lasen silmad üle käia, et kõik oleks korras. (*Kaob majja.*)

SIIM. No selle raha eest, mis nad maksavad, ei saa palju nõuda! (*Laskub võrku.*) Praeb, ehehe, praeb! Päikest peab inimene suvel saama. Ja osoon tuleb vaprasti sisse puhvida, see on terviseks ja ei maksa midagi. (*Teeb käega laia liigutuse.*) Maailm su ümber on tore asi, kui tohid selle keskel istuda. Aga kui ei tohi... kui kutsutakse ära... siis ta, kuramus, kaotab palju oma väärtusest. Imelik, et mina seda surma ei usu! Teised inimesed küll surevad, see oleks nagu päris paslik. Aga et mina ise... et mind korraga pole ses kenas maailmas, see ei mahuks mu sisse. (*Näeb paremalt külalisi tulevat, nende järel TAALI.*) Aa — sealt tulevad meite suvitajad! (*Hüppab üles ning veereb vastu.*) Moio potšteenie, gospodin professor!

BORDONOSSOV (*hingeldades, puhastab kurku*). Häm... häm... hääh!

SIIM (*oma külalislahkust jätkates*). Willkommen... tere tulemast, paruness!

ADERKAS (*kelle pea kõrge kaela otsas on teinud lühikese noogutuse*). Lootuses minu tuba on korras?

SIIM. Korras, korras, palun! (*Rõdule ilmuvale Mallele.*) Sina, Mall... aita parunessi sumadan üles!

MALL (*vastu tõtates*). Andke aga siia, kallid proua! (*Püüdleb Aderkasi käest sumadani vallutada.*) Talunaise kont on ikka tugevam!

ADERKAS. Tenan! (*Tõmbab järsult sumadani.*) Mina üritan oma asi ise. (*Tõttab püsti peaga majja.*)

MALL (*talle pead raputades järele*). Oma asi ise... kas ma su sumadani oleks ära söönud!

BORDONOSSOV (*Taalile*). Hiljaks jäid, krassavitsa! Pool teed tassisin ise, hääh-hääh! Kümme senti liiga... viis senti dovolno! (*Torkab Taalile raha pihku.*) Rebi üles!

TAALI (*viisakalt*). Palju tänu! (*Tõttab sumadaniga majja.*)

BORDONOSSOV (*on Taalile järele ägisemas, siis pöördub tagasi, häält madaldades*). Kus teil siin see koht, hääh?

SIIM. Koht?

BORDONOSSOV. No WC, pomiilui!

SIIM. Aa... pomiilui on seal köögi kõrval kojas. See tähendab C.

BORDONOSSOV. Kuidas... tähendab?

SIIM. C on, aga puudub W.

BORDONOSSOV. Puudub W?

SIIM. Jaa, vett ei ole.

BORDONOSSOV. Posvoljte! Posvoljte! Siin on ometi panison kõigi mõnusustega?

SIIM (*otsustavalt*). Härra professor! Te üürite ärklitoa... ja tellite lõunasöögi magustoiduta, aga nõuate inglise valjakäiku! Te olete hull!

BORDONOSSOV (*hirmunult*). Isviniite, hääh-hmääh! (*Kaob puusa järele vedades majja.*)

SIIM (*talle naerdes järele vaadates*). Ähäh! Ei, suvitajatega on nõnda, et kohe alguses paned oma pirnid ära, siis nad pärast ei lähe häbematuks! Egas ma viha pärast, see on lustiasi, kui teinekord saad natuke häält tõsta ja end loomulikult väljendada. (*Võtab trepi kõrvalt luua, märkab, et see varre otsas logiseb, pusib seda õiendama ning togida.*) Inimene on serande persoon, et tema armastab vaheldust. Näiteks loed Schillerit ja jääd kuulutama, et kuidas ta, sinder, neid sõnu valitud viisil keerutab! Aga siis tuleb su peale jälle teine periood, kus seesama «Orleani neitsi» paneb su iiveldama! Siis lähed kõrtsi või turule ning püüdled sattuda seratsele mehele, kes veel kõneleb seda puhast ja solkimata eesti rahva keelt. Ja siis naudid seda värskust ning priskust ja tunned, kui jumalik on serande pügamata jutt, kus sõnal on oma sarv ees ja saba taga. Näed, inimese mõttekujutus ajab tulevase elust vao läbi, et siin on selge paradiis ja seal jälle aiva hammaste kiristamine. Aga maises asjanduses on kõik alles armsasti segi: taevas põrguga, kõrge madalaga ja hea kurjaga. Kõik käärib ja podiseb. Ja kõik käib kõigest läbi. Serande maailm, kurask, mulle meeldib... söögu teda susi! Ehehe!

Paremalt ilmub VIVI. See on noor heledate juustega tüdruk pealinnast, kes oma rõivastiselt ja eheteilt torkab silma provintsis.

VIVI (*Siimu märgates, sõbralikult*). Tere, külaonu! Kas ma peaksin olema õigel kohal? (*Jääb võluva naeratusega vastust ootama.*)

SIIM (*kerge pahurusega, et teda ta «monoloogis» segab*). Koht on õige. Aga kas igamees siia kuulub, see on küsimus. (*Askeldab oma luua kallal.*)

VIVI (*on Siimu tutasusest viivuks välja löödud*). Igamees! (*Siis veelgi armsama häälega.*) Andestage, et pidin teid tülitama! Aga mis me teeme, kui mind juhatati! Kas selles majas või natuke naabruses tõesti ei ela keegi härra, kes...

SIIM (*sihib ja vahib oma luuda*). Härrasid on selles majas ja ka natuke naabruses...

VIVI. Keegi Pungervas, kes siin pidavat pansioni?

SIIM. Pungervas? No seda meest ma tunnen.

VIVI. Seda meest... kus ta elab?

SIIM. Loomulikult omas majas. (*Pöidlaga näidates.*) Siis mitsege toda teivast!

VIVI. Teivast?

SIIM. Mille otsas seisab tahvel. Kui kirja oskate, siis võite sealt midagi lugeda.

VIVI (*veerib*). Villa Pungerva. See ongi villa Pungerva! Ja peremees... on ta kodus?

SIIM. Peremees... see olen ma ise.

VIVI. Teie... peremees... Pungervas?

SIIM. Pungervas olen ma sündimisest saadik. Ja ristimisest peale Siim.

VIVI. Pungervas — teie? (*Sügava pettumusega.*) Oi taevast... siis niisugune te oletegi?!

SIIM (*on luua trepi kõrvale asetanud, pöördudes*). Niisugune... merande siis mitte?

VIVI (*silmapilkse ümberhäälestusega*). Ei, see on hiigel-tore, et olete ise see mees... see on teist kole armas!

SIIM. Et mina olen mina, see on kindlasti kole armas. Aga kirevase pihta, kes olete siis teie?

VIVI. Mina... mina... (*Peatub võluva naeratusega.*)

SIIM (*läheneb, silmitseb, ehmub*). Melisande! (*Sirutab käed välja.*) Melisande?!

VIVI (*vaikselt*). Minu nimi on Vivi.

SIIM (*segaduses*). Vivi? Vivi? Ja mitte... mitte Melisande?

VIVI. Melisande on minu ema.

SIIM. Ema? Melisande tütar?!

VIVI (*on selle tutvustamise stseeni lavastanud ilmse naudinguga*). Olen pisut oma ema nägu, kõneldakse.

SIIM. Eriti silmad... silmad! (*Juhib Vivi keskele.*) Istuge, mu preili! Näete, olen üsna segane.

VIVI (*istudes*). Te armastasite minu ema.

SIIM. Ta on sellest oma tütrele jutustanud!?

VIVI (*silmitab üles lüües*). Kui sageli!

SIIM. Jaa, jaa! Eks olnud ilus aeg? Eks olnud kirevase aeg? Vivi, kas ma tohin sulle öelda sina?

VIVI. Ja muidugi, armas onu Siim.

SIIM. Kirevase uhke aeg, Vivi! Ja nii kiire kaduma! (*istub*). Nii kiire kaduma.

VIVI. Sellest on tagasi aastaid! Aastaid!

SIIM. Aastaid, Vivi... oma veerandsada võtab välja.

VIVI. Veerandsada! Ja sina, onu? See sinus on kõik... endises värskuses?

SIIM (*käsi südamel*). Sellest südamest siin on kakskümmend viis aastat vahetpidamata üles vuhisenud kustumatu tunde suur monoloog!

VIVI. Kui mind keegi armastaks... kakskümmend viis aastat vuhisedes... jube! (*Parandades.*) Ei, see oleks taavalik! See oleks äärmiselt taavalik!

SIIM. Tänapäev ei tea enam midagi tundeelust. Aga minul, Vivi, oli serande armastus... mis juba sinu ema nooruses oli natuke palju.

VIVI. Kas minu ema sind seepärast ei hüljanudki, et suhtuud temasse liigse kõrgpingega? Armastus, minu arvates, peaks olema midagi õhulist, aroomilist, aga mitte nii, et mees tuleb kui tank!

SIIM (*kaugetes mälestustes*). Kui Melisande poleks saanud tal sügisel pealinnas kohta... Ja kui ta seal poleks silma sattunud rikka mehe pojale... Majad... ärid... sõidukid... toaletid! Polnud kunst unustada algaja kommejant provintsist. (*Kangekaelselt.*) Aga mina ei unustanud! Oo, ei — mina mitte! (*Tõuseb.*)

VIVI (*tõustes*). Sina mitte... kuidas siis sina —?

SIIM. Siis mina võtsingi oma hoiaku. Jaa, Vivi, see on põrguuhke hoiak, omi tundeid kõige kiuste püsti pidada! Püsti pidada kas või viimsepäevani... (*Nimetissõrmega Vivi ees vehkides.*) Sina, Melisande, hülgasid minu, ilus! Sina, Melisande, põlgasid minu, tore! Sina, Melisande, käristasid enese minust lahti, olgu! Aga kui sa arvad, et seega on lõpp, siis sa, mu kullake, eksid! Sina võid hüljata ja põlata ja käristada nii palju kui tahad, aga mina... vaata, mina sind ei jäta! Sest need tunded, mis mul sinu vastu seni olid, on tühi puru selle ees, mis nüüd tuleb!

VIVI. Jumal, kui palju sul oli iseloomu!

SIIM. Tervis... elujõud, Melisande puhul kogu linn jube beldas, et agulikingsepa tütar, aga vaata, millise teadlipakas, partii! Aga mind see ei murdnud. Ei, seni funktsioonib minu kehakultuur, ei või mind mitte murda. Ma ei saa kaua õnnetu olla!

VIVI. Kuidas... ei saa?

SIIM. No ei saa! Sinu hinge traagikal võivad olla kolm tiivad. Aga kaua sa tühja hingega tiirled, kui see kura muse kere ei tule järele!

VIVI. Kere... fuih! (*Laskub võrku.*)

SIIM. Tõtt, armas laps, me ei tarvitse häbeneda. (*Kõneldes püüdleb Vivit võrgus pisut kiigutada.*) Eks ma oma nooruse totakuses ihanud — kuis nüüd vähem! — mängida laval esimest armastajat. Aga kere, näed, ei võtnud omaks. Tõntsakas kasv, ümar paun, koolus koivad mis Romeot sa sedasi teed? Mis aitab Apollo hing, kui kere on väikekodanline... publik peaks nutma, aga ta kurat, naerab! Eks äpardus Melisandega toonud mu peegli ette, et's kae ikka kae, kui kirevase veider isand sa oled! Oo, elu on täis vastuoksusi, Vivi! Õnnetu armastuse kõrge tragöödia... see avastas minus koomiku talendi! (*Naerab heledalt.*)

VIVI. Õudne! Ja siis tuli edu?

SIIM. Jaa, edu tuli, kui oma kere panin kõnelema õiges rullis. Nüüd saan paiukit.

VIVI. See on sinust hiigelvahva, nõnda toime tulla oma eluga. Aga mida me lobiseme, ma tulin siia asja pärast!

SIIM. Asja pärast — noo!

VIVI. Lugesime su toredat kuulutust pealinna lehtedest. Villa Pungerla — parim pansion kuurordis. Palju päikest, palju õhku... austusega Siim Pungerjas. See võlus. Ja kui veel ema lausus, et see Pungerjas pole keegi muu kui tema ise... mu nooruse armastus! Siis siiasõit oli otsustatud asi.

SIIM. Suvitama sõitsid, see on ilus. Saad mu parima toa, kui tahad maksta. Ja toidetakse... noh, nälga pole siin keegi surnud!

VIVI. Kas ma üksi tulen... me tuleme kogu perekonnaga!

SIIM. Kogu perekonnaga? Ka Melisande — on see võimalik!?

ADERKAS (*majast väljudes*). Hee, peremees, kus minu

võrk? Mis pilt mina näen... üks neitsi minu võrgus?!
SIIM. Enne üüriraha, siis — minu võrk... nicht wahr?
ADERKAS (*ulatab käekotist raha*). Viiskümmend senti. Kvitung võite anda perast.
SIIM (*torkab raha vestitasku*). Palju tänu! Lubage tutvustada. Paruness Aderkas. Minu... minu ristitütar Vivi.
VIVI (*on Aderkasi ilmudes vilkalt tõusnud ning teeb kummarduse erilise graatsiaga*). Paruness!
ADERKAS. Nägemiseni! (*Laskub võrku, sopusatab seelikuid, silveneb raamatusse.*)
SIIM. Näüd, Vivi, näitan sulle meie ruume.
VIVI. Tõsi, ristiisa, see on nüüd järjekorras.
SIIM (*minnes*). Ja siis pakun sulle klaasi veini.
VIVI. Veini... see meeldib mulle! Kas omapruulitud?
SIIM. Oma. Mul on veini, mis kaksteistkümmend aastat seisnud, seda ma sulle ei anna, seda on vähe. Aga ma annan sulle veini, mis on kuus aastat vana. (*Vivi piha ümbert võttes.*) Noor tüdruk ja vana vein, need on kaks asja, ehehe! (*Mõlemad naerdes majja.*)
BORDONOSSOV (*ilmub maja tagant*). Aa, baronessa! (*Lähenedes.*) Posvoljte, baronessa! (*Tõmbab põuest ajalehe.*) Teie minu stateika mitte lugesite?
ADERKAS (*silmi tõstmata*). Tenan, ei!
BORDONOSSOV. Mitte? (*Ulatab lehe.*) Avot, siin ta on! Mis mina ütlen sotsiaalsest probleemist — see on pikne selgest taevast! Imeline stateika — tšudessaa!
ADERKAS (*külmalt*). Teinekord, herr professor.
BORDONOSSOV. Teinekord, baronessa... teinekord minul teine stateika ilmub... ajast maha jäete... ei tee kaasa progress, vot mis!
ADERKAS (*kärsitult*). Mein Gott, siis ulatage siia see õnnetu asi!
BORDONOSSOV. Õnnetu asi!?
ADERKAS (*tõmbab pakutud ajalehe, torkab ta enese kõrvale võrku, asub taas raamatu lugemisele*). Danke!
BORDONOSSOV (*kellele Aderkasi käitumine ei meeldi, jääb hädise näoga seisma*). Hääh-hmä-äh! (*Tiirleb põrnitsedes võrgu ümber.*) Baronessa! Aa — baronessa!
ADERKAS (*ninaga raamatus*). Mis on?
BORDONOSSOV (*kõlbla erutusega*). Posvoljte, baronessa! Aa minu stateika!?
ADERKAS. Herrgott, mis see on? Mina suvitan ja soovin rahu. Aber teie... aber teie! Te sumisete mu ümber kui

üks parm, kel on sabas see körs. Bitte, mis teil puudub?
 BORDONOSSOV. Avot, baronessa, lugu seesugune on, et minu stateika peale ootab inimkond.
 ADERKAS. Mis inimkond?
 BORDONOSSOV. Stateika selles lehes mina kirjutasin, lubage öelda, inimkonna valgustamiseks, aga mitte, et baronessa, palun väga, selle peal istuks!
 ADERKAS. Mina istun?
 BORDONOSSOV. Te istute, baronessa! Sest ajaleht, mis teile andsin, lubage öelda, on teile vajunud alla veere.
 ADERKAS (otsib lehte). Alla veere?!
 BORDONOSSOV. Täpselt nii... alla veere. Kui teie ei loe minu stateika, siis, tema parem andke tagasi.
 ADERKAS (viskab talle ajalehe silmade vahele). Bitte!
 BORDONOSSOV (lehte püüdes). Isviniite, hääh-hmääh!
 ADERKAS (käsutades). Ja nüüd, palun rahu, jawohl?
 BORDONOSSOV (hirmunult). Jawohl! Jawohl! (Eemaldudes.) Vot baaba, hirmutis! Vot protiivnõi subjekt!
 ADERKAS (talle järele vaadates). Seesugune persoon!
 BORDONOSSOV (võtab istet rõdu äärde pingile). Minu stateika... endale alla veere!? Baronessa — daa! Pomiiilui, baronessa! Aa kus on kultuura? (Avab lehe.) Avot, loen ise oma kirjutis, see meeldib! (Süveneb ajalehesse.)

Paremalt ilmuvad MATSON ja KOORITS. Matson on hästipressitud vanahärri maneeridega. Koorits on noormees piibuga: kortsunud püksid, lõug tüügastes.

MATSON. Kuhu võis Vivi kaduda? Unustatakse meid metsa alla ootama ja ei mõeldagi tagasitulekule!
 KOORITS. Teadagi, mis Fifi teeb! Ripub oma järjekordse ohvri kaelas ja pressib midagi välja. See on meetod.
 MATSON (märkab Aderkasi võrgus). Keegi daam! (Kummardus.) Villa Pungerla, madam?
 ADERKAS (kuivalt). Jawohl!
 MATSON (uus kummardus). Tänan, madam!
 KOORITS. Villa Pungerla, jawohl! Näete nüüd, Matson, tüdruk istub ankrus. Võtab koore pealt, enne kui jõuame jaole. Ma ei kannata, kui inimene koosneb ainult egoismidest. See paneb mu sisemiselt kohisema, nicht wahr? (On viimase lausega Aderkasi poole pöördunud.)

ADERKAS (tõrjuvalt). Palun, mina ei tunne see noormees!
 KOORITS (süütult). Ei tunne see noormees?! Aga siis lubage esitleda! (Võtab piibu suust ning sooritab sellega kummarduse.) Koorits, vabakunstnik. Ja siin Matson, vabrikute ja pankade direktoreid, minu metseen.
 MATSON (teeb vaikiva kummarduse). Ja teie, mu nägus daam?
 ADERKAS. Aderkas. Olime Patküllis baroonid.
 MATSON. Patküllis baroonid?! Väga armas teiega tutvuda, paruness!
 KOORITS. Patkülas parunid... no see on sattumus!
 ADERKAS. Mis on sattumus?
 KOORITS. No, kui minu isa oli Aderkaside juures kutsari.
 MATSON. Oo, vanad tutvused! (Eemaldudes võtab keskel istet.)
 ADERKAS. Kutsari-Juhan... Koorits, jajaa! Kui võeti meie mõis, tema kaotas koht. (Silmitseb Kooritsat läbi tornjetti.) Kunstnik... soo, soo! Mäletan väike põngerjas, kes mõisa õues jooksis ümber ning söega teotas ära kõik plangud ja majade seinad.
 KOORITS (rõõmsalt). Toosama, toosama! Näete, paruness, oleme peaaegu sugulased! (On puhkevast familiaarsusest valmis istuma Aderkasi kõrvale võrku.)
 ADERKAS (tõrjudes). Oo, mitte! Kutsari-Juhan oli tubli talupoeg. (Näpuga ähvardades.) Aga teie, noormees, näete, olemas kergats!
 KOORITS. Ei, ma olen lihtsalt õnnelik, et pole enam mõisaorjust!
 ADERKAS. Nüüd orjate oma enese saks. Vabandust, mina loen oma raamat edasi.
 KOORITS. Palun, palun! Ega see mind ei sega. (Eemaldub pisut, lööb lahti kaenlas oleva mapi ning asub Aderkasi joonistama.)
 ADERKAS (kehatab õlgu ning jätkab külma rahuga lugemist).
 BORDONOSSOV (tõuseb, läheneb Matsonile, kange kummardusega). Bordonossoff.
 MATSON (tõustes). Matson.
 BORDONOSSOV (ulatab lehe). Teie minu stateika lugesite? Kogu sotsiaalne probleem — kakssada rida! Imeline elulahendis!
 MATSON. Kindlasti ma pole teie artiklit lugenud. Aga kui

lubate, siis teen ma seda täna öösel voodis. (*Püüab lehte enese võimusesse sikutada.*)

BORDONOSSOV (*ei lase lahti*). Öösel voodis pole sünnia. Minu stateikale praegu nõudmised on päevalised. (*Keerab lehe kokku ja pistab ta tasku.*)

MATSON. Kahju! (*Pakub suitsu.*)

BORDONOSSOV. Väga kahju! Aga mina näitan teile vaade järvele. Mina tean künkas, kust kogu peisa mõjub raputavalt. (*Mehed süütavad paberossid.*)

MATSON. Vaade järvele... see huvitab mind! Suvitate?

BORDONOSSOV. Esimest päeva.

MATSON. Ja pansion?

BORDONOSSOV. Pole viga. Avot, vesivärk puudub majas.

MATSON. Aga järves on vesi?

BORDONOSSOV. Järves on, kuidas muidu!

MATSON. Siis mingem vaatama. Koorits, siin olevat mingi raputav peisa... kas tuled kaasa?

KOORITS. Momendiliselt, härra Matson... minge aga ees!

MATSON ja BORDONOSSOV kaovad puude taha taga-seinas.

KOORITS (*on joonise lõpetanud, seda mappi asetades*). Raputav peisa? Seda peab nägema! (*Teeb minekut.*)

ADERKAS. Herr Koorits! (*Mapile osutades.*) Kas te ei näita mulle, mis te seal tegite?

KOORITS. Jaa, meelsasti! (*Ulatab mapist joonise.*) Kiirvisand!

ADERKAS (*kohkudes*). See persoon siin peab olema... mina?

KOORITS. Väike šarž teist, paruness!

ADERKAS. Šarž, jawohl! Aga miks joonistate mulle hobuse nägu?

KOORITS. Mind kunstnikuna huvitab asja metafüüsiline juur. Inimnäos on ikka midagi mõningast loomast. Teie põhijoon, paruness, on hobune.

ADERKAS. Lubage, mina olen aaria naine!

KOORITS. Kas vanad aarialased ei olnud suured ratsurid? Kui teatav rass mitmed põlved istub looma seljas, siis ta ise ka...

ADERKAS. Teie, herr Koorits, teete see nali! Aga mulle

si meeldi, kui kunst üritab inimese halvaks. Daam ja paruniproua... see on midagi, mis peab idealiseeritama. Aga mitte, et teete temast üks teotis.

KOORITS. Idealiseerin teid järgmises joonises. Aga paruness, milleks hapnete võrgus? Seal olevat järv ning raputavad peisaadid... Tulge kaasa!

ADERKAS. Kaasa? Ilus, kui aitate mind välja sest võrgust!

KOORITS. Suurima lõbuga! Üks, kaks, kolm — nagu tühk ja tolm! (*Keerab võrgu ümber ning puistab selle sisse välja.*)

ADERKAS. Bitte, mitte nii tormisch!

KOORITS. Tohin ma paruniproual võtta unterkont?

ADERKAS (*tõrjuvalt*). Oo, mitte! Mina oma kõndimine kannin ise.

KOORITS. Mõistan... mitte nii tormisch! (*Kaovad taga-seina puude taha.*)

Majast väljuvad VIVI, SIIM, MALL ja TAALI. Vivil on käes taldrik biskviidiga, Siimul pudel ja klaasid. Nende järel Mall ja Taali, kandikutel igasuguseid toiduaineid.

VIVI (*õhinal*). Siia, siia...! Katame siia keskele, eks? (*Krapsab Taalilt lina ja katab laua.*) Nõnda. Ja nüüd näidake, mis teil seal on! (*Vaimustub toitlustest, mis Mall ja Taali lauale asetavad.*) Sepik! Sai! Või! Mesi! Munad! Piim! Angerjas! Kanakints! (*Langeb rõõmu pärast Siimule kaela.*) Onu, sa oled jube!

MALL (*võõristusega*). Onu?

SIIM. Tüdruk, sa pihustad mu pudeli ja klaasid! (*Neid lauale asetades.*) Valge sõstar — kuus aastat.

VIVI (*istub lauda, põlevi silmi, keelt laksutades*). Nüüd tuleb üks vabaõhu pugimine! (*Haarab kruusi.*) On see maalehma piim?

TAALI (*pakub klaasi*). Palun, preili!

VIVI. Oo, mul on janu! (*Tõstab kruusi suu veerde ning tühjendab pika sõõmuga.*) Paradiislik! (*Taalile tühja kruusi ulatades.*) Teil on ometi veel, eks?

TAALI. Silmapilk! (*Kaob kruusiga majja.*)

MALL (*Vivi käitumisest rabatud*). Sa issand... õnnis-tegija!

VIVI (*kes toitluste kallale langenud kui katk*). Jumalik! Oudselt taevalik! Jube! Hiigelvahva!

MALL. Teie, preili... te pole vist mitmel päeval näinud iva?

VIVI. Oh jumal, mul on viis korda päevas niisugune isul!

MALL. Viis korda päevas!

VIVI. Olen peen ja hingeline tüdruk. Aga toiduaineld nähes lähen liiderlikuks. Isa ütleb ikka, see pole enam söömine, Vivi, see on orgia!

MALL (*müksab Siimule, sosistades*). Kes tu... kes tu serande on?

SIIM. Serande? Vivi!

MALL. Mis Vivi?

SIIM. Melisande tütar, noh! Tulevad meile suvitama!

MALL (*kohkudes*). Melisande... suvitama!

SIIM. Vaata, Vivi, see naisterahvas siin on minu Mall.

VIVI. Kuule, onu, sa oled siis naisemees?

SIIM (*heas tujus*). Peaaegu! See tähendab... õieti mitte.

VIVI. Mitte õieti?

SIIM. Mall on minu viks virtin. (*Istub lauda.*)

TAALI (*tuleb majast täidetud kruusiga*). Olge lahkel! (*Valab Vivile piima klaasi.*)

VIVI (*Taalile*). Olete hiigelarmas!

TAALI. Minu nimi on Taali.

VIVI. Kui ilus nimi... Taali! Te meeldite mulle jubedasti!

MALL. Melisande tütar, puh! (*Mühiseb minekule.*)

SIIM (*on kogu aeg midagi taskutest otsinud*). Kus, kuram, on mu korgesson? Mall, too punnivinn!

MALL. Mul on tähtsamat teha. (*Kaob majja.*)

SIIM (*rusikaga vastu lauda*). See on mis!?

TAALI (*rahustades*). Küll mina toon! (*Tõttab majja.*)

VIVI. Miks su virtin mind põrnitses... seesuguse äärmise näoga?

SIIM. Naiste asi!

VIVI (*näpuga ähvardades*). Onu, onu... su asjad pole klaarid! (*Hakkab söömisest väsima.*) Puh! See kanakints liigutas mind algul väga. Aga nüüd märkan, ma ei saa tast hästi üle. (*Asetab kondi oma taldrikule.*)

SIIM (*võtab pooleli riibitud kanakintsu Vivi taldrikult ja asetab tagasi liuale*). Küll homme sööd edasi.

VIVI (*suud ja käsi pühkides*). Noh, Siim Pungervas! Oled mis sa muidu oled, aga toitmine on sul aus.

SIIM. Ära kilka enne õhtut!

VIVI. Kas vahel ka näljutad, mis?

SIIM (*muheldes*). Algul peab inimesi poputama, et nad ei

juukses konkurendi poole. Aga südasuvel, kui pansio-
nitud täis ja pole kuhugi minna, siis tõmbame tagasi. Siis
suvitaja peab kõik ilusti tagasi nälgima, mis ta kevadel
nälgi.

TAALI (*majast tulles*). Korgitõmbaja... kas pean avama?

SIIM. Küll ma ise punnin, anna vinn!

VIVI. Istuge meie juurde lauda, Taali, ja joome kokku
klaas veinil!

TAALI (*sõbralikult*). Tänan! Mul toas tegemist. (*Pöördub
tagasi majja.*)

SIIM. Pansioni värk... pole teenijal aega!

VIVI. Sinu Mall mulle ei meeldi. Aga Taali on lihtsalt
jumalik!

SIIM (*pudelit lahti korkides*). Pole Mallelgi viga. (*Täidab
klaasid.*) Ka Mall on jumalik, kui tal paras põhjus on
seda olla. Aga kui pole põhjust, siis ta võib olla ka saa-
danlik. (*Klaasi tõstes.*) Tervis!

VIVI. Tervis! Elagu Pungerva! (*Joovad.*)

SIIM. Küps kraam, mis?

VIVI. Vahva! See ületab igasuguse reinveini!

SIIM. Siis on hea. Siis laskem käia! (*Täidab klaasid.*) Sinu
terviseks, Vivi!

VIVI. Kuule, ma nii kähku ei saa!

SIIM. Põhi peale, ära säluta! (*Joovad.*)

VIVI. See olgu nüüd viimane, onu!

SIIM (*klaase täites*). Mis viimane... mul alles algus!

VIVI. Kolmas klaas viib mu kindlasti uppi!

SIIM. Kui uppi, siis uppi! Melisande terviseks! (*Viskab
oma klaasi tühjaks ning täidab uuesti.*) Sa ei joo Meli-
sande terviseks?

VIVI. Ma ei või, ei või! Ma hakkan siis naerma ja ei saa
pidada.

SIIM (*on enesele valanud uue klaasi*). Selle naise terviseks,
kes mind on armastanud, aga sinu sünnitas. (*Silma pil-
gutades.*) Ega palju puudunud, et ise oleksin olnud su
papa!

VIVI (*on tühjendanud klaasi*). Oi, jumal!

SIIM. No kurat! (*Viskab veel klaasi.*) Aga selle vana-
saksa... selle vanasaksa kaela ma käänan, nii mis kääk-
sub!

VIVI (*joodud veinist võitleb naerupursetega*). Kääna mis
kääksub... kääna mis kääksub! See tähendab, missu-
guse vanasaksa?

SIIM. Noh, ikka selle vahelesurkija! Selle jõmmi! Sinu nõndanimetatud isa!

VIVI. Minu isa pole jõmm! Oo, ei! Minu isa on peen ja äärmiselt kasvatatud mees.

SIIM. Peen mees? Ah peen mees? Noh seda kergemini ta kont krõksu. Kui murda! Pane tähele, ma ütlen — kui murda!

VIVI. Murda? Ära ole jube! Kui mina joon, siis mul hakkab lõbus. Siis tuleb ilmsiks minu hea süda. Aga sina jood ja oled vihane. See pole ilus!

SIIM. Ah sina arvad, et mina olen vihane? Mis vihane... ma olen ainult natuke võtnud. Ja kui inimene võtnud on, siis ta tahab oma häält paisutada. Vaat, mina oma hinge peale kõntsa ei korja. Kui hakkab kihelema, siis röögatan välja. Ja kui on röögatet, siis läheb vana sõprus jälle uuesti lahti. Soo, soo, või sinu isa on peen mees? Mõistagi, sest ega minu Melisande igat tuhvlit poleks võtnud! Aga ära sina, Vivi, arva, et kui sinu isa on peen mees, et siis tema vastu ei tohi minna jämedaks. Ei, Melisande pärast ma salliks kõiki inimesi, kes mulle ei meeldi. Tulgu ainult, kel on sääreluid! Ruumi meil on, las inimesed trügivad sisse. Saada telegramm, et tulgu... palume väga... kõige austusega... Siim Pungerjas.

VIVI. Mis telegramm... ma vilistan nad siia! (*Tahab püsti tõusta, kuid vajub tagasi.*) Jumal, ma ei seisa jalul.

SIIM (*arusaamatuses*). Sa vilistad?

VIVI. Miks mitte? Meie inimesed pikutavad siinsamas... männiku servas.

SIIM (*tõustes*). Männiku servas? Ja seda ütled sa mulle alles nüüd?

VIVI (*sisemisest üleküllusest naeru käes vingerdades*). Alles nüüd, ihihi... alles nüüd! Vaata, süüa ma võin kui hundikoer... kui hundikoer, ihihi! Aga klaasitõstmises olen kasin tütarlaps. Oi, jumal, mul on roosiline hingeelu! See kolmas klaas... ihihi! See kolmas klaas, ihihi! See kolmas klaas lõi mu uppi! (*Püüdleb tõusta, kuid vajub ikka jälle tagasi, mis teeb talle enesele nalja.*) Upphi! Upphi! Upphi! Uhh-ihhi!

Tagaseinas metsastikust väljuvad KOORITS ja BORDONOSSOV, pisut hiljem MATSON ja ADERKAS.

SIIM (*silmas Vivit kaetud laua taga*). Aa! Fifi! Mis need on?

VIVI. Ära sega, Robi, mul on roosiline hingeelu!

SIIM. See on sinust häbematu, süüa ja juua, kui need inimesed nälgivad!

VIVI (*tõustes*). Saad ka, kui oled viisakas! Siin pansioni peremees härra Pungerjas. Ja nüüd ütle, kes oled sina?

SIIM (*esitledes*). Koorits, vabakunstnik.

VIVI (*traputab kätt*). Olen ise ka artist.

SIIM. Artist?

VIVI. Pensioneeritud koomik, kui lubate öelda.

SIIM. Seda parem... siis, nii-öelda, ilma tseremooniaga! Best kaetud laud on juba iseenesest kutse. (*Tahab laua taha asuda.*)

VIVI (*Kooritsat kuuesabast pidades*). Mitte nii kähku, Robi, mitte nii kähku! Sa kasvata enne iseloomu, ihihi... iseloomu, ihihi... iseloomu, ihihi!

SIIM (*end lahti kiskudes*). Fifi, sa oled hull! (*Istub lauda.*)

VIVI (*naerupuhangute ülemeelikuses*). Fifi, sa oled hull! Fifi, sa oled hull! Ei, Robi, mitte teps! Olen ainult natuke võtnud. Ja kui inimene võtnud on... eks ole, onu? Sina tahab end paisutada! (*Puhub põsed tuult täis.*) Ph-aisutada! Ph-aisutada, ihihi! Sina ära karda, onu Siim... see nõndanimetatud vabakunstnik Koorits on minu isa protežee... ta kuulub meie perekonda!

SIIM. Perekonda... siis perekonda! Mall! Taali! Tooge puhtaid riistu!

VIVI (*kel oma sisemist rikkust pole kuhugi mahutada*). Ei, ilus on olla, kui oled hull, kui väike kilk on peas sul! (*Puhub Bordonossovit kepslema kiskuda.*) Jumal, kui kange te olete puusast! (*Märkab eemal Matsoni ja Aderkasi seisvat.*) Isa! Paruness!

SIIM. Siin on suupistet ja tilk veini, härra kunstnik, laske enesele maitseta! Ainult külm kanakints keset lauda... see jätke rahule. See kints pole enam vaba.

BORDONOSSOV (*on isukate silmadega lauale lähenenud*). Heh, mina teen ka väike sakuska!

SIIM (*vahele astudes*). No mitte!

BORDONOSSOV. Kuidas mitte, posvoljte!

SIIM. Ei mingit posvoljte! Olete oma inimene, need praegu ei söö.

BORDONOSSOV. Kuidas ei söö?

SIIM. Arusaadav, see laud siin on kaetud külalistele.
BORDONOSSOV (õnnetult). Aa minu seest on väga tühi!
SIIM. Paraku! Lõuna pansionäridele on kell pool kolm.
(Jäävad üksteisega sõnelema.)

Majast on väljunud TAALI. Ta tunneb Kooritsa tut-
tava, asetab pehme naeratusesega puhta serviisi lauda
ning koristab vana.

TAALI (koduselt). Suvitama tulnud, härra Koorits?
KOORITS (tõstab silmad, kohkub). Nata!? Nataalia!? (Ta
on peaaegu kurku jäämas.) Teie... sina siin!?
TAALI (sõbralikult). Palun, laske enesele maitsta
(Kaob kandikuga majja.)
KOORITS (tõuseb, on Taalile peaaegu järele minemas, sil-
pilku lauale heites saab paremad mõtted). See on sattu-
mus! (Istub, üsna täie suuga.) No see on alles sattumus!
SIIM (kindlalt). Ei, härra professor, kord peab majas
olema ja kõva käsi!

MATSON, ADERKAS ja VIVI tulevad ettepoole.

VIVI. Lubage küsida, paruness, kuis meeldib teile minu
isa?
MATSON (tõrjuvalt). Vivi, sa oled kombetu!
ADERKAS. Kas mina häbenen ütelda, mis on tösi? Herr
Matson on üks persoon maniiridega. Notaabel, jawohl!
Aga tema tütar naerab üle haru!
VIVI. Miks ei peaks ma naerma, kui mul on lõbus!
ADERKAS. Naerda võib, kuid mitte alati. Mitte nii tor-
misch. Ja mitte ilma see põhjus.
VIVI. Oo, ka mina võin notaabel olla, kui ma pole joonud
veini.
ADERKAS. Te jõite vein?
VIVI. Jaa, kolm klaasi üksteise järgi! Ja siis jäin ma uppi
(Naerupursetes.) Uppi! Upphi! Upphi! Tule siia, onu!
Ma tutvustan sulle oma isa!
MATSON (kummardub). Majahärra, kui ma ei eksi?
SIIM (kummardub). Eksimist ei saa olla!
VIVI. Näed sa nüüd, onu Siim, milline isa mul on! Kui
peen ja kui notaabel!
SIIM (Matsoni ümber ringi tehes ja teda eest ja tagant
takseerides). Notaabel, hm? Notaabel, hm? Miks mitte!

Väga notaabel. Teie rätsep, härra Matson, on olnud
meister. Kui serande rätsep sulle riided selga teeb, siis
on kunst olla mitte notaabel. (Torgib Matsoni kintsu.)
Aga püks... aga püks on sul natuke tühi, seal poleks
nagu meest sees! Kas palju oled üle kuuekümne?
MATSON (naeratledes). Oo, üsna raasuke!
SIIM (võidurõõmsalt). Aga siiski! Aga siiski. Sina üle
kuuekümne, mina üle viiekümne, tubli! (Joviaalselt.)
Sa alla tere tulemast, vana krõnks! (Raputab mehiselt
kätt.) Sa kindlasti kärvad enne mind!
MATSON (murdmatu naeratusesega). Selles pole kahtlust,
herra Pungervas! Aga käesoleva suve siiski veedame
koos, eks?
SIIM. Pungervas, Pungervas... meil on Viviga kaubad
koos.
VIVI. Ainult palutakse sisse kolida... kõige austusega...
Siim Pungervas.
KOORITS (läheneb, kanakints peos). Sisse kolida, soo, sisse
kolida? Aga enne kolimist... üks tegelik küsimus...
SIIM. Tegelik küsimus... palun!
KOORITS. Ons teil majas lutikaid?
SIIM. Lutikaid? Kuidas seda öelda? Põhimõttelikult luti-
kaid ei poolda. Aga kui suvitaja kaasa toob... kas ma
saan keeldu? (Märkab kanakintsu Kooritsa käes.) Mis?
Mida peavad mu silmad nägema!? (Tõmbab Kooritsa
kätt kintsu.) Merande häbematus! Kas ma teile, noor-
mees, ei öelnud, et käed küljest! Et kõigist toitudest
laual võib süüa ja juua. Ainult kanakints jätke rahule.
Ainult see kanakints, mis seisab kesk lauda... see jätke
rahule!
KOORITS. Aga miks... aga milleks?... lubage küsida.
SIIM. Ütlesin, see kints pole vaba. See on Vivi poolik
kints, ta sööb seda homme edasi.
VIVI. Ei söö Vivi seda kintsu edasi, ihhi! Ei söö Vivi seda
kintsu, ihhi!
SIIM. Mis tonti me pureleme selle kondi kallal, kui on
tõsisemaid küsimusi lahendada! Keda on mul au olnud
vastu võtta oma Pungervas? Siin seisab härra Matson
oma terves notapeensuses ning naeratab meile vastu
oma haritud inimese naeratlust. Siin heitleb preili Vivi
oma roosilise hingeeluga ja meie ei tea, kumb neist jääb
alla. Siin näeme hiilimas mingisugust härra protežeed,
kes püüab võõrandada asju, mis ei kuulu tema kompe-

tentsi. Aga ma küsin, kus on Melisande? Melisande!
 Miks ei nähta seda daami meie tänasel horisondil?
 MATSON. Minu naine jäi koju... linna.
 SIIM. Koju? Kas sa kuuled? Mees ajab mööda maailma
 ringi, aga naine istugu kodus! Aga naine istugu kodus!
 Ja see on siis abielu? Ja see ongi abielu? Kui pole Meli-
 sandet, mis tonti ma siis teiega siin üldse jukerdan?
 VIVI. Rahustu, onu! Ema tuleb mõne päeva pärast järele,
 kui siin on kõik joones. Temal peab ikka kõik korras
 olema, kui ta tuleb.
 MATSON. Minu naine on pisut närvöös... tema ergu-
 kava nõudleb stabiilset miljööd.
 SIIM. Närvöös? Kui sina seda naist oled kakskümmend
 viis aastat närveerinud... ja ikka jälle närveerinud...
 miks ta siis ei peaks olema närvöös?! Sina arvad, et kui
 sinul on raha... et kui sinu naine istub siidis ja sõidab
 tõllas... et see on siis kõik, mis üks naine tohib ihata!
 Aga hing... selle naise hing? Kes teab, kuis selle naise
 hing on külmetunud sinu karusnahkades!
 MATSON. Oo, Melisande on end väga kodus tundnud minu
 võimalikus jõukuses.
 SIIM. Melisande? Teie abikaasa nimi on Melisande?
 MATSON (ükskõikselt). Nojaa, Melisande.
 SIIM. Nojaa, Melisande? Teie abikaasa nimi on — nojaa
 Melisande?
 MATSON (segaduses). Miks mitte Melisande?
 SIIM. Miks mitte Melisande? Nojaa Melisande! Miks mitte
 Melisande!
 MATSON. Ma ei mõista teid... ma tõesti...
 SIIM. Melisande... seda lausuda sellise tooniga, nagu
 küsiks te poes naela vorsti!
 MATSON. Armas härra Pungerja, kuis peame siis seda
 nime hääldama?
 SIIM. Kuis hääldama? No seda tahame kohe kuulda!
 (Võtub piduliku asendi, kätt kanakondiga õhku tõstes.)
 Melisande! (Konti õhus väristades.) Melisande!! Meli-
 sande!!! (Kondiga Matsoni nina all vehkides.) Kuulsid?
 Nõnda heliseb see nimi mehe huultel, kelle südames
 kakskümmend viis aastat... kakskümmend viis aastat...
 (Bordonossoville, kes teda tülitab.) Mis müks!
 mine see on? Mida te siin kogu aeg toksite?
 BORDONOSSOV. Mina kardan, te võib-olla soovite lugeda
 minu kirjutist?

SIIM. Põrgu sõitke oma kirjutisega! Ehk — tooge siia!
 (Haarab Bordonossovi käest ajalehe ning mässib kana-
 kondi selle sisse.) Nii on viisakam!
 BORDONOSSOV (kriisates). Hospodi... minu stateika!
 minu stateika! (Eemalt prahvatab äkki ragisev foks.)
 ADEHKAS. Mis see on?
 VIVI. Kust tuleb see jumalik muusika?
 SIIM. Järve äärest ujulast. Seal on raadio kahe hiigel-
 lavendajaga. Need paiskavad helikunsti kümne versta
 lähel!
 VIVI. Lapsed, nüüd tuleb tants! (Haarab gnesele Kooritsa.)
 MATSON (kummardub Aderkasile). Palun, paruness!
 ADEHKAS (nõustudes). Mina tantsin see foks mitte hästi.
 MATSON (tantsides). Oo, paruness, teie nobless...
 SIIM (lõbusas tujus lööb takti). Tore, tore! Sesong on
 Pungerja alanud!
 BORDONOSSOV (hädaldades). Minu stateika! Minu sta-
 teika!
 SIIM. Püha Venemaa ja Dardanellid! Siis võtke oma leht!
 Ja see kont seal sees!

Paaride tantsides vajub eesriie.

TEINE VAATUS

Villa Punglerla õu mõned nädalad hiljem. Rõdu aluse käigu kohale, mis ehitud punutud okstega, on tõmmatud valge riidetükk tervitusega: Tere tulemast, Melisande! TAALI hoiab püsti väikest kõhna treppi, mille otsas kõigub SIIMU mühakas kogu: ta parajasti on viimast lihvi andmas sellele «auvärava»-asjandusele.

Teispool treppi seisab MATSON, käed seljal, pea viltu ning püüdleb viisakalt kaasa vahtida tema meelest väga veidrale askeldusele.

Keskel laua ääres istuvad BORDONOSSOV ja KOORITS ning mängivad malet. Koorits tõstab malendaid bravuuriga, kuna Bordonossovi nohisemistest võib järeldada, et tal on kitsas käes.

Paremal istub ADERKAS näputööga võrgus. Võrgu kõrval on tühi klapptool. Keskuvine päev enne lõunat.

KOORITS (malendit tõstes). Mis te nüüd ütlete, aah?

BORDONOSSOV (kägiseb). Hääh-hmääh!

KOORITS. Mis te nüüd ütlete, aah?

BORDONOSSOV. Avot, nüüd teeme sedamoodu...

KOORITS. Nõnda? Et kuningas viskaks varvast? Ei, vennas, seda saab takistada. (Tõstab.) Vaat' nii! Peen käik, mis?

BORDONOSSOV. Ehh, paha lugu! (Süveneb oma kitsakusse.)

SIIM (pühib higi otsalt). Pala silk!

MATSON. Teete enesele liiga, härra Punglerjas.

SIIM. Liiga... Võib-olla. Aga selle-eest on vastuvõtt korras. Melisande võib tulla. Jaa, Melisande võib tulla. Aga kas ta tuleb? Kolm nädalat oleme oodanud, kolm korda on ta meid petnud.

MATSON. Seekord Melisande tuleb tõesti.

SIIM. Mispärast ta seekord tuleb tõesti?

MATSON. Sest et temaga koos sõidab Vivi peigmees.

SIIM. Vivi peigmees? On Vivil peigmees?

MATSON. Vivil on kolm peigmeest pealinnas... provintist mul puudub ülevaade.

SIIM. Kolm peigmeest! Ja mihuke neist tuleb?

MATSON. Loomulikult see, kes kõige rohkem meeldib Vivi emale.

Paremat tuleb MALL, korv käes, ta nähtavasti on ostusid teinud aedniku juures.

SIIM. Aa... minu viks virtin!

MALL (auvdravast erutatud). Mis märdisanti siin jälle...

SIIM. Kas pole tore ehitis?

MALL. Tore! (Sööstab rõdule sisse, kõrviga riivates treppi.) Narri!

SIIM (trepi alla kolisedes). Uhh! Kui meite pereemand ait kümne palli kiirusega mööda vuhiseb, siis on raske maati otsas püsida!

MALL (rõdult). Taali, tule tuppa!

TAALI. Kohe, ema! (Astub majja.)

SIIM (Matsonil vangust võttes ja auväravale osutades).

Mis te ütlete, härra Matson, notaabel, eks?

MATSON. Väga notaabel. Melisande kindlasti rõõmustab teie kuldsest südamest.

SIIM (kangesti enesega rahul). Kuldsest südamest? Tõesti, härra Matson, märkan isegi teinekord, kui hea inimene mina olen. Ja siis mõtlen ma, miks teisedki inimesed peaksid olema halvemad? Inimesed on head, ainult nad ei saa seda igakord üles näidata. Eks teiegi, härra Matson, ole enese meelest see parim, mis siin maailmas võimalik?

MATSON (viisakalt). Oo, enese suhtes mul pole illusoone.

SIIM. Teie ei meeldi enesele?

MATSON. Aga mitte põrmugi!

SIIM. Mitte põrmugi... oi, see on paha! (Põuest kobades.) Siis peaksite kandma seratseid klaase.

MATSON. Klaase? Mis klaasid need on?

SIIM. Roosad prillid. (Ulatab Matsonile.) Kandke neid natuke ninal — ja te omandate varsti uue hingeelu. Kui seratsed klaasid ette sähvida, siis kõik mured on mant.

MATSON (prille proovides). Roosad prillid? (Sisemise värinaga.) See värv on mulle hirmus! (Ulatab prillid tagasi.) Mina orgaaniliselt ei saa olla optimist.

SIIM. Aga mis kirevase pihta te alati naeratlete nii... nii muhedalt, nagu... kui te mitte ise... mis?

MATSON. On siiski rõõm näha, et teised inimesed on paremad kui mina.

SIIM. Kuidas nad siis on paremad?

MATSON. Vaadake, tegime teile kurja. Melisande ei pidanud sõna. Mina röövisin teie mõrsja. Mis sünnib? Kas te lööte meid maha? Ei, te ehite meile auvõravaid! Noh, siis ma vähemalt naeratlen teile selle eest natuke.

SIIM (*haarab trepi*). Vaene Melisande! Vaene Melisande! Meratse subjektiga ta on pidanud koos elama!? (*Kaob trepiga maja nurga taha.*)

Paremalt tuleb ELLERHEIN, heledajuukseline noormees, roosa ning õnneliku näoga.

MATSON (*tulijat märgates*). Aa, härra Ellerhein!

ELLERHEIN. Tervis, härra Matson!

MATSON. Tervis, tervis... mis head kuuldub?

ELLERHEIN. Vivi. Tahtsin veenduda, kas Vivi on kodus?

MATSON. Veenduda? Jaa, jaa — veenduge! Palun!

ELLERHEIN. Ma tänan teid, härra Matson! (*Tõttab majja.*)

SIIM (*taas nurga tagant ilmudes*). Mis ma tahtsin öelda, härra Matson... oli peas, aga nüüd võeti kui peoga ära.

MATSON. Võib-olla teie mälu üldse... teate... nii natuke...

SIIM. Mälu naa... mäluga näib mul tõesti... midagi... ja see on kuri. Sest mul siin pansioni värk ning arvepidamised.

MATSON. Jumal hoidku, kui arved sassi lähevad!

SIIM. Meil siin Pungervas, näiteks, on serande komme, et inimesed kohe tulles maksavad pansioni eest ette.

MATSON (*oma sõbraliku naeratusega*). Komme on ilus.

SIIM. Maksavad ette ja summad kirjutatakse raamatusse.

MATSON. Halva mälu pärast.

SIIM. Mälu pärast ja ka muidu, et oleks raamatupidamine. Aga äkki öösi ärkad üles ja sul on siginenud tunne, et mõningad subjektid hoiduvad täitmast sinu vastu oma kohustusi. Hommikul lööd raamatupidamised lahti — tööpoolest! Inimesed, ütleme, on oma alla võtnud sinu parimad toad, söövad ning joovad siin nädalate viisi ning kutsuvad külalisi... aga senti ei ole neilt saanud!

MATSON. Kui mälu ei näita ja raamatud ei näita, siis tuleb võlg sisse nõuda, see on lihtis.

SIIM. Lihtis? See teinekord pole sugugi lihtis.

MATSON. Mis siis puudub? Milles te veel kahtlete?

SIIM. Milles ma kahtlen? Hea küll... mälu järele pole tasutud, raamatute järele pole tasutud, inimene hiilib sinust mööda, saba jalge vahel... selge pilt, et ta on sinu. See on, kui ta hiilib. Aga kui ta ei hiili? Kui ta muutult ringi paterdab ning laseb vilet? Kui ta sõbralikult naeratleb, kui ta sulle otsa vaatab nii puhtate silmadega, nagu oleks ta kõik arved klaarinud juba eelmisel päeval... mis siis? Kas siis üks aus inimene ei hakka oma mälu ja raamatupidamises kahtlema? Siis võib süüline umbusk su hinge pugeda, et sa selle kaabaka ilusa silmi rohkem usaldad kui oma sogast mõistust.

MATSON. See on nüüd tõesti nii, et oleme siin kostil olnud üle kolmenädala, aga tasust pole küll mahti saanud juttu teha!

SIIM. Teie arved tasumata... on see võimalik? No teate, härra Matson, mul on päris piinlik. Ma kõnelen siin oma puudulikkust mälest... teate, nii... üldises mõttes. Ja teie lähete kohe isiklikuks!

MATSON. Pansioni eest ettetasumine on väga armas komme. Aga mis teha, kui mina olen kapitalist. Kapitalist, härra Pungervas, on praegu niisugune inimene, kel murdu on kõiksugu ettevõtteid, kuid väga harva taskus natuke sularaha. See on minu seisukord praegusel momendil. Aga ma loodan, et kui Melisande täna tuleb, et siis meie finantsid siin Pungervas paranevad, te saate aru?

SIIM. Aru? No miks ma aru ei saa! Püksid naise jalas, ehehe! Sa vaene vana krõnks! (*Sammub rõdu kaudu majja.*)

Paremalt ilmub ROSENVALD valgetes pükstes ja lumivalges särgis, käes on tal kolm punast roosi.

ROSENVALD. Tervis, mu daamid ja härrad!

MATSON. Tervis, härra Rosenvald! Ilus ilm, mis?

ROSENVALD. Uhke suvi, härra Matson... püramidaalselt uhke suvi. Üks moment... teie preili tütar on vist juba rõivais?

MATSON. Oo, tal on isegi külaline.

ROSENVALD. Külaline?

MATSON. Teate, too roosade põskede ja õndsate silmadega...

ROSENVALD. Ellerhein!? No mis te ütlete! Ei, siis on mul kiir! Vabandust! (*Astub majja.*)

MATSON (*läheneb maletajaile.*)

KOORITS (*malendit tõstes*). Mis te nüüd teete, aah? Kas võidurikka lõpuni?

BORDONOSSOV (*tõukab malendid segi*). Eehh, annan alla!

KOORITS. Hästi teete... muidu oleks veel hullemini läinud! (*Tõuseb.*)

MATSON. Mis uudist, härra professor? Ons teil ilmumas mõni uus stateika?

BORDONOSSOV. Ah mis... minul on suur muretsus!

MATSON. Mure? Mis teid siis rõhub?

BORDONOSSOV. Täna öösi... hirmus avaastus... väga hirmus avaastus!

KOORITS. Ja mida te siis avastasite... kui see pole saladus?

MATSON. Avastus?

BORDONOSSOV. Avot, avaastasin oma voodis lutika.

MATSON. Lutikas voodis... see on tragöödia!

BORDONOSSOV. Jaa, mina olen sest lutikast väga surutud. Mina ei saa kirjutada oma stateika. Mina ei saa mängida male. Mina mõtlen kogu aeg, minu voodis istub lutikas. Mina pean käsile võtma maja peremehe. (*Kaob puusa järele vedades majja.*)

MATSON (*keskele istudes, suitsetab*). Tunnen teile kaasa, härra professor!

KOORITS (*Aderkasile lähenedes*). Mida harrastab paruness siin nii innukalt?

ADERKAS. Nöelun sukki, härra kunstnik.

KOORITS. Nöelute sukki!?

ADERKAS. Kes peab seda siis tegema... kas teie?

KOORITS. Paruness, on teie voodis ka lutikaid?

ADERKAS. Kas minu voodis on lutikas või mitte lutikas... see on minu eraasi.

KOORITS. Ja mida teeksite, kui teie voodis oleks see... eraasi?

ADERKAS. Mina ei kisenda: politsei! Olen aaria naine: mina hävitan, kes minust on nõrgem.

KOORITS. Parim rohi lutikate vastu on hea uni.

ADERKAS. Mis inimene te olete, herr Koorits! Teie ei aja oma habe. Teie ei kammi oma juus. Teie kuuel on rasvapiskid. Vaadake, kui notaabel on herr Matson. Näete, kui peab olema pressitud üks püks. Mul hakkab paha, nähes teie lodevus.

KOORITS. Vanemate patud, näete, nuheldakse laste kätte.

ADERKAS. Teie isa kandis uhkelt oma kutsaritress, ja wahl!

KOORITS. Ah, minu isa oli alles sisemiselt kössis talupoeg!

ADERKAS. Aga pukis tema istus sirgelt kui üks küünal!

KOORITS. Oo, mis see minu isale maksma läks, sirgelt istuda! Selle ülepingutuse väsimust mina kannan oma kontides. Jumal, kui suureks väljapuhkuseks see mulle on — olla lohakas!

ADERKAS (*näpuga ähvardades*). Inimene peab enesele tegema pingutus!

KOORITS. Ma pingutan ka, ainult teises suunas.

ADERKAS. Mis suund see peaks küll olema?

KOORITS. Mina pingutan end siseväärtuse suunas.

ADERKAS (*lornjetti tõstes*). Soo, soo? Te panete see aktsent sisemisele väärtusele. Aga miks teete alati nii õnnetu nägu, kui näete see eksinud neitsi Nataalia? Kas teil on peinlik, et tema lapsel puudub isa?

KOORITS. Palun, mitte nii tormisch! (*Eemaldub vilistades tagaseina suunas.*)

ADERKAS. Herr Matson, milleks te eientlikult peate endal see kutsaripoeg?

MATSON (*tõustes ja lähenedes*). Tema talendi pärast. Ta rikastab minu šaržide korjandust. Ja mina katsun hoolitseda tema ülespidamise eest. Kooritsa karikatuur teist, paruness, on ometi ületamatu! Ja kuis ta sel professoril on jäädvustanud tema kassinäo!

ADERKAS. Vastik kunst! Tema paneb aktsent loomale, mis on inimeses. Aga peab panema aktsent jumalale, mis on inimeses.

MATSON. Inimeses on palju looma ja üsna vähe jumalat.

ADERKAS. Seda enam peame rõhutama, mis on vähe.

MATSON. Ah, ilm on liiga ilus, et kõnelda kunstist! Mis ütleks paruness väikese jalutuskäigu kohta metsas?

ADERKAS (*ärksalt*). Oo, see teeks mulle väga suur rõõmustis.

MATSON. Siis lubage teid abistada. (*Aitab galantselt daami võrgust.*)

ADERKAS. Teie abikaasa on tulemas villa Punglerla?

MATSON (*auväravale osutades*). Ja kuidas veel... tere tulemast, Melisande!

ADERKAS. Ja teie? Te lasete sündida see tsirkus?

MATSON. Peame leppima. Et mitte haavata härra Punglerja õrna hinge!

ADERKAS. Mina ei poolda seesugune inimsus. (*Näeb Taali majast väljuvat.*) Nataalia!

TAALI. Jaa, paruness?

ADERKAS. See töökorb siit võrgust toimetage üles minu tuppa, jawohl?

TAALI. Kuulen, paruness.

MATSON ja ADERKAS kaovad paremale. TAALI võtab võrgust Aderkasi korvi. Tagaseinast ilmub KOORITS vilistades. Taalit nähes katkeb Kooritsa vile.

TAALI (*sõbralikult*). Mul on teie jaoks, härra Koorits, häid sõnumeid.

KOORITS (*umbusklikult*). Häid sõnumeid... mulle?

TAALI. Jaa, härra Koorits, meil on täna lõunaks sibulaklops... toredas koosesoustis!

KOORITS. Klops... jaa, jaa... klops.

TAALI. Oli ju vanasti teie lemmikroog... kas ma ei mäleta!

KOORITS. Vanasti... vanasti... (*Piinatult.*) Taali!?

TAALI. Jaah?

KOORITS. Ma ei talu seda, Taali... ei talu!

TAALI (*lihtsalt*). Mida?

KOORITS. Seda seisukorda... seda kõike... mis nüüd...

TAALI. Seisukorda? Mis siis seisukorral on viga?

KOORITS. Viga... viga! Kui ma ei oska olla variser. Kulniisugune loll nägu on peas, et kõik märkavad...

TAALI. Kõik märkavad... mida?

KOORITS. Mida, mida? No, et... me vahel on midagi olnud.

TAALI. Midagi olnud... mis sellest siis on?

KOORITS. Mis sellest... mis sellest? Muidugi poleks midagi sellest, kui... kui...

TAALI. Noh... noh?

KOORITS (*pahvatades*). Kui sa poleks lapsega tüdruk. Mis varju see heidab minu peale!

TAALI. Varju... teile?

KOORITS. Nojaa. Võidakse arvata, et olen su lapse isa!

TAALI (*lõbusalt*). Võidakse arvata? (*Häält madaldades.*) Ja teie ise?

KOORITS. Mina ise? Vaata, Taali, mina panen suurt rõhku aastundele. Ja nüüd pane tähele: mina ei tunne end isana. Mind üldse ärritab see teema. Mind üldse ärritab, et tüdrukud, kes pole mehel, saavad lapsi!

TAALI. Ärge siis kõnelge, kui teid ärritab.

KOORITS. Kas mina kõnelen?

TAALI. Aga kes siis? Rääkisin ju mina ainult sibulaklopsist. Aga kus teie ikka, et lapsel pole isa, lapsel pole isa! Kui pole, siis ei ole, mida's te võõra lapse pärast muretsete?

KOORITS (*Taali tasakaalust ärritatud*). Võõra lapse? Võõras laps ei olegi laps? Ah võõras laps ei vajagi isa?

TAALI. Ütlesite ometi ise, härra Koorits, et teid see teema ärritab.

KOORITS. Ärritab... see on õige sõna... ärritab! Sest hoiak, mis sina siin võtad... see käib mulle lihtsalt närvidele.

TAALI. Jumal hoidku, mis olen ma teile kurja teinud?!

KOORITS. Ma ütlen sulle, mis oled sa teinud... sa oled enesele soetanud hingeelu, mis... Kas tead, kuis tunneks üks loomulik lapsega tüdruk, kui ta tahaks seda tunda ausal ning kõlblal viisil? Ta tunneks häbi oma seisundist ning katsuks asja kas või tagantjärele normeerida. Aga mida teed sina? Kas lööd silmad maha? Kas langed alanduses põrmu? Ei, sa kõnnid püstipäi ning kõht on sul ees! Sa kannad patuvilja oma rinnal kui võidulippu! Kuis sa enese täis puhud sest lubamatust emakutsest! Ja isa... selle järele ei küsi keegi... isa pole nimetamisväärtki! Lasta enesele laps muretseda... ja kui see käes, siis küsida nii üle öla, et mis te soovite, mu härra? Ükski laps pole isata. Aga kui lapsel on isa, kui iga inimene teab teda näpuga näidata, ainult mitte ema... ainult mitte ema... siis on see jultumus... siis on see... nihilism! Kõndida kui madonna, jumalaema naeratlus huulil! Aga seejuures roima kanda oma hingel, et üks lapseta isa on jäetud tema saatuse hooleks. Oo, inimlikku vastuoksust! Oo inimlikku vastuoksust!

TAALI (*sõbraliku naeratusega*). Ma ju ütlesin teile, härra Koorits, et täna lõunaks on sibulaklops... uhkes koore-soustis. See maitseb teile kindlasti. (*Pöörduv ning kaob majja.*)

KOORITS (*talle järele vaadates*). Oi sina pintsel! Vaata veel, et laps on neitsist sündinud! (*Kaob paremale.*)

Majast väljuvad SIIM ja BORDONOSSOV.

SIIM. Et teil seesinane lutikas nii priskelt voodis suvitab... sa armas jumal! Palju päikest, palju osooni... eks see lutikalegi tule terviseks.

BORDONOSSOV. Posvoljte, posvoljte... see polnud kauhas, et seesugune loojus... seesugune ellai...

SIIM. Tõestage mulle, et see lutikas on kohalikku päritolu, siis mina kui majaperemees astun vahele. Kui teil aga puuduvad asitõendised, siis on see lutikas kaasa toodud ning te saate temaga ise hakkama.

BORDONOSSOV. Ise hakkama... ise hakkama? Kuidas mina saan ise hakkama, kui tema sööb minu ära!

SIIM. Sööb ära! Professor olete, teie taga seisab teadus ja tehnika — ja nüüd ei saa lutikast jagu!

BORDONOSSOV. Isviniite, see pole minu ala, mina olen sotsioloog!

SIIM. Kui te sotsioloog olete, siis minge apteeki ning küsige mingit vedelikku. Seda tilgutage lutikale nina peale, ehk ta tõukab siis putked püsti.

BORDONOSSOV. Mina kõnnin apteeki... see on lootus!

SIIM. Kõndige, härra professor, liikumine on terviseks. Inimene läheb lodevaks, kui tal ei oleks oma rahutus voodis.

BORDONOSSOV kaob puusa järele vedades paremale. Siim istub keskele.

SIIM. Oli ilus rahulik elu siin kevadel. Aga seitsaadik, kui need suvitajad sulle selga tulid, on üks igavene tagaajamine. Ühel on lutikas voodis, teisel jälle kirp püksis! Kas mul siin on karantiin, et puhastatakse satikaist?

Tagaseinas on tulnud nähtavale VIVI, hüülib lähemale, lööb SIIMULE käed selja tagant silmadele.

VIVI. Kes armas?

SIIM. Vivil! Kus sa olid, tüdruk? Kavalierid ootavad korda.

VIVI. Nii vara! Kes nad on?

SIIM. See poisu roosa näoga. Ja see teine... tipp-toppp!

VIVI (*üleolevalt*). Oh, need nolgid!

SIIM. Nolgid?

VIVI. Mulle meeldivad palju enam vanemad küpsed härrad. (*Silmul kaelas rippudes.*) Ah, onu Siim, küll oled sina tore poiss! Jumalikult lühike ja taevalikult ümar. Buddha... elus Buddha! Mulle jubedasti meeldivad sellised... sellised naeratlevad terrakotad!

SIIM (*heal meelel muheldes*). Ah, päris meeldib... serande?

VIVI. Oudselts, onu! (*Väga armsa häälega.*) Kuule, anna mulle üks kroon!

SIIM. Kroon?

VIVI. Või anna kaks!

SIIM. Kaks krooni!

VIVI. Tead, onu, kui sa nüüd päris tore tahad olla... nii oudselt, oudselt tore, siis otsi juba kolm krooni. Ehk veel õigem — viis! Vajan jubedasti viit krooni.

SIIM. Viis krooni! Vaata, armas laps, rahaga on serande lugu, et...

VIVI (*sulades*). Noh, sugulased oleme. Ja sõbrapoisid... või mitte? Ja täna on sul nii ilus päev. (*Auväravale osutades.*) Tere tulemast, Melisande! Mõtlen ometi, täna tuleb Melisande! Ja sina koonerdad, fuihh! Sa peaksid õnnelik olema, et sul on, kellele anda!

SIIM (*pungas sorides*). Kaks krooni mul on hinge taga. Ühe saad sina, teine jääb kotti seemneks. (*Ulatab.*) Siin, ole lahke!

VIVI (*nägu krimpsutades*). Üks kroon!

MALL (*majast väljudes*). Preili Matson, poisid ootavad teid toas!

VIVI (*viisakalt*). Täna, pereemand, ma tõttan kohe! (*Tõttab majja.*)

MALL (*Vivile järele*). Kuked kipuvad kisklema, kui neile muud ametit ei anta. (*Siimule pöördudes.*) Nägin aknast, andsid plikale raha.

SIIM. See üks kroon!

MALL. Täna kroon... homme kroon... loodan seda raha veel kunagi näha?

SIIM. Naistelt nüüd midagi saab tagasi!

MALL. Miks sa siis annad?

SIIM. Miks? No katsu keelata, kui ta su ümber sumiseb... kui ta sulle nii imettegevast otsa vaatab oma suurte vasikasilmadega. Ma olevat ju kõige toredam mees maailmas!

MALL. Ja sa usud seda loba?

SIIM. Mis ma nüüd usun või mitte. Aga ta ütleb seda seratse häälega, seratse muusikaga, et lust on kuulata.

MALL. Seratse häälega, jaa... seda väristamist ma tunnen! Kui see tüdruk mul mõne moosi- või meepurgi on jälle sahvris tühjendanud ja ma parajasti jaole jõuan, siis tõstab ka silmad taeva poole ning vöbistab oma häält, et Issand, kuis see maitses... ja see on siis vabandus! See tüdruk on varbaküüneni sohk!

SIIM. Sohk või mitte sohk... aga see kõik on seratse innu ning andumusega tehtud, et see on kunst. Sina, Mall, ei tea, mis on kunst. Aga mina tean. Olen näitleja olnud kutselt ning tean, mis väärtus on hästi mängitud rullil.

MALL. Mina ei saa neist inimestest aru... kogu sinu Melisande sipsahist! Miljonärid pidid olema, kullas pidid vihtlema... nüüd sööda teisi ning anna veel raha ligi! Jumal, mis meil selle kolme nädala jooksul on üles läinud!

SIIM (sosinal). Kukkur olevat naise taskus! (Kõvasti.) Aga täna Melisande tuleb rahadega. Küll sa näed, Mall, me teeme veel snitid! Serande nooruse armastus võib teinekord muutuda kullaauguks... kes teab!

MALL. Hea küll. Siis ootame ära, kuidas sinu Melisande siia sisse sõidab kuldratastel! (Pöördub ning kaob maja nurga taha.)

SIIM. Kuldratastel, Mall, kuldratastel... seal ütlesid sa ilusa sõna! (Malle järel ära.)

Majast väljub VIVI, tema sabas ROSENVALD ja ELLERHEIN.

ROSENVALD (Vivi ümber tiireldes). Ei, preili Matson, minu ausõna! Tõmmud naised ei mängi minu hingeelus mingit rolli, ap-sa-luutselt mingit rolli! Seevastu blondiinid... ma ütlen teile... blondiinid! (Komistab.) Üks moment... minu kingapael... üks moment! (Astub kõrvale.)

ELLERHEIN (oma roosade põskedega Vivile õndsalikult otsa vaadates). Vivi!

VIVI. Huh, mu poisu?

ELLERHEIN. Vivi! Kuis tunned sa, kui ütlen sulle: Vivi!

VIVI. Kui sina ütled Vivi, siis mina kohe tõusen õhku! Ma siinad tõstavad mu kuhugi kõrgele... kõrgele...

ELLERHEIN. Tahan su poole üles vaadata, aga sina oled minuist lähem. Vivi, jalutuskäik Saadmetsa oleks tore asi?

VIVI. Jumalik!

ROSENVALD (on oma kingapaela sõlminud). Ma ütlen sulle, preili Matson, blondiinid... ma ütlen teile... blondiinid!

VIVI. Ah, seda ütlete, et olen heledajuukseline!

ROSENVALD. Ütlen? Mis tähendab — ütlen? Mina tunnen! Jaa, preili Vivi, mina tunnen. Ja kui mina tunnen... tohin ma seda väljendada? Mitte siin! Mitte sel treptesisel! Mitte selles seltskonnas! Üks momento — mina mõtlen! Teate, mis? Me sõidame välja järvele!

VIVI. Taevalik!

ELLERHEIN (kätt tõstes). Stopp!

ROSENVALD. Mis see tähendab?

ELLERHEIN. See tähendab — stopp! Just praegu Vivi lubas mulle jalutuskäigu Saadmetsa.

ROSENVALD. Saadmetsa?!

VIVI. Kas ma tõesti lubasin?

ELLERHEIN. Salga maha!

ROSENVALD. Üks momento, härra Ellerhein! Tehes ettepaneku väljasõiduks järvele, te ometi kuulsite, kui preili Matson suvatses lausuda: taevalik!

ELLERHEIN. Aga Saadmetsa kohta seesama preili Matson oli juba lausunud: jumalik!

VIVI (kimbatuses). Tõesti kurb, et korraga ei saa olla mitmes paigas: taevalikul järvel ja jumalikus Saadmetsas. Härra Rosenvald, mis teil oleks Saadmetsa vastu?

ROSENVALD. Neli kilomeetrit... sellise temperatuuriga! Ja siis ei saa ma looduses istuda, mul on heledad püksid.

VIVI. Siis paadisõit... otsustatud! Ja poisu tuleb kaasa.

ROSENVALD. Poisu? Ega paadisõit ole lasteaed!

ELLERHEIN. Paadisõit seesuguse snookumiga — tänan! Ei, Vivi, nüüd otsusta! Mina või tema? Mina või tema?

ROSENVALD. Tõsi, nüüd tahaksin ka mina teada, kes siin mängib rolli ja kes mitte!

VIVI. No küll on mehed jubedad! (Tuututav auto läheneb pahinal.) Auto!

SIIM (maja tagant välja joostes). Auto!

VIVI. Kui see on ema!

SIIM. Melisande!

VIVI (tõttab ettepoole). Jumal, see on mister Ronk!

SIIM (sülitab). Tpäi! Ehmatas inimest!

VIVI (hüppeldes). Ronk! Ronk!

Paremalt tuleb RONK kärmete sammudega. Ta osutab nooruslikuks, sportlikuks vanahärraks ebamäärastes aastates, kelle kuju, rõivastis ja käitumine väljendab inglise orientatsiooni.

VIVI (talle tõrniliselt vastu joostes). Ah, see on teie armas!

RONK. Tervis, printsess! (Ulatab talle hiigelsuure karbi uhkes pakingus.) Palun!

VIVI (ekstaasis). Issand jumal! Ja see kõik on šokolaad!

RONK. Kahtlemata.

VIVI. Ja see kõik on mulle? Mister Ronk, te olete jubel!

RONK. Sünnitab mulle rõõmu.

VIVI. Teile sünnitab lõbu midagi käest anda? Tõsine rõõm on ometi see, kui sa midagi saad!

RONK. On liigutav näha, kui tühiste asjadega teid alla saab õnnelikuks teha!

VIVI. Tühiste? Taevas, on see karp siis tühi?!

RONK. Veel mitte.

VIVI. Olete õudne! Aga nüüd sõidame, eks?

RONK. Well, minu limusiin ootab teid, printsess.

VIVI. Taevalik! Ja selle karbi võtame kaasa. Jumal, kui ma nüüd oma kõhule liiga teen!

ROSENVALD. Üks momento, preili Matson... meie paadisõit järvele?

ELLERHEIN. Palun, jalutuskäik Saadmetsa?

ROSENVALD. Oleme teie külalised, preili Matson... mield ei saa ometi välja visata!?

VIVI. Jumal hoidku, te sõidate kaasa!

ELLERHEIN. Kuidas... kaasa?

VIVI. Limusiinis, mu poisu.

ROSENVALD. Limusiinis... püramidaalne idee!

ELLERHEIN. Härra Rongale see kindlasti ei meeldi, et sõidame tema autos.

VIVI. Härra Ronk, tohin ma oma poisid autosse kaasa võtta?

RONK. Teie rõõmuks, printsess!

VIVI (Rosenvaldile ja Ellerheinale). Kuulsite, nii ollakse kavaler!

RONK. Heldeke, kui siis minu väike printsess sõidab ilma nukkudeta!

VIVI (näeb Matsonit ja Aderkasi tagaseinas lähenevat). Ja väike autotuur!

MATSON. Tervis, härra Ronk! Aga see ei lähe, Vivi... mu ema võib iga silmapilk päralt jõuda... ta pahan-
dub!

VIVI. Aga kui me temale vastu sõidame?

MATSON. Vastu... seda võib.

RONK. All right... siis autosse, mu daamid ja härrad!

VIVI. Autosse! Autosse!

*Jumal hetkel kuulduv läheneva auto pahinat. Paremal-
tormab esile KOORITS.*

KOORITS. Proua Matson! Proua Matson on tulnud!

SIIM. Melisande!? (Ei oska enesega äkki midagi peale hakata.) Melisande!!

RONK. Proua Matson? Siis abistagem daami, tal on kindlasti pagasit.

VIVI. Ja kuidas veel... ema sõidab ikka pöörase koliga!

ROSENVALD. Siis tõtakem!

KÕIK, peale Siimu, tõttavad paremale.

SIIM. Melisande!? Melisande!? Kakskümmend viis aastat! Põlved hakkavad vabisema! Ja lõugades on serande tüh-
juse tunne! Mis teha? Aga mis nüüd teha!? (Maja suu-
na.) Mall — Taali! Mall — Taali! Kähku... kähku...
kurat võtaks!

MALL (Taaliga majast väljudes). Kus siin põleb?

SIIM. Põleb? Melisande on tulnud, mõistad... Melisande!

MALL. Mina mõtlesin, ei tea kes!

SIIM. Ei tea kes!

TAALI. Proua Matson... oi heldeke! (Tõttab paremale.)

SIIM. Sina ütled... ei tea kes?!

MALL (rahulikult). Pansioni koht... ühed tulevad, tei-
sed lähevad, ega seepärast tarvitse röögatada!

SIIM. Tarvitse röögatada? Aga siis tõtta ometi vastu mida's siin seisad kui post!

MALL. Proua Matsonile? Ei tule mõttesse!

SIIM. Sina ei tõtta vastu Melisandele!?

MALL. Ei, Siim! (Asetab käed kõhule.) Sest mina olen pereemand ja võtan külalised vastu trepil.

MELISANDE, reisiülikonnas, tuleb paremalt MATSONI ja TAEVERE saatel, nende järel rongis muu tege-
laskond, igal mingi kartong, sumadan või pakkides.
Kõige lõpul ADERKAS pealtvaataja osas.

MELISANDE (suurilma-daami ülesastumisega). See kar-
inimesi, Eugen... kas mina olen eksootiline number?

MATSON. Villa Punglerla seltskond, madam... olete see
songi nael!

MELISANDE (häälega, et kuhu küll inimene võib satu-
tuda). Villa Punglerla!?

TAEVERE. Villa Punglerla... ei, see nimi mõjub rahus-
tavalt. (Õhku tõmmates.) Siin kosuvad ergud!

MELISANDE. Ah, Olaf, kui neid üldse veel on... erkus-
sid!

MATSON. Silmitse, naine, seda auväravat!

MELISANDE. Auvärav? See?

TAEVERE. Tõepoolest!

MELISANDE. See räbal seal... ukse kohal?

MATSON. Tervitus sinule. Tere tulemast, Melisande!

TAEVERE. Tere — tulemast — Melisande!

MELISANDE (põlglikult). Provints! (Mallele, kes on trepil
aset võtnud valitsejanna näoga.) Olen proua Matson. Kas
te ei juhatajaks mind mu tubadesse?

MALL (perenaiseliku lahkusega). Palun, proua Matson...
astuge minu järel!

MELISANDE. Tänan! Ah, mis ma tahtsin küsida? On teil
mingi... noh niisugune... neitsi, kes mind abistaks
ümberrõivastamisel... vist küll, mu armas?

MALL. Ka neitsi leidub, proua Matson, kui te ise ei tule
enesega toime, palun!

SIIM (kes on kogu aja sissekäigu kõrval seisnud, tähele-
panu leidmata, sirutab Melisandele möödudes käe). Me-
li... Meli...

MELISANDE (märgates meest väljasirutatud käega).

hüüraha? Pärast, pärast! Eugen, sa muretse selle eest,

MATSON. Melisande, see on... see on ometi... tead...

MELISANDE (kärstitult). Ah jumal, ma saan migreeni!

MALL (röömsalt). Tulge, proua, te ei või ometi tundide
kaupa trepil seista!

MELISANDE (etteheitvalt). Ja seda peaks ometi mõiste-
tama! (Astub Malle järel kähku majja.)

SIIM. Sa suur jumal... ta ei tundnudki mind ära!

Melisandele järgneb saatjaskond pakkidega.

ROSENVALD (viimasena Siimust möödudes, sellele). Pü-
ramidaalne naine! Püramidaalne naine! (Kaob majja.)

SIIM (Aderkasile, kes on oma võrgus aset võtnud). Kuul-
site, paruness, mis lausus härra Rosenvald? Pürami-
daalne naine! Püramidaalne naine! Kuis ta liigutab ja

kuis ta kõnnib! Ja kuis ta ütleb: ah, jumal, ma saan mig-
reeni! Ja kujutlege nüüd endale, paruness: see põrgu-
uhke daam on minu nooruse armastus! Kakskümmend

viis aastat tagasi mina tantsisin temaga hantvärkide
Musses!

ADERKAS. Jaa, ta olevat teid maha jätnud, nagu räägi-
takse.

SIIM. Jaa, kingsepa tütrema ta lahkus minust. Aga ta tuleb
mulle tagasi kui kuninganna! See on muinasjutt, paru-
ness, muinasjutt!

ADERKAS. Oo, see peab väga iseäralik muinasjutt olema,
kust tuleb seesugune daam!

SIIM. Püramidaalne naine! Püramidaalne naine!

ADERKAS. Teen teile, herr Punglerjas, soovitis: mitte nii
tormisch! mitte nii tormisch!

SIIM. Ei, paruness, just nüüd on saabunud silmapilk olla
tormisch!

ADERKAS. Soo? Ja kuis te mõtlete seda üritada?

SIIM. Kuidas mina üritan? Oo, mina panen talle grammo-
foni ukse taha mängima! (Tõttab majja.)

ADERKAS (õhates). Mein Gott... du armer Teufel!

Majast väljub VIVI RONGA, ROSENVALDI ja ELLER-
HEINA saatel.

VIVI. Nüüd, mu härrad, meid ei takista enam miski! Kuni

mu ema end ravib ja mukib, teeme autotuuri ümber järvede.

RONK. Aga teie peigmees, printsess? Mister Taevere?

ELLERHEIN. Et sul peigmees on, Vivi... see on metsik!

VIVI. Peigmees? Abielludes meil on küllalt aega teha üksteisega tegemist. Ja kui me ei abiellu, mis ma end siis tema pärast pingutan?

ROSENVALD. Raske elukutse... peigmees! Mina parem dileteerin!

Majas alustab grammofon mingit igatsevat viisi.

ROSENVALD. Üks momento, see on muusika!

VIVI. Põgenegem selle muusika eest! (Kõik, peale Aderkasi, ära paremale.)

ADERKAS (grammofoni pärast närvitsedes). Mein Gott! Kas keegi ei taltsuta see hirmus massin! (Näeb Matsonit majast väljuvat.) See herr Pungervas on kui üks narr!

MATSON (mõistes Aderkasi mõtet). Plaat on äärmiselt kulunud, tõsi. Aga selle halva plaadi taga seisab härra Pungerva hea süda. (Kuuldes, et muusika katkeb poole noodi peal.) Ahah, minu abikaasa ilmutas iseloomu!

ADERKAS. Tenu taevale! (Klapptoolile osutades.) Palun, istuge, herr Matson!

MATSON. Täna! (Istub.) Tohin ma suitsetada?

ADERKAS. Palun! (Laseb Matsonil süüdata paberossi, siis.) Kas olete väga rikas, herr Matson?

MATSON. Oo, kolm aastat tagasi mina olin kroonimiljonär. Peaosanik suurettevõtetes. Rahvusvahelised tehingud. Kinnisvarad Eestis ja välismaal. Minu luksusjaht maksis 300 000 krooni. Madam suvitas Euroopa parimates kuurortides.

ADERKAS. Ja nüüd?

MATSON. Tänavu suvitame Pungervas.

ADERKAS. Ah jaa! Oo jaa!

MATSON. Ka teid, paruness, pole saatus hellitanud.

ADERKAS. Oo, mitte!

MATSON. Mis mina... kahe põlve rikas! Aga teie! Teie taga on kokku varisenud aastasadade ehitis!

ADERKAS (väikese pausi järel). Meie sugukonnal, teate, on mälestuse... prachtköites kroonika. Selle albumi luksuspaberile on graveeritud kümne tähtsama aadliperekonna ajalugu. Meie perekonnad on siin maal püsinud seitsesada aastat. Gustav Adolphi rootslased, Peeter

Suure venelased on meid röövitud ja tapnud. Talupidajad mässasid ja põletasid meie losse. Aga me elasime selle üle.

MATSON. Jaa, paruness, teie taga on mäed ajaloo tolmu! ADERKAS. Vallutasime kord selle maa ning andsime vastu pisut religiooni. Nüüd võeti meilt tagasi maa ja anti vastu pisut raha. Ilus, mina võin siin suvitada ja makata selle eest, mis pruugin.

MATSON. See on vapper teist, paruness, et teil arusaamist on ajaloo paratamatusest.

ADERKAS (ei taha komplimenti võlgu jääda). Alla heita ja valitseda... see on üks liik mehisust. Aga seitsesada aastat orjus... on ka leistung. Mitte iga rahvas ei elaks seda üle. Aga eesti rahvas elas. Selle ürituse peale tema võib aega tagasi mõelda. Soo — nüüd mina liigun tuppa ja kirjutan üks kiri. (Tõuseb.) Aa, sealt tuleb proua Matson.

Majast on väljunud MELISANDE, saadetud TAEVEREST. MELISANDE kannab väga moodsat ja värvikat suvituskostüümi, mille vastu Aderkasi rõivastus mõjub otse provintslilikult.

MELISANDE (Aderkasile, kes temast püstipäi mööda sammub). Kas paruness lubab viivuks tarvitada oma võrku?

ADERKAS. Palun! (Kaob majja.)

MELISANDE (talle järele vaadates). Ph-alun!? Jumal, missugune teivasnaine! (Matsonile.) Eugen, sa amuuritsed selle aadlikännuga? (Istub võrku.) Ma leian, ta pole sugugi naiselik.

MATSON. Ei, ta on otsekohene inimene.

MELISANDE (Taeverele). Olaf, mis me pidime küsima? Sa annad mulle ometi lahutuse, Eugen?

MATSON. Suurima rõõmuga, mu armas!

MELISANDE (solvatud). Kombed?!

MATSON. Taevere, kas ma kord juba ei kirjutanud alla seesugusele paberile, mis pidi käiku andma...

TAEVERE. Teie allkiri, härra Matson, mul on. Aga mitte madami.

MATSON. Mitte madami? Miks viivitate sa sellega, Melisande? Taeverel on nii ilus praktika õnnelikkude abielude ning muude nurjunud äride likvideerimiseks.

MELISANDE. Miks mina viivitan? Tõepoolest, Olaf, miks viivitame lahutusprotsessiga?

TAEVERE (*naeratades*). Madam ootab kohasemat momenti.

MELISANDE. Momenti, jaa. Nüüd meenub see mulle. Ootame ära, kuis likvideeruvad su nurjunud ärid.

MATSON. Jaa, kirevase pihta! Taevere, teil on minu volitused. Teil on minu usaldus. Miks te ei kiirusta minu ettevõtete likvideerimisega?

TAEVERE. Pole soodus konjunktuur.

MATSON (*kärsitult*). Ah, mis!

TAEVERE. Ei, härra Matson, asi on üsna tõsine. Teie ettevõtete kiirustatud likvideerimisel te ei suudaks katta oma kohustusi.

MELISANDE. Ei suudaks katta, Eugen. Ja mis saaks siis minust, kui sa ei suuda...

MATSON. Sinust? Mis peab sinust saama?

MELISANDE. Mis kindlustust mina saan, kui lasen end lahutada mehest, kes on paljas?

MATSON. Ja mida sa loodad kooselust... palja mehega?

MELISANDE. Mida ma loodan? (*Nutuselt*.) Näed nüüd, Eugen... kuis oled... kuis oled sa minu ruineerinud!

MATSON. Ruiin? Sa oled daam parimates aastates. Taevere, lahutage meie abielu ning kosige minu Melisande!

MELISANDE. Olaf on ometi armunud Vivisse, palun!

MATSON. Vivi nüüd sinuga võistleb!

MELISANDE. Ei, ei, mina olen ema. Oma lapse ema.

MATSON. Ah nii... sa loodad Taeverele meeldida rohkem ämmana.

MELISANDE. Jaa, Olaf, oleksin sulle võluvamaid ämmi maailmas.

TAEVERE. Teie küll, proua Matson. Aga Vivi on mu vastu jahe.

MELISANDE. Ah jumal, kõik tüdrukud kahekümne aastaga on kalad!

TAEVERE. Ta lihtsalt ei kannata mind!

MELISANDE. Täna ei kannata, homme küll!

TAEVERE. Ei usu!

MELISANDE. Vaata, armas Olaf, Vivi armastab suitsusinki. Sööb isuga tai, aga peki heidab kõrvale... pekki Vivi ei kannata. Aga ühel ilusal päeval... mis me näeme... Vivi sööb pekki! Vivi sööb pekki! Ja

... mitte ainult et ta pekki sööb... nüüd tema ei kannata peki! Seepeaast kannatust, Olaf, ka sinu tund tuleb!

TAEVERE. Kui mul jätkub optimismi!

MELISANDE. Mehed, kes naiste suhtes on optimistid, ei saa tasuta. (*Pilku Matsonile heites*.) Aga mehe käes, kes on skeptik, muutub naine üsna ruttu saadanaks!

MATSON. Pidage meeles, Taevere: roosad prillid!

TAEVERE. Teie arvate, Vivi? Et Vivi võiks meestki käidelda nagu... nagu suitsutatud kintsu?

MATSON. Kuidas... käidelda?

TAEVERE. Noh nii, et pool sellest igal juhul... lükatakse seeki?

MATSON. Seda küll... selles olge kindel!

MELISANDE. No tead, Eugen... see on laim!

MATSON. Melisande, Vivi... see on tüüp naise, kes kunagi ei tarvita ära tervet meest. Suurem osa... parem osa mehest läheb neil ikka lootusetult solki.

MELISANDE. Mis inimene sina oled, Eugen! Ärid lased pankrotti, perekonna ruineerid. Nüüd keksid nagu minnaugune Neero... oma suitsevatel varemetel.

MATSON. Oo, meie käsi pole mitte kõige halvemini käinud.

MELISANDE. Mida nimetad sa kõige halvemaks?

MATSON. Mitmed minu kaasvõitlejad istuvad türmis, samal ajal kui mina olen puhtalt välja tulnud kolmest bilansivõltsimise protsessist.

MELISANDE. Omaste vahel kõneldud, Eugen... oled sa tõesti neid bilansse võltsinud?

MATSON. Usun, et ma pole seda teinud.

MELISANDE. Sa usud, aga ei tea mitte?

MATSON. Palun, kui inimene oli korraga direktor kümnes asutises! Suudab ta siis mäletada, mis kuski tehti või jäeti tegemata. Siis võivad sul tekkida kõiksugu rumalad mõtted. Noh, tänu taevale, kolm kohtulikku uurimist on mulle tõendanud, et olen aumees. Sellest tohib inimene ometi rõõmu tunda?

TAEVERE. Jaa, härra Matson, meie ei heida meelt!

MATSON. Soo, soo... meid võiks veel miski päästa?

TAEVERE. Jaa, selle järele, kuhu suundub uus tollipoliitika, kuis kujuneb krooni kurss, kui palju oma kohustustest suudame kirjutada riigi korstnasse ning millise protsendiga lepime oma võlausaldajad. Nurjunud ettevõtete likvideerimisega võib teinekord veel jalad alla saada! (*Matsonit saladuslikult müksates*.) Ja siis me ei

tea, kes sügisel on riigitüüril. On käimas asju, härra Matson... on käimas asju!

MATSON (on tõusnud, patsutab Taeverele õlale). Maailm koiduvärvides... see on uue generatsiooni eesõigus! (Silma pilgutades.) Noh tulge, Taevere!... te jutustate mulle pisut lähemalt meie hiilgavast tulevikust.

MELISANDE. Ja mina? Kuhu jään siis mina?

MATSON. Ripu võrgus ja puhka... Su ergud vajavad rahu.

MELISANDE. Mis rahu see on, kui inimene jäetakse üksi!

MATSON (Siimu majast väljuvat nähes). Sa ei jää üksi!

MELISANDE. Kuidas ei jää?

MATSON (Siimule osutades). Sealt läheneb su esimene armastus! (Kaob Taeverega paremale.)

MELISANDE. Esimene... armastus? (Jääb segaste tunnetega silmitsema lähenevat meest.)

SIIM (lähenedes pool naeruse, pool hädise näoga, selles segus väga koomiline). Meli... Melisande!

MELISANDE (nõutult). Taevas!? (Ei oska praeguse Siimuga kuidagi siduda muistseid elamusi.) Issand!

SIIM. Mii... mina olen Siim! Siim Pungervas, jah! (Näpib mingit märdunud, eeslikõrvadega raamatut käes.)

MELISANDE. Siim? Siim Pungervas?! Phhh! (Purskab naerma.) Siis niisugune sa oled, ahaha! Siis niisugune sa oled, ahaha! Minu nooruse armastus! Armastus! (On suure hädaga naerukrambist võitu saanud.) Vabanda, Siim... see jälleägemise rõõm, näed, tegi mu lollik!

SIIM. Ära vabanda, Melisande... ise olen süüdi. Kõik süü on minus.

MELISANDE. Sinus? Süü?

SIIM. Jaa, jaa... mul on serande and.

MELISANDE. Mis and?

SIIM. Inimestele sünnitada rõõmu.

MELISANDE. Kuidas seda mõista?

SIIM (raamatut käes veeretades). Vaata, Melisande, kui sa tookord... minult nii-öelda... läksid... tead noh?

MELISANDE. Tookord, jaa.

SIIM. Läksid. Ja mul see... noh nii... algas... see tragöödia.

MELISANDE. Ah jumal, jaa!

SIIM. Ja kui ma siis lavale esinesin... esimest korda peale katastroofi...

MELISANDE. Siis liigutasid sa inimesi oma suure õnnega!

SIIM. Oo jaa! Minu lavale ilmudes plahvatas saalis serande meelepuhke, et...

MELISANDE. Naeru!?

SIIM. Naeru. Inimesed pärast ütlesid, ma olnud jõledasti veider.

MELISANDE. Veider?!

SIIM. Jaa, kui inimlik ahastus aiva tõuseb ja ikka tõuseb, siis tuleb kord piir, millest üle minnes kõik muutub jandik! Nii see mulle jäigi külge.

MELISANDE. Mis? Mis jäi sulle külge?

SIIM. See — naera, paiats, naera! See humorism. Siim Pungervas, ahaha! Ega mul palju lausuda lastudki, inimesed hakkasid juba ette naerma, et küll nüüd tuleb midagi naljakat. Jah, mul tarvises ainult lavale ilmuda ning olla — ja inimesed hoidsid kõhtu kinni. Minust sai suur koomik, Melisande. Minu südames võisid tiksuda mustimad minutid. Aga kui ma lavale astusin, tajusid inimesed, et maailm on roosa.

MELISANDE. Suur koomik? Imelik!

SIIM. Kas sul ei tõusnud kunagi tungi mind vaatama tulla... teatris?

MELISANDE. Maailm oli mulle avatud. Pariis, Viin, Room! Ah jumal, teater! Kas mul vähe tegu oli mu enese rollidega elus! Ja sina? Tegeled millisel laval?

SIIM. Oo, mina olen juba pensionil.

MELISANDE. Pensionil... nii kähku!

SIIM. Serande vanamoodi hingeelu, ei mõista ajaga samu pidada. Noh, siis tõmbusin tagasi, ehitasin siia metsa oma väikese Pungerva, virtsahvt on sees, ja elame ära.

MELISANDE. Ja lavast sa ei mõtle enam üldse?

SIIM. Küllap mõtlen, aga pole juurdepääsu. Alles eile tabasin plaasil naaberlinna teatrijuhi ning ütlesin, et mis kuramus see on! Teater on ikka rõõmu tundnud kõhukatest onudest, miks sa, sinder, ei hangi mind enesele truppi? No ei hangi!

MELISANDE. Mispärast mitte?

SIIM. Aga seepärast, et need ajad olevat nüüd möödas.

MELISANDE. Mis ajad?

SIIM. Ajad, kus kõhukas härra tegi nalja. Serande isand nüüd lüüakse maha, sest rasvad mõjuvad väljakutsuvalt.

MELISANDE. Ajad... need ajad... kuis nad muutuvad!

Ah, muistseid elamusi! Siim, ütle mulle midagi... oled sa kuri? Oled sa mulle kuri?

SIIM (*liigutusega*). Ah, mis...

MELISANDE. Oled teinekord mulle mõelnud? Mitte hoopis unustanud?

SIIM (*jaatades*). Mõelnud. Mäletanud. Ja oodanud.

MELISANDE (*rõõmsalt*). Mõelnud ja mäletanud! Ja oodanud! Mida oled sa, Siim, oodanud?

SIIM. Et sa kord veel tuled.

MELISANDE. Siim!

SIIM. Kui Solveig olen istunud oma maja ees ja ümisenud... ümisenud...

MELISANDE. Tõesti, Siim? See sinus on kõik veel elav?

SIIM. Elav! (*Käsi südamele*.) Kakskümmend viis aastat... selles südames... kustumatu tunde... suur monoloog!

MELISANDE. Kustumatu tunde... suur monoloog? (*Ulatab käe*.)

SIIM (*kummardub käele*). Melisande! (*Suudleb kätt*.) Meli-sande!

MELISANDE. Oo, kuis heliseb minu nimi sinu huultel... lausu veel!

SIIM (*otse kikivarbaile tõustes paatosest*). Melisannnde!

MELISANDE. Koomik? Suur koomik? Ei, Siim, sinus magavad teised võimalused. Ummistunud, äratamatud talendid! Oled minuta kõrvale libisenud oma õigelt teelt. Aga sellele olgu lõpp. Tahan tuua su elule pöörde. Olen siia tulnud... ah, mis ma sest salgan! Olen siia tulnud, et sind vabastada naeruväärsuse köidikuist, ning sind rakendada kõige selle teenistusse, mis on suur, püha ja kõrge!

SIIM. Sa oled tulnud, et mind... et mind —?

MELISANDE. Jaa, Siim, olen tulnud, et sind õilistada! Aga miks mitte? Olid kord mu esimene armastus. Nüüd teen sust... nüüd teen sust... mu viimse missiooni!

SIIM. Missiooni?

MELISANDE. Jaa, Siim, aita mind ainult välja siit võrgust.

SIIM (*abistades*). Võrgust... Võrgust! (*Melisandet saates*.) Kas sina, Melisande, oled sipelnud maailma võrkudes?

MELISANDE. Ka mina, Siim. Ka mina vajan lunastust. Ka mind peab keegi päästma. Ah, Siim, mul on nii palju, palju pihtida! (*Istuvad rõdu äärde pingile*.) Mis raamat see sul seal on?

SIIM (*ulatab*). Kas sa siis ei tunne?

MELISANDE. Mina tunnen?

SIIM. Sinu raamat, mis mu kätte jäi... tookord noh... sinu aktiivse ärasõidu puhul.

MELISANDE. Minu raamat? Mul on kunagi olnud see-sugune raamat?

SIIM. Okva serande ta sul oli. Mõeldes sulle, olen seda sirvinud ja ikka sirvinud.

MELISANDE. Jaa, seda on nurkadest näha!

SIIM. Ah, kui me seda raamatut alles, kahekesi lugesime!

MELISANDE (*püüdes meenutada*). Lugesime kahekesi?

SIIM. Jumal, sa ei mäleta meie viimset suve!? Seal oja ääres, koopa tihnikus!

MELISANDE. Oja ääres... koopa tihnikus? (*Loeb raamatut pealkirja*.) Röövitud tiivad. Röövitud tiivad? (*Äkilise valgustusega*.) Röövitud tiivad! Nüüd läheb mu silmade ees selgeks... mäletan! Lämmatav kesksuvine päev. Helevalged pilveudemed sinises lasuuris. Meie ees ütleb vulisev oja. Meie taga, nagu sa ütled, tihnik. Ja sul on taskus pudel veini. (*Näpuga ähvardades*.) Ja sinul, sünnikul, on taskus pudel veini!

SIIM (*arusaamatuses*). Pudel veini... minul taskus?

MELISANDE (*nuhtlevalt*). Jaa, Siim, pudel veini!

SIIM. Sa eksid, Melisande! Raamat oli meil kaasas, aga pudel veini... mitte kunagi!

MELISANDE. Mida sa nüüd salgad, Siim... sa polnud nii vaga, kui näisid. Veinipudeligal olid sul oma tagamõtted. Ah jaa, oh jaa! Loodus kääris ja vein sumises veres. Ja siis oli, nagu meestega ikka on, kui nad kogematu tütarlapse meelitavad romantilise koha peale. Röövitud tiivad, röövitud tiivad!

SIIM. Mis jutud need on, Melisande!?

MELISANDE. Jutud? Ainult jutud? Tead Siim, see ei olnud sinust ilus! See oli, mis meie vahekorda mõra sisse lõi. Et sa minult midagi röövisid, mis sinu jaoks ei olnud veel üsna küps. Selliseid julmusi meie, naised, ei andesta kergesti!

SIIM (*tõustes*). Nüüd ma ütlen sulle, Melisande!

MELISANDE. Sina ütled ja mina ütlen... kas see teeb roima olematuks?

SIIM. Roima... mis roima!?

MELISANDE. Pudeli veini pärast — kaks nurjunud inimeseelu!

SIIM. Olin karskusseltsi abipresident, kuis võis mul tas-
kus olla pudel veini! Tollal ma ei võtnud tilka keelele!
See esiteks! Ja teiseks, need päevad, mis ma sinuga olen
veetnud, Melisande, seisavad kustumatute pisiastjadega
minu meeles. Meie vahekord oli puhas ja üllas. Me koht-
lemised ei astunud kunagi üle... süütute õrnuste piirist.
MELISANDE (*segaduses*). Ei astunud üle? Aga kuis see
siis on? Vaata, nüüd satun ma päris segadusse! Mõtlesin
ma olin sind kogu aeg selleks meheks pidanud, kes
oma... jõhkra käitumisega... minu neitsihinge... lol-
lesime mōra.
SIIM (*kätt tõstes*). Vannun sulle, see mees pole ma kunagi
olnud!
MELISANDE (*abituses*). Mitte sina? Mitte sina! Aga kes?
Kes?
SIIM (*üliras erutuses*). Kes... kes? Sa küsid — kes?! Su
neitsihinge lüüakse esimene mōra, ja sa ei teagi, kes?!
MELISANDE. Uskumatu, Siim! Mõtlesin, ma näen nii sel-
gesti... mis, kus ja kuidas. Aga kes... aga kes?! (*Suu-
rimas nõutuses*.)
SIIM (*vajub tagasi istmele*). See on... ma ei mõista sind,
Melisande! Sa oled... sa oled... sfinks!
MELISANDE. Sfinks? Jaa, igas naises peitub see... see
sfinks. Ja on parem, kui need... pühad saladused...
jäetakse lahti mõtestamata. (*Seisukorrale alistuva nae-
ratusena*.) Aga ühte ma võin sulle siiski usaldada, Siim.
Minu mälu, tead, pole mitte enam üsna hea. Ja mida
sa siis nõuad, armas sõber? Mõtlesin ometi, ma olen kaks-
kümmend viis aastat olnud võluv daam! Ikka ümbrit-
setud austajate parvedest, ikka rünnatud tosinast kir-
gedest. Vaata, kui naisel on kokkupuutumist nii paljude
meestega, nii paljudes kohtades... nii mitmel ajastul!
kas ta siis neist meestest suudab mäletada, kes mida
tegi või jättis tegemata? Kes pakkus sulle veini... ja
kel ei olnud seda mitte pakkuda?
SIIM. Kolm aastakümnet võluv daam? Ma pole isiklikult
kunagi olnud võluv daam. Aga ma usun, seda olla peab
olema põrgu taevalik!
MELISANDE. Seda olla on — kapital! Ah, Siim, mis mina
kõik olen olnud ja elanud sest peale, kui välja pääsesin
provintsi ummikust!
SIIM. Seda võib uskuda, Melisande, seda võib kujutleda!
MELISANDE. Seda võib elada, Siim, kui on kättesaa-

datavad maailmajaod ja kultuurikeskused. Olen suve-
kuuriga olnud Euroopa parimates kuurortides. Minu
hübe on mühanud maailma metropolide dūnaamika.
Krahvid ja hertsogid on mu südame esikoha pärast või-
stunud. Üks kroonprints suudles mind Rivas. Üks
suurvürst võttis Ostendes minu pärast veronaali. Ve-
nustas muutus üks piiskop minusse armudes ateistiks.
Üks šeiiga olen libisenud Niiluse voogudel ning Maroko
sultaanastas õõs röövis mind araablase pealik. Pariisis
olen kõrvalopsu andnud ühele lordile ja Monte Carlos
ma minestasin kahe miljardäri käte vahel. Võluv olen
ma, Siim, võluv! Ma mässisin geeniusi oma väikese
sõrme ümber. Ma pimestasin mehi ning naised mind
sõrme rohetusid näost. Olen aumeestest teinud sulisid.
Ja kui ma ühele kaabakale otsa vaatasin, sai temast
džentlmen.

SIIM (*üle ujutatud sest aust ning hiilgusest*). Su au ja
hiilgus, Melisande, see hoovab mu peale kui kosk!
Merande elu! Meratsed rullid! Ah, minu südame Vee-
nus, kuis aurad sa maailmajagude poeesiast! Vaata, kuis
avarduvad mu sõrmed neist magusatest haisudest, mis
vürstid ja šeigid su külge on jätnud! Olen uhke su peale,
Melisande, et sinust on saanud... et sinust on saanud...
(*Viskab käed õhku ning avab nad mingi mõõtmatu ees*.)
Et sinust on saanud serande... serande persoon! (*Vaik-
selt silmi pühkides*.) Ja mina... ja mina... olen rõõmus,
et tohtisid olla... nii väga... nii väga... nii väga
õnnelik!

MELISANDE (*järsu närbumisega*). Õnnelik? Sa ütled...
õnnelik?

SIIM. Nii suur ja rikas elu... kas see pole õnn?

MELISANDE. Suur ja rikas elu? Jaa, suur ja rikas! See
hoovas mulle kõrgeis lainetes vastu... eestpoolt. Ning
kadus siis madalalt... kuhugi taha. (*Üsna hädise hää-
lega*.) Nüüd tundun enesele kui vana kummut, mis koos-
neb tühjadest laegastest. Ah jumal, elada vaid mäles-
tuste kopitanud lõhnust!

SIIM. Sa polnud õnnelik, Melisande!? Kõik need printsid
ja krahvid!?

MELISANDE. Minu elul on olnud kõrguste tippe. Aga
nende tippude vahel lainetasid ikka ookeanid tühjust
ning tühisust. Minu hing on külmetunud ning nälginud.
Kuis olen vaesunud oma rikkast elust! Kuis tahaksin

olla alandlik ja madal! (Siimu kaela hakates.) Ah, Siim,
kui sa võiksid... kui sa võiksid... raasuke idüllil!

Selle toimumingu ajal on ilmunud lävele MALL, näeb, koh-
kub, siis astub otsustavalt «idüllil» selja taha ning hak-
kab nuiaga taguma kastruli põhjale sellise hooga, nagu
ärataks ta surnuid hauast.

MELISANDE (heleda kisaga). Ah!

SIIM (karates, raevus). Oled sa hull!? Mida see tähendab?!

MALL. Löön kola! Kutsun härraseid lõunale! (Jätkab
tagumist paisuva metsikusega.)

MELISANDE. (kõrva sulgedes). Huu!

SIIM. Ära karda, Melisande, see on gong!

Eesriie vajub Malle tagudes kastrulile.

KOLMAS VAATUS

Villa Püngerla suvitushooaja lõpul.

Keskel pingil istub MATSON suitsetades. Majast väljub
MELISANDE ROSENVALDI ja ELLERHEINA saatel.

ROSENVALD (Melisande ümber tiireldes). Ei, proua Mat-
son, minu ausõna. Noored tüdrukud ei mängi minu
hingeelus mingit rolli, ap-sa-luutselt mingit rolli! See-
vastu daam oma parimates aastates... daam oma pari-
mates aastates... Palju tänu teie vaimustava seltsi eest!

MELISANDE (ulatab käe). Nägemiseni, härra Rosenvald,
ärge unustage meid!

ROSENVALD. Oo, et teid võidaks unustada! (Suudleb
käsi.) Adio! (Kaob kummardades paremale kui mees, kel
on kombed ja kes on võimeline sooritama oma üles-
andeid.)

MELISANDE (Ellerheinale, pöördudes). Ja sina, mu poisu!
(Klopib põsele.) Nii värske, sile ja roosa! Kas mul ei
võinud tütre asemel olla selline poeg!

ELLERHEIN (korrektse kummardusega). Lubage, et lah-
kun! (Kaob paremale.)

MELISANDE. Nägemiseni, mu suur beebi!

MATSON. Beebi? Sul on beebi?

MELISANDE. Sa naerad rumalasti, Eugen! Ja miks nae-
rad sa rumalasti? (Istub rippvõrku paremal.) Sest et
sul üldse aimu pole naise südame struktuurist. Ja mida
sa siin üldse luurad?

MATSON. Sa armas jumal, üks mahajäetud abielumees
suitsetab siin oma pealelõunast sigarit. Tead, Melisande,
on rõõm näha, kuid suvi sulle on mõjunud noorendavalt.

MELISANDE (huviga). Noorendavalt? Päris tõesti, Eugen?

MATSON. Miks mitte, kui sa siin võrgutad... peaaegu
rinnalapsi.

MELISANDE. Rinnalapsi? Vabanda, ma pole kaksküm-
mend aastat enam sünnitanud. On siis ime, et minus
puhkevad emalikud tunded?

Majast väljuvad VIVI ja KOORITS.

KOORITS (*pühib kord ühe, kord teise käeseljaga suud*).

Nüüd see kerekene on jälle kenasti kikki söödud!

VIVI (*pahuralt*). Millest?

MELISANDE. Kas tahate öelda, et lõunalaud oli kaetud vürstlikult?

KOORITS. Meie laud siin on kaetud ökonoomselt. Aga oma kunstnikukogemustest võin teile, proua Matson, öelda, et seni kui musta leiba ja sooja leent on laual külluses, ei jää inimene nälga.

MATSON. Ka minu seedimisele on see kasin laud suureks puhkuseks.

MELISANDE. Jäta sündmatud naljad, Eugen! Seisukord on tõsine!

MATSON. Tõsine... mispärast?

MELISANDE. Armas jumal, kui mina nälgin, Eugen!

VIVI. Jaa, isa, me nälgime, nälgime, nälgime!

MELISANDE. Milline julmus, oma naine ja laps paigutada sellisesse pansioni, kus inimene näljutatakse poolsurnuks!

VIVI. Oo, me nälgime siin epideemiliselt! Midagi mõistlikku ei tule enam lauale. Ja kui sahvri või puhvetikappi lähed nihveldama, siis haigutab sulle ka sealt jumala tühjus vastu! Ei rosina- ega ploomikotte, ei mandleid ega moosipurke... isegi suhkru on nad nõnda peitnud, et mitte ei leia üles! Aga millised tagavarad siin olid suve algul, kui tulime! Nüüd... nüüd oleks kui katk üle käinud. Isegi pudelit veini pole enam keldrist võtta, kõik on ammu joodud!

MATSON (*rahulikult*). On hea, et meil siin lubatakse nälgagi näha. Mõnes teises kohas oleks ammu jalaga antud.

MELISANDE. Jalaga... meile?!

MATSON. Oleme nagu rohutirtsude parv vallutanud selle õnnetu pansioni. Oleme söönud ja joonud, ärides isiklike arveid teinud peremehe vastutusel. Aga senti pole meilt keegi näinud, juba on sügis käes!

MELISANDE. Mu jumal, see peaks Siimule suureks auks olema, et meie sugused inimesed siia üldse on tulnud!

VIVI. Ja et me nii lahked oleme... temalt midagi tarvitama!?

MATSON. Üks ütleb, et... katk on siit üle käinud, teine jälle, et... suur a u! Noh, tagajärjed, nagu näete, on needsamad.

MELISANDE. Mina ei mõista, miks ei tasu sa siis arveid?

MATSON. Millega ma tasun, kui Taevere ei saada raha!

MELISANDE. Ja kui ta ei saagi saata?

VIVI. Jaa, kuidas pääseme siis välja?

MATSON. Kui Taeverelt raha ei tule, siis peavad küll daamid oma ehtasjad sulaks tegema.

MELISANDE. Mis jutt see on, Eugen!

MATSON. Aga kuidas siis?

VIVI. Minu ehted? Ei, ei, ei! See on võimatu! Ehetest ei saa ma lahkuda. Ennem annan oma hinge kui ehted.

MELISANDE. Ehted pansioni eest? Ja sina, Eugen, usud, et see mees saaks toime sellise... sellise metsikusega!? Et mina tuleksin külla oma noorusearmastusele... ja tema riisuks minult mu briljandid!?

MATSON. Suuremeelne see just ei oleks. Aga teisest küljest on ka pentsik, kui inimesed, kes kaetud kulla ning kalliskividega, püüdleval elada nende nahal, kel midagi pole kaela riputada.

MELISANDE. Jaa, jaa, see õige ilmakord on, kui pere-
mand Mall oma käsnase kaela ning punaste käsivar-
tega hakkab kandma minu aardeid?!

VIVI. Asi on üsna lihtis. Siim Pungerjas on meie vana peigmees. Oleme siia külla tulnud oma noorusearmas-
tusele. Noh, inimesel peaks lihtsalt piinlik olema kõnelda
mingitest arvetest.

MELISANDE. Tubli, Vivi, see oli tõesõna!

MATSON (*õlgu kergitades*). Noh, kui daamid nii palju
võlu on, et härra Pungerjal piinlik hakkab arvetest
kõnelda, eks siis minagi katsu alistuda oma saatusele.

MELISANDE. Alistuda saatusele! Vaata, Eugen, et sa oma
perekonna ruineerisid, seda võin ma sulle ehk kord veel
andestada. Kuid see viis, kuidas sina alistud meie praegu-
sele viletsusele, on lihtsalt häbitu! Milliseid alanduse
plinu mina kannan oma südames! Ja sina... sina tunned
otse sisemist rahuldust, et sul pole senti taskus!

MATSON. Kas ma oma elus vähe olen tunda saanud suurte
rikkuste vintsutusi. Las ma siis nüüd maitsen vaesuse
vagusat poeesiat. Las ma siis nüüd istun siin ning olen
haritud inimene. Naudin looduse ilu, loen raamatuid
ning kirjutan memuaare.

MELISANDE. Sa kirjutad memuaare? Kas see toob mi-
dagi sisse?

MATSON. Egas ma kirjanik ole, et kirjutan raha pärast.

MELISANDE. Ja mille pärast sa kirjutad?

MATSON. Kirjutan inimeslikust tungist... oma perekonnale midagi pärandada.

MELISANDE. Ah, puhta paberi määrid ära... see on pärandus?

MATSON. Noh, ainelisi varasid minult üle ei jää. Olgu siis järeltuleval põlvel lugeda mälestusi, kuid üks nende esivanemaid suuri varasid kokku kupeldas lühikese aja jooksul ja neist veelgi lühema ajaga jälle lahti sai.

MELISANDE. Sinu sisemine inimene, Eugen, võtab sellise kuju, et meie kooselu muutub ap-sa-luutselt võimatuks!

MATSON. Üks moment... ma annan sulle lahutuse. Siis kosid enesele Siim Pungerja. Maitsete siin idüllis, kogute talve jooksul tagavarasid. Ning suviti me külastame teid rikaste sugulastena — ja sööme-joome teid jälle ilusti paljaks!

MELISANDE. Väga toredad väljavaated, armas Eugen! Tule, Vivi!

MATSON. Jaa, peisaažid on raputavad! (Kõik kolm taanduvad tagaseina suunas.)

Majast väljub ADERKAS, et istuda rippvõrku. Paremalt tuleb puhkides BORDONOSSOV, sumadan käes.

BORDONOSSOV (peatub, asetab sumadani maha, pühib laubalt higi). Häm-häm-hääh!

ADERKAS. Tulete linnast, herr professor?

BORDONOSSOV. Linnast. Motooriga. Mis hilines rikke tõttu. Mina jaamas ei võtnud auto. Tegin ökonoomia ning kandsin oma sumadani ise.

ADERKAS. Mina austan inimesed, kes teevad ökonoomia. (Istub võrku.)

BORDONOSSOV. Tohin ma istuda, baronessa?

ADERKAS. Palun!

BORDONOSSOV (istub võrgu kõrvale toolile, asetades sumadani enese ette). Loodus on nii sõbralik. Aga inimsus... oo, inimsus!

ADERKAS (nõustuvalt). Oo jaa!

BORDONOSSOV. Inimsus, näete, käärib pahasti. On hirmavada ajaleht: kes teab, mis on jälle sündinud.

ADERKAS. Olete sotsioloog. Kas ühiskond ei lase end korraldada teaduslikult?

BORDONOSSOV. Teaduslikult küll, aga mitte tegelikult.

ADERKAS. Miks mitte tegelikult?

BORDONOSSOV. Ühiskonda ei korralda õpetlane, ühiskonna rakendab riigimees. Ja riigimees, teate... riigimees ei tee, mis on teaduslik...

ADERKAS. Jawohl, riigimees teeb, mis on tarvilik.

BORDONOSSOV. Küllastasin täna oma kolleega linnas. Lugesin muiste keemia selle maa ülikoolis... Sokolov. Rahvaks jäänud mees, ning kombelt veidrik... tšudak!

ADERKAS. Kas professor Sokolov tahab puhastada see maailm keemiliselt?

BORDONOSSOV. Tema ütleb, et sotsiaalse probleemi lahendab gaas.

ADERKAS. Gaas?

BORDONOSSOV. Jaa, mürkgaas.

ADERKAS. Mürkgaas?!

BORDONOSSOV. Sokolov leiutab praegu nii kuri gaas, et sellega võib momentaalselt hävitada kogu inimsus!

ADERKAS. Miks teie kolleega on nõnda vihane?

BORDONOSSOV. Sest et püha Venemaa on alistunud punasele hullumeelsusele. Kui pole Venemaad, ütleb Sokolov, vot siis pole tarvis ka inimsust!

ADERKAS. Teile gemeeldib, kui Sokolov hävitab kogu inimsus?

BORDONOSSOV. Oo, mulle ei meeldi see mitte! Minul on linnas kaks maja. Pomiilui, kust võtan mina oma majadesse üürnikud, kui Sokolov hävitab kogu inimsus? Vaadake, baronessa, eraomand teeb inimese heaks, see on minu sotsioloogia. Kõik kurjus ja tigheidus tuleb neilt, kel midagi pole!

ADERKAS. On hea, et teie ei poolda see tige gaas.

BORDONOSSOV. Oo, see gaas on mul siin sumadani.

ADERKAS (üles hüpates). Mis!? Teil on sumadani mürkgaas?

BORDONOSSOV (tõustes). Jaa, baronessa. Võtsin kolleegalt... nii-öelda prooviks.

ADERKAS. Prooviks!?

BORDONOSSOV. Nojaa, katsun siin proovida...

ADERKAS. Siin proovida... olete nõdrameelne!

BORDONOSSOV. Hoidku jumal, ei! Sokolov teeb see kibe gaas, et hirmutada inimsus. Aga mina see gaas proovin vastu lutikas.

ADERKAS. Vastu lutikas?

BORDONOSSOV. Nojaa, minu lutikad naeravad selle

pulbri üle, mis mina neile apteegist toon. Horošoo, mina nüüd neile nina alla panen surmagaas.
 ADERKAS. Mein Gott, see on hädaohtlik... hädaohtlik!
 BORDONOSSOV. Hädaohtlik või mitte hädaohtlik... see selgub pärast.
 ADERKAS. Pärast, pärast... kui me kõik oleme surnud!

BORDONOSSOV sumadaniga ees, ADERKAS hädaldades järel, kaovad majja. Parevalt ilmub VIVI. Maja nurga tagant tuleb esile TAALI, mõttega rõdu kaudu minna majja.

VIVI (*hüüatades*). Taali!
 TAALI (*sõbralikult*). Aa — preili Matson!
 VIVI. On teil rutt?
 TAALI. Väike rutt on meil siin alati.
 VIVI. Väike rutt... see ei loe. Tulge, istume siia ja kõneleme natuke naiste juttu.
 TAALI (*naeratledes*). Seda võib. (*Istuvad keskele.*)
 VIVI. Kui õudselt te mulle meeldite! Kui hiiglamoodi ma teist olen huvitatud! Lapsega tüdruk... seda pole ma kunagi nii lähedalt näinud!
 TAALI (*lõbusa naeruga*). Maksab vaadata!
 VIVI. Lapsega tüdruk... Kui jubedalt see kõlab! Aga vaadata teid... jumal, kui kena inimene! Kõneldakse päris kindlasti, et laps olevat Kooritsalt? Ma ei usu seda ealeski!
 TAALI. Inimestel peab ikka midagi arvata olema.
 VIVI. Ja teie? Kui kinnine te olete, Taali... Kas me pole sõbrad!
 TAALI. Mis siin nüüd kinnine olla või mitte. Ihkasin last ja sain. Olen õnnelik... mis veel?
 VIVI. Aga mees?
 TAALI. Mees on mehe ette, kui ta on mees. Aga see, mis mehega seotud, see on üürike... seal on palju juures, mis ei peaks olema. Kuid laps... laps on ime! See on niisugune ime, et... Kui neid tillukesi käekesi oma kaela ümber tunda, siis see on midagi, millest pole suuremat. Siis on nii pühalik hinges, et peaaegu hakkad uskuma jumalat.
 VIVI. Jaa, jaa! Ka mul on teinekord niisugune igatsus, et... jubedasti tahaks last! Ja siis olen ma meeste vastu tige ja ei kannata nende tobedust! Ja vahel olen mõel-

mid, et kui ühel hommikul ärgates oleksingi... lapsega tüdruk! Kas poleks vahva?
 TAALI. Teie, preili Matson, see... see ei sobiks.
 VIVI. Ei sobiks? Päris tõesti? Ja miks mitte?
 TAALI. Te pole iseseisev.
 VIVI. Kuidas, mina pole iseseisev?
 TAALI. Te pole suutlik enese eest ise hoolitsema. Ja oma lapse eest. Praegu te elate oma vanemate najal. Ja hiljemini elate selle peigmehe najal, kes teid kosib. Kui inimene elab teiste kulul, siis peab ta arvestama nende maitseid, kes tema eest maksavad.
 VIVI (*ahates*). Nii see küll on! Isa ütleb mulle, Vivi, sa pead mehele minema, sest muuks sa ei kõlba. Ja ema loobub, et, tüdruk, ole nooruses süütu, siis on sul pärast elus midagi kaotada. Tubli, ma naitun Taeverega... siis on kõik probleemid lahendatud. Ja beebid tulevad... ma näen neid juba unes. Ainult see viis, kuidas lapsi saada... see viis on nii ebamugav!
 TAALI. Teil on nii palju peigmehi ja kavalere!
 VIVI. Jaa, see on jube, kui hiiglamoodi ma inimestele meeldin! Seda märkasin ma enesest üsna varakult. Ja kui märkasin, siis hakkasin end arendama, ja nüüd oskan ma kümme korda armsam olla, kui ma seda tõesti olen. Meeldida, Taali, on üldse taevalik! Siis on kõik nii head su vastu ja ikka annavad sulle midagi. Ja mida rohkem sa meeldid, seda rohkem sulle antakse... jumal, kui kasulik see on!
 TAALI. Kas mõni on ka, kes teist ei hooli?
 VIVI. Vaat', on üks niisugune tobu! Ja kes? Robi! Teie oma Koorits! Au pärast kunstnik, aga ilumaitset ei ole!
 KOORITS (*kes paremalt tulnud*). Nonoh! Või pole maitset?
 TAALI. Jaa, härra Koorits... nii kauni välimusega, kui preili Matson...
 VIVI. Kes nüüd mu välimust saab salata, see on kõigile näha. Aga temale, näete, ei meeldivat minu siseelu. Palun väga, mis puudub minu siseelul?
 KOORITS. Sinu siseelu on ainult saamale juhitud. Kõigilt ahmid võtta ja vastu ei anna midagi. See on rööviku hingeelu. Nosid, mis teised on loonud, ning ise ei anna midagi inimkonnale.
 VIVI. No oota, kui ma lähen mehele!
 KOORITS. Lähed mehele... ja siis?

VIVI. Siis sünnitan kaksteistkümmend last... kui sa mind sedasi õrritad!

KOORITS. Kaksteistkümmend last?

VIVI. Jaa, kaksteistkümmend beebit... muidugi mitte korraga. Ütle siis veel, et ma pole midagi teinud... minu inimkonna heaks!

KOORITS. Kaksteistkümmend uut röövikut! Kes tüpet ronides kohe õgima hakkavad kõike seda, mis emast üles jäi? Kena väljavaade!

VIVI. See on kiusujutt, Robi! Sul pole õigust minu siseelu näägutada! Sa ise elad teiste heldusest.

KOORITS. Seepärast! Kes ise parasiit on, see ei kannata teist parasiiti enese kõrval. Aga nüüd, Fifi, jäta meid üksi! Mul on madonna Nataaliaga kõnelda tõsine sõna.

VIVI. Tee seda, Robi! Ning ära ole kaabakas. Sest Taali on tüdruk, kes väärib käitumist! (*Minekul paremale.*)

KOORITS. No mine, mine, saan ise hakkama!

TAALI. On õigem, härra Koorits, kui nüüd lubaksite ka minul minna.

KOORITS (*mõnesuguse pidulikkusega*). Sa lähed, kui tuleb tund. Aga praegu sa kuulad, mis ma sulle ütlen. Sest ma ütlen... nüüd ütlen ma. Olen su lapse isa, Taali.

TAALI. Kust te seda nii selgesti teate, härra Koorits?

KOORITS. Olen su lapse isa. Mul on see tundmus. Ja kuna mul on tundmus, siis tõmban sest... kõik konsekventsid. Kõik konsekventsid!

TAALI. Mis te nüüd ennast nii palju tülitate...

KOORITS. Tülitän... nii palju? Ma näen kohkudes, Taali, et sa mind ei võta tõsiselt. Sa ei usu, et minus võiks peituda parem inimene, kes...

TAALI. Kindlasti peitub, härra Koorits, kindlasti. Kuid ma ei tahaks, et te oma parema inimese minu peale raiskaksite. Küll sellele leidub mingi suurem ülesanne.

KOORITS. Ja sinu süda? See ei ütle sulle midagi?

TAALI. Minu süda ütleb, et mul tööd ja leiba jätkub enesele ja lapsele. (*Pehme naeratusega.*) Aga kui ma ka mehe eest peaksin muretsema, siis, uskuge, härra Koorits, see käiks mul üle jõu.

KOORITS. Jaa, jaa, inimesed on egoistid, nad mõtlevad ainult enesele. Näiteks Matson... ütles üles... ei taha mind enam enese juures pidada. Ja kui nüüd sina,

Taali... kui ma nüüd ka sinu juurde ei või jääda, siis tulev talv osutub mulle pagana keerukaks!

TAALI. Küll te juba läbi lööte... üksik inimene!

KOORITS. Läbi, läbi... sest kuhu sa pääsed! Ah nõnda siis... et meie asi on klaar? (*Kergitab püksi.*) Sa ei arvut, et ma oma isakohuseid võtaksin tõsiselt? Siis jätan su maha. Siis üks lapseta isa läheb vastu oma õnnedale saatusele. Meie teed lähevad lahku, Taali. Aga kui lahku need teed ka ei läheks, igatahes on sul pidanud mulle jääma, et mul tarbe korral poleks puudunud aumehelikkuse tunnet, mis?

TAALI (*lohutavalt*). Ei, armas härra Koorits, te ei võlgne mulle midagi. (*Pöördub ümber ning kaob pikkamisi lihtsades majja.*)

KOORITS (*Taalile järele vaadates*). Kui kõik tüdrukud oleksid niisuguse harmooniaga, küll siis oleks romaanide lõpetamine lihtne asi. (*Kaob Taali järel majja.*)

Maja nurga tagant ilmub SIIM, tema järel MALL.

SIIM (*vdga hädise näoga*). Ai-ai-ai! Oi-oi-oi! Pea on pulki täis, aga ükski neist ei ulatu otsaga välja.

MALL. Kägise ja ägise... sellest tuleb sulle lunastus!

SIIM. Rahad läbi; vekslid kukil, poed võlgu täis... pane kois kaela! (*Laskub lõdvalt võrku istuma.*)

MALL. Oli meil siin väike vagune pansion, elasime ilusti ära. Aga Siimukesel läks igavaks pidada lihtsat ja loomulikku pansioni, Siimuke avas vaestemaja rikastele inimestele.

SIIM. Kuule, ära nori!

MALL (*Siimu paatost pilades*). Melisande! Melisande! Nüüd on ta sul käes... see Melisande!

SIIM. Pole siin muud pääsu, kui majale obligatsioon... majale kõva obligatsioon!

MALL. Muidugi, muidugi... pandi end püksteni välja. Siis su melisandid ka näevad, kui kena sa oled palja reisi! Või majale obligatsioon! No peab ikka inimene tobu olema, kui end sedasi laseb koorida. Lammas ka määgib niitja käes... ei sina niuksata!

SIIM. Kas ma seda tobeduse pärast... näe, sündsustunne...

MALL. Sinul on sündsus, aga neil?

SIIM. Jumal, merande püramidaalne perekond, eriti Meli-

sande! Mõtle, hertsogid on ta pärast puseanud ning suured
vürstid surma läinud! Kui seratsed persoonad mind, väi-
kest meest, siia koorima tulevad, siis peab nende oma
häda küll hirmus suur olema!

MALL. Ah sul on hale, et nemad on kelmid?

SIIM. Seda ma kardangi, et nemad saavad aru, kuidas
mina saan aru, et nemad mind tüssavad... see oleks
mulle kole piinlik!

MALL (*otsustavalt*). Kui sinust meest pole, siis võtan selle
asja oma sooritada!

SIIM (*kohkudes*). Mis sa mõtled teha?

MALL. Veel täna õhtu teen tüki läbi. Ise nosime kõrval
Professorile ja parunessile saadame toidu üles. Aga
söögitoas jääb laud katmata.

SIIM (*karates*). Sa tahad näljutama hakata Melisandet?

MALL. Seda ma teen. Ja kui see ei aita, kui neid saksa
ei saa söögiga välja süüa, siis on mul varuks veel pare-
mat!

SIIM. Paremat?

MALL. Siis toon ma platsi mürkgaasid.

SIIM. Mürkgaasid!?

MALL. Professor tõi linnast lutikatele. Kaeme perra, kas-
nad ka Matsonitele peale hakkavad.

SIIM. Jumal hoidku, Mall, sa lähed sedasi Kihnu saarele!

MALL. Ennem auga Kihnu, kui et siin kaasa teha seda
häbielu!

SIIM (*nutuselt*). Kevadel võtad vastu — tere tulemast,
Melisande! Ja sügisel kõrvetad välja — mürkgaasiga!
See on ju meeletus! See on ju metsikus!

MALL. Ma ütlen sulle, klaari need asjad ilusti! Aga kui
sina ei klaari, siis pane tähele! mina tulen mürkgaasiga!
(*Kaob majja.*)

SIIM (*istub keskele ning haarab pea käte vahele*). Ai-ai-ai!
Oi-oi-oi! Vaat', mis on kaks naist! Siis mees seal vahel
hõõrutakse pulbriks!

MATSON (*paremalt lähenedes*). Mis on, peremees? Kas
olete haige? Või pole muidu terve?

SIIM. Tervis on korras. Aga kõik muu... kõik muu...
mis me sest räägime!

MATSON. Seda ma näen... seda ma näen, härra Pun-
gerjas! Teie nägu juba ammu ei meeldi mulle. Kevadel,
kui tulime, siis te otse pakatasite elurõõmust. Aga
nüüd... nüüd on kõik nii sünge ja range!

SIIM. Mured teevad mustaks. Pea on pulki täis, aga lahen-
dust ei leia.

MATSON. Tühja, teil ju lahendus põues — kõigi hädade
vastul!

SIIM. Põues? Mis on mul põues?

MATSON. Roosad prillid. Nad on teil ometi alles?

SIIM (*põuest võttes*). Prillid on.

MATSON. Siis tarvitage! Ise ütlesite kevadel, et kui
seratsed klaasid ette sähvida, siis kõik mured on mant.

SIIM (*on prillid ninale asetanud ja nad jälle võtnud*).

MATSON. Mured mant? Jaa, kui on hingelised masendused. Aga
kui veksel läheb protesti, siis prillist pole abi. Raha on

tervis, härra Matson, aga pole kustki võtta.

MATSON. Vabandage, härra Pungervas, kas Melisande
sina on midagi pansioni eest õiendanud?

SIIM. Mitte senti, härra Matson... mitte jumala senti!

MATSON. Aga armas inimene, miks te siis ei küsi?

SIIM. Nii piinlik on daamiga kõnelda rahast.

MATSON. Aga kuidas siis saab?

SIIM. Kui te õige ise... Melisandele natuke müksak-
sate... selles suunas?

MATSON. Mina peaksin midagi tegema, mis teile ei tundu
sunnis?

SIIM (*ärrituses*). Aga kuidas siis mina... miks pean siis
mina...

MATSON. Teie... noh, teie olete hädas! Kes hädas on,
härra Pungervas, peab mõnegi jõledusega hakkama
saama, millele ta hääl aegadel üldse ei tuleks. (*Viipab
käega ning kaob majja.*)

SIIM (*tõustes ja Matsonile järele vaadates*). Peab mõnegi
jõledusega hakkama saama? Haritud mees! Kasvatatud
mees! Kui suursuguselt ja kombekalt ta sulle mõista
annab, mis pärast ta ise peab olema kaabakas! (*Istub
rõdu äärde pingile ning asetab prillid ninale.*) Örn-
roosa... örnroosa... seratsed klaasid on mind ikka sise-
miselt rahustanud. (*Laseb pilgu ringi käia ilusa muhe-
lusega.*) Örnroosa... örnroosa... miks peab inimene
mõtleva halbadele asjadele, kui nii palju ilusat on maa-
ilmas! Ärid lähevad untsu... no nüüd on asi! Örnroosa,
mis saab mulle teha untsus äri, kui minu hinges on
pühapäev! Tere tulemast, Melisande! Tere tulemast,
Melisande! Ainuke suur armastus minu elus ja mina
olen ihnus selle eest midagi ohverdama! Seratse naisega

kokku puutudes ikka algab tragöödia... serande naine on kõrge stiil! Rahulolematuse oma saatusega... see tekib inimese lühinägelusest. Melisande — no mis ta oli? Kingsepa tütar agulist. Ja mis oleks ma temaga tookord saanud? Kellegi kingsepa tütre agulist! Ja mis oleks ma temast teinud? Kommejandi eide, köögilõhnadest immutatud virtina Pungervas. Aga jumala sõrm näitas parema tee. Merande on see nüüd daam! Maailmajagude dünamika on tema ümber vuhisenud. Ühe suurvürstiga on ta veronaali joonud Rivas, üks sultan on teda lohistanud Niiluse voogudel, ja Monakos on ta ärganud kahe miljardi käte vahel. Krahvid ja lordid on teda kujundanud, ja ikka jälle kujundanud! Ja kui mõelda — milleks? Ja kui küsida... kelle tarbeks? Ei millekski muuks, kui et see maailmajagude vahust kerkinud Veenus võiks kord tagasi pöörduda oma Siim Pungerva... oma noorusearmastuse... oma viimse missiooni juurde. Kõik need šeigid ja vürstid, lordid ja krahvid... milleks on nad töötanud? Ainult selleks, et Siim Pungervale valmistada püramidaalseid elamusi! (Kohendab prille.) Seratsed klaasid... seratsed klaasid! Örnroosa... ehehe! Örnroosa, ehehe! (Näeb Melisandet ja Vivit paremalt tulevat, peidab prillid põue.)

VIVI (Siimule joostes). Onu Siim! (Istub ta kõrvale.) Mõnuled, mis? Jumal, kui noor sa oled! Vaata ometi, ema, kui noor ta on! Roosad põsed justkui noorel pörsal!

MELISANDE (lähemale tulnud, istub Siimu kõrvale teisele poole). Tõesti, Siim, sul on praegu äraseletatud nägu!

VIVI. Küll mina tean, mis onu Siimu hinge värvib roosiliseks! Veeta kogu suvi oma Melisandega... kas see pole õnn? Ütle, et see pole õnn? Ei julge öelda! Aga miks sul vahel on kibe korts kahe kulmu vahel... kas see on viisakas?

SIIM. Kõik olete mu vastu head. Sina, Melisande. Ja sina, Vivi. Ja härra Matson kohtleb mind peenetundeliselt.

MELISANDE. Aga miks sa siis teinekord, Siim —?

SIIM. Inimene pole täiuslik! Tulevad nõrkuse silmapilgud. Kehv mees olen, ei jõua iga minut elada oma südamele. Virtsahvt on majas... ja sada muret sellega! Ärid lähivad halvasti... või on sul veksel kukil! No mis ma sulle sest kõnelen! Oled naine, kes elust läbi sõidab kuldrehvidel. Sind ei pea puudutama minu eluproosa. On hea,

et sa olid... ja tulid... ja jälle lähed. Ja et inimesel on midagi, millele mõeldes ta kõrgemale tõuseb oma matsest muredest.

MELISANDE. Näed nüüd, Siim, kui tulus see on, et tulime sada külla! Kuis sa meiega siin oleksid uppunud oma virtsahviti sisse! Ära karda, ma võtan su saatuse enese kätte. Sinu suur traagiline talent ei tohi manduda selles vaasitikus. Kas arvasid juba, et olen unustanud oma missiooni? Ma kõnelesin Eugeniga. Ja olen kirjutanud Taevere. Me mahutame su pealinna lavale.

SIIM (harkvel). Pealinna lavale?

MELISANDE. Miks mitte? Meie sidemete juures on see tühjalt. Aga kui siiski peaks tekkima takistusi... jumal sellega! Siis Matson ja Taevere asutavad ise teatri.

SIIM. Ise teatri?

MELISANDE. Jaa, kunstitööri... ärilisel alusel.

SIIM. Meil oleks oma teater?!

MELISANDE. Meil oleks see. Ah, olen ammu unistanud suurdaami rollist mingis dramaatilises stuudios. Kuid ikka on mul elus olnud midagi tähtsamat ees. Nüüd teostame selle unistuse! Me avastame omaenese talendid! Me paneme veel maailma imestama, Siim!

VIVI. Oo, ma näen juba vaimus... kuis sina, ema... ja onu Siim... kuis te kahekesi tiirlete mingis hiigelkõrges tragöödias... oi jumal! Marulised aplausid... lilled... banketid... jube!

SIIM. Oma teater! Oma teater!? Aga see vajab raha!

MELISANDE (üleolevalt). Ah, raha!

SIIM. Ja siis sisuline rakendus... see võtab aega!

MELISANDE. Talv kulub eeltöödeks, võib-olla kaks.

SIIM. Talv? Kaks talve? Ja seni? Ma suren igatsusse!

VIVI. Onu Siim võib meid ometi aeg-ajalt linnas külastada?

MELISANDE. Palume!

VIVI. Näiteks jõuluks. Oo, kuis meil kodus lauad ägisevad toitlute all! Sinu Mall võiks meilt õppida, kuis külalisi võõrustada!

SIIM. Seda küll... aga ma kardan...

VIVI. Kardad? Mida sa kardad? Et hakkame sinult kostiraha pressima? Et söödame lahkusest, aga pärast võtame hingehinna? Ah, Siim, kui vähe sa meid veel tunnud!

MELISANDE (väarikalt). Meie majas küll külalistele ei

esitata arveid. — Vivi, olen kaotanud oma taskuraha!
 Kui sa tooksid mulle uue.
 VIVI. Silmapilk, ema! (*Tõuseb ja tõttab majja.*)
 MELISANDE (*saladuslikult*). Siim!
 SIIM. Jaa?
 MELISANDE. Siim, ma olen otsustanud.
 SIIM. Sa oled... otsustanud?
 MELISANDE. Jaa! Olen otsustanud su juurde jääda, Siim!
 SIIM (*kargab kohkudes püsti*). Mis? Juurde? Minu? Jaa!
 sand! Mall! Obligatsioon! Sina... Melisande!? (*Ühustab
 segane tõsiasjast, ei suuda tagajärgi haarata.*) Oled otsusta-
 nud minu juurde jääda!? Aga kuidas? Ja mis meil
 siis üldse saab? Ja Matson? Ning teised inimesed! Sa
 oled tõesti otsustanud, Melisande!?
 MELISANDE. Olen otsustanud, Siim. See otsustus pole
 mulle kerge olnud ja ma tean, millest ma loobun ja kui
 palju ma kaotan. Aga mis teha, kui ma pole loodud
 egoistiks, kui minus ikka jälle esile murravad suure-
 meelsuse ja kaastundmuse noodid. (*Väsinud naeratuse-
 ga.*) Suvielu on mind mitmeti kõrvale kiskunud. Pole nä-
 dalate kaupa mahti saanud sinuga kõnelda. Olgu siis talv
 Pungervas minu idüll! Samal ajal kui pealinnas käivad
 ballid ja raudid, olgu mina siin Pungervas maha maetud
 ja kinni tuisatud! (*Haledusest enese üle pühib silmi.*)
 SIIM. Sa nutad... minu pärast... Melisande!?
 MELISANDE. Jaa, mul hakkas hale, kuis sinu süda on
 pidanud... kakskümmend viis aastat... tühja... tüh-
 jalt... Ei, ma matan enese maha! Ma põletan enese
 tagant kõik laevad! Ma näen lumehangesid enese südame
 ümber kerkivat!
 SIIM. Ei! Ei! Seda ohvrit... seda ohvrit ei võta ma vastu,
 Melisande!
 MELISANDE. Ohvrit? Sa ütled, ohvrit? Ja mina ei olegi
 sind armastanud? Ja mina ei olegi sinu järele igatsen-
 nud!? (*Tõmbab Siimu tagasi pingile istuma.*) Ja minu
 süda ei olegi sinu pärast kakskümmend viis aastat väin-
 tanud... ja ikka jälle valutab! Ah, Siim, nii vähe
 tunned sa naise südame struktuuri!? Nii vähe tajud sa
 naise hinge spiraali!? Ah jumal, kuis on külmetanud ja
 nälginud minu psüüh! No miks ei peaks me natuke õnne-
 likud olema, Siim, kui see on veel võimalik?
 SIIM. Võimalik? Veel võimalik? Jaa, kui me tahame, Meli-
 sande! Kui me julgeme!

MELISANDE. Teised võivad minna... Eugen... Vivi...
 kõik... kõik! Aga mina jään! Mina... meie, Siim...
 meil on ühte. Pole maailmas võimu, mis meid veel
 lahutaks.
 SIIM (*tõustes, pidulikult*). Tere tulemast, Melisande! Tänu
 saame, Melisande! Tere nutmast pisaraid sinu hinge
 kaugemas avameelsuses! Aga kas tead, mis nüüd tuleb?
 Sa ei alma, mis nüüd tuleb? Mina nüüd... jaa! Nüüd
 annan lausun sulle oma elu suurima monoloogi!
 MALL (*majast väljudes*). Siim! Siim, äe!
 SIIM. Mia, põrgu, sa mind segad!
 MALL. Põrgu jah... põrgu on tõesti lahti... ärklikorral.
 Professor ulub. Ja paruness kaagutab kaasa. Mine la-
 nuta nad ära! Mul on väljas toimetamist.
 SIIM. Põrgu lahti? Mis läheb mulle korda teiste põrgu!
 (*Tõttab siiski.*)
 MALL. Oled peremees majas ja pead korda. (*Siimu möö-
 dades.*) Kas raha said?
 SIIM (*kõrgemal kõigest maisest*). Raha!?
 MALL. Mida's temaga tühja jahvatad... pressi välja!
 SIIM. Pressil? (*Kaob majja.*)
 MELISANDE. Meie tänane lõuna, pereemand, oli üsna
 vedel... (*Tõuseb.*)
 MALL. Seda ta oli, proua Matson!
 MELISANDE. Seepärast avaldaksin soovi, et õhtulaud
 oleks pisut toekamalt kaetud.
 MALL (*armastusväärse kohtlusega*). Laud kaetud? Milleks
 peab see laud olema kaetud?
 MELISANDE. Armas jumal, kas siis täna õhtusööki ei
 antagi?
 MALL. Ei! Mitte mõtteski!
 MELISANDE. Ei anta õhtusööki?!

MALL. Ei anta, kallid proua! Selles pansionis, kus teil on
 õnn viibida, tänasest õhtust peale ei sööda üldse enam.
 MELISANDE. Ei sööda üldse enam!? Ja mida siin siis
 tehakse... selles nõndanimetatud «pansionis»?

MALL. Nüüdsest peale selles nõndanimetatud pansionis
 elatakse ainult õhust ja armastusest.
 MELISANDE. Õhust?
 MALL. Aiva õhatakse, et — Melisande! Melisande! Noh,
 kui te sest söönuks ei saa, siis on maailmas ka seratseid
 kohti, kus midagi keedetakse. (*Pöörab Melisandele selja
 ning kaob maja nurga taha.*)

MELISANDE. Ma... ma olen keeletu!
 VIVI (*majast väljudes*). Ema! Ema! On sündinud midagi hirmsat! (*Ulatab talle taskuräti.*)
 MELISANDE. Midagi hirmsat?
 VIVI. Ärklikorral on lahti pääsenud gaasid!
 MELISANDE. Mis sa ütled... gaasid?
 VIVI. Jaa, mürkgaasid!
 MELISANDE. Mürkgaasid!? Mis see tähendab... mürkgaasid? Haa, ma mõistan! Meid tahetakse siit välja suitsetada!
 VIVI. Meid... suitsetada?
 MELISANDE. Näljutamine ei andnud tagajärgi... noh, nüüd lasevad gaase!
 VIVI. Lasevad gaase... kes?
 MELISANDE. Teadagi, kes...
 VIVI. Siim? Sa arvad, et onu Siim?
 MELISANDE. Siim on toss ja tobu! Aga Mall... pere emand Mall!
 VIVI. Mall... Mall... see on jube inimene! Mis nüüd teha, ema? Meil pole kuhugi minna!
 MELISANDE. Kui Taevere meid ei päästa, siis mitte kuhugi! Et sa selle mehe vastu ikka nii jahe olid!
 VIVI. Ma pole enam jahe! Ma... ma telefonin talle linnal!
 Ütlen kohe, et... armastan sind... ja tule ja võta mind!
 MELISANDE. Oo, kuis ma siit kipuksin! Oo, kuis ma siit kipuksin! Telefoni Taeverele... telefoni, mu laps! Sest vastikumat kohta, kui see Punglerla, pole ma näinud. Ja vastikumaid inimesi ka mitte!
 MATSON (*majast väljudes*). Mis... mis... nii hirmunud näod?
 VIVI. Gaasid!
 MELISANDE. Mürkgaasid!
 MATSON (*naeratades*). Rahustuge, mu daamid! Professor oli lutikate tarvis toonud mingi vahendi. Kogemata vigastades kesta, osutus, et oli saanud pisargaasi. See on kõik.
 VIVI. Ja lutikad?
 MATSON. Valavad koos professoriga rõõmupisaraid, et jäid ellu!

Majast väljuvad BORDONOSSOV ja SIIM, nende järel ADERKAS.

BORDONOSSOV (*silmi hõõrudes*). Skandaal! Skandaal! Siim! Rahustuge, härra professor, rahustuge! Sellest narkotika gaasist ei sure inimene. (*Asetab Bordonossovi keskele istuma.*)
 MATSON. Jaa, pöörgem naljaks see väike äpardus!
 BORDONOSSOV (*istudes*). Mitte kolleega, vaid põrsanägu! Zuulik!
 SIIM. Kaa? Mis?
 BORDONOSSOV. Avot, professor Sokolov! Pidi andma tige gaasi vastu lutikas. Aa andis vot, mis teeb silmad haledaks! Põrsanägu! Et püha Venemaa seesuguse sünnitas! ADERKAS. Tenage jumal, et polnud kuri gaas. Teie, võib-olla ei liigutaks enam oma liige.
 BORDONOSSOV. Eehh, kipitab! (*Pühib silmi.*)
 SIIM. Kipitab? Kohe... kohe! Saadan Taali veega, tehke kompress! (*Tõttab majja.*)
 ADERKAS (*võrku istudes*). Arukas mees, see professor Sokolov! Ei või igasugune keemia usaldada sotsioloogi kätte.
 VIVI (*on kuulatanud*). Auto! Meil peatus auto!
 MELISANDE. Kas Ronk? Või koguni —? Või koguni —?
 VIVI. Ema, mul on aimus! Üks hääl ütleb mulle...
 MELISANDE. Sa arvad —? Sa arvad —?

Paremalt tuleb TAEVERE särava näoga.

TAEVERE. Tervis!
 VIVI. Taevere!
 MELISANDE. Olaf!? (*Mõlemad naised on sõna otseses mõttes lennanud Taeverele kaela.*)
 MATSON (*käed puusas, vaatleb pilti*). Einoh, poisi järele on nõudmist!
 TAEVERE (*kaisutuste raju all, koomilise hirmuga*). Appi! Appi!
 MATSON. Ära karda, Taevere, see on armastus! Tõepoolest, mu daamid... mehele ei kõlba nõnda kallale karata, nagu oleksite kaks lahtikiskunud ketikoera!
 VIVI. Kuis me sind ootasime... päevad ja ööd... päevad ja ööd!
 MELISANDE. Ah, et sa tulnud oled, Olaf... et sa oled tulnud!
 TAEVERE. Ah teretulnud? No on ka põhjust! Toon sõnumeid... häid sõnumeid!

MELISANDE. Häid sõnumeid?

VIVI. Meil läheb hästi?

TAEVERE. Hästi... meil läheb kuradi hästi... vabandust!
Koidab uus hommik. Uued mehed tulevad tüüridele, ja mis peasi: uued rahad liiguvad! Nii tõesti kui minu nimi on Olaf Taevere... meie paremad päevad on veel ees!

MELISANDE. Paremad päevad! Ja see on tõsi? See pole unenägu?

TAEVERE. Ei madam... see on magus tõde!

MELISANDE. Olaf, sa oled Kristus, kes kuulutab evangeliumi! (*Langeb uue hooga Taevere rinnale.*)

MALL (*on maja nurga tagant väljunud*). Mis sa ütled, väimeespoeg kaisutab ämma!

Majast on tulnud TAALI kausi ja sidemega, et seda toimetada BORDONOSSOVILE.

VIVI. Taevere, ons meil raha?

TAEVERE. Niipalju kui vajame!

VIVI. Oi issand, meil on raha!

MELISANDE. Raha! Meil on raha! Raha!

MALL. Meil on raha?

VIVI. Siis sõidame!

MELISANDE. Ära siit! Ära siit!

VIVI. Ära siit! Kohe! Sest iga pilk, mis siin viibime, on kuritegu!

MALL. Ärasõit? Raha? Sina, Taali...

TAALI. Mis on, ema?

MALL. Tõtta tuppa ja too Matsonite arve. Tead, seal kaante vahel.

TAALI. Küll ma leian. (*Tõttab majja.*)

TAEVERE. Kui ärasõit, siis ärasõit! Millal daamid käivad?

VIVI. Veel täna... juba täna!

MELISANDE. Jaa, mitte üht päeva enam... mitte üht tundi!

MATSON. Tasa, tasa, lapsed! Nii kähku ei lähe. Täna me ei sõida. Taevere on reisust väsinud ja peab saama puhkust. Homme, võib-olla... homse vastu ma pole.

MELISANDE. Mitte täna? Uh, kui flegmaatiline sa oled, Eugen! Meil tulevad paremad päevad... mõtle, Eugen, paremad päevad! Ja sina... sa ei viitsi häälteki teha!

MATSON. Vaata, kallid, olen juba hingeliselt sisse elanud oma vaesusesse. Hakkas võimust võtma mingi töötatöö-
like psüühika. Arutlesin juba, et kui Vivi saaks tip-
nimele koha. Ja sina, Melisande, peseksid pesu või kõik-
id passimas...

MELISANDE. Mina pesu ja passimas!?

MATSON. Jaa, need illusioonid näivad nüüd purunevat.

MELISANDE. Illusioonid!?

MATSON. Rikkus poleerib meid küll väliselt. Kuid sise-
miselt pole inimesele suurimat pühitsust, kui ta oma
isäva teenib ise.

MELISANDE. Näljaste sentide eest teiste mustust ka-
ada... see toob sulle sisemist ilu!?

MATSON. Kas just ilu... aga kõlblat uhkust.

MELISANDE. Mine seenele!

VIVI. Mina ei usu, isa... et sina ei tunneks rõõmu... kui
meil nüüd hakkab minema hästi?

MATSON. Mina ise ka ei usu, et mul midagi oleks hästi-
mineku vastu. Ainult ma pole sisemiselt küllalt ette
valmistatud meie uuele rikkusele. Tead, niisugune suur
rõõm oli olla haritud inimene... lugeda raamatuid...
kirjutada memuaare... noh nüüd on mokas!

TAEVERE. Usun, et just jõukus võimaldab rahuldada
meie vaimseid huvisid.

MATSON. Jõukus võimaldab... miks ta ei võimalda! Aga
kas rikkal mehel jääb aega intelligentsiks? Päeval ärid
ja tehingud... öösel lokaalid... Mis kella ajal sa oled
haritud inimene?

ADERKAS (*on võrgust tõusnud ja juurde astunud*). Mina
panen tähele, proua Matson, et teile on sündinud suur
rõõmustis?

MELISANDE. Jaa, paruness, me sõidame siit homme hom-
mikul!

VIVI. Jaa, meil hakkab nüüd pealinnas jälle häbemata-
hasti minema!

ADERKAS. Mulle gemeeldib, kui inimestel läheb hästi.
Ma soovin õnnelik reis!

VIVI. Sõitke meiega kaasa!

MELISANDE. See on mõte, Vivi! Kui meil läheb hästi,
süüa mina endale võtan majja-parunessi.

ADERKAS. Herr Matsonil on juba naine... mis teeb tema
kahega?

MELISANDE. Teie tulete meile... mitte naiseks, vaid pereemandaks!

ADERKAS. Oo, mina saan toime see amet, kui maksetakse ilus palk.

MATSON. Parunessi juhtimisel meie majapidamine teeb 90% ökonoomiat. Ja peale selle veel kasvatav mõju!

ADERKAS. Te soovite, et mina teeksin teie tütrest naise, mis on kui mina ise?

MATSON (*naeratades*). Vivi nagu teie... ei, seda mitte! Aga ma mõtlen... teatav moraalne pide...

ADERKAS. Seal on teil õigus, herr Matson! Teie tütar vajab üks moraalne pide.

VIVI. Milleks muu see moraalne pide? Mina lähen mehele!

MELISANDE. Kuis siis jääb, paruness... kas sõidame?

ADERKAS. Tenan, proua Matson, mina mõtlen see asi läbi. Ja ütlen teile oma otsus pärast. (*Kaob paremale.*)

TAALI (*tuleb majast*). Siin on arve, ema!

MALL (*vastu võttes*). Tubli!

TAALI (*Bordonossoville*). Kas on parem, härra professor?

BORDONOSSOV. Mis mina see kompressiga jahin! Paremini lähen ja teen järves väike supeldis.

TAALI. See on kindlasti õigem, härra professor.

*TAALI koristab laualt kausi ja sideme ning tõttab majja.
BORDONOSSOV kaob paremale. MALL astub esile.*

MALL. Kuulsin, et härrased on sõiduvalmis. Siin pansiooni arve, palun! (*Ulatab Melisandele.*)

MELISANDE (*ei võta vastu*). Vabandage, mina olen daami!

MALL (*ulatab*). Palun, härra Matson!

MATSON (*peidab käed selja taha*). Taevere, klaari see asi!

TAEVERE. Siin... keset õue?

MALL. Palun, härra Taevere, astuge sisse! Ja teie, härra Matson, tulete tunnistajaks, et me ei nõua midagi liigset. Astuge sisse, härrased, astuge sisse!

TAEVERE, MATSON ja MALL kaovad majja. MELISANDE ja VIVI seisavad mõned pilgud vastamisi, siis langevad ülekeevas õnnes üksteisele kaela.

VIVI. Ema, ma olen nii õnnelik, nii jubedasti õnnelik!

MELISANDE. Ah, laps, et meil jälle hakkab minema ühesmängel!

SIIM (*on majast väljunud*). Mis kaisutusi siin toimetatakse?

VIVI. Nägid, onu, Taevere on tulnud meile järele! Nüüd sõidame! Me sõidame su juurest minekut! Juba homme hommikul, kas pole tore!? Ei, see on ikka hiigelkurb nii, et akki sinust lahkuda!

SIIM (*kergelt*). Mis parata... hooaja lõpp. Ka paruness ja professor sõidavad neil päevil.

VIVI. Ja sina, vaeseke, jääd talveks siia Pungerlande... jubel!

SIIM (*Melisandele silma pilgutades*). Mine tea, mis õnned mind siin Pungerlande veel varitsevad!

VIVI. Uuu ning looda, sina igavene optimismikott! (*Tõttab majja.*)

MELISANDE. Me lahkume tõesti, Siim... see pole nali!

SIIM. Te lahkute jaa... aga mitte sina!

MELISANDE (*vaiksel*). Ka mina, Siim.

SIIM. Ka sina? Ja mis see tähendab? Alles viivu aja eest... see oli ometi otsustatud asi!

MELISANDE (*istub keskele*). Inimene otsustab, aga jumal juhib.

SIIM. Jumal? Kus on siin jumal?

MELISANDE. Meie käsi ei käinud hästi viimasel ajal. Olime selleks suveks üsna, üsna vaesunud. Sa ei peaks mulle etteheiteid tegema, Siim. Kui on kitsas käes, siis haaratakse kinni igast kõrrekesest.

SIIM. Kõrrekesest?... Aga nüüd... on jalad põhjas?

MELISANDE (*rõõmsalt*). Põhjas, Siim! Mõtles, Taevere on meile jälle tuule alla saanud! Jaa, Siim, meil hakkab hästi minema... Taevere ütleb, et isegi kuradi hästi, vabandust! Ah jumal, kuidas ma siis jään siia Pungerlande, kui meil pealinnas algab uus elu?

SIIM. Nõnda... nõnda! Maa ilma tühjuse ja tühisuse pärast sa põlgad südame, mis sulle kakskümmend viis aastat... (*Hüüel murdub.*)

MELISANDE (*Siimu käitpidi enese kõrvale tõmmates*). Ah, Siim, sa tead, kui nõder ma olen su võlude vastu! Ära siis tarvita seda võimu kurjasti! Oo, sa pole nii vaga, kui näid! Kas ei olnud sina see mees, kes kord mu neitsihinge lõi esimese prao? Ja nüüd võrgutad sa Eugen Matsoni seaduslikku naist! Nojaa, sa oled nüüd

küps kunstnik, kes väristab traagilist rinnatooni. Oled meister sõnade võrke mässima naise hinge ümber, et teda ihulikult juhtida libedale teele. Kuuldes jutte minu kuulsaist romaanest sa arvad, et sellise naisega... mis siis on? Aga sa eksid, armas sõber, eeldades minus teatavaid hõlbustusi. Kõlblad tunded on minus alati eksisteerinud. Ja kui nad ka viivuks peaksid uinuma, siis ärkavad nad seda suurema hooga. Seepärast jäta, Siim, need mustad mõtted. Sa asjatult veristad end vastu minu moraalseid pidemeid!

SIIM. Seda kõike kõneled sa mulle... sina, Melisande?

MELISANDE (saatuslikult). Olen otsekohene inimene ja lausun ikka tõtt... seda tõtt, mis ma parajasti tunnen.

SIIM. Nõnda. Nii. Meil pole üksteisega enam tegu!

MELISANDE. Vist mitte. Kindlasti mitte. Või siiski? Või siiski?

SIIM. Mis... siiski?

MELISANDE. Ei või teada saatuse teid... ja kuis käib inimese käsi. Vaata, Siim, minust tungib praegu läbi mingi aimus... mingi aimus... et ma kord... et ma veel kord su juurde tagasi tulen...

SIIM (skeptiliselt). Tagasi... millal?

MELISANDE. Võib-olla viie aasta pärast... võib-olla kümne...

SIIM. Ja mina... see viis või kümme aastat?

MELISANDE. Sina ootad oma Melisandet. Istud, Siim, ses vaiksuses männikus oma maja akna all ning ümistad laulu. Ümistad laulu ja mõtled, et mis küll teeb sinu Melisande seal suures maailmas? Milline markii suudleb teda Rivas? Milline šeik sõidutab teda Marokos? Ja eks mulgi ole seal lõunas julgem mässata, kui tead, et kaugel põhjas... seal tillukeses Eestis... seal võsataguses Pungervas... keegi oma hüti lähel istub ja sind ootab. Ja sind valmis on vastu võtma, kui sul pole kuhugi minna. Aga praegu ma ei saa. Praegu, tead, ma pole... ma pole veel nii... nii otsas! Praegu mind ootavad uued elutõusud. Kuis ma enese siia matan, kui mind ootavad uued tõusud... seda ei saada ometi minult nõuda! Aga kord, Siim... kord ma veel tulen! Kord oled sa veel, pane tähele... mu viimne missioon. Tõsi, viimne missioon! Seda olen sulle tõotanud... oma sõna ma ei murra! (Tõuseb.)

SIIM (hõustes). Kord... kord? Ja teater... meie kunstiteater, Melisande? See ometi teostub?

MELISANDE (väsitud). Teater... mis teater?

SIIM. Minu traagiline talent... et see ei tohtivat manduda selles võsastikus?

MELISANDE. Traagiline talent? Jaa, jaa! Aga vaevalt jääb selleks nüüd aega. On parem, kui sinu anded veel pisut küpsevad. Ja üldse... ma kardan, et olen asunud kaks asja, mis teineteisele seisavad lähedal. Ma ei saa, et minu mees ja Taevere oleksid kunagi kavatsenud rajada teatri. Küll on aga juttu ölnud, nagu mäletan, väimehe järgu restoranist, kus seinad oleksid maalitud kunstimõtteliselt. Ja kus kabaree-õhtutel esineksid mõningad humoristlikud talendid. Ma kardan, kas sinu tüüp pole liiga... liiga matslik meie peenemate kõrtside tarvitamiseks... sa vabandad! (Kaob majja.)

SIIM (pungis silmadega kaduvale Melisandele järele vaatades). Liiga matslik... meie peenemate kõrtside tarvitamiseks? Sa taevavälg ja seitsmemehe ramm! Ei, ei, ei! (Haarab taskust prillid ning asetab nad vabisevate sõrmedega ninale.) Örnroosa... örnroosa! (Tipib laval ühest servast teise, sugereerides enesele roosilist hingeelu.) Örnroosa... örnroosa! (Mida hellemalt püüdleb hääldada oma märksõna, seda tugevamalt tundub sisenemise vastuhaku paisu, kuni ta lõppeks karjatab valandunud raevus.) Örnroosa!!! (Haarab prillid ninalt ning paiskab nad põõsasse.) Põrgu sõitku oma santkon-naga! (Nüüd on punn eest ära ja Siim jookseb oma raevust tühjaks nagu seltersipudel.) Matslik! Restoran! Missioon! Mustad mõtted! Seaduslikku naist! Lori! Elu tõusud! Vaiksuses männikus! Kaabakad! Kord tagasi!! Täna! Kakskümmend viis aastat! Luupainaja! (On enese välja pursanud, pühib laubalt higi mõlema varrukaga.) Vaba! Vaba! Siim Pungervas... oma rohelisel päriskrundil! (Melisande häält jäljendades.) Praegu ma ei saa, praegu ma pole veel nii otsas! (Purskab heledalt naerma.) Ah, praegu su kondid pole veel virnas? Ah, praegu on seal krahvidel ja lordidel veel midagi nosida? No mine aga mine oma vurlede juurde! Sest mis tähtsust sel oleks, kui siin üks vana kummut ringi logiseks oma tühjade sahtlitega?

MALL (on majast väljunud, paberrahapatsakas käes). Mida's sa siin paugud, Siim! Ah jaa... Melisande! Sõi-

dab minekut! Merande õnnetus... merande õnnetus!
 Ma kohe kardan... kas tohingi sind segada su leina!
 SIIM (põlgusega). Melisande... et inimesele üldse pan-
 nakse serande nimi! See ju lirtsu hammaste vahel!
 MALL. Melisande... lirtsu? Nüüd oled küll põrunud!
 Aga vaata — siin on raha!
 SIIM. Raha? Mis raha!
 MALL. Matsonid tasusid arve.
 SIIM. Matsonid tasusid?
 MALL. Jaa, pansioni arve... kogu suve eest.
 SIIM. Matsonid arve... kogu suve eest? Vaat', kus kaa-
 bakad! Oi, kus on kaabakad!
 MALL. Kuidas... kaabakad?
 SIIM. Ah, kuidas juba vaimus ette elasin pildile... neid siit
 maksmata arvetega välja visata kui sante! Aga vaat'
 mis mängisid tüki!? Kogu suve söövad sind kui sulid!
 Ja siis... viimisel minutil... tasuvad arve! Sõidavad
 nüüd kui härrased... ja ausad inimesed pealegi!
 MALL (võidurõõmsalt). Maksid arve... ja kuidas
 maksid!
 SIIM. Mis kuidas?
 MALL. Kahekordselt... viivitusrahadega! Tühjaks joodud
 veinikelder, Vivi nihveldamised sahvrites... igasugu
 eriteenimised... kõik oli kõvasti lisatud! Kägisesid ja
 ägisesid mul käes, aga välja võtsin! Vaata, kogu aeg
 oli seisukord nõnda, et nemad koorivad meid. Aga alla
 keerasin nad lõpul! Nemad on nüüd, kelle nahk
 on tõmmatud üle kõrvade! Jumal, kuidas me neid siin
 naljutasime... kohe hale oli teinekord vaadata! Aga
 meratsed rahad ma välja pinnisin... meratsed rahad,
 võta!
 SIIM (ulatatud rahapakki kaaludes). Kuramus, see on
 tööga patsakas! Päris sularaha!
 MALL. Sularaha, Siim! Nüüd tasume poevõlad, vekslid...
 ning ülejäägist elame muretult!
 SIIM (rahapatakaske armunud, laia naeruga). Ähähäh!
 Maailm on ikka kuramuse kenasti tehtud! Nii kui sulle
 ühelt poolt põmakas pannakse, tuleb kohe teispoolt
 plaaster peale! (Surub rahapaki vastu südant.) Kas ma
 ei ennustanud? No kas ma ei ennustanud... kuldrehvi-
 del! Et sest Melisandest meile tuleb veel kullaauk! (Tor-
 kab rahapaki põue.)
 MALL. Ennustasid, Siim... aga mina, tola, ei taibanud!

Aga kas ma ka parajal kohal ei pannud neile käppa
 peale!
 SIIM. Sina, Mall... ei noh, sina Mall! (Patsutab talle
 pehme koha peale.) Sinuga on ju lustiasi koos töötada!
 Sinuga, Mall, tead... sinuga...
 MALL (salakavalalt). No-noh, kas tuleb jälle moonoloog?
 SIIM. Ei, Mall... küllalt neist nooruse seiklustest! Nüüd
 kogu ma su maha!
 MALL. Kosid minu... oi, mis piinlikku juttu sa ajad!
 SIIM (tal kõrvust võttes ning raputades). Kümme aastat
 elame... tasa ning targu. Aga nüüd, Mall, pane
 tähele... nüüd võtan su ontlikult ära!
 MALL (säraga näoga). Seda raha meil ju pulmadeks on!
 SIIM. Ja või see viimne suvi on... tuleb teisi!
 MALL. Küll mina juba virtsahvti juhin... kui sina neid
 kannab... Kuule, Siim!
 SIIM. Mis on?
 MALL. Kas sul neid nooruse armastusi veel teisigi on?
 SIIM. Kuidas teisigi?
 MALL. Ikka neid melisandesid. Kui kutsuksime jälle
 mõne... mõne serratse siia suvitama!
 SIIM. Rumal asi, ei ole rohkem kui see üks. Oleks ju või-
 nud teisi omal ajal soetada. Aga võisin ma siis ette näha,
 et neid pärast läheb tarvis! (Eemalt kostab raadiomuu-
 sika.) No veereme ka natuke plääsi peale... ma ostan
 sulle ojulas pudeli pluhti!
 MALL (võtab Siimul vangust, koketeerides). Kui sa just
 ostad, Siim...
 SIIM. Miks mitte! Kas me ise ei või ka suvitada... oma-
 enese raha eest!

Mõlemate minnes paremale vajub eesriie.

TILLEREINU PEREMEHED

Komöödia neljas vaatuses

OSALISED:

VILLEM VÕSA, Tillereinu talu peremees, vanapoiss
 ANN, perenaise kohuseid täitev vanem teenija talus
 ELLU, Tillereinu noorem teenija
 MEERI NIPSAKAS, ajakirjanik, peremehe kaugelt sugulane
 TONIS KUHELIK, vabadik Tillereinu ääremaal
 EEVA, tema naine
 AUGUST, nende poeg, kaardiväeleitnant
 PEETER PÕMAKAS, Metsamärdi talu peremees
 LEPIKSON, valla täitevkomitee esimees
 ELMAR, vigastuse tõttu teenistusest vabastatud ja kodukülla
 naasnud madrus.
 Näidendi tegevus keerleb nõukogude maareformi ümber metsa-
 taguses külas.

ESIMENE VAATUS

*Tare Tillereinu talus. Sisustuse stiil segane.
 Põhitine mööbel on vanaaegne, aga sinna juurde on ka
 uuemat muretsetud. Et vanapoisi talus pole õiget pere-
 natist, siis on korra ja kaunistuse poolest asi kehvapoolne.
 Parema seinas väliskäik läbi kinnise rõdu; tagaseinas
 kaks usti: paremal — peretuppa, vasakul — peremehe
 tagakambrisse; vasakus seinas aken.
 Seintel ripuvad mõned värvitrukupildid: üks vanaaegne
 puhtloolise sisuga, teine — maastikupilt saksiku metsa-
 ütema ja tema jahikoeraga. Ukse ja parema nurga vahele
 on kinnitatud värviline seinakalender, selle kohal aja-
 kirjast väljalõigatud pilt Kremli vaatega Moskvast.
 Varakevad, erk päevane valgustus.*

*(ANN, ELLU ja EEVA seisavad kobaras seinakalendri
 ümber; ANN on pikavõitu, neljakümnele lähenev kar-
 mude näojoontega vanatüdruk, ELLU — noor, tugeva
 hõndiga külatüdruk, EEVA — kiitsakas, kuid terase
 vaimuga saunaeit.)*

ANN. Seinakalender on Tillereinul ikka samal kohal rip-
 punud ja peremees on ta iga aasta omaenese käega
 kohale naelutanud. Ainult need pildid ja pudreed seal
 kohal pole alati needsamad.

ELLU. Või need kalendridki samad on, iga aasta tehakse
 uus.

ANN. Noh, riigid ja valitsused ikka igal jüripäeval ei koli,
 nagu see vanasti olnud mõisa moonakatega.

EEVA. Jah, ammu see oli, kui Itler sealt seinalt alla irvi-
 tas, käsi puusas ja nina upsakalt püsti. Aga nüüd,
 näete... Pärrliina asemel juba Kremli kellad helisemas.

ANN. Selle Kremli pildi peremees jah kinnitas seinale.

EEVA. Ja nüüd on punkt. Meie Tõnis ütleb, nüüd on
 punkt.

ANN. Üks ütleb, et punkt, teine jälle, et — ega prookress
 jää seisma.

EEVA. Mis asi see prookress on?

ANN. Kust mina tean, mis ta on! Aga nõnda meite peremees ütleb.

EEVA. Peremees ütleb... see on see «õige» ütlejal! Aga miks on Ellu nii sõnakehv? Meie siin Annega arutleme... lausu sina ka oma arvamine.

ELLU. Kalender on uus, aga päevi temas niisama palju kui vanas. Ja mis neist piltidest ja siltidest seinale? Kes siin ka on ja kes tuleb — töö tahab talus teha, muidu tuleb nälga.

EEVA. Töö muidugi. Aga kellele sa orjad? Sa peaksid minu vana kuulma, kui ta jutusoonele satub!

ANN. Kui ma kord peremehe tagant ühe ajalehe ära näpasin — ta hoiab nad kapis luku taga — ja silmad sinna sisse löin, oh kuidas see otsast lõpuni kirinat-kärinat täis oli, kuidas kõik liigub ja tõtleb... Aga kui see lehe tagasi peitsin ja silmad ringi käia lasin — mis meil siin Tillereinul on muutunud?

ELLU (*turtsatab*). Mitte sedagi, et peremees oleks Annekesse tanu alla tõmmanud...

ANN. Kõnni sina oma tanudega!

ELLU. Sinna su mõtted ju sihivad ja meeled rihivad.

EEVA. Minu vanamees ütleb, et küll muutused meilegi jõuavad. Ja kui kord jõudnud on, kas siis peremehest ongi enam sedapoolist asja, et talle tasub mehele kippuda?

VILLEM (*viiekümne ümber libeda oleku ja muheda näoga vanapoiss, astub tagakambrist välja oma ettevaatliku ja hiiliva kõnnakuga; ta käitumine ja liikumine meenutab putukat, kes oma katsesarvedega kõik enne läbi kobab, kui sammu astub*). No mida need meite noorikud kõik kolmekesi kobaras?

ANN. Vahtisime kalendrist, et kunas need pühad tänavu ka tulevad.

VILLEM. Mis pühi te, narrikesed, ootate? Mis pühade ja puhkepäevade unistus see alati on? Nüüd, kus sõda on lõõnud meile nii raskeid ja sügavaid haavu, — kas kellegi nüüd on aega puhata ja laisanahka venitada? Muidugi pole. Sest nende haavade kõige parem palsam on töö, töö ja veel kord töö.

EEVA. Kui peremees ise ka oma õpetuse järgi käiks ja küüned külge lööks.

VILLEM. Küüned külge? Kas sa, saunaeideke, arvad, et Tillereinu-sarnast suurtalu saab küüntega juhtida? Kel-

lele mõistust antud, see töötab peaga. Aga kel pole peast, see pangu siis oma jäsemed mängu.

EEVA. Aga meite Tõnis ütleb, et kubjaste ja kiltrite aeg on suud möödas.

VILLEM. Kupjad ja kiltrid on alati olemas, ainult nende nimed muutuvad. Noh, Tillereinul pole küll kunagi aega keerutatud. Ei keerutatud varem, ei tehta ka nüüd. Ikka on siin inimesi juhitud laheda näo ja muheda sõnaga. Vanadele eitedele on patsutatud õlale, noori on naasutatud niudest. (*Näpistab Ellut.*) . . .

ELLU (*küllnarnukiga vastu*). Kuss!

VILLEM. Nõnda, nõnda, kullakesed. (*Surub naised peremehe ukse kaudu lahkuma, sulleb nende järel ukse.*) Enne seda saunaeidekest! Säärase krõbeduse sisse võtnud, et vanta, kargab vuntsi! Meite Tõnis ütles! Kus mul ütlejal!

TONIS (*tõsise, aeglase olekuga vanamees, tuleb välisukse kaudu paremalt*). Ommukust... Või on juba lõuna?

VILLEM. No maali tonti seinale, seal on ta sul kuklas!

TONIS. Mes tonti?

VILLEM. Ja kust ta veel sisse poeb?!

TONIS. On sul kõõgilinke küllalt lõgistatud, tuln siis kord ka paraadist.

VILLEM. Noh, kui paraadist, olgu siis ka vastuvõtt selle järgi. (*Teeb iroonilise kummarduse.*) Palun, võtke istet, «sõltamees»!

TONIS. Tühja sest istumisest, oli nagu paar sõna...

VILLEM (*istub ise toolile*). Lase käia! Kui hea jutuga tuleb — tere tulemast! Kui kurja mõtte ja näoga, siis parem keera tagasi!

TONIS. Tagasikeeramist ei ole. Siitpeale — netul!

VILLEM. Noh, siis edasi! Kust sind pigistab?

TONIS. Inimene, näed sa, tahab elada...

VILLEM. Kes sind keelab elamast?

TONIS. Elamisi on mitmesuguseid, jahah...

VILLEM. Õige! Nagu inimene, nõnda ka elamine. Igaüks lõmpsib seda suppi, mis ta enesele keetnud. Miks mul on põllusüdamed käes, aga sina kükitad metsa veeres? Ja poleks sedagi veerekest, kui mina poleks andnud.

TONIS. Muidu vist andsid!

VILLEM. Ja kui mõne rumaluse tahtsid teha, olen sind heamehe poolest hoiatanud, et ära pista pead tulle.

TONIS. Rumaluse teha? Mes rumalust ma olen tahtnud?

VILLEM. Noh, kui neljakümnendal aastal punaste kilda löid ning hakkasid maid ahnitsema.

TÖNIS. Seadus pakkus ja rehh-vorm lubas.

VILLEM. Kui veel kusagilt mujalt... Aga omaenese pere mehele kõrri karata...

TÖNIS. Seadus lõi kas Tillereinu küljest krundi. Mispera! mina halvem olin teda saama kui mõni teine, võõras ja kauge?

VILLEM. Mitte halvem, vaid parem. Ja et sa parem olid siis ma sulle ütlesingi, et — küüned küljest!

TÖNIS. Mes sest kasu tuli, et minu küüned libisesid? Kas siku Antsu omaid jäid külge.

VILLEM. Küüned jäid külge, aga kus Ants ise on? Hea, et siit õigel ajal plagama pääses. Aga tagasitulijat polest tänini saanud. Kus Omskis või Tomskis ta luud pleegivad. Kas sa arvad, et sinu käsi oleks paremini käinud?

TÖNIS. Tunane maasaamine läks tõesti lörri.

VILLEM. Tänu jumalale, kes polnud oma käsi võõra mullaga määrinud.

TÖNIS. Võõra mullaga olen eluaeg oma käsi määrinud. Aga nüüd tahan nad oma mulda torgata. Ja torkan ka Seda tulingi sulle ütlema.

VILLEM. Nii, nii! Siis vana mõte jälle uue auruga peaa. Ja mineviku õppetund ei ütle sulle midagi?

TÖNIS. Metsaline on purustatud. Sakslase jalg ei astu eluilmas enam siia pinnale.

VILLEM. Sakslase jalg küll mitte... nii pea. Aga kas sakslane on ainus võim maailmas?

TÖNIS. Mis Moskva teeb, on nüüd tehtud.

VILLEM (tõsiselt). Aga Vassington ja Valge Maja? Ära torma, Tõnis! Ootame ära, kuidas lood veel kujunevad...

TÖNIS. Mes, kurat, surm või hukatus... mina kauem ei kannata. Kui iga kumu kuulata, siis ei saagi enam elada.

VILLEM. Ja ei saa kah. Sest sõjad ei ole veel lõppenud. Oo, suured sõjad alles algavad. Ja kuidas nad veel lõpevad... Siis sinusugustel saamameestel pole jälle muud kui — pangu kannad välkuma. Seal on siis su rehh-vorm!

TÖNIS. Pole see asi nii hull, nagu sinusugused hirmutavad.

VILLEM. Hulle kraadi ei saa ette määrata. Aga et see

asi heaga lõpeks... noh! Seepärast on targem, kui iga vahi oma urkasse jääks ja enesest mitte palju märku ei annaks.

TÖNIS. Bain pojalt kirja.

VILLEM. Pojalt kirja?

TÖNIS. Augustilt. On korpuses.

VILLEM. Kas ta siis surnud polegi?

TÖNIS. Kas surnud saavad kirjutada? Elus ja terve. Vahemalt... kondid on koos. Ja mis sa ütled — leitnant! Kuldpagunid teisel õlgadel ja medalid kõlisevad rinnal.

VILLEM. Oled sa neid medaleid näinud?

TÖNIS. Unes juba nägin.

VILLEM. Unes, ahahaa! Nii, nii. See August ongi su siis üles ässitanud!

TÖNIS. Kirjutab jah, et kui maaseadus sinuni jõuab, siis nõua oma õigust. Ja kui kulakud püüavad sind eksiteele suustada, siis ära kuula nende möga.

VILLEM. Möga, ütleb ta? Soo, soo... Nii et tuled otse-maid mu talu üle võtma.

TÖNIS. Mina ei võta sinult midagi. Maa on sinult seadusega võetud, krunt on talust välja planeeritud, see seisab nüüd maavondis või ree-servis. Ja sellest riiklikust vondist ja servist siis antakse sellele, kel õigus on saada ja keda kohaseks peetakse, nii.

VILLEM. Mida's siis minuga tulid õiendama, kui asi sul nii selge ja sihker on?

TÖNIS. Reakima tuln sulle seeperast, et ei toimeta ma salasahkerdust. Nii olgu sulle peris avalikult ja ilmsi öeldud, et olen oma kanditaadi-tuuri Tillereinu uumaasaaja krundi pihta püsti pannud. Kirjadki lasin juba valmis kirjutada, jääb ainult möllimise vaev.

VILLEM. Meie pika ja pideva sõpruse peale... nüüd viskad mulle päris tõsiselt vaenukinda?

TÖNIS. Pole mul sulle kindaid visata ega vaenu sepi-teda. Sünnib nii, nagu rehh-vorm nõuab. Ja mis rehh-vormis ei seisa, see jääb sündimata.

VILLEM. Reform seisab paberil, aga teostavad teda inimesed. Ja ka mina olen inimene.

TÖNIS. Teadagi, mis inimene sa oled. Sa oled rehh-vormi vastane.

VILLEM. Pole mina reformi vastane. Mina olen ainult selle vastane, et sina saaksid Tillereinu uustalu.

TÖNIS. No mida kuradit sa siis vastu oled?

VILLEM. Kui sa oleksid tulnud kui sõber sõbra ja seltsimees seltsimehe juurde... Ma oleksin su eest seisanud. Aga nõnda... noh, otsi siis ise oma õigust, kui ta sul kusagil on.

TÖNIS. Pole enam endised ajad, kus sinusugused...

VILLEM. Ei noh, mis minukene nüüd enam!

TÖNIS. Ja küll August appi kargab, kui siin kipub villu minema. See on neil kaardiväe korpus.

VILLEM. Korpus, öh! Ei karda ma sind ega su korpust... Olgu see omavahel öeldud.

LEPIKSON (*kogukas kuju, teadlikult väärrika ülesastumise, tuleb välisuksest*). Eh, silmad jäid õue heleda päevaga. Kas peremees kodus?

VILLEM. Kodus, kodus... kus ta peab siis olema?

LEPIKSON. Tervist!

VILLEM (*vastu tõtates*). Tore, tore, seltsimees Lepikson, et sa ka Tillereinule tee leidsid. (*Oleks nagu käepakku mist oodanud, aga et seda ei tule, siis kõneleb edasi*). Pole sa ju ükstakõik mees, vaid valla keiser ja kuningas. Käsid — on kästud. Keelad — käpp peal.

LEPIKSON. Keisrid ja kuningad — need on mineviku pühkmed.

VILLEM. Nimed muutuvad. (*Tõnisele*). Sina, mehike, ehk teed nüüd minekut... Näed, kui kõrge meil külaline — valla täitevkomitee esimees.

LEPIKSON. Olen rahva sulane ja täidan ta tahet.

TÖNIS. Rahva sulane... see on kaunisti öeldud. Ja see pärast julgengi siin oma asjaga...

LEPIKSON (*kärsitult*). No-noh, mis lahti?

TÖNIS. Samase maakrundi asjas. Et paluksin oma kandi taadi-tuuri püsti panna. (*Kahmab paberi järele põue*).

LEPIKSON (*järsult*). Ma ei kanna valla kantseleid põues. Astu büroosse, sekretär torkab kirja. Selge!

TÖNIS. No-jah, sekretär...

LEPIKSON. Ja kui tuled, ära siis ka punast nurka unusta. Maad tahate saada, aga kui hakkad ideoloogiat küsima... Oled sa Marxist ja Engelsist midagi kuulnud?

TÖNIS. Või mitte! Pärisk oma silmaga olen neid mehi näind.

LEPIKSON (*kuulama jäädes*). Keda sa oled näinud?

TÖNIS. Marxi ja ka Engelsit.

LEPIKSON. Kus sa neid nägid? Unes?

TÖNIS. Pildid olid lehes.

LEPIKSON. Pildid lehes, ahahaa!

VILLEM. Lõpp, lõpp... nüüd kobi ilusti koju.

TÖNIS. Muidugi, muidugi... (*Teeb liigutuse paremale*).

VILLEM (*tõrjuvalt*). Köögi kaudu, köögi kaudu! Kuhu ma siis esimehele aukäigu teen, kui sinutaolised ka aiva paraadiat!

TÖNIS (*poolkuuldavalt*). Too teine lase läbi korstna! (*lakkub peretoa uksest*).

VILLEM (*pead vangutades*). Vaat, mis veel ära torkas! (*Väga aupaklikult*). Vabandust, et kohe istet ei pakku nud. (*Teeb seda*). Aga see saunataat siin oma maanäljaga... Pärisk õieti tõstsid üles ideoloogia küsimuse. Mis maasaamine see nõnda on? Aja lõuad lahti — ja prae tud tuvi lendab suhu! Aga lase mees enne higistab teo oia kallal. Ja seda juttu rahva sulasest ära kõnele rahva kuuldes — õõnestad oma autoriteeti.

LEPIKSON (*on istet võtnud, üleolevalt*). Sina tuled mind opetama!

VILLEM. Ei-noh, ehehee... (*Istub*). Aga nüüd ütle, kuidas sind võtta? Kas tere tulemast kui kallis külaline? Või oled oma kõrge ameti poolest...

LEPIKSON. Kus mul see aeg külaskäikudeks! Teen koha pealset ringvaadet kui maakorralduskomisjoni esimees.

VILLEM. Mis sa ütled... maakorraldus? Sealgi esimees! Need tohutud võimud, tohutud võimud, mis sul peos on! Ja kui küsida, kes on see kange mees? Ei keegi muu kui mu vana sõber ja koolivend! Ühesõnaga — seltsimehed läbi ja läbi! (*On tõusu upitamas ja nagu kätt sirutamas, aga et sellest välja ei tehta, siis tõmbub alandlikult tagasi*).

LEPIKSON (*kuivalt*). Läbi, ei loe, likvideeritud.

VILLEM. Arusaadav! Milleks uude ellu segada aegunud sõpruste räbalaid? Sest kui me kõike seda hakkame päevavalgele kiskuma, mis me oleme olnud ja mis me teinud... siis, tead, nagu püha Paulus ütleb, või oli see Peetrus? — et kõik oleme pattu teinud ja jumala aust ilma. Aga ühte võin epäse kohta öelda — püssi pole ma kätte saanud, püssist olen kõrvale hoidnud. Mis siin ka sõrmede vahelt läbi libises, verest on mu käed puhtad. Mis sõjad siin ka olid ja mis taplused tulid, mina hoidsin urkasse. Aga kui madinad möödask, pugegin välja ja

elasin edasi. Ja elan ka praegu, see tähendab — kui sa mind elada lased...

LEPIKSON (*armulikult*). Elu me sinult ei võta. Kuid talu poolitame. Oled enesele rohkem maid kätte ahmitud kui...

VILLEM. Kas sinagi oma Kõrgemäega kehvik oled?

LEPIKSON. Mina olen keskmik ja kuulun valitseva klassi, tööliste ja talupoegade suurde liitu.

VILLEM. Klike ajal istusid kord isegi maakonnavalitsuses.

LEPIKSON. Üsna juhtumisi ja väga lühikest aega. Ja mida see praegu asjasse puutub!

VILLEM. Ei puutu asjasse. Vana sureb, uus sünnib, liigume progressi teed. Nagu minagi siin oma Tillereisnuga. Kogusin ja korjasin. Lasin kraave kaevata, metsa juurida, põldu juurde teha, soetasin tõukarja... Mõlesin, et teen seda kõike enesele. Vale puha, kõik ühiskonna heaks! Nüüd on minult midagi võtta. Paljud tahavad ainult saada, aga minul on anda. Ja annan kah.

LEPIKSON. See, mida omaks pidasid, polnud ainult sinu. See oli läbi immutatud su orjade verest ja higist. Nema tegid sulle lisakasu.

VILLEM. Higi ma ei salga, higi on sinna maetud. Aga mis veresse puutub...

LEPIKSON. Küllalt targutustest, nüüd asugem asja juurde. Andmed näitavad, et Tillereinult eraldati juba eelmine kord uusmaasaja koht ja sellele asus... kes asus sellele?

VILLEM. Eks Kaasiku Ants, see käsitöoline. Kolis sinna sisse oma kehva olemisega. Pole õiget hobust, pole lehma, pole riistu, sina muudkui anna ja abista. Noh, kui sakslased sisse tulid, tegi sääred. Süda hakkas selle värske rikkuse otsas vaevlema.

LEPIKSON. Süda jah! Küll ta sind kartma lõi, et tea, mida talle teed ja kuhu kaebad. Kas neid uusmaasajaid sinna vähe puistati.

VILLEM. Ei mina teda... Aga teiste poolest... Oli vist küll targasti tehtud, et läks.

LEPIKSON. Ja välja pole teist tulnud?

VILLEM. Pole seni tulnud, millal ta enam tuleb!

LEPIKSON. Kui vana pole välja tulnud, antakse koht uuele maasajale, klaar.

VILLEM. Uuele maasajale? (*Äkilise purskega*.) Kes kurat see jalle on? Kas mõni varitseja juba teada?

LEPIKSON. Meil juba leidub.

VILLEM (*tigedalt*). Näljaseid on ikka leidunud. Saama peale on hambad teravad, aga katsugu anda! (*Tõustes*.) Ah, kurat, ptüü!

LEPIKSON. No-noh! Siinsamas alles ütlesid, et annad tahkest meelest ja heldest südamest.

VILLEM. Süda on mul helde, seda ei saa varjata. Aga need, närvid pole korras. Närvid on läbi. (*Kõnnib ringi*.) Läbi! Läbi! (*Jääb Lepiksoni ette seisma, väga mesiselt*.) Kuule, koolivend, kas siin pole tõesti midagi teha?

LEPIKSON. Su närvidele?

VILLEM. Ah mine! Et mu Tillereinu jääks puutumata.

LEPIKSON (*vangutab pead*). Kuuskümmend hektaari... puutumata?!

VILLEM. Sa oled täitevkomitee esimees, komisjonid on su käpa all. No, kurat, kas ma niisama... või hakkasin tingima...

LEPIKSON (*tõustes*). Ei, kodanik Võsa! Kui sa säärast juttu alustad, siis ära pane pahaks...

VILLEM. Lapsik jutt, totter jutt, tean ise. Aga kui sügeleb? Kui kuradi kibedasti sügeleb? Kuidas siis saad olla kratsimata? Mõistusega mõistan. Südame tõmban kaljiks. Aga närvid! Vaata, närviinidega oled oma vara küljes kinni. Ja kui sellest tükk lõigatakse...

LEPIKSON. Närvide asjas ei saa ma sind aidata, seal pöördu juba arsti poole.

VILLEM. Ei saa aidata... Noh, kui tagasi mõelda, olin minagi kord võimu juures. Rahvasaadik ja mõjukas mees parteis. Siis ka keegi mees otsis minu abi, kes selle nüüd on unustanud. Kõrgemäele oli ka teisi tahtjaid. Ei oleks sina sinna peremeheks pääsenud, kui mina poleks sind toetanud.

LEPIKSON. Neid kodanliku aja intriige ja sahkerdusi ei tasu meenutada, veel vähem neid eeskujuks seada.

VILLEM (*vastu tõrjudes*). Ei, ei! Mitte seda! Jumal holdku!

LEPIKSON. Mida sa siis keerutad, vana rebane?

VILLEM. Juttu võiks olla ainult tühipaljast pisiasjast. Ainult küünemusta-kitsusest heasoovlikkusest.

LEPIKSON (*kärsitult*). Kurat võtku, tule juba kord lagedale!

VILLEM. Alistun korrale. Maareform — ilus. Ehitama sotsialismi — veel parem. Maatamees saab Tillereinu uustalu — jumal temaga! Ainult ühte paluksin... Ei mul ka pisut ütlemist oleks selle kohta, kes mu naaberiks tuleb.

LEPIKSON. Sinul ütlemist?

VILLEM. Heldeke, mina pean ju selle inimesega kõrvuti elama, ta esialgu isegi oma katuse alla võtma. Ja pole ometi ükskõik, kas nõukogude inimesed töötavad sotsialismis üksmeeles või jälle igaveses riisus ja pahanduses. Vaata, seadus nõuab, et maata inimene saaks maad. Aga kes ta on ja kust ta saab, seda pole seaduses nimetatud. See sõltub sinu targast ja inimlikust arvanägemisest.

LEPIKSON. See muidugi... Seal on minu kaalukas sõna...

VILLEM (rõõmsalt). Eks ole! Esimene südamlilik noot su tänases karmis ja ametlikus kõnes. Ei noh, mida me nõnda, õõnsa keskpaiga ja kuiva suuga... (Astub kõrvale, hüüab üle ukse peretuppa.) Ann! Anne! Silmapilk siia!

ELLU (ilmub lävele). Anne pole praegu kambris.

VILLEM. Pole kambris? Siis toimetage sina. Kata kahele laud ja otsi sahvrist, mis seal paremat leidub.

ELLU. Ei mina tohi sahvri kallale minna, Ann lööb mu maha.

VILLEM. Noh, kui ma ise annan käsu!

LEPIKSON. Kuule, Tillereinu, minu pärast ei maksa tülitada.

VILLEM. Vana sõpra ja koolivenda niisama minna laata — kus sa sellega! Oma tropikesed teeme ära, sellest pole pääsu. Ära karda, et sulle metsakohinat pakun või lihtsat vodkat. Ma panen sulle konjaki lauale. (Ellule.) No mida sa vahid? Tee kähku, mis kästud!

ELLU. Kuulen, peremees. (Lahkub peretuppa.)

LEPIKSON. Suurustled! Kust sa konjaki võtad?

VILLEM. Kapist. (Astub kõrvale, avab kapi, toob sealt pudeli välja.) Sa pole ju vedeliku põlgaja. Ja konjaki vastu oli sul erilisi nõrkusi, kas ma ei tea?

LEPIKSON (skeptiliselt). Mis konjak see võib sul olla...

VILLEM (ulatab pudeli). Vaata silti.

LEPIKSON (võtab, vaatab, rõõmu hüüdega). Eht prantsuse mark! (Kallutab pudelit armunud pilguga.) Sa kurat! (Naksutab keelt.)

VILLEM. Kas ma siis koolivennale tulen lokset pakkuma? LEPIKSON (mitte jõudes küllalt imestada). Martell mis martell! No kust sa ta kookisid?

VILLEM. Saksa majorilt vahetasin peki vastu. Noh, kas murrame tal kaela?

LEPIKSON. Meelsasti. Aga, pagana lugu, pidin ka Metsamärdile minema... nagu ei sobiks selles olekus.

ELLU (tuleb peretoast). Ei pääse mina sahvrisse, uks on lukus.

VILLEM. Uks lukus? Siis otsi Ann välja jalamaid.

LEPIKSON. Ei, parem olgu nii, et jääb teiseks korraks.

VILLEM. Nagu soovid. (Ellule.) Võid sõita!

ELLU (lahkub tagasi peretuppa).

VILLEM. Kui täna ei sobi, sobib homme. Pista põue!

LEPIKSON. Kogu pudel? No kuule, säärane kink!

VILLEM. Mede vahel! Oota, ma pakin ta sulle paberisse. (Teeb seda.) Nii. (Torkab Lepiksonile põue!) Tehtud.

LEPIKSON (on seda lasknud meelsasti sündida). Noh, koolivend, see on juba lausa vägivald!

VILLEM. Ah, poole talu napsasid käest, see pole midagi. Näüd selle tillukese pudeli peale hakkad urisema.

LEPIKSON. Sa ise jääd ju hoopis kuivale.

VILLEM. Pole see pudel mul ainuke. Kui just teada tahad, on mul kena koguke... mustade päevade varuks. Nii et kui mõne tähtpäeva või tehingu puhul vajad... pilguta ainult silma.

LEPIKSON. Noh, kui nii jõukas oled, siis aitäh ja ole terve! Aga nüüd teen jäljed.

VILLEM. Kahju jah, et viid meite laste une oma tõtuga.

LEPIKSON (kel konjakipudeli mõjul on kadunud ametlik toon). Vanapoisikänd, temal ka lapsed!

VILLEM. Küll neid lapsigi laias maailmas leidub. Ainult ma pole neid kokku korjanud ja kimpu sidunud.

LEPIKSON. Tillereinu oli juba vanasti kuulus oma naistepidamisega. Sulast ei palgatud. Ja kauneim teenija oli ühtlasi ka noore peremehe manuline.

VILLEM. Külanaiste lõksutused.

LEPIKSON. Kus suitsu, seal tuld.

VILLEM. Naiste töö tuli odavam, see oli rassott. Üks omaaegne viis majapidamist ratsionaliseerida.

LEPIKSON. Kas sa nüüd enam ei ratsionaliseeri?

VILLEM. Nüüd vaatad, et teenijal näolapi asemel oleks töökonti.

LEPIKSON. Sinu eraasjad, mina ajan ametiasju. Veel kord aitäh ja ole terve!

VILLEM (teda paremalt välja saates). Tulen neil päevil vallamajja su jutule, siis ehk kuuleme selle martellikese toimest... Ja ehk leiame veel lisakrediiti... (Mõlemad ära paremale.)

ANN (tuleb peretoast). Eh? Ah? Tuba päris tühi! Ei pere-meest ega külalist...

VILLEM (paremalt tagasi tulles, heas tujus). See mees laskis end laadida. No kas ma ei tea, mis padrun talle paras on! (Näeb Anne.) No kus sa olid oma võtmetega?

ANN. Sina, tead, sahvri kallale Ellut ära ässita. Seal olen mina ainuke...

VILLEM. Kardad, et ta kõrvale toimetab?

ANN. Mis kõrvale, otsemaid paneb nahka. Tüdrukul on hundi isu.

VILLEM. Ka tööd murrab kui karu.

ANN. Kui ei murraks, kes teda siis... Mida see Lepikson sinust tahtis?

VILLEM. Eks siin Tillereinul hakata jälle maid jagama.

ANN. Maid jagama? Kellele? Taevas küll, kes siia jälle kaela tuleb?

VILLEM. Küll ikka mõni näljakoi, kes muu. Ja kas ta maaga üksi lepib — anna hobune, anna lehm, anna riistu. Mis põhjal? Sest et tal midagi pole. Sina, Ann, oled kristlik naisterahvas ja tunned piiblit. Kas seal pole niisugune käsk, et kel on, sellele peab veelgi antama. Ja kel pole, sellelt võetagu seegi ära, mis tal on?

ANN. Nii seal kusagil öeldakse. Aga on ka üks teine käsk, et kui keegi su kuue võtab, siis anna talle ka vammus.

VILLEM. Ei, see on juba pahasti öeldud, see ei või enam kristlik olla. Aga ütle mulle nüüd, Anneke, päris puh-tast südamest... Kas sul on Tillereinust kahju, kui ta lõhutakse?

ANN. Tillereinust kahju? Jah, säärane narriku olen, et hakkab hale. Kakskümmend aastat olen siin orjanud, oma pole midagi. Aga ei tahaks seda käristamist näha.

VILLEM. Näed nüüd! Sa kasvasid tallu sisse. Sinust sai oma inimene. Kakskümmend aastat pole väike aeg, mis me siin koos sinuga... (Mesiselt.) Mäletad, Anneke, kui mõlemad veel noored olime ja sa siia tulid?

ANN. Küll ikka mäletan. Pikk tööpäev taluorjust... (Silmi maha lüües.) Ja öösel ei saanud sust ka rahu.

VILLEM. Rahu? Kust ma selle rahu võtsin, kui sa nii ilus ja armas plika olid!

ANN (meelitatult). Lorad!

VILLEM. Jumala tõsi! Ja kõrkuse vaimu, näed, minus peanud, pidasin ka teenijat inimeseks ja... naiseks. Selle asemel, et sinuga klassivõitlust pidada ja viha-vaenus sulle karvu karata, tulin ma õrnuse ja hellusega. Ja olgu sellest ka aastaid tagasi ja aastakümneid — vana arm ei roosteta. Jah, Anneke, seda tahtsingi sulle täna öelda — vana arm ei roosteta. Ta pole rooste-tanud.

ANN. Vana arm? Sinu armud! Kas neid tüdrukuid siin vähe on läbi käinud... va Tillereinu sultan!

VILLEM. Teised tulid ja läksid — õnn kaasa! Aga sina, Anne, jäid. Sinu olen tallu jätnud. Oled siin ju pere-naise aset täitmas.

ANN. Aset jah, ainult aset.

VILLEM. Kogu talu võtmed olen su kätte usaldanud.

ANN. Ja ei saa öelda, et ma neid halvasti oleksin hoidnud.

VILLEM. Hoiud on sul eeskujulikud. Alles nüüdsama kat-susime Elluga sahvrisse pääseda... mitte mõtet! (Kapi juurde astunud, võtab sealt pudeli ja paar klaasi, toob lauale.) Selle tõe kinnituseks võiksime koos klaasi veini juua.

ANN (imestades). Veini juua? Uhuu!

VILLEM. Kes siis püsti... võta istet.

ANN (kehitas õlgu, istub). Kuule, vanapoiss, sa lähed täna veidraks.

VILLEM. Noh, kui kaks kentsakat on kokku sattunud. (Istub, täidab klaasid.) Terviseks, Anne!

ANN. Kui seda heldust siin pakutakse... (Võtab klaasi, rüügab ühe lonksuga tühjaks.) Raisk... oli magus küll!

VILLEM (maitseb väikeste rüübetega). Veini peab ääri-veeri. Veiniklaasi ümber tuleb lipitseda. Aga sina vis-kad kui kapaga kerisele.

ANN. Mina olen otsekohene inimene.

VILLEM. Otsekohesus jah, selle juurde me nüüd asu-megi. Vaata, minagi tahaksin sulle täna oma südant puistata.

ANN. Südant puistata? Kuhu me selle risti nüüd tõm-bame. Uh, soe laine käis äkki läbi ihu! Kuule, nüüd ta paiskab mulle veel pähe!

VILLEM (*klaasi täites*). Las uhab! Ja kui veel teise klaasi järele saadame, siis see päris mõnu alles algab. Kas teeme ära?

ANN. Kui kord see asi on alustatud... (*Viskab ühe hoo biga ära.*) Kuule, anna kolmas ka veel...

VILLEM (*täidab*). Kolmaski... said maigu suhu?

ANN (*viskab kolmandagi*). Nii. Nüüd on mul julgust sulle näkku öelda, mis narakas sa oled.

VILLEM. Narakas? No-noh! Mõttele ikka, mis sa ütled. Sest kas on ükski teine mees sulle säärast jooki pakku nud? See on portvein!

ANN. Portvein... (*Jääb üksisilmi Villemit vahtima.*) Port vein...

VILLEM. Mis sa must vahid?

ANN. Seal sa istud oma veiniklaasi taga, vana rebanel Reinuvadäri silmad on sul peas, aga selle taga uriseb hundi süda. Mis sa minugagi siin Tillereinul teinud oled... kakskümmend pikka aastat! Mis niidi otsas mind vedasid! Mis lootuse-orast mulle ikka jälle nina alla riputasid, tutike siia, tutike sinna... Ja selle põhjal ma siis Tillereinul müttasin, nii et samblatutid lendesid üle pea... lollakas!

VILLEM. Et ma sulle lootust olen andnud, Anne, see on õige. Aga et ma sind petnud oleksin, seda on vara öelda.

ANN. Mispoolest vara?

VILLEM. Ma pole veel surnud. Ja sina ka mitte.

ANN. Kas petis elab või sureb, see ei muuda asja.

VILLEM. Ära hõiska enne õhtut.

ANN. Mida ma ei tohi hõisata?

VILLEM. Et ma sind pole kosinud. Et ma pole sind teinud Tillereinu tõeliseks perenaiseks. Ma võin seda veel teha. Ja teen ka, see ei saagi teisiti olla.

ANN. Kosid? Lori! Kuule, sa oled purjus.

VILLEM. Lollike, sellest paarist klaasikesest. Kas sa siis tõesti ei taha mu naiseks saada?

ANN (*kargab püsti*). Sinu naiseks? Villem! Sa ütled — sinu naiseks! Helduse arm! Kõik keerleb ja pöörleb... Oeh! (*Vajub tagasi istmele, katab silmad.*)

VILLEM (*on tõusnud*). Sa nutad!

ANN (*hädiselt*). Vein jookseb silmist välja.

VILLEM. Imetegu! Mõtlesin, et rõmuhõiskega mu vastu võtad... Aga sina... sa hakkad ju surema!

ANN (*nõrga häälega*). Kui sa kakskümmend aastat... kakskümmend pikka aastat... oma mõttenuppu oled sirutanud... kõrge eesmärgi poole... ikka sirutanud, ikka sirutanud... Ja lõpuks tipul seisad ja alla vaatad. Sa oled sellest pingutusest sedavõrd väsinud, et vajud kokku kui tühi kott. (*Keha vajub küüru, käed ripuvad alla.*) Kui tühi kott!

VILLEM (*aitab ta üles*). See nõrkus läheb sul üle, see tuleb veinist.

ANN. Veinist? Arvad sa? (*Heldimuses.*) Sina, Vösa-Villem! Sina, Tillereinu sultan! Kui sa minuga peaksid naljatama...

VILLEM. Ei, kulla Anneke, pole praegu aeg naljatada. Sest hirmus hädaoht varitseb Tillereinut, meie ühist kodu.

ANN (*noogutab*). Jaa, jaa!

VILLEM. Selle välise hädaohu vastu ei tohi meie, tillereinulased, olla sisemiselt killustatud. Kodune üksmeel ja ühisrinne tuleb jalule seada. Selleks, et Tillereinu terviklust kaitsta, peame ise ühest tükist olema. Aga seda oleme siis, kui meist saab paar.

ANN. Paar!

VILLEM. Kui oleme üks luu ja üks liha.

ANN. Liha! Ja kõik, nagu seadus ja kristlik komme?

VILLEM. Kristliku abielu puntrasse köidetud — seaduse sideme ja pühakirja sõlmega. Käsikäes sinuga, Anne, läbi altari sära ja laulatuse tule. Aamen!

ANN. Alleluuja ja kürieleison!

VILLEM (*klaase täites*). Meie uue elu terviseks, Anne!

ANN. Oh, Villem, sa kõneled täna ingliskeeltega. (*Joovad.*)

VILLEM. Kui ma olengi ingel...

ANN (*klaasi lauale asetades, familiaarselt*). Pörsas oled, joodad mu täis. Tähendab, oleme kihlatud?

VILLEM. Kihlaveinid on meil ihus.

ANN. Kihlatud. Kuule, ma kutsun Ellu tunnistajaks. Küll tüdruk teeb alles silmad! Kogu aeg näägutas: ei tema sind kosi, ei tema sind kosi! Ohoh, tulgu nüüd vahtima!

VILLEM. Jäta see Ellu. Jumal olgu meie tunnistaja, temast suuremat pole.

ANN. Jumal küll. Aga kui salgama hakkad, kust ma ta klätte saan?

VILLEM. Salgama? Nüüd, kus meie, Tillereinu patrioodid ja partisanid, ühise rinde oleme loonud talu päästmiseks!

ANN. Päästmiseks, päästmiseks... Aga kuidas seda päästa?

VILLEM. Kuidas päästa? Vaata, Anne, sinu ustavale turjale nüüd langebki see suur ja austav ülesanne.

ANN. Minu turjale? Hullu ajad!

VILLEM. Sinust kerkib Tillereinu päästja. Sina, Anne, oled see äravalitu kõigi teiste naiste seast.

ANN. Mina... Mis kombel?

VILLEM. Sa oled maata inimene. Ja maata inimesel on õigus saada maad.

ANN. Maata inimene?

VILLEM. Või on sul kusagil mõni mõis?

ANN. Lollakas, pole mul mulda potilille tarbeks.

VILLEM. Maata inimene, klaar. Annad palvekirja vallamajja ja palud maad.

ANN. Ei mina oska palvekirju kirjutada.

VILLEM. Küll ma sulle kirjutan. Aga maa, mida soovid, pole miski muu kui Tillereinu küljest planeeritud uus talu.

ANN. Tillereinu uustalu? Mina saaksin Tillereinu uustalu?!

VILLEM. Aga kes siis muu? Kellel oleks selleks rohkem õigust kui sinul? Neil põldudel oled sina oma verd ja higi... kakskümmend aastat oma verd ja higi... see lehkab nüüd kolme kilomeetri taha. Kakskümmend aastat kibedat orjust — ja mis eest? Selle näruse palga eest, mis peremees sulle maksis. Ja kui peaks juhtuma, et ei taheta anda, siis tõstad kisa.

ANN. Minusugune nüüd tohib kisa tõsta!

VILLEM. Mitte ainult et tohid, vaid sa otse pead. See on nüüd sinusuguste komme.

ANN. Heldus, kui ma tõesti saan Tillereinu oma nimele!

VILLEM. Selles ära kahtle, eriti kui mina asja toetan. Ise küsimus, kui ma vastu oleksin. Aga miks peaksin ma vastu olema? Sa tood ju kadunud krundi jälle koju.

ANN. Koju, ikka koju, kuhu siis mujale...

VILLEM. Minul on Vana-Tillereinu, sinuga tuleb uus. Ja kokku oleme üks luu ja liha. Kes võõras pääseb siia oma nina vahele pistma?

ANN (pead vangutades). Oled sa muidu, Villemike, mis sa oled. Aga nuppu on sul kaela otsas ja nutti on seal sees.

VILLEM. Jah, Anneke, pole mina mees, kes maailmakorrasid kardab. Tulgu nad mustad või valged, sinised või punased. Niisugust resiimi polegi, kus aus põllumees elada ei saa. (Embab Anne ja keerutab teda põrandal.) Hopsassaa, trallallaa, Villem oma Annega! ANN (teeseldud pahameelega). Meeletu! Mul niigi pea saab veinist ringi!

TEINE VAATUS

*Tillereinu talu õuepealne, mõni aeg hiljem.
Vasakul taluelamu nurk, sissekäiguga rõdult. Selle läheduses salk sirelipõõsaid, varbadest aiapingiga nende ees. Paremal kuurialune mitmesuguste tarbepuude ja esematega, selle ääres paar lihtsat järi, saagimispukk, mõned jämedad pakud küljeli ja püsti.
Tagaseinas kuusehekk, keskel värav.*

(Kuurialusel kompsib ELLU tünnipõhjas sigadele rohtu raiud. Kambrist kostab ANNE erksat laulu.)

ELLU (peatub, uuristab raiet). Oh, see on nüüd peenike küllalt! (Veeretab tünni kõrvale.) Nii. (Ajab selja sirgu, siis jääb Anne laulu kuulatama.) Kes selle vanatüdruku on meil nõnda üles peibutanud!

ANN (väljub majast).

ELLU. Seal see lauljaana ise ongi!

ANN. Mis jaanast sa seal podised?

ELLU. Ikka sinust, et mis su sisse küll on läinud!

ANN. Sisse? Mida's pidi minema?

ELLU. Kui aiva kõõrutad. Ikka kaks meedrilindu roosia'as, kaks meedrilindu roosia'as... Ei tea, mis roosialad sul küll õitsevad?

ANN. Pole sinu asi, va Tuhkatriinu!

ELLU. Tuhkatriinu? Ja sina oled küll see kuulus peretütar?

ANN. Küll ma siin varsti rohkemgi olen kui... mingi peretütar.

ELLU. Isegi rohkem? Ah nõnda! Siis on peremees sulle jälle värskeid töotusi andnud. Neid kuulsaid «Võsa-Villemi» töotusi. Kaks meedrilindu roosia'as, — kus mul meedrilinnud, ahahaa!

ANN. Irvita, irvita! Kes pärast naerab, naerab paremini.

ELLU. Kakskümmend aastat oled seda võtmist oodanud. Ja ootad teist kakskümmend veel.

ANN. Kannata kuuke või paar...

ELLU. Ei, kulla Anneke! Kui see mees nooremas eas naisele ei saanud, mis häda tal nüüd vanuigi...

ANN. Nooremas eas ei andnud rahutus mahti. Aga nüüd, kus ta vagusamaks jäänud ja meeled liisuma tõmmand...

ELLU. Kui tõesti see ime peaks sündima, et see Tillereinu sultan, nagu teda külas hüütakse... Mida ta siis sinust? Küll ta siis mõne jõuka peretütre koju toob.

ANN. Oh, mis need peretütred enam, kui maad võetud ja talud jagatud. Arukas mees ei lähe kaugelt otsima, ta haarab lähedalt, tuntud ja proovitud inimese, keda võib usaldada. Aga mis jõukusse puutub, ega ma nii paljas ja lage olegi.

ELLU. Mis? Oled selle kahekümne aasta jooksul midagi suksaärde kogunud... kulda ja hõbedat?

ANN. Sukasääres pole mul küll midagi. Aga on üks teine trump soolas.

ELLU. Teine trump? Kuule, nüüd sa lähed põnevaks!

ANN. Ja kuidas veel! Vaata, kui sa just teada tahad ja et olgu see omavahel öeldud...

ELLU. Noh, noh?

ANN. Tillereinu uusmaasaaja koht, mis siit planeeriti, tuleb minu nimele.

ELLU. Sinu nimele, uustalu!

ANN. Seadus võttis talu, mina toon ta tagasi koju.

ELLU. Nüüd ma mõistan...

ANN. Ja et see liit hästi tihe oleks ja lagunemist ei tarvitses karta, siis tagapihta laseme endidki laalatada. Nii et üks luu ja üks liha.

ELLU. Noh, kui see nüüd talu päästmiseks sünnib, siis võib küll juhtuda, et teeb tembu ära.

ANN. Ära teeb, ära teeb, ei tal, sunnikul, ole enam pääsu.

ELLU. Ainult küsimus on, kas see krunt ikka tõesti su nimele tuleb?

ANN. Meil palved ja paberid ammu komiteesse sisse antud ja kirja pandud. Ja Villem ütleb, et küll nüüd otsuski tuleb, mis käriseb. Ega need krundid ka niisama libise. Villemil siin neid nõiajooke ja võlupudeleid.

ELLU. Ah sa arvad meie viinakeldrit?

ANN. Sedasama. Saksa major varastas oma kroonu tagant ja peitis meile hoiule. Aga siis tuli tal nii järsk minek... Nüüd Villem muheleb, et maaseadus olevat tal pudelis.

ELLU (vangutab pead). Uued ajad, aga vana «määrimine» kestab edasi.

ANN. Ajad tulevad järsku, aga inimesed on endised ja kombed veelgi muistsemad.

ELLU. Kui sina, Ann, siia nüüd pärisperenaiseks upitled ja pool talugi su hinge peale kirjutatakse, siis hakkab minagi veel mõtlema...

ANN. Mida?

ELLU. Et kuidas mina nüüd omagi elu korraldan.

ANN. Mis häda sinul ja kiiret, noorel inimesel. Sa nüüd parem mine ja lüpsa lehmad ära. Ja kui Eevat näed, ta võib sind aidata.

VILLEM (on vasakult, maja esiküljelt esile tulnud). Ei, enne lüpsileminekut rakendab Ellu mu hobuse lahti, viib talli ja viskab talle lakast heinu sõime.

ELLU (heidab pilgu Villemile, siis Annele). No-jah, kui siin teisi sulaseid enam pole. (Ära vasakule.)

VILLEM. Mida see tähendab?

ANN. Ah, mis! Andsin tüdrukule mõista, mis muutused siin talus tulemas. Kuidas need krundid siin kogutakse ja luud ning lihad liidetakse.

VILLEM. Ja siis?

ANN. Hakkas vist kadedust tundma mu õnnele ja seisusele. Mis seal vallamajas kuuldu?

VILLEM. Võin sulle õnne soovida, Anne. Otsus on tehtud. Tillereinu on meie.

ANN. Päästetud! Oh, Villem! (Vajub pilguks ta rinnale.) Kas me juba eelmine kord poleks võinud sellele mõttele tulla! Siis poleks seda va Kaasiku Antsu ja tema tsurkimist üldse olnudki.

VILLEM. Mõte oli mul ka neljakümnenadal aastal. Aga siis istusid vallamajas väga tigidad inimesed, ära astu ligi! Seda tõugu on vahepeal kaduma läinud ja ka... magama pandud. Praegu on meil komiteedes ja komisjonides märksa viisakam rahvas. Muidugi, reformid tuleb teha. Aga milleks siis vahekordi teravaks ajada?

ANN. Ei see asi läks küll hästi läbi... kohe pole paremini tahtagi!

VILLEM. Ja et see number nii libedasti läks, mõlgub mul meeles juba uus ots.

ANN. Uus ots? Mida sa, täitmatu, veel ihkad?

VILLEM. Tillereinu on päästetud, seda on vähe. Mis maa-reform see on, kui ma midagi juurde ei saa?

ANN. Kust sa loodad juurde saada?

VILLEM. Naaber Metsamärdilt. Seal ka uustalu välja loigatud. Piirid meiega ühised, oleks kena napsata.

ANN. Küll Metsamärdi Peeter ise toimetab mõnele sugulasele...

VILLEM. Ei Peeter toimetata midagi, tema valla võimudega vastamisi. Aga minu suhted on soojad. Tuleks leida ustav inimene, oma inimene... söödaks, nii-öelda. Mida sa Ellust arvaksid?

ANN. Ah, Ellu!

VILLEM. Mis sul Ellu vastu oleks?

ANN. Olen talus ta käskija olnud. Tahan seda tulevikus rohkemgi olla. Kui tema nüüd ka osanikuks tuleb, samasuguseks kui meie... see ei mahuks mu sisse.

VILLEM. Pole praegu aeg erahuvidele mõelda ja omakasu taga ajada. Üldsuse eest oleme praegu väljas.

ANN. Kus see üldsus sul on?

VILLEM. Üldsus on Tillereinu talu, see meie ühine kodu ja kodumaa. Kui nüüd juhus on selle kodu piire laiendada, kuidas sina tuled seda suurt ja püha asja oma väikese näruse tujukusega nurja ajama?!

ANN. Peab see siis Ellu olema? Parema juba Tõnis oma Eevaga.

VILLEM. Tõnisega pole enam hakkamist, tema on rikutud.

ANN. Kes ta rikkus?

VILLEM. Tal on poeg korpuses, see susib tagant.

ANN. Kas see Ellugi enam talleke on!

VILLEM. Ellu on lihtsameelne tüdruk, kel pole sisemist tungi targutleda...

ANN. Kaua ta sul lihtsameelne seisab, kui see madrus teda siin utsitab.

VILLEM. Mihuke madrus? Ah, sa arvad seda Pärtli Elmarit?

ANN. Sama jah, kes mereteenistusest koju pääsenud ja siin nüüd oma kangeks jäänud puusa ringi tiirutab. See pole enam lihtne talupoiss, see on torudest läbi käinud.

VILLEM. Seda hädalisem on Ellut hoiatada ja teda meie mesti meelitada. Nii lihtsameelne ja kannatlik kui see Ellu ka on, aga ühel päeval hakkab ta küsima või ongi seda teinud: aga mida siis mulle see uus kord on toonud? Ja kui märkab, et pole toonud, keerutab siin saba ja on läinud. Ütle, kust sa võtad teise säärase tubli tööinimese? Seepärast peame ta Tillereinu külge siduma.

ANN. Kuidas sa seod?

VILLEM. Teist naist sa muidugi ei luba mul võtta?

ANN. Teist naist, hull oled!

VILLEM. Nii jääb ikka ainukeseks teeks Metsamärdi uustalu tema nimele tuua ja tüdrukule selgeks teha kõigi nende maade ühise pidamise hõlpsus. Mul Lepiksoniga on juba selles tuuris kõneldud. Tal mu konjakist maik suus. Kui laseme veel pudeli või teise käiku...

ELLU (*tuleb vasakult*). Hobune on talitatud, nüüd siis lüpsile.

ANN. Lüpsile jah, ma tulen sinuga kaasa. (*Mõlemad ära paremale.*)

VILLEM (*neile järele vaadates*). Viksid naised mul, kerivad kui vartnad! (*Väravale pilku heites.*) Näh, kes sealt sisse kobib? Metsamärdi ongi, va Peeter Põmakas. Saab kuulda, mis ta jälle laulab?

PEETER (*on väravast sisse astunud*). Tere sulle, Tillereinu!

VILLEM. Tervis, Metsamärdi, tervis!

PEETER. Nägin sind keset õue seisvat ja mõtlesin, et...

VILLEM. Hästi tegid, et vaatama tulid. Naabrid, nagu oleme.

PEETER. Praegu veel oleme naabrid, aga kauaks!

VILLEM. Kas see asi nii hull on?

PEETER. Kui veel pole, siis läheb. Näe, talu narrivad ära. Kõik paremad maad, kõik paremad maad, kurat!

VILLEM. Sul alles planeeritakse. Aga mulle määrati juba asunik sisse.

PEETER. Asunik sisse... kes see pätt on?

VILLEM. Eks Ann, mu oma teenija.

PEETER. Vat sulle pirakas, oma teenija. Kas sul varem aimu polnud?

VILLEM. Kõik salamahti ja selja tagant, alles täna torkas mulle paberid nina alla. Olen veel praegu sest hoo-
bist uimane. Kakskümmend aastat olen teda siin poputanud, vaata, mis vembu välja viskas!

PEETER. Kas võõras oleks parem olnud?

VILLEM. Võõra eest oleks saanud loomi ja inventari varjata. Aga Annel kõik peidu- ja panipaigad teada.

PEETER. Võõras või mitte... minu taktika on — sõrad vastu! Kus aga saab... sõrad vastu. Tulevad tahtma, ei anna. Võtavad vägisi, tõstan kisa. Norme ei vii, plaane ei täida. Ja kui mõni agitaator mulle seletama tuleb,

sinu näo täis. Kuradi kulak, ütlevad, see pole inimene! Kuidas ma tohin inimene olla, kui see pole plaanis ette nähtud? Sina, Tillereinu, peaksid ka rohkem mees olema ja oma hambaid näitama. Ja et sa oma Anne õigel ajal madalaks ei käratanud...

VILLEM. Inimene on oma iseloomu küljes kinni. Sina näiteks oled sangari tüüpi mees, nii-öelda — heroikaline inimene.

PEETER. Roikaline olen jah ja roikaga põletan kah.

VILLEM. Mina kära ei tõsta. Mina katsun tasa ja targu. Kui jõuga ei saa, saab nõuga. Tõrjistel aegadel pole tark pealisputke kasvatada, murravad maha. Nüüd on soodsam pealsetega madal olla, aga oma juurika lased hästi sügavale mulda. Avalikus võitluses jääme alla. Aga kui sulame ja sisse imbume...

PEETER. Minusugune mees ei sula.

VILLEM. Sisse imbudes oleme suur jõud. Nende mure on pinnast sotsialismi jaoks ette valmistada. Kaevavad kraave, lasevad põhjavett, külvavad seemet. Aga meie seal mullakihi peidus nahistame ja roisutame. Kraavid langevad sisse, seeme määndub, umbrohi lööb vohama. Sinu roika nad kaksavad käest, aga kui nähtamatuks sisse imbume...

PEETER. Pole minu viis. Seisan oma kohal, kuni seisan. Ja kui pole enam seisu, siis kuradile kõik, kas või tuli otsal!

VILLEM. Räästasse torkad tule, aga maa haljendab edasi.

PEETER. Jääb, kurat haljendama jah! Eh, kui saaks maalegi säärase padruni kuhugi vahele torgata, et ta lendaks vastu taevast. Kui pole minu, siis ärgu ka kellegi teise... Noh, pole viga, me pole üksi. On veel laias maailmas võime... kes meie eest seisavad ja parajal momendil jaole kargavad.

VILLEM. Selle tondiga olen minagi püüdnud inimesi ehmatada. Aga ise ma neid jutte ei usu.

PEETER. Mina usun. Sest kui seda usku ka enam poleks... Ei, Tillereinu, me pole üksi ja unustatud. Meie selja taga seisavad maailma jõud. Seda tulingi sulle ütlema. Ja lähen seda julgustust teistessegi taludesse... Nii et... selleks korra!

VILLEM (*teda väravast välja saates*). Noh, astu veel teine kordki sisse, kui süda kipitleb. (*Pöördub tagasi.*) Sää-

rane põis tuleb mind õpetama! (Näeb Ellut tulevat.)
 Noh, kas lüpsid läbi?
 ELLU. Eeva abiga läks see kähku. Ann jäi jahutamist toimetama, aga mina tulin pärisperemehe jutule.
 VILLEM. Jutule tulid? No mis su südamekest siis vabab?
 ELLU. Ann jutustas mulle Tillereinu uuest olust. Kaks talu ja kaks peremeest. Nüüd tahaks selgust saada, kummale mina siis kuulun?
 VILLEM. Mis sind nüüd erutavad, need on puhtad vormi asjad. Sisu poolest ei tule siin mingit muudatust.
 ELLU. Oh, muudatus on silmaga näha ja käega katsuda. Püüdku ometi peremees kuulatada, mis toonid nüüd Annel hääles värisevad mind või Eevat käsutades. Kahe peremehe ori olla... siis juba parem teeme sääred.
 VILLEM. Täiesti õige mõte. Oli ammu ette näha, et kord selle jutuga mu ette astud.
 ELLU. Kui peremees ise ka... mida siis enam...
 VILLEM. Ja kuna see ette näha... siis olen ka vastuse välja mõtelnud ja hästi ning ilusasti ümmarguselt treinud.
 ELLU. Mis vastust võiks veel muud...
 VILLEM. Ei, ei, sa kuula kõik ilusasti ära. Ja kuna sellest pikem jutt tuleb ja sa mu käest ei lippaks, siis võtame natuke istet. (*Kuuri poole minnes.*) Näed, see madal järi siin on sulle kui loodud. Aga mina toetan enese sila pakule. Tule, tule, ära häbene. Nii. (*Mõlemad on istunud.*) Ja nüüd kõneleme kui mees mehega.
 ELLU (*alistudes*). Kui see peab olema...
 VILLEM. Mis Annesse puutub, ma olen ta eest hoolitsenud. Noh, kihladest ma ei kõnele, neist nõndanimetatud «kihladest», see on nüüd, kuidas ta on, rohkem tuleviku udus. Aga Tillereinu uustalu olen ta nimele toimetanud.
 ELLU. See ongi, mispärast ma siit...
 VILLEM. Võiks nüüd näida, et sinust on mööda mindud.
 ELLU. Ei ole mina siin kihle oodanud.
 VILLEM. Seda ma tean, kahjuks. Sest vastasel korral, kulla Elluke... Aga mis neid minu äpardusi sinu juures meenutada, neid tead ise paremini. Tähtis on see, et Ann, see elupõline teise teenija, on tõusnud peremehe seisusesse.
 ELLU. Jah, nina on tal sellest püsti küll!
 VILLEM. Ja nüüd tekib loomulikult küsimus, et mida see

uus kord sinule on toonud ja andnud? Nagu sa ise näed, mitte midagi seni. Ta poleks ka Annele anda saanud, kui mina poleks sellele saamisele teed tasandanud.
 ELLU. Sellest «tasandamisest» ma kuulsin.
 VILLEM. Noh, kahele korraga ei saanud käiku anda. Aga nüüd on kord sinu käes. Nüüd võtame sinu järje käsile.
 ELLU. Minu järje? Kuidas seda mõelda?
 VILLEM. Kui teeme sinugi peremeheks. Tillereinu kolmandaks peremeheks.
 ELLU. Kolmandaks peremeheks? On siis Tillereinult veel maid lõigata?
 VILLEM. Tillereinult küll enam mitte. Aga naaber Metsamärdil uusmaasaaja koht alles välja andmata. Olen seda planeerimist jälginud, Tillereinuga ühine piir. Kui libistaksime selle uustalu sinu nimele?
 ELLU. Uustalu minu nimele? Minu nimele? Mõte on nii uus ja hull... esialgu... päris rumal kuulda! Ja kes ta mulle annaks!
 VILLEM. See asi laseb end rihtida. Muidugi kulu sellega oleks. Kulused oli Annega ja kulu tuleb sinuga, sest ega sina ainus tahtja ole. Aga noh, kui mina su eest välja astun...
 ELLU. Mina omaette talu pidama, heldus!
 VILLEM. Kas nüüd kohe omaette... paljas inimene, nagu sa oled. Mina, tead, olen seda asja nõnda mõtelnud, et ühed tillereinulased oleme, hoiame kokku. Hoiame kokku ja teeme kamba. Annega on meil juba lepitud. Ja kui sina ka Metsamärdi lõigu lisaks tooksid ja meie seda ühiselt majandama hakkaksime...
 ELLU. Tähendab, kõik kolmekesi koos?
 VILLEM. Koos, koos, meil siin vana põhi all. Ühendus, tead, teeb tugevaks. Ühendus on ikka tugevaks teinud, teeb nüüd ja tulevikuski. Ja mis meil viga kambas elada? Loomad, riistad, inventar — kõik on olemas. Ja kui Metsamärdilt veel maad ja muud lisaks tuleb — kas see meil siis lihtne Tillereinu on, see võtab juba Suur-Tillereinu kuju!
 ELLU. Suur-Tillereinu? Ja meie siin kõik kolm — oleksime selle uue Suur-Tillereinu peremehed?
 VILLEM. Kõik kolm — Suur-Tillereinu võrdõiguslikud peremehed.
 ELLU. Ikka mina kindlasti ka?
 VILLEM. Sina samuti kui meist iga teine.

ELLU. Aga kui talus kõik peremehed, kes siis töö ära teeb?

VILLEM. Töö tuleb ikka teha, olgu kord missugune. Kes nõuga, kes jõuga, kuidas kellegi anne ja oskus.

ELLU. Töö poolest olen juba nüüdki väga kõva auru all. Kui veel pool Metsamärdit lisaks tuleks...

VILLEM. Ära karda. Siis kasutame vabadikupere põhjalikumalt ära.

ELLU. Eeva ongi juba päevast päeva...

VILLEM. Ka Tõnisele paneme pressi peale. Anname karutulimaad juurde ja suurendame tegu. Küll mina korraldan.

ELLU. Kohe uskumatu mõtelda, kui me siin kõik... äkki aiva peremehed.

VILLEM. Harjud ära. Algul hõõrub, pärast ei pane tähelegi. Ainult ühte pea silmas... Suur-Tillerein, see on meie omavaheline asi. Väljapoole sellest — mitte lõhna! Ameti ja küla silmis seisame igaüks omaette ja eraldi.

ELLU. Miks me siis oma Suur-Tillereinut peaksime nõnda varjama?

VILLEM. Naabrite kadeduse pärast. Ja ka seepärast, et seda ei sallita.

ELLU. Mida ei sallita?

VILLEM. Kui vanatalunikud ja uusmaalased koos nahistavad.

ELLU. Seda olen minagi kuulnud, et maareform peab arenema kibedas klassivõitluse õhustikus. Et kulaklik element... või mis ta'nd oli...

VILLEM. Oled kuulnud? Kellelt? Kas see pole mitte Pärtil Elmar, kes su ümber siin noota veab?

ELLU. Tema küll mulle seletas...

VILLEM. See merehulgas, — mis teab madrus kuivamaa asjadest! Sulle enesele ja meile kõigile oleks parem, kui ta siin ringi ei kolaks ja... oma sogast vahtu vastu kallast ei peksaks. Kulaklik element? Metsamärdi Peeter, kes kõigile vastu raiub, see on kulak. Aga mina? Kas ma kade olen, et mu teenija maa otsa saab, ma ju kogu aeg tõukan kaasa. Teen omalt poolt kõik, et nii Annest kui sinust saaksid õnnelikud nõukogude inimesed.

ELLU. Aga kui see Suur-Tillerein siiski seaduse vastu on?

VILLEM. Ah, need seadused... nendega jõuad kaugemale! (Astub talle lähemale, patsutab õlale.) Seaduse silmis

oleme muidugi seaduslikud. Aga mis me siin omavahel, ahahee... Kellele me seda ütleva läheme...

ELMAR (puusast kergelt kange, astub väravast sisse). VILLEM (teda nähes). Noh, mis siis oli?

ELMAR. Sinuga ei miskit. Tere, Ellu!

VILLEM. Ellu on hoolas tüdruk. Talle on peremehe töö-päev kallis, ta ei hakka seda igaühele raiskama.

ELMAR. Hoolas ori, ohohoo! (Astub Villemile lähemale, edaga sisendavalt.) Sa korista oma saba sleppi... me klaarime siin oma paberid ise, selge?

VILLEM. On meil aga ajad... on ajad... omaenese õue peal juba karatakse kõrri! (Kaob kiiresti vasakule.)

ELMAR (talle järele vaadates). Säärastega... (Sülitab, siis Ellu poole pöördudes.) Noh — ja sina? Mida sa mositad? Kelle poole sa hoiad?

ELLU (pahaselt). Külla tulles peaks ikka ka natuke kombeid...

ELMAR. Aga kui mulle vuntsi karati? Ei saanud veel teretki suust öeldud, kui juba et — mida siit otsid? No kurat! Vaata, mõnesuguste tüüpidega on meil jutt lühike.

ELLU. Mis sul siis pakilist oli? Mul tõesti pole aega pikka venitada.

ELMAR. Pakilist? Noh, tembu tegin ära. Ja siis hakkas kibeleva. Ei saanud seda sulle ütlemata olla.

ELLU. Mis tembust sa kõneled?

ELMAR. Käisin vallamajas ja lasin oma nime kirja panna.

ELLU. Nime kirja... millele?

ELMAR. Maad tahan. Elu korraldada. Olemisele põhja panna.

ELLU. Merel kündsid laineid. Ei tea, kas põldu mööda oskad sõuda?

ELMAR. No kurat, maapoisina üles kasvanud. Ja paljude seda sõdagi seal laeval tehti. Rohkem neid mandreid läbi tuisati.

ELLU. Oled siis mõnele krundile juba silma heitnud?

ELMAR (on kuuri äärde pakule istunud). Arvad, et mitte? Siinsamas su naabruses.

ELLU. No-noh!

ELMAR. Metsamärdilt parajasti planeeritakse.

ELLU (hüüatusega). Metsamärdilt!?

ELMAR (küsisvalt). Mis siis?

ELLU. Oh, ei midagi.

ELMAR. No mis sa ütled selle kohta?

ELLU. Mis ikka... õnn kaasa! Ainult et... kuidas sa seda kohta pead?

ELMAR. Ema mul linnas venna juures, tootsin ta endale perenaiseks.

ELLU. Üksi paljaste kätega põldu ka siblida ei saa.

ELMAR. Kui maad saab, antakse ka muud sinna peale ja külge. Siis meil traktorijaamad, hobulaenutuspunktid, naabrid aitavad häda korral. Kollektiivne värk, nüüd inimene pole üksi.

ELLU. Alguses sul rassimist tuleb.

ELMAR. Las tulla, ei karda. Ja siis, tead? Mul üks eriline mõttelipp kipub kahvlile lehvima.

ELLU. Mis lipust sa kõneled?

ELMAR. Vaata, kui tootsin nooriku tallu!

ELLU. Nooriku? Laita mõte see poleks. Uus talu ja noor perenaine, see klapiks. (*Naeratades.*) Mis siis muud, las silmad ringi käia.

ELMAR. Aga kui ongi lastud ja juba peatumagi jäänud.

ELLU. Siis oled küll nobel!

ELMAR. Vaata, Metsamärdi uustalu otse Tillereinu külje all. Kui nüüd noorikut tooma minna, kas tasub teda kaugelt vedama hakata? Tõmbad siitsamast üle kupitsa ja... tahe!

ELLU (*naerdes*). Näib, et sa kehitad meie Annele kosja sõitma.

ELMAR. Mis kuradi Annele! Sind tahan! Sind, sind, sind, selge, mis?

ELLU. Ei nõnda sulle küll ükski tüdruk noorikuks tule, kui sa talle kohe esimesest sõnast peale kärata.

ELMAR. Kus mul õrnukesed!

ELLU. Ja kuidas sa üldse selle peale tulid — mind tahta? Kui ainult ühise piiri tõttu, siis neist kupitsaist üksi oleks mulle vähe.

ELMAR. Mida ta ei oska küsida! Miks, mik? Vaata, ma pole seda asja uurinud, lähemalt uurinud.

ELLU. Kui veel uurinud pole, siis katsu selgusele jõuda. Siis võtame jutuotsa jälle uuesti üles, eks?

ELMAR. Kui see sul nii tähtis on seda selgust nõuda, siis võib ka klaarida. Sest aega meil on, enne kui need maad ja majapidamised hakkavad rabisema.

ELLU. Pole ju kindel, et sa neid üldse saad... maid ja majapidamisi.

ELMAR. Olgu muus mis on, saamises ma ei kahtle.

Lepiksoniga juba kõnelesin. Esialgu küll püüdis nina kartsutada. Aga kui ma siis rusikaga lauale põrutasin... No kurat, kas ma kerjama tulin! Ma olen oma verd valanud. (*On tõusnud.*)

ELLU. Rusikaga põrutasid? Ei tea, kas see oli hea. Kardan, see oli halb. Nagu mina siin märganud olen, on maasaamisel hoopis pehmemaid ja õrnemaid viise, mis ahile viivad.

ELMAR. Tore, tore! Maareform kui õrnuse küsimus, ahahaa! Ei, kulla tütarlaps, maad võetakse võimuga. Ja kus organid seda võimu ei oska kasutada, seal astuvad rooli külge teised mehed. Ja üldse, mida põrgut sa selle kulaku juures hapned? Kui võiksime ise oma majapidamise rajada.

ELLU. Mispärast hapneda? Ka mina võin maad saada ja peremehesuisusesse tõusta. Vaata, kui ma veel Metsamärdi uustalu sult ära ei näpsa. Sina põrutad rusikat, mina pilgutan silma — näeb siis, kummal veab...

ELMAR. Tema ka Metsamärdit, ahahaa! Pilgutab silma, ahahaa! Minuga võistlema? Ei, loomus on sul lõbus.

ELLU. Nali naljaks. Aga nüüd kobi minema, ma näen peremeest tagasi tulevat.

ELMAR. Lähen, lähen... kui seda sultanit siin nõnda kardetakse. (*Väljub väravast.*)

VILLEM (*tuleb vasakult, sõbralikult*). Mida sulle siis pajatati? Ja millele meelitati?

ELLU. Niisama... tühja! Poiss sõjas rähklema harjunud, nüüd ei püsi paigal.

VILLEM. Ega neist kojulastuist jah enam õigeid inimesi saa. Aga meie jutud jäid siin pooleli. Tahtsin küsida, on sul nüüd selge pilt sellest, mis ma sulle seletasin?

ELLU (*noogutab*). Selge.

VILLEM. Kuidas sa nüüd arvad? Kas kaksame Metsamärdilt selle krundi ära?

ELLU. Ära, mis muud. See mõte on mul vahepeal täiesti selgunud.

VILLEM. Tubli! Anna pats! (*Võtab Ellu käe ja surub seda.*) Tehtud. Hommepäev lähed vallamajja ja torkad nime kirja. Ja kõik muu — on minu mure. Vaata, Elluke, kui sul ikka minusugune mees selja taga seisab... (*Häärab tal pihast.*) Ikka minusugune mees... Siis me veel elame, ehehee!

ELLU (*end vabastades*). Laske... ma lähen ja lasen karja

metsa. (Lippab paremale, Annega peaaegu kokku pörgates.)

ANN (on paremalt tulnud ja seda «lepet» näinud). On viimne aeg jah. (Villemile.) Et sinu näpud ka paigal seaksid, ise peigmees-inimene!

VILLEM. Sehvt nõudis, et oleksin tüdrukule leebe. Ja nüüd olen ta ka tõesti nõusse saanud. Ellu toob meile Metsamärdi krundi koju.

ANN. Nii! Maad ja krundid on meil siis käes ja koos. Jääb nüüd üle see viimnegi toimetada, et isegi oleksime üks luu ja üks liha. Kas maksabki sügist ootama jääda? Mis täna tehtud, see homme hooletu.

VILLEM. Ka mul oli see mõte, et mida's enam viivitada. Vaata, kallid Anneke, kui see minu teha oleks, võiksime hommepäev perekonnaseisuametisse sõita. Aga asjal on konks küljes.

ANN. Mis konksust sa kõneled?

VILLEM. Seisukord on praegu sihuke, et kui me paari astume, siis läheb Tillereinu lõhki.

ANN. Tillereinu lõhki — mis jutt see on! Mida sa, kurihing, ometi keerutad! Kogu aeg laulsid mulle, et pole kindlamat kitti Tillereinu kokkukleepimiseks, kui et meist saab paar. Ja nüüd äkki — Tillereinu läheb lõhki. Kust kohalt ta lõhki läheb, kui üks luu ja liha oleme? Vaata, sina oled lihtsalt üks häbemata inimene, kelm ja petis.

VILLEM. Kelm ja petis ma pole, aga pisut totakas olin küll. Vaata, oma totakust ei hakka ma sinu ees salgama.

ANN. Sina totakas? Pole ma kavalamat rebast oma elus näinud.

VILLEM. Ju mul seda aru omajagu on. Aga näed, Nõukogude seadus trumpas mu üle. Nõnda tõmbas naha üle kõrvade, et lase olla.

ANN. Trumpas üle? Kuidas ta siis trumpas? Mis hirmsat juttu sa ometi ajad!

VILLEM. Vaata, Anneke, Uus-Tillereinu said sa oma nimele selle põhjal, et olid teenija ja maata inimene. Aga kui sa nüüd minu naiseks saad ja talu perenaiseks, mis maatamees sa siis oled? Sa oled siis kulaku naine ja... pühi suu puhtaks.

ANN. Aga sa ometi seletasid, et kui oleme üks luu ja üks liha...

VILLEM. Muidugi seletasin, aga nemad seletavad seda teisiti. Nemad ütlevad — samale luule ja lihale ei anta kahte krunti, ja Tillereinu lõhutakse ära.

ANN. Siis lõhutagu! Mingu kõik uppi! Põrgu sõitke! Ühed sulid olete viimseni! (Vajub kuuri äärde pakule.) Kaks-kümmend aastat! Kaks-kümmend aastat! (Nutab.)

VILLEM (astub ta juurde, paneb käe ta õlale). Anne! Anneke!

ANN. Ära puutu mind! Ma hammustan! Ma kisun su näo lõhki! (Kargab püsti.) Villem! Oh Villemike! Kas pole pääsu? Kas pole konksu? Nende konksule vastukonksu?

VILLEM. Seestpoolt küll ei paista silma. Olgu siis, et... ANN. Mis, mis?!

VILLEM. Olgu siis, et mõni väline võim...

ANN. Väline võim? Kuule, ega ometi... ega ometi Aa... Ameerika!?

VILLEM. Jaa, kui Ameerika meie asja käsile võtab...

ANN. Ameerika! Kas siis on kõik takistused pühitud? Kas siis võime laulatusele sõita?

VILLEM. Ameerika selleks siia sõidabki, et meid paari panna.

ANN. Tore! Olen vahel mõtelnud, misjaoks jumal selle kauge Ameerika tegi? Aga näed, käib asja ette!

KOLMAS VAATUS

Tillereinu talu õuepealne, sama aasta sügisel.

(ELLU küürib mingit pütti kuuri ääres. ANN riputab sealsamas pesuesemeid nõörile. Väravast tuleb MEERI, noor vilgas piiga, kohver käe otsas.)

MEERI *(vaatab ringi, näeb inimesi kuuri ääres)*. Tervist siitpere talule! *

ANN. Tervist, tervist! *(Asub tulijat silmitsema.)* Ei tea, kust kaugelt see külaline küll on?

MEERI. Ann, sa ei tunne mind enam ära?

ANN. Ei tunne ära? Heldus, sa oled ju Meeri!

MEERI. Aga kes siis muu?

ANN *(rõõmsalt)*. No see on alles... *(Kätt raputades.)* Tere tulemast... jälle meie maile!

MEERI. Kuidas sinu käbarad ka —?

ANN. Mis ikka. Lükkad, siis läheb, tõukad, siis tuleb.

MEERI. Ja Villemist vanapoiss? On ta ikka alles?

ANN. Alles, alles, kuhu's temagi jäi.

MEERI. Naist pole võtnud?

ANN. Olin tookord perenaise eest ja olen ka praegu.

MEERI. Seda sinu vastupidavust!

ANN. Südameke säärane... on truuduse peale maias.

MEERI. Villem alles, sina korras, aga talu? Kuidas siis Tillereinuga?

ANN *(kinniselt)*. Mis siin ikka...

MEERI *(provotseerivalt)*. Kõik ilusti ja hästi, jagamata ja pügamata, eks ole?

ANN. Ilusti või hästi, risti või rästi... Küll Villem sulle seletab. Ja kui ei seleta, siis pole ka tarvis. Aga nüüd ütle parem, kas tulid meile jälle praktikat tegema?

MEERI. Praktikad küll, kuid hoopis teistsugust kui vanasti. Tillereinust üksi on mulle vähe...

ANN. No-noh!

MEERI. Kogu see nurk ja kolk tõmmatakse siin luubi alla.

ANN. Luubi? Oi issand, mis sa nüüd ütlesid!

MEERI. Niisama kelkisin. Ütle parem, kus see Villem põonab?

ANN. Küll ta seal kambris või... Ma tulen sinuga kaasa.

MEERI. Ära lase end töö juures häirida. Mul siin kõik koopad ja urkad tuttavad, küll ma ta kinni püüan. *(Viipab käega.)* Ilusti! *(Kaob rõdu kaudu majja.)*

ELLU *(on püti teiba otsa kuivama riputanud)*. Kes see preilna oli?

ANN. Villemi kaugelt sugulasi.

ELLU. Mina juba mõtlesin, et mõni... uus mõrsja.

ANN. Lollakas.

ELLU. Muidugi ajutine. Sest Tillereinu igavene mõrsja, see oled sina.

ANN. Et sa küll ei väsi löksutamast! Vaata, samane Meeri, kui ta veel põllutöökoolis käis, oli ühe suve meil praktilikal. Tööle oli tragi, ei saanud nuriseda. Ja väike südameasi näis siin ka tekkivat.

ELLU. Südameasi? Kus? Kellega?

ANN. Eks vabadiku poiss oli siis veel kodus.

ELLU. Vabadiku? Siit Tõnise oma?

ANN. August neh.

ELLU. See pidavat ju kõrge ohvitser olema korpuses, nagu Eeva siin oma pojast uhkustab.

ANN. Kas need ohvitserid ja korpused alati nii kõrged on, kui mõni ema sellest unistab. Aga mis mõistujuttu see Meeri siin ajas? Kogu kolk ja nurk võetakse luubi alla... Kuule, mis asi see luup on?

ELLU. Mina ka täpselt ei tea. Aga mõtte järgi ma mõistisin, et tahetakse mingit uurimist toimetada.

ANN. Uurimist? Taevas küll, viimaks on mõni niisugune... salakuulaja! Et sa siin Tillereinu asjadest midagi välja ei lobise!

ELLU. Mis salakuulaja ta saab olla, kui tuttav inimene, pealegi sugulane.

ANN. Ei praegu saa kedagi usaldada, et mis ta enne oli ja mis on nüüd.

ELLU. Minu süda on puhas.

ANN. Südamed võivad, meil puhtad olla, aga kas on puhtad ka meie teod? Ja kui see Meeri meidki hakkab luubi alla rebima?

ELLU. Võib-olla kulukski see luup meile ära.

ANN. Mis juttu sa kõneled, tüdruk? Sinust kasvab sedasi veel äraandja!

ELLU. Salakuulaja, äraandja... mis tonte sa seinale maalid! Paremini aeda ja korja kapsad ussidest puhtaks, muidu jäävad sinna paljad raod.

ANN (*rinda ette ajades*). Sina saadad mu kapsaaeda? Sina oled minu käsutaja!

ELLU. Seal ta on! Ellu jooksku, Ellu olgu väljas kolme talu eest. Aga kui mina ka oma sõna ütlen... kellele sa seda julged! Kas nõnda me nüüd olemegi siin... Suur-Tillereinu üheõiguslikud peremehed?

ANN. Helduse arm, mis vaimu sisse on läinud!

ELLU. Vaata, kui sa siit silmapilk kapsaaeda ei kao, siis ma lähen selle sinu salakuulaja juurde ja...

ANN (*hirmuga*). Lähen, lähen! Vaata, ma kohe jooksen nende usside juurde! (*Tõttab vasakule maja taha, vaatab kord veel tagasi ja kaob siis lõplikult.*)

ELLU (*üksi*). Sellest «salakuulajast» tuleb mulle veel abimees.

EEVA (*tuleb väravast*). Elluke! Kullake!

ELLU. Mis, mis? Pale sul hiilgab, silmad säravad! Mis on juhtunud?

EEVA. Miks ma ei peaks särama, kui poiss tuli koju! Sa pühaduse vägi, mis meie Augustist on tehtud! Kuldpagunid õlgadel, rahad ja tähed rinnas, täpselt nagu vana Tõnis teda kord unes nägi! Ka lehes olevat ta nimi seisnud, ehkki me seda pole lugenud.

ELLU. See on ikka uudis küll.

EEVA. Miks ta uudis pole, selle uudisega siia tulingi. Ja kas üks Tillereinule, ma jooksen nüüd kogu küla läbi. Tahtsin Augusti enese ka käe kõrvale võtta, et oleks kõigile näidata, aga ta, lollakas, ei tulnud.

ELLU. Kas poiss oli su vastu ka kena... pärast nii pikka lahusolekut?

EEVA. Väga kena, ma kohe pistsin ulguma. Aga vanamehe pragas läbi. Kohe nii võttis teise läbi, et...

ELLU. No mida ta sellest vanamehest —?

EEVA. Noh, et lasi enese maajagamisel vahele pigistada. Et pole sust midagi rohkemat saanud kui ikka seesama... Tillereinu saunamees. Ja õigus ta on.

ELLU. Kui üks koht luhta läks, oleks võinud mõne teise järele haarata.

EEVA. Seda ütlesin talle minagi, et inimene ei tohi oma õnnetuse otsa magama jääda.

ELLU. Ka meile tuli täna linnast preilna.

EEVA. Meeri, tean! Mede Augustiga koos sõitsid.

ELLU. Juhtumisi sattusid või —?

EEVA. Juhtumisi nüüd, ihihii! Vana armastus, kokku värgitud. Viks tüdruk, see Meeri. Haridust on tal rohkem kui Augustil, aga aukraadi poolest ei saa ta poissile ligigi. Südamete asi, mis mina sinna... Aga nüüd teen minekut. Eks teisedki pered oota ja taha teada... No küll nad teevad silmad, kui uudise lahti põrutan.

ELLU. Ega minagi oma teada hoia...

EEVA. Kus sellega, ega niisugust asja iga päev juhtu... (*Kerib väravast välja.*)

ELLU (*üksi*). Meeri, August... Kui nüüd Annele öelda, siis on tal juba kaks «salakuulajat»!

ELMAR (*tuleb väravast*). Üks naisevärten keris mulle vastu. «Meie August tuli käima! Meie August tuli käima!» Kui käima, las siis kõnnib!

ELLU. Sa teda ometi tunned?

ELMAR. Muidugi tunnen ja lähen teda ka vaatama. Aga mida sest nõnda pasundada? Ma tulin koju, mitte keegi ei röögatanud.

ELLU. Sul polnud ema, kes oleks häält teinud.

ELMAR. Emata üles kasvades sain ise meheks. Maa ilma tuuled mind mudisid, kuid ei kõigutanud. Ja ma ütlen sulle — nüüd hakkab ma ise tuuli tegema. See nurk siin ja siinsed inimesed — ptüi!

ELLU. Jah, kirumas sa siin käid. Aga kui kutsud tööle või talgule...

ELMAR. On mul paremat teha kui Tillereinu moonakaks hakata.

ELLU. Ega mina ole Tillereinu, mina olen Metsamärdi.

ELMAR. Metsamärdi... Ah sina oled Metsamärdi! Puh, küll võib ikka inimene eksida!

ELLU. Milles sa nõnda eksisid?

ELMAR. Küsid veel! Pidime ikka sõbrad olema ja kõik. Ja korraka napsatakse sul krunt nina alt ära. Oleks veel, et keegi teine, aga sina!

ELLU. Kas sõprade vahel ükskõik pole, kumma käes see koht parajasti on?

ELMAR. Sul hea öelda, ükskõik! (*Istub kuuri kõrvale pakule.*)

ELLU (*tema ees peatudes*). Ema sul pole, maad sa ei saanud, päris hale hakkab sest kodutust vaeslapselt!

ELMAR. Kui sa last tahad saada — mind ära tule titeka tegema.

ELLU (*tema kõrvale istudes*). Tead, Elmar, ma ütlen sulle nüüd midagi.

ELMAR. Noh?

ELLU. Vaata, minul polnud sinusse usku!

ELMAR. Mis põrgu usku!

ELLU. Polnud usku, et sina selle Metsamärdi saad. Nii-moodi saad, nagu teed. Ja et see koht nüüd sõprade käest üldse ei libiseks, siis ma läksin ja lasin ka oma nime kirja panna.

ELMAR. Ja sinu nimi oli siis kaalukam kui minu... Isa-maasõja kangelase oma, mis?

ELLU. Kas ta kaalukam oli. Aga asjaajamine oli meil teine.

ELMAR. Mis kuradi asjaajamine? Seadus ja õigus peab valitsema, aga mitte mingi «asjaajamine». Mis nõukogude kord see sedaviisi on!

ELLU. Mina neist seadustest ja kordadest palju ei tea. Sina vist kõnelesid liiga meremehelikult, aga nemad seal vallakomitees on kuivamaa inimesed.

ELMAR. Neile «kuivamaa» inimestele veel sõidetakse võõrtäaviga ribide vahele, pane tähele. Nõukogude sõnad on suus, aga tagakätt võetakse võipütte ja viinapudeleid vastu. Siin pole teist teed kui põhjalik puhastus ladvikust peale. Ja algusega pole enam viivitada.

ELLU. Kuule, ütle mulle, mis sind nõnda hakkajaks ja üleolevaks teeb?

ELMAR. Mis teeb? Vaata, meie, töötav rahvas, oleme praegu võimul olev klass ja selle maa peremehed. See teadmine juhatab kätte õige joone.

ELLU. Aga kas seda peremehe-olekut on tarvis nii teravalt ilmutada, nagu sina seda teed?

ELMAR. On tarvis, väga tarvis. Miks meie vald on kui kana takkus? Mille tõttu endised isandad siin ikka veel tembutavad? Aga seepärast, et meie, uued peremehed, selle asemel et end sirgu ajada, kõnnime endiselt, küür seljas ja saba sorgus. Kes meid kardab, kui me ise ei oska hirmsad olla?

ELLU. Hirmsad? Pead sa ikka neid jubedaid sõnu tarvitama.

ELMAR. Eh, tuleks sinulgi tukast haarata ja sind korralikult raputada. Talu on sul käes ja mees mehine ees.

Lööme liitu ja... tehtud! Mis kuradi tukkumine see on küsimuse küljes!

ELLU. Kipud mulle koduväiks. Noh, ära pole ma sulle oelnud. Kuid ei teeks paha sind veel luubi all silmitseda.

ELMAR. Kelleks sa mind pead? Arvad, et ma sind ei kaalu?

ELLU (*õlgu kehitades*). Minul talu taga, sina kõigest vaene, vilets maata inimene.

ELMAR. Tõgad! Kelgi sina oma Metsamärdi lõiguga. Aga mina, vaata, olen vassistidelt sääraseid maalarakaid hõlvanud, et teist äärt polnud näha, ja kas teda üldse oligi.

ELLU. Et sa vapper sõdur olid, selles ma ei kahtle. Ja siin koduski pole sul julgusest puudu. Kui lähed maad tahtma, pörutad rusikaga lauale. Sõidad tüdrukule kosja, kohe et — käed üles! Muidugi on see kangesti vapper. Aga ma tahaksin teada, kas sul peale vaprust ka veel muud juhtub sees olema?

ELMAR. Muud? Mida's veel, kui mees on vapper ja mehine?

ELLU. Peaks välja uurima, kas sa oskad ka oma naise vastu õrn olla?

ELMAR. Õrn? Nüüd leidis... Õrn! Sinuga alusta ei tea mis juttu, lõpuks oled ikka õrnuse juures väljas!

ELLU. Jah, sihuke ma olen, õrnuseta ma mehele ei lähe. Ja seepärast peangi selgusele jõudma, kas su südames midagi liigub mu vastu, või on see ainult tühipaljast maasaamist täis?

ELMAR. No mida säärase nännipunniga peale hakata! (*Tõuseb, kõnnib ringi, läheneb Ellule.*) Kuule, kas homme laadale tuled?

ELLU. Tulen. Koos Annega läheme.

ELMAR. Hästi. Noh, homme ostetakse laadal ühele tüdrukule siidrätt.

ELLU. Tüdrukule siidrätt. (*Kelmikalt.*) Kes see tüdruk võiks küll olla?

ELMAR. See pole veel selgunud. Seal tuleb neid veel luubiga sorida.

ELLU. Viimaks saan minagi endale laadalt mehe!

ELMAR. Ju neid mehigi on laadal missuguseid. Niisiis — homseni! (*Teeb käega viipe ja lahkub tagaseina väravast.*)

ELLU (*talle lõbusalt järele vaadates*). Säärast soolapuri-kat peab ikka natuke sulatama, enne kui ta võtta kõlbab.

Pärast on hilja — siis arvab, et nii nagu tuli, ta oli see paras ja õige.

ANN (*maja tagant tulles*). Tead, Ellu, mul oleks praegu märksa kibedamat teha kui neid rumalaid usse seal kapsastel...

ELLU (*leplikult*). Ah, need rojud võivad jääda. Tule, kõneleme parem laadajuttu. Ega sa ole minekust taganenud?

ANN. Laadal olen ikka käinud ja lähen ka tänavu. Ainult et tuleb Villemilt raha norida. (*Näeb Villemit majast tulevat.*) Kuule, vanapoiss, astu lähemale!

VILLEM (*rõdult alla astunud*). Mis lahti?

ANN. Meil homme Elluga laadalemineku tuurid. Aga kuidas sa laadale lähed, kui pole laadaraha?

VILLEM. Laadaraha? Kust mina teile raha võtan?

ANN. Ikka sealt, kust varemgi.

VILLEM. Varemgi! Kus see «varem» teil on?

ANN. Palgaraha pole ammu näinud.

VILLEM. Palgaraha... vaat, mis ta kolikambrist veel välja ei tuusti!

ANN. Heldus, kuidas siis teisiti?

VILLEM. See oli vanasti nii, kui üks inimene teist kuratas, siis makseti selle eest palka. Aga nüüd, kus kuramine kaotatud, mille kuradi peale sa veel palka nõuad? Kõik oleme siin võrdõiguslikud peremehed. Ja kes siin nüüd kellele peab palka maksma?

ANN. Helduse arm! Tee tööd, aga tasu pole mingit!

VILLEM. Peremehed on oma talule ikka tasuta orjust teinud. Noh, üks paremus on tänapäeva peremehel siiski: tal pole enam kellelegi palka maksta. Kujutle enesele, Ann, või sina, Ellu: sul pole raha, aga teenija nõuab palka ja tal on kuradi õigus seda saada. Kas ma vähe sedasi plindris olin. Teil oli kerge küsida — maksa palka! Aga kust see raha võtta, see polnud teie mure. Nüüd, tänu jumalale ja au valitsusele, on palgaorjus kaotatud ja palgamaksmine ei söö enam peremeeste närve.

ELLU. Palgaorjus kaotatud? Aga palgata orjus kestab Tillereinul edasi?

VILLEM. Lollakas, sa töötad nüüd iseenesele!

ELLU. Seni küll pole märganud, et ma siin midagi enesele teen ja saan.

VILLEM. Aga kellele siis? Kui sulastele enam palka ei

makseta, sest et neid pole, siis jääb kõik puhtalt peremeestele. Ja sina oled siin kolmest peremehest üks.

ANN. Ei minu pea võta enam midagi kinni. Mida rohkem seletad, seda segasemaks läheb.

VILLEM. No-jah, olite harjunud sulasrahva muretut elu elama. Aga kui nüüd ka peremehe piinadega kokku puutute, siis muidugi on kisa lahti. Mul, näete, on see üleminek kergem. Olin enne peremees ja olen seda ka nüüd, minu konti see ei murra.

ANN. Aga kui peremehi üldse polekski? Et oleksime kõik kolm aiva sulased ja saaksime palka?

VILLEM. Kõik sulased? Vaadake, progress seda ei luba. Progress ei saa tagurpidi minna.

ELLU. Sellest saan ma aru, et peremehele palka ei makseta, sest kes peab seda tegema? Aga kui me peremees-tena talu heaks orjame... kuhu see siis kaob? See orjus peab end kusagil üles näitama?

VILLEM. Mis näitust sa enda meelest ootad?

ELLU. Meie tööst ja vaevast peab ometi mingi vili võrsuma ja tulu tõusma.

ANN. Tõsi, õigus, talu peab tulu andma.

ELLU. Ja sellest tulust on meil kui peremeestel õigus osa saada.

VILLEM (*naerdes*). Tulu? No-jah, tulu! Kui teda oleks.

ANN. Otsi meile laadaraha välja, sinu käes on kassa!

VILLEM. Ma seni sellest juttu ei teinud, see oli mu erasi. Aga nüüd, kus kõik kolm peremehed oleme, olgu see öeldud. Pole see Tillereinul mulle üldse puhast visanud.

ANN. Mis sa jamad... mitte puhast!

VILLEM. Pole see Tillereinul seni tulu teinud ega tee ka praegu.

ELLU. See pole õige jutt.

VILLEM. Tehke nüüd nii pikad näod kui soovite, aga mina olen sellele talule aina juurde maksnud. Poleks mul kõrvalärisid ja «otsi» olnud, Tillereinul oleks ammu pankrotis.

ANN. Tillereinul pankrotis, sa armuvägi! Ja seda ütled sa alles nüüd!?

VILLEM. Mida ma teenijale läksin oma muresid nutma. Teenijal polnud peremehega muud pistmist kui — kladi dengi! Aga nüüd, kus me kõik võrdsed peremehed...

Kui nüüd pankrot saabub, siis kõigile suutasa. Koos ujume, koos upume!

ANN. Oh sa halastaja! On ometi talust ka seda-teist müüdud ja võiks praegugi...

VILLEM. Need tulud, mis saadud, on läinud kuludeks. Talu pole lammast, et niidad ta lagedaks ja mõne aja pärast on tal jälle vill seljas.

ANN. Jumal, jumal, mis meist nõnda saab!

VILLEM. Lugu on seda täbaram, et neid kõrvalärisid, mis vanasti puhast andsid, ei lasta enam ajada. Kuid ega veel meelt maksa heita. Sest olgu olevik nii sünge kui ta on, meil peab usku olema paremasse tulevikku.

ANN. Usku, usku? Mida selle tühipalja usuga!

VILLEM. Üksikult ja lahus minnes oleksite kindlasti kraavis. Kuid minuga koos, noh — me veel vaatame. Küll mina juba mõne pilu või prao avastan, kust läbi pugedes võib haljale oksale pääseda. Ikka mina arukalt ees ja teie mulle... sihka-sahka järele.

ELLU (*rohkem iseenesele*). Seda sihka-sahkat me veel vaatame!

VILLEM. Ja teiseks — tööle küüned külge! Mitte kui lalsad ja logelejad kapitalistliku aja sulased, vaid kui uue aja töösangarid meie ühise asja rakmes.

ANN. Mina kujutasin enesele seda peremehe-olekut palju kaunimana ja viisakamana. Näh, isegi taskuraha pole enam laadaleminekuks. Ja ometi sai sest minekust unistatud juba mitu päeva.

VILLEM. Noh, mis puutub laadarõõmusse, seda ei pea teilt riisutama. Talu summadest pole muidugi võtta. Aga ma annan oma kukrust — meie sõbraliku läbisaamise märgiks. (*Võtab põuest koti.*) Siin sulle, Ann, viiskümmend rubla. Ja sina, Ellu, kui noorem lepid ehk kolmekümne. Laiutada selle rahaga muidugi ei saa. Aga mõni saiake osta, sooja suslat peale rüübata ja sandile kümme kopikat mütsi libistada, kui ta hästi haledasti laulab, — see ei pea teil puuduma.

ANN (*on raha vastu võtnud*). Aitäh, Villem, ole meheks.

ELLU (*ära pöördudes*). Armuande ma ei vaja!

ANN. Lollus! (*Villemile.*) Anna see raha siia. Küll ta pärast märkusele tuleb. (*Saab ka Ellu raha.*)

VILLEM. Nõnda, nii see klapib. Aga peaasi, mis raskused ka tulevad, — mitte nuriseda. Rahutuse ja rahulolematuse vaim, see on kodanliku aja pärandus, selle praaga

olen mina oma hingest välja heitnud ja teie tehke sedasama. Aga nüüd kõvasti töö otsast kinni! Ma ise teen kambris väikese uinaku.

ELLU. Soo? Uinaku? Meie murdku tööd, aga sina aina uinud!

VILLEM. Kolm talu kobaras juhtida — kas see on nali? Ja kui see veel vanaaegne juhtimine oleks, kus võisid teha, mis pähe tuli. Nüüd ole iga konksu ja kõveruse puhul valvel, et kas see ka plaaniga klapib. Aga seal Lepiksoni pool eile, kus komitee meestega külaaktiivi koostasime... Sai seal natuke rohkem võetud kui paras, aeg kulus hiliseks... (*Sirutab end ja haigutab.*) Eks see anna end täna tunda.

ELLU. Ei, nõnda see edasi ei lähe. Kui meil siin kolm kohta ja kolm peremeest ühes majapidamises, siis peaks ikka ka mingi ülestähendus ja rehknut olema. Muidu sumame pimesi ja keegi ei tea, kus me oleme ja mis me oleme.

VILLEM. Rehknutti nõuad — ilus! Aga kas sa, kallis inimene, ka tead, kuidas see rehknut saadakse, ah?

ELLU. Kuidas saadakse... kuidas ikka!

VILLEM. Mitte sugugi «kuidas» ja «ikka», vaid siin on oma süsteem. Et rehknutti saada, selleks peab raamatuid pidama. Oled sa midagi kuulnud raamatupidamisest?

ELLU. Kuulnud olen.

VILLEM. Ka mina olen kuulnud, aga näinud veel mitte. Ja teha ei oska ma ammugi. Või oskad sina? Noh, näed! Ja kui veel lihtsad raamatud oleksid, nad on topelt ja vahel isegi kolmekordsed. Seal olgu deebet ja kredit ning lõpuks pilants. Kui veel muuga toime tuleks, aga pilants! See on keerukas asi ja läheb maksma. Ja siis need raamatud, kas nad hakkavad end ise pidama? Ei, selleks tuleb inimene palgata. Ja kas siis ükskõik mis inimene? Ei, see olgu siis üks koolitatud ja õpetatud saks, aga mis säärane maksma läheb? See toredus läheb niisugust raha maksma, et kogu Tillereinu vajuks mõne kuuga katastroofi kuristikku. Nii on selle «rehknutiga» lood, mu armsad. (*Kõob majja.*)

(ANN ja ELLU on lavale jäädes tükk aega üsna vaiki ja vagased.)

ANN. Piilantsid ja katastohvid! Vaata, mis jõledused sa oma «rehknutiga» meile kaela oleksid toonud, va pime inimeseloom!

ELLU (*resoluutselt*). Noh, mind siin enam haneks ei püüta. Ei osata äkki tulust ja kulusid üles kirjutada... ei taheta! Pimesi on kergem sohki teha.

ANN. Aga see on ju sula õigus, mis Villem siin seletas. Sest kui need piilantsid ja katastohvid...

ELLU. Kui õigus midagi muud pole kui siin see Tillereinu oma, siis... Ah, mulle oli see asi algusest peale kahtlane. Ja nõustusin ainult seepärast, et kohe ei osanud midagi muud ette võtta. Noh, hiljem olen õppust saanud ja pärast tänaseid kõnelusi pole enam kaksipidi mõtlemist. Vastupoisi orjad olime enne ja oleme seda praegu veel hullemini. Ja kõigil neil juttudel «pere-meestest» pole muud tähtsust, kui et tal sedasi on tööjõud odavamini käes.

ANN. Jah, tööst me pole pääsenud, koorem on aiva raske-maks läinud. Aga selle töö kohta, mis me nüüd teeme, leiab Villem nii ilusad sõnad ja seletused, et kui neid kuulama jääd, unustad kõik mured ja vaevad.

ELLU. Ei, mulle on sest kometist nüüd küllalt.

ANN. Mida sa, pöörane, kavatsed? Ära nüüd kohe uisapäisa...

ELLU. Lõõn lahku sellest teie ühissoperdisest... esimesel võimalusel.

ANN. Ära nüüd hullu! Mõtle ikka järele!

ELLU. Küll sinagi, Ann, kord samale tundmisele jõuad. Et mida varem, seda parem.

ANN. Mina... mina... oh jumal!

ELLU. Samale tundmisele, Ann!

ANN. Tundmisele võin ma ju jõuda. Aga kas see tahtmise ni küünib, veel vähem tegemise ni? Mis siin ka sünnib... mina olen kannatama harjunud. Vaata, mina ei oskagi enam iseseisev olla ja oma jalgel kõndida. Ja mis see Villem ka on — ma ripun ta küljes!

ELLU. Jah, kui sa ta ripats oled. Aga mina alles alustan oma elu. Ja see peab teistsugune saama kui see, mis oli ja praegu on. (*Ära paremale.*)

ANN. Kas mina vähe sellest teistsugusest elust... Aga kust ta on? (*Järgneb Ellule.*) Kust ma ta võtan?

(VILLEM ja MEERI väljuvad majast.)

MEERI. Mis komme see on päise päeva ajal tossata? Tule, tule välja värske õhu kätte. Kus on su viisakus? Ma tulen sulle külla, aga sina hakkad haigutama.

VILLEM. Kust tont sa nii äkki sadasid? Polnud sinust aastaid midagi kuulda... pärast neid suuri prahmakuid.

MEERI. Tulin vaatama, kuidas sa end «prahmakutest» oled välja vingerdanud? (*Istub aiapingile.*)

VILLEM. Vingerdanud? Vaata, kui prostalt sa seda ütled. (*Siiski meelitatult, istub ta kõrvale.*) Ah ikka uskusid, et tulin läbi?

MEERI. Sinusugune libe luts.

VILLEM. Peab oskama oludele kohaneb. Kogu looduses on see seadus märgata, et kes kohaneb, jääb ellu ja saadab sugu. Aga kes ei paindu, murtakse maha.

MEERI. Sakslastega sa muidugi sõbrutsesid, eks ole?

VILLEM. Sakslastega tegin äri. Poliitikast hoidsin targu eemale. Muidugi tuli lahke nägu ette teha, heil Hitler ja nõnda edasi. Aga südames mõtlesid...

MEERI. Aga praegu? Mis nägu sa nüüd üles näitad? Ja mida südames mõtled?

VILLEM. Südames, ehehee... (*Targu.*) Kes meist saab aboliidiline olla. Kui kaasa ei kõnni, jääb jalgu.

MEERI. Kui su muheda näo järgi otsustada, siis näid maareformist terve nahaga pääsenud olevat, mis? (*Häält madaldades.*) Ütle, kuidas sa seda tegid?

VILLEM (*muheldes*). Kuidas tegin, ehehee... Lori! Pole siin enam endist Tillereinut. Kõik oleme sõelast läbi käinud.

MEERI. Tallu sisse sõites polnud mingit märki mõnest uusmaasaajast või asunikust.

VILLEM. Mitte märki... kui pool talu löigati maha ja anti maatamehele.

MEERI. Pool talu maatamehele? Kes see säärane siis on?

VILLEM. Kas siin vähe oli tahtjaid. Noh, astusin siis oma inimese eest välja.

MEERI. Missuguse oma?

VILLEM. Eks Anne.

MEERI. Anne? Selle sinu elupõlise pereemanda?

VILLEM. Pinnisime selle uustalu jah tema nimele välja.

MEERI (*taibates*). Pinnisite välja, nii. No-jah! Naist sul polnud, poega-tütart ka mitte, eks siis kasutasid ära oma vana manulise. Oli ta sulle siis leplik?

VILLEM (*üleolevalt*). Noh!

MEERI. Korraga tõstab mässu, hakkab omaette pidama?

VILLEM. Kellega? Millega?

MEERI. Riik hoolitseb uusmaasaaja eest ning kohalikud asutused abistavad.

VILLEM. Need kroonu abid on meil alles paberil. Ja pole siin ka hädalised olnud. Aitan ise oma vana teenijat, kuni ta jalad alla saab. Ja kui ei saa, on see minu mure!

MEERI. Muidugi, muidugi! Näen, et oled oma teada arukas mees.

VILLEM. Arvad vist, et sellega siin lugu lõppeski?

MEERI. Veel mitte? No kuule, sa lähed ju põnevaks.

VILLEM. Mitte ainult Annele, — ka oma teisele teenijale; Ellu on ta nimi, kui juhtusid nägema.

MEERI. Jah, Anne kaasas oli küll üks noorem piiga.

VILLEM. Ka sellele Ellule töömeeste komiteest ilusa krundi välja.

MEERI. Noo! Ja kust nimelt?

VILLEM. Naaber Metsamärdi küljest... Pool kohta, piirid jooksevad Tillereinuga ühte.

MEERI. No see on alles number! Seadus tahtis kehvikule maid jagada, aga selle asemel kuhjab kulak väikese karjamõisa kokku! Sulle peab päris aukartusega otsa vahtima.

VILLEM. Ega ma ise ka end alla hinda.

MEERI. Kuule, sa pead küll väga mõjukas mees olema, kui sinu teenijaid maasaamisel eelistati?

VILLEM. Kas ma tänane olen? Ja need, kes seal komiteedes ja aktiivides, pole ka eilsed. Kõik vanad sõbrad ja tuttavad.

MEERI. Kõik sinusugused... arukad mehed, eks ole?

VILLEM. On ikka mõni lollike ka hulgas, aga need on suures vähemuses. Aga nüüd jutusta ka, mida sina kogu selle aja oled teinud? Kuidas kombineerisid ja laveerisid?

MEERI. Oh, minuga läks üsna lihtsalt.

VILLEM. Kuidas lihtsalt?

MEERI. Vaata, sakslaste jalgu ma siia ei jäänud. Veetsin kolm aastat Liidu tagalas.

VILLEM (kohkudes). Liidu tagalas? Kas sa hull olid!

MEERI. Töötasin kolhoosis, peaaegu agronoomi eest...

VILLEM. Kolhoosis! (Tõuseb.) Kurat!

MEERI. Mis sul on?

VILLEM. Oleksid võinud seda kohe öelda.

MEERI. Kohe? Mis siis?

VILLEM. Siis oleksin teadnud, kellega on tegemist. Aga sedaviisi! Sisse vedama inimest!

MEERI (tõustes, süütult). Mis siis juhtus?

VILLEM. Juhtus? Küsid veel! Nagu me ei teaks, kuidas seal tulijad meid põrnitsevad, ikka kuidagi nii... altkulmu. Et kas sa oled ka õige inimene? Aiva vahivad näppudele.

MEERI. Võib-olla on ka põhjust mõne mehe näppe silmitseda.

VILLEM. Seal ta on! See sort sa oledki! Ja mina, tobu... ptüi, ptüi, ptüi!

MEERI (lõbusa naeruga). Oli tõesti aeg, et soomused su silmist langeksid. (Astub Villemile üsna lähedale.) Ma olen tõesti see, nagu sa mind kardad.

VILLEM (vaatab talle hulk aega hirmsa näoga otsa). Salakuulaja!

MEERI. Ei, tulin päris avalikult sind paljastama. Sind ja sinusuguseid.

VILLEM. Mis olen ma sulle kurja teinud?

MEERI. Sa oled ühiskonna kahjur.

VILLEM. Kust sa teadsid, et ma, et ma...

MEERI. Et sa kelm oled? Heldeke, kas ma sind vanast ajast ei tunne!

VILLEM. Vanast ajast! Olin aus ja lugupeetud mees.

MEERI. Kõik edukad sulid olid siis ausad inimesed. Aga nüüd paistad sa silma kui lutikas valgel tapetil.

VILLEM. Noor tüdruk oled, alles puhta, värvimata suuga. Aga vaata, mis rumalaid sõnu sa tarvitad vana inimese kohta, sugulane pealegi.

MEERI. See sugulus on mulle tõesti piinlik.

VILLEM. Eh, peab küll üks kihelemine ihus olema ja lust...

MEERI. Lusti pärast ma siia ei sõitnud. Olen ajakirjanik ja tulen toimetuse ülesandel.

VILLEM (uue kohkumisega). Ajakirjanik! Toimetuse ülesandel! Taga paremaks! Mis sel lehenärakal siin... meiega asja on?

MEERI. Asjad pole teil korras. Olete mahajäänumaid valdu maakonnas. Igasugu kohuste täitmisel aiva logelete sabas. Ja siis on toimetusse terved kuhjad kirju ja

kaebusi kogunenud maaseaduse moonutamiste ja lga-
sugu möödahiilimiste kohta. Niisiis hakati üldiselt
huvi tundma, mis selle mahajäämise ja mandumise põh-
juseks võiks olla. Noh, sinu tänased avameelsused on
mulle selles mõttes väga õpetlikud olnud.

VILLEM (*raevus*). Avameelsused! (*Äkki hoopis teises tuu-
ris.*) Avameelsused? Sa usud, et avameelsused? (*Puhkeb
lõbusalt naerma.*) Nüüd leidsid — avameelsused, ahahaa!

MEERI (*imestades*). Noh, noh?

VILLEM. Temal avameelsused! Ahahaa! Ohohoo! (*On
naerust kõveras pakule vajunud.*) Küll panid vatsa
vabisema, ohohoo!

MEERI. Kuule, kui sa seda totakat naeru ei jäta, hakkan
ma hullusärgi järele ringi vaatama.

VILLEM. Hullusärgi, uhuhu! Sisse vedasin! Sisse veda-
sin selle targa neitsi. Selle targa ja kavala neitsi!

MEERI. Kus see vedu sul on?

VILLEM. Taipasin kohe algul, kes sa oled, mis sa
oled ja mis sihiga sa mulle sisse poed. Noh, ma siis
määrisin ka paksult peale, nii et läikis. Et kui sa sää-
rast viilakat nii väga himustad, eks siis maitse kõigi
mõnususatega. Nii ma siis sulle praalisin ja maalisin
selle... selle lutika valgel tapetil... ega sa pane pahaks?
Päris sahvrikas loom, eks ole?

MEERI (*teeseldes veendumist*). Ah nii! Lihtsalt luiskasid
mulle suud-silmad täis! Hm, kui see tõesti ainult teater
oli, mis sa mulle mängisid...

VILLEM. Sulaselge teater, sihände tramatika, et naera
katki.

MEERI. Siis on sul suurejooneline talent... suliosade
mängimiseks. Sest see sinu... kuidas me nüüd ütle-
sime? — lutikas valgel tapetil, oli antud sellise tõest-
lõhnava virtsaga... Aga ütle nüüd, kallid sugulane, kui
see sul, mis sa siin tegid, ainult teeseldud oli, mida
sa siis tõeliselt oled oma puhta südame ja õilsa hingega?

VILLEM. Mis ma tõeliselt olen? Jümaluke, ikka samane
nõukogude inimene kui sina. Jaa, jaa, ära arva, et sää-
rased ainult Liidust tulevad. Oh-oh, ka meie siin, ka
meie oleme siin, no kurat, kui süda täis kargab... An-
name veel silmi ette.

MEERI (*pead vangutades*). Kui see kõik tõi on, mis sa
ütled, siis... siis oled sa päris haruldane eksemplar...
teiste kulakute seas.

VILLEM. Kulakute? Tead, ära tarvita seda rumalat vöör-
keele sõna ausa progressiivse inimese pihta. Metsamärdi
ain on kulak, aiva mõirgab uuele korrale vastu... kau-
gele ta sellega jõuab. Täna ajab veel kõhtu ette, aga
homme on juba teab mis ja kus. Mina siin Tillereinul
võtsin kohe esimestest päevadest nõukogude joone sisse.
Ise astusin komiteesse ja ütlesin, et lõigake mul pool
talu maha, mis ma oma vana konti nii paljuga vaevan.
Oma teenijad aitasin maaotsale, abistan neid ja teen
kõik, et uude korda orkaaniliselt sisse kasvada.

MEERI. Kahju! Sõitsin siia suurte plaanidega. Aga nüüd
selgub, et polnudki tarvis sõita! Kõik on parimas kor-
ras! Ma vist häirisin seda sinu... kuidas sa ütlesidki? —
«orkaanilist» sissekasvu?

VILLEM. Tillereinul on korras. Aga kas ka mujal? Noh!
Vaata, kui me nüüd sõbrad oleme ja hästi läbi saame...
Ja sul seda teolusti nii palju hinge taga pakitseb. Küll
ma sulle siis nii mõnegi näpunäite annan, kuhu sa oma
kütnekesed võiksid sisse vajutada.

MEERI. Ole meheks lubamast. Muide, ega sa mu ainuke
tugi ole. Ka August sõitis minuga kaasa.

VILLEM. August? Misuke August?

MEERI. Tõnise poeg, leitnant Kuhelik.

VILLEM. Mis? August siin!?...

MEERI. Sai paariks nädalaks puhkust, lööb asjale kaasa.

VILLEM. Kurat! Ka siia nuhkima, ptüi!

MEERI. Mida sa seal nii pahaselt?

VILLEM. Miks ma ei peaks siis raevuma... (*Taipab enese
talitsemise vajadust.*) Raevuma, kui su koduvald on
teiste tagatippu jäänud... maailma naeruks ja häbiks.
AUGUST (*leitnandi mundris, ilmub väravast*). Tervis, Til-
lereinu! Ja sina, Meeri? Ootasid su peale silmad peast.

MEERI. Sattusin oma vana sugulasega sügavasse juttu.
Seletasin talle, mis ülesandega me siia tulime...

AUGUST. Juba seletasid? Ja siis? Mis su vana sugulane
asjast arvas? Kas lõi kohkuma?

MEERI. Oo, ta oli vaimustuses meie ettevõttest.

AUGUST. Vaimustuses? See tüüp seal?

MEERI. Lubas nõu ja jõuga káasa lüüa.

AUGUST. Lubas ta seda? Ei-noh, suurepärase!

MEERI. Mitte ainult, et lubas... ta isegi südametäiega
sülitas sinna juurde... kui «tõsine» nõukogude inimene.

AUGUST (*Villemit irooniliselt silmitsedes*). Nõukogude

inimene? Seda küll. Sellest on kuulnud. Mu oma vana on jõudnud juba jutustada.

VILLEM. Mis? Mida? Tema! Millest?

AUGUST. Ühe «nõukogude inimese» väga õilsatest oma-
dustest muidugi. Ja veel kuulsamate tegudest. Näge-
miseni, Tillereinu! (Patsutab talle õlale.) Nägemiseni,
vana rebane! Tule, Meeri! (Lahkuvad väravast lõbusa
naeruga.)

VILLEM (üksi). Nägemiseni? Vana rebane? Kuradi lorud!
Ei, nüüd kähku Lepiksoni poole! Siin läheb sõjaks, selge.

NELJAS VAATUS

Tillereinu õuel, nädalapäevad hiljem.

(MEERI astub majast välja. ELLU tuleb paremalt,
korvike käes.)

MEERI. Mida sa seal tood?

ELLU. Kanapesadest korjasin mune.

MEERI (võtab muna korvist, vaatab). On ikka tillukesed
küll.

ELLU. Nigel tõug, pole siin rõhku pandud.

MEERI. Kui sina nüüd oma jalgele asud, siis, tead...

ELLU. Jah, endale soetan parema sordi. Mina hakkan
üldse kanadega jahtima.

MEERI. Tee seda, sa oled arukas tüdruk. Ainult imestan,
kuidas sa Villemil lasid end ninapidi vedada? Et sa kohe
aru ei saanud, mis sulle sünnib.

ELLU. Eks see Villem, sunnik, oskab ju sõnadega maa-
lida. Et kõik siin suutasa peremehed ja Tillereinu meie
suur ja ühine kodu. Ja siis see omaette asi oli nagu uus
ja harjumata, julgusest tuli puudu ja... Ah, mis sel-
lest enam korrutada! Märkust hakkas ammu signema.
Ja kui siis veel teie tulite ja oma müksud andsite, siis
olin päris küps.

MEERI. Selle Tillereinu raputad sa maha kui kurja une-
näo. Ja selles, mida sa nüüd ise alustad, leiad sa nõu-
kogude võimudelt kõikvõimalikku abi ja toetust.

ELLU. Sellest see argus ja viivitus tuligi, et silmaring oli
alles segane... Et kas tulen üksi toime?

MEERI. Ega üksiolek ole tublile noorele tüdrukule sun-
duslik. Vaata, kui sa mu küsimist pahaks ei pane...
Mõtlen nimelt, kuidas su südameasjadega võiksid lood
seista?

ELLU (punastades). Oh, südame...

MEERI. Tubli töökas mees kuluks tallu marjaks.

ELLU. Ega ma mehe poolest nii kuival olegi.

MEERI. Noh, näed! Ja kes ta sul on, kui pole saladus?

ELLU. Käib siin üks säärane madrus või endine...

MEERI. Madrus? Kuule, see on siis Pärtli Elmar?

ELLU. Seesama.

MEERI. On's teil kaubad koos?

ELLU. Laadal ostis mulle siidräti. Noh, võtsin vastu.

MEERI. Elmar on tubli poiss ja siin väga vajalik inimene.

ELLU. Karuseks on ta laeval läinud.

MEERI. Sõda ja karm mereelu.

ELLU. Kurjust ja tighedust täis. Ei tea, kuidas ta kõrval saab elatud.

MEERI. Ega ta sinuga tigetse.

ELLU. Kirub inimesi ja olusid, mis edu takistavad.

MEERI. Siin oli ka tõesti põhjust häält tõsta.

ELLU. Ah, tehku väiksema kisaga.

MEERI. Kui need asjad siin joonde saadakse, küll siis Elmargi rahuneb. Siis pöörab ta sullegi oma teise poole.

ELLU. Kui tal ikka on seda teist poolt?

MEERI. Kindlasti on, kuhu see jäi. Kuule, mis selle Annega on? Olen tallegi katsunud läheneda. Ainult vahib sulle hirmunud silmil otsa.

ELLU. Ann on Villemis kinni, ei teda sealt keegi kanguta.

MEERI. Mis teha? Eks ta siis kannab selle leeri saatust, kuhu ta hoiab. Muide, Villem on linna sõitnud. Tead sa, mis ülesandel?

ELLU. Oli kuulda, et läks abi otsima.

MEERI. Mis abi?

ELLU. Ikka selle «mässu» vastu, mis te siin teete.

MEERI. Mis abi tal linnas oleks?

ELLU. Kuulsin poole kõrvaga, kui Annele öeldi... Olevat maakonnakomitees tutvusi.

MEERI. Tühi lootus! Puhastus on meil juba tehtud. Kui see Villem täna koju jõuab, teeb ta silmad.

ELLU. Seda võib uskuda.

MEERI. Ka sind, Ellu, ootab suur uudis.

ELLU. Mind uudis? Mis uudis?

MEERI. Küll ta ise sulle ütleb.

ELLU. Ise ütleb? Kes?

MEERI. Eks ikka su oma madrus.

ELLU. Elmar! Mis temaga on?

ANN (ilmub majast). Kuhu see Villem ometi nii kauaks jääb!

MEERI. Ka meie ootame teda. Ja veel teisedki inimesed, kellesse asjad puutuvad.

ANN. Teised inimesed? Mis neil siin asja?

MEERI. Ega asjata keegi tule. (Lahkub rõdu kaudu majja.)

ANN (talle järele vaadates). Soo? Vaata, kui upsakas! Ja niime poolest Nipsakas! (Ellule.) Mis jutud teil siin jälle olid?

ELLU. Niisama.

ANN. Niisama? Küll ma teie «niisamasid» tean. Kas Villem pole meid kümneid kordi hoiatanud... Aga sina! Kuhu aga vaatad, seal olete kahekesi ninapidi koos. Kas ta minu ümber on vähe mehkeldanud? Aga ma pole loll, et õnge langen.

ELLU. Küll sa oma tarkust veel kahetsed, tuleta mu sõnu siis meelde.

ANN. Koos Villemiga on siin elatud ja elatakse edasi. Aga kuidas sina üksi oma kiusuga... Küll me veel näeme, kumma oras paremini haljendab.

ELLU. Kui sa pimedusega löödud oled... Oh, külaline! Ma viin munad tuppa. (Lahkub majja.)

LEPIKSON (tuleb väravast, tusaselt). Tere! Kas peremees kodus?

ANN. Kus ta kodus on, kui sõitis linna.

LEPIKSON. Ta linnasõitu ma tean. Aga, kurat võtku, ta võiks juba tagasi olla.

ANN. Tagasi võib ta iga silmapilk... Kas on midagi kurja sündinud?

LEPIKSON. Kurja sündinud? Kui kõik pihuks ja põrmuks... lõmmi läinud ja lössi löödud!

ANN. Taeva väed, mis nimelt?

LEPIKSON. Võimud ja valitsused. Komiteed ja komisjonid. Säärane puistamine ja rüüstamine... Aga Võsa-Villem istub linnas ja ei liiguta sõrme.

ANN. Küll ta juba liigutas, aga ei läinud liikuma. Ja kuidas teie enesega on, Lepikson?

LEPIKSON. Mina olin esimene, kes lendas.

ANN. Hirmus! Kohutav!

LEPIKSON. Ja kui küsida, kust see alguse võttis? Vaat, see neetud Tillereinu siin! Et ta maapõhja vajuks!

ANN. Heldus, milles siis Tillereinu süüdi on?

LEPIKSON. Küsid veel! Kes on see neitsi toimetusest, see Meeri Nipsakas... kas ta pole Villemi sugulane? Ja teine, see korpuse mees, eks ta ole Tillereinu vabadiku poeg? Ja madrus, see Pärtli Elmar, kes nüüd rolli mängib, kas ta ei käi siin teie Elluga sõbrutsemas? Näed, kõik see kurjus on siin kobaras Tillereinu ümber. Ära hävitatud peaks see neetud talu saama. Ja küll ta nüüd ka hävitatakse.

ANN. No mida need inimesed mässavad! Kas ei võinud kõik jääda, nagu oli? Kas siin ei läinud kõik lahedasti ja libedasti, ei kisa ega kära. Aga äkki ilmuvad siia võõrad inimesed ja...

LEPIKSON. Kui mina siin võimul olin, ma pidasin korra majas, ei olnud siin teatud tüüpidel ütlemist. Aga kat-sugu nad nüüd, kus väravad avatud. Täna puistati meid, homme lendavad nad ise. Et seda Villemi-raiska veel kodus pole, oleks kas konjakipudelil kaela murdnud ja mure uputanud. Kuule, Ann, too üks pudel välja, sa tead, kus on.

ANN (*raputab pead*).

LEPIKSON. No noh?

ANN. Kõike võin siin teha ja tuua. Ainult pudelite külge ei tohi ma oma sõrme pista, mitte sõrme otsakestki...

LEPIKSON. Siis ma küll ei tea, mis... tõmba kas oksa! (*Tahab väravast lahkuda. Talle tulevad vastu August ja Elmar. Lepikson vahib neile hirmsate silmadega otsa, siis sülitab ja kaob värava taha.*)

AUGUST (*naerdes*). Mineviku varjud. (*Annele.*) Noh, mis head kuuldub, Tillereinu virtin?

ANN. Head? Kui ise olete kurjust otsani täis! Sääraseid ei taha mitte nähagi! (*Lahkub majja.*)

AUGUST. Meid on siin talus kõvasti laimatud.

ELMAR. Vahekorrad on klaarid ühe sõnaga.

MEERI (*tuleb majast*). Ah, seal te olete! Villemit pole veel koju jõudnud.

AUGUST. Siis ootame ära.

MEERI. Ja sina, Elmar? Mida sa ringi piilud? On sul mil-lestki puudus?

ELMAR. Ma vist otsin Ellu üles. Kas ta on toas?

MEERI. Teda nähti köögi kaudu välja minevat.

ELMAR. Ma siis ajan tä jälgi. (*Lahkub vasakule maja taha.*)

MEERI (*Augustile lähenedes*). Ja sina? Olen su vist küll ära väsitanud.

AUGUST. Kas just väsitanud...

MEERI. Aga kui mõelda, mis me selle lühikese ajaga siin korda saatsime! Koosseisud puhastatud, uued inimesed juhtima pandud, terve rida maareformist mööda-hiilimisi ja selle moonutusi avastatud. Ja see on alles algus.

AUGUST. Ega kordasaatmisi tarvitse salata. Aga et ma

säärasest maajagamisest eriti vaimustatud oleksin... kaugemas perspektiivis... seda ei saa öelda.

MEERI. Meie maareform ei likvideeri veel kulaklust, kuid ta on selle võimu otsustavalt piiranud. Ja maa, mis nüüd välja antakse kasutamiseks, pole enam eraomand, see on suur samm edasi.

AUGUST. Aga siiski — me rajame uusi individuaalseid majapidamisi. Tekitame maaproletariaadi asemel väike-peremeeste kihi. Ja siis on ette teada, mis vaim ja hingeelu sel väikekodanlikul pinnal võrsuma hakkab.

MEERI. Arengul on omad astmed ja neist ei saa üle hüpata. Ära karda, kõik sõlmed harutatakse järjekor-ras omal ajal.

AUGUST. Sõlmed harutatakse? Kas mäletad seda kuri-kuulsat Gordioni sõlme, mille Makedoonia Aleksander lahendas ainsa mõõgahoobiga? Ka mina olen tulevane kindral.

MEERI. Relvaga võib maid hõivata ja võimu haarata. Kuid uut ühiskondlikku struktuuri ehitades ei piisa paljast mõõgatäristamisest. Oleme demokraadid ja peame inimesi veenma.

AUGUST. Muidugi, muidugi, ega ma sulle tõsiselt vastu vaidlegi. Aga tule nüüd... istume siia pingile ja kõne-leme ka pisut oma asjust. (*Juhib Meeri aiapingile.*)

MEERI. Aga meelsasti. (*Istuvad.*)

AUGUST. Valda organiseerime, aga ise oleme alles laokil. Tead, kui mu puhkus siin lõpeb ja sinu ülesanne samuti ning me tagasi linna sõidame, siis ma tahaksin sind ikka päriselt omaks saada, kaua me ikka nõnda... Mul on juba kortergi valmis vaadatud.

MEERI. Ka mina olen meie ühisest kodust unistanud.

AUGUST. Mida siis enam? Anname käigu! Käsi selle peale! Mis? Sa tõrgud?

MEERI (*pane oma käe ta õlale*). Sa ära ole mulle kuri. Ma esialgu ei saa veel.

AUGUST. Ei saa esialgu? Mida see tähendab?

MEERI. Ma ei sõida tagasi linna.

AUGUST. No kuule!

MEERI. Mind on siin rohkem tarvis kui toimetuses. Tead, Elmarit ei tule ülehinnata. Temas on temperamenti ja tahtetuld. Ja abilisi oleme talle leidnud mõnesuguseid. Kuid see kõik on rohkem nii-öelda stiihiline element.

Kaugemad perspektiivid on alles udused ja siis võivad uued vead tekkida.

AUGUST. Ja sina tunned kutsumust seda udu hajutada.

MEERI. Aga kes seda teeks? Siinseis oludes tohutu töö, mis kiusab tegijat. Ja kuna sinugi taat nüüd uustalu saab, siis sinna rakendaksin oma füüsilised jõud ja agronoomilised teadmised.

AUGUST. Vallale partorgiks, taadile nooremaks abiliseks... Ainuke, kes su viisaastakust välja on lülitatud, see olen mina.

MEERI. Küll sinugi jaoks leidub lisatunnike. Pääsed siin taati-memme vaatama. Või teen mina mõnel puhkepäeval sõidu linna.

AUGUST. Mõnel puhkepäeval... Tead, mis mulje mul vahel on? Et nõukogude inimesel nagu polekski õigust isiklikule õnnele. Aiva rabele ühiskonna heaks, aga tagasi ei saa midagi.

MEERI. Ära nüüd ikka nii paksult ja pahaselt...

AUGUST. Tõepoolest, kui mind sunnitakse häbenema, et ma sind armastan ja enesele tahan, et see mingi tühi asi on, mille üle tohib muiata... siis, tead... (On tõusnud.)

MEERI (tõuseb, talle järgnedes). Mida sa siis teeksid?

AUGUST. Siis teen ma veel ühe uue revolutsiooni.

MEERI. Uue revolutsiooni? (Naerdes.) Kuule, kas maksab nii suurt aparati liikuma panna?

AUGUST. Naera, naera! Sul on kerge naerda...

MEERI. Ei, August, võin sulle puhtast südamest ütelda, et sina mulle vähem tähtis pole kui mina sulle. Aga mina mõtlen nõnda, et meie õnn läheb hapuks käes, kui teame ja näeme teisi õnnatud olevat.

AUGUST. Kes on õnnatud?

MEERI. Vaata, kui antakse head ja ausad seadused, aga teostamisel nad moonutatakse kuritahtlikult või lihtsalt rumalusest. Seadused on selle sihiga antud, et inimesi õnnelikuks teha, aga moonutused võtavad selle õnne jälle käest ära või ei lase seda üldse tekkida. Sa ju nägid oma silmaga, mis siin kohapeal oli sündinud?

AUGUST. Või ei näinud!

MEERI. Sellepärast ma siia jäangi. Minu siiajäamisega on seotud väga paljude heaolu. Eks sinagi pidanud sõdurina paljust loobuma. Kas sa nurisesid?

AUGUST. Mida veel!

MEERI. Aga kas sõda on lõppenud, ta on ainult teise kuju võtnud. Oleme suurte võitlusaegade põlvkond ja meie kohustused on erakordsed. Kuid me oleme noored, meie ei väsi. Me võitleme ja jõuame kord kindlasti välja normaalsematele aegadele. Ja meie lastel on veelgi parem ja kergem.

AUGUST. Meie lastel? Meie lastel! (Naljatledes.) Kuidas me neid lapsi hakkame saama? Kas traadi teel? Või koguni mõnel... lühilainel?

MEERI (vallatleva žestiga). Näed nüüd, tore! Olemegi probleemi tehniliselt lahendanud.

AUGUST. Noh, kui lahendatud, siis lõpp. (Haarab Meeri embusesse.) Kes vastu? Vastuhääli pole. (Suudleb.) Kes jäi erapooletuks? Erapooletuid pole. (Suudleb.) Ühel häälel vastu võetud, punkt. (Suudleb.)

MEERI (vabanedes). Punkt? Mis punkt see oli, kui sa neid tegid terve rodu! (Ümber vaadates.) Sealt tuleb ju meie Ellu! Miks nii arglikult?

ELLU (on vasakult, maja esiküljelt ilmunud). Märkasid, et pole nagu paslik.

MEERI. Kas sa oma madrusega teisiti...

ELLU. Kus sellega, ei meie suudle!

AUGUST. Kellele siin tullakse pimesikku tegema... ei suudle!

ELLU. Ei, päris tõesti. Elmar ütleb, tema pole säärast tempu elus teinud. Ja minu pärast ei hakka ka õppima.

MEERI. Aga kuidas te siis olete?

ELLU. Käsi varrel on siniseid plekke, eks see ole ka õrnus. (Üldine naer.)

MEERI. Kuule, kas sa teda ei kohanud, seda oma madrust?

ELLU. Kas ma pidin teda kohtama?

AUGUST. Keris siin õuel ringi, piilus sinna ja sihtis tänna. Ja siis deklareeris, et läheb su jälgi ajama.

ELLU. Kui ta jälgedest midagi taipab, küll ta siis kord järele jõuab.

AUGUST. Aga üldiselt on sul poiss ikka südame järgi, mis?

ELLU (muiates). Kui ta tööd ei põlga, liigselt klaasipõhja ei vaata ja ka piibupigist väga jäledasti ei lehka... mida rohkemat sa mehelt ikka nõuad.

MEERI. Nüüd sa vigurdad, Ellu. Pole sa nii jämedast laastust, nagu näitad.

ELLU (*Augustile pilku heites*). Kes neile meestele tohib viimast tõtt öelda. Siis nad paisuvad upsakaks ja tahavad end ei tea kelleks pidada.

ELMAR (*on Ellu jälgedes vasakult esile tulnud*). Ei tea, kelleks ma tahan end pidada? Võib-olla valla täitevkomitee esimeheks?

ELLU. Kus mul esimees, kött!

ELMAR. No mis ma sinu meelest siis olen?

ELLU. Hurdakutsikas oled, kui sa jälgi ajad.

ELMAR. Nori, nori... küll sind veel traverssi võetakse.

ELLU. Mis rumalaid meremeeste sõnu sa alati... Vaata, püksipõlv on sul rebenenud, seal on su traverss!

ELMAR. Põlv rebenenud? Tõsi, see naksatas küll naela otsas, kui üle aiä ronisin. Ei-noh, see auk tõmmatakse kinni. (*Istub kuuri äärde pingile, võtab pintsaku krae-siilu vahelt naela niidiga ning asub parandama.*)

ELLU (*imestades*). Mis? Sa kohe päris ise?

ELMAR. Kes mul laeval õmbles, tobu!

AUGUST. Näed nüüd, Ellu, sel poisil on ka õilsaid omadusi.

MEERI. Mees, kes ise oma sokid nõelub... Säärast «hurdakutsikat», Ellu, ei tohi käest lasta.

ELLU. Ega ta olegi lastud.

ELMAR. Tore! siis ma tohin küll su luubi alt välja ronida?

ELLU. Luubi alt roni välja. Ainult see... kuidas ta oli? See traverssivõtmine jäta ära. Ma tulen sulle ka ilma traversita. (*Silmitseb ta õmblustööd.*) Et su õmblus just peen oleks, kulla poiss, seda ei saa ütelda.

ELMAR. Kui need püksid kord sinu jalga jõuavad, küll sa siis õmbled nad peenemaks. (*Üldine naer.*)

(*Väravast tulevad TONIS ja EEVA, puhtais kirikurii-deis, pidulike nägudega.*)

TONIS. Kuula seda naeru ja nalja, mis täna Tillereinul õue peal on!

EEVA. Kui hunt kodust ära, siis tallekesed löövad kepsu, ehehee!

AUGUST. Vaadake ometi meite taati ja memme! Kuidas nad endid on üles mukkinud!

TONIS. Ütlesid ju, poeg, et täna tehakse Tillereinul see tähtis ilmutus. No kuidas ma siis sellele suurele

röömukuulutuse päevale oleksin tulnud sandirii-deis?

EEVA. See ju tähtsam kui mõni... lauakirik. Jah, nii kui August meile selle teate tõi, mul kohe kõrvus hakkas helisema. Niisugune helin on kogu aeg kõrvades, et...

ELLU. Kõrvad undavad? Siis tuleb paha ilma.

EEVA. Ei see ole halva ega kurja häälightsus. Need on Kremli kellad, mis mu kõrvus helisevad.

ANN (*tuleb kiiresti majast*). Peremees tuleb. Aknast nägin, Villem on tulnud. (*Jääb imestades inimeste hulka vaatama.*)

MEERI. Teda me siin kõik ootamegi.

ANN. Kõik? Mida see tähendab? Mis te tahate talle teha?

AUGUST. Seda, mis ta on teeninud.

VILLEM (*tuleb vasakult, maja esiküljelt, näeb esimesena Tõnist*). Sina, Tõnis, võta mu hobune vastu ja toimetatalli.

TONIS. Hobune talli? Ei ma sul täna toimetat kedagi. Mul kirikukuub, näed, seljas, ei taha end mearida.

VILLEM. Kirikukuub seljas? Mis mardisanti sa tööpäeval? (*Vgatab ringi.*) Ja terve õu inimesi täis! Mis kontsiiliume siin mu selja taga peetakse?

MEERI. Kontsiiliumid on meil tõesti peetud. Jääb üle ainult otsused teatavaks teha.

VILLEM. Otsused teatavaks? Kellele? Minule?

MEERI. Just sinu peale meie ootused käisidki.

VILLEM. No-noh, mis siis lahti?

MEERI. Oleme vallas terve tosina fiktiivmajapidamisi avastanud, millede varjus kulakud oma suurtalusid endiselt edasi peavad ja nende kütisis olevat tööjõudu kurnavad.

VILLEM. Mina pole valla eest vastutaja. Leidsite vigu, siis jõudu tööle ja jätku leivale!

AUGUST. Nende seas üks jultunumaid maareformi moonutusi on toime pandud Tillereinul.

VILLEM. Tillereinul? Kes seda ütleb? Säärast laimu... ausa inimese nimele?

MEERI. Jäta veiderdamine! Meil on ju silmad peas.

VILLEM. Kui nendega viltu vahitakse.

MEERI. Tõnis ja Eeva! Kas teie silmad kõõritavad?

VILLEM. Ah Tõnis ja Eeva? Needsamad, kes siin ise Tillereinul maid piidlesid. Ja kui ilma jäid...

TONIS. Kelle sahkerdamisil me ilma jääme?

VILLEM. Kui ilma jäid, siis hakkasid kadedusest kiusu-
jutte...

TÖNIS. Ei sõnad peasta, kui teod on teisiti.

MEERI. Ja siis seisab siin üks sinu ohvritest, kelle usal-
dust sa kurjasti tarvitasid.

VILLEM. Kes see ohver on? Ega ometi sina, Ann?

ANN. Vuih, mis juttu sa kõneled! Ei mind ole kuri krill-
mustanud ega paha puudutanud. Võin puhtast südamest
tunnistada — nii kallimeelset meest kui meite vana-
peremees pole maa pealt ega taeva alt teist leida.
Nahast pugest välja, et meile maid muretseda.

ELLU. Meile? Lori!

ANN. Ja kui oli muretsenud, ilmutas kõiges oma isalikku
abi ja toetust.

ELLU. Oh, meie nimed olid ainult söödaks, et enesele
maid kokku kuhjata.

TÖNIS. Ainult kavaluse võte, et rehh-vormist mööda
libiseda ja talu jagamise käest peasta.

EEVA. Kas ta peastmisega üksi leppis. Ta, kurihing,
kahmas ka naabri talust enesele lahmaka külge.

VILLEM. Ennäe hundikutsikaid, keda ma pikkade aastate
jooksul oma külje all soojendanud, kellele tööd ja leiba
olen andnud! Ah nüüd on siis silmapilk küps robinal
kallale karata? Et siin teised talunikud oma naiste,
laste või sugulaste nimele... kes seda ei teaks! Aga
mina? Kus on minu sugulased? Ainuke sugulane, keda
siin näen, on Meeri Nipsakas. Kas olen ma midagi su
nimele toimetanud?

MEERI. See veel puuduks!

VILLEM. Tähendab, mind ei saa teistega ühte patta
sumata. Mina olen nõukogude maareformile kaasa
lõõnud.

AUGUST. Alt oled vedanud. Tüüsanud oled — seadust ja
inimesi.

VILLEM. Olen kaasa teinud. Olen teie reformist isegi
ette jõudnud. (*Üldine naer.*) Jaa, jaa, palun mitte naerda.
Samal ajal kui teie maid alles üksikpidamiseks jagate,
olen mina siin... olen mina siin... (*ajab rinna ette*)
kollektiivse majapidamise rajanud. (*Üldine naer.*)

AUGUST. Ennäe, kuhu välja jõudsite! Tillereinu suur-
talunikust on äkki saanud kolhoosnik!? (*Üldine naer.*)
Paikesed, see on ajalooline moment. Kus on fotograaf?
Me peame ometi oma esimese kolhoosniku pildistama!

MEERI (*Villemile familiaarselt õlale patsutades*). Ei, kulla
onuke, sa parem jäta see kollektiivsuse-loba ja ära tar-
vita sõnu, mille sisu sa oma tegudega ainult rüvetad.
Vaata, kui meil tõesti kord hakatakse kollektiivseid
majapidamisi rajama, kõrge agronoomilise tehnikaga,
siis sünnib see väga täpsetel, ideoloogilistel juhenditel,
kindla põhikirja alusel. Ja neisse kollektiivseisse maja-
pidamistesse, seda võin sulle ette teatada, ei pääse sinu-
taolised tüübid üldse sisse, nii on lood.

VILLEM (*alistuva ilmega*). Ei pääse sisse, seda aimasin ma
isegi ette. Ja et seda sissepääsemise lootust polnud, sel-
lest siis tulingi mõttele ise midagi taolist kombineerida
erasektoris.

TÖNIS. Erasektor, ehehee!

AUGUST. Kuidas see vana rebane ka oma saba väänu-
taks, sõlme keerame sinna ikkagi sisse.

VILLEM. Muidugi ei tule ma hoopis, et see, mis me
siin Anne ja Elluga... et see oleks mingi mustermaja-
pidamine. Eks me ole kõik noored algajad nõukogude
inimesed, kes eksivad mitte kurjast tahtest, vaid liht-
salt pimedusest ja sõgedusest.

MEERI. Tead, Villem, mis ma sulle nüüd ütlen, ja see on
päris lõplik. Vaata, kui sa mulle siin üks päev suli-
rolli ette mängisid, mis sa ka tõesti oled... mäletad
seda toredat lutikat valgel tapetil? — see oli hästi ja
ehtsalt antud. Aga kui sa kipud meile nõukogude ini-
mest etendama — see on soperdis, siin sa produtseerid
sulaselget praaki. Kas sa, kulla mees, tõesti arvad, et
me kuu pealt oleme tulnud? Et me nõukogude inimest
pole enne näinud, kui sina seda teed?

VILLEM. No-jah... mis teha? Näib... olen eksinud.
Olen ka mõtte kallale valesti asunud. Aga mis ma ka
teinud, mu teod pole sündinud seadusesilma teadmata
ja nägemata. Need maasaamise ja kinnitamise aktid on
läbi käinud komisjonidest ja komiteedest. Võimud on
meie töö ja vaeva kohal valvet pidanud. Ja kui siiski
eksimist juhtus, eks siis lange suurem süü nende kaela,
kes meid õigel ajal ja õigel viisil ei õpetanud ega
abistanud.

MEERI. Selles on sul tõesti õigus, et osa süüd langeb nende
arvele, kes sinusuguste kelhusi soodustasid ja riugas-
tele läbi sõrmede vaatasid.

AUGUST. Ja seepärast ongi need ebakohased inimesed tagandatud.

VILLEM (*kohkudes*). Tagandatud? Kes on tagandatud?

MEERI. See teie kurikuulus Lepikson kogu oma kambaga.

VILLEM. Lepikson tagandatud?! Kurat võtku!

AUGUST. No-noh! Kas see sulle ei meeldi?

TÖNIS. Kos ta meeldib, kui äkki on seljatagune lage.

VILLEM. Lepikson tagandatud... (*Oma rebasenahka tagasi pugedes.*) Omavahel öeldud, kulus talle ära. Mul eneselgi oli üksvahe nõu kõrgemal pool tähelepanu juhtida...

EEVA. Ja-jah, et laseb sul siin nii ladusasti soperdada!

ELLU. Peremees selles mõttes sõitiski linna, et Lepiksoni peale kaevata!

VILLEM. Sina oled see kõikteadja ja läbinägija!

TÖNIS. Lepikson oli see punn ees. Kui see lendas, siis muu soga-joga vurtsti järele.

MEERI. Jah, nüüd hakatakse puistama neid niinimetatud «kolhoose» ja kollektiivseid sahkerdusi. Ja Tillereinuga teeme täna algust.

VILLEM. Tillereinuga algust? Mida te tahate siin teha?

MEERI. Et Metsamärdi lõik su käpa alt läheb, seda ei tasu mainidagi. Aga ka Tillereinu uusmaatükiga on nüüd nõnda, et...

ANN (*vahale karates*). Uus-Tillereinu on minu ja mina siit kuhugi ei lähe. Ja kuidas mina teda pean, kas koos või kahes, see ei lähe kellelegi korda.

MEERI. Kahjuks on see meile siiski korda läinud.

ELLU (*Annele*). Kas sa, totakas, kord ometi mõistusele ei tule, kuidas sind petetakse ja kurnatakse.

EEVA. Ja kui sust enam midagi võtta pole, siis heidetakse aia taha kui vana kaltsakas!

VILLEM (*mürgiselt*). Aga kui mõni inimene tahab, et teda kurnatakse, kelle asi on seda keelata?

ANN (*pateetiliselt*). Jah, mina tahan, et Villem mind vae- vaks ja kurnaks, sest mina olen tema kihlatud mõrsja.

EEVA. Elupõline mõrsja... pärga pähe ei saa!

MEERI. Ei, kulla Anneke, nii, nagu sina arvad, ei ole see mitte. Ühe inimese kurnamine teise poolt on keelatud ja kaotatud. Seda ei lubata isegi siis, kui keegi ise kange- gesti tahaks kurnatud olla.

AUGUST. Ja kuna meil päris kindlasti teada oli, et Ann

ei taha ega suuda Villemist lahku lüüa, siis ongi otsus tehtud Tillereinu uustalu Anne nimelt kustutada ja ta tõelisele maapidajale anda.

ANN. Mis? Ära võtta? Teisele anda... minu osa. Ei, seda ma ei luba. Kas nõnda tohib sündida? Villem, sa ometi ütle neile...

VILLEM. Nimelt kustutada? Käest võtta? Kuidas see siis on? Kes siin seda võtmist teeb ja missuguse õigusega? Nii võib iga möödakäija väravast sisse astuda ja võtta? See on ju röövimine! Siin peab ikka mingi ametlik otsus...

AUGUST. Otsus on olemas, ära karda.

MEERI. Vastava otsuse on teinud maakorralduse komis- jon. Ning uus täitevkomitee esimees selle sihiga siin praegu viibibki, et otsusest teatada ja see täide viia.

VILLEM. Uus täitevkomitee esimees? Kes? Kus? Kas sina, Meeri Nipsakas? Või seltsimees leitnant? Ega ometi Tõnis oma Eevaga? Või koguni mees seal paku otsas, kes oma pükste kallal pusib?

ELMAR (*tõustes, rõõmsa häälega*). Püksid on korras. Ja nüüd olen ma tõesti see uus täitevkomitee esimees, keda siin otsitakse.

ELLU (*üllatatud*). Sina... esimees!?

ELMAR. Aga keda sina arvasid?

VILLEM. Seesama, õh!

ELMAR. Seesama. Täitevkomitee esimehena teen siin tea- tavaks ametliku otsuse: Tillereinu uustalu tagasi võtta Ann Mihkli tütar Koovitaja nimelt, kes pole võimeline teda ise pidama, ning see üle anda Tõnis Peebu poeg Kuhelikule.

EEVA. Meile! Oma talu! Oh, Tõniseke! (*Tahab talle kaela langeda.*)

TÖNIS (*tõrjuvalt*). Ah, mes sa!

VILLEM. Uustalu Tõnisele!?

TÖNIS. Jaa, rehh-vorm on ka meie õue jõudnud.

ELMAR. Üle anda Tõnis Kuhelikule, kes selle koha kohe alguses oleks pidanud saama, kuid ilma jäi, sest see sahkerdati vanaperemehe käpa all oleva teenija nimele.

ANN. Kakskümmend aastat orjatud! Ja nüüd? Ei midagi. Võetakse käest. Käest võetakse. (*Nutab kõva häälega.*)

ELLU. Kui sa ise seda orjust ihkad ja temast lahti ei saa.

ANN. Kas ma orjust ihkan... (*Läbi nutu.*) Ma tahtsin mehele.

VILLEM. Koht Tõnisele! Seda siin piieldi ja vaadeldi! Selle ümber siin keriti!

ANN. Aga vanatalu osa? See jääb ometi meile alles?

VILLEM. Meile? Kes sul see meie siin on?

ELMAR. Tillereinu vanatalu küsimust ei ole veel arutatud. See jäi esialgu lahtiseks.

VILLEM. Lahtiseks? Mis mõttes?

TÕNIS. Küll see vanatalugi sinult võetakse.

EEVA. Talu võetakse käest, aga mõrsja jääb alles.

ELLU. Kes seda mõrsjatki enam tahab, kui ta on lagedale jäänud!

ELMAR. Vanatalu küsimus võib meil tõesti selles mõttes üles kerkida, et kas riigimaid saab säärase tüübi kätte usaldada?

VILLEM. No kurat!

ELMAR. Mine tea, mis tempe hakkab seal jälle tegema.

TÕNIS. Teeb kah, kui aga vähegi saab.

ELMAR. Niipalju on nüüd päris kindel, et paigalejäämise korral vanatalu küljest veel lõik välja planeeritakse.

MEERI. Üle seitsme tiinu pole sul loota, parimal juhul.

VILLEM. Seitse tiinu... minule!?

AUGUST. See on jah, kui sul hästi läheb!

TÕNIS. Kuripatt, nüüd teevad sinust päris popsimehe!

EEVA. Kas sinusugune mees mahub selle lapikese peale kükitama?

ELMAR. Küll ta mahub, sest otsus võib veel kurjemgi tulla.

VILLEM (läbi hammaste). Teie käes on võim, eks siis võimutsege!

ELMAR. Igale ta teenete järgi, kulla saks!

VILLEM. Olgu! Saame hakkama. Ja nüüd... on see kõik? Kas saaks kord majas rahu?

ELMAR. Kahjuks veel mitte.

VILLEM. Mida siis veel? Kas ikka veel pole isu täis?

ELMAR. Nüüd asume su kuulsa viinakeldri kallale. Ka see tuleb likvideerimisele.

VILLEM. Viinakelder? Mis keldrist te puhute?

ELMAR. Sinu pihku on sattunud sakslastest mahajäetud peenviinade ja veinide tagavara, mille abil sa oledki oma tehingud läbi viinud. See okupantide vara tuleb sul üle anda.

AUGUST. Kas teed seda vabatahtlikult? Või paneme läbiotsimise toime?

VILLEM. Peenviinad ja veinid? Okupantide vara? Lori! Ei mina tea sellest midagi. Esimest korda kuulen.

AUGUST. Kui sina ei tea, siis ehk Ann kui talu tegelik perenaine juhatab meile kätte?

ANN. Pole kuulnud ega näinud, ei mina tea juhatada.

ELLU. Kui Villem ei tea ja Anne ei mäleta, siis pean küll mina end teejuhiks pakkuma. Tulge kaasa!

(ELLU lahkub koos ELMARI, AUGUSTI ja MEERIGA vasakule.)

ANN. Kus inimesed! Vaata, mis nad meiega teevad!?

VILLEM (ägiseb). Närud! Närakad!

ANN. Jessas, Villem, sa oled ju näost päris sinine!

VILLEM (laskub kuuri äärde pakule). See mul oma asi, mis värvi ma olen.

ANN. Saad nõnda veel rabanduse!

VILLEM (vihaga). Jäta! Käi kus kurat... sulle öeldakse!

TÕNIS (lähemale astudes). Anna aega, küll ta toibub. Kange kaigas murtakse ühe raksuga. Aga sihande sitke vemmäl... pöörad selja — tema jälle sirgus.

VILLEM (näeb Tõnist). Ennäe mul poolekohameest! Naaber! Peremees paljas, pops haljas! On ajad!

TÕNIS (on Villemi juurde astunud). Kui kevad on tulemas ja päike kõrgemale kerkimas, siis hakkab lumi sulama. Lagedal voolavad veed, aga pimedas metsa all võib vana lumi veel kaua vastu panna, eriti jääkile säärareses paigas, kus ta paksu sopakorruga on päikese kiirte eest kaitstud. Aga kuhu see lumi kaval dabki kevade eest pugeda ja mis sõnniku ning sopaga ta end kadumise eest kaitsekski, kord sulab ta siiski... Kord sulab ta siiski...

VILLEM. Lõõrita jah, nüüd sa oled lõoke! Vaata, mina olen ikka Tillereinu peremees olnud. Aga mis sinust siin tehakse, seda sa veel elad ja näed.

TÕNIS. Katsu, kuidas sina omadega välja tuled, minu pärast ära muretse. Aga meie, memm, kaome nüüd koju, tule!

EEVA. Koju, koju... mida siis enam! (Tõnis ees, Eeva järel, väljuvad värgvast.)

ANN. Villem!

VILLEM. Noh?

ANN. Läksid ometi linnast abi tooma. Pidi sul seal sõpru olema kõrgetel kohtadel?

VILLEM. Sõpru? Ühele oli sulg sappa torgatud. Ja teine, kurat, oli juba jõudnud punaseks minna!
ANN. Halasta, halasta, armuline issand!

(MEERI ja ELMAR tulevad vasakult, nende järel AUGUST ja ELLU.)

MEERI. Viinad on avastatud ja arvele võetud.

ELMAR. See kurjuseallikas, mis ümbrust mürgitas, likvideeritakse.

AUGUST (Villemile). Maaseadus pole sul enam pudelis, nagu sa alles hiljuti oled kelkinud.

VILLEM (alikulmu jõllitades, endamisi). No-jah, aga...

MEERI. Ükski siin aga ei takista ajaloo käiku.

BIBLIOGRAAFIA

«Ameerika Kristus»

1. «Ameerika Kristus». Komöödia neljas vaatuses. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1926.

Esietendus 10. märtsil 1926. a. «Estonias».

Lavastaja: H. Laur.

Peamised osalised: Mihkel Tammist — V. Toffer
Asta — N. Pinna
Milvi — M. Niilus
Johannes Niglas — H. Laur
Villem — A. Üksip
Otto Västriik — H. Paris
Andres Seenetreial — A. Lauter

«Mikumärdi»

1. «Mikumärdi». Komöödia viies vaatuses. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1929.

2. «Mikumärdi». Komöödia viies vaatuses. Teine trükk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1930.

3. «Mikumärdi». Komöödia viies vaatuses. Leidub raamatus «Eesti näidendeid». «Eesti Raamat», Tallinn 1971.

Esietendus 3. nov. 1929. a. Pärnu Töölisteatri.

Lavastaja: A. Särev.

Peamised osalised: Jaak Jooram — A. Fromm
Maret — H. Peerens
Jüri Tomusk — A. Vimm
Juhan — A. Paal
Mimm Soekarask — L. Tohver
Silvia — J. Kirsch
Seeliohw — A. Särev

«Põrunud aru õnnistus»

1. «Põrunud aru õnnistus». Komöödia kolmes vaatuses. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1931.

Esietendus 11. sept. 1931. a. «Estonias».

Lavastaja: A. Lauter.

Osalised: Rasmus Noorkikas — A. Lauter

Amanda	— B. Kuuskmann
Eha	— H. Gleser
Soogenbits	— H. Laur
Roosi	— M. Luts
Jeremias Suurkukk	— S. Lipp
Lembit	— A. Esperk

«Vedelvorst»

1. «Vedelvorst». Komöödia neljas vaatuses. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1932.

Esietendus 1. sept. 1932. a. Draamastuudio Rändteatris.

Lavastaja: E. Türk.

Peamised osalised: Mari — L. Tui
Kustav — A. Mägi
Joosep — K. Otto
Maali — M. Suurallik
Tanel — A. Rutoff
Tiiu — L. Lasner

«Roosad prillid»

1. «Roosad prillid». Komöödia kolmes vaatuses. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu 1934.

Esietendus 23. aug. 1934. a. «Ugalas».

Lavastaja: A. Mering.

Peamised osalised: Siim Pungerjas — A. Mälton
Mall — S. Tamm
Taali — E. Keskküla
Melisande — O. Birk
Koorits — J. Tomberg
Bordonossov — A. Mering
Aderkas — E. Pormann

«Tillereinu peremehed»

1. «Tillereinu peremehed». Komöödia neljas vaatuses. RK «Ilukirjandus ja Kunst», Tallinn 1948.

Esietendus 7. mail 1948. a. «Estonias».

Lavastaja: A. Mering.

Peamised osalised: Villem Vösa — A. Randviir
Ann — M. Möldre
Ellu — M. Luts
Meeri Nipsakas — H. Viisimaa
Tõnis Kuhelik — A. Jõgi
Peeter Põmakas — R. Tarmo
Lepikson — H. Laur

HUGO RAUDSEPP

Eesti kirjandusloo tuntumaid ja viljakamaid näitekirjanikke Viktor Paul Hugo Raudsepp (10. VII 1883 — 16. IX 1952) on pärit Tartumaalt Laiuse kihelkonnast Vaimastverest. Hariduse sai ta Raaduveri külakoolis, Laiuse kihelkonnakoolis ja Tartu linnakoolis (lõpetas a. 1900). Hiljem täiendas oma teadmisi järjekindla iseõppimise teel. Pärast linnakooli lõpetamist oli Hugo Raudsepp Tartus lühikest aega kantseleiõpilaseks, seejärel Rakkes äriteenijaks (1901—1906) ja Tartus isa nimele võetud vürtsipoe pidajaks (1906). Järgnes töö ajakirjanikuna Valgas (1907—1908), Pärnus (1908—1911), Tallinnas (1911—1914) ja Viljandis (1914—1917). Mõnda aega tegutses H. Raudsepp Viljandi linnavalitsuses ja oli Asutava Kogu liige. 1920. a. loobus poliitilisest tegevusest ja jätkas ajakirjanikuametit Tallinnas (1920—1924). Raskesti haigena oli H. Raudsepp aasta aega Taagepera tuberkuloosihaiete sanatooriumis. 1925. a. alates elas ta vabakutselise kirjanikuna Elvas, kodanliku perioodi lõpul Tartus ja 1944. a. alates Tallinnas. 1951. a. H. Raudsepp represseeriti. Kirjanik rehabiliteeriti postuumselt 1961. a.

Kirjanduslikku tegevust alustas H. Raudsepp 1901. a. väheülevate luuletustega, mis ilmusid «Lindas», «Kiirtes», «Postimehes» jm. Sõnumite ja vestete kirjutamine ning otsene ajakirjanikutöö kujundasid H. Raudsepast sõnaosava sulemehe, kelle Milli Mallika varjunime all avaldatud vesteid ja följetone tunti laialt juba enne Esimest maailmasõda. Elukutselise ajakirjaniku rutakusega kirjutatud vestetes, päevakajades ja följetonides käsitles ta kaasaja elunähtusi pilkavalt pilavas kõverpeeglis, oli vaimukalt groteskne, üllatavalt vaimukas või ka üpris labane ja stiililt väga ebaühtlane. Vesteid on ilmunud ka kogumikes «Vested» I (1921) ja II (1924).

Vestekirjanikule omane kerge käsituslaad ilmneb ka kirjaniku novellides ja miniatuurides, mis ilmusid perioodikas ja kogumikes «Sidemed ja sõlmed» (1919), «Kirju rida» (1920), «Ristteed» (1924) jt. Enam nimetamist väärivad kogumik «Jumala veskid» (1936), romaanid «Imbi» (1920) ja «Viimne eurooplane» (1941) ning memuaar-teos «Minu esimesed kodud» (1947).

H. Raudsepp on kirjutanud rea esseesid väliskirjandusest — «Euroopa uuemast kirjandusest» (1921), «Ekspressionism» (1922), «Sentimentalism Lääne-Euroopas ja haletundeline vool Eesti kirjanduses» (1923) —, populaarses laadis ülevaateid mitmesuguste allikmaterjalide alusel, mis omas ajas pakkusid siiski mõtteid äratavaid vaatlusi väliskirjandusest. Ainulaadne oma äärmiselt subjektiiivse käsituslaadiga on H. Raudsepa monograafia «Mait Metsanurk ja tema aeg» (1929). Tähelepanuväärset kohta meie kirjanduskriitika ajaloos omavad aga H. Raudsepa arvukad teatri- ja kirjanduskriitilised sõnavõtud.

Kõige laiemalt tuntakse Hugo Raudseppa ikkagi näitekirjanikuna ning tema komöödiad on meie lugejate ja teatrikülastajate

hulgas olnud väga populaarsed. Mitmed tema näidendid läksid omal ajal menukalt üheaegselt mitmes teatris, neid mängiti paljude asjaarmastajate truppide poolt. Ka meie nõukogude teatrilaval on rida H. Raudsepa näidendeid leidnud tunnustuse nii kriitika kui ka publiku poolt.

Esimesed draamakatsed 1906. ja 1911. a. «Vanemuise» poolt korraldatud näidendite võistlusel läbi ei löönud. Nende ebaedust hoolimata valis H. Raudsepp hiljem just näitekirjaniku tee ning suutis enamasti tabada teatrite ning publiku huvisuundi ja maitset. Järjepidev tegelemine teatrikriitikaga ja meie teatrite võimaluste ning teatri- ja draamaalase kirjanduse väga hea tundmine aitasid kaasa tema loomingulise meisterlikkuse kujunemisele.

Oma esimeses komöödias «*Demobiliseeritud perekonnaisa*» (1923) pakkus H. Raudsepp värvikaid portreesid kõike paslikuks pidavatest aguli asja- ja ametimeestest ning ironiseeris kaasaja elunähtusi, kuid jäi ise siiski kõrvaltvaatajaks nagu korduvalt hiljemgi. Följetonistlikuks ja kaasaja elulaadi üle naljajahetvaks looks jäi piiblist tuntud tegelastega «*Kohtumõistja Simson*» (1924), kuigi kavatsatud oli ilmselt tõsisem ideedraama. Vähepakkuva teine piiblist võetud tegelastega näidend «*Siinai tähistel*» (1928).

Suuremat huvi pakuvad päevakajalised komöödiad «*Ameerika Kristus*» (1926), «*Kikerpilli linnapead*» (1926) ja «*Sinimandria*» (1927), mis annavad küllalt hea sissevaate kodanliku vabariigi algusaastate päevaprobleemidesse. H. Raudsepp naeruväärustab tõusikute laiutavat elulaadi, pilkab dollarikummardajaid ja linnapea koha pärast ärplejaid. Palju tähelepanu on pööratud kunsti-probleemidele. «*Ameerika Kristuses*» naerab ta välja kunst kunsti pärast loosungi kummardajaid ja ironiseerib nendegi üle (ennast kaasa arvates), kes lipukirjaks on seadnud konjunkturi ja publiku madalama maitse arvestamise oma loomingus. Groteski kasutamise hiilgab «*Sinimandria*», milles H. Raudsepp laseb diletandist kirjamehel seigelda tema enda poolt loodud maailmas.

H. Raudsepa parimaks komöödiaks on «*Mikumärki*» (1929), mis saavutas erakordse edu meie teatrites ja on menukalt läinud ka Lätis ning Soomes. «*Mikumärki*» intriig on rajatud küll autorile iseloomulikult anekdoodile ja teoses kõlab arvukalt puhtalt päevakajalisi repliike, kuid näidendit on aidanud tänapäevani värskena hoida meeldejäädav ja säravalt komöödiapäraseid karakterid, silmapaistvalt hea karakteri-, situatsiooni- ja sõnakoomika valitsemine ning kompositsiooniline terviklikkus.

Kompaktne ja tabavalt satiiriline on «*Põrunud aru õnnistus*» (1931). Sügavalt on H. Raudsepp käsitlenud vedelvorstlikku elutunnetust ja elutehnikat ning välja naernud valevagasid komöödiad «*Vedelvorst*» (1932), mille peategelane Kustav on kirjaniku loomingus terviklikumaid tegelaskujusid.

«*Mikumärki*» ja «*Vedelvorst*» on jäänudki H. Raudsepa loomingus tippudeks. 1930. aastatel ilmus kirjanikult ridamisi komöödiad, nagu ärimeeste ja erakondade vahelisi ärplemisi käsitlev «*Salongis ja kongis*» (1933), estetismi kummardajaid ja karakõlalise isamaalise tegevuse harrastajaid ironiseeriv «*Mees, kelle käes on trumbid*» (1938), provintsitõusikute tegemisi pilkav «*Roheline Tarabella*» (1938), lõbusate paradoksides ja pikantsete elutarkustega põhi-

liselt piirduv «*Kompromiss*» (1940) jt., kuid juba tuttava ainekuga jm. tõttu pakuvad need vähem ja mõjuvad teatud määral iseenda kordamisena. Enam väärib arvestamist karakterkomöödia «*Roosad prillid*» (1934).

Kodanliku diktatuuri perioodil 1930. aastate teisel poolel läks H. Raudsepp kaasa ametliku positiivsuse programmiga ja kirjutas kodanlusmeelse ideelise kontseptsiooniga näidendid «*Lipud tormis*» (1937) ja «*Mustahamba*» (1939) ning kohendas meelepärasemaks kaasaja ametlikule vaimule «*Mikumärki*». Väga tabavalt on märkinud J. Kärner (vt. «*Looming*» 1939, nr. 10): «Raudsepa uuendatud «*Mikumärki*», kus vanale Jooramile rahvustervikluse nimel on pätsed pähe pandud, ei saavutanud ajavaimule vastavusest hoolimata üldse mingit menu, esialgne «*Mikumärki*» aga läheb kirjandusajalukku.»

Ideeliste ja esteetiliste seisukohtade eßajärjekindlus ja senise loomingu enamasti kõike pilav laad, teiselt poolt murrangulised sündmused ühiskondlikus elus tingisid H. Raudsepal tõsisemaid ja keerulisi maailmavaatelisti siseheitlusi 1940. aastatel. Kuid H. Raudsepale oli tema loomingulisel määral olnud ikkagi leivatöö, mis sundis teda jätkama endise viljakusega.

1941. a. kevadel valmis H. Raudsepal Eesti NSV kunsti ja kirjanduse dekaadiks tööliskeskonda käsitlev näidend «*Uutel radadel*». Okupatsioonipäevil kohendas ta selle võimudele meelepäraseks ning seda mängiti 1942. a. Tallinna Draamateatris pealkirja all «*Sündmused agulis*». 1943. a. esietendus samas teatris külakomöödia «*Vaheliku vapustused*», mille okupatsioonivõimud mõni aeg hiljem keelu alla panid (teos keelati ka Lätis). Kolmanda tee otsimine näidendis viitab kirjaniku ideelisele ummikule.

Sõjajärgsetel aastatel valmis H. Raudsepal üllatava kiirusega rida komöödiad, kus senisele loomingule omane päevakajalisus avaldus uues jõus. Kiirustavalt, kuid siiski hea vilumusega kirjutatud komöödia «*Rotid*» (1946) käsitles fašistliku okupatsiooni aega. Mineviku hallparuneid väljaneerev «*Tagatipu Tiisenoosen*» (1946) pälvis võistlusel auhinna.

Maareformi ja kollektiviseerimisega seotud probleeme käsitles H. Raudsepp näidendites «*Tillereinu peremehed*» (1948), «*Küpsusksam*» (1949), «*Noorsulane Ilmar*» (1949), «*Lasteaed*» (1950), «*Omad vitsad*» (käsikiri a. 1950—1951), «*Mineviku köidikuis*» (käsikiri a. 1950—1951). Käsikirjadesse on jäänud väikekodanluse teemat puudutavad komöödiad «*Teine isa*» (1943), «*Kaugelt küllaline*» (1949—1950), «*Pööripäevad Kikerpillis*» (1950), mis kujutavad enesest ühe ja sama näidendi parandatud ja täiendatud variante.

H. Raudsepp on meie kirjandusloos omalaadsemaid autoreid — näitekirjanik ja humorist, kes suurepäraselt tundis teatrit, oskas näha karaktereid ja situatsioone nende koomilisest küljest, tundis hästi keelt ning mõistis paradoksides ja aforismide tulevärki sarama panna just rahvakeelele ainuomase kaudu. Humoristina pidas H. Raudsepp end humanistik. Ta pooldas elujõulist ja edasipürgivat, kuid lähtus oma komöödiates seejuures sageli kitsalt bioloogistlikest kontseptsioonidest ning väärarusaadustest ja eklektikuna ei suutnud ideelises lahenduses jõuda kindlalt progressiivsele järeldusele.

Kirjaniku maailmavaateline positsioon polnud kunagi püsiv. Ta

on väljendanud liberaalseid seisukohti, skeptikuna aga pilanud kodanlike parteide omavahelist ärplemist, kodanliku poliitikamaailma korruptsiooni, religiooni, väikekodanlust ja ratsionalistlike fraasidega vehklemist, kunstinimeste elukaugust või lihtlabast elulähedust. 1940. aastate teisel poolel tõlgendas ta tegelikkuse fakte küllalt arvestatava suunitlusega. Kuigi H. Raudsepp oli teatud mõttes ise ikka erapooletu kõrvalseisja, kes arvestas, et teos oleks teatrile vastuvõetav ja püsiks repertuaaris, pole tema komöödiad siiski väljaspool oma aega, vaid pakuvad tänasele lugejale-vaatajale palju kui kaasaegse meenutused kodanliku Eesti oludest ja lubavad tõmmata paralleele tänapäevagi kodanliku maailma tegelikkusega. Peamine ja püsijääv on pilge ning paljude elunähtuste ja tõekspidamiste väljaneermine, mida on kinnitanud ka rida uuslavastusi tänapäeval. Aegunud ja vähehäirivad on H. Raudsepa naiivse võitu kompromissid biologismi, pragmatismi, asotsiaalsuse ja teiste selliste nähtustega (näiteks Seeliohwi tarkused «Mikumärdis», «elu on hea ainult iseendale elades «Põrunud aru õnnistuse» II vaatuses jm.) ning jäävad täielikult põhilisema varju. «Mikumärdis» lavastuse puhul «Vanemuises» 1957. a. (püsis laval üle kümne aasta) ilmneski, et publik naeris välja Seeliohwi kogu tema filosoofiaga.

H. Raudsepp on oma näidendid üles ehitanud enamasti anekdootlikele süžeedele ning sageli opereerinud kaasajale iseloomulike päevakajaliste tõdede ja lööklausetega. Viimasest tingituna on ta tihti uue lavastuse jaoks teinud ise ja lubanud teha ka lavastajatel korrektiive, kohandanud teksti antud hetke laadi ja ütlemistavade (käesoleva väljaande aluseks, nagu ilmneb bibliograafiast, on võetud trükitis ilmunud teosed; tekstides on parandatud vaid interpunktsiooni ja võõrsõnade ortograafiat, remarkides ka karjuvaid väärkeelendeid).

Lähtekohaks H. Raudsepale on olnud põhiliselt koomiline põhisituatsioon, milles ta on hakanud nägema tüüpe. Intriigi arendamine, konfliktid jm. on tulnud hiljem, kirjutamise käigus. H. Raudsepa karakterid on enamasti ikka hästi individualiseeritud, elulised ja sotsiaalselt motiveeritud ning peegeldavad antud ajastule väga iseloomulikke jooni ja tendentse. H. Raudsepp on publiku naeru alla toonud oma aja kõige erinevamate kihtide esindajad: iga sorti saamamehi, võimu töötava «piruka» ümber kemplejaid, poliitikaane ja oma jumala otsijaid, tõusikuid pisilinnadest ja agulitest, dollarikumardajaid ja «majandusime» tegelinskeid, oma suurust ning võimu imetlevaid hallparuneid ja vägevusega uhkeldavaid kulakuid, vürtspoodniku mentaliteediga sulaseid, karakõlalisi isamaateenreid jt. Kirjanik on loonud üllatavalt kireva galerii tüüpe, kuid detailsemal vaatlemisel märkame, et tal on olnud üsna vähe põhitüüpe, aga on suutnud neid otse meisterlikult varieerida, väga huvitavalt individualiseerida, leida hästi iseloomulikke erijooni ja erinevaid situatsioone ning saavutanud nii täiesti omanäolised karakterid. Sugulashinged on näiteks kas või «Mikumärdis» Jooram, «Vaheliku vapustuste» Purika Ants, «Tillereinu peremeeste» Peeter Põmakas, «Tagatipu Tiisenooseni» Toomas jt. suurustlevad pärisperemehed. Nii mõnelgi juhul märkame, et tegelaste käitumise psühholoogiline põhjendatus pole just päris tugevatel jalgadel, kuid kirjanik on leidnud neile vaimukad ja olukorra-

kohased repliigid, mis neid igati elavatena lugeja-vaataja ees edasi elada aitavad.

H. Raudsepa varasemate näidendite repliigid on sageli pikalt kirjeldavad, dialoog seetõttu tuimem ja põhjustab staatilisust nii sisemises kui välises tegevuses. Küllaltki ulatuslikud on varasemates teostes ka remargid, milles kirjanik püüab n.-ö. ette kirjutada ja suunata. Parimates teostes on H. Raudsepa dialoog aktiivseeriv, repliigid lühidad, teravad ja olulist kandvad, remargid ainult hädavajalikku fikseerivad, jättes lavastajatele ja näitlejatele üsnagi vabad käed.

H. Raudsepa sõnaosavus ja sõnastamisvaimukus on tähelepanuväärsed, avaldudes isikupärasel humoristlikus stiilis, rahvalikult rikkas sõnavaras ja tabavates kujundites. Kaasa on selleks aidanud rahvaluulelise materjali hea tundmine, mida märkame eriti külakomöödiates. Viimased on ka keelelt rikkamad, stiililt säravamad ja pakuvad enam võimalusi koomilise avaldumiseks. Oskuslikku detailide kasutamist näeme «Mikumärdis», «Vedelvors-tis» ja teisteski komöödiates, kus situatsioonidegi loomisest ja tekimisel etendavad olulist osa rahvalikud kõnekäänud ja vanasõnad, võrdlused, rahvapärane fraseoloogia, antonüümsed sõnapaarid, teravmeelsed paradoksid ja aforismide tulevärk. Edukalt on H. Raudsepp oma komöödiates kasutanud ka rahvanaljandeid, kas või karjapoisi siniste ja punaste lammaste lugu («Vedelvorst»).

Iseloomulik H. Raudsepale on koomilise kategooria meisterlik valitsemine selle erinevates aspektides, olgu tegu siis huumori, karikeerimise, iroonia, groteski, burleski, sarkasmi või muuga. Kirjaniku rahvalikule keelele tuginevat lopsakat ja tabavat keelepruuki, kujundite arsenalit, dialoogide sära, situatsioonide koomilisust, ühesõnaga kogu H. Raudsepa draamatehnikat püüdsid omal ajal paljud autorid jäljendada, kuid ikka vähese õnnestumisega. Matkimise asemel oluks ja on kasulik tundma õppida tema sõnavara kasutamise oskust, koomikavõtteid ja kujunditehnikat.

Vaatamata maailmavaatelistele vastuoludele ning sellest tulevatele kõikumistele, otsestele möödalaskmistele oma loomingu, on Hugo Raudsepp parimate komöödiatega omandanud püsiva koha meie kirjandus- ja teatriloos.

Koostaja

SISUKORD

Ameerika Kristus	5
Mikumärdi	91
Põrunud aru õnnistus	169
Vedelvorst	243
Roosad prillid	299
Tillereinu peremehed	375
Bibliograafia	441
Hugo Raudsepp	443

Хуго Рaudceпп. ИЗБРАННЫЕ ПЬЕСЫ. Составил А. Ярв. На эстонском языке. Оформление: У. Пloomипуу. Таллин, изд-во «Ээсти раамат».

Toimetaja H. Nigols. Kunstiline toimetaja S. Liiva. Tehniline toimetaja K. Roht-mets. Korrektorid A. Kiho ja A. Kolk. Laduda antud 25. IV 1973. Trükkida antud 28. V 1974. Trükipaber nr. 2, 54×84/16 — Kohila Paberivabrik. Trükipoognaid 28,0+1 kleebis. Tingtrükipoognaid 24,02. Arvestuspoognaid 23,91. Trükiarv 8000. MB-05520. «Eesti Raamat», Tallinn, Pärnu mnt. 10. Tellimuse nr. 2687. Hans Hei-demanni nim. trükikoda, Tartu, Ülikooli 17/19. I.

Hind rbl. 1.41.